

33

അ അ

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม ๒๕

ขุททกนิกาย อปทาน ภาค ๒ พุทธวงศ์-จริยาปิฎก

ขนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

อปทาน

ภัททาลิวัรรคที่ ๔๒

ภัททาลิเถรอปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการสร้างมณฑป

[๑] พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า สุเมธะ ผู้เลิศ ประกอบด้วย
พระกรุณา เป็นมุนี ปรารถนาความวิเวก เลิศกว่าโลก ได้เสด็จเข้าไป
ไปยังป่าหิมพานต์ ครั้นแล้ว พระสุเมธะสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้นำโลก
ประเสริฐกว่าบุรุษ ได้ประทับนั่งขัดสมาธิ พระพุทธเจ้าผู้นำโลก
พระนามว่าสุเมธะผู้สูงสุคกว่าบุรุษ พระองค์ประทับนั่งขัดสมาธิอยู่ ๘
คืน ๘ วัน เราถือหาบเข้าไปกลางป่า ณ ที่นั้นเราได้เห็นพระสัมมา
สัมพุทธเจ้าผู้ข้ามโอฆะได้แล้ว ไม่มีอาสวะ ครั้งนั้น เราจับไม้กวาด
กวาดอาศรม ปักไม้สีอันทำเป็นมณฑป เราเอาดอกรังมาถมมณฑป
เราเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส โสมนัส ได้ถวายบังคมพระผู้นำโลกแล้ว
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ ที่ชนทั้งหลายกล่าวกันว่า
มีปัญหาตั้งแผ่นดิน มีพระปัญญาดี ประทับนั่ง ณ ท่ามกลาง
พระภิกษุสงฆ์ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ เทวดาทั้งปวงทราบ
ว่า พระพุทธเจ้าจะเปล่งวาจา จึงพากันมาประชุมด้วยคิดว่า พระพุทธ
เจ้าผู้ประเสริฐสุด มีพระจักขุ จะทรงแสดงพระธรรมเทศนา
โดยไม่ต้องสงสัย พระพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ ผู้สมควรรับ
เครื่องบูชา ประทับนั่งในหมู่เทวดา ได้ตรัสพระคาถาดังต่อไปนี้
ผู้ใดทรงมณฑป มีดอกรังเป็นเครื่องถมแก่เราตลอด ๘ วัน
เราพยากรณ์ผู้นั้น ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าว ผู้นั้นเกิดเป็นเทวดา
หรือมนุษย์ จักเป็นผู้มีผิวพรรณเหมือนทองคำจักมีโภคทรัพย์
สิ้นเหลือบริโภคคาม ช่างมาตั้งกะ ๖ หมื่นเชือกประดับด้วยเครื่อง
อาภรณ์ทุกชนิด รัตประคน และพานหน้าพานหลังล้วนทองคำ
ประดับด้วยเครื่องประดับศรีษะและชายทอง มีนายหัตถาจารย์ผู้มีมือถือดอก
ชดและขอ ขึ้นจีประจำ จักมาสู่ที่บำรุงผู้นั้นทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า
ผู้นั้นจักเป็นผู้อันช่างเหล่านั้นแวดล้อมแล้ว รื่นรมย์อยู่ ลินทพอาชาไนย
โดยกำเนิด ๖ หมื่นม้า ประดับด้วยเครื่องอสังการทุกอย่างเป็น
พาหนะว่องไว มีธิดาจารย์ผู้สวมเกราะถือธนู ขึ้นจีประจำ จัก

แวดล้อมอยู่เป็นนิตย์ นี้เป็นผลแห่งพุทธานุชา รต ๖ หมั่นค้น
ประดับด้วยสรรพาวุธการ หุ้มด้วยหนังเสือเหลืองบ้าง ด้วยหนังเสือ
โคร่งบ้าง มีธงปักหน้ารถ มีคนขับถือธนูสวมเกราะเงินประจำ จัก
แวดล้อมผู้นี้อยู่เป็นนิตย์ นี้เป็นผลแห่งพุทธานุชา บ้าน ๖ หมั่นบริบูรณ์
ด้วยเครื่องใช้ทุกสิ่ง มีทรัพย์และข้าวเปลือกล้นเหลือ บริบูรณ์ดีทุก
ประการ จักมีปรากฏอยู่ทุกเมื่อ นี้เป็นผลแห่งพุทธานุชา เสนาสีเหล่า
คือ กองช้าง กองม้า กองรถ กองราบ จักแวดล้อมผู้นี้อยู่เป็น
นิตย์ นี้เป็นผลแห่งพุทธานุชา ในกัปที่ ๑,๘๐๐ ผู้นี้จักมีกรรมอยู่
ในเทวโลก จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑,๐๐๐ ครั้ง และจักรเสวย
ราชสมบัติในเทวโลก ๓๐๐ ครั้ง จักได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอัน
ไพบุลย์โดยคณนานับไม่ถ้วน ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ พระศาสดามีพระ
นามว่า โคดม ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโศกากราชจักเสด็จอุบัติ
ขึ้นในโลก ข้าพระองค์เป็นทายาทในธรรมของพระองค์ท่าน เป็น
โอรสอันธรรมนิรมิตแล้ว กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว เป็นผู้ไม่มี
อาสวะอยู่ในกัปที่ ๓๐,๐๐๐ (แต่กับนี้) ข้าพระองค์ได้เห็นพระศาสดา
ผู้นำโลก ในระหว่างนี้ ข้าพระองค์ได้แสวงหาอมตบท การที่ข้าพระ
องค์รู้ศาสนาธรรมนี้ เป็นลาภของข้าพระองค์ ข้าพระองค์ได้ศีลแล้ว
วิชา ๓ ข้าพระองค์บรรลุแล้วโดยลำดับ พระพุทธศาสนา ข้าพระ
องค์ทำเสร็จแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพระองค์ขอ
นอบน้อมแต่พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้สูงสุดกว่าบุรุษ ข้าพระองค์
ได้บรรลุอมตบท เพราะกล่าวสดุดีพระพุทธานุชา ข้าพระองค์เข้า
ในถิ่นกำเนิดใดๆ คือ จะเป็นเทวดาหรือมนุษย์ย่อมเป็นผู้มีความสุข
ในที่ทุกสถาน นี้เป็นผลในการที่ข้าพระองค์กล่าวสดุดีพระพุทธานุชา
นี่เป็นการเกิดครั้งหลังของข้าพระองค์ ภพสุดท้ายกำลังเป็น ไปอยู่
ข้าพระองค์ตัดกิเลสเครื่องผูก ดั่งช้างตัดเชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มี
อาสวะอยู่ ข้าพระองค์เผากิเลสทั้งหลายแล้ว ถอนภพขึ้นได้ทั้งหมด
แล้ว ตัดกิเลสเครื่องผูก ดั่งช้างตัดเชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่
การที่ข้าพระองค์ได้มาในสำนักพระพุทธเจ้าของข้าพระองค์นี้ เป็น
การมาดีแล้วหนอ วิชา ๓ ข้าพระองค์บรรลุแล้วโดยลำดับ พระ
พุทธศาสนา ข้าพระองค์ได้ทำเสร็จแล้ว คุณพิเศษเหล่านี้ คือ
ปฏิสัมภิตา ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖ ข้าพระองค์ได้ทำให้แจ้ง
แล้ว พระพุทธศาสนาข้าพระองค์ได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระภัททาลิเถระได้กัษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กัษิตคาถาเถราปทาน.

เอกฉัตติยเถราปทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการกางเสวตฉัตรถวายพระพุทธเจ้า

[๒] ข้าพระองค์ได้สร้างอาศรมซึ่งมีทรายสีขาวสะอาดเคลื่อนกล่น ไกล้แม่น้ำจันทกาคา และได้สร้างบรรณศาลาไว้ แม่น้ำจันทกาคานั้นเป็นแม่น้ำที่มีฝั่งลาด มีทำนน้ำราบเรียบ น้ำรินรมย์ สมบูรณ์ด้วยปลาและเต่า อันจรเข้เสพอาศัย หมี นกยูง เสือเหลือง นกการเวก และนกสาลิกา ร่ำร้องอยู่ตลอดเวลา ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม นกคู้หว่าเสียงหวาน และหงส์มีเสียงเสนาะ ร้องอยู่ใกล้อาศรมนั้น ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม ราชสีห์ เสือโคร่ง หมู นกยาง หมาป่า และหมาใน บันลือเสียงอยู่ที่ช่องเขา ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม เนื้อทราย กวาง หมาจิ้งจอก สุนัข มีมาก บันลือเสียงอยู่ที่ช่องเขา ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม ต้นราชพฤกษ์ ต้นจำปา ไม้แคฝอย ไม้ยางทราย ไม้อุโลก และต้นอโศก ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม ต้นปรู ต้นคัทเค้า ต้นดินเป็ด เถาตำลึง ต้นคนที่สอ ไม้กรรมนิการ์ ออกดอกอยู่ใกล้อาศรมของข้าพระองค์ ไม้กาคะทิง ต้นรัง และต้นสน บัวขาว ดอกบานสะพรั่ง ใกล้อาศรมนั้น กลิ่นหอมฟุ้งไป ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม และที่ใกล้อาศรมนั้นมี ไม้โพธิ์ ไม้ประดู่ ไม้สะท้อน ต้นรัง และไม้ประยงค์ ดอกบานสะพรั่ง ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม ต้นมะม่วง ต้นหว้า ต้นหมากหอมควาย ต้นกระทุ่ม ต้นรังทิ้งดงาม มีกลิ่นหอมฟุ้งจรไป ย่อมทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม ต้นอโศก ไม้มะขวิด และต้นภคินีมาลา ดอกบานสะพรั่ง มีกลิ่นหอมฟุ้งจรไป ย่อมทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม ต้นกระทุ่ม ต้นกล้วย ถั่วฤๅษี และต้นมะกล่ำดำ มีผลอยู่เป็นนิตย์ ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม ต้นสมอไทย มะขามป้อม มะม่วง หวี สมอพิเภก กระเบา ไม้รักฟ้า มะตูม ผลิผลอยู่ใกล้ๆ อาศรมของข้าพระองค์ ในที่ไม่ไกลอาศรม มีสระ โบกขรณี มีทำนน้ำราบเรียบ น้ำรินรมย์ใจ ดารดาษาไปด้วยบัวชม กอปทุมและกออุบล กอปทุมกอหนึ่ง กำลังดอกตูม กออื่นๆ มีดอกบาน บ้างก็มีใบและกลีบหลุดลง บานอยู่ใกล้อาศรมของข้าพระองค์ ปลาฉลาด ปลากระบอก ปลาสวย ปลาเค้าและปลาตะเพียน ว่ายอยู่ในน้ำใส ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม มะม่วงหอมที่น่าดู กับต้นเกดที่ขึ้นอยู่ริมฝั่ง มีกลิ่นหอมฟุ้งจรไป ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้หึ่งดงาม น้ำ

หวานที่ไหลออกจากเหง้า รสหวานปานดั่งน้ำผึ้ง นมสดและเนยใส มีกลิ่นหอมฟุ้งจรไป ย่อมทำอาศรมของข้าพระองค์ให้งดงาม ไกล้อาศรมนั้น มีกองทรายที่สวยงาม อันน้ำเสพล้วนแล้วเคลื่อนไป ดอกไม้หล่นไป ดอกไม้บาน สีขาวๆ ช่วยทำอาศรมของข้าพระองค์ให้งดงาม ฤๅษีทั้งหลายสวมชฎามีหีบเต็ม นุ่งหนังสัตว์ทั้งเล็บ ทรงผ้าเปลือกไม้กรอง ย่อมยังอาศรมของข้าพระองค์ให้งดงาม ฤๅษีทั้งหลายทอดตาดูประมาณชั่วแอก มีปัญญา มีความประพฤติสงบ ไมยยินดีในความกำหนัดในกาม อยู่ในอาศรมของข้าพระองค์ ฤๅษีทั้งหลายผู้มีขนรักแร้และเล็บงอกยาว ฟันเขลอะ มีรูเล็บนศรีษะ ทรงฐูลีละอองและของเปราะเปื้อน ล้วนอยู่ในอาศรมของข้าพระองค์ ฤๅษีเหล่านั้นถึงที่สุดแห่งอภิญา หะเหินเดินอากาศได้ เมื่อหะเหินขึ้นสู่ท้องฟ้า ย่อมทำให้อาศรมของข้าพระองค์งดงาม ครั้งนั้น ข้าพระองค์อันศิษย์เหล่านั้นแควดล้อมอยู่ในป่า เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความยินดีในฉาน ไม่รู้กลางวันกลางคืน ก็สมัยนั้นพระผู้มีพระภาคมหามุนี พระนามว่าอตถทัสสี เป็นนายกของโลก เสด็จอุบัติขึ้นยังความมืดให้พินาศไป ครั้งนั้นศิษย์คนหนึ่งได้มายังสำนักของข้าพระองค์ เขาประสงค์จะเรียนลักษณะชื่อว่าผังคะ ในคัมภีระเวท พระพุทธเจ้าพระนามว่าอตถทัสสี ผู้เป็นมหามุนี ทรงอุบัติขึ้นในโลก เมื่อทรงประกาศสัจจะ ๔ ทรงแสดงอมตบท ข้าพระองค์เป็นผู้ยินดี ไร่ร้างบังเทิงจิต มีหมวดธรรมอย่างอื่นเป็นที่มานอน ออกจากอาศรมแล้ว พุคคนี้ว่า พระพุทธเจ้าผู้มีลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก มาเถะท่านทั้งหลาย เราทุกคนจักไปยังสำนักของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศิษย์เหล่านั้นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนถึงที่สุดในสังฆธรรม แสวงหาประโยชน์อย่างเยี่ยม ได้รับปากว่า ดีแล้ว ในกาลนั้น พวกเขาผู้สวมชฎามีหีบเต็ม นุ่งหนังสัตว์พร้อมทั้งเล็บ เสาะหาประโยชน์อย่างเยี่ยม ได้ออกจากป่าไป สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคผู้มีพระยศใหญ่พระนามว่าอตถทัสสี เมื่อทรงประกาศสัจจะ ๔ ได้ทรงแสดงอมตบท ข้าพระองค์ถือเสวตฉัตรกั้นถวายเป็นพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ข้าพระองค์ครั้งกั้นถวายเป็นวันหนึ่งแล้ว ได้ถวายเป็นกมพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ก็พระผู้มีพระภาคพระนามว่าอตถทัสสี เษษฐของโลกร ประเสริฐกว่านรชนประทับนั่งในท่ามกลางพระภิกษุสงฆ์แล้ว ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า ผู้ใดมีจิตเลื่อมใส ได้กั้นเสวตฉัตรให้เราด้วยมือทั้งสองของตน เราจักพยากรณ์ผู้นั้น ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าวเมื่อผู้นี้

เกิดในเทวดาหรือมนุษย์ ชนทั้งหลายจักคอยกันเสวตฉัตรให้ทุกเมื่อ
นี่เป็นผลแห่งการกันฉัตรถวาย ผู้นี้จักรื่นรมย์อยู่ในเทวโลก ๗๗ กัป
จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ๑,๐๐๐ ครั้ง จักเสวยราชสมบัติ
ในเทวโลก ๗๗ ครั้ง จักได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์โดย
คณนานับไม่ถ้วน ในกัปที่ ๑,๘๐๐ พระพุทธเจ้าพระนามว่า โคดม
ศาकยบุตร จักเสด็จอุบัติ กำจัดความมืดมนอนธการให้พินาศ เขาจัก
เป็นทายาทในธรรมของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เป็นโอรสอันธรรม
นิรมิตแล้ว จักกำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะปริ-
นิพพานในระหว่างกาล นับตั้งแต่ข้าพระองค์ได้ทำกรรม คือ ได้
กันเสวตฉัตรถวายแด่พระพุทธเจ้ามา ข้าพระองค์ไม่รู้จักเสวตฉัตร
ที่ไม่ถูกกัน ชาตินี้เป็นชาติหลังสุดของข้าพระองค์ ภพสุดท้ายกำลัง
เป็นไปอยู่ ทุกวันนี้ เหนือศีรษะของข้าพระองค์ได้มีการกันเสวตฉัตร
ซึ่งเป็นไปตลอดกาลเป็นนิรันดร์ โอข้าพระองค์ได้ทำกรรมไว้ดีแล้ว
แต่พระพุทธเจ้าพระนามว่า อัลดทัสสี ผู้คงที่ ข้าพระองค์เป็น
ผู้สิ้นอาสวะทั้งปวงแล้ว บัดนี้ ภพใหม่มิได้มี ข้าพระองค์เผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ถอนภพขึ้นได้ทั้งหมดแล้ว ตัดกิเลสเครื่องผูก ดั่ง
ช่างตัดเชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ การที่ข้าพระองค์ได้มาใน
สำนักพระพุทธเจ้าของข้าพระองค์นี้ เป็นการมาดีแล้ว วิชชา ๓
ข้าพระองค์บรรลุแล้วโดยลำดับ คำสอนของพระพุทธเจ้าข้าพระองค์
ได้ทำเสร็จแล้ว คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ ข้าพระองค์ทำให้เสร็จแล้ว คำสอนของพระพุทธเจ้า
ข้าพระองค์ได้กระทำแจ้งแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระเอกฉัตติยเถระได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกฉัตติยเถรปาทาน

ดิณสูลกถาพนียเถรปาทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกมะลิซ้อนเป็นพุทธบูชา

[๓] ครั้งนั้น เราได้พิจารณาถึงความเกิด ความแก่ และความตาย ผู้เดียว
ได้ออกบวชเป็นบรรพชิต เราเที่ยวไปโดยลำดับได้ไปถึงฝั่งแม่น้ำ
คงคา ได้เห็นพื้นแผ่นดินที่ฝั่งแม่น้ำคงคานั้น เรียบราบ สม่ำเสมอ
จึงได้สร้างอาศรมขึ้นที่ฝั่งแม่น้ำคงคานั้น อยู่ในอาศรมของเรา ที่จง
กรมซึ่งประกอบด้วยหมุ่นกนนานาชนิด เราได้ทำไว้อย่างสวยงาม
สัตว์ทั้งหลายอยู่ใกล้เรา และส่งเสียงนารื่นรมย์ เรารื่นรมย์อยู่กับ
สัตว์เหล่านั้น อยู่ในอาศรม ที่ใกล้อาศรมของเรามีมฤคราชสี่เท้าออก
จากที่อยู่แล้ว มันคำรามเหมือนอสณิบาด ก็เมื่อมฤคราชคำราม เรา

เกิดความร่ำรวย เราคั่นหามฤคธาอยู่ ได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้นำโชค
ครั้ง ได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้นำชั้นเลิศของโลกพระนามว่าติสสะ ผู้
ประเสริฐกว่าเทวดาแล้ว เป็นผู้ร่ำรวย มีจิตบันเทิง เอาดอกกากะทิง
บูชาพระองค์ ได้ชมเมฆพระผู้นำโลก ผู้เด่นเหมือนพระอาทิตย์ บาน
เหมือนไม้พระยารัง รุ่งโรจน์เหมือนดาวประกายพุกฤษ์ว่า พระองค์
ผู้สัพพัญญู ทำข้าพระองค์พร้อมทั้งเทพดาให้สว่าง ด้วยพระญาณ
ของพระองค์ บุคคลทำให้พระองค์โปรดปรานแล้ว ย่อมพ้นจากชาติ
ได้ เพราะไม่ได้เฝ้าพระสัพพัญญูพุทธเจ้าผู้เห็นธรรมทั้งปวง สัตว์
ทั้งหลายที่ถูกราคะและโทสะทับถม จึงพากันตกนรกอเวจี เพราะ
อาศัยการได้เฝ้าพระองค์ผู้สัพพัญญูนายกของโลก สัตว์ทั้งปวงจึง
หลุดพ้นจากภพ ย่อมถูกต้องอมตบทเมื่อใด พระพุทธเจ้าผู้มีพระ
ปัญญาจักขุ แปลงรัศมี อุบัติขึ้น เมื่อนั้นพระองค์ทรงเผากิเลสแล้ว
ทรงแสดงแสงสว่าง เราได้กล่าวสดุดีพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่า
ติสสะ ผู้เป็นนายกชั้นเลิศของโลกแล้ว เป็นผู้ร่ำรวย มีจิตบันเทิง
เอาดอกมะลิซ้อนบูชาพระองค์ พระพุทธเจ้า พระนามว่าติสสะ ผู้
นำชั้นเลิศของโลก ทรงทราบความดำริของเรา ประทับนั่งบนอาสนะ
ของพระองค์แล้ว ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า ผู้ใดเป็นผู้เลื่อมใส
ได้เอาดอกไม้บังเราด้วยมือของตน เราจักพยากรณ์ผู้นั้น ท่าน
ทั้งหลายจงฟังเรากล่าว ผู้นั้นจักเสวยราชสมบัติในเทวโลก ๒๕ ครั้ง
จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๗๕ ครั้ง จักได้เป็นพระเจ้าประเทศราช
อันไพบุลย์โดยคณนานับมิได้ ผลแห่งกรรมนั้น เป็นผลแห่งการ
บูชาด้วยดอกไม้ ก็บุรุษที่ได้เอาดอกไม้บังเราทั้งเย็นและเช้า เป็นผู้
ประกอบด้วยบุญกรรม จักปรากฏต่อไปข้างหน้า เขาปรารถนาสิ่ง
ใดๆ สิ่งนั้นๆ จักปรากฏตามความประสงค์ เขาทำความดำริขอให้
บริบูรณ์แล้ว จักเป็นผู้ไม่มีอาสวะ ปรินิพพาน เขาเผากิเลส มีสติ
สัมปชัญญะ นั่งบนอาสนะเดียว บรรลุอรหัตได้ เราเมื่อเดิน ยืน
นั่ง หรือนอน ย่อมระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดอยู่ทุกขณะ
ความพร่องในปัจฉยนั้นๆ คือ จีวร ภัณฑาบาด ที่นอนที่นั่ง และ
คิลานปัจฉย มิได้มีแก่เรา นี้เป็นผลแห่งพุทธบูชา บัดนี้ เราบรรลุ
อมตบทอันสงบระจับ เป็นธรรมยอดเยี่ยม กำหนดรู้อาสวะทั้งปวง
แล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ในปีที่ ๘๒ แต่กับนี้ เราได้บูชาพระ
พุทธเจ้าอันใด ด้วยการบูชา นั้น เราจึงไม่รู้จักทุกขิเลย นี้เป็นผลแห่ง
พุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ถอนภพขึ้น ได้ทั้งหมดแล้ว
ตัดกิเลสเครื่องผูกค้างตัดเชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ การที่

เราได้มาในสำนักพระพุทธเจ้าของเรา เป็นการมาดีแล้วหนอ
วิชา ๓ เราได้บรรลุแล้ว โดยลำดับ พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จ
แล้ว คุณวิเศษเหล่านี้คือ ปฏิสัมภีทา ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖
เราทำให้แจ้งชัดแล้ว พระพุทธศาสนาเราทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระคินสูตถกฉานิยเถระได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ คินสูตถกฉานิยเถระปาทาน.

มธมั่งสทายกเถระปาทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการถวายเนื้อสุกรมสนน้ำผึ้ง

[๔] เราเป็นคนฆ่าหมูอยู่ในนครพันธุมดี เราเลือกเอาเนื้อดีๆ มาเทลง
แช่น้ำผึ้ง เราได้ไปอยู่ที่ประชุมสงฆ์ ถือเอาบาตรมาใบหนึ่ง เอาเนื้อ
ใส่บาตรนั้นให้เต็มแล้ว ได้ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ครั้งนั้น เราได้
ถวายแก่พระสังฆเถระ ด้วยคิดว่าเพราะเอาเนื้อใส่บาตรให้เต็มนี้
เราจักได้สุขอันไพบุลย์ เสวยสมบัติ ๒ อย่าง อันกุศลมูลตักเตือน
เราแล้ว เมื่อถึงภพสุดท้ายจักเผากิเลสได้ เรายังจิตให้เลื่อมใสใน
ทานนั้นแล้ว ได้ไปยังดาวดึงส์พิภพ ณ ที่นั้น เรากิน ต้ม ได้สุข
อย่างไพบุลย์ ทิมณฑป หรือ โคนไม้ เรานึกถึงบุรพกรรมเสมอ
ห้าฝน คือ ข้าวและน้ำ ย่อมตกลงมาเพื่อเราในครั้งนั้น ชาตินี้เป็น
ครั้งสุดท้ายของเรา ภพหลังกำลังเป็นไป ถึงในภพนี้ ข้าวและน้ำก็
ตกลงมาเพื่อเราตลอดกาลทุกเมื่อ เพราะมธุทานนั้นแหละ เราต้อง
เที่ยวไปในภพ กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ใน
กัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ให้ทานใด ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จัก
ทุกขิเลย นี้เป็นผลแห่งมธุทาน เราเผากิเลสแล้ว ... พระพุทธศาสนา
เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระมธมั่งสทายกเถระได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ มธมั่งสทายกเถระปาทาน

นาคปัลลวกเถระปาทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายกิ่งไม้กาะทิงบุชา

[๕] เราอาศัยอยู่ในสวนหลวงในพระนครพันธุมดี พระพุทธเจ้าผู้นำโลก
ได้ประทับอยู่ใกล้อาศรมของเรา เราถือนกิ่งไม้กาะทิงไปปักไว้
ข้างหน้าพระพุทธเจ้า เรามีจิตเลื่อมใส โสมนัส ได้ถวายอภิวัต
พระสุคตเจ้า ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้เอากิ่งไม้บุชา ด้วย
การบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกขิเลย นี้เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระนาคปัลลวกเถระได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นาคปัลลวกเถราปทาน.

เอกทีปียเถราปทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการตามประทีปเป็นพุทธบูชา

[๖] เมื่อพระสุคตเจ้าผู้นำโลกพระนามว่าสิทธัตถะ ประนิพพานแล้ว
ชนทั้งปวงทั้งเทวดาและมนุษย์ ต่างก็บูชาพระองค์ผู้สูงสุดกว่าสัตว์
และเมื่อเขาช่วยกันยกพระผู้นำโลกพระนามว่าสิทธัตถะ ขึ้นบนเชิง
ตะกอน ชนทั้งหลายพากันบูชาเชิงตะกอนของพระศาสดาตามกำลัง
ของตน เราได้ตามประทีปไว้ไม่ไกลเชิงตะกอน ประทีปของเรา
ถูกโพล่งจนพระอาทิตย์ขึ้น เพราะกรรมที่ได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และ
เพราะความตั้งใจชอบ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่อวกาศพิภพ
เขาข้อมทราบกันว่า วิมานอันบุญกรรมได้ทำไว้เป็นอย่างดี เพื่อเรา
ในอวกาศพิภพนั้น ชื่อว่าเอกทีป ประทีปแสนดวงส่องสว่างอยู่
ในวิมานของเรา ร่างกายของเรารุ่งเรืองอยู่ทุกเมื่อเหมือนพระอาทิตย์
ที่กำลังอุทัยฉะนั้น สรีระของเรามีแสงสว่างด้วยรัศมีในกาลทุกเมื่อ
เรามองเห็นได้ตลอดด้วยจักขุ ทะลุฝ่า กำแพง ภูเขา โดยรอบ
ร้อยโยชน์ รื่นรมย์ อยู่ในเทวโลก ๑๗ ครั้ง เสวยราชสมบัติใน
เทวโลก ๓๑ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ๒๘ ครั้ง เป็น
พระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์โดยคณนานับมิได้ เราจุติจากเทวโลก
แล้ว เกิดในครรภ์ของมารดา นัยน์ตาของเราผู้แม้จะอยู่ในครรภ์
ของมารดาก็ไม่วินาศ เรามีอายุ ๔ ขวบแต่กำเนิดก็ได้ออกบวชเป็น
บรรพชิต ได้บรรลุนิพพานแต่ยังไม่ถึงกึ่งเดือน เราชำระทิพยจักขุ
ให้บริสุทธิ์แล้ว ถอนภพขึ้นได้ทั้งหมดแล้ว ตัดกิเลสทั้งปวงขาด
แล้ว นี่เป็นผลแห่งประทีปดวงเดียว นอกฝ่า นอกกำแพง และ
ถึงภูเขาทั้งสิ้น เราก็ก็นเห็นทะลุไปได้ นี่ก็เป็นผลแห่งประทีปดวงเดียว
สำหรับเรา ภูมิภาคที่ขรุขระ ข่อมเป็นภาพที่ราบเรียบ ความมืด
ข่อมไม่ปรากฏมี เราไม่เห็นความมืด นี่ก็เป็นผลแห่งประทีปดวงเดียว
ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้ถวายประทีปใด ด้วยการถวายประทีป
นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่ก็เป็นผลแห่งประทีปดวงเดียว เราเผา
กิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว คั้งนี้.
ทราบว่ ท่านพระเอกทีปียเถระได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้.

จบ เอกทีปียเถราปทาน.

อุจจิงคปุปคิยเถราปทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกไม้หนึ่งพก

[๗] ในกาลนั้น เราเป็นช่างดอกไม้อยู่ในพระนครพันธุมดี เราเอา

ดอกไม้ห่อเต็มพก แล้วได้ไปยังตลาด สมัยนั้น พระผู้มีพระภาค
ผู้นำของโลก อันภิกษุสงฆ์ห้อมล้อมแล้ว เสด็จออกไปด้วย
อานาภาพใหญ่ เราได้เห็นพระวิปัสสิสัมพุทธเจ้า ผู้ส่องโลกให้
โพล่งทั่ว ยังโลกให้ข้ามพ้น จึงหยิบดอกไม้ออกจากพก บูชาพระ
พุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้บูชาพระพุทธ
เจ้าผู้ประเสริฐสุด ด้วยพุทธบูชา นั่น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผล
แห่งพุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้
ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระอุจจิงคปุปผิยเถระได้ภายิตกาลาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อุจจิงคปุปผิยเถรปาทาน.

ยาคูทายกเถรปาทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการถวายข้าวต้ม

[๘] ครั้งนั้น เราได้พาแขกมาบ้าน เห็นแม่น้ำที่เต็มฝั่ง จึงเข้าไปสู่
สังฆาราม ภิกษุทั้งหลายเป็นผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร รักษาธุตงค์ ยินดี
ในฌาน มีจิวรเสรั้าหมอง ชอบสงัด เป็นนักปราชญ์ ท่านกำลัง
อยู่ในสังฆาราม ท่านเหล่านั้นผู้หลดพันธุแล้ว เป็นผู้คงที่ ได้ตัด
คติเสียแล้ว ในเวลาที่แม่น้ำถูกกั้นด้วยน้ำ ท่านไปบิณฑบาตไม่ได้
เรามีจิตเลื่อมใส โสมนัส เกิดปีติปราโมทย์ ประนมกรอัญชลี
ประคองข้าวสาร ถวายยาคูทานแล้ว เราเลื่อมใส ถวายข้าวยา
คูที่เราต้มด้วยมือทั้งสองของตน ประรภแต่เฉพาะกรรมของตัว ได้ไป
ถึงดาวดึงส์พิภพแล้ว วิมานที่สำเร็จด้วยแก้วมณี ได้เกิดแก่เราใน
หมู่ไตรทศ เราประกอบด้วยหมู่เทพนารี บันเทิงอยู่ในวิมานอัน
อุดม เราได้เป็นจอมเทพยดาเสวยราชสมบัติในเทวโลก ๑๓ ครั้ง
ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิเสวยราชสมบัติใหญ่ ๓๐ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้า
ประเทศราชอันไพบุลย์โดยคณนานับมิได้ เสวยยศ ในเทวโลก
บ้าง ในมนุษย์บ้าง เมื่อถึงภพที่สุด เราได้ออกบวชเป็นบรรพชิต
ได้ละทิ้งสมบัติทุกอย่าง พร้อมกับผมที่ถูก โคน เราพิจารณาร่างกาย
โดยความสิ้นไปและความเสื่อมไป ก็ได้บรรลุอรหัตก่อนให้ศึกษา
ทานอันประเสริฐเกิดแต่มือ ซึ่งเราประกอบดีแล้ว ชื่อว่าเป็นอันให้ดี
แล้ว เพราะข้าวยานั้นนั่นเอง เราจึงได้บรรลุพุทธอันไม่หวั่นไหว
เราไม่รู้สึกรว่า ความโศก ความรำไร ความป่วยไข้ ความกระวน
กระวาย ความเดือดร้อนใจเกิดขึ้นเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายข้าว
ยา คู เราได้ถวายข้าวยา คูแก่สงฆ์ในบุญเขตอันยอดเยี่ยม ย่อมได้
เสวยอานิสงส์ ๕ ประการ เพราะเราเป็นผู้ถวายข้าวยา คูดีหนอ

คือความเป็นผู้ไม่มีพยาธิ ๑ ความเป็นผู้มีรูปสวย ๑ ความเป็นผู้ได้
ตรัสรู้ธรรมได้เร็วพลัน ๑ ความเป็นผู้ได้ข้าวและน้ำ ๑ และอายุ
เป็นที่ ๕ ผู้ใดผู้หนึ่ง เมื่อจะให้เกิดโสมนัส ผู้นั้นควรถวายข้าวยา
ในสงฆ์ บัณฑิตพึงถือเอาเฉพาะฐานะ ๕ ประการนี้ เราทำกิจที่
ควรทำทุกอย่างแล้ว เพิกถอนภพทั้งหลายแล้ว อาสวะสิ้นไปหมด
แล้ว บัณฑิตใหม่ไม่มีอีก เราจักเที่ยว ไปนมัสการพระสัมพุทธเจ้า
และพระธรรมอันดี จากบ้านหนึ่งยังบ้านหนึ่ง จากบุรีหนึ่งยังบุรีหนึ่ง
ในกัปที่สามหมื่น เราได้ถวายทานใดในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เรา
ไม่รู้ทุกคิดเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายข้าวยา เราเผากิเลสทั้งหลาย
แล้ว ... พระพุทธศาสนา เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระยาคุตทกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ยาคุตทกเถราปทาน

ปิด โถกนทายกเถราปทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายข้าวสาธิตหนึ่งแล่ง

[๕] เมื่อก่อน เราเป็นคนชอบเที่ยวในป่า ประกอบการงานในป่าเสมอ
เราถือเอาข้าวสุกแห่งข้าวสาธิตแล่งหนึ่ง แล้วได้ไปทำงาน ณ ที่นั้น
เราได้เห็นพระสัมพุทธเจ้าผู้ไม่พ่ายแพ้อะไรๆ เสด็จออกจาก
ป่าเพื่อบิณฑบาต ครั้นแล้วเราได้ยังจิตให้เลื่อมใส เราประกอบใน
ทางการงานของคนอื่น และบุญของเราไม่มี มีแต่ข้าวสุกแห่ง
ข้าวสารแล่งหนึ่ง เราจะนิมนต์พระมุนีนี้ให้เสวย เราหยิบข้าวสุก
แห่งข้าวสาธิตแล่งหนึ่งถวายแด่พระสัมพุทธเจ้า เมื่อเราเพ่งดูอยู่พระ
มุนีทรงเสวย เพราะกรรมที่เราได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และเพราะความ
ตั้งเจตนาไว้ เราละร่างมนุษย์แล้วก็ไปสู่ดาวดึงส์พิภพ เราได้เป็น
จอมเทวดาเสวยราชสมบัติในเทวโลก ๓๒ ครั้ง เป็นพระเจ้าจักร-
พรรดิราช ๓๑ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์ โดย
คณนานับมิได้ เราเป็นผู้ถึงความสุข มียศ นี่เป็นผลของข้าวสุก
แห่งข้าวสารแล่งหนึ่ง เมื่อเราท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ ได้
ทรัพย์นับไม่ถ้วน ความบงกพร่องในโภคทรัพย์มิได้มีแก่เราเลย นี้
เป็นผลของข้าวสุกแห่งข้าวสารแล่งหนึ่ง โภคทรัพย์เปรียบด้วย
กระแสน้ำเกิดขึ้นแก่เรา เราไม่สามารถจะนับได้ นี่ก็เป็นผลของ
ข้าวสุกแห่งข้าวสารแล่งหนึ่ง เพราะมีผู้เชื่อเชิญว่า เชิญเคี้ยวกิน
สิ่งนี้ เชิญบริโภคลสิ่งนี้ เชิญนอนบนที่นอนนี้ ฉะนั้น เราจึงเป็นคน
มีความสุข นี่ก็เป็นผลของข้าวสุกแห่งข้าวสารแล่งหนึ่ง ในกัปที่ ๕๑
แต่กัปนี้เราได้ถวายทานใด ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี้ก็

เป็นผลของข้าวสุกแห่งข้าวสารแล่งหนึ่ง เราเผากิเลสทั้งหลาย
แล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระปัดโกณฑกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปัดโกณฑกเถระปาทาน

มัจจุทายกเถระปาทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการทำตั้งถวายสงฆ์

[๑๐] เมื่อพระพุทธเจ้าผู้นำโลก พระนามว่าสิทธัตถะ ผู้ประกอบด้วย
พระกรุณา ปรีชาญาณแล้ว เมื่อปาพจน์มีความแพร่หลาย อัน
เทวดาและมนุษย์สักการะแล้ว ในครั้งนั้น เราเป็นคนจันทาล ทำ
ตั้ง ๔ เหลี่ยม เลี้ยงชีพด้วยการงานนั้น เลี้ยงดูเด็กๆ ก็ด้วยการ
งานนั้น เราเลื่อมใสแล้ว ทำตั้ง ๔ เหลี่ยมเป็นอย่างดี ด้วยมือ
ทั้งสองของตน แล้วได้เข้าถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ด้วยตนเอง ด้วย
กรรมที่ทำได้แล้วนั้น และด้วยความตั้งเจตนานั้นไว้ เราละร่าง
มนุษย์แล้ว ได้ไปยังดาวดึงส์พิภพ เราไปสู่เทวโลก บันเทิงอยู่ใน
หมู่ไตรทศ ที่นอนมีราคามาก ย่อมเกิดตามความปรารถนา เราได้
เป็นจอมเทพเสวยราชสมบัติในเทวโลก ๕๐ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้า
จักรพรรดิราช ๘๐ ครั้ง และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูรณ์
โดยคณนานับมิได้ เราเป็นผู้ถึงความสุข มียศ นี้เป็นผลแห่งการ
ถวายเตียงนอน ถ้าเราจุติจากเทวโลกมาสู่ภพมนุษย์ ที่นอนสวยๆ
ควรแก่ค่ามาก ย่อมเกิดแก่เราเอง นี้เป็นการเกิดครั้งหลังของเรา
ภพสุดท้ายกำลังเป็นไป แม้ทุกวันนี้ที่นอนก็ปรากฏในเวลาจะนอน
ในภพที่ ๕๔ แต่ภพนี้ เราได้ถวายทานใด ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จัก
ทุกติเลย นี้เป็นผลแห่งการถวายเตียง เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนา เราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระมัจจุทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ มัจจุทายกเถระปาทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรณคดีนี้ คือ

๑. กัททาลีเถระปาทาน	๖. เอกทีปียเถระปาทาน
๒. เอกนัตติยเถระปาทาน	๗. อุจันถกปุปผิยเถระปาทาน
๓. ตินสูตถาถนียเถระปาทาน	๘. ยาคูทายกเถระปาทาน
๔. มธุมังสทายกเถระปาทาน	๙. ปัดโกณฑกเถระปาทาน
๕. นาคปัลลวกเถระปาทาน	๑๐. มัจจุทายกเถระปาทาน

บัณฑิตค่านวณคาถาแผนกหนึ่งได้ ๒๐๑ คาถา.

จบ ภัททาลิกาวรรคที่ ๔๒

สกิงสัมมัชชกวรรคที่ ๔๓

สกิงสัมมัชชกเถรापทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการกวาดลานพระศรีมหาโพธิ์

[๑๑] เราได้เห็น ไม้แคฝอย ซึ่งเป็น ไม้โพธิ์อันอุดมของพระผู้มีพระภาค พระนามว่าวิปัสสี แล้วยังใจให้เลื่อมใสใน ไม้โพธิ์นั้น เราหิยาเอา ไม้กวาดมากวาด (ลาน โพธิ์พฤกษ์) อันเป็นที่ตั้งแห่ง ไม้โพธิ์ในกาล นั้น ครั้นแล้วได้ไหว้ ไม้แคฝอยซึ่งเป็น ไม้โพธิ์นั้น เรายังจิตให้ เลื่อมใสใน ไม้โพธิ์นั้น ประนมกรอัญชลีเหนือเศียรเกล้า นมัสการ ไม้โพธิ์นั้นแล้ว กลับไปยังกระท่อม เราเดินนึกถึง ไม้โพธิ์อันอุดมไป ตามหนทางสัญจร ภูเขาซึ่งมีรูปร่างน่ากลัว มีกำลังมาก รัตเรา กรรมที่เราทำในเวลาใกล้จะตาย ได้ทำให้เรายินดีด้วยผล ภูเขาซึ่ง กลิ้งกินร่างของเรา เรายืนรณม์อยู่ในเทวโลก จิตของเราไม่ขุ่นมัว บริสุทธิขาวสะอาดในกาลทุกเมื่อ ลูกศรคือความโศก ที่เป็นเหตุทำ จิตของเราให้เราร้อน เราไม่รู้จักมันเลย เราไม่มีโรคเรื้อน ฝี โรคกลาก ลมบ้าหมู กุศทะราด หิดเปื่อย และหิดดำน นี่ก็เป็น ผลแห่งการกวาด ความโศก ความเราร้อน ไม่มีในหทัยของเรา จิตของเราตรง ไม่วอกแวก นี่เป็นผลแห่งการกวาด เราถึงสมาธิอีก ใจของเราเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ สมาธิที่เราปรารถนาย่อมสำเร็จแก่เรา เราไม่กำหนดในอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด ไม่ขัดเคืองใน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความขัดเคือง และไม่หลงในอารมณ์เป็นที่ตั้ง แห่งความหลง นี่ก็เป็นผลแห่งการกวาด ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ ทำกรรมใดในกาลนั้น ด้วยกรรมนั้นเราไม่รู้จักทุกขเลย นี่เป็นผล แห่งการกวาด เราผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำ เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระสกิงสัมมัชชกเถระ ได้กัณฐิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สกิงสัมมัชชกเถรापทาน.

เอกทุสสทายกเถรापทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการถวายผ้าเป็นพุทธบูชา

[๑๒] เราเป็นคนเกี่ยวหญ้าขายอยู่ในพระนครหงสวดี เลี้ยงชีพด้วยการ เกี่ยวหญ้า เลี้ยงคูเล็กๆ ก็ด้วยการเกี่ยวหญ้านั้น พระชินเจ้า พระนามว่าปทุมุตระผู้รู้จบธรรมทั้งปวง เป็นนายของโลก เสด็จ อุบัติขึ้น กำจัดความมืดมนให้พินาศ ครั้งนั้นเรานั่งอยู่ในเรือน

ของตน คิดอย่างนี้ว่า พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก
ไทยธรรมของเราไม่มี เรามีแต่ผ้าสาฎกผืนเดียวนี้ ไม่มีใครจะให้เรา
การถูกต้องนรกนำความทุกข์มาให้ เราจะปลุกฝังทักษิณา ครั้นคิด
ได้เช่นนี้แล้ว เราจึงได้ยังจิตของเราให้เลื่อมใส ได้ถือผ้าผืนหนึ่งไป
ถวายแด่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ครั้นถวายผ้าแล้วได้ประกาศ
เสียงก้องว่า ข้าแต่พระมหามุนีวีระเจ้า ถ้าพระองค์เป็นพระพุทธเจ้า
ก็ขอทรงโปรดช่วยข้าพระองค์ให้ข้าด้วยเถิด พระพุทธเจ้าพระนามว่า
ปทุมตระ ทรงรู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับเครื่องบูชา เมื่อจะทรงประกาศ
ทานของเรา ได้ทรงทำอนุโมทนาแก่เราว่า ด้วยการถวายผ้าผืนหนึ่งนี้
และด้วยความตั้งเจตนาไว้ บุรุษนี้จะไม่ไปสู่วินิบาตเลยตลอดแสนกัป
เขาจักได้เป็นจอมเทพเสวยราชสมบัติในเทวโลก ๓๖ ครั้ง จักได้เป็น
พระเจ้าจักรพรรดิราช ๓๓ ครั้ง และจักได้เป็นพระเจ้าประเทศราช
อันไพบูรณ์โดยคณนานับมิได้ เมื่อเธอท่องเที่ยวอยู่ในภพ คือ
ในเทวโลกหรือมนุษย์โลก จักเป็นผู้มีรูปสวยงาม สมบูรณ์ด้วยคุณ
มีกายสง่า จักได้ผ้าร้อยล้านแสน โกฏิ นับไม่ได้ ตามความปรารถนา
ครั้นพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมตระ ผู้เป็นนักปราชญ์ตรัสดังนี้
แล้ว ได้เสด็จเหาะขึ้นสู่อากาศเหมือนพญาหงส์ในอัมพร ฉะนั้น
เราเข้าถึงกำเนิดใดๆ คือ เป็นเทวดาหรือมนุษย์ ในกำเนิดนั้นๆ
เราไม่มีความบกพร่องใน โภคสมบัติเลย นี้เป็นผลแห่งผ้าผืนหนึ่ง
ผ้าเกิดแก่เราทุกๆ อย่างก้าว ข้างล่างเรยยืนอยู่บนผ้า ข้างบนเรามีผ้า
เป็นเครื่องบัง ทุกวันนี้จักรวาลพร้อมทั้งป่า ภูเขา เมื่อเราปรารถนา
จะถือเอา ก็พึงคลุมได้ด้วยผ้า เพราะผ้าผืนเดียวนั้นแหละ เมื่อยัง
ท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยใหญ่ เราเป็นผู้มีผิวพรรณเหมือนทองคำ
ท่องเที่ยวไปในภพน้อยใหญ่ เราได้ถึงความเป็นภิกษุเพราะวิบาก
แห่งผ้าผืนเดียว ถึงชาตินี้จะเป็นชาติสุดท้าย แม้ในชาตินี้ผ้าก็ยังให้
ผลแก่เราอยู่ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ถวายผ้าใดในกาลนั้น
ด้วยการถวายผ้าผืนนั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี้เป็นผลแห่งผ้าผืนเดียว
เราพากันเลศทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระเอกทุสสทายกเถระได้กษัตริย์คาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกทุสสทายกเถรปาทาน.

เอกาสนทายกเถรปาทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการแต่งอาสนะบูชา

[๑๓] มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อกลีเกะ อยู่ในที่ไม่ไกลจากภูเขาคิมวันต์ เราสร้าง

อาศรมอย่างสวยงาม สร้างบรรณศาลาไว้ที่ภูเขานั้น เรามีนามชื่อว่า

นารทะ แต่คนทั้งหลายเรียกเราว่า กัสสปะ ในกาลนั้น เราแสวงหาทางบริสุทธิอยู่ที่ภูเขากสิกะ พระชินสัมพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมตระ ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง ทรงใคร่ต่อวิเวก ได้เสด็จมาทางอากาศ เราเห็นพระรัศมีของพระองค์ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ กำลังเสด็จมาที่ชายป่า จึงตบแต่งเตียงไม้แล้วปูลาดหนังสัตว์ ครั้นตบแต่งอาสนะเสร็จแล้ว จึงประนมกรอัญชลีขึ้นเหนือเศียรเกล้า ประกาศถึงความโสมนัสแล้ว ได้กราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นปราชญ์ นำสัตว์ออกจากโลก ขอพระองค์ผู้เป็นดังศัลยแพทย์รักษาความเดือดร้อน ได้โปรดประทานการรักษาแก่ข้าพระองค์ ผู้อันความกำหนัดครอบงำเกิด ข้าแต่พระมุนี ชนเหล่าใดมีความต้องการด้วยบุญ มองดูพระองค์ผู้เป็นพระพุทธรเจ้า ผู้ประเสริฐสุด ชนเหล่านั้นย่อมถึงความสำเร็จแห่งประโยชน์อันยั่งยืน พึงเป็นผู้ไม่แก่ ข้าพระองค์หามีไทยธรรมเพื่อพระองค์ไม่ เพราะข้าพระองค์ บริโภคผลไม้ที่หล่นเอง ข้าพระองค์มีแต่อาสนะนี้ ขอเชิญประทับนั่งบนเตียงไม้เถิด พระผู้มีพระภาคผู้ไม่มีความสะดุ้งเหมือนราชสีห์ ได้ประทับนั่งบนเตียงไม้แล้ว ทรงยับยั้งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วได้ตรัสอย่างนี้ว่า ท่านจงเบาใจอย่าได้กลัวเลย แก้วมณีที่สว่างไสว ควรยินดี ท่านได้แล้ว ความปรารถนาที่ท่านได้ตั้งไว้ จักสำเร็จทุกประการก็เพราะอาสนะ บุญที่ได้บำเพ็ญไว้ดีแล้ว ในเขตบุญอันยอดเยี่ยมหาน้อยไม่เลย อันผู้ที่ตั้งจิตไว้ดีแล้ว สามารถจะรื้อตนขึ้นได้ เพราะอาสนะท่านนี้ และเพราะการตั้งเจตนาไว้ ท่านจะไม่ไปสู่ วินิบาตตลอดแสนกัป จักได้เป็นจอมเทพเสวยราชสมบัติในเทวโลก ๕๐ ครั้ง จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ๘๐ ครั้ง จักได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์ โดยคุณนานับมิได้ พระสัมพุทธเจ้าผู้มีพระนามว่าปทุมตระ เป็นนักปราชญ์ ครั้นตรัสดังนี้แล้ว ได้เสด็จขึ้นสู่ณภากาศ ปานดังว่าพญาหงส์ในอัมพร ฉะนั้น ยานช้าง ยานม้า รถ คานหาม เราได้สิ้นทุกอย่าง นี่เป็นผลของอาสนะอันหนึ่ง ในเมื่อเราเข้าป่าแล้วต้องการที่นั่ง บัลลังก์จากรู้ความดำริของเรา ตั้งขึ้นใกล้ๆ ในเมื่อเราอยู่ท่ามกลางน้ำต้องการที่นั่ง บัลลังก์ดังจะรู้ความดำริของเรา ตั้งขึ้นใกล้ๆ เราเข้าถึงกำเนิดใดๆ ก็เป็น เทวดาหรือมนุษย์ ในกำเนิดนั้นๆ บัลลังก์ตั้งแสน ย่อมแวดล้อมเราอยู่ทุกเมื่อ เราท่องเที่ยวอยู่ในสองภพ คือ ในเทวดาและมนุษย์ และเกิดในสองสกุล คือกษัตริย์และพราหมณ์ เราถวายอาสนะอันหนึ่งในเขตบุญอันยอดเยี่ยม รู้ทั่วถึงบัลลังก์ คือ ธรรมแล้ว

เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ในกัปที่แสน แต่กัปนี้ เราได้ถวายทานใด
ในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี่ก็เป็นผลของอาสวะ
อันหนึ่ง เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จ
แล้วดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระเอกาสนทายกเถระได้ภยิตคาถาเหล่านี้ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกาสนทายกเถรปาทาน.

สัตตกทัมพปุพพิยเถรปาทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกกระทุม ๗ ดอก

[๑๔] มีภูเขาชื่อทัมพะ อยู่ในที่ไม่ไกลภูเขาหิมวันต์ พระปัจเจกพุทธเจ้า
๗ องค์อาศัยอยู่ที่ข้างภูเขานั้น เราเห็นดอกกระทุมจึงประนมมือแล้ว
หยิบเอามา ๗ ดอก ได้เรียขยลงด้วยจิตอันเปี่ยม เพราะกรรมที่
เราทำได้ไว้ดีแล้วนั้น และเพราะความตั้งเจตนาไว้ เราละร่างมนุษย์
แล้ว ไปยังดาวดึงส์พิภพ ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้กระทำ
กรรมใดในกาลนั้น ด้วยกรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี่เป็นผล
แห่งพุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเรา
ทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระสัตตกทัมพปุพพิยเถระได้ภยิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สัตตกทัมพปุพพิยเถรปาทาน.

โกธรรณพปุพพิยเถรปาทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกหงอนไก่

[๑๕] เมื่อก่อน เรากับบิดาและปู่ เป็นคนทำงานในป่า เลี้ยงชีพ
ด้วยการฆ่าปศุสัตว์ กุศลกรรมของเราไม่มี ใกล้กับที่อยู่ของเรา
พระพุทธเจ้าผู้นำขึ้นเลิศของโลก พระนามว่าติสสะ ผู้มีพระปัญญา
จักขุ ได้ทรงแสดงรอยพระบาทไว้ ๑ รอย เพื่ออนุเคราะห์ ก็เรา
ได้เห็นรอยพระบาทของพระศาสดาพระนามว่าติสสะ ที่พระองค์
ทรงเหยียบไว้ เป็นผู้ร่าเริงมีจิตยินดียังจิตให้เลื่อมใสในรอยพระบาท
เราเห็นต้นหงอนไก่ ที่ขึ้นมาจากแผ่นดิน มีดอกบานแล้ว จึงเด็ด
มาพร้อมทั้งยอด บูชารอยพระบาทอันประเสริฐสุด เพราะกรรมที่
เราทำได้ไว้ดีแล้วนั้น และเพราะความตั้งเจตนาไว้ เราละร่างมนุษย์
แล้ว ไปสู่ดาวดึงส์พิภพ เราเข้าถึงกำเนิดใดๆ ก็ เป็นเทวดา
หรือมนุษย์ ในกำเนิดนั้นๆ เรามีผิวกายเหมือนสีดอกหงอนไก่ มี
รัศมีเป็นแดนสว่างออกจากตน ในกัปที่ ๕๒ แต่กัปนี้ เราได้ทำ
กรรมใดในกาลนั้น ด้วยกรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี่เป็นผล
แห่งการบูชารอยพระพุทธรูป เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...

พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระโอรหันตปุณฺณิเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โอรหันตปุณฺณิเถระปรทาน.

ฉุมนฺตททททททททททที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายเปรียง

[๑๖] พระผู้มีพระภาคผู้มีเหตุอันทรงดำริดีแล้ว เป็นเชษฐบุรุษของโลก

ประเสริฐกว่านรชน เสด็จเข้าไปสู่ป่าใหญ่ ถูกอาพาธอันเกิดแต่ลม

เบียดเบียน เราเห็นแล้ว จึงทำจิตให้เลื่อมใส นำเอาจีตะกอนเปรียง

เข้าไปถวาย เพราะเราได้กระทำกุศลกรรมและได้บูชาพระพุทธเจ้า

เนื่องๆ แม่น้ำคงคาชื่อภาคิรีสินี มหาสมุทรทั้ง ๔ และพื้นปฐพี

ที่น่ากลัวซึ่งจะประมาธมิได้นับไม่ถ้วนนี้ ย่อมสำเร็จเป็นเปรียงขึ้น

ได้สำหรับเรา น้ำผึ้ง น้ำตาลกรวด ดังจะรู้ความดำริของเรา เกิดขึ้น

ต้นไม้ออกขึ้นแต่แผ่นดินในทิศทั้ง ๔ ดังจะรู้ความดำริของเรา

ย่อมเกิดเป็นต้นกัลปพฤกษ์ขึ้น เราได้เป็นจอมเทวดาเสวยราช

สมบัติในเทวโลก ๕๐ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๑ ครั้ง ได้

เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์ โดยคณนานับไม่ถ้วนในกัปที่ ๕๔

แต่กัปนี้ เราได้ให้ทานใดในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกติ

เลย นี่เป็นผลแห่งจีตะกอนเปรียง เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...

พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระฉุมนฺตททททททททททได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ฉุมนฺตททททททททททที่ ๖

เอกธัมมสวนียเถระปรทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการฟังธรรมครั้งเดียว

[๑๗] พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมุตระ ทรงรู้จบธรรมทั้งปวงประกาศ

สัจจะ ๔ ทรงยังชนเป็นอันมากให้ข้ามพินดีแล้ว สมัยนั้น เราเป็น

ชฎิลมีตบะใหญ่ สลัดผ้าคากรองเปลือกไม้ หะเหาะไปในอัมพร

ในกาลนั้น เราไม่สามารถจะหะเหาะไปได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ

สุด เราหะเหาะไปไม่ได้ เหมือนนกเข้าไปใกล้ภูเขาแล้วไปไม่ได้

ฉะนั้น เราบังหวนเป็นไอน้ำลอยอยู่ในอัมพรเช่นนี้ ด้วยคิดว่า

เหตุเครื่องทำให้อิริยาบถกำเริบเช่นนี้ มิได้เคยมีแก่เรา เอาละ

เราจักค้นหาเหตุนี้ บางทีเราจักฟังได้ผล เราลงจากอากาศ ก็ได้

สดับพระสุรเสียงของพระศาสดา เมื่อพระศาสดาตรัสถึงว่าสังขาร

ไม่เที่ยง ด้วยพระสุรเสียงที่น่ายินดี น่าฟัง กลมกล่อม

ขณะนั้นเราได้เรียนเอาอนิจจลักษณะนั้นแหละ ครั้นเรียนอนิจจ-

ลักษณะได้แล้ว ก็ไปสู่อาศรมของตน เราอยู่ในอาศรมนั้นแหละ
ตราบเท่าสิ้นอายุ ตายไปแล้ว เมื่อเวลาที่สุดกำลังเป็นไป เราระลึก
ถึงการฟังพระสัทธรรม เพราะกรรมที่เราได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และ
เพราะความตั้งใจเจตนาไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่ดาวดึงส์พิภพ
รับรมย์อยู่ในเทวโลก ๓ หมื่นกับ ได้เสวยราชสมบัติในเทวโลก ๕๐
ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๑ ครั้ง และได้เป็นพระเจ้าประเทศ
ราชอันไพบุลย์โดยคณนานับมิได้ เราเสวยบุญของตน ถึงความสุข
ในภพน้อยภพใหญ่ เราท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่ ก็ยังระลึก
ได้ถึงสัญญาที่ บพอันไม่เคลื่อน คือ นิพพาน เราหาได้แทงตลอด
ด้วยธรรมอันหนึ่งไม่ สมณะผู้มีอินทรีย์อันอบรมแล้ว นั่งในเรือน
บิดา เมื่อจะแสดงธรรมกถา ท่านได้ยกอภิจลักษณะขึ้นมาใน
ธรรมกถานั้น พร้อมกับที่ได้ฟังกถาว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ
มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป
ความที่สังขารเหล่านั้นสงบระงับเป็นความสุข ดังนี้เราจึงนึกถึง
สัญญาขึ้นได้ทุกอย่าง เรานั่ง ณ อาสนะเดียว บรรลุอรหัตแล้ว
เราได้บรรลุอรหัตโดยเกิดได้ ๗ ปี พระพุทธเจ้าทรงให้เราอุปสมบท
แล้ว นี่เป็นผลแห่งการฟังธรรม ในกัปที่แสน แต่กัปนี้ เราได้
ฟังธรรมใด ในกาลนั้น ด้วยการฟังธรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่ก็เป็นผลแห่งการฟังธรรม เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระเอกธัมมสวนิยเถระได้กัณฐกถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกธัมมสวนิยเถรปาทาน.

สุจินติตเถรปาทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการถวายข้าวใหม่

[๑๘] ครั้งนั้น เราเป็นชวานาอยู่ในพระนครหงสาวดี เลี้ยงชีพด้วยกสิกรรม
เลี้ยงคูเล็กๆ ก็ด้วยกสิกรรมนั้น ครั้งนั้น นาของเราสมบูรณ์ดี
ข้าวของเราออกรวงแล้ว เมื่อถึงเวลาข้าวแก่ดีแล้ว เราคิดอย่างนี้
ในกาลนั้นว่า เป็นการไม่เหมาะไม่สมควรแก่เราผู้รู้คุณน้อยใหญ่
ที่เราไม่ถวายทานในสงฆ์แล้ว ฟังบริโภคส่วนอันเลิศด้วยตน
พระสัมพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือนในโลก มีพระลักษณะอัน
ประเสริฐ ๓๒ ประการ และพระสงฆ์ผู้มีตนอันอบรมแล้ว เป็น
นาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นจะยิ่งไปกว่า เราจักถวายทาน คือ
ข้าวกล้าใหม่ในพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์นั้นเสียก่อน ครั้นคิดเช่นนี้
แล้ว เราเป็นผู้สำเร็จ มีใจประกอบด้วยปีติ นำเอาข้าวเปลือก

มาจากนา เข้าไปเฝ้าพระสัมพุทธเจ้า ครั้นเข้าไปเฝ้าพระสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นเชษฐบุรุษของโลก ประเสริฐกว่านรชน ถวายบังคมพระบาท พระศาสดาแล้ว กราบทูลว่า ข้าแต่พระมุนี ข้าวกล้ำสมบุรณ์ ทั้งพระองค์ก็กำลังประทับอยู่ ณ ที่นี้ ข้าแต่พระองค์ผู้มีปัญญาจักษุ ขอพระองค์จงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า พระศาสดาพระนามว่าปทุมุตระ ผู้รู้แจ้งโลกสมควรรับเครื่องบูชา ทรงทราบความคำริขของเราแล้ว ตรัสพระคำรัสนี้ว่า บุรุษบุคคลผู้ปฏิบัติ ๔ จำพวก ผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวก นี้ คือสงฆ์ เป็นผู้ตรง มีปัญญา สติ และมีจิตมั่นคง บุญย่อมเป็นอันสั่งสมแล้ว ในเมื่อมนุษย์ผู้เพ่งบุญบูชากระทำอยู่ ทานที่ให้ในสงฆ์ย่อมมีผลมาก และควรให้ทานในสงฆ์นั้น ข้าวกล้ำ ของท่านนี้ก็เช่นเดียวกัน ควรให้ในสงฆ์ ท่านจงอุทิศแต่สงฆ์ นำเอาภิกษุทั้งหลายไปสู่เรือนของคนแล้วจงถวายสิ่งที่มีอยู่ในเรือน ซึ่งท่านได้ตกแต่งแล้วเพื่อภิกษุสงฆ์เถิด เราอุทิศแต่สงฆ์ นำภิกษุทั้งหลายไปในเรือน ได้ถวายสิ่งที่เราได้ตกแต่งไว้ในเรือนแต่ภิกษุ สงฆ์ เพราะกรรมที่เราได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และเพราะความตั้งเจตนาไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว จึงไปยังดาวดึงส์พิภพ วิมานทองงามสุดผ่องสูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐ โยชน์ บุญกรรมได้สร้างไว้อย่างงามแล้วเพื่อ เรา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น.

จบ ภาณวารที่ ๑๕

ภพของเรา เคลื่อนกล่นระคนไปด้วยเทพนารี เรากิน ดื่ม ในภพนั้น อยู่ในสวรรค์ชั้นไตรทศ เราได้เสวยราชสมบัติในเทวโลก ๓,๐๐๐ ครั้ง และได้เสวยราชสมบัติในเทวโลกอีก ๕๐๐ ครั้ง ได้เป็น พระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ครั้ง และได้เป็นพระเจ้าประเทศราช โดย คณนानันมิได้ เราท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยใหญ่ ได้ทรัพย์นับไม่ ได้ เราไม่มีความบกพร่องใน โภคสมบัติเลย นี้เป็นผลแห่งข้าวใหม่ ยานช้าง ยานม้า วอ และคานหาม เราได้ทุกสิ่ง นี้เป็นผลแห่ง ข้าวใหม่ ผ้าใหม่ ผลไม้ใหม่ โภชนะมีรสอันเลิศใหม่ เราได้ทุก อย่าง นี้เป็นผลแห่งข้าวใหม่ ผ้าใหม่ ผ้ากัมพล ผ้าเปลือกไม้ ผ้า ผ้าย เราได้ทุกอย่าง นี้เป็นผลแห่งข้าวใหม่ หมูทาสี หมูทาส และนารี ที่ประดับประดาอย่างสวยงาม เราได้ทุกจำพวก นี้เป็นผล แห่งข้าวใหม่ หนาวหรือร้อน ไม่เบียดเบียนเรา เราไม่มีความ เกร้อน อนึ่ง ทุกข์ทางใจไม่มีในหทัยของเรา เชิญเชิญสิ่งนี้ เชิญ บริโภคสิ่งนี้ เชิญนอนบนที่นอนนี้ คำเช่นนี้ เราได้ทุกประการ นี้ เป็นผลแห่งข้าวใหม่ บัดนี้ ชาตินี้เป็นชาติหลังสุด ภพสุดท้าย

กำลังเป็นไป ถึงทุกวันนี้ ไทยธรรมของเรา ก็ทำให้ยืนคืออยู่ทุกเมื่อ เราได้ถวายข้าวใหม่ในหมู่สงฆ์ผู้ประเสริฐสุด ย่อมเสวยอานิสงส์ ๘ ประการ อันสมควรแก่กรรมของเรา คือเราเป็นผู้มีผิวพรรณผุดผ่อง ๑ มียศ ๑ มีโภคทรัพย์มากมายใครๆ ลักไม่ได้ ๑ มีภักษามากทุกเมื่อ ๑ มีบริษัทไม่ร้าวรานกันทุกเมื่อ ๑ สัตว์ที่อาศัยแผ่นดินล้วนยำเกรงเรา ๑ เราได้ไทยธรรมก่อน จะในท่ามกลางสงฆ์ หรือเฉพาะพระพักตร์ พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดก็ตาม พวกทายกเลของค์อื่นๆ เสียหมด ถวายแก่เราเท่านั้น ๑ เราได้เสวยอานิสงส์เหล่านี้ เพราะได้ถวายข้าวใหม่ในหมู่สงฆ์ผู้อุดมก่อนนี้ก็เป็นผลแห่งข้าวใหม่ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ถวายทานใด ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี่ก็เป็นผลแห่งข้าวใหม่ เราพากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระสุจินตเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สุจินตเถรปาทาน.

โศณณกิงกณียเถรปาทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายกะดิงทอง

[๑๕] เราได้ออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา เรานุ่งห่มผ้าเปลือกไม้กรอง

เห็นกรรมคือตบะ ก็สมยนั้น พระผู้มีพระภาคเชษฐบุรุษของโลก ประเสริฐกว่านระ พระนามว่าอถตทาสีเสด็จอุบัติขึ้นช่วยมหาชน ให้ข้าม ก็เราสิ้นกำลังเพราะพยาธิอย่างหนัก เรานึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ก่อพระศรูปอันอุดมที่หาดทราย ครั้นแล้ว เป็นผู้มิจิตยินดี มีใจโสมนัส เรียรายดอกกะดิงทอง โดยปล้น เราบำเรอพระศรูปของพระพุทธเจ้า พระนามว่าอถตทาสีผู้คงที่ ด้วยใจอันเลื่อมใส นั้น ปานดังบำเรอพระพุทธเจ้าเฉพาะพระพักตร์ เราไปสู่เทวโลกแล้ว ได้ความสุขอันไพบูรณ์ ในเทวโลกนั้น เรามีผิวพรรณปานทองคำ นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เทพนารีของเรามีประมาณ ๘๐ โกฎิ ประดับประดาสวยงาม บำรุงเราอยู่ทุกเมื่อ นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา คนตรี ๖ หมั่น คือ กลอง ตะโพน สังข์ บัณเฑาะว์ มโหระทึก บรรเลงอย่างไพเราะในเทวโลกนั้น ช้าง กุญชรตระกูลมาตั้งกะแตกมัน ๓ ครั้ง อายุ ๖๐ ปี ๘,๔๐๐ เชือก ประดับสวยงามคลุมด้วยตาข่ายทอง ทำการบำรุงเรา ความเป็นผู้บกพร่องในพลกายและที่อยู่ ไม่มีแก่เรา เราเสวยผลของดอกกะดิงทองได้เสวยราชสมบัติในเทวโลก ๕๘ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๗๑ ครั้ง และได้เสวยราชสมบัติในมหาปรินิพพาน ๑๐๑ ครั้ง

บัดนี้ เราได้บรรลุอมตบทอันลึกซึ้ง ยากที่จะเห็นได้ สังโยชน์หมด
สิ้นไปแล้ว บัดนี้ ภพใหม่ไม่มี ในกัปที่ ๑,๘๐๐ แต่กัปนี้ เราได้เอา
ดอกไม้นุชาโค ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกขัตติยะ นี้เป็นผล
แห่งพุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้
ทำเสร็จแล้วดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระโสณณกิงกณิยเถระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โสณณกิงกณิยเถรปาทาน

โสวัณณ โจนตริกเถรปาทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการถวายกระโหลกน้ำเต้า

[๒๐] เราได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้บรมใจ ฝึกพระองค์แล้ว มีพระทัยตั้งมั่น
เสด็จดำเนินอยู่ในทางใหญ่ ทรงข้ามโอฆะได้แล้ว ทรงยินดีในการ
สงบระงับจิต ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง มีปกติเพ่งพินิจ ยินดีใน
ฌาน เป็นมุนี เข้าสมาบัติ ดำรวมอินทรีย์ จึงเอากระโหลกน้ำเต้า
ดักน้ำเข้า ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ล้างพระบาทของพระ
พุทธเจ้าแล้วถวายน้ำเต้า และพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมตระ
ได้ทรงบังค้ำว่า ท่านจงเอากระโหลกน้ำเต้านี้ ดักน้ำมาวางไว้ที่
ใกล้ๆ เท้าของเรา เรารับสนองพระพุทธคำรัสว่า สาธุ แล้วเอา
กระโหลกน้ำเต้ามาวางไว้ใกล้พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เพราะความ
เคารพต่อพระศาสดา พระศาสดาผู้ทรงความเพียรใหญ่ เมื่อจะทรง
ยังจิตของเราให้ดับสนิท ได้ทรงอนุโมทนาว่า ด้วยการถวายน้ำเต้านี้
ขอความดำรงของท่านจงสำเร็จ ในกัปที่ ๑๕ แต่กัปนี้ เราเริ่มรมย์
อยู่ในเทวโลก ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ๓๓ ครั้ง จะเป็น
กลางวันหรือกลางคืนก็ตาม เมื่อเราเดินหรือยืนอยู่ คนทั้งหลายถือ
ถ้วยทองยื่นอยู่ข้างหน้าเรา เราได้ถ้วยทองเพราะการถวายน้ำเต้า
แต่พระพุทธเจ้า สักการะที่ทำไว้ในท่านผู้คงที่ทั้งหลาย ถึงจะน้อย
ก็ย่อมเป็นของไพบุลย์ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ถวายน้ำเต้าใน
กาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกขัตติยะ นี้เป็นผลแห่งน้ำเต้า
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา เราได้ทำเสร็จแล้ว
ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระโสวัณณ โจนตริกเถระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โสวัณณ โจนตริกเถรปาทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สกิงสัมมัชชกเถรปาทาน
๒. ฃณมณททายกเถรปาทาน

๒. เอกุสสทายกเถราปทาน ๗. เอกธัมมสวนียเถราปทาน
๓. เอกาสนทายกเถราปทาน ๘. สุนจินตเถราปทาน
๔. สัตตคทัมพปุตติยเถราปทาน ๙. โสณณกิงกณียเถราปทาน
๕. โกธัมพปุตติยเถราปทาน ๑๐. โสวัณณโกนตริกเถราปทาน

และในวรรคนี้ บัณฑิตคำนวณคาถาได้ ๑๗๒ คาถา.

จบสภกสัมมชกวรรคที่ ๔๑.

เอกวิหารีวรรคที่ ๔๔

เอกวิหารียเถราปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการอยู่ป่าแต่ผู้เดียว

[๒๑] ในภัททกัปนี้ พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะโดยพระโคตรเป็น
เผ่าพรหม มีพระยศใหญ่ ประเสริฐกว่านักปราชญ์ทั้งหลาย เสด็จ
อุบัติขึ้นแล้ว พระองค์ไม่มีธรรมเครื่องให้เน้นซ้ำ ไม่มีเครื่อง
ยึดหน่วง มีพระทัยเสมอด้วยอากาศ มากด้วยบุญญตสมาธิ คงที่
ยินดีในอนิมนตสมาธิ ประทับอยู่แล้ว พระองค์ผู้มีพระทัยรังเกียจ
ไม่มีค้นหาเครื่องฉาบทา ไม่เกี่ยวข้องในกุศล ในขณะ ประกอบด้วย
พระกรุณาใหญ่ เป็นนักปราชญ์ ทรงฉลาดในอุบายเครื่องแนะนำ
ทรงชวนช่วยในกิจของผู้อื่น ทรงแนะนำในหนทางอันยังสัตว์ให้ถึง
นิพพาน ซึ่งเป็นเหตุทำเบียดตมคือคติให้แห่ง ในโลกพร้อมทั้ง
เทวโลก ประทับนั่งแสดงอมตธรรมอันเป็นความเข้มข้นอย่างยิ่ง
ซึ่งเป็นเครื่องห้ามชราและมรณะ ในท่ามกลางบริษัทใหญ่ ยังสัตว์
ให้ข้ามโลก พระวาจาไพเราะเหมือนนกกกระเวก เป็นนาคะของโลก
มีพระสุรเสียงก้องประหนึ่งเสียงพรหม ผู้เสด็จมาด้วยประการนั้น
ถอนพระองค์ขึ้นจากมหันตทุกข์ ในเมื่อโลกปราศจากผู้แนะนำ ทรง
แสดงธรรมที่ปราศจากฐลี นำสัตว์ออกจากโลก เราได้เห็นแล้ว
ได้ฟังธรรมของพระองค์ จึงออกบวชเป็นบรรพชิตครั้งเราบวชแล้ว
ในกาลนั้น คิดถึงคำสอนของพระชินเจ้าถูกความเกี่ยวข้องบีบคั้น
จึงได้อยู่เสียในป่าที่นารัณรมย์แต่ผู้เดียวเท่านั้น การที่เรามีกายหลีก
ออกมาได้ เป็นเหตุแห่งการหลีกออกแห่งใจของเราผู้เห็นภัยใน
ความเกี่ยวข้อง เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้
ทำเสร็จแล้วดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระเอกวิหารียเถระได้กัษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกวิหารียเถราปทาน.

เอกสังขียเถราปทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการเป่าสังข์เป็นพุทธบูชา

[๒๒] ได้มีการสมโภชไม้มหาโพธิ์ ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่า วิปัสสิ
มาชวนมาประชุมกันบูชาไม้มหาโพธิ์อันอุดม ไม้มหาโพธิ์ที่ควรบูชา
เช่นนี้ ของพระศาสดาพระองค์ใด พระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็น
ผู้เว้นจากความเศร้าโศกใหญ่มีปัญญา เป็นพระพุทเจ้าผู้ประเสริฐ
สุด ครั้งนั้น เราถือเอาสังข์มาบำรุง โพธิ์พฤกษ์ เราเป่าสังข์ตลอด
วันยังค่ำ ไหว้ไม้มหาโพธิ์อันอุดมแล้ว กรรมที่เราได้ทำในเวลาก่อน
จะตายส่งให้เราไปเทวโลก ซากศพของเราตกไปแล้ว เรายืนรณม์อยู่
ในเทวโลก คนตรีหกหมื่นยินดี ร่าเริง บันเทิง บำรุงเราอยู่ทุกเมื่อ
นี่เป็นผลของพุทธบูชา ในกัปที่ ๘๑ เราได้เป็นพระราชอาชญา
ว่า สุกตสนะ เป็นใหญ่อยู่ในชมพูทวีป มีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็น
ขอบเขต ครั้งนั้น คนตรี ๘๐๐ แวดล้อมเราตลอดเวลา เราย่อม
เสวยกรรมของตน นี่เป็นผลของการบำรุง เราเข้าถึงกำเนิดใด คือ
เทวดาหรือมนุษย์ แม้เรายังอยู่ในครรภ์ของมารดา กลองก็ประโคม
อยู่ตลอดเวลา เพราะอุปัฏฐากพระสัมพุทธเจ้า เราได้เสวยสมบัติ
แล้ว เป็นผู้บรรลุปถอันไม่หวั่นไหว เป็นบถอันเกษมไม่มีมลทิน
ไม่ตาย ในกัปที่ ๘๑ แต่กัปนี้เราได้ทำกรรมใดในกาลนั้น ด้วยกรรม
นั้นเราไม่รู้จักทุกขเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลาย
แล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระเอกสังขยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกสังขยเถรปาทาน.

ปาฏิหาริสังขยเถรปาทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งความเลื่อมใสในปาฏิหาริย์

[๒๓] ครั้งนั้น พระพิชิตมารผู้สมควรรับเครื่องบูชาพระนามว่าปทุมตระ
ได้เสด็จเข้าไปยังพระนคร พร้อมทั้งภิกษุสงฆ์ผู้มีอินทรีย์อันสำรวม
แล้ว แสนรูป ขณะนั้น ได้มีเสียงสนั่นก้องไพเราะรับเสด็จพระ
พุทธเจ้าผู้สงบระงับ คงที่ ซึ่งกำลังเสด็จเข้าพระนครโดยทางรอด
ด้วยพุทธานุภาพ พินที่ไม่ถูกทำเพลง ไม่ถูกเคาะ ก็บรรเลงขึ้นได้เอง
ในเมื่อพระพุทเจ้าเสด็จเข้าบุรี เรานมัสการพระพุทเจ้าผู้ประเสริฐ
สุด พระนามว่าปทุมตระ ผู้เป็นพระมหา牟尼 และเห็นปาฏิหาริย์แล้ว
ได้ยังจิตให้เลื่อมใสในปาฏิหาริย์นั้น โอ พระพุทเจ้า โอ พระ
พระธรรม โอ สมบัติแห่งพระศาสดาของเรา คนตรีถึงไร่เจดนาถ
ยังบรรเลงได้เองเทียว ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้สัญญาใดใน
กาลนั้น ด้วยการได้สัญญานั้น เราไม่รู้จักทุกขเลย นี่เป็นผลแห่ง

สัญญาในพระพุทธเจ้า เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา
เราได้ทำเสร็จแล้วดังนี้.

ทราบว่าคุณพระปาฏิหิรัลัญญกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปาฏิหิรัลัญญกเถรปาทาน

ญาณัตถวิกเถรปาทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการสละกิเลสขององค์

[๒๔] เราได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้สูงสุดกว่าสัตว์ ผู้รู้งเรื่องเหมือนต้น
กรรมนิการ์ โขติช่วงตั้งดวงประทีป ไพโรจน์ดุจดวงคำ เราวาง
คนโชน้ำ ผ้าเปลือกไม้กรอง ฆมกรก ทำหนังสือเฉียวงป่า แล้วก็
สละกิเลสพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดว่า ข้าแต่พระมุนี พระองค์ทรงขจัด
ความมืดมิด ซึ่งอาภูลไปด้วยขำยคือ โมหะ ทรงแสงแสงสว่าง
คือ พระญาณ แล้วเสด็จข้ามไป พระองค์ได้ยกโลกนี้ขึ้นแล้ว สิ่งที่
ยึดเชื่อมซึ่งมีอยู่ทั้งหมด จะเปรียบปานกับพระญาณเป็นประมาณ
เครื่องไปจากโลกของพระองค์ไม่มี ด้วยพระญาณนั้น โลกจึงขนาน
นามพระองค์ว่าสัพพัญญู สัพพัญญู ข้าพระองค์ขอถวายบังคม
พระองค์ผู้มีความเพียรใหญ่ ทรงทราบธรรมทั้งปวง ไม่มีอาสวะ
ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้สละกิเลสพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ด้วย
การสละคืนนั้น เราไม่รู้จักทุกขเลย นี่เป็นผลแห่งการสละกิเลสพระญาณ
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระญาณัตถวิกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ญาณัตถวิกเถรปาทาน.

อุจจันตทิกเถรปาทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายท่อนอ้อย

[๒๕] เราเป็นคนเฝ้าประตูอยู่ในพระนครพันธุมดี ได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ปราศ
จากธุลี ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เรามีจิตเลื่อมใส โสมนัสได้ถือเอาท่อน
อ้อยมาถวาย แต่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดพระนามว่าวิปัสสี ผู้
แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายอ้อยใด
ในกาลนั้น ด้วยการถวายอ้อยนั้น เราไม่รู้จักทุกขเลย นี่เป็นผล
แห่งการถวายท่อนอ้อย เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธ
ศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้วดังนี้.

ทราบว่าคุณพระอุจจันตทิกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อุจจันตทิกเถรปาทาน.

กลัมพทายกเถรปาทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายมันอัน

[๒๖] พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโรมสะ ประทับอยู่ที่ชอกเขา เราล้อมใส่
ได้ถวายนั่นอ่อนแต่พระองค์ด้วยมือทั้งสองของตนในกัปที่ ๕๔ แต่
กัปนี้ เราได้ถวายนั่นในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคติ
เลย นี่เป็นผลแห่งการถวายนั่นอ่อน เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้วดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระกัลมพทายกเถระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กัลมพทายกเถรปทาน.

อัมพาทกทายกเถรปทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการถวายนั่นอ่อน

[๒๗] เราได้เห็นพระสัณณพุกุญเจ้าผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้อะไร ในป่าใหญ่ จึง
ได้เอาผลมะกอกมาถวายแด่พระสัณณพุกุญในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้
ถวายนั่นในกาลนั้น ด้วยการถวายนั่น เราไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายนั่นอ่อน เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้วดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอัมพาทกทายกเถระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อัมพาทกทายกเถรปทาน.

หริตทิททายกเถรปทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการถวายนั่นอ่อน

[๒๘] เรากำลังนำผลสมอ ผลมะขามป้อม ผลมะม่วง ผลหว่า สมอพิเภก
กระเบา ผลรูกฟ้า มะตูมมาด้วยตนเอง เราได้เห็นพระมหามุนีผู้มี
ปกติเพ่งพินิจ ยินดีในฌาน เป็นนักปราชญ์ ถูกอาพาธเบียดเบียน
เสด็จเดินทางไกล ประทับอยู่ที่เงื่อมเขา จึงได้เอาผลสมอถวายแด่
พระสัณณพุกุญ ก็พอเราทำเกสัชเสร็จแล้ว พยาริหายไปในทันใดนั้น
เอง พระพุทธเจ้าผู้มีความกระวนกระวายอันละได้แล้ว ได้ทรงทำ
อนุโมทนาว่า ก็ด้วยการถวายนั่นอ่อนเป็นเครื่องระงับพยารินี้
ท่านเกิดเป็นเทวดา เป็นมนุษย์ หรือจะเกิดในชาติอื่น จงเป็นผู้ถึง
ความสุขในที่ทุกแห่ง และท่านอย่าถึงความป่วยไข้ ครั้นพระสัณณ
พุกุญเจ้าผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้อะไร เป็นนักปราชญ์ ตรัสดังนี้แล้ว ได้
เสด็จเหาะขึ้นสู่ชั้นอากาศ เหมือนพญาหงส์ในอัมพร ฉะนั้น
เพราะเราได้ถวายนั่นอ่อนแด่พระสัณณพุกุญเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ความป่วยไข้จึงมิได้เกิดแก่เราเลยจนถึงชาตินี้ นี่เป็นความเกิดครั้ง
หลังของเรา ภพสุดท้ายกำลังเป็นไป วิชชา ๓ เราได้บรรลุแล้ว โดย
ลำดับพระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้
ถวายนั่นในกาลนั้น ด้วยการถวายนั่น เราไม่รู้จักทุกคติเลย

นี่เป็นผลแห่งเกสซ์ทาน เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระหริตทิทากเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ หริตทิทากเถรปาทาน.

อัมพปิตทียเถรปาทานที่ ๙

ว่าด้วยผลแห่งการถวายมะม่วง

[๒๕] ครั้งนั้น เราเป็นพญาช้างมิงงอนงาม ทรงกำลังพิริยะกล้าอ่องไว เทียวอยู่ในป่าใหญ่ ได้เห็นพระผู้นำโลก เราได้หยิบเอาขึ้นมะม่วง มาถวายแด่พระศาสดา พระมหาวิระเจ้า พระนามว่าสิทธัตถะ นายก ของโลก ทรงรับประเคน เมื่อเราเพิ่งคูดอยู่ พระพิจิตมารได้ทรง เสวยในกาลนั้น เรายังจิตให้เลื่อมใสในพระชินเจ้าพระองค์นั้น จึง เข้าถึงสวรรค์ชั้นดุสิต เราจุติจากดุสิตนั้นแล้ว ได้เป็นพระเจ้าจักร พรดิราช เสวยสมบัติโดยอุบายเช่นนั้นแหละ เรามีตนส่งไปเพื่อ ความเพียรสงบระงับ ไม่มีอุปธิกิเลส กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้ถวายทานใดใน กาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวาย ผลไม้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จ แล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระอัมพปิตทียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อัมพปิตทียเถรปาทาน.

ชัมพูผลียเถรปาทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการถวายลูกหว้า

[๓๐] เมื่อพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตระ เชนฐบุรุษของโลก ผู้คงที่ ผู้ ทรงยศอันสูงสุด กำลังเสด็จเที่ยวบิณฑบาตอยู่ ข้าพระองค์มีใจ เลื่อมใส ได้ถือเอาผลชมพู่อย่างดีมาถวายแด่พระศาสดา ผู้เป็นทัก- จิไณยบุคคล เป็นนักปราชญ์ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่กว่าสัตว์เชษฐ- บุรุษของโลกประเสริฐกว่านรชน เพราะกรรมนั้น ข้าพระองค์จึงเป็น ผู้ละความชนะและความแพ้แล้ว ได้ถึงฐานะที่ไม่หวนไหวในกัปที่ แแสนแต่กัปนี้ ข้าพระองค์ได้ถวายทานใดในกาลนั้น ด้วยทานนั้น ข้าพระองค์ไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้เป็น ทาน ข้าพระองค์เผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาข้าพระองค์ ได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระชัมพูผลียเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ชัมพูผลียเถรปาทาน.

รวมอุปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เอกวิหารียเถรอปทาน	๖. กลัมพทายกเถรอปทาน
๒. เอกสังขียเถรอปทาน	๗. อัมพาทกทายกเถรอปทาน
๓. ปาฏิหิริสญญกเถรอปทาน	๘. หิริตกทายกเถรอปทาน
๔. ญาณัตถวิกเถรอปทาน	๙. อัมพปิตกเถรอปทาน
๕. อุจจุขัณฑิกเถรอปทาน	๑๐. ชัมพูผลียเถรอปทาน

บัณฑิตคำนวณคณาได้ ๘๖ คาถา.

จบ เอกวิหาวรรคที่ ๔๔

วิภทกัถวรรคที่ ๔๕

วิภทกพิชียเถรอปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการถวายเมล็ดพืชสมอปิภก

[๓๑] พระพุทธเจ้าผู้มีความเพียรใหญ่ ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง พระนามว่า กกุสันธะ พระองค์เสด็จหลีกออกจากหมู่ไปสู่ภายในป่า เราถือเมล็ดพืชหรือเถาที่ขยวมมา สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเข้ามาเฝ้าอยู่ ณ ระหว่างภูเขา เราเห็นพระพุทธเจ้าผู้เป็นเทพของทวยเทพแล้ว มีใจเลื่อมใส ได้ถวายเมล็ดพืชแด่พระพุทธเจ้า ผู้เป็นทักษิณียบุคล เป็นนักปราชญ์ ในกัณฑ์นี้เอง เราได้ถวายพืชใดในกาลนั้น ด้วยการถวายพืชนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งเมล็ดพืช เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว คั้งนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระวิภทกพิชียเถระได้ภยิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ วิภทกพิชียเถรอปทาน.

โกณฑทายกเถรอปทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการถวายพุทรา

[๓๒] ครั้งนั้น เรานุ่งหนังเสือ ห่มผ้าคากรอง บำเพ็ญวัตรจริยาอย่างหนัก ไกล้อาสมรของเรามีต้นพุทรา ในกาลนั้น พระพุทธเจ้าพระนามว่า สิขี เป็นเอก ไม่มีผู้เสมอสอง ทรงทำโลกให้โชติช่วงอยู่ตลอดกาล ทั้งปวง เสด็จเข้ามายังอาสมรของเรา เรายังจิตของตนให้เลื่อมใส และถวายบังคมพระพุทธเจ้าผู้มีวัตรอันงามแล้ว ได้เอามือทั้งสอง กอบพุทราถวายแด่พระพุทธเจ้า ในกัณฑ์ที่ ๓๑ แต่กัณฑ์นี้ เราได้ถวายพุทราใด ในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายพุทรา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ถอนภพขึ้นได้ ทั้งหมดแล้ว ตัดกิเลสเครื่องผูกคั้งข้างตัดเชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มี

อาสาอยู่ การที่เราได้มายังสำนักของพระพุทธเจ้าของเรา นี่เป็นการ
มาดีแล้วหนอ วิชชา ๓ เราได้บรรลุแล้วโดยลำดับ พระพุทธศาสนา
เราได้ทำเสร็จแล้ว คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘
และอภิญญา ๖ เราได้ทำให้แจ้งชัดแล้ว พระพุทธศาสนาเราได้ทำ
เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระโกลทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โกลทายกเถรานุทนาน.

เวลูวผลิยเถรานุทนานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการถวายมะตูม

[๓๓] เราสร้างอาศรมไว้อย่างสวยงาม ใกล้ฝั่งแม่น้ำจันทกาคา อาศรมนั้น
เคลื่อนกล่นไปด้วยต้นมะตูม เป็นที่รวมหมู่ไม้มานานชนิด เราเห็น
ผลมะตูมมีกลิ่นหอมแล้ว ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เรา
ทั้งยินดีทั้งสลดใจ เอาผลมะตูมใส่หีบจนเต็ม ได้เข้าไปเฝ้าพระ-
พุทธเจ้าพระนามว่า กกุสันธะ แล้วถวายผลมะตูมสุกแก่พระองค์
ผู้เป็นเนื่อนานูญ เป็นนักราชญ์ ด้วยใจอันผ่องใส ในกัปนี้เอง
เราได้ถวายผลมะตูมใดในกาลนั้น ด้วยการถวายผลมะตูมนั้น เรา
ไม่รู้จักทุกขุติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายมะตูม เราเผาภิเลสทั้งหลาย
แล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระเวลูวผลิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เวลูวผลิยเถรานุทนาน.

ภัลลตกทายกเถรานุทนานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการถวายลูกรักฟ้า

[๓๔] เราตกแต่งเครื่องลาดที่ทำด้วยหญ้าแล้ว ได้ทูลอาราธนาพระสัมพุทธ-
เจ้าผู้มีพระฉวีวรรณเหมือนทองคำ มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒
ประการ ผู้ประหนึ่งว่าพระขารังที่กำลังดอกบาน เป็นพระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐสุด กำลังเสด็จไปทางท้ายป่าใหญ่ว่า ขอพระพุทธเจ้า
ทรงโปรดอนุเคราะห์ข้าพระองค์เถิด ข้าพระองค์ปรารถนาจะถวาย
ภิกษา พระพุทธเจ้าพระนามว่าอัทธทัสสี อนุเคราะห์ ประกอบ
ด้วยพระกรุณา มีพระยศใหญ่ ได้ทรงทราบความคำริของเรา จึง
เสด็จแวงที่อาศรมของเรา ครั้นแล้ว พระองค์ได้ประทับบนเครื่อง
ลาดที่ทำด้วยหญ้า เราได้หยิบเอาผลไม้รักฟ้ามาถวายแก่พระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐสุด เมื่อเรามองดูอยู่ พระพิชิตมารทรงเสวยในเวลานั้น
เรายังจิตให้เลื่อมใสในทานนั้นแล้ว ได้ถวายบังคมพระพิชิตมาร
ในกาลนั้น ในกัปที่ ๑,๘๐๐ เราได้ถวายผลไม้ใด ในกาลนั้น ด้วยการ

ถวายผลไม้ นั่น เราไม่รู้จักทุกชนิดเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้วดังนี้.
ทราบ ว่า ท่านพระภัลลตคททายกเถระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ภัลลตคททายกเถรารูปทาน.

อุมมาปุปผิยเถรารูปทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาด้วยดอกผักตบ

[๓๕] ก็ครั้งเมื่อต้นไทรอันเป็นไม้โพธิพฤกษ์ งอกงามสีเขียวจี เราได้เอา
ดอกผักตบมาบูชาไม้โพธิพฤกษ์ ในกัปนี้เอง เราได้บูชาโพธิพฤกษ์
ใด ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกชนิดเลย นี่เป็นผลแห่งการบูชา
ไม้โพธิพฤกษ์ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเรา
ทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอุมมาปุปผิยเถระ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อุมมาปุปผิยเถรารูปทาน.

อัมพากุญเฑรารูปทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาด้วยดอกมะกอก

[๓๖] พระมุณีพระนามว่าเวสสกุผู้อภิชาติ เสด็จเข้าไปสู่ป่าร้างซึ่งมีดอกบาน
สะพรั่ง ประทับอยู่ที่ซอกเขา เหมือนไกรสรสีหราช ฉะนั้น เรามี
จิตผ่องใสโสมนัส เลื่อมใส ได้เอาดอกมะกอกบูชาพระมหาวิรเจ้า
ผู้เป็นบุญเขตด้วยมือทั้งสองของตน ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้
เอาดอกไม้บูชาใด ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกชนิดเลย นี่เป็นผล
แห่งพุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเรา
ทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอัมพากุญเฑระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อัมพากุญเฑรารูปทาน.

สีหาสนิกเถรารูปทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการถวายอาสนะทอง

[๓๗] เรามีจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้ถวายอาสนะทองแด่พระผู้มีพระภาค
พระนามว่าปทุมุตระ ผู้แสวงหาประโยชน์แต่สรรพสัตว์ เราอยู่ใน
โลกใดๆ คือ ในเทวโลกหรือมนุษย์โลก ในโลกนั้นๆ เราได้
วิมานอันไพบุลย์ นี่เป็นผลของอาสนะทอง บัลลังก์อันสำเร็จด้วย
ทองและเงิน สำเร็จด้วยแก้วปทุมราช และสำเร็จด้วยแก้วมณี
เกิดแก่เรามากมาย ในกาลทุกเมื่อ เราทำอาสนะไม้โพธิของ
พระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตระแล้ว ได้บังเกิดในสกุลสูง โอ
พระธรรมเป็นธรรมดี ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ทำอาสนะทอง

ด้วยกรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี่เป็นผลแห่งอาสนะทอง
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา เราได้ทำเสร็จแล้ว
ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระสีหसनิกเถระ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สีหसनิกเถรปทาน.

ปาทปิฎยเถรปทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการถวายตั้งรองเท้า

[๑๘] พระมหามุนีสัมพุทธเจ้า ผู้ประกอบด้วยพระกรุณา พระนามว่าสุเมธะ
ยังสัตว์ให้ขำเป็นอันมากแล้ว พระองค์ผู้ทรงพระยศใหญ่ก็ได้เสด็จ
นิพพาน เรามิจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้ใช้ให้คนทำตั้งสำหรับ
รองเท้าไว้ที่ใกล้อาสนะทอง ของพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ
ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ เราทำกุศลกรรมอันมีความสุขเป็นผล
มีความสุขเป็นกำไรแล้ว เป็นผู้ประกอบด้วยบุญกรรม ได้ไปสู่
สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อเราผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยบุญกรรมอยู่ใน
ดาวดึงส์นั้น ตั้งทองย้อมเกิดแก่เราผู้ยกเท้าก้าวไปอยู่ นรชนเหล่า
ใดได้การเข้าไปฟังใกล้ๆ ทำสักการะในพระพุทธเจ้าผู้เสด็จนิพพาน
แล้ว ได้สุขอันไพบุลย์ นรชนเหล่านั้นได้ลาภดีแล้ว แม้เราก็ได้
สร้างกรรมไว้ดีแล้ว เราทำตั้งสำหรับรองเท้าอันประกอบแล้วในการ
ค้าขาย จึงได้ตั้งทอง เราเหยียบไปบนตั้งทองในทิศที่ไปด้วยกิจบาง
อย่าง นี่เป็นผลแห่งบุญกรรม ในกัณฑ์สามหมื่น เราได้ทำกรรมใด
ในกาลนั้น ด้วยกรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี่เป็นผลแห่งตั้ง
สำหรับรองเท้า เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเรา
ได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

จบ ปาทปิฎยเถรปทาน.

เวทียการกเถรปทานที่ ๙

ว่าด้วยผลแห่งการถวายไฟพรทิ

[๑๙] เราได้สร้างไฟพรทิอย่างสวยงาม ไว้ที่โพธิพฤกษ์ของพระพุทธเจ้า
พระนามว่าปทุมุตระ ซึ่งเป็นไม้สูงสุดกว่าไม้ทั้งหลาย แล้วยังจิต
ของตนให้เลื่อมใส เครื่องใช้สอยหลายชนิดเลิศโอฬาร ทั้งที่ทำ
เสร็จและยังทำไม่เสร็จ ตกลงมาจากอากาศ นี่เป็นผลแห่งไฟพรทิ
ในสงครามที่สองฝ่ายประชิดกัน อันน่ากลัว เมื่อเราเข้าไป ก็ไม่
พบสิ่งที่น่าขลาดกลัวเลย นี่เป็นผลแห่งไฟพรทิ วิมานอันงดงามและ
ที่นอนอันล้นค่า เกิดขึ้นดังจะรู้ความดำริของเรา นี้ก็เป็นผลแห่ง
ไฟพรทิ ในกัณฑ์แสนแต่กัณฑ์นี้ เราได้ทำไฟพรทิใด ด้วยกรรมนั้น

เราไม่รู้จักทุกคดีเลย นี่เป็นผลแห่งไฟพรที่ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...

พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระเวทียการกเถระได้ภายิตคาคาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เวทียการกเถรปทาน.

โพธิมรรการกเถรปทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการสร้างเรือนไม้โพธิ

[๔๐] เรามิจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้ใช้คนทำเรือนไม้โพธิของพระเจ้า

มีพระภาคผู้เป็นใหญ่กว่าสัตว์ผู้คงที่ พระนามว่าสิทธัตถะ เราเข้าถึง

สวรรค์ชั้นดุสิต อยู่ในเรือนแก้ว หนาว ร้อน หรือลม มิได้ถูกต้อง

ตัวเราเลย ในปีที่ ๖๕ แต่ปีนี้ เราได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

วิสุกรรมเทพบุตรได้เนรมิตนครชื่อกาลิกะ ยาว ๑๐ โยชน์ กว้าง

๘ โยชน์ให้เรา ในนครนั้น ไม่มีไม้ เกรือเถา และดินเลย

วิสุกรรมเทพบุตรเนรมิตปราสาทชื่อมณฑล ยาวโยชน์หนึ่ง กว้าง

ครึ่งโยชน์ให้เรา เสาปราสาท ๘๔,๐๐๐ ต้น ล้วนเป็นทองคำ

พื้นสำเร็จด้วยแก้วมณี หลังคาเป็นเงิน เรือนสำเร็จด้วยทอง นี้

เราได้อยู่ครอบครองมาแล้ว นี่เป็นผลแห่งการให้เรือนเป็นทาน

เราได้เสวยผลทั้งปวงนั้น ในภพทั้งที่เป็นของเทวดาและมนุษย์

วันนี้เราบรรลุนิพพานอันเป็นบทธงบระจัน ไม่มีบทธิดจะยิ่งกว่า

ในปีที่สามหมื่น เราได้ให้ทำเรือนโพธิพฤกษ์ ด้วยกรรมนั้น

เราไม่รู้จักทุกคดีเลย นี่ก็เป็นผลแห่งการให้เรือนเป็นทาน เราเผา

กิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระโพธิมรรการกเถระได้ภายิตคาคาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โพธิมรรการกเถรปทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. วิเภทกพิชียเถรปทาน	๖. อัมพาทุกิยเถรปทาน
๒. โกลทายกเถรปทาน	๗. สีหาสนิกเถรปทาน
๓. เวลวุผลียเถรปทาน	๘. ปาทปิฎยเถรปทาน
๔. ภัลลตททายกเถรปทาน	๙. เวทียการกเถรปทาน
๕. อุมมาปุปคียเถรปทาน	๑๐. โพธิมรรการกเถรปทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตได้ภายิตคาคาไว้จำนวนได้ ๗๕ คาคา.

จบ วิเภทกวรรคที่ ๔๕

ชคตวรรคที่ ๔๖

ชคติทายกเถรปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการพรวนดิน โคนต้น โพธิ

[๔๑] เรามิจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้ใช้ให้คนพรวนดินที่ไม่โพธิพฤษ

ของพระมหามุนีพระนามว่าธัมมทัสสี อันเป็นต้นไม้สูงสุดกว่าไม้
ทั้งหลาย เราพลาดจากภูเขาหรือตกจากต้นไม้จุกแล้ว ย่อมได้ที่พึง
นี้เป็นผลของดิน โจรไม่เบียดเบียนเรา กษัตริย์ก็ไม่ดูหมิ่นเรา เรา
ก้าวล่วงเข้าศึกได้ทุกคน นี้เป็นผลของดิน เราเข้าถึงกำเนิดใดๆ คือ
เทวดาหรือมนุษย์ ในกำเนิดนั้นๆ เราย่อมเป็นผู้อันเขาบูชาทุกแห่ง
ไป นี้ก็เป็นผลของดิน ในกัปที่ ๑,๘๐๐ เราได้ใช้ให้คนพรวนดิน
ด้วยกรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี้เป็นผลของดิน เราเผาภิเษก
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระชคติทายกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ชคติทายกเถรปทาน.

โมรหัตถิยเถรปทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการถวยกำหางนกยูง

[๔๒] เรากลือกำหางนกยูงเข้าไปเฝ้าพระ โลกนายน เรามิจิตเลื่อมใสมีใจ

โสมนัส ได้ถวยกำหางนกยูง ด้วยกำหางนกยูงนี้ และด้วยการ
ตั้งเจตนาไว้ ไฟ ๓ กองของเราจึงดับสนิทแล้ว เราได้สุขอัน
ไพบุลย์ โอ พระพุทธเจ้า โอ พระธรรม โอ สัมปทาแห่งพระ
ศาสดาของเรา เราถวยกำหางนกยูงแล้ว ได้ความสุขอันไพบุลย์ ไฟ
๓ กองของเราดับสนิทแล้ว เราถอนภพขึ้นได้ทั้งหมดแล้ว อาสวะ
ทั้งปวงหมดสิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่มิได้มี ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้
เราได้ถวยกทานใดในกาลนั้นด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี้
เป็นผลแห่งการถวยกำหางนกยูง เราเผาภิเษกทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระโมรหัตถิยเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โมรหัตถิยเถรปทาน.

สีหาสนพิชยเถรปทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการพัคพุทธอาสน์

[๔๓] เราได้ไหว้โพธิพฤษของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าคิสสะ ได้ถือเอา

พัควิชนีพัคอาสนะทองในที่นั้น ในกัปที่ ๕๒ แต่กัปนี้ เราได้ถวยก
พัคทอง ด้วยกรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี้เป็นผลของการพัค
เราเผาภิเษกทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระสีหาสนพิชยเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สี่หาสนพิชัยเถราปทาน.

ติณุกกชาริยเถราปทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการทำคบเพลิงบูชา

[๔๔] เราเป็นผู้มีจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้ชุกคบเพลิงไว้ ๓ ดวง ที่ไม้โพธิพฤกษ์ ของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมตระ ซึ่งเป็นไม้สูงสุดกว่าไม้ทั้งหลาย ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้บูชาคบเพลิงใด ด้วยการชุกคบเพลิงนั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลของการให้คบเพลิงเป็นทาน เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระติณุกกชาริยเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ติณุกกชาริยเถราปทาน.

อักษมนทายกเถราปทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการเหยียบนวด

[๔๕] เราได้ด้วยการเหยียบแต่พระพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ ผู้เป็นนักราชญ์ มีบาปอันลดยเสียแล้ว ทรงอยู่จบพรหมจรรย์ ซึ่งกำลังเสด็จดำเนินไปสู่ที่พักกลางวัน ในกัปนี้เองเราได้ถวายทานใด ในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายเหยียบ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระอักษมนทายกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อักษมนทายกเถราปทาน.

วน โกรธชัยเถราปทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกหางช้าง

[๔๖] เราถือเอาดอกหางช้างปามานูชาพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า พระนามว่า สิทธัตถะ ผู้ประเสริฐสุดกว่าโลก ผู้คงที่ ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้เอาดอกไม้ใดบูชา ด้วยการบูชานั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชาเราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระวน โกรธชัยเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ วน โกรธชัยเถราปทาน.

จบ ภาณวารที่ ๒๐

เอกฉัตตยเถราปทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการกัณฑ์ร่วมถวายพระพุทธองค์

[๔๗] แผ่นดินร้อนดังเพลิง แผ่นดินคูมีไถ่ร้างไหล พระผู้มีพระภาคพระ

นามว่าปทุมตระ เสด็จจงกรมอยู่ที่กลางแจ้ง เราทั้งร่วมชาวเดินทาง
ไป ได้เห็นพระสัมพุทธเจ้าเข้าที่กลางแจ้งนั้น แล้วเกิดความคิด
ขึ้นว่า ภูมิภาคถูกยับแคดแผ่คลุม แผ่นดินนี้จึงกลายเป็นเหมือน
ถ่านเพลิง ลมพายุใหญ่ที่ทำสรีรกายให้ลอยขึ้น ได้ ตั้งขึ้นอยู่ หนาว
ร้อน ย่อมทำให้ลำบาก ขอได้โปรดรับมัน อันเป็นเครื่องป้องกัน
ลมและแดดเถิด ข้าพระองค์จักถูกต้องนิพพาน พระชินเจ้าพระ-
นามว่าปทุมตระผู้ทรงอนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา มี
พระยศใหญ่ ทรงทราบความดำริของเราแล้ว ทรงรับไว้ในกาลนั้น
เราได้เป็นจอมเทวดาเสวยราชสมบัติในเทวโลก ๓๐ กัป ได้เป็น
พระเจ้าจักรพรรดิราช ๕๐๐ ครั้ง และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอัน
ไพบุลย์ โดยคณนานับมิได้ เราได้เสวยกรรมของตนซึ่งตนได้ก่อ
สร้างไว้ดีแล้วในปางก่อน นี่เป็นชาติสุดท้ายของเรา ภพที่สุดกำลัง
เป็นไป ถึงทุกวันนี้ชนทั้งหลายก็พากันกันเสวตฉัตรให้เราตลอดกาล
ทุกเมื่อ ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ถวายมัน เราไม่รู้จักทุกคิดเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายมัน เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธ
ศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระเอกฉัตติยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกฉัตติยเถราปทาน.

ชาติปุပ္ผิยเถราปทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกมะลิ

[๔๘] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าปทุมตระ ผู้มีพระยศใหญ่ปรีนิพพาน
แล้ว เราได้เอาผอบอันเต็มด้วยดอกไม้ไปบูชาพระสรีระ เรา
ยังจิตให้เลื่อมใสในบุญกรรมนั้นแล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้นนิมมานรดี
เราถึงจะไปอยู่ยังเทวโลก ก็ยังประพตฺติบุญกรรมอยู่ ฝนดอกไม้ดีตก
จากฟากฟ้าเพื่อเราตลอดกาลทั้งปวง เราสมภพในมนุษย์ก็เป็นพระ
ราชาผู้มียศใหญ่ ในอภินิหารนั้น ฝนดอกไม้โกสมตกลงมาเพื่อเราทุกเมื่อ
เพราะอำนาจที่เอาดอกไม้บูชาที่พระกายของพระพุทธเจ้าผู้ทรงเห็น
เหตุทั้งปวง นี่เป็นความเกิดครั้งสุดท้ายของเรา ภพที่สุดกำลังเป็น
ไป ถึงทุกวันนี้ ฝนดอกไม้ก็ตกลงมาเพื่อเราทุกเวลา ในกัปที่แสน
แต่กัปนี้ เราเอาดอกไม้ไปบูชา ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย
นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระสรีระ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระ
พุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระชาติปุပ္ผิยเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล

จบ ชาติปุပ္ผิยเถราปทาน.

สัตติปัญณียเถราปทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกสัตตบรรณ

[๔๕] เมื่อมหาชนช่วยกันนำพระสรีระของพระพุทธเจ้าไป เมื่อกลอง
บรรเลงอยู่ เรามีจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้เอาดอกสัตตบรรณ
บูชา ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้เอาดอกไม้ใดมาบูชา ด้วยการบูชา
นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระสรีระ เราเผา
กิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้วดังนี้.
ทราบว่ ท่านพระสัตติปัญณียเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สัตติปัญณียเถราปทาน

คันธปุษกเถราปทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาด้วยของหอม

[๕๐] เมื่อมหานกกำลังช่วยกันทำจิตกาธารอยู่ และเมื่อของหอมนานา
ชนิดถูกนำเอามา เรามีจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้เอาของหอม
กำมือหนึ่งบูชา ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้บูชาจิตกาธารใด ด้วย
การบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการบูชาจิตกาธาร
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว
ดังนี้.
ทราบว่ ท่านพระคันธปุษกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ คันธปุษกเถราปทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ชคติทายกเถราปทาน	๖. วน โกรธันทียเถราปทาน
๒. โมรหัตถียเถราปทาน	๗. เอกฉัตติเถราปทาน
๓. สีหาสนพีชียเถราปทาน	๘. ชาตูปุปผียเถราปทาน
๔. ตินุกกธารียเถราปทาน	๙. สัตติปัญณียเถราปทาน
๕. อักกมนทายกเถราปทาน	๑๐. คันธปุษกเถราปทาน

บัณฑิตคำนวณคาถาได้ ๖๕ คาถา.

จบ ชคติทายกวรรคที่ ๔๖

สาธูปุปผิวรรคที่ ๔๗

สาธกุสุมียเถราปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกสาละ

[๕๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าปทุมุตระปรินิพพานแล้ว เมื่อมหาชน
ช่วยกันยกพระพุทธสรีระขึ้นบนจิตกาธาร เราได้เอาดอกสาละบูชา

ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้เอาดอกไม้ไฉนบูชา ด้วยการบูชา นั้น เรา
ไม่รู้จักทุกคติเลย นี่ก็เป็นผลแห่งการบูชาจิตกาธาร เราเผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระสาลกุสุมียเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สาลกุสุมียเถรปาถาน

จิตกปฐกเถรปาถานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาจิตกาธาร

[๕๒] เมื่อเทวดาและมนุษย์พากันถวายพระเพลิงพระผู้มีพระภาคพระนามว่า

สิขี ผู้เป็นเผ่าพันธุ์ของโลก เราได้เอาดอกไม้จำปา ๘ ดอกบูชาจิต-
กาธาร ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้เอาดอกไม้ไฉนบูชา ด้วยการ
บูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระจิตกปฐกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ จิตกปฐกเถรปาถาน

จิตกนิพพาปกเถรปาถานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการดับจิตกาธาร

[๕๓] เมื่อเทวดาและมนุษย์พากันถวายพระเพลิงพระสรีระ ของผู้แสวงหา

คุณใหญ่ พระนามว่าเวสสกุ เราเอาน้ำหอมดับจิตกาธาร ใน
กัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราเอาน้ำหอมดับจิตกาธารใด ด้วยกรรมนั้น
เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลของน้ำหอม เราเผากิเลสทั้งหลาย
แล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระจิตกนิพพาปกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ จิตกนิพพาปกเถรปาถาน.

เสตุทายกเถรปาถานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการสร้างสะพาน

[๕๔] เรามีจิตเลื่อมใส มีใจโสมนัส ได้ใช้คนให้สร้างสะพานในที่เฉพาะ

พระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าวิปัสสี ผู้เสด็จจรงกรมอยู่
ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ให้สร้างสะพานใดไว้ ด้วยกรรมนั้น
เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายสะพาน เราเผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระเสตุทายกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เสตุทายกเถรปาถาน.

สุมนตาลวันฎิยเถรปาถานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายพัดใบตาล

[๕๕] เราได้ถวายพัดใบตาลอันคลุมด้วยดอกมะลิ แต่พระผู้มีพระภาค
พระนามว่าสิทธัตถะ เราจึงได้ทรงยศใหญ่ ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้
เราได้ถวายพัดใบตาลใด ด้วยการถวายพัดใบตาลนั้น เราไม่รู้จัก
ทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งพัดใบตาล เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระสุมนตาลวันฎิยเถระ ได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สุมนตาลวันฎิยเถรปาทาน.

อภุชผลิยเถรปาทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายผลไม้พิเศษ

[๕๖] พระผู้มีพระภาคผู้สยัมภูพระนามว่าสตรังสี ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้อะไรๆ
ทรงใคร่ต่อความวิเวก ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง เสด็จออกบิณฑบาต
เรถือผลไม้อยู่ ได้เห็นเข้า จึงได้เข้าไปเฝ้าพระนราสภ เรามีจิต
เลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้ถวายผลไม้ ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้
ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้ นั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย
นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ นั้น เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอภุชผลิยเถระ ได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อภุชผลิยเถรปาทาน.

ลพุชผลทายกเถรปาทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการถวายขนุนสามะลอ

[๕๗] ครั้งนั้น เราเป็นคนเฝ้าสวนอยู่ในพระนครพันธุมดี ได้เห็นพระ-
พุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐลิสต์จึงเหาะไปในอากาศ เราได้หยิบเอา
ผลขนุนสามะลอถวายแด่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด พระพุทธเจ้า
ผู้มีพระยศใหญ่ ให้เกิดความปลื้มใจแก่เรา นำความสุขมาให้ใน
ปัจจุบัน ประทับอยู่ในอากาศนั่นเอง ได้ทรงรับประเคน เราถวาย
ผลไม้แด่พระพุทธเจ้าด้วยใจอันเลื่อมใสแล้ว ได้ประสพปีติอัน
ไพบูรณ์ เป็นสุขยอดเยี่ยมในครั้งนั้น รัตนะเกิดขึ้นแก่เราผู้เกิดใน
ที่นั้นๆ ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น
ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว
ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระลพุชผลทายกเถระ ได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ลพุชผลทายกเถรปาทาน.

มิลักขผลทายกเถรปาทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการถวายผลมิลักขุ

[๕๘] เราได้เห็นพระพุทธเจ้าพระนามว่าอตถทัสสี ผู้มีพระยศใหญ่ เป็นผู้
มีจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้ถวายผลไม้มิลักขุ ในกัปที่ ๑,๘๐๐ เรา
ได้ถวายผลไม้อื่นในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็น
ผลแห่งการถวายผลไม้มิลักขุ เราพากันเลศทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา
เราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระมิลักขุผลทายกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ มิลักขุผลทายกเถรปาทาน.

สขัมปฎิภาณียเถรปาทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการสดุดีพระพุทธเจ้าด้วยปฏิภาณ

[๕๙] ใครได้เห็นพระนราศกผู้ประเสริฐกว่าเทวดา งามเหมือนดอกกรก-
ฟ้าขาว กำลังเสด็จดำเนินอยู่ที่ถนนแล้ว จะไม่เลื่อมใสเล่า ใคร
ได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้กำจัดความมืดให้พินาศ ทรงช่วยเหลือนรชน
ให้ข้ามพ้นไปได้เป็นอันมาก ยังโลกให้โชติช่วงด้วยแสงสว่างคือ
พระญาณแล้ว จะไม่เลื่อมใสเล่า ใครได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้เป็นนายก
ของโลก กำลังเสด็จออกไปพร้อมกับพระจินาสพผู้มีอำนาจตั้งแสน
ผู้ทรงเรือขนสัตว์ไปเสียมากมายแล้ว จะไม่เลื่อมใสเล่า ใครได้เห็น
พระพุทธเจ้า ผู้ติดล่องคือพระธรรม ทรงย้ายหมู่เคียรถีย์ บันลือ
ลีลานาทแล้ว จะไม่เลื่อมใสเล่า ทวยเทพพร้อมด้วยพรหม พากัน
มาจากเทวโลก ครอบทั่วพรหมโลก แล้วทูลถามปัญหาอันลุ่มลึกกะ
พระพุทธเจ้าพระองค์ใด พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ใครได้เห็น
เข้าแล้ว จะไม่เลื่อมใสเล่า มนุษย์พร้อมด้วยเทวดาประนมกรอัญชลี
แต่พระพุทธเจ้าพระองค์ใด ย่อมได้เสวยบุญด้วยการประณมกร
อัญชลีนั้น พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ใครได้เห็นเข้าแล้ว จะไม่
เลื่อมใสเล่า ชนทั้งปวงมาประชุมห้อมล้อมพระผู้มีปัญญาจักขุ พระผู้
มีปัญญาจักขุพระองค์ใด ถูกบังคับแล้วไม่ทรงหวั่นไหว พระผู้มีปัญญา
จักขุพระองค์นั้น ใครได้เห็นแล้ว จะไม่เลื่อมใสเล่า เมื่อพระนราศก
พระองค์ใดเสด็จเข้าพระนคร กลองเป็นอันมากประโคมกึกก้อง
กซสารที่ตักมันพากันบันลือ พระนราศกพระองค์นั้น ใครได้เห็น
เข้าแล้วจะไม่เลื่อมใสเล่า เมื่อพระนราศกพระองค์ใดเสด็จดำเนิน
ไปในถนน พระรัศมีย่อมส่องสว่างไสวทุกเมื่อ ที่ซึ่งลุ่มๆ ดอนๆ
ย่อมสม่าเสมอ พระนราศกพระองค์นั้น ใครได้เห็นเข้าแล้ว จะไม่
เลื่อมใสเล่า เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสอยู่ ประชาสัตว์ในจักรวาลได้ยืน
ทั่วกัน พระพุทธเจ้าพระองค์ไดยังสัตว์ให้รู้ชัดได้ทั่วกัน พระพุทธเจ้า

พระองค์นั้น ใครได้เห็นเข้าแล้ว จะไม่เลื่อมใสเล่า ในกัปที่แสน
แต่กัปนี้ เราได้สดุดีพระพุทธเจ้าใด ด้วยการสดุดีนั้น เราไม่รู้จัก
ทุกขเลย นี่เป็นผลแห่งการสดุดี เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระ
พุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระสยัมปฏิภาณิเถระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สยัมปฏิภาณิเถระปทาน.

นิมิตตพยากรณ์เถระปทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการพยากรณ์นิมิต

[๖๐] ครั้งนั้น เราได้เข้าไปป่าหิมวันต์บอมนต์ ศิษย์ ๕,๔๐๐ คน ได้อุปฐ-
จากเรา ศิษย์เหล่านั้นล้วนเป็นนักศึกษา รู้จบไตรเพทถึงความเต็ม
เปี่ยมในธรรมมืองค์ ๖ พวกเขาถือตัวจัดเพราะวิชาของตน อยู่ใน
ป่าหิมวันต์ เทพบุตรผู้มียศใหญ่ เป็นผู้มั่งคั่งสัมปชัญญะ จุตติจาก
ชั้นดุสิตอุบัติในครรภ์แห่งมารดา เมื่อพระสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น
หมั่นโลกธาตุก็หวั่นไหว คนตาบอดก็มองเห็น ได้ ในเมื่อพระผู้นำ
เสด็จอุบัติขึ้น พื้นปฐฐานนี้ทั้งสิ้นสิ้นสะเทือน ๖ ประการ มหาชน
ได้สดับเสียงกึกก้องแล้ว พวกกันแยมสรวล ชนทั้งปวงประชุมกัน
แล้ว ได้พากัน ไปยังสำนักของเรา ถามว่าพื้นปฐฐานนี้สิ้นสะเทือน
จักมีผลเป็นอย่างไร ครั้งนั้น เราได้พยากรณ์แก่เขาทั้งหลายว่า อย่า
กลัวเลย ไม่มีภัยแก่ท่านทั้งหลาย ท่านทุกๆ คนจงเบาใจเถิด ความ
เกิดนี้ประกอบด้วยสุขประโยชน์ พื้นปฐฐานอันเหตุ ๘ ประการถูก
ต้องแล้ว ย่อมจะสิ้นสะเทือน นิมิตย่อมจะปรากฏโดยอาการเช่น
เดียวกัน แสงสว่างอันไพบูรณ์ใหญ่โตก็เช่นนั้น พระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐสุด ผู้มีจักขุ จักเสด็จอุบัติขึ้นอย่างไม่ต้องสงสัย เรายัง
ประชุมชนให้เข้าใจดีแล้ว ได้บอกเบญจศีล พวกเขาได้สดับ
เบญจศีลแล้วคิดว่า การเสด็จอุบัติของพระพุทธเจ้า ยากที่จะหาได้
เป็นผู้เกิดอุพเพกขาปีติ มีใจโสมนัส ยินดีรำเริง ในกัปที่ ๕๒ แต่
กัปนี้ เราได้พยากรณ์นิมิตใด ด้วยการพยากรณ์นิมิตนั้น เราไม่รู้จัก
ทุกขเลย นี่เป็นผลแห่งการพยากรณ์ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระนิมิตตพยากรณ์ิเถระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นิมิตตพยากรณ์ิเถระปทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สาลกุตฺตมียเถระปทาน

๖. อวภูตฺถียเถระปทาน

๒. จิตกบฏกเถรภาพทาน ๗. ลพขุผลทหายกเถรภาพทาน
๓. จิตกนิพพากเถรภาพทาน ๘. มิตลัทธิขุผลทหายกเถรภาพทาน
๔. เสตฺททหายกเถรภาพทาน ๙. สยัมปฎิภาณียเถรภาพทาน
๕. สุมณฑลวณฺณียเถรภาพทาน ๑๐. นิमितตพยากณียเถรภาพทาน

บัณฑิตคำนวณคาถาได้ ๗๒ คาถา.

จบ สาลปุปพิวรรคที่ ๔๗.

นพมาลิวรรคที่ ๔๘

นพมาลียเถรภาพทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการถวายพวงดอกอ้อ

[๖๑] เราได้เห็นพระสัมพุทธเจ้ามีพระฉวีวรรณดังทองคำ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา เป็นนายกของโลก กำลังเสด็จไปทางชายป่าใหญ่ เราหิบบวงดอกไม้อ้อและออกไปในทันใดนั้น ได้เห็นพระสัมพุทธเจ้าผู้ข้ามโอฆะได้แล้ว ไม่มีอาสวะ ณ ที่นั้น เรามีจิตเลื่อมใสมิใจ โสมนัส ได้อาพวงดอกไม้อ้อบูชาพระพุทธเจ้าผู้เป็นทักษิณยบุคคล มีความเพียรใหญ่ ทรงอนุเคราะห์โลกทั้งสิ้น ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้ดอกไม้อ้อบูชา ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกขติเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระนพมาลียเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นพมาลียเถรภาพทาน

มณีปฐกเถรภาพทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาด้วยแก้วมณี

[๖๒] พระชินเจ้าพระนามว่าปทุมุตระ ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง ไคร่ต่อความสงบ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง เสด็จไปในอากาศ สระใหญ่มีอยู่ในที่ไม่ไกลป่าหิมวันต์ ภพของเราอันบุญกรรมประกอบดีแล้ว มีอยู่ในสระนั้น เราออกจากภพได้เห็นพระผู้นำโลก ผู้ทรงรุ่งเรืองเหมือนต้นราชพฤกษ์ โชติช่วงเหมือนดั่งกับไฟลูกโพลง เราได้เห็นดอกไม้อ้นชนิดหนึ่งที่มีในป่าเปลี่ยว คิดว่าจักบูชาพระผู้นำโลก ทำจิตของตนให้เลื่อมใสแล้ว ได้ถวายบังคมพระศาสดา เราหิบบแก้วมณีที่ศรีษะของเรา บูชาพระผู้นำด้วยความปรารถนาว่า ด้วยการเอาแก้วมณีบูชา นี้ของจะมีวิบากอันดี พระศาสดาพระนามว่าปทุมุตระ ผู้ทรงรู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับเครื่องบูชา ประทับอยู่ในอากาศ ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า ขอความดำริของท่านจงสำเร็จ

เกิด ท่านจงได้สุขอันไพบูรณ์ ด้วยการบูชาแก้วมณีนี้ ขอท่านจง
ได้เสวยศอันใหญ่หลวงเกิด พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด พระนาม
ว่าพุมุตระ ทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ครั้นตรัสแก่เราผู้ตั้งจิต
ปรารถนาไว้ดังนี้แล้ว ได้เสด็จไป เราได้เป็นจอมเทพเสวยราช
สมบัติในเทวโลก ๖๐ กัป และได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิหลายร้อย
ครั้ง เมื่อเราเกิดเป็นเทวดา ระลึกถึงบุญกรรมขึ้นมา แก้วมณีอัน
ส่องแสงสว่างให้เรา ย่อมเกิดแก่เรา เรามีนางเทพอัปสร ๘๖,๐๐๐
ซึ่งมีฟ้าและเครื่องอาภรณ์อันวิจิตร สวมต่างหูแก้วมณี เป็นบริวาร
นางเทพอัปสรเหล่านั้นมีหน้าแลลัม มักยิ้มก่อนเจรจา ตะโพกผาย
เอวบางอ่อนแอ้น แวดล้อมเราอยู่เป็นนิตย์ นี้เป็นผลแห่งการบูชา
ด้วยแก้วมณี ภัณฑะ คือ เครื่องประดับอันสำเร็จด้วยทอง สำเร็จ
ด้วยแก้วมณี และสำเร็จด้วยแก้วทับทิม ย่อมเป็นของอันบุคคล
ทำดีแล้วเพื่อเรา ตามที่เราต้องการ เรือนยอดและถ้ำที่นำวันรมย์
และที่นอนอันสูงค่า ดังจะรู้ความประสงค์ของเรา ย่อมเกิดตาม
ความปรารถนา ก็การที่ชนเหล่าใดได้เข้าไปฟัง ชนเหล่านั้นได้ลาภ
ดีแล้ว การได้เข้าไปฟังเป็นบุญเขตของมนุษย์ เป็น โอสถของ
สรรพสัตว์ ถึงกรรมที่เราผู้ได้เห็นพระผู้นำ ก็ชื่อว่าเป็นอันทำไว้ดีแล้ว
เราเป็นผู้รอดพ้นจากวิบัติ เป็นผู้บรรลুবอนไม่หวั่นไหว เราเข้า
ถึงกำเนิดใดๆ คือ เป็นเทวดาหรือมนุษย์ ในกำเนิดนั้นๆ แสงสว่าง
ย่อมมีแก่เราทุกเมื่อ ทั้งกลางวันและกลางคืนเพราะการบูชาด้วย
แก้วมณีนั้น เราจึงได้เสวยสมบัติ พบแสงสว่าง คือ ญาณ เป็นผู้
บรรลুবอนไม่หวั่นไหว ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราเอาแก้วมณี
บูชา ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี้เป็นผลแห่งการบูชา
ด้วยแก้วมณี เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้
ทำเสร็จแล้วดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระมณีปุชกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ มณีปุชกเถรปาทาน.

อุกกาสดิกเถรปาทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการจุดคบเพลิงบูชา

[๖๗] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคพระนามว่าโกสิกะ ประทับอยู่ที่ภูเขาคิต-
ถุญ พระองค์เป็นผู้เพ่งพินิจ ยินดีในฉาน เป็นผู้ตื่นแล้ว อภิรมย์
ในวิเวก เป็นมุนี ข้าพระองค์อันหมุนารีแวดล้อมเข้าไปในป่าหิมวันต์
ได้เห็นพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกสิกะ ผู้ปานดังพระจันทร์ใน
วันเพ็ญ ครั้งนั้น ข้าพระองค์ถือเอาคบเพลิงร้อยดวงแวดล้อมพระ

พุทธเจ้าอยู่ตลอด ๗ วัน ๗ คืน ได้ไปโดยวันที่ ๘ ข้าพระองค์มีจิต
เลื่อมใส ถวายบังคมพระสยามพุทธเจ้าพระนามว่าโกสิกะ ผู้ไม่
ทรงพ่ายแพ้อะไรๆ เสด็จออกจากสมาบัติ แล้วได้ถวายภิกษา
อย่างหนึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมแห่งสัตว์ เซษฐบุรุษของโลก
ประเสริฐกว่านรชน เพราะกรรมนั้น ข้าพระองค์จึงเกิดในหมู่เทพ
ชั้นดุสิต นี่เป็นผลแห่งภิกษาอย่างหนึ่ง แสงสว่างย่อมมีแก่
ข้าพระองค์ทุกเมื่อ ทั้งกลางวันและกลางคืน ข้าพระองค์แผ่รัศมีไป
ได้โดยรอบร้อยโยชน์ ในปีที่ ๕๕ ข้าพระองค์ได้เป็นพระเจ้าจักร
พรรดิผู้เป็นใหญ่ในชมพูทวีป มีมหาสมุทร ๔ เป็นขอบเขต ชำนาญ
แล้ว ครั้งนั้น พระนครของข้าพระองค์ เป็นเมืองมั่งคั่ง เจริญ
สร้างสรรอย่างสวยงาม ยาว ๓๐ โยชน์ กว้าง ๒๐ โยชน์ พระนคร
ชื่อ โสภณอันวิสุกรรมเทพบุตรนิรมิตให้ นครนั้นสงัดจากเสียง
๑๐ อย่าง ประกอบด้วยกังสดาลเสียงไพเราะ ในพระนครนั้นไม่มี
เรือเถา ไม้ และดินเลย สำเร็จด้วยทองคำล้วนๆ ทีเดีย
โชติช่วงอยู่ตลอดกาลเนื่องนิത്യ พระนครนั้นล้อมด้วยกำแพง
๔ ชั้น ๓ ชั้น สำเร็จด้วยแก้วมณี ส่วนตรงกลางวิสุกรรมเทพบุตร
ได้เนรมิตถ้องแถวคันดาลไว้ สระโบกขรณีตั้งหมื่นปกคลุมไปด้วย
ปทุมและอุบล คารคายไปด้วยบุณฑริกเป็นต้น หอมกรุ่นไปด้วย
กลิ่นนานาชนิด ในปีที่ ๕๔ แต่กับนี้ ข้าพระองค์ได้ทรงคบเพลิง
ใด ด้วยกรรมนั้น ข้าพระองค์ไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการ
ทรงคบเพลิงไว้ ข้าพระองค์เผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธ
ศาสนาข้าพระองค์ได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอุกกาสดิกระได้กัณฐิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อุกกาสดิกระปาทาน.

สุมนวิชนีเถราปาทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการตัดไม้โพธิ์

[๖๔] เราเป็นผู้มีใจโสมนัส จับตัดไม้โพธิ์อันอุดม ที่ไม้โพธิ์ของ
พระผู้มีพระภาคพระนามว่าวิปัสสิ ซึ่งเป็นไม้สูงสุด ในปีที่ ๕๑ แต่
กับนี้ เราได้ตัดไม้โพธิ์อันอุดม ด้วยการตัดไม้โพธิ์นั้น เราไม่รู้จัก
ทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการตัดไม้โพธิ์ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระสุมนวิชนีเถระได้กัณฐิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สุมนวิชนีเถราปาทาน.

กุมมาสทายกเถราปาทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายขนมกุมมาส

[๖๕] เราเห็นบาตรอันว่างเปล่าของพระผู้มีพระภาคผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ พระนามว่าวิปัสสี ผู้เสด็จเที่ยวแสวงหาบิณฑบาตอยู่ จึงใส่ขนม กุมมาสจนเต็มบาตร ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายภิกษาใด ด้วยการถวายภิกษานั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งขนมกุมมาส เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้. ทราบว่า ท่านพระกุมมาสทายกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กุมมาสทายกเถรปาทาน.

กุสัฏฐกทายกเถรปาทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายหญาคา ๘ คำ

[๖๖] เรามิจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้ถวายหญาคา ๘ คำ แต่พระผู้มีพระภาคพระนามว่ากัสสปะ ผู้มีบาปอันลอยเสียแล้ว มีพรหมจรรย์อันอยู่จบแล้ว ในกัปนี้ นั่นเอง เราได้ถวายหญาคา ๘ คำ ด้วยการถวายหญาคานั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งหญาคา ๘ คำ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่า ท่านพระกุสัฏฐกทายกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กุสัฏฐกทายกเถรปาทาน.

คิริปุนนาคิยเถรปาทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกบุนนาคบูชา

[๖๗] ครั้งนั้น พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโสภิตะ ประทับอยู่ที่ภูเขาคิตตภูฏ เราได้อ้อเอาดอกบุนนาคเข้ามาบูชาพระสยัมภู ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้บูชาพระสัมพุทธเจ้า ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา ... เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา เราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่า ท่านพระคิริปุนนาคิยเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ คิริปุนนาคิยเถรปาทาน.

วัลลิการผลทายกเถรปาทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการถวายแตง

[๖๘] ครั้งนั้น พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุমনะ ประทับอยู่ในพระนคร ตักกรา เราได้หยิบเอาผลไม้วัลลิการะถวายแด่พระสยัมภู ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้ นั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระวัลลภการผลทายกเถระได้ภยิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ วัลลภการผลทายกเถระพาพาน.

ปานธิทายกเถระพาพานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายรองเท้า

[๖๕] พระผู้มีพระภาคพระนามว่าอโนมทัสสี เชนฐบุรุษของโลกประเสริฐ

กว่านรชน มีพระจักขุ เสด็จออกจากที่ประทับ สำราญกลางวันแล้ว

เสด็จขึ้นถนน เราสวมรองเท้าที่ทำอย่างดีออกเดินทางไป ณ ที่นั้น

เราได้เห็นพระสัมพุทธเจ้างามนำคุณ่าชม เสด็จดำเนินด้วยพระบาท

เปล้า เรายังจิตของตนให้เลื่อมใส ถอดรองเท้าออกวางไว้แทบ

พระบาท แล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระสุคต ผู้เป็นมหาวิบุรุษ

เป็นใหญ่เป็นผู้นำชั้นพิเศษ ขอเชิญสวมรองเท้าเถิด ข้าพระองค์

จักได้ผลแต่รองเท้าคู่นี้ ขอความต้องการของข้าพระองค์จงสำเร็จ

เถิด พระผู้มีพระภาคพระนามว่าอโนมทัสสี เชนฐบุรุษของโลก

ประเสริฐกว่านรชน ทรงสวมรองเท้าแล้ว ได้ตรัสพระดำรัสที่ว่าผู้ใด

เลื่อมใสถวายคูรองเท้าแก่เรา ด้วยมือทั้งสองของตน เราจักพยากรณ์

ผู้นั้น ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าว เทวดาทุกๆ องค์ได้ทราบพระ

พุทธดำรัสแล้ว มาประหมัดกัน ต่างก็มีจิตปีติ ดีใจ เกิดความโสมนัส

ประนมกรอัญชลี พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เพราะการถวายรองเท้า

นี้แล ผู้นี้จักเป็นผู้ถึงความสุข จักเสวยราชสมบัติในเทวโลก ๕๕

ครั้ง จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ๑,๐๐๐ ครั้ง และจักได้เป็น

พระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์โดยคณนานับมิได้ ในกัปซึ่งนับไม่ถ้วน

แต่กัปนี้ สกุลโองกาจะจักสมภพ พระศาสดามีพระนามว่าโคดม

จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ผู้นี้จักเป็นทายาทในธรรมของพระศาสดา

พระองค์นั้น เป็นโอรสอันธรรมเนรมิต จักกำหนดรู้รสอสุภะทั้งปวง

แล้ว จักเป็นผู้ไม่มีอสุภะปรินิพพาน ผู้นี้บังเกิดในเทวโลกหรือใน

มนุษย์โลก จักเป็นผู้มีปัญญา จักได้ยานอันเปรียบด้วยยานของ

เทวดา ปราสาท วอ ช้าง ที่ประดับประดาแล้ว และรถที่เทียม

แล้วด้วยม้าอาชาไนย ย่อมเกิดปรากฏแก่เราทุกเมื่อแม่เมื่อเราออก

บวช ก็ได้ออกบวชด้วยรถ ได้บรรลุลูรหัต เมื่อกำลังปลงผม นี้

เป็นลาภของเรา เราได้ดีแล้ว คือ การค้าขายเราได้ประกอบถูกทาง

แล้ว เราถวายรองเท้าคูหนึ่งจึงได้บรรลุปทอันไม่หวั่นไหว ในกัปอัน

ประมาณมิได้แต่กัปนี้ เราได้ถวายรองเท้าใด ด้วยการถวายรองเท้า

นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี้เป็นผลแห่งรองเท้า เราเผากิเลสทั้งหลาย

แล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระปานธิทายกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปานธิทายกเถรปาทาน.

ปุพฺพินจกมฺมียเถรปาทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการขนทรายใส่ที่จกรม

[๗๐] เมื่อก่อน เราเป็นพรานเนื้อ เราเที่ยวหาเนื้อสมันอยู่ในอรัญราวป่า ได้พบที่จกรม เรามีจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส กอบเอาทรายใส่พวงมาโรยลงในที่จกรมของพระสุคตเจ้าผู้มีสิริ ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้โรยทราย ด้วยกรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งทราย เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว คังนี้.

ทราบว่าคุณพระปุพฺพินจกมฺมียเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปุพฺพินจกมฺมียเถรปาทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. นพมาลียเถรปาทาน	๖. กุสัฏฐกทายกเถรปาทาน
๒. มณีปุชกเถรปาทาน	๗. คิริปุนนาคียเถรปาทาน
๓. อุกกาสติกเถรปาทาน	๘. วัลลิการผลทายกเถรปาทาน
๔. สุมณวิชนียเถรปาทาน	๙. ปานธิทายกเถรปาทาน
๕. กุมมาสทายกเถรปาทาน	๑๐. ปุพฺพินจกมฺมียเถรปาทาน

บันทึกค่านวนคาถาได้ ๕๕ คาถา.

จบ นพมาลิวรรคที่ ๔๘.

ปิงสุกฺกสววรรคที่ ๔๙

ปิงสุกฺกสัณฺญกเถรปาทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการไหว้ผ้าบังสุกุล

[๗๑] พระผู้มีพระภาคผู้สยัมภู ผู้นำของโลกพระนามว่าติสสะ ได้เสด็จจอบุบิขึ้นแล้ว พระพิชิตมารทรงวางบังสุกุลจีวรไว้แล้ว เสด็จเข้าพระวิหาร เราสะพายธนูที่มีสายและกระบอกน้ำ ถีอดาบเข้าป่าใหญ่ ครั้งนั้น เราได้เห็นบังสุกุลจีวรซึ่งแขวนอยู่บนยอดไม้ในป่านั้น จึงวางธนูลง ณ ที่นั่นเอง ประนมกรอัญชลีเหนือเศียรเกล้า เรามีจิตเลื่อมใส มีใจโสมนัส และมีปีติเป็นอันมาก ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด แล้วได้ไหว้บังสุกุลจีวร ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ไหว้บังสุกุลจีวรไค ด้วยการไหว้บังสุกุลจีวรนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการไหว้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จ

แล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระบิณฑุสกุณฺโณได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ บิณฑุสกุณฺโณกราบทาน.

พุทธสกุณฺโณกราบทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการเกิดพุทธสกุณฺโณ

[๗๒] เราเป็นคนเล่าเรียน ทรงจำนตํ รู้จบไตรเพท ชำนาญในคัมภีร์
ทำนายนมหาปริสถลักษณะ คัมภีร์อิติहाสะ พร้อมด้วยคัมภีร์นิฆนฺต
ศาสตร์ และคัมภีร์เกฏฐศาสตร์ ครั้นนั้นพวกศิษย์มาหาเราปาดัง
กระแสน้ำ เราไม่เกียจคร้าน บอกมนต์แก่ศิษย์เหล่านั้นทั้งกลางวัน
และกลางคืน ในกาลนั้น พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสิทธัตถะ
เสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์ทรงกำจัดความมืดมิดให้พ้นาศแล้ว ยัง
แสงสว่างคือ พระญาณ ให้เป็นไป ครั้นนั้น ศิษย์ของเราคนหนึ่งได้
บอกแก่ศิษย์ทั้งหลายของเรา พวกเขาได้ฟังความนั้น จึงได้บอกแก่
เรา เราคิดว่าพระสัพพัญญูพุทธเจ้า ผู้เป็นนายกของโลก เสด็จอุบัติ
ขึ้นแล้ว ชนย่อมอนุวัตรตามพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เราไม่มีลาภ
พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นผู้มีการอุบัติเลิศลอย มีจักขุ ทรงยศใหญ่
ไฉนหนอเราพึงเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เป็นผู้นำโลก เรา
ถือหนังสือผ้าเปลือกไม้กรอง และคนโทน้ำของเราแล้วออกจาก
อาศรม เชิญชวนพวกศิษย์ว่า ความเป็นผู้นำของโลกหาได้ยาก
เหมือนกับดอกมะเดื่อ กระจ่ายในดวงจันทร์ หรือเหมือนกับนํ้านมกา
ฉะนั้น พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลกแล้ว แม้ความเป็นมนุษย์ก็
หาได้ยากและเมื่อความเป็นผู้นำโลก และความเป็นมนุษย์ทั้งสอง
อย่างมีอยู่การได้ฟังธรรมก็หาได้ยาก พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก
พวกเรารู้จักได้ดวงตาอันเป็นของเรา มาเถอะท่านทั้งหลาย เราจัก
ไปยังสำนักของพระพุทธเจ้าด้วยกันทุกคน ศิษย์ทุกคนแบกคนโทน้ำ
นุ่งหนังสือทั้งเล็บ พวกเราเต็มไปด้วยภาระคือชฎา พวกเราออกไป
จากป่าใหญ่ ในครั้งนั้น พวกเรามองดูประมาณชั่วแอก แสงหา
ประโยชน์อันสูงสุด เดินมาเหมือนลูกช้าง เป็นผู้ไม่สะดุ้ง ประหนึ่ง
ไกรสรสีหราช ฉะนั้น เขาทั้งหลายไม่มีความสะดุ้ง หมดความละโมภ
มีปัญหา มีความประพฤตีสงบ เมื่อเสาะแสวงหาโมกขธรรม ได้
พากันเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เราเกิดป่วยเจ็บขึ้นใน
ประเทศประมาณหนึ่ง โยชนครั้ง เราระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
สุดแล้ว ตายที่ประเทศนั้น ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้สัญญาใดใน
กาลนั้น ด้วยการได้สัญญานั้น เราไม่รู้จักทุกขเลย นี่เป็นผลแห่ง

สัญญาในพระพุทธเจ้า เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา
เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระพุทธรูปได้ภาวนิตถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ พุทธสัญญาเถราปทาน.

ภิกษุทายกเถราปทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการถวายแห้วบัวกับน้ำผึ้ง

[๗๑] ครั้งนั้น เราลงสู่สระ โบกขรณีที่ขังนานาชนิดเสพแล้ว ถอนแห้วบัว

ในสระน้ำ เพราะเหตุจะกิน สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพระนามว่า

ปทุมตระ ผู้ตื่นแล้ว ทรงผ้ากำพลสีแดง สลัดผ้าบังสุกุลเหาะไปใน

อากาศ เวลานั้นเราได้ยินเสียงจึงแหงนขึ้นไปดู ได้เห็นพระผู้นำโลก

เรายืนอยู่ในสระ โบกขรณีนั่นแหละ ได้ทูลอ้อนวอนพระผู้นำโลกว่า

น้ำผึ้งกำลังไหลออกจากเกษรบัว น้ำนมและเนยใสกำลังไหลจาก

แห้วบัว ขอพระพุทธเจ้าผู้มีพระปัญญาจักขุ โปรดทรงรับเพื่อ

อนุเคราะห์แก่ข้าพระองค์เถิด ลำดับนั้นพระสัมพุทธเจ้าผู้ศาสดา

ทรงประกอบด้วยพระกรุณา มีศใหญ่ มีพระปัญญาจักขุ เสด็จลง

จากอากาศมารับภิกษาของเรา เพื่อความอนุเคราะห์ ครั้นแล้วได้

ทรงทำอนุโมทนาแก่เราว่า แน่ะท่านผู้มีบุญใหญ่ ท่านจงเป็นผู้มีความ

สุขเถิด คดีจงสำเร็จแก่ท่าน ด้วยการให้แห้วบัวเป็นทานนี้ ท่านจง

ได้สุขอันไพบูรณ์เถิด ครั้นพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมตระ

ตรัสฉะนี้แล้ว ได้ทรงรับภิกษาแล้ว เสด็จไปในอากาศ ลำดับนั้น เรา

เก็บแห้วบัวจากสระนั้น กลับมายังอาศรม วางแห้วบัวไว้บนดิน

ไม้ ระลึกลถึงทานของเรา ครั้งนั้น ลมพายุใหญ่ตั้งขึ้นแล้วพัดพาให้

ต้นสะเทือน อากาศดิ่งลงในเมื่อฟ้าผ่า ลำดับนั้นอุสนีบาด

ได้ตกลงบนศรีษะของเรา ในกรณีนั้น ก็เราเป็นผู้นั่งตายอยู่ ณ ที่นั้น

เราเป็นผู้ประกอบด้วยบุญกรรม เข้าถึงสวรรค์ชั้นดุสิต ซากศพของ

เรากไป ส่วนเรารื่นรมย์อยู่ในเทวโลก นางเทพอัปสร ๘๔,๐๐๐

นาง ล้วนประดับประดาสวยงาม ต่างก็บำรุงเราทั้งเข้าเย็น นี้เป็น

ผลแห่งการถวายแห้วบัว ครั้งนั้น เรามาสู่กำเนิดมนุษย์ เป็นผู้ถึง

ความสุข ความบวรพร้อมในโภคทรัพย์ ไม่มีแก่เราเลย นี้ก็เป็นผล

แห่งการถวายแห้วบัว เราอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐกว่า

ทวยเทพ ผู้คงที่ พระองค์นั้นทรงอนุเคราะห์แล้ว จึงเป็นผู้สิ้น

อาสวะทั้งปวง บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้

ถวายภิกษาใดในกาลนั้น ด้วยการถวายภิกษานั้น เราไม่รู้จักทุกข์

เลย นี้เป็นผลแห่งการถวายแห้วบัว เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...

พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระภิกษุทศพรได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ภิกษุทศพรกราบทาน.

ญาณฉกักราบทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการสรรเสริญพุทธญาณ

[๗๔] เราสร้างอาศรมอย่างสวยงาม ไว้ ณ ทิศทักษิณแห่งภูเขาหิมวันต์ ครั้ง
นั้น เราเสาะหาประโยชน์อันสูงสุด จึงอยู่ในป่าใหญ่ เรายินดีด้วย
ลาภและความเสื่อมลาภ คือ ด้วยเหง้ามันและผลไม้ ไม่เบียดเบียน
ใครๆ เทียวไป เราอยู่คนเดียว ครั้งนั้น พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่า
สุเมธะ เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก พระองค์กำลังรื้อถอนมหาชน
ประกาศสัจจะอยู่ เรามิได้สดับข่าวพระสัมพุทธเจ้า ถึงใครๆ ที่จะ
บอกกล่าวให้เรารู้ก็ไม่มี เมื่อล่วงไปได้ ๘ ปี เราจึงได้สดับข่าวพระ
นายกของโลก เรานำเอาไฟและฟืนออกไปเสียแล้ว กวาดอาศรม ถือ
เอาหาบสิ่งของออกจากป่าไป ครั้งนั้น เราพักอยู่ในบ้านและนิคม
แห่งละคืบ เข้าไปใกล้พระนครจันทวัตติโดยลำดับ สมัยนั้น พระผู้
มีพระภาคผู้นำของโลกพระนามว่าสุเมธะ กำลังรื้อถอนสัตว์เป็นอัน
มาก ทรงแสดงอมตบท เราได้ผ่านหมู่ชนไปถวายบังคมพระชินเจ้า
ผู้เสด็จมาดี ทำหนังสือเจียงป่าข้างหนึ่ง แล้วสรรเสริญพระผู้นำ
ของโลกว่า พระองค์เป็นพระศาสดาประหนึ่งยอด เป็นธงชัยและ
เป็นเสาศัญของหมู่สัตว์ เป็นที่ยึดหน่วง เป็นที่พึ่ง และเป็นทีเกาะ
ของหมู่สัตว์ เป็นผู้สูงสุดกว่าสัตว์.

จบ ภาณวารที่ ๒๑

พระองค์เป็นผู้ฉลาด เป็นนักปราชญ์ในทัศนะ ทรงช่วยประชุมชน
ให้ข้ามพ้นไปได้ ข้าแต่พระมุณี ผู้อื่นที่จะช่วยให้สัตว์ข้ามพ้นไปได้
ยิ่งไปกว่าพระองค์ ไม่มีในโลก สาคกรแสนลึกสุด ก็พึงอาจที่จะ
ประมาณได้ด้วยปลายหญ้าคา ข้าแต่พระสัพพัญญู ส่วนพระญาณ
ของพระองค์ ใครๆ ไม่อาจจะประมาณได้เลย แผ่นดินก็อาจที่จะวาง
ในตาชั่งแล้วกำหนดได้ ข้าแต่พระองค์ผู้มีจักขุ แต่สิ่งที่เสมอกับ
พระปัญญาของพระองค์ไม่มีเลย อากาศก็อาจจะวัดได้ด้วยเชือก
และนิ้วมือ ข้าแต่พระสัพพัญญู ส่วนศีลของพระองค์ ใครๆ ไม่
อาจจะประมาณได้เลย น้ำในมหาสมุทร อากาศ และพื้นภูมิภาค
๓ อย่างนี้ประมาณเอาได้ ข้าแต่พระองค์ผู้มีจักขุ พระองค์ย่อมเป็น
ผู้อันใครๆ จะประมาณเอาไม่ได้ เรากล่าวสรรเสริญพระสัพพัญญู
ผู้มีพระยศใหญ่ ด้วยคาถา ๖ คาถาแล้ว ประนมกรอัญชลี ยืนนิ่ง

อยู่ในเวลานั้น พระพุทธเจ้าผู้มีพระปัญญาเสมอด้วยแผ่นดิน เป็น
เมธีชั้นดี เขาขนานพระนามว่าสุเมธะ ประทับนั่งในท่ามกลาง
พระภิกษุสงฆ์แล้ว ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า ผู้ใดมีใจเลื่อมใส
ได้กล่าวสรรเสริญคุณของเรา เราจักพยากรณ์ผู้นั้น ท่านทั้งหลาย
จงฟังเรากล่าว ผู้นี้จักมีนรมย์อยู่ในเทวโลก ๑๑ กัป จักเป็นจอม
เทวดาเสวยราชสมบัติอยู่ในเทวโลก ๑,๐๐๐ ครั้ง จักได้เป็นพระเจ้า-
จักรพรรดิเกินร้อยครั้ง และจักได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอัน
ไพบุลย์ โดยคณนานับมิได้ เขาเป็นเทวดาหรือมนุษย์ จักเป็นผู้
ตั้งมั่นในบุญกรรม จักเป็นผู้มีความดำริแห่งใจไม่บกพร่อง มี
ปัญญากล้า ในสามหมื่นกัป พระศาสดามีพระนามว่าโคตมะ ซึ่ง
สมภพในวงศ์พระเจ้า โอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ผู้นี้จัก
ไม่มีความกังวล ออกบวชเป็นบรรพชิต จักบรรลุอรหัต แต่อายุ
๑ ขวบ ในระหว่างเวลาที่เราระลึกถึงคุณ และได้บรรลุศาสนธรรม
เจตนาที่ไม่นารี้นรมย์ใจ เราไม่รู้จักเลย เราท่องเที่ยวไปเสวยสมบัติ
ในภพน้อยภพใหญ่ ความบกพร่องในโภกทรัพย์ไม่มีแก่เราเลย นี้
เป็นผลในการสรรเสริญพระญาณ ไฟ ๓ กอง เราดับสนิทแล้ว
เราถอนภพทั้งปวงขึ้นหมดแล้ว เราเป็นผู้สิ้นอาสวะทุกอย่างแล้ว
บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก ในกัปที่สามหมื่น เราได้สรรเสริญพระญาณ
ใด ด้วยการสรรเสริญนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี้ก็เป็นผลแห่ง
การสรรเสริญพระญาณ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา
เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระญาณถวิกเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ญาณถวิกเถรปาทาน.

จันทนมาลียเถรปาทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายแก่นจันทน์และดอกริง

[๗๕] เราละเบญจกามคุณอันน่ารัก นารี้นรมย์ใจ และละทรัพย์ประมาณ

๘๐ โกฏิแล้ว บวชเป็นบรรพชิต ครั้นบวชแล้ว ได้เฝ้าการทำ
ความชัวด้วยกาย ละความประพฤดิชั่วด้วยวาจา อยู่แทบฝั่งแม่น้ำ
พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ได้เสด็จมาหาเราผู้อยู่คนเดียว เราไม่
รู้จักว่าเป็นพระพุทธเจ้า เราได้ทำปฏิสันถาร ครั้นทำปฏิสันถาร
แล้ว จึงได้ทูลถามถึงพระนามและพระโคตรว่า ท่านเป็นเทวดา
หรือคนธรรพ์ หรือเป็นท้าวสักกปริณฑะ ท่านเป็นใคร หรือเป็น
บุตรของใคร หรือเป็นท้าวมหาพรหม มาในที่นี้ ย่อมสว่างไสว
ไปทั่วทิศ เหมือนพระอาทิตย์อุทัย ฉะนั้น ข้าแต่ท่านผู้บริทุกซ์

จักรมีกำแพงหนึ่งปรากฏที่เท้าของท่าน ท่านเป็นใคร หรือเป็นบุตร
ของใคร เราจะรู้จักท่านอย่างไร ขอท่านจงบอกชื่อและโคตรบรรพชา
ความสงสัยของเราเถิด. พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า เราไม่ใช่เทวดา
ไม่ใช่คนธรรพ์ ไม่ใช่ท้าวสักกปุนินทะ และความเป็นพรหมก็หา
มีแก่เราไม่ เราสูงกว่าพรหมเหล่านั้น ล่วงวิสัยของพรหมเหล่า
นั้น เราได้ทำลายเครื่องผูกพันคือกามได้แล้ว เฉากิเลสเสียหมดสิ้น
บรรลุสัมโพธิญาณอันอุดมแล้ว เราได้สดับพระคำรัสของพระองค์
แล้ว จึงได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระมหามุนี ถ้าพระองค์เป็นพระ-
สัพพัญญูพุทธเจ้า ขอเชิญพระองค์ประทับนั่งเถิด ข้าพระองค์จะขอ
บูชาพระองค์ ขอพระองค์จงทำที่สุดแห่งทุกข์แก่ข้าพระองค์เถิด
เราได้ลาดหนั่งสัตว์ถวายพระศาสดาแล้ว พระผู้มีพระภาคประทับนั่ง
เหนือหนั่งสัตว์นั้น ดั่งสิหราชนั่งอยู่ที่ชอกภูเขา ฉะนั้น เรายืนขึ้น
ภูเขากีบเอาผลมะม่วง ดอกรังอันสวยงามและแก่นจันทน์อันมีค่า
มาก เรายืนกอบเอาทั้งหมดเข้าไปเฝ้าพระผู้นำของโลก ถวายผลไม้
แก่พระพุทธเจ้า แล้วเอาดอกรังบูชา ก็เรามีจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส
มีปีติอันไพบูรณ์ ได้เอาแก่นจันทน์ลูบไล้แล้ว ถวายบังคมพระศาสดา
พระผู้นำของโลกพระนามว่าสุเมธะ ประทับนั่งบนหนั่งสัตว์ เมื่อ
จะยังเราให้รื่นเริง ได้ทรงพยากรณ์กรรมของเราในครั้งนั้นว่า ด้วย
การถวายผลไม้กับของหอมและดอกไม้ทั้งสองอย่างนี้ ผู้นี้จักรื่นรมย์
อยู่ในเทวโลก ๒,๕๐๐ กัป เขาก็เป็นผู้มีความดำริทางใจ ไม่บกพร่อง
ยังอำนาจให้เป็นไป ในกัปที่ ๒๖,๐๐๐ จักไปสู่ความเป็นมนุษย์
จักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงมหิทธิฤทธิ์ มีมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็น
ขอบเขต วิสสุกรรมเทพบุตรเนรมิตพระนครอันมีนามว่าเวกระให้
พระนครนั้นจักสำเร็จด้วยทองคำประดับประดาด้วยรัตนนานา
ชนิด เขาก็ท่องเที่ยวไปยังกำเนิดทั้งหลายโดยอุบายนี้เทียว เขาก็
เป็นผู้ถึงความสุขในทุกภพ คือ ในความเป็นเทวดาหรือมนุษย์ เมื่อ
ถึงภพสุดท้ายเขาก็จักเป็นบุตรพราหมณ์ จักออกบวชเป็นบรรพชิต
จักเป็นผู้ไม่มีวิญญูติปัจฉัย ไม่มีอาสวะปรีนิพพาน พระสัมพุทธเจ้า
พระนามว่าสุเมธะ ผู้นำของโลก ครั้นตรัสดังนี้ เมื่อเรากำลังเพ่งมอง
อยู่ ได้เสด็จเหาะไปในอากาศ ด้วยกรรมที่กระทำไว้ดีแล้วนั้นและ
ด้วยความตั้งเจตนาไว้ เราละร่างมนุษย์แล้วได้เข้าถึงสวรรค์ชั้นดุสิต
จุติจากดุสิตแล้ว ไปเกิดในครรภ์ของมารดา ในครรภ์ที่เราอยู่ ไม่มี
ความบกพร่องด้วยโรคภัยไข้แก่เราเลย เมื่อเรายังอยู่ในครรภ์ของ
มารดา ข้าว น้ำ โภชนาหาร เกิดตามความปรารถนาแก่มารดาของ

เราตามชอบใจ เราออกบวชเป็นบรรพชิตอายุ ๕ ขวบ เมื่อปลงผมเสร็จเราก็ได้บรรลอรหัต เราค้นหาบรรพกรรมอยู่ ก็มีได้เห็นโดยอุรประเทศ เราระลึกถึงกรรมของเราในสามหมื่นกัปได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพระองค์ขอนอบน้อมแด่พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นอุคฺมบุรุษ ข้าพระองค์ขอนอบน้อมแด่พระองค์ ข้าพระองค์อาศัยคำสั่งสอนของพระองค์ จึงได้บรรลุปทอันไม่หวนไปหวน ในกัปที่สามหมื่น เรานุชาพระสัมพุทธเจ้า ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระพุทธรูป เราเผาภิเษกทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธรูปศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระจันทนมาลียเถระได้กัณฐิตกาลาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ จันทนมาลียเถรปาทาน.

ชาตปุชกเถรปาทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาพระบรมสารีริกธาตุ

[๗๖] เมื่อพระโลกนาถผู้นำของโลกพระนามว่าสิทธัตถะปรินิพพานแล้ว เราได้นำพวกญาติของเรามาทำการบูชาพระธาตุ ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้บูชาพระธาตุใด ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการบูชาพระธาตุ เราเผาภิเษกทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธรูปศาสนา เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระชาตปุชกเถระได้กัณฐิตกาลาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ชาตปุชกเถรปาทาน.

บุพินูปปาทกเถรปาทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการก่อดิถีทราย

[๗๗] เราเป็นคานสชื่อเทวณะ อาศัยอยู่ที่ภูเขาคิมพานต์ ที่จึงกรมของเรา เป็นที่อันอมนุษย์ เนมิตให้ ณ ภูเขานั้น ครั้งนั้นเรามุ่งมวยผม สะพายคน โทน้ำ เมื่อจะแสวงหาประโยชน์อันสูงสุด ได้ออกจากป่าใหญ่ไป ครั้งนั้น ศิษย์ ๘,๔๐๐๐ คน อุปีฐฐากเรา เขาทั้งหลาย ขวนขวายเฉพาะกรรมของตนอยู่ในป่าใหญ่ เราออกจากอาศรมก่อดิถีทรายแล้วรวบรวมเอาดอกไม้ นานาชนิดมาบูชาพระเจดีย์นั้น เรายังจิตให้เลื่อมใสในพระเจดีย์นั้นแล้ว เข้าไปสู่อาศรม พวกศิษย์ ได้มาประชุมพร้อมกันทุกคนแล้ว ถ้ามถึงความข้อนี้นว่า ข้าแต่ท่านผู้ประเสริฐ สถูปที่ท่านนมีศการก่อดิถีทราย แม้ข้าพเจ้าทั้งหลายก็อยากจะรู้ ท่านอันข้าพเจ้าทั้งหลายถามแล้วของจงบอกแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย.

เราตอบว่า พระพุทธรูปทั้งหลายผู้มีพระจักขุ มียศใหญ่ ท่านทั้งหลาย

ได้พบแล้วในบทมนต์ของเรามีใช่หรือ เรานมัสการพระพุทธเจ้าผู้
ประเสริฐสุดมียศใหญ่เหล่านั้น.

ศิษย์เหล่านั้นได้ถามอีกว่า พระพุทธเจ้าผู้มีความเพียรใหญ่รู้
ไฉนธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำโลกเหล่านั้น เป็นเช่นไร มีคุณเป็น
อย่างไร มีศีลเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าผู้มีพระยศใหญ่เหล่านั้นเป็น
ดังฤา.

เราได้ตอบว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย มีพระมหาปุริสลักษณะ
๓๒ ประการ มีพระทนต์ครบ ๔๐ ทศ มีดวงพระเนตรดังตาแห่ง
โคและเหมือนผลมะกล่ำ อนึ่ง พระพุทธเจ้าเหล่านั้นเมื่อเสด็จดำเนิน
ไป ก็ย่อมทอดพระเนตรดูเพียงชั่วแอก พระชานูของพระองค์ไม่
ลั่น ไครๆ ไม่ได้ยินเสียงที่ต่อ อนึ่ง พระสุคตทั้งหลาย เมื่อ
เสด็จดำเนินไป ย่อมไม่รีบร้อนเสด็จดำเนินไป ทรงก้าวพระบาท
เบื้องขวาก่อน นี้เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย และ
พระพุทธเจ้าเหล่านั้น เป็นผู้ไม่หวาดกลัว เปรียบเหมือน
ไกรสรมฤคราช ฉะนั้น พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ไม่ทรงยกพระองค์
และไม่ทรงข่มจีตวัทั้งหลาย ทรงหลุดพ้นจากการถือตัว และดู
หมิ่น ท่านเป็นผู้มีพระองค์เสมอในสัตว์ทั้งปวง พระพุทธเจ้า
ทั้งหลายเป็นผู้ไม่ทรงยกพระองค์ นี้เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลาย และพระพุทธเจ้าทั้งหลายเมื่อเสด็จอุบัติขึ้นพระองค์
ทรงแสดงแสงสว่าง ทรงประกาศวิการ ๖ ทั่วพื้นแผ่นดินนี้ทั้งสิ้น
ทั้งพระองค์ทรงเห็นนรกด้วย ครั้งนั้น ไพนรกดับ มหาเมฆยังฝนให้
ตก นี้เป็นธรรมดาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พระพุทธเจ้าผู้มหานาค
เหล่านั้น เป็นเช่นนี้ พระพุทธเจ้าผู้มียศใหญ่เหล่านั้น ไม่มีใคร
เทียมเท่า พระศากยวงศ์ทั้งหลาย เป็นผู้มีความหาประมาณมิได้ ไครๆ
ไม่เกินพระองค์ไปโดยเกียรติคุณ.

ศิษย์ทุกคนเป็นผู้มีความเคารพ ชื่นชมถ้อยคำของเรา ต่างได้ปฏิบัติ
เช่นนั้น ตามสติกำลัง พวกเขามีความเพียรในกรรมของตน
เชื่อฟังถ้อยคำของเรา มีฉันทะอัธยาศัยน้อมไปในความเป็น
พระพุทธเจ้า พวกกันบูชาพระเจดีย์ทราย ในกาลนั้น เทพบุตรผู้มียศ
ใหญ่ จูติจากชั้นดุสิต บังเกิดในพระครรภ์ของพระมารดา หมิ่น
โลกธาตุหวั่นไหว เรายืนอยู่ในที่จงกรมไม่ไกลอาศรม ศิษย์ทุกคน
ได้มาประชุมพร้อมกันในสำนักของเรา ถามว่า แผ่นดินบันลือลั่น
ดุจโคอุศกะ คำรณคุมฤคราช ร้องดูจระเข้ จักมีผลเป็นอย่างไร.
เราตอบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใดที่เราประกาศ ณ ที่ใกล้

พระศกุปคือกองทราย บัดนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้มีโชค เป็น
ศาสดา พระองค์นั้น เสด็จลงสู่พระครรภ์พระมารดาแล้ว.
เราแสดงธรรมแก่พวกศิษย์เหล่านั้นแล้ว กล่าวสวดอิติปิโส
สังคีโยของตนไปแล้ว นั่งขัดสมาธิ ก็เราเป็นผู้สันทัด
เจ็บหนัก ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ทำกาลกิริยา ณ
ที่นั่นเอง ครั้งนั้น ศิษย์ทุกคนพร้อมกันทำเชิงตะกอนแล้ว ยกซาก
ศพของเราขึ้นเชิงตะกอน พวกเขาล้อมเชิงตะกอน ประนมอัญชลี
เหนือเศียร อันลูกศรคือ ความโศกครอบงำ ชวนกันมาร่ำครวญ
เมื่อศิษย์เหล่านั้นพิโรธรำพันอยู่ เราได้ไปใกล้เชิงตะกอน สั่งสอน
พวกเขาว่า เราคืออาจารย์ของท่าน แน่ท่านผู้มีปัญญาดีทั้งหลาย
ท่านทั้งหลายอย่าได้เศร้าโศกเลย ท่านทั้งหลายควรเป็นผู้ไม่
เกียจคร้าน พยายามในประโยชน์ของตน ทั้งกลางคืนและกลางวัน
ท่านทั้งหลายอย่าได้ประมาท ควรทำขณะเวลาให้ถึงเฉพาะ เราพร่ำ
สอนศิษย์ของตนแล้วกลับไปยังเทวโลก เราได้อยู่ในเทวโลกถึง
๑๘ กัป ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ครั้ง และได้เสวยราช
สมบัติในเทวโลกเกินร้อยครั้ง ในกัปที่เหลือ เราได้ท่องเที่ยวไป
อย่างสับสน แต่ก็ไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการก่อเจตีย์ทราย
ในเดือนที่ดอกโกมุทบาน ต้นไม้เป็นอันมากต่างก็ออกดอกบานฉ่ำใน
เราก็เป็นผู้อันพระศาสดาผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ให้บานแล้วในสมัย
ฉนั้นเหมือนกัน ความเพียรของเรานำฐานะน้อยใหญ่ไป นำเอา
ธรรมที่เป็นแดนเกษมจาก โยคะมา เราตัดกิเลสเครื่องผูก ดั่งข้างตัด
เชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้
สรรเสริญพระพุทธเจ้าใด ด้วยการสรรเสริญนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย
นี่เป็นผลแห่งการสรรเสริญ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธ-
ศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระบุพินุปปาทกเถระได้ภยิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉนี้แล.

จบ บุพินุปปาทกเถรปาถาน.

ตรณียเถรปาถานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการทอดตนเป็นสะพาน

[๑๘] ก็พระผู้มีพระภาคพระนามว่าอตถทัสสี ผู้เป็นพระสยัมภูเป็นนายก
ของโลก เป็นพระตถาคต ได้เสด็จไปที่ฝั่งแม่น้ำวินดา เราเป็นแต่
เที่ยวไปในน้ำ ออกไปจากน้ำแล้ว ประสงค์จะเชิญพระพุทธเจ้าเสด็จ
ข้ามฟาก จึงเข้าไปเฝ้าพระองค์ ผู้นายกของโลก (กราบทูลว่า)
ขอเชิญพระพุทธเจ้า ผู้เป็นพระมหามุนีพระนามว่าอตถทัสสี เสด็จขึ้น

หลังข้าพระองค์เกิด ข้าพระองค์จะให้พระองค์เสด็จข้ามฟาก ขอ
พระองค์โปรดทรงทำที่สุดแห่งทุกข์แก่ข้าพระองค์เถิด พระพุทธเจ้า
ผู้มีพระยศใหญ่พระนามว่าอัครทศสิ ทรงทราบถึงความดำริของเรา
จึงได้เสด็จขึ้นหลังเราแล้วประทับยืนอยู่ ความสุขของเราในเวลาที่นึก
ถึงคนได้ และในเวลาถึงความเป็นผู้รู้เพียงสา หาเหมือนกับเมื่อพื้น
พระบาทสัมผัสไม้ พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าอัครทศสิ ผู้มีพระยศ
ใหญ่ เสด็จขึ้นประทับยืนที่ฝั่งแม่น้ำแล้ว ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า
เราข้ามกระแสน้ำ ชั่วเวลาประมาณเท่าจิตเป็นไป ก็พระยาแต่ผู้มี
บุญนี้ ส่งเราข้ามฟาก ด้วยการส่งพระพุทธเจ้าข้ามฟากนี้ และด้วย
ความเป็นผู้มีจิตเมตตา เขาก็จักมีกรรมอยู่ ในเทวโลกตลอด ๑,๘๐๐ กัป
จากเทวโลกมานุษยโลกนี้ เป็นผู้อันกุศลมูลตกเดือนแล้ว นั่ง ณ
อาสนะอันเดียวจักข้ามพื้นกระแสน้ำ คือ ความสงสัยได้ พืชแม่น้ำน้อย
แต่เขาเอาหว่านลงในน้ำ เมื่อฝนยังอุทกธารให้ตกอยู่โดยชอบ
ผลย่อมทำชวานาให้ยินดี แม้นันใด พุทธเขตที่พระสัมมาสัมพุทธ-
เจ้าทรงแสดงไว้ นี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อบุญเพิ่มอุทกธาร โดยชอบ
ผลจักทำเราให้ยินดี เราเป็นผู้มีตนอันส่งไปแล้วเพื่อความเพียร เป็น
ผู้สงบระงับ ไม่มีอุปธิ กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่
มีอาสวะอยู่ ในกัปที่ ๑,๘๐๐ เราได้ทำกรรมใด ในกาลนั้น ด้วย
กรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกขเลย นี้เป็นผลแห่งการส่งพระพุทธเจ้าข้าม
ฟาก เราเผาภิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว
ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระตริณิเถระได้ภาษิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ตริณิเถระปทาน.

ธัมมรุจิเถระปทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งความพอใจในธรรม

[๗๕] ในเวลาที่พระพุทธเจ้าผู้พิชิตมารพระนามว่าที่ปึงกร ทรงพยากรณ์
สุเมธดาบสว่า ในกัปจากกัปนี้ไปนับไม่ถ้วน ดาบสนี้จักเป็นพระ-
พุทธเจ้า พระมารดาบังเกิดเกล้าของดาบสนี้จักทรงพระนามว่ามายา
พระบิดาจักทรงพระนามว่าสุทโธทนะ ดาบสนี้จักชื่อว่าโคดม ดาบส
นี้จักเริ่มตั้งความเพียรทำทุกกรกิริยาแล้ว จักเป็นพระสัมพุทธเจ้า
ผู้มียศใหญ่ ตรัสรู้ที่ควงไม้ไผ่สัตตพฤษ์ พระอุปติสสะและพระ
โกติตะจักเป็นพระอัครสาวก ภิกษุอุปัฏฐากชื่อว่าอนนท จักบำรุง
ดาบสนี้ ผู้เป็นพระพิชิตมาร นางภิกษุณีชื่อว่าเขมาและอุบลวรรณา
จักเป็นอัครสาวิกา จิตตคฤหบดีและเศรษฐีชาวเมืองอาฬวี จักเป็น

อัครอุบาลิกา ไม้โพธิ์ของนักปราชญ์ผู้เรียกว่าอัสสัถพฤกษ์
มนุษย์และเทวดาได้สดับพระดำรัสของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอัน
ยิ่งใหญ่ ซึ่งจะหาใครเสมอเหมือนมิได้ ต่างก็เป็นผู้เบิกบาน
ประนมอัญชลีถวายนมัสการ เวลานั้น เราเป็นมาณพชื่อเมฆะ เป็น
นักศึกษา ได้สดับคำพยากรณ์อันประเสริฐซึ่งสุเมธคาบส ของ
พระมหามุนี เราเป็นผู้คุ้นเคยในสุเมธคาบสผู้เป็นที่อยู่แห่งกรุงมา
และได้บวชตามสุเมธคาบส ผู้เป็นวีรบุรุษนั้น ผู้ออกบวชอยู่ เป็นผู้
สำรวมในพระปาติโมกข์และอินทรีย์ ๕ เป็นผู้มีอาชีวะหมดจด มี
สติ เป็นนักปราชญ์ กระทำตามคำสอนของพระพิชิตมาร เราเป็น
ผู้อยู่เช่นนี้ ถูกบาปมิตรบางคนชักชวนในอนาจาร ถูกกำจัดจากหน
ทางอันชอบ เป็นผู้ตกอยู่ในอำนาจแห่งวิค จึงได้หลีกไปจากพระ
ศาสนา ภายหลังถูกมิตรอันน่าเกลียดนั้น ชักชวนให้ฆ่ามารดา
เรามีใจอันชั่วช้าได้ทำอนัตริยกรรมฆ่ามารดา เราจุติจากอัฐภาพนั้น
แล้ว เกิดในอเวจีมหานรกอันแสนทารุณ เราไปสู่วินิบาตถึงความ
ลำบากท้อแท้ยาวนาน ไม่ได้เห็นสุเมธคาบสผู้เป็นนักปราชญ์ผู้
ประเสริฐกว่าระอิก ในภพนี้ เราเกิดเป็นปลาติมิงคละ อยู่ในมหา
สมุทร เราเห็นเรือในสาครเข้าจึงเข้าไปเพื่อจะกิน พวกพ่อค้าเห็น
เราก็ก้าว ระลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เราได้ยินเสียงกึกก้อง
ว่าโคตโม ที่พ่อค้าเหล่านั้นเปล่งขึ้น จึงนึกถึงสัญญาเก่าขึ้นมาได้ ต่อ
จากนั้น ได้ทำกาลกิริยา เกิดในสัตตชาติพราหมณ์ ในสกุลอันมั่งคั่ง
ณ พระนครสาวตติ เราชื่อว่าชัมมรุจิ เป็นคนเกลียดบาปกรรม
ทุกอย่าง พออายุได้ ๗ ขวบ ก็ได้พบพระพุทธองค์ผู้ส่องโลกให้
โชติช่วง จึงได้ไปยังพระมหาวิหารเชตวัน แล้วบวชเป็นบรรพชิต
เราเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ๓ ครั้งต่อคืนหนึ่งกับวันหนึ่ง ครั้งนั้น พระ
องค์ผู้เป็นพระมหามุนี ทอดพระเนตรเห็นเราเข้า จึงได้ตรัสว่า คุณ
ชัมมรุจิ ท่านจงระลึกถึงเรา ลำดับนั้น เรากราบทูลนุรพกรรมอย่าง
แจ่มแจ้งกะพระพุทธเจ้าว่า

เพราะปัจจัยแห่งความบริสุทธิ์ในปางก่อน ข้าพระองค์จึงมิ
ได้พบพระองค์ ผู้ทรงพระลักษณะแห่งบุญตั้งร้อย เสียนาน
วันนี้ ข้าพระองค์ได้เห็นแล้วหนอ ข้าพระองค์เห็นพระ
สรีระของพระองค์ อันหาสิ่งอะไรเปรียบมิได้ ข้าพระองค์
ตามหาพระองค์มานานนักแล้ว ตณหานี้ข้าพระองค์ทำให้
เหือดแห้ง ไปโดยไม่เหลือด้วยอินทรีย์สิ้นกาลนาน ข้าพระ
องค์ชำระนิพพานให้หมดมลทินได้ โดยกาลนาน ข้าแต่

พระมหามุนี นัยน์ตาอันสำเร็จด้วยญาณ ถึงความพร้อม
เปรียบกับพระองค์ได้ก็สิ้นเวลานานนัก ข้าพระองค์พินาศ
ไปเสีย ในระหว่างอีกเป็นเวลานาน วันนี้ ได้สมาคมกับ
พระองค์อีก ข้าแต่พระโคดม กรรมที่ข้าพระองค์ทำไว้
จะไม่พินาศไปเลย.

เราพากันเลิกล้มทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.
ทราบว่ ท่านพระชัมมรุจิเถระได้กัษิตกาลาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ชัมมรุจิเถรปาทาน.

สาลมณฑปียเถรปาทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการสร้างมณฑปดอกรังเป็นพุทธบูชา

[๘๐] เราเข้าถึงป่าร้าง สร้างอาศรมอย่างสวยงาม มุงบังด้วยดอกรัง ครั้น
นั้น เราอยู่ในป่า ก็แต่พระผู้มีพระภาคผู้สยัมภูเอกอัครบุคลตรัสรู้
ด้วยพระองค์เอง พระนามว่าปิยทัสสี ทรงประสงค์ความสงบ จึง
ได้เสด็จเข้าสู่ป่าร้าง เราออกจากอาศรมไปป่าเที่ยวแสวงหาผลป่า
ณ เวลานั้น ณ ที่นั้น เราได้เห็นพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าปิยทัสสี
ผู้มีพระยศใหญ่ประทับนั่งเข้าสมาบัติรุ่งโรจน์อยู่ในป่าใหญ่ เราปิก
เสา ๔ เสา ทำปรัอย่างเรียบร้อย แล้วเอาดอกรังมุงเหนือพระ-
พุทธเจ้า เราทรงปรัซึ่งมุงด้วยดอกรังไว้ ๗ วัน ยังจิตให้เลื่อมใส
ในกรรมนั้น ได้ถวายบังคมพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด สมัยนั้น
พระผู้มีพระภาคผู้อุดมบุรุษ เสด็จออกจากสมาธิประทับนั่งทอดพระ
เนตรดูเพียงชั่วแอก สวากของพระศาสดาพระนามว่าปิยทัสสี ชื่อ
ว่าวรุณ กับพระอรหันตศิณาสพแสนองค์ได้มาเฝ้าพระศาสดาผู้นำ
ขึ้นพิเศษ ส่วนพระผู้มีพระภาคพิชิตมารพระนามว่าปิยทัสสี เชษฐ
บุรุษของโลก ประเสริฐกว่านรชน ประทับนั่งในท่ามกลางพระภิกษุ
สงฆ์แล้ว ได้ทรงกระทำการเยี่ยมพระสรวลให้ปรากฏ พระอนุรุธ
เถระผู้ปฏิญาณ ของพระศาสดาพระนามว่าปิยทัสสี ห่มจีวรเวียง
บ่าข้างหนึ่งแล้ว ได้ทูลถามพระมหามุนีว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค
อะไรเล่าหนอเป็นเหตุให้พระศาสดาทรงเยี่ยมพระสรวลให้ปรากฏ
เพราะเมื่อมีเหตุ พระศาสดาจึงทรงเยี่ยมพระสรวลให้ปรากฏ
พระศาสดาตรัสว่า มาณพโคธารปรัที่มุงด้วยดอกไม้ให้ตลอด ๗ วัน
เรานึกถึงกรรมของมาณพนั้น จึงได้ทำการเยี่ยมเยี่ยมให้ปรากฏ เราไม่
พิจารณาเห็นช่องทางที่ไม่ควรที่บุญจะไม่ให้ผล ช่องทางที่ควรใน
เทวโลกหรือมนุษย์โลกย่อมไม่ระงับไปเลย เขาผู้เปรียบพร้อมด้วย
บุญกรรมอยู่ในเทวโลกมีบริษัทเท่าใด บริษัทเท่านั้นจักถูกบังคับด้วย

ดอกครั้ง เขาเป็นผู้ประกอบด้วยบุญกรรม จักรันเริงอยู่ใน โลกนั้นด้วย การฟ้อน การขับ การประ โคม อันเป็นทิพย์ในกาลนั้นทุกเมื่อ บริษัทของเขาประมาณเท่าที่มี จักมีกลิ่นหอมฟุ้งและฝ่นดอกครั้งจักตกลงทั่วไปในขณะนั้น มาณพินิจูติจากเทว โลกแล้ว จักมาสู่ความเป็นมนุษย์ แม้ในมนุษย์ โลกนี้หลังคาดอกครั้งก็จักทรงอยู่ตลอดกาลทั้งปวง ณ มนุษย์ โลกนี้การฟ้อนและการขับ ที่ประกอบด้วยกัณธกาล จัก แวดล้อมมาณพินิจูติเป็นนิคย์ นี้เป็นผลแห่งพุทธานุชา และเมื่อ พระอาทิตย์อุทัย ฝ่นดอกครั้งก็จะตกลง ฝ่นดอกครั้งทีบุญกรรมปรุงแต่ง แล้ว จักตกลงทุกเวลา ในกัปที่ ๑,๘๐๐ พระศาสดามีพระนามว่า โคดมซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโศกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก มาณพินิจักเป็นทายาทในธรรมของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็นโอรส อันธรรมเนรมิต จักกำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว จักไม่มีอาสวะ นิพพาน เมื่อเขาตรัสรู้ธรรมอยู่ จักมีหลังคาดอกครั้ง เมื่อถูกทำ ฌาปนกิจอยู่บนเชิงตะกอน ที่เชิงตะกอนนั้น ก็จักมีหลังคาดอกครั้งฯ พระมหามุนีพระนามว่าปิยทัสสี ทรงพยากรณ์วิบากแล้ว ทรงแสดง ธรรมแก่บริษัท ให้อิมหน้าด้วยฝ่นคือธรรม เราได้เสวยราชสมบัติ ในเทวโลกในหมู่เทวดา ๓๐ กัป ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๖๗ ครั้ง เราออกจากเทวโลกมาในมนุษย์โลกนี้ ได้ความสุขอันไพบูรณ์ แม้ ในมนุษย์โลกนี้ ก็มีหลังคาดอกครั้ง นี้เป็นผลแห่งปรา นี้เป็นความ เกิดครั้งหลังของเรา ภพสุดท้ายกำลังเป็นไป แม้ในภพนี้หลังคา ดอกครั้งก็จักมีตลอดกาลทั้งปวง เรายังพระมหามุนีพระนามว่าโคดม ผู้ประเสริฐกว่าศากยราชให้ทรงยินดีได้ ละความมิชชย์และความ ปราชชย์เสียแล้ว บรรลุถึงฐานะที่ไม่หวั่นไหว ในกัปที่ ๑,๘๐๐ เราได้บูชาพระพุทธเจ้าใด ด้วยพุทธานุชานัน เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี้เป็นผลแห่งพุทธานุชา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธานุชา เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระสาลมณฑปียเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สาลมณฑปียเถราปทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปิงสุกุลสัตถุญญเถราปทาน	๖. ธาตุปุชกเถราปทาน
๒. พุทธสัตถุญญเถราปทาน	๗. ปุฬินุปปาทกเถราปทาน
๓. ภิสทายกเถราปทาน	๘. ตรณียเถราปทาน
๔. ฉญาณถวิกเถราปทาน	๙. รัชมรุจิเถราปทาน

๕. จันทนมาลียเถราปทาน ๑๐. สาลมณฑปียเถราปทาน

มีคาคำนวณได้ ๒๑๕ คคา.

จบ ปิงสุกุลวรรคที่ ๔๕.

กิงกนิปุปผวรรคที่ ๕๐

ตีฉีกกนิปุปผียเถราปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกกระดังทอง

[๘๑] เราได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากฐิติพระนามว่าวิปัสสิ ผู้เป็นนายก
ของโลก โชติช่วงเหมือนต้นกรรณิการั ประทับนั่งที่ชอกเขา เรา
เก็บดอกกระดังทอง ๓ ดอกมาบูชา ครั้นบูชาพระสัมพุทธเจ้าแล้ว
เดินบ่ายหน้าไปทางทิศทักษิณ ด้วยกรรมที่ทำได้แล้วนั้น และด้วย
ตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้บูชาพระพุทธเจ้าใด ด้วยพุทธบูชา
เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลาย
แล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระตีฉีกกนิปุปผียเถระได้ภายิตคาคาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ตีฉีกกนิปุปผียเถราปทาน.

ปิงสุกุลปุษกเถราปทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาผ้าบังสุกุล

[๘๒] ในที่ไม่ไกลภูเขาหิมวันต์ มีภูเขาสูงหนึ่งชื่ออุทัพพะละที่ภูเขานั้น
เราได้เห็นผ้าบังสุกุลจีวรห้อยอยู่บนยอดไม้ ครั้งนั้น เราเร่ง มีจิต
ยินดี เลือกเก็บเอาดอกกระดังทอง ๓ ดอกมาบูชาผ้าบังสุกุลจีวร
ด้วยกรรมที่ทำได้แล้ว และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่าง
มนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้
ทำกรรมใดในการนั้น เพราะบูชาธงชัยแห่งพระอรหันต์ เราไม่รู้จัก
ทุกติเลย เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จ
แล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระปิงสุกุลปุษกเถระได้ภายิตคาคาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปิงสุกุลปุษกเถราปทาน.

โกธินทปุปผียเถราปทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกหงอนไก่

[๘๓] เมื่อก่อน เรากับบิดาและปู่ เป็นคนทำงานในป่า เลี้ยงชีพด้วยการ
ฆ่าปศุสัตว์ กุศลกรรมของเราไม่มี พระผู้นำชั้นเยี่ยมของโลก
พระนามว่าติสสะ ผู้มีพระปัญญาจักขุ ทรงแสดงรอยพระบาท

๓ รอยไว้ใกล้ที่อยู่ของเรา ด้วยทรงพระอนุเคราะห์ เราเห็นรอย
พระบาทของพระศาสดาพระนามว่าติสสะที่ทรงเหยียบไว้ เป็นผู้
ร่าเริงมีจิตบันเทิง ยังจิตให้เลื่อมใสในรอยพระบาท เราเห็นต้น
หงอนไก่ออกงามอยู่มีดอกบาน จึงเก็บใส่พะอบมาบูชารอยพระบาท
อันประเสริฐสุด ด้วยกรรมที่ทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์
จำนงไว้เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เราเข้าถึง
กำเนิดใดๆ คือ เป็นเทวดาหรือมนุษย์ในกำเนิดนั้นๆ เรามีผิว
พรรณเหมือนดอกหงอนไก่ มีรัศมีชานออกจากตัว ในกัปที่ ๕๒
แต่กัปนี้ เราได้ทำกรรมใดในกาลนั้น ด้วยกรรมนั้น เราไม่รู้จัก
ทุกขิเลย นี่เป็นผลแห่งการบูชารอยพระพุทธรูป เราเผาภิเษก
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระโอรันทปุปผิยเถระได้กัณฐิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โอรันทปุปผิยเถรพทาน.

กิงสุกปุปผิยเถรพทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกทองกวาว

[๘๔] เราเห็นต้นทองกวาวมีดอก จึงประนมกรอัญชลี นึกถึงพระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐสุด แล้วบูชาในอากาศ ด้วยกรรมที่ทำไว้ดีแล้วนั้น
และด้วยการสร้างเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์
ชั้นดาวดึงส์ ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้ทำกรรมใดในกาลนั้น
ด้วยกรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกขิเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผา
ภิเษกทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระกิงสุกปุปผิยเถระได้กัณฐิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กิงสุกปุปผิยเถรพทาน.

อุปัทมทุสสทายกเถรพทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายผ้าครึ่งผืน

[๘๕] ครั้งนั้น สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่าปทุมุตระชื่อสุชาตะ
แสวงหาผ้าบังสุกุลอยู่ที่กองอยากเยื่อ ใกล้ทางรถ เราเป็นลูกจ้างของ
คนอื่นอยู่ในพระนครหงสวดี ได้ถวายผ้าครึ่งผืนแล้วภิกษาด้วย
เศียรเกล้า ด้วยกรรมที่ทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้
เราละร่างมนุษย์ ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เราเป็นจอมเทวดาเสวย
ราชสมบัติในเทวโลก ๓๓ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๗๗ ครั้ง
และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์ โดยคณานับมิได้ เพราะ
ถวายผ้าครึ่งผืนเป็นทาน เราเป็นผู้ไม่มีภัยแต่ที่ไหน เบิกบานอยู่ทุก
วันนี้ เราปรารถนา ก็พึงเอาผ้าเปลือกไม้คลุมแผ่นดินนี้ พร้อมทั้งป่า

และภูเขาได้ นี่เป็นผลแห่งฟ้าครึ่งผืน ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ให้ทานใด ในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งฟ้าครึ่งผืน เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอุปัชฌายกเถรได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อุปัชฌายกเถรปทาน.

จตมัตถกเถรปทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายกากเปรียง

[๘๖] เราเห็นพระผู้มีพระภาคผู้ทรงดำริดี เชษฐบุรุษของโลกประเสริฐกว่านรชน เสด็จเข้าป่าใหญ่ประชวรด้วยโรคลม จึงทำจิตให้เลื่อมใส นำกากเปรียงเข้าไปถวาย เพราะกุศลกรรมอันเราได้ทำและสั่งสมไว้ แม่น้ำคงคานี้ และมหาสมุทรทั้ง ๔ ย่อมสำเร็จเปรียบเทียบกับเรา และแผ่นดินอันกว้างใหญ่จะนับประมาณมิได้นี้ ดังจะรู้ความดำริของเรา ย่อมกลายเป็นน้ำผึ้งและน้ำตาลกรวด พฤษยาชาติที่งอกงามอยู่บนแผ่นดินซึ่งมีอยู่ทั่วทั้งสี่ทิศนี้ ดังจะรู้ความดำริของเรา ย่อมกลายเป็นต้นกัลปพฤกษ์ไป เราได้เป็นจอมเทวดาเสวยราชสมบัติในเทวโลก ๕๐ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๑ ครั้ง และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพศาล โดยคณนานับมิได้ ในกัปที่ ๘๔ แต่กัปนี้ เราได้ให้ทานใดในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งกากเปรียง เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา เราได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระจตมัตถกเถรได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ จตมัตถกเถรปทาน.

อุทกเถรปทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการถวายน้ำดื่ม

[๘๗] เรามีจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ในภิกษุสงฆ์ผู้ยอดเยี่ยมของพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตระ จึงได้ตักน้ำใส่หม้อน้ำนั้นจนเต็ม ในเวลาที่เราจะต้องการน้ำ จะเป็นยอดภูเขา ยอดไม้ในอากาศ หรือพื้นดิน น้ำย่อมเกิดแก่เราทันที ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ให้ทานใดในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการให้น้ำเป็นทาน เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา เราได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอุทกเถรได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อุทกเถรปทาน.

บุพินธุปิยเถราปทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการก่อสร้างเจดีย์

[๘๘] ในที่ไม่ไกลภูเขาหิมวันต์ มีภูเขาสูงหนึ่งชื่อยมกะ เราได้ทำอาศรม
สร้างบรรณศาลาไว้ที่ภูเขานั้น เราเป็นขฤหัสถ์ผู้มีตะบะใหญ่มีนามชื่อว่า
นารทะ ศิษย์สี่หมื่นคนบำรุงเรา ครั้งนั้น เราเป็นผู้หลีกออก
เร้นอยู่ คิดอย่างนี้ว่า มหาชนบูชาเรา เราไม่บูชาอะไรๆ เลย ผู้ที่
จะกล่าวสั่งสอนเราก็อันไม่มี ใครๆ ที่จะตักเตือนเราก็อันไม่มี เราไม่มี
อาจารย์และอุปัชฌาย์ อยู่ในป่า ศิษย์ผู้ภักดีพึงบำรุงใจครูทั้งคู่ได้
อาจารย์เช่นนั้นของเราไม่มี การอยู่ในป่าจึงไม่มีประโยชน์ สิ่งที่ควร
บูชาเราควรแสวงหาสิ่งที่ควรเคารพก็ควรแสวงหาเหมือนกัน เราจัก
ชื่อว่าเป็นผู้มีที่พึ่งพำนักอยู่ ใครๆ จักไม่ติเรเราได้ ในที่ไม่ไกลอาศรม
ของเรา มีแม่น้ำซึ่งมีชายหาด มีทำนบธารเรียบ นำรินรมย์ใจ
เคลื่อนไปด้วยทรายที่ขาวสะอาด ครั้งนั้น เราได้ไปยังแม่น้ำชื่ออเมริกา
ตะล่อมเอาทรายมาก่อเป็นเจดีย์ทรายพระสถูปของพระสัมพุทธเจ้าผู้ทำที่
สุคภพ เป็นมุนี ที่ได้มีแล้ว เป็นเช่นนี้ เราได้ทำสถูปนั้นให้เป็น
นิมิต เราก่อพระสถูปที่หาดทรายแล้วปิดทอง แล้วเอาดอกกระดัง
ทอง ๓๐๐ ดอกมา เราเป็นผู้มีความอหิงสา ประนมกรอัญชติ
นมัสการทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า ให้อายุพระเจดีย์ทราย เหมือนถวายบังคม
พระสัมพุทธเจ้าในที่เฉพาะพระพักตร์ ฉะนั้น ในเวลาที่กิเลสและ
ความตรึกเกี่ยวกับกามเกิดขึ้น เราย่อมนึกถึง เฟงดูพระสถูปที่ได้
ทำไว้ เราอาศัยพระสัมพุทธเจ้าผู้นำสัตว์ออกจากที่กันดาร ผู้นำ
ชั้นพิเศษ ตักเตือนตนว่าท่านควรระวังกิเลสไว้ เนะท่านผู้บริบูรณ์
การยังกิเลสให้เกิดขึ้นไม่สมควรแก่ท่าน ครั้งนั้น เมื่อเราคำนึงถึง
พระสถูปย่อมเกิดความเคารพขึ้นพร้อมกัน เราบรรเทาวิตกที่น่าเกลียด
เสียได้เปรียบเหมือนช้างตัวประเสริฐ ถูกเครื่องแทงหูเบียดเบียน
ฉะนั้น เราประพฤติดูอยู่เช่นนี้ได้ถูกพระยามัจจุราชย่ำยี เราทำกาลกิริยา
ณ ที่นั้นแล้ว ได้ไปยังพรหมโลก เราอยู่ในพรหมโลกนั้นตรารบเท่า
หมคอายุ แล้วมาบังเกิดใน ไตรทิพย์ ได้เป็นจอมเทวดาเสวยราช
สมบัติในเทวโลก ๘๐ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๐๐ ครั้ง
และได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์ โดยคณนานับมิได้ เราได้
เสวยผลของดอกกระดังทองเหล่านั้น ดอกกระดังทอง ๒๒,๐๐๐ ดอก
แวดล้อมเราทุกภพ เพราะเราเป็นผู้บำเรอพระสถูป ฝุ่นละอองย่อมไม่
ติดกับตัวที่ตัวเรา เหนือไม่ไหล เรามีรัศมีชานออกจากตัว โอ
พระสถูป เราได้สร้างไว้ดีแล้ว แม่น้ำอเมริกาได้เห็นดีแล้ว เราได้

บรรลบทอนไม่ห้วนไหวก็เพราะได้ก่อพระศรูปทราย อันสัตว์ผู้
ปรารถนาจะกระทำกุศลควรเป็นผู้ยึดเอาสิ่งที่เป็นสาระ ไม่ใช่เป็นด้วย
เขตหรือไม่ใช่เขตความปฏิบัติตนเองเป็นสาระ บุรุษผู้มีกำลัง มีความ
อุตสาหะที่จะข้ามทะเลหลวง ฟิงถือเอาทอนไม้เล็ก ว่าง ไปสู่ทะเล
หลวงด้วยคิดว่า เราอาศัยไม้นี้จักข้ามทะเลหลวงไปได้ นรชนฟิงข้าม
ทะเลหลวงไปด้วยความเพียรอุตสาหะ แม้อันใด เราก็นั้นนั้นเหมือน
กัน อาศัยกรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่ได้ทำไว้แล้ว จึงข้ามพ้นสงสาร
ไปได้ เมื่อถึงภพสุดท้าย เราอันกุศลมูลตกเดือนแล้วเกิดในสกุล
พรหมณ์มหาศาลอันมั่งคั่ง ในพระนครสาวัตถิ มารดาบิดาของเรา
เป็นคนมีศรัทธา นับถือพระพุทธเจ้า ท่านทั้งสองนี้เป็นผู้เห็นธรรมฟัง
ธรรม ประพฤติตามคำสอน ท่านทั้งสองถือเอาผ้าลาดสีขาวย มีเนื้อ
อ่อนมากที่คัน โพร้มำทำพระศรูปทองนัมมัสการในที่เฉพาะพระพักตร์
แห่งพระศาสดาบุตรทุกเย็นเช้าในวันอุโบสถ ท่านทั้งสองนำเอา
พระศรูปทองออก กล่าวสรรเสริญคุณพระพุทธเจ้า ยับยังอยู่ตลอด
๓ ยาม เราได้เห็นพระศรูปเสมอ จึงระลึกถึงเจดีย์ทรายขึ้นได้
นั่งบนอาสนะอันเดียวได้บรรลอรหัตแล้ว.

จบ ภาณวารที่ ๒๒.

เราแสวงหาพระพุทธเจ้าผู้เป็นปราชญ์นั้นอยู่ได้เห็นพระธรรมเสนาบดี
จึงออกจากเรือนบรรพชาในสำนักของท่าน เราได้บรรลอรหัตแต่
อายุ ๗ ขวบ พระพุทธเจ้าผู้มีพระปัญญาจักรุฑทรงทราบคุณวิเศษของ
เราจึงให้เราอุปสมบท เรามีการกระทำอันบริบูรณ์ดีแล้ว แต่ยังเป็น
ทารกอยู่ที่เดียว ทุกวันนี้ กิจที่ควรทำในศาสนาของพระศาสดาบุตร
เราทำเสร็จแล้ว ข้าแต่พระฤาษีผู้มีความเพียรใหญ่ สาวกของ
พระองค์เป็นผู้ล่วงพ้นเวรภัยทุกอย่าง ล่วงพ้นความเกี่ยวข้องทั้งปวง
นี่เป็นผลแห่งพระศรูปทอง เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธ
ศาสนาเราทำได้ทำเสร็จแล้ว คังนี้.

ทราบว่ ท่านพระปุณินูปิยเถระได้กัณยิตคาคาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปุณินูปิยเถระปทาน.

นพกุฎิกทายกเถระปทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการสร้างกุฎิไม้้อ

[๘๕] ในที่ไม่ไกลภูเขาคิมวันต์ มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อหาริกะ ครั้นนั้น

พระสยัมภูพระนามว่านารทะ ประทับอยู่ใกล้ต้นไม้ ทำเรือนไม้้อ
แล้วมุงด้วยหญ้า เราได้ชำระที่จงกรมถวายพระสยัมภู ด้วยกรรมที่
ได้ทำดีแล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตนัจฉานังไว้เราละร่างมนุษย์แล้วได้

ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ณ ดาวดึงส์นั้นวิมานของเราสูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐ โยชน์ อัญมณีกรรมเนรมิตขึ้นอย่างสวยงาม เพราะกุฏิไม้ อ้อ เรายังมีอยู่ในเทวโลก ๑๔ กัป ได้เสวยราชสมบัติในเทวโลก ๗๑ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๓๔ ครั้ง และได้เป็นพระเจ้า ประเทศราชอันไพบูรณ์ โดยคณนานับไม่ถ้วน เราขึ้นปราสาท คือ ธรรมแล้ว เข้าเรือนอันว่างเปล่าอยู่ในศาสนาของพระศากยบุตรตาม ประรณานในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้ทำกรรมใดในกาลนั้น ด้วย กรรมนั้น เราไม่รู้จักทุกขิตเลย นี่เป็นผลแห่งกุฏิไม้ อ้อ เราเผา กิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระนพกุฎิกทายกเถระได้กัณฐิตคคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นพกุฎิกทายกเถระปทาน.

ปิยาลผลทายกเถระปทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการถวายลูกมะหาด

[๕๐] เมื่อก่อนเราเป็นพรานเนื้อ ครั้งนั้น เราเที่ยวอยู่ในป่าใหญ่ได้เห็น พระพุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐิติ ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เราเลื่อมใส ได้เอาผลมะหาดมาถวายพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เป็นเขตแห่ง บุญ ผู้แก้อ้วกล้า ด้วยมือทั้งสองของตนในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เรา ได้ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้นั้น เราไม่รู้จักทุกขิตเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระปิยาลผลทายกเถระได้กัณฐิตคคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปิยาลผลทายกเถระปทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ตีณิกงกนิปูปผิยเถระปทาน	๖. ฆตมัตถทายกเถระปทาน
๒. ปิงสุกุลปูชกเถระปทาน	๗. อุทกทายกเถระปทาน
๓. โกรธณปูปผิยเถระปทาน	๘. ปุฬินอุปัชฌายเถระปทาน
๔. กิงสุกปูปผิยเถระปทาน	๙. นพกุฎิกทายกเถระปทาน
๕. อุปัชฌายทุสสทายกเถระปทาน	๑๐. ปิยาลผลทายกเถระปทาน

บัณฑิตคำนวณคคาถาได้ ๑๐๕ คาถา.

จบ กิงกนิปูปผิยวรรคที่ ๕๐.

รวมวรรคมี ๑๐ วรรค คือ

๑. เมตเตยยวรรค	๖. ชกตีวรรค
๒. ภัททาลีวรรค	๗. सालปูปผิยวรรค

๑. สกิงสัมมัจชกวรรค

๘. นพมาลิวรรค

๔. เอกวิหาริวรรค

๙. ปังสุกุลวรรค

๕. วิเภทิวรรค

๑๐. กิงกนิปปวรรค

มีคาถา ๑,๕๘๒ คาถา.

จบ เมตเตยยวัคคทสกะที่ ๕๐.

กณิกาวรรคที่ ๕๑

ตีณิกณิกการุปปยิยเถราปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกกรรณิการ

[๕๑] พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าสุเมธะ มีพระมหาปริสลักษณ์อัน

ประเสริฐ ๑๒ ประการ พระองค์ทรงประสงค์ความสงบ จึงเสด็จ

ไปป่าหิมพานต์ พระมุนีผู้เลิศ ประกอบด้วยพระกรุณา เป็นอุดม

บุรุษเสด็จถึงป่าหิมพานต์แล้ว ประทับนั่งขัดสมาธิ ครั้งนั้น เราเป็น

วิद्यาศรสัญจรไปในอากาศ เราถือตรีศูตซึ่งกระทำไว้ดีแล้วเหาะไป

พระพุทธรูปเจ้าสองสว่างอยู่ในป่า เหมือนกับไฟบนยอดภูเขา เหมือน

พระจันทร์ในวันเพ็ญและเหมือนต้นพระยารังที่มีดอกบาน เราออก

จากป่าเหาะไปตามพระรัศมีพระพุทธรูป เห็นคล้ายกับสีของไฟที่

ไหม้ไม้ธูป ยังจิตให้เลื่อมใส เราเลือกเก็บดอกไม้ธูปได้เห็นดอก

กรรณิการที่มีกลิ่นหอมจึงเก็บเอามา ๑ ดอก บูชาพระพุทธรูปเจ้าผู้

ประเสริฐสุด ด้วยอานูภาพแห่งพระพุทธรูปเจ้า ครั้งนั้น ดอกไม้ธูปของ

เราทั้ง ๑ ดอกเอาขึ้นเอากลีบลงทำเป็นเงา (บัง) แต่พระศาสดา

ด้วยกรรมที่ได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยการตั้งใจจำนง เราละร่าง

มนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ วิมานของเราสูง ๖๐ โยชน์

กว้าง ๓๐ โยชน์ อัญญากรรมทำให้อย่างสวยงามในดาวดึงส์นั้น

ปรากฏชื่อว่า กรรณิการ แล่งธนูตั้งพัน ลูกกลีหนึ่ง ๗ ลูก คนถือธนู

สำเร็จด้วยสี่เขี้ยวไปไม้ หึ่งแขวนตั้งแสนปรากฏในปราสาทของเรา

บัลลังก์สำเร็จด้วยทองคำสำเร็จด้วยแก้วมณีก็มี สำเร็จด้วยแก้ว

ทับทิมก็มี สำเร็จด้วยแก้วพลีก็มี ตามแต่จะต้องการปรารถนา

ที่นอนมีคำมากอัดด้วยนุ่น มีผ้าลาดลายรูปสัตว์ต่างๆ มีราชสีห์เป็นต้น

ผ้าลาดมีชายเดี่ยว มีหมอนพร้อม ปรากฏว่ามีอยู่ในปราสาทของเรา

ในเวลาที่เราปรารถนาจะออกจากภพที่ขวจริกไปในเทวโลก ย่อม

เป็นผู้อันหมู่เทวดาแวดล้อมไป เราสถิตอยู่ภายใต้ดอกไม้ เบื้องบน

เรามีดอกไม้เป็นเครื่องกำบัง สถานที่โดยรอบร้อยโยชน์ ถูกคลุม

ด้วยดอกกรรณิการันตรี ๖ หมื่นบำรุงทั้งเช้าและเย็น ไม่เกียจกร้าน

แวดล้อมเราเป็นนิത്യ ตลอดคืนตลอดวัน เราชื่นรมย์ด้วยการฟ้อน การขับและด้วยกังสดาล เครื่องประโคม เป็นผู้มักมากด้วยกาม บันเทิงอยู่ด้วยความยินดีในการเล่น ครั้งนั้น เราบริโภคน้ำและดื่มใน วิมานนั้นบันเทิงอยู่ในไตรทศ เราพร้อมด้วยหมูนางเทพอัปสร บันเทิงอยู่ในวิมานอันสูงสุด เราได้เสวยราชสมบัติในเทวโลก ๕๐๐ ครั้งได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๑๐๐ ครั้ง และได้เป็นพระเจ้าประเทศ ราชอันไพบุลย์ โดยคณนานับมิได้ เมื่อเรายังท่องเที่ยวอยู่ในภพ น้อยภพใหญ่ ย่อมได้โภคทรัพย์มากมาย ความบงกพร่องใน โภคทรัพย์ ไม่มีแก่เราเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธรูชา เราท่องเที่ยวอยู่ในสองภพ คือ ในความเป็นเทวดาและในความเป็นมนุษย์ คติอื่นไม่รู้จัก นี่ เป็นผลแห่งพุทธรูชา เราเกิดในสองสกุล คือ ในสกุลกษัตริย์ หรือสกุลพราหมณ์ย่อมไม่เกิดในสกุลอันต่ำทรามนี้ เป็นผลแห่ง พุทธรูชา ยานช้าง ยานม้า และวอคนาหมนี้ เราได้ทุกสิ่งทุก อย่างที่เดียว นี่เป็นผลแห่งพุทธรูชา หมู่ทาส หมู่ทาสี และ นารีที่ประดับประดาแล้ว เราได้ทุกอย่างที่เดียว นี่เป็นผลแห่ง พุทธรูชา ผ้าแพร ผ้าขนสัตว์ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย เราได้ทุก ชนิด นี่เป็นผลแห่งพุทธรูชา ผ้าไหม ผลไม้ใหม่ โภชนะมีรส อันเลิศใหม่ ๆ เราได้ทุกชนิด นี่เป็นผลแห่งพุทธรูชา คำว่าเจริญ เกี้ยวสิ่งนี้ เจริญบริโภคน้ำสิ่งนี้ เจริญนอนบนที่นอนนี้ เราได้ ทั้งนั้น นี่เป็นผลแห่งพุทธรูชา เราเป็นผู้อันเขาบูชาในที่ทุกสถาน เรามียศใหญ่ยิ่ง มีศักดิ์ใหญ่ มีบริษัทไม่แตกแยกทุกเมื่อ เราเป็น ผู้อุดมกว่าหมู่ญาติ นี่เป็นผลแห่งพุทธรูชา เราไม่รู้จักหนาว ไม่รู้จักร้อน ไม่มีความกระวนกระวาย อนึ่ง ทุกข์ทางจิตย่อมไม่มี ในหทัยของเราเลย เราเป็นผู้มีผิวพรรณดังทองคำ เทียวไปในภพ น้อยภพใหญ่ ความเป็นผู้มีวรรณะผิคนแก่ไป เราไม่รู้จักเลย นี่เป็น ผลแห่งพุทธรูชา เราอันกุศลมูลตักเตือนแล้ว จึงจุติจากเทวโลก มาเกิดในสกุลพราหมณ์มหาศาลอันมั่งคั่ง ในพระนครสาวัดดี ละกามคุณ ๕ ออกบวชเป็นบรรพชิต เรามีอายุได้ ๗ ขวบแต่กำเนิด ได้บรรลอรหัต พระพุทธเจ้าผู้มีพระปัญญาจักขุ ทรงทราบถึงคุณ ของเรา จึงรับสั่งให้เราอุปสมบท เรายังหนุ่มก็ควรบูชา นี่เป็นผล แห่งพุทธรูชา ทิพยจักขุของเราบริสุทธิ เราฉลาดในสมาธิ ถึงความ บริบูรณ์แห่งอภิญญา นี่เป็นผลแห่งพุทธรูชา เราบรรลุปฏิสัมภิตา ฉลาดแหลมในอิทธิบาท ถึงความบริบูรณ์ในพระสัทธรรม นี่เป็น ผลแห่งพุทธรูชา ในกัปที่สามหมื่น เราได้บูชาพระพุทธเจ้าได้

ด้วยการบุญช้านั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธานุชา เรา
เผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้
ทราบว่าคุณพระตีณิกณการปุปิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ตีณิกณการปุปิยเถระปาทาน.

เอกปิตตทายกเถระปาทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการถวายบาตร

[๕๒] ข้าพระองค์เป็นช่างหม้ออยู่ในพระนครหงสวดี ได้เห็นพระพุทธรเจ้า
ผู้ปราศจากกิเลสฐิติ มีโอชะอันข้ามได้แล้ว ไม่มีอาสวะ ข้าพระองค์
ได้ถวายบาตรคืนที่ทำได้แล้ว แต่พระพุทธรเจ้าผู้ประเสริฐสุด ครั้น
ถวายบาตรแก่พระผู้มีพระภาคผู้ตรงผู้คงที่แล้ว เมื่อข้าพระองค์เกิด
ในภพ ย่อมได้ภวณะทองและจางที่ทำด้วยเงิน ทำด้วยทอง และ
ทำด้วยแก้วมณี ข้าพระองค์บริโภคนิถาด นี่เป็นผลแห่งบุญกรรม
ข้าพระองค์เป็นผู้เลิศกว่าชนทั้งหลายโดยยศ พืชแม้ถึงน้อยแต่หว่าน
ลงในนาดีเมื่อฝนยังท้อธารให้ตกลงทั่วโดยชอบ ผลย่อมยังชาวนาให้
ยินดีได้ ฉันทใด การถวายบาตรนี้ก็เช่นนั้น ข้าพระองค์ได้หว่านลงใน
พุทธรเจต เมื่อท้อธารคือปิตตตกลงอยู่ ผลจักทำข้าพระองค์ให้ยินดี
เจต คือ หม้อและคณะมีประมาณเท่าใดที่จะให้มีความสุขแก่สรรพสัตว์
เสมอด้วยพุทธรเจตไม่มีเลย ข้าพระองค์ผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้า
พระองค์ขอนอบน้อมแก่พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นอุดมบุรุษ ข้า
พระองค์นอบน้อมแก่พระองค์ ข้าพระองค์บรรลบทอนไม่หวนไหว
ก็เพราะได้ถวายบาตรใบหนึ่ง ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ ข้าพระองค์
ได้ถวายบาตรใดในกาลนั้น ด้วยการถวายบาตรนั้น ข้าพระองค์ไม่
รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายบาตร ข้าพระองค์เผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาข้าพระองค์ได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระเอกปิตตทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกปิตตทายกเถระปาทาน.

กาศุมาริกผลทายกเถระปาทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการถวายลูกรมะริน

[๕๓] เราได้พบพระพุทธรเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐิติ เชษฐบุรุษของโลก
ประเสริฐกว่านรชน โชติช่วงเหมือนต้นกณณิกการ์ ประทับนั่งอยู่ที่ชอก
ภูเขา เรามีจิตเลื่อมใสมีใจโสมนัส ประนมกรอัญชลีเหนือเศียรเกล้า
แล้วเอาผลไม้มะรินถวายแก่พระพุทธรเจ้าผู้ประเสริฐสุด ในกัปที่ ๓๑
แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้อื่นใดในกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้นั้น
เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ม่า เราเผากิเลส

ทั้งหลายแล้ว ... พุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระกัสมากริผลทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กัสมากริผลทายกเถระปาทาน.

อภุผลิเถระปาทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการถวายผลไม้พิเศษ

[๕๔] พระผู้มีพระภาคผู้สยัมภู ผู้มีพระรัศมีนับด้วยพัน ไม่ทรงพ่ายแพ้
อะไรๆ ทรงออกจากวิเวกแล้ว เสด็จออกโคจรบิณฑบาต เราถือผลไม้
อยู่ได้เห็นเข้า จึงได้เข้าไปเฝ้าพระนราสภ เรามีจิตเลื่อมใสมีใจ
โสมนัส ได้ถวายผลไม้ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้
ในกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้ นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี้เป็นผล
แห่งการถวายผลไม้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา
เราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระอภุผลิเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อภุผลิเถระปาทาน.

จารผลิเถระปาทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายมะม่วงกะล่อน

[๕๕] เราได้ถวายผลมะม่วงกะล่อนทอง แต่พระสัมพุทธเจ้าผู้มีพระฉวีวรรณ
เหมือนทองคำ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา กำลังเสด็จดำเนินอยู่ในถนน
ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้ในกาลนั้น ด้วยการ
ถวายผลไม้ นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระจารผลิเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ จารผลิเถระปาทาน.

มาตุลจกผลทายกเถระปาทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายมะงั่ว

[๕๖] เราได้เห็นสมเด็จพระโลกนายก ผู้โชติช่วงเหมือนต้นกรรณิการ
รุ่งเรืองดังพระจันทร์ในวันเพ็ญ และเหมือนต้นไม้ประจำทวีปที่
โพลงอยู่ เราเลื่อมใส ได้อาผลหมากงั่วถวายแด่พระศาสดาผู้เป็น
ทักษิณียบุคคล เป็นวิรูปบุรุษ ด้วยมือทั้งสองของตน ในกัปที่ ๓๑
แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้ในกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้ นั้น
เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ เราเผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระมาตุลจกผลทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ มาตุลจกผลทายกเถระปาทาน.

อัชเชลผลทายกเถราปทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการถวายลูกรกฟ้า

[๕๗] ครั้งนั้น พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าอชินะ (สิทธัตถะ) ผู้สมบุรณ์
ด้วยจรรยา และเป็นมุนีผู้ฉลาดในสมาธิ ประทับอยู่ในป่าหิมพานต์
เราเอามือประคองผลไม้รกฟ้าซึ่งมีขนาดเท่าหม้อ ถูกร่มใบไม้แล้ว
ถวายแด่พระศาสดา ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้ใดใน
กาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้ นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่ง
การถวายผลไม้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้
ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอัชเชลผลทายกเถระ ได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อัชเชลผลทายกเถราปทาน

อโมรผลิยเถราปทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการถวายผลไม้พิเศษ

[๕๘] เราได้ถวายผลอโมระแด่พระสัมพุทธเจ้า ผู้มีพระฉวีวรรณปานดัง
ทองคำ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา กำลังเสด็จดำเนินอยู่ในถนน ใน
กัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวาย
ผลไม้ นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอโมรผลิยเถระ ได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อโมรผลิยเถราปทาน.

ตาลผลิยเถราปทานที่ ๙

ว่าด้วยผลแห่งการถวายผลตาล

[๕๙] พระผู้มีพระภาคผู้สยัมภูพระนามว่าสตรังสี (สิทธัตถะ) ผู้ไม่ทรง
พ่ายแพ้อะไรๆ เสด็จออกจากที่สังคแล้วออก โจรบินฑฑาท เราถือ
ผลไม้ได้เห็นเข้าจึงได้เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระนราสภ เรามีจิต
เลื่อมใสมีใจโสมนัส ได้ถวายผลตาล ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้
เราได้ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้ นั้น เราไม่รู้จัก
ทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระตาลผลิยเถระ ได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ตาลผลิยเถราปทาน.

นาลิเกรผลทายกเถราปทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการถวายมะพร้าว

[๑๐๐] ครั้งนั้น เราเป็นชาวสวนอยู่ในพระนครพันธุมดี ได้พบพระพุทเจ้า

ผู้ปราศจากกิเลสฐิติ กำลังเหาะอยู่ในอากาศ เราได้เอาผลมะพร้าว ถวายแด่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด พระพุทธเจ้าผู้มีพระยศใหญ่ ทำ ปิติให้เกิดแก่เรา ทรงนำความสุขมาให้ในปัจจุบัน ประทับยืนอยู่ใน อากาศได้ทรงรับแล้ว เรามีจิตผ่องใส ครั้นถวายผลมะพร้าวแด่ พระพุทธเจ้าแล้ว ได้ประสบปีติอันไพบูรณ์และอุดมสุข รัตนะย่อม บังเกิดแก่เราผู้เกิดในภพนั้นๆ ในภพที่ ๕๑ แต่ภพนี้ เราได้ถวาย ผลไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้ นั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ ทิพยจักขุของเราสะอาดหมดจด เราเป็นผู้ฉลาดในสมาธิ ถึงความบริบูรณ์ในอภิญญา นี่เป็นผลแห่ง การถวายผลไม้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำ เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระนาฬิเกรผลทายกเถระได้กำหนดคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นาฬิเกรผลทายกเถระปทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ตีณิกงกนิการปุเปยเถระปทาน	๖. มาตุลुकผลทายกเถระปทาน
๒. เอกปัตตทายกเถระปทาน	๗. อัชเชลผลทายกเถระปทาน
๓. กาสุมาริกผลทายกเถระปทาน	๘. อโมรผลิยเถระปทาน
๔. อวภูผลิยเถระปทาน	๙. ตาลผลิยเถระปทาน
๕. จารผลิยเถระปทาน	๑๐. นาฬิเกรผลทายกเถระปทาน

ในวรรคนี้ มีคาถาคำนวณได้ ๑๐๐ คาถาด่วน

จบ กนิการวรรคที่ ๕๑

ผลทายกวรรคที่ ๕๒

กัณฐิยผลทายกเถระปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการถวายลูกอัญชันขาว

[๑๐๑] เมื่อก่อน เราเป็นพรานเนื้อ เทียวอยู่ในป่า ได้พบพระพุทธเจ้า

ผู้ปราศจากกิเลสฐิติ ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เราเลื่อมใสได้เอาผล

อัญชันขาวถวายแด่พระพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐสุด เป็นนีนานาญ

เป็นนักปราชญ์ ด้วยมือทั้งสองของตน ในภพที่ ๑๑ แต่ภพนี้

เราได้ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้ นั้น เราไม่รู้จัก

ทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...

พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระกัณฐิยผลทายกเถระได้กำหนดคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กุฎิขุชยผลทายกเถรปทาน.

กปิฏฐผลทายกเถรปทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการถวายมะขวิด

[๑๐๒] เราได้ถวายผลมะขวิด แต่พระสัมพุทธเจ้าผู้มีพระฉวีวรรณปานดัง

ทองคำ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา กำลังเสด็จดำเนินอยู่ในถนน ใน
กัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวาย
ผลไม้นั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ม เราเผา
กิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระกปิฏฐผลทายกเถระได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กปิฏฐผลทายกเถรปทาน.

โกสุมพผลิยเถรปทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการถวายลูกสะคร้อ

[๑๐๓] ในกาลนั้น เราได้ถวายผลสะคร้อ แต่พระนราสภผู้ประเสริฐกว่า

ทวยเทพ งามเหมือนต้นรูกฟ้าขาว กำลังเสด็จดำเนินอยู่ในถนน
ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น เราไม่รู้จัก
ทุกติเลย นี้เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ม เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระโกสุมพผลิยเถระได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โกสุมพผลิยเถรปทาน.

เกตกปุปพิยเถรปทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกเกต

[๑๐๔] พระพุทธเจ้าผู้อุดมบุรุษประทับนั่งอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำวินตานิ เราได้พบ

พระพุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐิติ เป็นเอกอัครบุคคلميพระทัยตั้งมั่นดี
ครั้งนั้น เรามีจิตเลื่อมใสมีใจ โสมนัส บูชาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
สุด ด้วยดอกเกต ซึ่งมีกลิ่นหอมเหมือนน้ำผึ้ง ในกัปที่ ๕๒ แต่
กัปนี้เราได้เอาดอกไม้บูชาใด ด้วยการบูชานั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี้
เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา
เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระเกตกปุปพิยเถระได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เกตกปุปพิยเถรปทาน.

นาคปุปพิยเถรปทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกกาะทิง

[๑๐๕] เราได้เอาดอกกาะทิงบูชาพระสัมพุทธเจ้า ผู้มีพระฉวีวรรณเปล่ง

ปลั่งดังทองคำ ผู้สมควรรับเครื่องบูชา กำลังเสด็จดำเนินอยู่ใน

ถนนในกับที่ ๕๑ แต่กับนี้ เราได้เอาดอกไม้บูชาใคร ด้วยการบูชา
นั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผาภิเษก
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระนาคปุปผิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นาคปุปผิยเถรปาทาน.

อชชุนปุปผิยเถรปาทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกกรรพำขาว

[๑๐๖] ครั้งนั้น เราเป็นกนินรอยู่ที่ใกล้ฝั่งแม่น้ำจันทกาคา ได้เห็นพระสยัมภู

พุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐลีส มีความเลื่อมใสมีใจโสมนัส เกิดความ
ปราโมทย์ ประนมอัญชลีแล้วถือเอาดอกกรรพำขาวมาบูชาพระสยัมภู
ด้วยกรรมที่เราทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละ
ร่างกนินรแล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เราได้เป็นจอมเทพเสวย
ราชสมบัติในเทวโลก ๓๖ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิเสวยราช
สมบัติอันใหญ่ ๑๐ ครั้ง ได้เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบูรณ์โดย
คณนานับมิได้ พืชอันหวานในเนืออันดี คือ พระสยัมภู ได้
สำเร็จผลเป็นอันดีแก่เราแล้ว กุศลของเรามีอยู่ เรามัวชเป็น
บรรพชิต ทุกวันนี้ เราควรแก่การบูชาในศาสนาของพระศาสดายุค
เราเผาภิเษกทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว
ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระอชชุนปุปผิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อชชุนปุปผิยเถรปาทาน.

กุกุชปุปผิยเถรปาทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกอัญชันเขียว

[๑๐๗] ในที่ไม่ไกลภูเขาหิมวันต์ มีภูเขาสูงหนึ่งชื่ออัจฉละ พระพุทธเจ้า
พระนามว่าสุทฺถสสนะ ประทับอยู่ที่ชอกเขา เราถือดอกไม้ที่เกิดในป่า
หิมพานต์ เหาะขึ้นอากาศ ณ ที่นั้น เราได้เห็นพระพุทธรูปผู้ข้ามพ้น
โอฆะ ไม่มีอาสวะ ครั้งนั้น เราถือเอาดอกอัญชันเขียวมาบูชา
เศียรเกล้าแล้ว บูชาแด่พระสยัมภูพุทธเจ้า ผู้แสวงหาประโยชน์ใหญ่
ในกับที่ ๓๑ แต่กับนี้ เราได้เอาดอกไม้บูชาใคร ด้วยการบูชานั้น
เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผาภิเษก
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระกุกุชปุปผิยเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กุกุชปุปผิยเถรปาทาน.

โฆสตีญญกเถรปาทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งความเลื่อมใสในเสียงแสดงธรรม

[๑๐๘] เมื่อก่อน เราเป็นพรานเนื้อ เทียวอยู่ในไพรวัน อันสงัดเงียบ ได้พบพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐิติ อันหมู่เทวดาห้อมล้อม กำลังทรงประกาศสัจจะ ๔ ทรงแสดงอมตบท เราได้สดับธรรมอัน ไพเราะของพระพุทธเจ้าผู้เฝ้าพันธู์ของโลกพระนามว่าลิจิ เรายังจิตให้ เลื่อมใสในพระสุรเสียง เรายังจิตให้เลื่อมใสในพระองค์ท่านผู้ไม่มี บุคคลเปรียบเสมอเหมือนแล้ว ข้ามพินภพที่ข้ามได้ยาก ในกัป ที่ ๓๑ แต่กับนี้ เราได้สัญญาใดในกาลนั้น ด้วยการได้สัญญานั้น เราไม่รู้จักทุกขเลยในเสียง นี่เป็นผลแห่งสัญญา เราเผากิเลส ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระโฆสสัญญาเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โฆสสัญญาเถรพทาน.

สัพพทหายกเถรพทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายผลไม้ต่างๆ

[๑๐๙] ครั้งนั้น เราเป็นพราหมณ์มีนามชื่อว่าวรุณ เป็นผู้เรียนจบมนต์ ทิงบุตร ๑๐ คนเข้าไปกลางป่า สร้างอาศรมอย่างสวยงาม สร้าง บรรณศาลาจัดไว้เป็นห้องๆ น่ารื่นรมย์ใจ อาศัยอยู่ในป่าใหญ่ พระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตระ ทรงรู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับ เครื่องบูชา ทรงพระประสงค์จะช่วยเหลือเรา พระองค์จึงได้เสด็จมา ยังอาศรมของเรา พระรัศมีได้แผ่กว้างใหญ่ตลอดไปรสนันท์ ครั้งนั้น ป่าใหญ่โพลงไปด้วยพุทธานุภาพ เราเห็นปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐสุด ผู้คงที่ ได้เก็บเอาใบไม้มาเย็บเป็นกระตง แล้ว เอาผลไม้ใส่จนเต็มหาบ เข้าไปเฝ้าพระสัมพุทธเจ้าแล้วได้ถวาย พร้อมทั้งหาบ เพื่อทรงอนุเคราะห์เรา พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เราว่า ท่านจงถือเอาหาบเดินตามหลังเรามา เมื่อสงฆ์บริ โภคแล้ว บุญจักมี แก่ท่าน เราได้หาบเอาผลไม้ไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ เรายังจิตให้ เลื่อมใสในพระภิกษุสงฆ์แล้ว ได้เข้าถึงสวรรค์ชั้นดุสิต เป็นผู้ประ- กอบด้วยการฟ้อน การขับ การประ โคมอันเป็นทิพย์ เสวยศใน สวรรค์ชั้นดุสิตนั้น โดยบุญกรรม เราเข้าถึงกำเนิดใดๆ คือ เป็นเทวดาหรือมนุษย์ ในกำเนิดนั้นๆ เราไม่มีความบกพร่อง ในเรื่องโภคทรัพย์เลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ เพราะได้ถวาย ผลไม้แก่พระพุทธเจ้า เราจึงได้เป็นใหญ่ตลอดทวีปทั้ง ๔ พร้อมด้วย สมุทร พร้อมทั้งภูเขา ถึงฝูงนกมีเท่าใดที่บินอยู่ในอากาศ นก เหล่านั้นก็ตกอยู่ในอำนาจของเรา นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ ยักษ์

ภูต รากษส กุมภัณฑ์และครุฑ เท้าที่มีอยู่ในไพรสมันต์ ต่างก็
บำรุงบำเรอเอา ถึงพวกเต่า หมาใน ผึ้งและเหลือบยุง ก็ตกอยู่
ในอำนาจของเรา นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ แม้เหล่าสกุลปักษี
มีกำลังมากชื่อสุวรรณกีนับถือเรา นี่ก็เป็นผลแห่งการถวายผลไม้
ถึงพวกนาคที่มีอายุยืน มีฤทธิ์ มียศใหญ่ ก็ตกอยู่ในอำนาจเรา
นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ ราชสีห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง หมี
หมาป่า หมาจิ้งจอก ก็ตกอยู่ในอำนาจของเรา นี่เป็นผลแห่งการ
ถวายผลไม้ ผู้ที่อยู่ในดาวประกายพดกษและหญา กับผู้ที่อยู่ในอากาศ
ล้วนนับถือเราทั้งหมด นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ ธรรมที่เห็นได้
ยาก ละเอียด ลึกซึ้ง ซึ่งพระศาสดาทรงประกาศไว้ดีแล้ว
เราถูกต้องแล้วอยู่ นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ เราถูกต้องวิโมกข์ ๘
เป็นผู้ไม่มีอาสวะ เป็นผู้มีความเพียรเผากิเลส และมีปัญญารักษา
ตนอยู่ นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ เราเป็นผู้หนึ่งในจำนวนโอรส
ของพระพุทธเจ้าที่ดำรงอยู่ในผล สิ้นโทษะ มียศใหญ่ นี่เป็นผล
แห่งการถวายผลไม้ เราถึงความบริบูรณ์ในอภิญา อันกุศลมูล
ตกเตือน กำหนดรู้อาสวะที่ปวง เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ เราเป็นผู้
หนึ่งในจำนวนพระโอรสของพระพุทธเจ้าที่ได้วิชา ๓ บรรลุฤทธิ์
มียศใหญ่ สมบูรณ์ด้วยทิพโสตา ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้
ถวายผลไม้ใดกาลนั้น ด้วยการถวายผลไม้ นั้น เราไม่รู้จัก
ทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายผลไม้ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระสัพพผลทายกเถระได้กัณฐิตกาลาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สัพพผลทายกเถรปาทาน.

ปทุมธาริยเถรปาทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกบัว

[๑๑๐] ในที่ไม้ไกลภูเขามิวันต์ มีภูเขาลูกหนึ่งชื่อโรมสะ ครั้งนั้น

พระพุทธเจ้าพระนามว่าอภิสัมภวะ ประทับอยู่กลางแจ้ง เราออกจาก
ที่อยู่ไป ถือเอาดอกปทุมบูชา เราถือดอกปทุมบูชาอยู่หนึ่งวัน
แล้วจึงได้กลับที่อยู่ ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้บูชาพระพุทธเจ้าใด
ด้วยการบูชา นั้น เราไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระปทุมธาริยเถระได้กัณฐิตกาลาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปทุมธาริยเถรปาทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กุรัญชียผลทายกเถราปทาน	๖. อัชชุนุปุปผิยเถราปทาน
๒. กปิฏฐผลทายกเถราปทาน	๗. กุฏชุนุปุปผิยเถราปทาน
๓. โกศุมพผิยเถราปทาน	๘. โฆสสัณญกเถราปทาน
๔. เกตกปุปผิยเถราปทาน	๙. สัพพผลทายกเถราปทาน
๕. นาคปุปผิยเถราปทาน	๑๐. ปทุมธาริยเถราปทาน

และในวรรคนี้ มีคาถาคำนวณได้ ๘๑ คาถา.

จบ ผลทายกวรรคที่ ๕๒.

คินทายกวรรคที่ ๕๓

คินมกุฏฐิทายกเถราปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการถวายหญาภา ๑ กำ

[๑๑๑] ในที่ไม่ไกลภูเขาหิมวันต์ มีภูเขาสูงหนึ่งชื่อลัมพะกะ ที่ภูเขาลัมพะกะ นั้น พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าคัสสะ เสด็จจงกรมอยู่กลางแจ้ง เมื่อก่อน เราเป็นพรานเนื้ออยู่ในอรัญราวป่า ได้พบพระพุทธรูปเจ้า ผู้ประเสริฐสุดกว่าทวยเทพ จึงได้ถวายหญาภาหนึ่งแด่พระพุทธรูปเจ้า เพื่อเป็นที่ประทับนั่ง ครั้นแล้วยังจิตให้เลื่อมใส ถวายบังคม พระสัมพุทธเจ้าแล้ว บ่ายหน้ากลับทางทิศอุดร เราเดินไปไม่นาน ก็ถูกราชสีห์ฆ่า เราเป็นผู้ถูกราชสีห์ฆ่าตายในที่นั้นนั่นเอง เราได้ทำ อาสนกรรม ณ ที่ใกล้พระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐสุด ไม่มีอาสวะ เรา ได้ไปยังเทวโลกเหมือนลูกศรที่พ้นจากแฉ่ง ฉะนั้น ปราสาทใน เทวโลกนั้น ซึ่งบุญกรรมเนรมิตให้ เป็นของงดงาม มีแล่งธนูตั้งพัน มีลูกหนึ่งเป็นจำนวนร้อย มีธงประจำปราสาทสี่เจ็ย รัศมีของ ปราสาทนั้นแผ่ซ่านไป เหมือนพระอาทิตย์อุทัย เราเป็นผู้เพียบพร้อม ด้วยเหล่านางเทพกัญญา เพียบพร้อมด้วยกามคุณารมณ์ บันเทิงเริง รมย์อยู่เราอันกุศลมูลตัดเดือนแล้ว จุตจากเทวโลกมาเป็นมนุษย์ เป็นผู้บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นอาสวะ ในกัปที่ ๕๒ แต่กัปนี้ เราได้ ถวายหญาสำหรับรองนั่ง ด้วยการถวายหญานั้น เราไม่รู้จักทุกคิดเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายหญาภาหนึ่ง เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระคินมกุฏฐิทายกเถระ ได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ คินมกุฏฐิทายกเถราปทาน.

เวจกทายกเถราปทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการถวายวิจจุกฎี

[๑๑๒] เราเลื่อมใส ได้ถวายวัจจกฐีหลังหนึ่ง แต่พระผู้มีพระภาคเชษฐบุรุษ
ของโลก ผู้คงที่ พระนามว่าวิปัสสี ด้วยมือของตน เราได้ยานข้าง
ยานม้าและยานทิพย์ เราได้บรรลุนิพพานเป็นที่สิ้นอาสวะ ก็เพราะ
การถวายวัจจกฐีนั่น ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายวัจจกฐีใด ด้วย
การถวายวัจจกฐีนั่น เราไม่รู้จักทุกขิตเลย นี่เป็นผลแห่งการถวาย
วัจจกฐี เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธานุชาเราทำได้
เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวาท่านพระเวจจกทายกเถระได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เวจจกทายกเถรปาทาน.

สรณคมนียเถรปาทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการเข้าถึงพระรัตนตรัย

[๑๑๓] ครั้งนั้น ภิกษุกับเราผู้อาศัยเลี้ยงชีพ ขึ้นเรือ ไปด้วยกัน เมื่อเรือกำลัง
จะอัปปาง ภิกษุได้ให้สรณะแก่เรา ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ ภิกษุนั้นได้
ให้สรณะใดแก่เรา เพราะสรณะนั้น เราไม่รู้จักทุกขิตเลย นี่เป็น
ผลแห่งสรณคมนี เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธานุชาเราทำได้
เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวาท่านพระสรณคมนียเถระได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สรณคมนียเถรปาทาน.

อภักขุชนทายกเถรปาทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการถวายยาหยอดตา

[๑๑๔] เราอยู่ใกล้พระราชอุทยาน ในพระนครพันธุมดี ครั้งนั้น เรานุ่ง
หนังเสือเหลือง ถือกม้นโทหน้า เราได้พบพระสยัมภูพุทธเจ้า ผู้ปราศ
จากกิเลสฐิติ ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้อะไร มีความเพียรเผากิเลส มี
พระหฤทัยแน่วแน่ มีปกติเพ่งพินิจ ยินดีในฌาน เป็นนักบวช
ผู้สำเร็จความประสงค์ทั้งปวง ข้ามพ้น โอรณะแล้ว ไม่มีอาสวะ
ครั้งเราพบแล้วก็เลื่อมใส โสมนัส ได้ถวายยาหยอดตา ในกัปที่ ๕๑
แต่กัปนี้ เราได้ถวายทานใดในกาลนั้น ด้วยทานนั้น เราไม่รู้จัก
ทุกขิตเลย นี่เป็นผลแห่งยาหยอดตา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธานุชาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวาท่านพระอภักขุชนทายกเถระได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อภักขุชนทายกเถรปาทาน.

สุปฎุททายกเถรปาทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายผ้าเนื้อดี

[๑๑๕] พระวิปัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้นำโลก เสด็จออกจากที่ประทับสำราญ

ในกลางวัน เราได้ถวายเป็นผ้าอย่างดีมีเนื้อเบาแล้ว บันเทิงอยู่ในสวรรค์ตลอดกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ เราได้ถวายเป็นผ้าใด ด้วยการถวายเป็นผ้านี้ เราไม่รู้จักทุกขิตเลย นี่เป็นผลแห่งผ้าอย่างดี เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้

ทราบว่าคุณพระสุปฏิทนต์ทักทายได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล

จบ สุปฏิทนต์ทักทาย

ทัณฑทักทายที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายเป็นไม้เท้า

[๑๑๖] ครั้งนั้น เราเข้าไปยังป่าใหญ่ ตัดเอาไม้ไผ่มาทำเป็นไม้เท้าถวายเป็นแต่พระสงฆ์ เรากราบไหว้ท่านผู้มีวัตรอันงาม ด้วยจิตเลื่อมใสในถวายเป็นไม้เท้าแล้วเดินบ่าหน้าไปทางทิศอุดร ในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ เราได้ถวายเป็นไม้เท้าใดในกาลนั้น ด้วยการถวายเป็นไม้เท้านี้ เราไม่รู้จักทุกขิตเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายเป็นไม้เท้า เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้

ทราบว่าคุณพระทัณฑทักทายได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล

จบ ทัณฑทักทาย

คิริเนลปุกทักทายที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาด้วยดอกอัญชันเขียว

[๑๑๗] เมื่อก่อน เราเป็นพรานเนื้อเที่ยวอยู่ในป่า ได้พบพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากกิเลสฐิติ ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เรามีจิตเลื่อมใสโสมนัสในพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา ทรงยินดีในประโยชน์เกื้อกูลของสรรพสัตว์ จึงได้บูชาด้วยดอกอัญชันเขียว ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ เราได้บูชาพระพุทธเจ้าด้วยดอกไม้ใด ด้วยการบูชานั้น เราไม่รู้จักทุกขิตเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้

ทราบว่าคุณพระคิริเนลปุกทักทายได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล

จบ คิริเนลปุกทักทาย

โพธิสัมมชชกทักทายที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการกวาดลานโพธิ์

[๑๑๘] ในกาลก่อน เราเก็บใบโพธิ์ที่ถูกทิ้งไว้ ณ ลานพระเจดีย์เอาไปทิ้งเสีย เราจึงได้คุณ ๒๐ ประการ ด้วยเดชแห่งกรรมนั้น เมื่อเรายังท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ ย่อมท่องเที่ยวไปในสองภพ คือ ในเทวดาและมนุษย์ จุตจากเทวโลกแล้วมาสู่มนุษย์โลก ก็เกิดแต่ในสองสกุล คือ สกุลกษัตริย์และสกุลพราหมณ์ เรามี

อวัยวะน้อยใหญ่สมบูรณ์ สูงใหญ่ รูปสวย สะอาดสะอาด
เต็มเปี่ยม ไม่บกพร่อง เราเกิดในภพใดภพหนึ่ง คือ ในเทวโลกหรือ
มนุษยโลก ในภพนั้น เรามีผิวพรรณเหมือนทองคำ เปรียบดัง
ทองคำที่นายช่างหลอมแล้ว ผิวของเราอ่อนนุ่ม สนิท สุขุม
ละเอียดอ่อนอยู่ตลอดเวลา เพราะไบโโพธิ์อันเราทิ้งดีแล้ว ในคติ
ไหนๆ ก็ตามที่ ฟุ่่นละอองย่อมไม่คิดในสรีระของเราผู้ที่อยู่ในที่
ประชุม นี่เป็นวิบากแห่งการทิ้งไบโโพธิ์เพราะความร้อนลม แดด
หรือเพราะความร้อนของไฟก็ตาม ที่ตัวของเราไม่มีเหงื่อไหล นี่
เป็นวิบากแห่งการทิ้งไบโโพธิ์ ในกายของเรา ไม่มีโรคเรื้อน ฝี
กลาก ตกกระ หูดและหิด เปื่อยเลย นี่เป็นวิบากแห่งการทิ้ง
ไบโโพธิ์ คุณแห่งการทิ้งไบโโพธิ์อีกข้อหนึ่ง คือ บุคคลเกิดใน
ภพน้อยภพใหญ่ ย่อมไม่มีโรคในกาย นี่เป็นวิบากแห่งการทิ้งไบโโพธิ์
คุณอีกข้อหนึ่ง คือ เขาเกิดในภพน้อยใหญ่ ย่อมไม่มีความบีบคั้น
ที่เกิดขึ้นทางใจเลย นี่เป็นวิบากแห่งการทิ้งไบโโพธิ์ คุณอีกข้อหนึ่ง
คือ เขาเกิดในภพน้อยภพใหญ่ ย่อมไม่มีใครเป็นข้าศึกเลย นี่เป็น
วิบากแห่งการทิ้งไบโโพธิ์ คุณอีกข้อหนึ่ง คือเขาเกิดในภพน้อย
ภพใหญ่ ย่อมมีโภคทรัพย์ไม่บกพร่องเลย นี่เป็นวิบากแห่งการทิ้ง
ไบโโพธิ์ คุณอีกข้อหนึ่ง คือ เขาเกิดในภพน้อยภพใหญ่ ย่อม
ไม่มีภัยแต่ไฟ พระราชา โจรและน้ำ คุณอีกข้อหนึ่ง คือ เขา
เกิดในภพน้อยภพใหญ่ทำสหญิงชายและคนเดินตาม ย่อมประพฤติ
ตามจิตของเขา เขาเกิดในมนุษยโลกในปริมาณอายุเท่าใด อายุ
ของเขาย่อมไม่ลดไปจากปริมาณอายุนั้น ย่อมดำรงอยู่ตราบเท่าสิ้น
อายุคนใน คนนอก ตลอดถึงชวานิคม ชวาร์ฐ ล้วนแต่เป็น
ผู้ช่วยเหลือ ใคร่ความเจริญปรารถนาความสุขแก่เขาทั้งนั้น ใน
ทุกๆ ภพ เราเป็นคนมีโภคทรัพย์ มียศ มีศิริ มีญาติ พวกพ้อง
ไม่มีเวร หมดความสะอึด ในกาลทั้งปวง เมื่อเรายังท่องเที่ยวอยู่
ในภพ เทวดา มนุษย์ อสูร คนธรรพ์ ยักษ์และรากษส ล้วน
แต่ป้องกันรักษาเราทุกเมื่อ เราเสวยยศสองอย่างทั้งในเทวโลกและ
มนุษยโลก ในอวสานเราได้บรรลุวิโมกข์มหานฤพานอันยอดเยี่ยม
บุรุษใดประสพบุญเพราะเจาะจงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือโพธิ-
พฤกษ์ของพระศาสดาพระองค์นั้น สำหรับบุรุษเช่นนั้น สิ่งอะไร
เล่าที่เขาจะหาได้ยาก เขาย่อมเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่าคนอื่นๆ ในเพราะ
มรรคผล นิกายเป็นที่มาและคุณ คือ ฌานและ อภิญญา ไม่มี
อาสวะ ปรินิพพาน เมื่อก่อน เรามีใจยินดีเก็บไบโโพธิ์เอาไปทิ้ง

จึงเป็นผู้พร้อมเพรียงด้วยองค์ ๒๐ ประการนี้ ทุกทิพาราตริกกาล
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว
ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระโพธิสัมมชกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โพธิสัมมชกเถรปาทาน.

อามัณฑผลทายกเถรปาทานที่ ๙

ว่าด้วยผลแห่งการถวายแพง

[๑๑๕] พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมตระ ผู้ทรงรู้จบธรรมทั้งปวงเป็นนายก

ของโลก ออกจากสมาธิแล้วเสด็จจงกรมอยู่ ครั้งนั้น เราเอา
ผลไม้ใส่หามหามา ได้พบพระพุทธเจ้ามหาโมคคัลลานะ ผู้ปราศจากกิเลส
รุตี กำลังเสด็จจงกรมอยู่ เรามีจิตเลื่อมใส โสมนัส ประนมกรอัญชลี
เหนือเศียรเกล้า ถวายบังคมพระสัมพุทธเจ้าแล้วถวายผลแพง ใน
กัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ถวายผลไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวาย
ผลไม้ นั้น เราไม่รู้จักทุกคติเลย นี่เป็นผลแห่งผลแพง เราเผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระอามัณฑผลทายกเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อามัณฑผลทายกเถรปาทาน.

สุคันธเถรปาทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการสดุดีพระรัตนตรัย

[๑๒๐] พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพราหมณ์ ทรงพระยศใหญ่ มี

พระนามชื่อว่ากัสสปะ ประเสริฐกว่านักรบราชัญทั้งหลายเสด็จอุบัติ
ขึ้นแล้วในภวกัปนี้ พระองค์ทรงสมบูรณ์ด้วยอายุพญานะมีพระ
ลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ อันรัศมีวาหนึ่งแวงล้อม มีชาย
รัศมีบังเกิดปรากฏ ก่อให้เกิดความยินดีเหมือนพระจันทร์ ส่องแสง
สว่างเหมือนพระอาทิตย์ ทรงยังหมู่สัตว์ให้เยือกเย็น เหมือนเมฆฝน
เป็นบ่อเกิดแห่งคุณเหมือนสาคร ปานประหนึ่งว่าแผ่นดินโดยศีล
เปรียบดังภูเขาคิมวันต์โดยสมาธิ เหมือนอย่างอากาศโดยปัญญา
เป็นผู้ไม่เกาะเกี่ยวเหมือนลม ไม่พองเหมือนนิหาร แก่แล้วกล้าใน
บริษัท ทรงประกาศจักรพรรดช่วยมหาชนให้รอดพ้น ครั้งนั้นเรา
เป็นเศรษฐีบุตรผู้มียศใหญ่ ในพระนครพาราณสี มีทรัพย์และ
ข้าวเปลือกมากมาย เราเที่ยวเดินเล่นไปจนถึงป่ามฤคทายวัน ได้
เห็นพระศาสดาผู้เป็นนาถะ กำลังทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง
หนทางอมตธรรม เราได้เห็นพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้เป็นเทพยิ่ง
กว่าทวยเทพ มีพระดำรัสเกลี้ยกลอน น่ารัก มีพระสุรเสียงสม่า

เสมอเหมือนนกกกระเวก มีพระสำเนียงก้องเหมือนเสียงหงส์และ
เสียงกลองใหญ่ ยังมหาชนให้ทราบชัดได้ และได้สดับพระสุรเสียง
อันไพเราะ จึงได้ละ โภคทรัพย์มิใช่น้อย ออกบวชเป็นบรรพชิต
เรบวชแล้ว เช่นนี้ ไม่นานก็เป็นพหูสูต เป็นพระธรรมกถึก
มีปฏิภาณอันวิจิตร เราเป็นคนองอาจในการพรรณนา ได้พรรณนา
พระคุณของพระศาสดาผู้มีพระฉวีวรรณเหมือนทองคำ ในท่ามกลาง
บริษัทย่อยๆ ว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ เป็นพระจีณาสพ
เป็นผู้ตื่นแล้วไม่มีทุกข์ ทรงตัดความสงสัยได้แล้ว ทรงถึงความ
สิ้นกรรมทุกอย่าง ทรงพ้นกิเลสแล้วในเพราะธรรมเป็นที่สิ้นไป
แห่งอุปธิ พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้นั้นเป็นผู้ตื่นแล้ว พระองค์เป็น
ผู้ประเสริฐยิ่ง ทรงประกาศพรหมจรรย์ในโลก พร้อมทั้งเทวโลก
ทรงฝึกพระองค์เองและทรงฝึกผู้อื่น ทรงสงบระงับเองและทรงทำ
ผู้อื่นให้สงบระงับ เป็นผู้ดับกิเลส เป็นนักบวช ทรงยังผู้อื่นให้ดับ
กิเลส เป็นผู้เบาพระทัยและทรงยังมหาชนให้เบาใจ ทรงมีความ
เพียร งามกล้าหาญ มีพระปัญญาทรงประกอบด้วยพระกรุณา
ทรงมีความชำนาญ เป็นผู้มีชัยชนะ เป็นพระพิชิตมาร ไม่ทรงคนอง
ทรงหมดความหวังโย เป็นผู้ไม่หวั่นไหว ไม่สิ้นสะเทือน เป็น
นักปราชญ์ ไม่ทรงหลงไหล ไม่มีใครเทียมทัน เป็นมุนี มีปกติ
นำธุระไป ทรงอาจหาญแม้ในพวกครุ ดั่ง โคอุสุภราชพระยาชสา
(และ) ไกรสรสีหราช เป็นผู้ปราศจากราคะ ปราศจากมลทิน
เป็นดังพรหม กล่าวกว่านักปราชญ์ หักเสยซึ่งข้าศึกคือกิเลส หมด
เลี่ยนหนาม ปราศจากความเศร้าโศก ไม่มีใครเสมอเหมือน เป็นผู้
ประเสริฐ สะอาดหมดจด เป็นพราหมณ์ เป็นสมณะ เป็นนาคะ
เป็นหมอ เป็นผู้กำจัดลูกศร เป็นนักรบ เป็นผู้เบิกบาน เป็นผู้
หลับและตื่น ไม่หวั่นไหว มีใจเบิกบาน ยิ้มแย้ม ทรงทำการฝึก
อินทรีย์ เป็นผู้นำตนไป เป็นผู้ทำ เป็นผู้นำ เป็นผู้ประกาศ เป็น
ผู้ทำสัตว์ให้รำงับ เป็นผู้วิุด เป็นผู้ตัด เป็นผู้ฟัง เป็นผู้สรรเสริญ
เป็นผู้ไม่กำเริบ ปราศจากลูกศร ไม่มีทุกข์ ไม่ทรงมีความสงสัย
เป็นผู้หมดค้นหา ปราศจากฐลี เป็นผู้ขุด เป็นผู้ทำลาย เป็นผู้
กล่าว เป็นผู้ทำให้ปรากฏ เป็นผู้ยังสัตว์ให้ข้าม ให้ทำประโยชน์
เป็นผู้ถึงสัมปทา เป็นผู้ยังสัตว์ให้บรรลุ เป็นผู้ไปด้วยกัน เป็นผู้มา
ทรงยังกิเลสให้เร่าร้อน ให้เหือดแห้ง ดำรงอยู่ในสัจจะ เสมอ
ด้วยผู้เสมอ ไม่มีสหาย เป็นที่อยู่แห่งความเอ็นดู มีมนต์อัศจรรย์
ไม่ทรงลวงให้พิศวง เป็นผู้ทำ เป็นนักบวชองค์ที่ ๗ ทรงข้ามพ้น

ความสงสัยแล้ว ไม่ทรงถือพระองค์ ทรงมีคุณหาประมาณมิได้
ไม่มีใครเปรียบปาน ล่วงคลองแห่งถ้อยคำทุกชนิด ล่วงเวไนย
สัตว์ทุกคน ทรงชนะหมู่มาร ความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้
ประเสริฐมีพระรัศมีกำหนดด้วยร้อยพระองค์นั้น ย่อมนำอมตมา
นิพพานมาให้ เพราะฉะนั้น ความเชื่อในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม
และในพระสงฆ์ จึงมีประโยชน์ใหญ่ เราสรรเสริญพระพุทธเจ้าผู้
เป็นสรณะอย่างสูงสุดของโลก ๑ ด้วยคุณมีอาทิเห็นปานดังนี้
แสดงธรรมกถาในท่ามกลางบริษัท จูติจากอรรถภาพนั้นแล้ว ได้
เสวยมหันตสุขในสวรรค์ชั้นดุสิต จูติจากดุสิตแล้วเกิดในมนุษย์
เป็นผู้มีกลิ่นหอม ลมหายใจ กลิ่นปากและกลิ่นตัวของเราก็นั้น
เหมือนกัน คือ มีกลิ่นหอม และกลิ่นหอมนั้นนั้นแหละฟุ้งไป
เนื่องนิത്യ เรามีกลิ่นหอมทุกอย่างกลิ่นปากของเราหอมฟุ้งอยู่ทุกเมื่อ
สรีระของเรางดงาม หอมฟุ้งทุกทิพารাত্রีกาล ปานดังดอกปทุม
ดอกอุบลและดอกจำปา ฉะนั้น ทั้งหมดนั้นเป็นผลแห่งการกล่าว
สรรเสริญคุณพระพุทธเจ้า ผลนั้นนำอัสจรรย์อย่างยิ่ง ขอท่านทั้งหลาย
จงตั้งใจสดับคุณของพระพุทธเจ้านั้น ซึ่งเราได้กล่าวแล้ว ครั้นเรา
กล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า ซึ่งนำประโยชน์และความสุขมา
ให้แล้ว เป็นผู้มิจิตต่องค์ไว้ในธรรมทั้งปวง พระสงฆ์เป็นผู้
ประกอบด้วยความเพียร มียศ ถึงความสุข งดงาม รุ่งเรือง
น่ารักน่าชม เป็นผู้กล่าวไม่ดูหมิ่นคุณแคลน ไม่มีโทษ และเป็นผู้มี
ปัญญาชวนชวายในธรรมที่เป็นลีนกิเลส สำหรับผู้ภักดีต่อพระพุทธ
เจ้าได้นิพพานโดยง่าย เราจักกล่าวถึงเหตุของพวกเรา เชิญท่าน
ทั้งหลายฟังเหตุนี้ตามเรื่อง เราถวายบังคมก็เพราะคั่นพบพระยศ
ของพระผู้มีพระภาคที่มีอยู่ เพราะฉะนั้น แม้เราจะเกิดในภพใดๆ
ก็ย่อมเป็นผู้มียศในภพนั้นๆ เราสรรเสริญพระพุทธเจ้า ผู้ทำที่สุด
ทุกข์ และพระธรรมอันสงบระงับ ปัจจัยมิได้ปรุงแต่ง จึงได้เป็นผู้
ถึงความสุข เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงชื่อว่าทรงประทานความ
สุขแก่สัตว์ทั้งหลาย เรากล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าว่า
มีทั้งส่วนพระองค์และที่เป็นประโยชน์แก่คนอื่น จึงเป็นผู้ประกอบ
ด้วยปีติในพระพุทธเจ้า เพราะฉะนั้น เราจึงเป็นผู้มีความงดงาม
เมื่อเรากล่าวสรรเสริญพระคุณ ชื่อว่าชมเชยพระผู้นำ ซึ่งทรงชำระ
มาร ล่วงเสียซึ่งเคียดขี้ ครอบงำเคียดขี้ โกงเสียได้ เพราะฉะนั้น
เราจึงเป็นคนมีความรุ่งเรือง เมื่อเรากล่าวสรรเสริญพระคุณของ
พระสัมพุทธเจ้า ชื่อว่าพระองค์ให้เป็นที่รักแม่แห่งหมู่ชน เพราะ

ฉะนั้น เราจึงเป็นผู้นำรัก น่าชม เหมือนพระจันทร์อันมีในสรวงกาล
ฉะนั้น เราชมเชยพระสุคตเจ้าด้วยวาจาทุกอย่าง ตามสติสามารถ
เพราะฉะนั้น เราจึงมีปฏิภาณวิจิตร เหมือนท่านพระวังคีสะ คน
พาลพวกใดเป็นผู้ถึงความสงสัย จึงดูหมิ่นพระมหามุนี เราข่มขี
คนพาลพวกนั้น โดยชอบธรรม เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ถูกดูหมิ่น
เราได้ช่วยทำกิเลสของสัตว์ทั้งหลายให้หมดไป ด้วยการสรรเสริญ
พระคุณพระพุทธเจ้า เพราะอำนาจของกรรมนั้น เราจึงเป็นผู้มีใจ
ไม่มีกิเลส เราผู้แสดงพุทธานุสสติ ได้ทำปัญญาเครื่องตรัสรู้ให้
เกิดแก่ผู้ฟัง เพราะฉะนั้น เราจึงเป็นผู้มีปัญญาเห็นแจ้งอรธอัน
ละเอียด เราจักเป็นผู้สิ้นอาสวะทุกอย่าง จักข้ามพ้นสาครคือ
สังสารไปได้ และมีความขำขันขำนุญ ไม่ถือมั่นด้วยอุปาทาน ถึง
ความดับสนิท ในกัปนี้เองเราได้ชมเชยพระชินเจ้าใด ด้วยการ
ชมเชยนั้น เราไม่รู้จักทุกขิตเลย นี้เป็นผลแห่งพุทธรูชา เราเผา
กิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.
ทราบ ว่า ท่านพระสุคันธเถระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สุคันธเถรพทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ดิณมุกฺขิตายกเถรพทาน	๖. ทัณฺฑททายกเถรพทาน
๒. เวจจกทายกเถรพทาน	๗. คิริเนลปฺชกเถรพทาน
๓. สรณคฺคณิยเถรพทาน	๘. โปธิสัมมชชกเถรพทาน
๔. อัปภักฺขณททายกเถรพทาน	๙. อามัณฺฑผลททายกเถรพทาน
๕. สุปฺภูททายกเถรพทาน	๑๐. สุคันธเถรพทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตคำนวณคาถาทั้งหมดได้ ๑๒๑ คาถา.

จบ ดิณททายกวรรคที่ ๕๓.

กัจจายวรรคที่ ๕๔

มหากัจจายนเถรพทานที่ ๑

ว่าด้วยบุพจริยาของพระมหากัจจายนเถระ

[๑๒๑] พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมุตระ ผู้ปราศจากค้นหา ทรงชำนาญสิ่งที
ไรๆ เอาชนะไม่ได้ เป็นพระผู้นำ ได้เสด็จอุบัติขึ้นในกัปที่แสนแต่
กัตกัปนี้ พระองค์เป็นผู้แก้แค้นเจ้าสามรถ มีพระอินทรีย์เสมือน
ไบบัว มีพระพักตร์ปราศจากมลทินคล้ายพระจันทร์ มีพระฉวีวรรณ
ปานดังทองคำ มีพระรัศมีชานออกจากพระองค์เหมือนรัศมีพระ-

อาทิตย์ นำตาและใจของสัตว์ลง ประดับด้วยพระลักษณะอัน
ประเสริฐ ล่วงทางแห่งคำพูดทุกอย่าง อันหม่อมมนุษย์และอมรเทพ
สักการะ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ทรงยังสัตว์ให้ตรัสรู้ ทรง
นำไปได้อย่างรวดเร็ว มีพระสุรเสียงไพเราะ มีพระสันดานหนาไป
ด้วยพระกรุณา ทรงแก้กมลในที่ประชุม พระองค์ทรงแสดง
ธรรมอันไพเราะ ซึ่งประกอบด้วยสัจจะ ๔ ทรงจุดขึ้นซึ่งหมู่สัตว์ที่
จมอยู่ในเปือกตมคือโมหะ ครั้งนั้นเราเป็นคาบส สัญจรไปแต่คน
เดียว มีป่าหิมพานต์เป็นที่อยู่อาศัย เมื่อไปสู่มนุษย์โลก ทางอากาศ
ก็ได้พบพระพิชิตมาร เราได้เข้าไปเฝ้าพระองค์แล้วสดับพระธรรม
เทศนาของพระซิริเจ้า ผู้ทรงพรรณนาคุณอันใหญ่ของพระสาวกอยู่ว่า
เราไม่เห็นสาวกองค์อื่นใดในธรรมวินัยนี้ ที่จะเสมอเหมือนกับ
กัจจายนภิกษุนี้ ผู้ซึ่งประกาศธรรมที่เราแสดงแล้วแต่โดยย่อได้โดย
พิสดาร ทำบริษัทและเราให้ยินดี เพราะฉะนั้น กัจจายนภิกษุนี้
จึงเลิศกว่าภิกษุผู้เลิศในการกล่าวได้โดยพิสดาร ซึ่งอรรถแห่งภายิต
ที่เรากล่าวไว้แต่โดยย่อ นั้น ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงจำไว้
อย่างนี้เถิด ครั้งนั้น เราได้ฟังพระคำรสอันรื่นรมย์ใจแล้ว เกิด
ความอัศจรรย์ จึงไปป่าหิมพานต์นำเอากลุ่มดอกไม้มาบูชาพระผู้
เป็นที่พึ่งของโลก แล้วปรารถนาฐานันดรนั้น ครั้งนั้น พระผู้เป็น
ที่อยู่แห่งสรวง ทรงทราบอธยาศัยของเราแล้ว ได้ทรงพยากรณ์ว่า
จงดูฤๅษีผู้ประเสริฐนี้ ซึ่งเป็นผู้มีผิวพรรณเหมือนทองคำที่ไถ่ผลทิน
ออกแล้ว มีโลมชาติชูชันและใจโสมนัส ยืนประนมอัญชลีนิ่งไม่
ไหวติง ร่าเริง มีนัยน์ตาเต็มดี มีอธยาศัยน้อมไปในคุณของพระ
พุทธเจ้า มีธรรมเป็นธง มีหทัยร่าเริง เหมือนกับอุกกรด้วย
น้ำอมฤต เขาได้สดับคุณของกัจจายนภิกษุเข้า จึงได้ปรารถนา
ฐานันดรนั้น ในอนาคตกาล ฤๅษีผู้นี้จะได้เป็นธรรมทายาทของพระ
โคดมมหา牟尼 เป็นโอรสอันธรรมเนรมิต จักเป็นพระสาวกของ
พระศาสดา มีนามชื่อว่ากัจจายนะ เขาจักเป็นพหูสูต มีญาณใหญ่
รู้อธิบายแจ้งชัด เป็นนักปราชญ์ จักถึงฐานันดรนั้น ดังที่เราได้
พยากรณ์ไว้แล้ว ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ทำกรรมใดในกาลนั้น
ด้วยกรรมนั้นเราไม่รู้จักทุกคิเลศ นี้เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราต้อง
เที่ยวอยู่แต่ในสองภพ คือ ในเทวดาและมนุษย์ คดีอื่นเราไม่รู้
นี้เป็นผลแห่งพุทธบูชา เราเกิดสองสกุล คือ สกุลกษัตริย์และ
สกุลพราหมณ์ เราไม่เกิดในสกุลที่ต่ำทราม นี้เป็นผลแห่งพุทธบูชา
และในภพสุดท้าย เราเกิดเป็นบุตรของคิปีติวัจฉพราหมณ์ผู้เป็น

บุโรหิตของพระเจ้าจันทรพิชโชต ในพระนครอุชเชนีอันรื่นรมย์
เราเป็นคนฉลาดเรียนจบไตรเพท ส่วนมารดาของเราชื่อจันทนปทุมมา
เราชื่อกัจจานะ เป็นผู้มีผิวกายงาม เราอันพระเจ้าแผ่นดินทรงส่งไป
เพื่อพิจารณาพระพุทธรูป ได้พบพระผู้นำซึ่งเป็นประมุขของโมกขบุรุษ
เป็นที่สังสมคุณ และได้สดับพระพุทธรูปอันปราศจากมลทิน
เป็นเครื่องชำระล้างเปือกตมคืออคติ จึงได้บรรลุอมตธรรมอันสงบ
ระงับ พร้อมกับบุรุษ ๘ คนที่เหลือ เราเป็นผู้อธิบายในพระมดี
อันใหญ่ของพระสุกตเจ้าได้แจ้งชัด และพระศาสดาทรงตั้งไว้ใน
ตำแหน่งเอตทัคคะ เราเป็นผู้มีความปรารถนาสำเร็จด้วยดีแล้ว เรา
เผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธรูปที่เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.
ทราบว่าคุณพระมหากัจจายนเถระได้ภิกษุคณาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ มหากัจจายนเถรพทาน.

วัคคิเถรพทานที่ ๒

ว่าด้วยบุพจริยาของพระวัคคิเถระ

[๑๒๒] สมเด็จพระผู้นำมีพระนามไม่ทราบ มีพระคุณนับไม่ได้พระนามว่า
ปทุมุตระ เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปที่แสนแต่ภัทรกัปนี้ พระนามว่า
ปทุมุตระ ก็เพราะมีพระพักตร์เหมือนดอกปทุม มีพระฉวีวรรณ
งาม ไม่มีมลทิน เหมือนดอกปทุม ไม่เปื้อนด้วยโลก เหมือน
ดอกปทุมไม่เปื้อนด้วยน้ำ ฉะนั้น เป็นนักปราชญ์ มีพระอินทรีย์
ดั่งใบปทุมและน่ารักเหมือนดอกปทุม ทั้งมีพระโอสถ มีกลิ่น
อุดม เหมือนกลิ่นในกลีบของดอกปทุม เพราะฉะนั้น พระองค์
จึงทรงพระนามว่า ปทุมุตระ พระองค์เป็นผู้เจริญกว่าโลก
ไม่ทรงถือพระองค์ เปรียบเสมือนเป็นนัยน์ตาให้คนตาบอด มีพระ
อิริยาบถสงบ เป็นที่พึ่งพระคุณ เป็นที่รองรับกรุณาและมดีถึงใน
ครั้งไหนๆ พระมหาวิระเจ้าพระองค์นั้น ก็เป็นผู้อันพรหมอสุรและ
เทวดาบูชา สูงสุดกว่าชนในท่ามกลางหมู่ชนที่เคลื่อนกล่นไปทั้ง
เทวดาและมนุษย์ เมื่อจะยังบริษัททั้งปวงให้อินดีด้วยพระสำเนียง
อันเสนาะ และด้วยพระธรรมเทศนาอันเพราะพริ้ง จึงได้ชมสาวก
ของพระองค์ว่า ภิกษุอื่นที่พ้นกิเลสด้วยศรัทธา มีมดีดี ขวนขวาย
ในการดูเรา เช่นกับวัคคิภิกษุนี้ ไม่มีเลย ครั้งนั้น เราเป็นบุตร
ของพราหมณ์ในพระนครหงสวดี ได้สดับพระพุทธรูปนั้น จึง
ชอบฐานันดรนั้น ครั้งนั้น เราได้นิมนต์พระตถาคตผู้ปราศจาก
มลทินพระองค์นั้น พร้อมด้วยพระสาวก ให้เสวยตลอด ๗ วัน
แล้วให้ครองผ้า เราหมอบศีรษะลงแล้วจมนลงในสาครคืออนันตคุณ

ของพระศาสดาพระองค์นั้น เต็มเปี่ยมไปด้วยปีติ ได้กราบทูล
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระมหาราชา ขอให้พระองค์ได้เป็นเช่นกับภิกษุผู้
สัตถาธิมุติ ที่พระองค์ตรัสชมเชยว่า เลิศกว่าภิกษุผู้มีศรัทธาใน
พระศาสนานี้เกิด เมื่อเรากราบทูลดังนี้แล้ว พระมหาราชาผู้มี
ความเพียรใหญ่ มีพระทรศนะมิได้มีเครื่องกีดกัน ได้ตรัสพระ
คำรัสนี้ในท่ามกลางบริษัทว่า จงดูมาณพผู้นี้ ผู้นุ่งผ้าเนื้อเกลี้ยง
สีเหลือง มีอวัยวะอันบุญสร้างสมให้คล้ายทองคำ คุณค้ำมา
และใจของหมู่ชนในอนาคตกาล มาณพผู้นี้จักได้เป็นพระสาวก
ของพระโคตมผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย
ฝ่ายสัตถาธิมุติ เขาเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตามจักเป็นผู้เว้นจาก
ความเดือดร้อนทั้งปวง รวบรวมโภคทรัพย์ทุกอย่าง มีความสุข
ท่องเที่ยวไป ในภพที่แสนแต่ภพนี้ พระศาสดามีนามชื่อว่าโคตม
ทรงสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก
มาณพผู้นี้จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็น
โอรสอันธรรมเนรมิต จักเป็นสาวกของพระศาสดามีนามชื่อว่า
วัคคลี เพราะผลกรรมที่เหลือนั้น และเพราะตั้งเจตน์จำนงไว้ เรา
ละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เรามีความสุขในที่ทุก
สถาน ท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่ ได้เกิดในสกุลหนึ่งใน
พระนครสาวัตถี มารดาของเราถูกภัยปีศาจคุกคาม มีใจหวาดกลัว
จึงให้เราผู้ละเอียดอ่อนเหมือนเนยข้น นุ่มน้มเหมือนไข่มุกอ่อนๆ
ซึ่งยังนอนหงาย ให้นอนลงแทบบาทมุลของพระผู้แสวงหาคุณอัน
ยิ่งใหญ่ กราบทูลว่า ข้าแต่พระโลกนาถ หม่อมฉันขอถวาย
ทารกนี้แด่พระองค์ ข้าแต่พระโลกนาถ ขอพระองค์จงทรงเป็นที่
พึ่งของเขาด้วยเถิด ครั้งนั้น สมเด็จพระมุนีผู้เป็นที่พึ่งของหมู่สัตว์
ผู้หวาดกลัว พระองค์ได้ทรงรับเราด้วยฝ่าพระหัตถ์อันอ่อนนุ่ม มี
ตาข่ายอันท่านกำหนดด้วยจักร จำเดิมแต่นั้นมา เราก็เป็นผู้ถูก
รักษาโดยพระพุทธรเจ้า จึงเป็นผู้พ้นจากความป่วยไข้ทุกอย่าง อยู่
โดยสุขสำราญ เราเว้นจากพระสุคติเสียเพียงครู่เดียวก็กระสัน พอ
อายุได้ ๗ ขวบ เราก็ออกบวชเป็นบรรพชิต เราเป็นผู้ไม่อิมด้วย
การดูพระรูปอันประเสริฐ เกิดพระบารมีทุกอย่าง มีดวงตาสีเขียว
ล้วน เคลื่อนกล่นไปด้วยวรรณฐานอันงดงาม ครั้งนั้น พระพิชิต
มารทรงทราบที่เรายินดีในพระพุทธรูป จึงได้ตรัสสอนเราว่า
อย่าเลยวัคคลี ประโยชน์อะไรในรูปที่น่าเกลียดซึ่งชนพาลชอบเล่า
ก็บัณฑิตใดเห็นสัทธรรม บัณฑิตนั้นชื่อว่าเห็นเรา ผู้ไม่เห็นสัทธรรม

ถึงจะเห็นเราก็อธิบายไม่เห็น กายมีโทษไม่สิ้นสุด เปรียบเสมอด้วย
ต้นไม้มีพิษ เป็นที่อยู่ของโรคทุกอย่าง ล้วนเป็นที่ประชุมของทุกข์
เพราะฉะนั้น ท่านจงเบือนหน้าในรูป พิจารณาเห็นความเกิดขึ้น
และความเสื่อมไปแห่งขั้นทั้งหลาย จักถึงที่สุดแห่งสรรพกิเลสได้
โดยง่าย เราอันสมเด็จพระโลกนายกผู้แสวงหาประโยชน์พระองค์
นั้น ทรงพร่ำสอนอย่างนี้ ได้ขึ้นภูเขาคิชฌกูฏ พงศ์อยู่ที่ซอกเขา
พระพิชิตมารผู้หมั่นประทับยืนอยู่ที่เชิงเขา เมื่อจะทรงปลดปล่อย
เรา ได้ตรัสเรียกว่า วัคคลี เราได้ฟังพระคำรัสนั้นเข้าก็เบิกบาน
ครั้งนั้น เราวิ่งลงไปที่เงื้อมเขาสูงหลายร้อยชั่วบุรุษ แต่ถึงแผ่นดิน
ได้โดยสะดวกทีเดียว ด้วยพุทธานุภาพ พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
พระธรรมเทศนา คือ ความเกิดขึ้น และความเสื่อมไปแห่งขั้น
ทั้งหลายอีก เรารู้ธรรมนั้นทั่วถึงแล้ว จึงได้บรรลุอรหัต ครั้งนั้น
พระผู้มีพระภาคผู้มีพระปรีชาใหญ่ ทรงทำที่สุดแห่งจรณะ ทรง
ประกาศในท่ามกลางมหาชนว่า เราเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่าย
สัทธาธมฺมิ ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ เราได้ทำกรรมใดในกาลนั้น ด้วย
กรรมนั้นเราไม่รู้จักทุกขเลย นี้เป็นผลแห่งพุทธานุภาพ เราเผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา เราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระวัคคลีเถระได้ภยิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ วัคคลีเถรพทาน.

มหากัปปินเถรพทานที่ ๓

ว่าด้วยบุญพริษาของพระมหากัปปินเถระ

[๑๒๓] พระพิชิตมารผู้ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง พระนามว่าปทุมุตระ ปราภฏใน

อัญญาภส เหมือนพระอาทิตย์ปราภฏในอากาศในสรทกาล ฉะนั้น
พระองค์ยังดอกบัว คือเวไนยสัตว์ไว้ให้บานด้วยพระรัศมีคือพระคำรัส
สมเด็จพระโลกนายก ทรงยังเปือกตม คือกิเลสให้ห่างไปด้วย
พระรัศมี คือพระปรีชา ทรงกำจัดศขของพวกเดียรฉิยเสียด้วย
พระญาณปานดังเพชร เหมือนพระอาทิตย์กำจัดความมืด ฉะนั้น
สมเด็จพระพิพากรเจ้าทรงส่องแสงสว่างจ้าทั้งกลางคืน และกลางวัน
ในที่ทุกหนทุกแห่ง เป็นบ่อเกิดแห่งคุณ เหมือนสาครเป็นบ่อเกิด
แห่งรัตนะ ทรงยังเมฆ คือ ธรรม ให้ตกลงเพื่อหมู่มสัตว์ เหมือน
เมฆยังฝนให้ตก ฉะนั้น ครั้งนั้น เราเป็นผู้พิพากษาอยู่ในพระนคร
หงสวดี ได้เข้าไปฟังธรรมของพระพุทธเจ้าผู้มีพระนามว่าปทุมุตระ
ซึ่งกำลังประกาศคุณของพระสาวกผู้มีสติ ผู้กล่าวสอนภิกษุทั้งหลาย
อยู่ ทรงยังใจของเราให้ยินดี เราได้ฟังแล้วเกิดปีติโสมนัส นิมนต์

พระตถาคตพร้อมด้วยศิษย์ ให้เสวยและฉันแล้ว ปรรณานานันดร
นั้น ครั้งนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีส่วนเสมอด้วยหงส์ มี
พระสุรเสียงเหมือนหงส์และมโหรีทัก ได้ตรัสว่า จงดมหาอำมาตย์
ผู้นี้ ผู้แก่วัยแก่ในการตัดสินยอมอยู่แทบเท้าของเรา มีประกาย
ดุจลอยขึ้นและมีใจสูงด้วยปิติ มีวรรณะเหมือนแสงแห่งแก้วมุกดา
งดงาม นัยน์ตาและหน้าฟ่องใส มีบริวารเป็นอันมาก ทำราชการ มี
ยศใหญ่ มหาอำมาตย์นี้เขาปรรณาคำแห่งภิกษุ ผู้ให้อิวัตแก่
ภิกษุ เพราะพลอยยินดีด้วย ด้วยการบริจาคบิณฑบาตนี้ และด้วย
การตั้งเจตน์จำนงไว้ เขาจักไม่เข้าถึงทุกคติเลยตลอดแสนกัป จัก
เสวยความเป็นผู้มีโชคดีในหมู่ทวยเทพ และจักเสวยความเป็น
ใหญ่ในหมู่มนุษย์ จักบรรลุถึงนิพพานด้วยผลกรรมส่วนที่เหลือ
ในแสนกัปแต่กัปนี้ พระศาสดามีพระนามชื่อว่าโคดม ทรงสมภพ
ในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก มหาอำมาตย์นี้
จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดา พระองค์นั้น จักเป็นโอรสอัน
ธรรมเนรมิต จักเป็นสาวกของพระศาสดามีนามชื่อว่ากัปปีนะ ต่อ
แต่นั้น เราก็คงได้ทำสักการะด้วยดี ในพระศาสนาของพระชินสีห์
ละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดุสิต เราครองราชย์ในเทวคา
และมนุษย์โดยเป็นส่วนๆ แล้วเกิดในสกุลช่างหูก ที่ตำบลบ้าน
ใกล้พระนครพาราณสี เรากับภรรยา มีบริวารแสนคน ได้อุปัฏฐาก
พระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์ ได้ถวายโภชนาหารตลอดไตรมาส
แล้วให้ครองไตรจีวร เราทั้งหมดจตุตถจากอภัพนั้นแล้ว ได้เข้าถึง
สวรรค์ชั้นไตรทศ เราทั้งหมดจตุตถจากสวรรค์นั้นแล้ว กลับมาเป็น
มนุษย์อีก พวกเราเกิดในกุกกุณบุรี ช้างป่าหิมพานต์ เราได้
เป็นโอรสผู้มีศใหญ่ พระนามว่ากัปปีนะ พวกที่เหลือเกิดในสกุล
อำมาตย์ เป็นบริวารของเรา เราเป็นผู้ถึงความสุขอันเกิดแต่ความ
เป็นมหาราช ได้สำเร็จสิ่งที่ต้องประสงค์ทุกประการ ได้สดับข่าวสาร
อุบัติของพระพุทธเจ้าที่พวกพ่อค้าบอกดังนั้นว่า พระพุทธเจ้าผู้เอก
อัคนุคคลไม่มีใครเสมอเหมือน เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก พระองค์
ทรงประกาศพระสัทธรรมอันเป็นธรรมไม่ตาย เป็นอุมสุข และ
สาวกของพระองค์เป็นผู้หมั่นขยัน พ้นทุกข์ ไม่มีอาสวกิเลส ครั้น
เราได้สดับคำของพ่อค้าเหล่านั้นแล้ว ได้ทำการสักการะพวกพ่อค้า
สละราชสมบัติ พร้อมด้วยอำมาตย์ เป็นพุทธมามกะ พวกกันออก
เดินทาง ได้พบแม่น้ำมหาจินทานที มีน้ำเต็มเปี่ยมเสมอขอบฝั่ง
ทั้งไม่มีท่อน้ำ ไม่มีแพ ข้ามได้ยาก มีกระแสน้ำไหลเชี่ยว เราระลึก

ถึงพระพุทธคุณแล้วก็ข้ามแม่น้ำไปได้โดยสวัสดิ์ ถ้าพระพุทธองค์
ทรงข้ามกระแสน้ำ คือ กพไปได้ ถึงที่สุดแห่งโลก ทรงรู้แจ้งชัด
ไซริ์ ด้วยสัจจวาจานี้ก็ขอให้การไปของเราจงสำเร็จ ถ้ามรรคเป็น
เครื่องให้สัตว์ถึงความสงบได้ เป็นเครื่องให้โมกขธรรม เป็นธรรม
สงบระงับ นำความสุขมาให้ได้ไซริ์ ด้วยสัจจวาจานี้ก็ขอให้การ
ไปของเราจงสำเร็จ ถ้าพระสงฆ์เป็นผู้ข้ามพ้นทางกัณดารไปได้
เป็นเนื่อนานุกูอันเยี่ยมไซริ์ ด้วยสัจจวาจานี้ก็ขอให้การไปของเราจง
สำเร็จ พร้อมกับที่เราได้ทำสัจจะอันประเสริฐดังนี้ น้ำได้ไหลลือก
ออกไปจากหนทาง ลำดับนั้น เราได้ข้ามไปขึ้นฝั่งแม่น้ำอันน่า
รื่นรมย์ใจได้โดยสะดวก ได้พบพระพุทธเจ้าประทับนั่งอยู่เหมือน
พระอาทิตย์ที่กำลังอุทัย ดังภูเขาทองที่ถูกโพลงเหมือนไม้ประทีปที่
ถูกไฟไหม้ไซริ์ช่วง ผู้อันสาวกแวดล้อม เปรียบดังพระจันทร์ที่
ประกอบด้วยดวงดาว ยังเทวดาและมนุษย์ให้เปลิดเปลิน ปานท้าว-
วาสะผู้ยังฝนคือรัตนะให้ตกลง เราพร้อมด้วยอำมาตย์ถวายเป็นบังคม
แล้ว เฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าทรง
ทราบอหิชาศัยของเรา ได้แสดงพระธรรมเทศนา เราฟังธรรมอัน
ปราศจากมลทินแล้ว ได้กราบทูลพระพิชิตมารว่า ข้าแต่พระมหา-
วีรเจ้า ขอได้โปรดให้พวกข้าพระองค์ได้บรรพชาเถิด พวกข้าพระองค์
เป็นผู้ลงสู่กพแล้ว พระมหารามุนีผู้สูงสุดตรัสว่า ท่านทั้งหลายจง
เป็นภิกษุมารเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว ท่านทั้งหลายจงประพฤติ
พรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์เถิด พร้อมกันกับพระพุทธดำรัส
เราทุกคนล้วนทรงเพศเป็นภิกษุ เราทั้งหลายอุปสมบทแล้ว เป็น
ภิกษุผู้ไสยดับในพระศาสนา ต่อแต่นั้น พระผู้นำขึ้นพิเศษได้
เสด็จเข้าพระเชตวันมหาวิหารแล้วทรงสั่งสอน เราอันพระพิชิตมาร
ทรงสั่งสอนแล้ว ได้บรรลอรหัต ลำดับนั้น เราได้สั่งสอนภิกษุ
พันรูป แม้พวกเขาทำตามคำสอนของเรา ก็เป็นผู้ไม่มีอาสวะ
พระพิชิตมารทรงพอพระทัยในคุณชื่อนั้น จึงทรงตั้งเราไว้ในตำแหน่ง
เอตทัคคะ ณ ท่ามกลางมหาชนว่าภิกษุกับปีนะเลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย
ผู้ให้โอวาทแก่ภิกษุ กรรมที่ได้ทำไว้ในแสนกัป ได้แสดงผลให้เรา
ในครั้งนี้ เราพ้นจากกิเลส ดุจลูกศรที่พ้นจากแฉ่ง เราได้เผากิเลส
ของเราแล้ว เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำ
เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระมหากัปปีนเถระได้ภายิตคากาเหล่านี้ ด้วยประการ ฉะนี้แล.

จบ มหากัปปีนเถระพทาน.

ทัพพมัลลบุตรตเถราปทานที่ ๔

ว่าด้วยบุพจริยาของพระทัพพมัลลบุตรตเถระ

[๑๒๔] พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมุตระ ทรงรู้แจ้งโลกทั้งหมดเป็นมุนี มีพระจักขุ ได้เสด็จอุบัติขึ้นในกัปที่แสนแต่ภัทรกัปนี้ พระองค์ทรงตรัสสอน ทำสัตว์ให้รู้ชัด ยังสรรพสัตว์ให้ข้ามวิภูสงสาร ทรงฉลาดในเทศนา เป็นผู้เบิกบาน ทรงยังประชุมชนเป็นอันมากให้ข้ามพ้นไปได้ พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์ ทรงประกอบด้วยพระกรุณา ทรงแสวงหาประโยชน์แก่สรรพสัตว์ ยังเดียรถีย์ที่มาเฝ้าทุกคนให้ดำรงอยู่ในเบญจศีล เมื่อเป็นเช่นนี้ พระศาสนาจึงหมดความอาดูกล่วงจากพวกเดียรถีย์ และวิจิตรด้วยพระอรหันต์ผู้คงที่มีความชำนาญ ชำนาญ พระมหามุนีพระองค์นั้นสูง ๕๘ ศอก มีพระฉวีวรรณงาม คล้ายทองคำอันล้ำค่า มีพระลักษณะประเสริฐ ๓๒ ประการ ครั้งนั้น อายุขัยของสัตว์แสนปี พระชินสีห์พระองค์นั้น ดำรงพระชนม์อยู่โดยกาลประมาณเท่านั้น ทรงยังประชุมชนเป็นอันมากให้ข้ามพ้นวิภูสงสารไปได้ ครั้งนั้น เราเป็นบุตรเศรษฐีมียศใหญ่ในพระนครหงสวดี เข้าไปเฝ้าพระองค์ผู้ส่องโลกให้สว่างไปทั่ว แล้วได้สดับพระธรรมเทศนา เราได้ฟังพระคำรัสของพระองค์ผู้แต่งตั้งเสนาสนะให้ภิกษุทั้งหลาย ก็ชอบใจ จึงทำอธิการแด่พระองค์ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่พร้อมทั้งพระสงฆ์แล้ว หมอบลงแทบพระบาทด้วยเศียรเกล้า แล้วปรารณานานครั้นแท้จริง ในครั้งนั้น พระมหาวิรเจ้าพระองค์นั้น ได้ทรงพยากรณ์กรรมของเราไว้ว่า เศรษฐีบุตรนี้ ได้นิมนต์พระโลกนายกร่วมด้วยพระสงฆ์ให้ฉันตลอด ๗ วัน เขาก็มีอินทรียัคงใบบัว มีจะงอยปากเหมือนของราชสีห์ มีผิวพรรณดุจทองคำ หมอบอยู่แทบเท้าของเราปรารณาดำเนินอันสูงสุด ในกัปที่แสนแต่ภัทรกัปนี้ พระศาสดามีพระนามว่าโคดม ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เศรษฐีบุตรนี้จักได้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ปรากฏโดยชื่อว่าทัพพะ เป็นภิกษุผู้เลิกฝ้ายเสนาสนบัญญัติปะเหมือนปรารณา ด้วยกรรมที่ทำไว้ดีแล้ว และด้วยการตั้งเจตน์จำนงค์ไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เราได้เสวยราชสมบัติในเทวโลก ๓๐๐ ครั้ง และได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ครั้ง เป็นพระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์โดยคณานับมิได้ เพราะกรรมนั้นนำไป เราจึงมีความสุขในที่ทุกสถาน

ในกัปที่ ๕๑ แต่ภัทรกัปนี้ พระนายกพระนามว่าวิสสิผู้มีพระเนตร

งาม ทรงเห็นแจ้งธรรมทั้งปวง ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว เราเป็นผู้มีจิต
ขัดเคือง ได้พุดคู่สาวกของพระพุทธเจ้าผู้คงที่พระองค์นั้น ผู้สิ้นอาสวะ
ทั้งปวงแล้ว ทั้งๆ ที่รู้ว่าท่านเป็นผู้บริสุทธิ์ และเราจับสลากแล้ว
ถวายเป็นสาวกที่หุงด้วยน้ำนม แก่พระเถระทั้งหลายผู้แสวงหาคุณอัน
ใหญ่ผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าผู้แก่กล้ากว่านรชนพระองค์นั้นแหละ ใน
ภทฺทกัณฐี พระพุทธเจ้าผู้เป็นพงศพัทธ์ของพรหม มีพระยศใหญ่
ประเสริฐกว่านักปราชญ์ พระนามว่ากัสสป ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
พระองค์ทรงยังศาสนธรรมให้รุ่งโรจน์ ข่มขี่เดียรถีย์ผู้หลอกลวงเสีย
ทรงแนะนำเวไนยสัตว์แล้ว เสด็จปรินิพพานพร้อมทั้งพระสาวก
ครั้งเมื่อพระโลกนาถพร้อมทั้งพระสาวกปรินิพพานแล้ว ครั้งเมื่อ
พระศาสนธรรม กำลังจะสิ้นศูนย์อันตรธาน ทวยเทพและมนุษย์พากัน
สลดใจ สยหายม มีหน้าเศร้า คร่ำครวญว่า ดวงตาคือธรรมจัก
ดับแล้ว เราจักไม่ได้เห็นท่านที่มีวัตรดีงามทั้งหลาย เราจักไม่ได้ฟัง
พระสัทธรรม นำสังเวช เราเป็นคนมีบุญน้อย ครั้งนั้น พื้นปฐพี
ทั้งหมดนี้ ทั้งใหญ่ทั้งหนา ได้ไหวสะเทือน สาครสมุทรพุดได้
แม่น้ำร้องอย่างน่าสงสาร อมนุษย์ตกลองดังทั่วทั้งสี่ทิศ อสนีบาต
อันน่ากลัวตกลงไปรอบๆ อุกกาบาตตกจากท้องฟ้า ดาวหางปรากฏ
เกลียวแห่งเปลวไฟมีควันพวยพุ่ง หม่อมฤกษ์ครวญครางอย่างน่า
สงสาร ครั้งนั้น เราทั้งหลายเป็นภิกษุรวม ๘ รูปด้วยกัน ได้เห็น
ความอุบาทว์อันร้ายแรง แสดงเหตุว่าพระศาสนาจะสิ้นสูญ จึง
เกิดความสังเวช คิดกันว่า เว้นพระศาสนาเสีย ไม่ควรที่เราจะมี
ชีวิตอยู่ เราทั้งหลายจึงเข้าไปสู่ป่าใหญ่แล้วจะบำเพ็ญเพียรตาม
คำสอนของพระชินสีห์เจ้า ครั้งนั้น เราทั้งหลายได้พบภูเขาหินใน
ป่าสูงลิ่ว เราไต่มันขึ้นทางพะอง แล้วผลักพะองให้ตกลงเสีย
ครั้งนั้น พระเถระได้ตักเตือนเราว่า การอุบัติแห่งพระพุทธเจ้าหา
ได้ยาก อีกประการหนึ่ง ความเชื่อที่บุคคลได้ไว้ ก็หาได้ยาก
และพระศาสนายังเหลืออีกเล็กน้อย ผู้ที่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปเสีย
จะต้องตกลงไปในสาคร คือความทุกข์อันไม่มีที่สิ้นสุด เพราะฉะนั้น
พวกเราควรกระทำความเพียร ตลอดเวลาที่พระศาสนายังดำรงอยู่
เถิด ดังนี้ ครั้งนั้น พระเถระนั้นเป็นพระอรหันต์ พระอนุเถระ
ได้เป็นพระอนาคามี พวกเราที่เหลือจากนี้ เป็นผู้มศีลบริสุทธิ์
ประกอบความเพียร จึงได้ไปยังเทวโลก องค์ที่ข้ามสงสารไปได้
ปรินิพพานแล้ว อีกองค์หนึ่งเกิดในชั้นสุทธาวาส เราทั้งหลาย
คือ ตัวยุอา ๑ พระบุกกุสาติ ๑ พระสภิกยะ ๑ พระพาหิยะ ๑

พระกุมารกัสสป ๑ เกิดในที่นั้นๆ อันพระโคตมบรมศาสดา ทรง
อนุเคราะห์ จึงหลุดพ้นไปจากเครื่องจองจำ คือสงสารวิญญูได้ เรา
เกิดในพวกมัลลกะศรัย ในพระนครกุสินารา เมื่อเรายังอยู่ในครรภ์
นั้นแล มารดาได้ถึงแก่กรรม เขาช่วยกันยกขึ้นสู่เชิงตะกอน
ลำดับนั้น เราตกลงมา ตกลงไปในกองไม้ ฉะนั้นจึงปรากฏ
นามว่าทัพพะ ด้วยผลแห่งการประพาศิพรหมจรรย์ เรามีอายุได้
๗ ขวบ ก็หลุดพ้นจากกิเลสด้วยผลที่ถวายข้าวสุกผสมน้ำนม เรา
จึงประกอบด้วยองค์ ๕ ด้วยบาปเพราะกล่าวดูพระชีนาสพ เราจึง
ถูกคนโจทมากมาย บัดนี้เราล่วงบุญและบาปได้ทั้งสองอย่างแล้ว
ได้บรรลุดินชั้นสูง เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ เราแต่งตั้งเสนาสนะให้
ท่านผู้มีวัตรอันดีงามทั้งหลายยินดี พระพิชิตมารทรงพอพระทัยใน
คุณชื่อนั้น จึงได้ทรงตั้งเราไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เราเผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระทัพพมัลลบุตรเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ทัพพมัลลบุตรเถระพทาน.

กุมารกัสสปเถระพทานที่ ๕

ว่าด้วยบุพจริยาของพระกุมารกัสสปเถระ

[๑๒๕] ในกัปที่แสนแต่กัปกัปนี้ พระผู้มีพระภาคผู้นายก ทรงเกื้อกูลแก่
สัตว์โลกทั้งปวง เป็นนักรบราชญ์ มีพระนามว่าปทุมเถระ ได้เสด็จ
อุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น เราเป็นพราหมณ์มีชื่อเสียงโด่งดัง รู้จบ
ไตรเพท เทียวไปในที่พักสำราญกลางวัน ได้พบพระผู้มีพระภาค
ผู้นายกของโลก กำลังทรงประกาศสัจจะ ๔ ทรงยังมนุษย์พร้อมด้วย
ทวยเทพให้ตรัสรู้ กำลังทรงสรรเสริญพระสาวกของพระองค์ผู้กล่าว
ธรรมกถาวิจิตรอยู่ในหมู่มหาชน ครั้งนั้น เราขอบใจ จึงได้นิมนต์
พระตถาคต แล้วประดับประดาฉาบให้สว่างไสวด้วยรัตนนานา
ชนิด ด้วยผ้าอันหอมด้วยสีต่างๆ นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วย
พระสงฆ์ให้เสวยและฉันในมณฑปนั้น เรานิมนต์พระพุทธเจ้า
พร้อมด้วยพระสาวกให้เสวยและฉัน โภชนะมีรสอันเลิศต่างๆ ถึง
๗ วัน แล้วเอาดอกไม้ที่สวยงามต่างๆ ชนิด บูชาแล้วหมอบลง
แทบบาทมูลปรารณานานันครนั้น ครั้งนั้น พระมุณีผู้ประเสริฐ
มีความเอ็นดู เป็นที่อาศัยอยู่แห่งกรุณา ได้ตรัสว่า จงดูพราหมณ์
นี้ ผู้มีปากและตาเหมือนดอกปทุม มากด้วยความปราโมทย์ มี
กายและใจสูงเพราะ โสมนัส นำความร่าเริงมา จักขุกว้างใหญ่ มีความ
อาลัยในศาสนาของเรา เขาปรารณานานันครนั้น คือ การกล่าว

ธรรมกถาอันวิจิตรในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระศาสดามีพระนามว่า โคตม ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ผู้จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็น โอรสอัน ธรรมเนรมิต จักได้เป็นสาวกของพระศาสดา มีนามว่ากุมารกัสสป เพราะอำนาจดอกไม้และผ้าอันวิจิตรกับรัตนะ เขาจักถึงความ เป็น ผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ผู้กล่าวธรรมกถาอันวิจิตร เพราะกรรมที่ทำ ไว้ดีแล้ว และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เราท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่ เหมือน ตัวละครหมุนเวียนอยู่กลางเวทีเดินรำ ฉะนั้น เราเป็นบุตรของเนื้อ ชื่อสาจะ หยั่งลงในครรภ์แห่งแม่เนื้อ ครั้งนั้น เมื่อเราอยู่ในท้อง มารดาของเรา ถึงเวลาที่จะต้องถูกฆ่า มารดาของเราถูกเนื้อสาจะ ทอดทิ้ง จึงยึดเอาเนื้อนิโครธเป็นที่พึ่ง มารดาของเราอันพระยานี โครธ ช่วยให้เราพ้นจากความตาย สละเนื้อสาจะแล้ว ตักเตือน เราผู้เป็นบุตรของตัวในครั้งนั้นอย่างนี้ว่า ควรคบหาแต่เนื้อนิโครธ เท่านั้น ไม่ควรเข้าไปคบหาเนื้อสาจะ ตายในสำนักเนื้อนิโครธ ประเสริฐกว่า มีชีวิตอยู่ในสำนักเนื้อสาจะจะประเสริฐอะไร.

เรามารดาของเราและเนื้อนอกจากนี้ อันเนื้อนิโครธ ผู้เป็น นายฝูงนั้นปราศอน อาศัยโอวาทของเนื้อนิโครธนั้น จึง ได้ไปยังที่อยู่อาศัย คือ สวรรค์ชั้นดุสิตอันรื่นรมย์ ประหนึ่งว่าไปยังเรือนของตัวที่ทิ้งจากไป ฉะนั้น.

เมื่อพระศาสนาของพระกัสสปศิโรเจ้า กำลังถึงความสิ้นสูญอันตรธาน เราได้ขึ้นภูเขอันล้วนด้วยหิน บำเพ็ญเพียรตามคำสอนของพระ- พิชิตมาร ก็บัดนี้ เราเกิดในสกุลเศรษฐีในพระนครราชคฤห์ มารดาของเรามีครรภ์ ออกบวชเป็นภิกษุณี พวกภิกษุณีรู้ว่ามารดา ของเรามีครรภ์ จึงนำไปหาพระเทวทัต พระเทวทัตนั้นกล่าวว่าจง นาสนะภิกษุผู้ลามกนี้เสีย ถึงในบัดนี้มารดาบังเกิดเกล้าของเรา เป็นผู้ อันพระพิชิตมารจอมมุนีทรงอนุเคราะห์ไว้ จึงได้ถึงความสุขใน สำนักของภิกษุณี พระเจ้าแผ่นดินพระนามว่าโกศล ได้ทรงทราบเรื่อง นั้นจึงทรงเลี้ยงดูเราไว้ด้วยเครื่องบริหารแห่งกุมาร และตัวเรามีชื่อว่า กัสสป เพราะอาศัยท่านพระกัสสปเถระ เราจึงถูกเรียกว่ากุมาร กัสสป เพราะได้สดับพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า กายเช่นเดียวกับจอมปลวก จิตของเราจึงพ้นจากอาสวะกิเลส ไม่ ถือมันด้วยอุปาทาน โดยประการทั้งปวง เราได้รับตำแหน่งเอกทัคคะ ก็เพราะทรมานพระเจ้าปายาลิ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธ

ศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระกฤษณะได้กษัตริย์เหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กุมารกฤษณะร่ายบท.

จบ ภาณวารที่ ๒๕

พาหิยเถรตอนที่ ๖

ว่าด้วยบุพจริยาของพระพาหิยเถระ

[๑๒๖] ในกัปที่แสนแต่กัปกัปนี้ พระผู้มีพระภาคผู้นายกมีพระรัศมีใหญ่

เลิศกว่าใครในโลก มีพระนามชื่อว่าปทุมุตระ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

เมื่อพระมุนี ตรัสสรรเสริญคุณของภิกษุผู้ตรัสรู้ได้เร็วพลันอยู่ เรา

ได้ฟังแล้วก็ชอบใจ จึงได้ทำสักการะแด่พระผู้มีพระภาคผู้แสวงหา

คุณอันใหญ่ ถวายทานแด่พระมหายานีพร้อมด้วยพระสาวกตลอด

๗ วัน ถวายบังคมพระสัมพุทธเจ้าแล้ว บรรดาภิกษุเหล่านั้นในกาล

นั้น ลำดับนั้น พระสัมพุทธเจ้าได้ทรงพยากรณ์เราว่า จงดูพราหมณ์

ที่หมอบอยู่แทบเท้าของเรา ผู้สมบุรณ์ด้วยโสมนัส มีผิวพรรณ

เหมือนเด็กอายุ ๑๖ ปี มีร่างกายอันบุญกรรมสร้างสรรให้คล้าย

ทองคำ ผุดผ่อง ผิวบาง ริมฝีปากแดง เหมือนผลตำลึงสุก มี

ฟันขาวคมเรียบเสมอ มากด้วยกำลังคือคุณ มีกายและใจสูงเพราะ

โสมนัส เป็นบ่อเกิดแห่งกระแสน้ำ คือคุณ มีหน้าอ้อมยิ้มแจ่มใส

ด้วยปีติ เขาบรรณาการตำแหน่งแห่งภิกษุผู้ตรัสรู้ได้โดยเร็วพลัน

พระมหาวิรเจ้าพระนามว่าโคดมจักเสด็จอุบัติขึ้นในอนาคตกาล เขา

จักเป็นธรรมทายาทของพระมหาวิรเจ้าพระองค์นั้น เป็นโอรสอัน

ธรรมเนรมิต จักได้เป็นสาวกของพระศาสดา มีนามชื่อว่าพาหิยะ

ก็ครั้งนั้น เราเป็นผู้ยินดี หมั่นกระทำสักการะพระมหายานีเจ้า

ตราบเท่าสิ้นชีวิต จุตินันต์ได้ไปสวรรค์ จุไปที่อยู่ของตน ฉะนั้น

เราจะเป็นเทวดาหรือมนุษย์ย่อมเป็นผู้ถึงความสุข เพราะกรรมนั้น

ชักนำไป เราจึงได้ท่องเที่ยวไปเสวยราชสมบัติ เมื่อพระศาสนาของ

พระกฤษณะเจ้าเสื่อมไปแล้ว เราได้ขึ้นสู่ภูเขอันล้วนแล้วด้วยหิน

บำเพ็ญเพียรตามคำสอนของพระชินสีห์ เป็นผู้มึศีลบริสุทธิ์ มี

ปัญญา ทำกิจพระศาสนาของพระชินสีห์ เรา ๕ คนด้วยกัน จุตินันต์

อัครภิกษุแล้วไปสู่วิวโลก เราเกิดเป็นบุรุษชื่อพาหิยะ ในภารุ

กัจจนคร อันเป็นเมืองอุดม ภายหลังได้แล่นเรือไปยังสมุทรสาคร

ซึ่งมีความสำเร็จเพียงเล็กน้อย ไปได้ ๒-๓ วัน เรือก็อัปปาง

ครั้งนั้น เรดตกลงไปยังมหาสมุทร อันเป็นที่อยู่แห่งมังกรร้ายกาจ

นำหาวาดเสียว ครั้งนั้น เราพยายามว่ายน้ำข้ามทะเลใหญ่ไปถึงท่าสุป-

ปารกะ มีคนรู้จักน้อย เรานุ่งผ้าครองเข้าบ้านเพื่อบิณฑบาต ครั้งนั้น
หมู่ชนเป็นผู้ยินดีกล่าวว่านี่พระอรหันต์ท่านมาที่นี่ พวกเราสักการะ
พระอรหันต์ด้วยข้าว น้ำ ผ้า ที่นอนและเภสัชแล้วจักถึงความสุข
ครั้งนั้น เราได้ปัจจัยอันหาสักการะบูชา ด้วยปัจจัยเหล่านั้น เกิด
ความดำริโดยไม่แยบคายขึ้นว่า เราเป็นพระอรหันต์ ที่นั่น บุรพเทวดา
รู้ว่าระจิตของเรา จึงตกเตือนว่า ท่านหาธุระทางแห่งอุบายไม่
ที่ไหนจะเป็นพระอรหันต์เล่า ครั้งนั้น เราอันเทวดานั้นตกเตือน
แล้วสลดใจ จึงสอบถามเทวดานั้นว่า พระอรหันต์ผู้ประเสริฐกว่า
นรชนในโลกนี้ คือใคร อยู่ที่ไหน

เทวดานั้นบอกว่า

พระพิชิตมารผู้มีพระปัญญามาก ประเสริฐ มีปัญญาเสมือน
แผ่นดิน ประทับอยู่ที่นครสาวัตถีแคว้นโกศล พระองค์
เป็นโอรสของพระเจ้าศากยะ เป็นพระอรหันต์ไม่มีอาสวะ
ทรงแสดงธรรมเพื่อบรรลुरुหัตถ์ เราได้สดับคำของเทวดา
นั้นแล้ว อิมใจเหมือนคนกำพร้าได้ขุมทรัพย์ ถึงความ
อัศจรรย์ เมื่อบานใจที่จะได้พบพระอรหันต์อันอุดม เห็น
งาม พึงใจ มีอารมณ์ ไม่มีที่สุด ครั้งนั้น เราออกจากที่
นั้นไป ด้วยตั้งใจว่า เมื่อเราชนะกิเลสได้ ก็จะได้เห็น
พระพักตร์อันปราศจากมลทิน ของพระศาสดาทุกทิพารাত্রี
กาล เราไปถึงแคว้นอันนารัณรมย์นั้นแล้ว ได้ถาม
พวกพราหมณ์ว่า พระศาสดาผู้ยังโลกให้อินดี ประทับอยู่
ที่ไหน ครั้งนั้น พราหมณ์ทั้งหลายตอบว่า พระศาสดา
อันนรชนและทวยเทพถวายวันทนาเสด็จเข้าไปสู่นูรีเพื่อทรง
แสวงหาพระกระยาหารแล้ว พระองค์ก็คั่งเสด็จกลับมา
ท่านชวนชายที่จะเข้าเฝ้าพระมุณีเจ้า ก็จึงรีบเข้าไปถวาย
บังคมพระองค์ผู้เป็นเอกอัครบุคลลนั้นเกิด
ลำดับนั้น เรารีบไปยังเมืองสาวัตถีบุรีอันอุดม ได้พบพระองค์ผู้ไม่
กำหนดในอาหาร ไม่ทรงมุ่งด้วยความโลภ ทรงยังอมตธรรมให้
โชติช่วง อยู่ ณ พระนครนี้ ประหนึ่งว่าเป็นที่อยู่ของศิริ พระ-
พักตร์โชติช่วงเหมือนรัศมีพระอาทิตย์ ทรงถือบาตรกำลังเสด็จโจกร
บิณฑบาตอยู่ ครั้นพบพระองค์แล้ว เราจึงได้หมอบลงแล้ว
กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคดม ขอพระองค์โปรดเป็นที่พึงของข้า
พระองค์ผู้เสียหายไปในทางที่น่าเกลียดด้วยเกิด พระมุณีผู้สูงสุด
ได้ตรัสว่า เรากำลังเที่ยวบิณฑบาต เพื่อประโยชน์แก่การยังสัตว์

ให้ข้ามพ้น เวลาไม่ใช่เวลาที่จะแสดงธรรมแก่ท่าน ครั้งนั้น เรา
ปรารถนาได้ธรรมนัก จึงได้ทูลอ่อนวอนพระพุทธเจ้าบ่อยๆ พระองค์
ได้ตรัสพระธรรมเทศนาสุญญตบทอันลึกซึ้งแก่เรา เราได้สดับธรรม
ของพระองค์แล้ว โอ เราเป็นผู้อันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์ เราเผา
กิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้
พระพาหิยทวารุจิยเถระผู้ล้มลงที่กองหยากเยื่อ เพราะแม่โคภูตฝีมอง
ไม่เห็นตัววิดเอา ได้กล่าวพยากรณ์ด้วยประการดังกล่าวจะนี้
พระเถระผู้มีปรีชามาก เป็นนักปราชญ์ ครั้นกล่าวบุรพจิตของตน
แล้ว ท่านปริณิพพาน ณ พระนครสาวัตถี เมืองอุดมสมบูรณ์
สมเด็จพระราชาผู้สูงสุดเสด็จออกจากพระนคร ทอดพระเนตรเห็น
ท่านพระพาหิยะผู้สูงศักดิ์การองนั้น ผู้เป็นนักปราชญ์ มีความร่ำเรียน
อันล้นเหลือแล้ว ล้มลงที่ภูมิกาก ดุจเสาคันทรงถูกลมล้มลง ฉะนั้น
หมดอายุ กิเลสแห่ง ทำกิจพระศาสนาของพระชินสีห์เสร็จแล้ว
ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสเรียกพระสาวกทั้งหลาย ผู้ยินดีในพระ-
ศาสนาว่า ท่านทั้งหลายจงช่วยกันจิบร่างของเพื่อนสพรหมจารี
แล้วเผาศพ จงสร้างสถูปบูชา เขาเป็นคนมีปรีชามาก นิพพานแล้ว
สาวกผู้ทำตามคำของเราผู้นี้ เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายที่ตรัสรู้ได้เร็ว
พลัน คาถาแม่ตั้งพัน ถ้าประกอบด้วยบทที่แสดงความนิบหนวยมิใช่
ประโยชน์ไซ้ คาถาบทเดียวที่บุคคลฟังแล้วสงบระงับได้ ก็
ประเสริฐกว่า น้ำ ดิน ไฟ และ ลม ไม่ตั้งอยู่ในนิพพานใด
ในนิพพานนั้น บุญกุศลส่องไปไม่ถึง พระอาทิตย์ส่องแสงไม่ถึง
พระจันทร์ก็ส่องแสงไม่ถึง ความมืดก็ไม่มี อนึ่ง เมื่อใด พราหมณ์
ผู้ชื่อว่ามุณีเพราะความเป็นผู้หนึ่ง รู้จริงด้วยตนเองแล้ว เมื่อนั้นเขา
ย่อมพ้นจากรูป อรูป สุขและทุกข์ พระโลกนาถผู้เป็นมุณี เป็นที่
นับถือของโลกทั้งสาม ได้ภายิตไว้ด้วยประการดังกล่าวจะนี้แล.
ทราบว่ ท่านพระพาหิยเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการ ฉะนั้นแล.

จบ พาหิยเถรพทาน.

มหาโกฏิฐิตเถรพทานที่ ๗

ว่าด้วยบุพจริยาของพระมหาโกฏิฐิตเถระ

[๑๒๗] ในกัปนับจากภทกัปนี้ไปแสนหนึ่ง พระพิชิตมารพระนามว่า
ปทุมตระ ผู้รู้แจ้งโลกทั้งปวง เป็นมุณีจักขุ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
พระองค์ตรัสสอน ทรงแสดงให้สัตว์รู้ชัดได้ ทรงยังสรรพสัตว์ให้
ข้ามวิภูสงสาร ทรงฉลาดในเทศนา เป็นผู้เบิกบาน ทรงช่วยให้
ประชุมชนข้ามพ้นไปเสียเป็นอันมาก พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์

ประกอบด้วยพระกรุณา แสวงหาประโยชน์ให้สรรพสัตว์ ยัง
เคียดแค้นที่มาเฝ้าให้ดำรงอยู่ในเบญจศีลได้ทุกคน เมื่อเป็นเช่นนี้
พระศาสนา จึงไม่มีความอาภูล ว่างสูญจากเคียดแค้น วิจิตรด้วย
พระอรหันต์ผู้คงที่มีความชำนาญชำนาญ พระมหามุนีพระองค์นั้น
สูงประมาณ ๕๘ ศอก พระฉวีวรรณงามคล้ายทองคำอันล้ำค่า มี
พระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ ครั้งนั้น อายุของสัตว์แสนปี
พระชินสีห์พระองค์นั้น เมื่อดำรงพระชนม์มอยู่โดยกาลประมาณ
เท่านั้น ได้ทรงยังประชุมชนเป็นอันมากให้ข้ามพ้นวัฏสงสารไปได้
ครั้งนั้น เราเป็นพราหมณ์ผู้เรียนจบไตรเพท ชาวพระนครหงสวดี
ได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้เลิศกว่าโลกทั้งปวง แล้วสดับพระธรรม-
เทศนา ครั้งนั้น พระธีรเจ้าพระองค์นั้น ทรงตั้งสาวกผู้แตกฉานใน
ปฏิสัมภิกา ฉลาดในอรรถ ธรรม นิรุตติ และปฏิภาณ ในตำแหน่ง
เอตทัคคะ เราได้ฟังดังนั้นแล้วก็ชอบใจ จึงได้นิมนต์พระชินวรเจ้า
พร้อมด้วยพระสาวกให้เสวยและฉันถึง ๗ วัน ในกาลนั้น เรายัง
พระพุทธเจ้าผู้เปรียบด้วยสาคร พร้อมทั้งพระสาวก ให้ครองผ้าแล้ว
หมอบลงแทบเท้าบาทมุล ปราบธนาฐานันครนั้น ลำดับนั้น พระ-
พุทธเจ้าผู้เลิศกว่าโลกได้ตรัสว่า จงดูพราหมณ์ผู้สูงสุดที่หมอบอยู่
แทบเท้าผู้นี้ มีรัศมีเหมือนกลีบดอกบัว พราหมณ์นี้ปราบธนา
ตำแหน่งแห่งภิกษุผู้แตกฉาน ซึ่งเป็นตำแหน่งประเสริฐสุด เพราะ
การบริจาทานด้วยศรัทธานั้น และเพราะการสดับพระธรรมเทศนา
พราหมณ์นี้จักเป็นผู้ถึงสุขในทุกภพ เทียบไปในภพน้อยภพใหญ่
จักได้สมมโนรถเช่นนี้ ในกัปนับแต่นี้ขึ้นไปแสนหนึ่ง พระศาสดามี
พระนามชื่อว่า โคดม ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จ
อุบัติขึ้นในโลก พราหมณ์นี้จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดา
พระองค์นั้น จักเป็นโอรสอันธรรมเนรมิต เป็นสาวกของพระศาสดา
มีนามชื่อว่า โกณฑัญญะ เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว เป็นผู้
เบิกบาน มีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระชินสีห์เจ้าตราบเท่า
สิ้นชีวิตในครั้งนั้น เพราะเราเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา เพราะผล
กรรมนั้นและเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไป
สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เราได้เสวยราชสมบัติ ในเทวโลก ๓๐๐ ครั้ง
ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ครั้ง และได้เป็นพระเจ้าประเทศราช
อันไพบุลย์โดยคณนานับมิได้ เพราะกรรมนั้นนำไป เราจึงเป็นผู้ถึง
ความสุขในทุกภพ เราท่องเที่ยวไปแต่ในสองภพ คือในเทวดาและ
มนุษย์ คดีอื่นเราไม่รู้จัก นี่เป็นผลแห่งกรรมที่สั่งสมไว้ดี เราเกิดแต่

ในสองสกุล คือสกุลกษัตริย์ และสกุลพราหมณ์ หากเกิดในสกุล
อันต่ำทรามไม่นี่ เป็นผลแห่งกรรมที่สั่งสมไว้ดี เมื่อถึงภพสุดท้าย
เราเป็นบุตรของพราหมณ์ เกิดในสกุลที่มีทรัพย์สมบัติมาก ใน
พระนครสาวัตถี มารดาของเราชื่อจันทดี บิดาชื่ออัสสลายณะ ใน
คราวที่พระพุทธเจ้าทรงแนะนำบิดาเรา เพื่อความบริสุทธิ์ทุกอย่าง
เราเลื่อมใสในพระสุคตเจ้า ได้ออกบวชเป็นบรรพชิต พระโมค-
คัลลานะ เป็นอาจารย์ พระสารีบุตรเป็นอุปัชฌาย์ เราตัดทิฐิ
พร้อมด้วยมูลรากเสียได้ในเมื่อกำลังปลงผม และเมื่อกำลังนุ่งผ้ากา-
สาวะ ก็ได้บรรลอรหัตต์ เรามีปริชาตญาณในอรรถ ธรรม นิรุติ
และปฏิภาณ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคผู้เลิศกว่าโลก จึงทรงตั้งเราไว้
ในตำแหน่งเอตทัคคะ เราอันท่านพระอุปติสสะได้ถามในปฏิสัมภิทา
ก็แก้ได้ไม่ขัดข้อง ฉะนั้น เราจึงเป็นผู้เลิศในพระพุทธศาสนา เรา
เผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระมหาโกฏิฐิตเถระได้ภาสิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ พระมหาโกฏิฐิตเถรพทาน.

อุรุเวลกัสสปเถรพทานที่ ๘

ว่าด้วยบุพจริยาของพระอุรุเวลกัสสปเถระ

[๑๒๘] ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมตระ ผู้รู้แจ้ง
โลกทั้งปวง เป็นนักปราชญ์มีจักขุ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระองค์
เป็นผู้ร่ำสอน ทรงแสดงให้สัตว์รู้ชัดได้ ยังสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้น
วิถุสงสาร ฉลาดในเทศนา เป็นผู้เบิกบาน ทรงช่วยประชุมชนให้
ข้ามพ้น ไปเสียเป็นอันมาก พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์ประกอบด้วย
พระกรุณา แสวงหาประโยชน์ให้สรรพสัตว์ ยังเดิรถียที่มาเฝ้า
ให้ดำรงอยู่ในเบญจศีลทุกคน เมื่อเป็นเช่นนี้ พระศาสนาจึงไม่มี
ความอาภูล ว่างสูญจากเดิรถีย วิจิตรด้วยพระอรหันต์ผู้คงที่
มีความขำนิขานาญ พระมหามุนีพระองค์นั้น สูงประมาณ ๕๘ สอก
มีพระฉวีวรรณงามคล้ายทองคำอันล้ำค่า มีพระลักษณะอันประเสริฐ
๓๒ ประการ ครั้งนั้น อายุของสัตว์แสนปี พระชินสีห์พระองค์
นั้น เมื่อดำรงพระชนม์อยู่โดยกาลประมาณเท่านั้น ได้ทรงยัง
ประชุมชนเป็นอันมาก ให้ข้ามพ้นวิถุสงสารไปได้ ครั้งนั้นเราเป็น
พราหมณ์ชาวเมืองหงสวดี อันชนสมมติว่าเป็นคนประเสริฐ ได้
เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ส่องโลก แล้วสดับพระธรรมเทศนา ครั้งนั้น
เราได้ฟังพระผู้มีพระภาคทรงตั้งสาวกของพระองค์ ในตำแหน่งเอต-
ทัคคะ ในที่ประชุมใหญ่ ก็ชอบใจจึงนิมนต์พระมหาชินเจ้ากับบิรวาร

เป็นอันมาก แล้วได้ถวายทานพร้อมกันกับพราหมณ์อีก ๑,๐๐๐ คน
ครั้งแล้วเราได้ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคผู้นายก ยืนอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง เป็นผู้ร่าเริง ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า
ด้วยความเชื่อในพระองค์และด้วยอธิการคุณ ขอให้ข้าพระองค์ผู้เกิด
ในภพนั้นๆ มีบริษัทยาภค เกิด ครั้งนั้น พระศาสดาผู้มีพระสุรเสียง
เหมือนคชสารคำณ มีพระสำเนียงเหมือนนกกการเวก ได้ตรัสกะ
บริษัทยาภค จงดุพราหมณ์ผู้นี้ ผู้มีวรรณะเหมือนทองคำ แขนใหญ่ ปาก
และตาเหมือนดอกบัว มีกายและใจสูงเพราะปิติ ร่าเริง มีความเชื่อ
ในคุณของเรา เขาปรารถนาตำแหน่งแห่งภิกษุผู้มีเสียงเหมือนราชสีห์
ในอนาคตกาล เขาจักได้ตำแหน่งนี้สมดังมโนรถปรารถนา ในกัป
นับแต่บัดนี้ขึ้นไปหนึ่งแสน พระศาสดามีพระนามชื่อว่า โคดม ซึ่ง
สมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พราหมณ์
นี้จักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็น โอโรสอันธรรม
เนรมิต จักเป็นสาวกของพระศาสดา มีนามชื่อว่า กัสสป พระอัคร
นายกของโลก พระนามว่า ศุสสะ ผู้เป็นพระศาสดาอย่างยอดเยี่ยม
หาตัวเปรียบมิได้ ไม่มีใครจะเสมอเหมือน ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
ในกัปที่ ๘๒ แต่ภัทรกัปนี้ พระศาสดาพระนามว่า ศุสสะ พระองค์
นั้นแล ทรงกำจัดความมืดทั้งปวง สางรชฏใหญ่ ทรงยังฝนคือ
อมตธรรมให้ตกลง ให้มนุษย์และทวยเทพอิมหันตา ครั้งนั้น เรา
สามคนพี่น้องเป็นราชมหาอำมาตย์ในพระนครพาราณสี ส่วนแต่
เป็นที่ไว้วางพระทัยของพระมหากษัตริย์ รูปร่างองอาจแก่กล้า
สมบูรณ์ด้วยกำลัง ไม่พ่ายแพ้ใครเลยในสงคราม ครั้งนั้นพระเจ้า
แผ่นดินผู้มีเมืองชายแดนก่อการกำเริบ ได้ตรัสสั่งเราว่า ท่าน
ทั้งหลายจงไปชนบทชายแดน พวกท่านจงยังกำลังของแผ่นดินให้
เรียบร้อย ทำแวนแคว้นของเราให้เกษม แล้วกลับมาเถิด ลำดับ
นั้นเราได้กราบทูลว่า ถ้าพระองค์จะพึงพระราชทานพระนายกเจ้า
เพื่อให้ข้าพระองค์ทั้งหลายอุปัฏฐาก ไชริ่ ข้าพระองค์ทั้งหลายก็จัก
ทำกิจของพระองค์ให้สำเร็จ ลำดับนั้น เราผู้ได้รับพระราชทานพร
สมเด็จพระภูมิมาลส่งไปทำชนบทชายแดน ให้วางอาวุธแล้วกลับ
มายังพระนครนั้น เราทูลขอการอุปัฏฐากพระศาสดาแต่พระราชา
ได้พระศาสดาผู้เป็นนายกของโลกผู้ประเสริฐกว่ามุนีแล้ว ได้บูชา
พระองค์ตราบเท่าสิ้นชีวิต เราทั้งหลายเป็นผู้มีศีลประกอบด้วย
กรุณา มีใจประกอบด้วยภavana ได้ถวายผ้ามีค่ามกรสอันประณีต
เสนาสนะอันน่านรมย์ และเกศซึ่งที่เป็นประโยชน์ที่ตนให้เกิดขึ้น

โดยชอบธรรมแก่พระมุณีพร้อมทั้งพระสงฆ์ อุปัฏฐากพระองค์ด้วย
จิตเมตตาตลอดกาล ครั้นพระศาสดาผู้เลิศพระองค์นั้นเสด็จนิพพาน
แล้ว เราได้ทำการบูชาตามกำลัง เราทุกคนจุดจากอัฐภาพนั้น
แล้ว ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เสวยมหันตสุขในดาวดึงส์นั้น
นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา เมื่อเรากำลังท่องเที่ยวอยู่ในภพเป็นเหมือน
นายช่างดอกไม้ ได้ดอกไม้แล้วแสดงชนิดแห่งดอกไม้แปลกๆ
มากมาย ฉะนั้น ได้เกิดเป็นพระเจ้าวิเทหราช เพราะถ้อย
คำของคุณอเจลก เราจึงมีอัยยาศัยอันมิจฉาทิฎฐีกำจัดแล้วขึ้นสู่ทาง
นรก ไม่เอื้อเพื่อโอวาทของธิดาเราผู้ชื่อว่ารุจา เมื่อถูกพรหมนารถ
สั่งสอนเสียมากมาย จึงละความเห็นที่ชั่วช้าเสียได้ บำเพ็ญกุศล
กรรมบถ ๑๐ ให้บริบูรณ์โดยพิเศษ ละทิ้งร่างกายแล้วได้ไปสวรรค์
เหมือนไปที่อยู่ของตัว ฉะนั้น เมื่อถึงภพสุดท้ายเราเป็นบุตรของ
พราหมณ์ เกิดในสกุลที่สมบูรณ์ในพระนครพาราณสี เรากลัวต่อ
ความตาย ความเจ็บไข้และความแก่ชราจึงเข้าป่าใหญ่ แสวงหาหน
ทางนิพพาน ได้บวชในสำนักของชฎิล ครั้งนั้น น้องชายทั้งสอง
ของเรา ก็ได้บวชพร้อมกับเรา เราได้สร้างอาศรมอาศัยอยู่ที่ตำบล
อูรูเวลา เรามีนามตามโคตรว่ากัสสป แต่เพราะอาศัยอยู่ที่ตำบลอูรู
เวลา เราจึงมีนามบัญญัติว่า อูรูเวลกัสสป เพราะน้องชายของเรา
อาศัยอยู่ที่ชายแม่น้ำ เขาจึงได้นามว่านทีกัสสป เพราะน้องชาย
ของเรา อีกคนหนึ่ง อาศัยอยู่ที่ตำบลคยา เขาจึงถูกประกาศนามว่า
คยากัสสป น้องชายคนเล็กมีศิษย์ ๒๐๐ คน น้องชายกลางมี ๓๐๐
คน เรามี ๕๐๐ ถ้วน ศิษย์ทุกคนล้วนแต่ประพฤติตามเรา ครั้งนั้น
พระพุทธเจ้าผู้เลิศในโลกเป็นสารีพัตถิกรชนได้เสด็จมาหาเรา ทรงทำ
ปาฏิหาริย์ต่างๆ แก่เราแล้วทรงแนะนำ เรากับบริวารพันหนึ่งได้
อุปสมบทด้วยเอหิภิกขุ ได้บรรลอรหัตต์พร้อมกับภิกษุเหล่านั้นทุก
องค์ ภิกษุเหล่านั้นและภิกษุพวกอื่นเป็นอันมาก แวดล้อมเราเป็น
ยศบริวาร และเราก็สามารถที่จะสั่งสอนได้ เพราะฉะนั้นพระผู้มี
พระภาคผู้สูงสุด จึงทรงตั้งเราไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะความเป็นผู้มี
บริษัทยมาก โอ สักการะที่ได้ทำไว้ในพระพุทธเจ้าได้ก่อให้เกิดสิ่ง
ที่มีผลต่อเราแล้ว เราฝากใจเสียทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้
ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระอูรูเวลกัสสปเถระได้กัณฐิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อูรูเวลกัสสปเถรพทาน.

ราชเถรพทานที่ ๕

ว่าด้วยบุญพริษาของพระราชเถระ

[๑๒๕] ในกัปนี้จากภทก์ปนีไปแสนหนึ่ง พระพิชิตมารพระนามว่า ปทุมตระ ผู้ทรงรู้แจ้ง โลกทั้งปวงเป็นนักปราชญ์ มีจักขุได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระองค์เป็นผู้ตรัสสอน ทรงแสดงให้สัตว์รู้ชัดได้ ยังสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นวิภูสงสาร ทรงฉลาดในเทศนา เป็นผู้เบิกบาน ทรงช่วยประมุขชนให้ข้ามพ้นไปเสียเป็นอันมาก พระองค์เป็นผู้อนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณาแสวงหาประโยชน์ให้สรรพสัตว์ ยังเดิรถีย์ที่มาเฝ้าให้ดำรงอยู่ในเบญจจิตได้ทุกคน เมื่อเป็นเช่นนี้ พระศาสนาจึงไม่มีความอาภูล่างสูญจากเดิรถีย์ วิจิตรด้วยพระอรหันต์ผู้คงที่ มีความชำนาญชาญ พระมหามุนี พระองค์นั้นสูงประมาณ ๕๘ ศอก มีพระฉวีวรรณงามคล้ายทองคำอันล้ำค่า มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ ครั้งนั้น อายุของสัตว์แสนปี พระชินสีห์พระองค์นั้น เมื่อดำรงพระชนม์มอยู่โดยกาลประมาณเท่านั้น ได้ยังประมุขชนเป็นอันมากให้ข้ามพ้นวิภูสงสารไปได้ ครั้งนั้นเราเป็นพราหมณ์ชาวพระนครหงสวดี ผู้เรียนจบไตรเพท ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ผู้ประเสริฐกว่านรชน ทรงมีความเพียรใหญ่ ทรงแก้ลูกล้าในบริษัท กำลังทรงแต่งตั้งภิกษุผู้มีปฏิภาณไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ แล้วได้ฟังพระธรรมเทศนา ครั้งนั้น เราทำสักการะในพระ โลกนาคพร้อมทั้งพระสงฆ์ แล้วหมอบศิรชะลงแทบพระบาทปรารธนาฐานันดรนั้น ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคผู้มีพระรัศมีชานออกจากพระองค์ คุจลิมทองสิงคิ ได้ตรัสกะเราด้วยพระสุรเสียงอันเป็นที่ตั้งแห่งความยินดี มีปรกตินำไปซึ่งมลทินคือกิเลสว่า ท่านจงเป็นผู้มีความสุขมีอายุยืนเถิด ปณิธานความปรารถนาของท่านจงสำเร็จเถิด สักการะที่ท่านทำในเรากับพระสงฆ์ ก็จะมีผลไพบูลย์ยิ่งเถิด ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระศาสดามีพระนามชื่อว่า โคดมซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโศกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พราหมณ์นี้ จักได้เป็นธรรมทายาทของพระศาสดา พระองค์นั้นเป็นโอรสอันธรรมเนรมิต เป็นสาวกของพระศาสดามีนามชื่อว่า ราระ พระนายกจักทรงแต่งตั้งท่านว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้มีปฏิภาณ เราได้สดับพุทธพยากรณ์นั้นแล้วก็เป็นผู้เบิกบาน มีจิตประกอบด้วยเมตตาบำรุงพระพิชิตมารในกาลนั้นตลอดชีวิต เพราะเราเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา ด้วยกรรมที่เราได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้เสวยราชสมบัติในเทวโลก ๓๐๐ ครั้ง ได้เป็น

พระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐๐ ครั้ง และเป็นพระเจ้าประเทศราชอัน ไพบูลย์
โดยคณนานับมิได้ เพราะกรรมนั้นนำไปเราจึงเป็นผู้ถึงความสุขใน
ทุกภพ เมื่อถึงภพสุดท้ายเราเกิดในสกุลที่ยากจนขาดเครื่องนุ่งห่ม
และอาหาร ในพระนครราชคฤห์อันอุดม ได้ถวายภิกษาทัพพีหนึ่งแก่
ท่านพระสารีบุตรผู้คงที่ ในเวลาเราแก่แต่เราอาศัยวัดอยู่ ใครๆ ไม่
ยอมบวชให้เราผู้ชราหมดกำลังเรี่ยวแรง เพราะฉะนั้นครั้งนั้น เราผู้
เป็นคนยากเข็ญจึงเป็นผู้ปราศจากผิวพรรณ เสรีาโสภ พระมหามุนีผู้
ประกอบด้วยพระมหากรุณาทอดพระเนตรเห็นเข้าจึงตรัสถามเราว่าลูก
โงนจึงเสรีาโสภ จงบอกถึง โรคที่เกิดในจิตของเจ้า เราได้กราบทูล
ว่าข้าแต่พระองค์ผู้มีความเพียรข้าพระองค์ไม่ได้บวชในศาสนาของ
พระองค์ ซึ่งพระองค์ตรัสดีแล้ว เพราะเหตุนั้น ข้าพระองค์จึงมีความ
เสรีาโสภ ข้าแต่พระนายก ขอพระองค์จงเป็นที่พึ่งของข้าพระองค์
ด้วยเถิด ครั้งนั้น พระมหามุนีผู้สูงสุดได้รับสั่งให้เรียกภิกษุมารประชุม
พร้อมแล้วตรัสถามว่า ผู้ที่นึกถึงอริการของพราหมณ์นี้ ได้มีอยู่ จง
บอกมาเวลานั้น พระสารีบุตรได้กราบทูลว่า ข้าพระองค์นึกถึงอริการ
ของเขาได้อยู่ พราหมณ์ผู้นี้ได้ถวายภิกษาทัพพีหนึ่งแก่ข้าพระองค์ผู้
กำลังเที่ยวบิณฑบาต พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คีละๆ
สารีบุตร เธอเป็นคนกตัญญู เธอจงยังพราหมณ์นี้ให้บวช พราหมณ์
นี้จักเป็นผู้ควรบูชา ลำดับนั้นเราได้รับการบรรพชาและอุปสมบทด้วย
กรรมวาจา โดยเวลาไม่นานเลย เราก็ได้บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นไป
แห่งอาสวะเพราะเราเป็นผู้เพิลิดเพลิน สดับพระพุทธคำรัสโดย
เคารพ ฉะนั้น พระพิชิตมารจึงทรงแต่งตั้งเราว่า เป็นผู้เลิศกว่า
ทั้งหลายผู้มีปฎิภาณ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา
เราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระราชเถระได้กัษัตถคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ราชเถรปาทาน.

โมฆราชเถรปาทานที่ ๑๐

ว่าด้วยบุพจริยาของพระโมฆราชเถระ

[๑๓๐] ในกัปปนัยจากภัทรกัปปนี้ไปแสนหนึ่ง พระพิชิตมารพระนามว่า
ปทุมุตระ ผู้ทรงรู้แจ้งโลกทั้งปวง เป็นนักปราชญ์ มีจักขุ ได้เสด็จ
อุบัติขึ้นแล้ว พระองค์เป็นผู้ตรัสสอน ทรงแสดงให้สัตว์รู้ชัด ยัง
สรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นวัฏสงสาร ทรงฉลาดในเทศนา เป็นผู้เบิกบาน
ทรงช่วยประชุมชนให้ข้ามพ้นไปเสียเป็นอันมาก พระองค์เป็นผู้
อนุเคราะห์ ประกอบด้วยพระกรุณา แสวงหาประโยชน์ให้สรรพ-

สัตว์ ยังเคียดแค้นที่มาเผ่าให้ดำรงอยู่ในเบญจศีลได้ทุกคน เมื่อเป็น
เช่นนี้ พระศาสนาจึงไม่มีความอาภูล ว่างสูญจากเคียดแค้น วิจิตร
ด้วยพระอรหันต์ผู้คงที่ มีความชำนาญชำนาญ พระมหามุนีพระองค์นั้น
สูงประมาณ ๕๘ ศอก มีพระฉวีวรรณงามคล้ายทองคำอันล้ำค่า มี
พระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ ครั้งนั้น อายุของสัตว์
แสนปี พระชินสีห์พระองค์นั้น เมื่อดำรงพระชนม์อยู่โดยกาล
ประมาณเท่านั้น ได้ทรงยังประชุมชนเป็นอันมาก ให้ข้ามพื้น
วิญญูสงสารไปได้ ครั้งนั้น เราเป็นผู้ประกอบในหนทางแห่งการงาน
ของบุคคลอื่น ในสกุลหนึ่ง ในพระนครหงสาวดี ทรัพย์สิน
อะไรๆ ของเราไม่มี เราอาศัยอยู่ที่พื้นซึ่งเขาทำไว้ที่หอนั้น เรา
ได้ถือไฟที่พื้นหอนั้นนั้น พื้นศิลาจึงดำไปเพราะไฟลน ครั้งนั้น
พระโลกนาถผู้ประกาศจะ ๔ ได้ตรัสสรรเสริญพระสาวกผู้ทรง
จิตรเสรีามองในที่ประชุมชน เราชอบใจในคุณของท่าน จึงได้
ปฏิบัติพระตถาคตปรารถนาฐานันดรอันสูงสุด คือ ความเป็นผู้เลิศ
กว่าภิกษุผู้ทรงจิตรเสรีามอง ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคพระนามว่า
ปทุมุตระ ได้ตรัสกะพระสาวกทั้งหลายว่า จงดูบุรุษนี้ผู้มีศำห่มนำ
เกลียด ผอมเกร็ง มีหน้าผ่องใสเพราะปีติประกอบด้วยทรัพย์ คือ
ศรัทธา มีกายและใจสูง เพราะปีติ ร่าเริง ไม่หวั่นไหว หนาแน่น
ไปด้วยธรรมที่เป็นสาระ บุรุษนี้ชอบใจในคุณของภิกษุผู้ทรงจิตรเสรี
ามอง ปรารถนาฐานันดรนั้นอย่างจริงจัง เราได้ฟังพุทธพยากรณ์นั้น
แล้ว ก็เบิกบาน ถวายบังคมพระพิชิตมารด้วยเศียรเกล้า ทำแต่
กรรมที่ดีงามในศาสนาของพระชินเจ้าตราบเท่าสิ้นชีวิต เพราะกรรม
ที่ทำไว้ดีนั้น และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว
ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพราะกรรมคือการเอาไฟลนพื้นที่หอนั้น
เราจึงถูกเวทนาเบียดเบียน ไหม้แล้วในนรกพันปี ด้วยเศษกรรม
ที่ยังเหลืออยู่นั้น เราเป็นมนุษย์เกิดในสกุล จึงเป็นผู้มีรอยเป็นเครื่อง
หมายถึง ๕๐๐ ชาติโดยลำดับ เพราะอำนาจกรรมนั้น เราจึงเป็นผู้
เพียบพร้อมด้วยโรคเรื้อน เสวยมหันตทุกข์ถึง ๕๐๐ ชาติเหมือน
กัน ในภพที่นี้ เรามีจิตเลื่อมใสเลื่อมใสพระอุปัฏฐากผู้มียศให้
อิมหน้าด้วยบิณฑบาต เพราะเศษกรรมที่ยังเหลืออยู่นั้น และเพราะการ
ตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
เมื่อถึงภพสุดท้าย ได้บังเกิดในสกุลกษัตริย์ เมื่อพระชนกล่วงไป
แล้ว ก็ได้เป็นพระมหाराชา เราถูกโรคเรื้อนครอบงำ กลางคืนไม่ได้
รับความสุข เพราะสุขที่เกิดจากความเป็นพระเจ้าแผ่นดินหาประ-

โยชนม์มิได้ ฉะนั้น เราจึงเชื่อว่า โมฆราช เราเห็นโทษของร่างกาย
จึงได้บวชเป็นบรรพชิต มอบตัวเป็นศิษย์ของพรหมณ์พาวรีผู้
ประเสริฐ เราเข้าไปเฝ้าพระผู้บันดาลรชนพร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก
ได้ทูลถามปัญหาอันละเอียดลึกซึ้งว่า โลกนี้ โลกหน้า พรหมโลก
กับทั้งเทวโลก ข้าพระองค์ไม่ทราบความเห็นของพระองค์ ผู้ทรง
พระนามว่า โคดม ผู้มีศ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงได้มีปัญหามาถึง
พระองค์ผู้ทรงเห็นล่วงสามัญชน ข้าพระองค์จะพิจารณาเห็น โลก
อย่างไร มัจจุราชจึงจะไม่เห็น พระพุทธเจ้าผู้ทรงรักษาโรคทุกอย่าง
ให้หายได้ ได้ตรัสกะเราว่า ดูกร โมฆราช ท่านจงเป็นผู้มีสติทุกเมื่อ
พิจารณาเห็น โลกโดยความเป็นของว่างเปล่า ถอนความเห็นว่าตัวตน
เสีย บุคคลพึงข้ามพ้นมัจจุราชไปได้ด้วยอุบายเช่นนี้ ท่านพิจารณา
เห็น โลกอย่างนี้ มัจจุราชจึงจะไม่เห็น เราเป็นผู้ไม่มีผมและหนวด
นุ่งห่มผ้ากาสาหวัดดี เป็นภิกษุ พร้อมกับเวลาจบพระคาถา เราเป็น
ผู้ถูกโรคเบียดเบียน ถูกเขวากกล่าว ว่า วิหารอย่าเสียหายเสียเลย
จึงไม่ได้อยู่ในวิหารของสงฆ์ เรานำเอาผ้ามาจากกองหยากเยื่อ ป่าช้า
และหนทาง แล้วทำผ้าสังฆาฏิด้วยผ้าเหล่านี้ ทรงจีวรที่เศร้าหมอง
พระผู้นำชั้นพิเศษผู้เป็นนายแพทย์ใหญ่ ทรงพอพระทัยในคุณชื่อนั้น
ของเรา จึงทรงตั้งเราไว้ในตำแหน่งภิกษุผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายที่
ทรงจีวรเศร้าหมอง เราสิ้นบุญและบาป หายโรคทุกอย่าง ไม่มี
อาสวะ ดับสนิท เหมือนเปลวไฟที่หมดเชื้อ เราเผากิเลสทั้งหลาย
แล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระ โมฆราชเถระ ได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โมฆราชเถรปาทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. มหากัจจายนเถรปาทาน	๖. พหิยเถรปาทาน
๒. วัคคกเถรปาทาน	๗. มหาโกฏิเถรปาทาน
๓. มหากัปปินเถรปาทาน	๘. อรุเวลกัสสปเถรปาทาน
๔. ทัพพมัลลบุตรเถรปาทาน	๙. ราชเถรปาทาน
๕. กุมารกัสสปเถรปาทาน	๑๐. โมฆราชเถรปาทาน

ในวรรคนี้ บัณฑิตประมวลคาถาได้ ๓๖๒ คาถา.

จบ กัจจายนวรรคที่ ๕๔.

ภักทียวรรคที่ ๕๕

ลक्षणภักทียเถรापทานที่ ๑

ว่าด้วยบุญพริษาของพระคุณภักทียเถระ

[๑๓๑] ในกัปที่แสนแต่กัทรกัปนี้ พระพิจิตมารพระนามว่าปทุมุตระ ทรงรู้
จบธรรมทั้งปวง เป็นพระผู้นำได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ครั้งนั้น เรา
เป็นบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก ในพระนครหงสวดี เทียวเดินพักผ่อนอยู่
ได้ไปถึงสังฆาราม คราวนั้น พระผู้นำผู้ส่องโลกให้โชติช่วงพระองค์
นั้น ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ได้ตรัสสรรเสริญพระสาวกผู้ประ-
เสริฐกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีเสียงไพเราะ เราได้สดับพระธรรมเทศนา
นั้นแล้วก็ชอบใจ จึงได้ทำสักการะแก่พระองค์ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่
ถวายเป็นพระบาททั้งสองของพระศาสดาแล้ว ปวารณานันดร
นั้น ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นผู้นำชั้นพิเศษ ได้ตรัสพยากรณ์ใน
ท่ามกลางพระสงฆ์ว่า ในอนาคตกาล ท่านจักได้ฐานันดรนี้สมดัง
มโนรถความปรารถนา ในกัปที่แสนแต่กัทรกัปนี้ พระศาสดามี
พระนามชื่อว่าโคดม ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จ
อุบัติขึ้นในโลก เศรษฐีบุตรผู้นี้ จักได้เป็นธรรมทายาทของพระ
ศาสดาพระองค์นั้น เป็นโอรสอันธรรมเนรมิต เป็นสาวกของพระ
ศาสดา มีนามชื่อว่าภักทียะ เพราะกรรมที่ทำได้ดั่งนั้น และเพราะ
การตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ในกัปที่ ๘๒ แต่กัทรกัปนี้ พระพิจิตมารพระนามว่ามุสสะเป็นผู้นำ
ยากที่จะหาผู้เสมอ ยากที่จะข่มจีได้ สูงสุดกว่าโลกทั้งปวงได้เสด็จ
อุบัติขึ้นแล้ว และพระพุทธองค์ทรงสมบุรณ์ด้วยจรณะ เป็นผู้
ประเสริฐเที่ยงตรง ทรงมีความเพียรเผากิเลส ทรงแสวงหา
ประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ ทรงเปลื้องสัตว์เป็นอันมากจาก
กิเลสเครื่องจองจำ เราเกิดเป็นนาคคูเหว่าขาวในพระอารามอันน่าเพลิดเพลิน
เพลินเจริญใจ ของพระมุสสะสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น เราอยู่ที่
ต้นมะม่วงใกล้พระคันธกุฎี ครั้งนั้น เราเห็นพระพิจิตมารผู้สูงสุด
เป็นพระทักษิณบุคลล เสด็จพระราชดำเนินไปบิณฑบาต จึงทำ
จิตให้เลื่อมใส แล้วร้องด้วยเสียงอันไพเราะ ครั้งนั้น เราบินไป
สวนหลวงคาบผลมะม่วงที่สุกดีมีเปลือกเหมือนทองคำมาแล้วน้อม
เข้าไปถวายแด่พระสัมพุทธเจ้า เวลานั้น พระพิจิตมารผู้ประกอบ
ด้วยพระกรุณา ทรงทราบวารจิตของเรา จึงทรงรับบาตรจากมือของ
ภิกษุผู้อุปัฏฐาก เรามีจิตร่าเริงถวายเป็นผลมะม่วงแด่พระมหามุนี เราใส่
บาตรแล้วก็ประนมมือร้องด้วยเสียงอันไพเราะ นำยินดี เสนาะน่า
ฟัง เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า แล้วไปนอนหลับ ครั้งนั้น นกเหยี่ยว

ผู้มีใจชั่วช้าได้โอบเอารเรา ผู้มีจิตเบิกบาน มีอหยาศัยไปสู่ความรัก-
ต่อพระพุทธเจ้าไปมาเสีย เราจืดจากอภัพนั้นไปเสวยมหันตสุขใน
สวรรค์ชั้นดุสิต แล้วมาสู่กำเนิดมนุษย์เพราะกรรมนั้นพาไป ใน
ภทท์กัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้มีพระนามตามพระโคตรว่ากัสสป เป็นเผ่า
พันธุ์พรหมมีพระยศใหญ่ ประเสริฐกว่านักปราชญ์ ได้เสด็จอุบัติขึ้น
แล้วพระองค์ทรงยังพระศาสนาให้โชติช่วงครอบงำเดียรถีย์ผู้ลล
ลวงทรงแนะนำเวไนยสัตว์พระองค์พร้อมทั้งพระสาวกปรินิพพานแล้ว
เมื่อพระพุทธองค์ผู้เลิศในโลกปรินิพพานแล้ว ประชุมชนเป็นอันมาก
ที่ล้อมไส จักทำพระสถูปของพระศาสดา เพื่อต้องการจะบูชาพระ
พุทธเจ้า เขาปรึกษากันอย่างนี้ว่า จักช่วยกันทำพระสถูปของ
พระศาสดาผู้แสวงหาพระคุณอันใหญ่ ให้สูงเจ็ดโยชน์ ประดับ
ด้วยแก้ว ๗ ประการ ครั้งนั้น เราเป็นจอมทัพของพระเจ้าแผ่นดิน
แคว้นกาสิพระนามว่ากิกิ ได้พุดลดประมาณที่พระเจดีย์ของพระพุทธ
เจ้า ผู้ไม่มีประมาณเสีย ครั้งนั้น ชนเหล่านั้น ได้ช่วยกันทำเจดีย์
ของศาสดา ผู้มีพระปัญญากว่านรชน สูงโยชน์เดียว ประดับด้วย
รัตนนานาชนิด ตามถ้อยคำของเรา เพราะกรรมที่ทำไว้ดั้นนั้น และ
เพราะการตั้งเจดีย์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้น
ดาวดึงส์ ก็ในภพสุดท้ายในบัดนี้ เราเกิดในสกุลเศรษฐีอันมั่งคั่ง
สมบูรณ์ มีทรัพย์มากมาย ในพระนครสาวัตถีอันประเสริฐ เราได้
เห็นพระสุคตเจ้าในเวลาเสด็จเข้าพระนครก็อัสจรรัยใจ จึงบรรพชา
ไม่นานก็ได้บรรลอรหัต เพราะกรรมคือการลดประมาณของพระเจดีย์
เราได้ทำไว้ เราจึงมีร่างกายต่ำเตี้ย ควรจะเป็นร่างกายกลม เรามบูชา
พระพุทธเจ้าสูงสุดด้วยเสียงอันไพเราะ จึงได้ถึงความเป็นผู้เลิศกว่า
ภิกษุทั้งหลายที่มีเสียงไพเราะ เพราะการถวายผลไม้แด่พระพุทธเจ้า
และเพราะการอนุสรณ์ถึงพระพุทธคุณ เราจึงสมบูรณ์ด้วยสามัญผล
ไม่มีอาสวะอยู่ เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเรา
ได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระลคุณภูกัททียเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ลคุณภูกัททียเถระปทาน.

กัฆาเวตเถระปทานที่ ๒

ว่าด้วยบุพจริยาของพระกัฆาเวตเถระ

[๑๓๒] ในกัปีที่แสนแต่กัทท์กัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมุตระ ผู้มี

พระจักขุในธรรมทั้งปวงเป็นพระผู้นำ มีพระหนุเหมือนราชสีห์

พระดำรัสเหมือนพรหม พระสุระเสียงคล้ายหงส์และกลองใหญ่

เสด็จดำเนินคชช้าง มีพระรัศมีประหนึ่งรัศมีของจันทเทพบุตรเป็น
ต้น มีพระปรีชาใหญ่ มีความเพียรมาก มีความเพ่งพินิจมาก มี
คติใหญ่ ประกอบด้วยพระมหากรุณาเป็นที่พึ่งสัตว์ กำจัดความมืด
ใหญ่ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้วคราวหนึ่ง พระสัมพุทธเจ้าผู้เลิศกว่า
ไตรโลก เป็นมุนี ทรงรู้จักวารจิตของสัตว์ พระองค์นั้น ทรงแนะนำ
เวไนยสัตว์เป็นอันมาก ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอยู่ พระพิชิต
มารตรัสสรรเสริญภิกษุผู้มีปกติเพ่งพินิจ ยินดีในฉาน มีความเพียร
สงบระงับ ไม่ขุ่นมัวในท่ามกลางบริษัท ทรงทำให้ประชาชนยินดี
ครั้งนั้น เราเป็นพราหมณ์เรียนจบไตรเพท อยู่ในพระนครหงสวดี
ได้สดับพระธรรมเทศนาก็ชอบใจ จึงปรารณานานันดรนั้น ครั้งนั้น
พระพิชิตมารผู้เป็นพระผู้นำชั้นพิเศษ ได้ตรัสพยากรณ์ในท่ามกลาง
สงฆ์ว่าจงดีใจเถิดพราหมณ์ ท่านจักได้ฐานันดรนี้สมดังมโนรทความ
ปรารณานานักที่แสนแต่กับนี้ พระศาสดามีพระนามชื่อว่า โคดม
ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ท่าน
จักได้เป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็นโอรสอันธรรม
เนรมิตเป็นสาวกของพระศาสดา มีนามชื่อว่าเรวตะ เพราะกรรมที่ทำ
ไว้ดีและเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปยัง
สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภพสุดท้ายในบัดนี้ เราเกิดในสกุลกษัตริย์อัน
มั่งคั่งสมบูรณ์ มีทรัพย์มากมาย ในโกถลินคร ในคราวที่พระพุทธเจ้า
ทรงแสดงพระธรรมเทศนาในพระนครกบิลพัสดุ์ เราเลื่อมใสใน
พระสุคตเจ้า จึงออกบวชเป็นบรรพชิต ความสงสัยของเราในสิ่งที่เป็น
กัปปิยะและอกัปปิยะนั้นๆ มีมากมาย พระพุทธเจ้าได้ทรง
แสดงธรรมอันอุดม แนะนำข้อสงสัยทั้งปวงนั้น ต่อแต่นั้นเราก็
ข้ามพ้นสงสัยได้ เป็นผู้ยินดีด้วยความสุขในฉานอยู่ ในครั้งนั้น
พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นเรา จึงได้ตรัสพระพุทธภาษิตว่า
ความสงสัยในโลกนี้หรือโลกอื่น ในความรู้ของตนหรือใน
ความรู้ของผู้อื่นอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น อันบุคคลผู้มีปกติ
เพ่งพินิจ มีความเพียรเผากิเลส ประพฤติพรหมจรรย์ ย่อม
ละได้ทั้งสิ้น

กรรมที่ทำไว้ในกัปที่แสน ได้แสดงผลแก่เราแล้วในอภัพนี้ เรา
พ้นกิเลสแล้วเหมือนลูกศรพ้นจากแฉ่ง ได้เผากิเลสของเราเสียแล้ว
ลำดับนั้น พระมุนีผู้มีปรีชาใหญ่ เสด็จถึงที่สุดของโลก ทรงเห็น
ว่าเรายินดีในฉาน จึงทรงแต่งตั้งว่าเป็นเลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้ที่
ได้ฉาน เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จ

แล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระกัณหาเรวตเถระได้ภยิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กัณหาเรวตเถรปทาน.

สิวลีเถรปทานที่ ๓

ว่าด้วยบุพจริยาของพระสิวลีเถระ

[๑๓๓] ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมุตระ ผู้มีจักษุ
ในธรรมทั้งปวง เป็นผู้ นำ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ศิลของพระองค์
ใครๆ ก็คำนวณไม่ได้ สมานของพระองค์เปรียบด้วยแก้ววิเชียร
ฉานอันประเสริฐของพระองค์ใครๆ ก็นับไม่ได้ และวิมุติของ
พระองค์หาอะไรเปรียบมิได้ พระนายกเจ้าทรงแสดงธรรมในสมาคม
มนุษย์ เทวดา นาคและพรหม ซึ่งเคลื่อนกล่นไปด้วยสมณะและ
พราหมณ์ พระพุทธองค์ผู้แก้วกล้าในบริษัท ทรงตั้งสาวกของ
พระองค์ผู้มัลลามาก มีบุญ ทรงซึ่งฤทธิ์อันรุ่งเรืองไว้ในตำแหน่ง
เอตทัคคะ ครั้งนั้น เราเป็นกษัตริย์ในพระนครหงสวดี ได้ยินพระ-
พิชิตมารตรัสถึงคุณเป็นอันมากของพระสาวก ดังนั้น จึง ได้นิมนต์
พระชินสีห์พร้อมทั้งพระสาวก ให้เสวยและฉันถึง ๗ วัน ครั้น
ถวายมหาทานแล้วก็ได้ปรารถนาฐานันดรนั้น พระธีรเจ้าผู้ประเสริฐ
กว่าบุรุษ ทอดพระเนตรเห็นเราหมอบอยู่แทบพระบาทในคราวนั้น
จึง ได้ตรัสพระคำรัสด้วยพระสุรเสียงอันดัง ลำดับนั้น มหาชน
ทวยเทพ คนธรรพ์ พรหมผู้มีฤทธิ์มากและสมณพราหมณ์ ผู้ใคร่
จะฟังพระพุทธวจนต่างประณตน์อวมถวายนมัสการทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เป็นบุรุษผู้เป็นอาชาไนย ข้าพระองค์ทั้งหลายขออนอบน้อม
แต่พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นอุดมบุรุษ ข้าพระองค์ทั้งหลายขอ
นอบน้อมแต่พระองค์ พระมหากษัตริย์ได้ถวายทานกว่า ๗ วัน
ข้าพระองค์ทั้งหลายประสงค์จะฟังผลของมหาทานนั้น ข้าแต่พระ
มหามุนี ขอให้ทรงโปรดพยากรณ์เถิด ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้
ตรัสว่า ท่านทั้งหลายจงคอยสดับภยิตของเรา ทักขณาทักตั้งไว้
ในพระพุทธเจ้าผู้มีคุณหาประมาณมิได้พร้อมทั้งพระสงฆ์ ใครเล่าจะ
เป็นผู้ถือเอามากแล้ว เพราะทักขณานั้นมีผลหาประมาณมิได้ อีก
ประการหนึ่ง กษัตริย์ผู้มีโชคมากนี้ ทรงปรารถนาฐานันดรอันอุดม
ว่า ถึงเราที่ฟังเป็นผู้ได้ลาภมาก เหมือนภิกษุชื้อสุทิสสนะจะนั้น
เถิด มหาบพิตรจักได้ฐานันดรนี้ในอนาคต ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ไป
พระศาสดามีพระนามว่าโคดม ซึ่งสมภพในวงศ์ของพระโอกกการาช
จักทรงอุบัติขึ้นในโลก กษัตริย์องค์นี้จักได้เป็นธรรมทายาทของ

พระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็นโอรสอันธรรมเนรมิต จักเป็น
สาวกของพระศาสดา มีนามชื่อว่าสิวลี เพราะกรรมที่ทำได้แล้ว
และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์
ชั้นดาวดึงส์ในกัปที่ ๕๑ แต่ภัทรกัปนี้ พระโลกนาถพระนามว่าวิปัสสี
ผู้มีพระเนตรดวงม ทรงแสดงธรรมทั้งปวง ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
ครั้งนั้น เราเป็นคนโปรดปรานของสกุลหนึ่งในพระนครพันธุมวดี
และเป็นคนที่หมั่นขยันชวนช่วยในกิจการงาน ครั้งนั้น พระราชา
พระองค์หนึ่งตรัสสั่งให้นายช่างสร้างพระอาราม ซึ่งปรากฏว่าใหญ่
โต ถวายสมเด็จพระวิปัสสีผู้แสวงหาประโยชน์ใหญ่ เมื่อการสร้าง
พระอารามสำเร็จแล้ว คนทั้งหลายได้ถวายมหาทานซึ่งเข้าใจว่าของ
เกี้ยว คนทั้งหลายค้นคว้าหามมัสและน้ำผึ้งไม่ได้ เวลานั้น เราถือ
นมสัสมใหม่และน้ำผึ้งไปเรื้อนของนางงาน คนทั้งหลายที่แสวงหามม
สัสมใหม่และน้ำผึ้งพบเราเข้า ทั้งสองสิ่งเขาได้ให้ราคาตั้งพันกหาปณะ
ก็ยังไม่ได้ไป ครั้งนั้น เราคิดว่าของสองสิ่งนี้เราไม่มีกะใจที่จะขาย
มัน คนเหล่านี้ทั้งหมดสักการะพระตถาคต ฉันทใด แม้เราก็จะทำ
สักการะในพระผู้นำโลกกับพระสงฆ์ ฉันทนั้นเหมือนกัน ครั้งนั้น
เราได้้นำเอาไปแล้ว ขยานมสัสมกับน้ำผึ้งเข้าด้วยกันแล้วถวายแด่
พระโลกนาถพร้อมทั้งพระสงฆ์ เพราะกรรมที่ทำได้แล้ว และเพราะ
การตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ต่อมา เราได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินผู้มียศใหญ่ในพระนครพาราณสี
ในครั้งนั้น เราเคืองศัตรูจึงสั่งให้ทหารทำการล้อมประตูเมืองของ
ศัตรูไว้ ประตูที่ถูกล้อมของพระราชามีเดชรักษาไว้ได้เพียงวันเดียว
เพราะผลของกรรมนั้น เราจึงต้องตกรอกอันร้ายกาจที่สุด และใน
ภพสุดท้าย ในบัดนี้ เราเกิดใน โกลิยนบุรี พระชนนีของเราพระนาม
ว่าสุปปวาสา พระชนกของเราพระนามว่ามหาลิฉณวี เราเกิดในราช
วงศ์ก็เพราะบุญกรรม เพราะการล้อมประตูเมืองให้ผล เราจึงต้อง
ประสบทุกข์อยู่ในพระครรภ์ของพระมารดาถึง ๗ ปี เราต้องหลง
ทวารอยู่อีก ๗ วัน เพียบพร้อมไปด้วยมหันตทุกข์ พระมารดาของ
เราต้องประสบทุกข์ด้วยเช่นนี้ ก็เพราะฉันทะในการล้อมประตูเมือง
เราอันพระพุทธรเจ้าทรงอนุเคราะห์ จึงออกจากพระครรภ์พระมารดา
โดยสวัสดิ เราได้ออกบวชเป็นบรรพชิต ในวันที่เรากลอดออกมา
นั่นเอง ท่านพระสารีบุตรเถระเป็นอุปัชฌาย์ของเรา พระโมคคัลลาน-
เถระผู้ทรงมหิทธิฤทธิ์ มีปริชามาก เมื่อปลงผมให้ ได้อนุสาสน์
พร้าสอนเรา เราได้บรรลุอรหัตเมื่อกำลังปลงผมอยู่ ทวยเทพ นาค

และมนุษย์ต่างก็น้อมนำปัจจัยเข้ามาถวายเรา เพราะเศษของกรรม
ที่เราเป็นผู้บิภิกขาน บูชาพระผู้นำชั้นพิเศษ พระนามว่าปทุมตระและ
พระนามว่าวิปัสตี ด้วยปัจจัยทั้งหลายโดยพิเศษ เราจึงได้ลากอันอุดม
ไปมุลย์ทุกแห่งหน คือ ในป่า ในบ้าน ในน้ำ บนบก ในคราวที่พระผู้
มีภาคผู้นำโลกชั้นเลิศพร้อมด้วยภิกษุสามหมื่นรูป เสด็จไปเยี่ยมท่าน
พระเวตตะ พระพุทธเจ้าผู้มีพระปรีชาใหญ่ มีความเพียรมาก เป็น
นายกของโลก พร้อมด้วยพระสงฆ์ เป็นผู้อันเรำรุงด้วยปัจจัยที่
เทวดานำเข้ามาถวายเรา ได้เสด็จไปเยี่ยมท่านเวตตะแล้ว ภายหลัง
เสด็จกลับมายังพระเชตวันมหาวิหารแล้ว จึงทรงแต่งตั้งเราไว้ใน
ตำแหน่งเอตทัคคะ พระศาสดาผู้ทรงประพฤติประโยชน์แก่สัตว์
ทั้งปวง ได้ตรัสสรรเสริญเราในท่ามกลางบริษัทว่า คุณภิกษุทั้งหลาย
ในบรรดาสาวกของเรา ภิกษุสีวลีเลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายที่มีลาภ
มาก เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จ
แล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระสีวลีเถระได้ภยิตคคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สีวลีเถรพทาน.

วังคีสเถรพทานที่ ๔

ว่าด้วยบุญจริยาของพระวังคีสเถระ

[๑๓๔] ในกัปที่แสนแต่ภัทรกัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมตระ ผู้มีจักขุ

ในธรรมทั้งปวง ทรงเป็นผู้นำ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระศาสนา
ของ พระองค์ วิจิตรไปด้วยพระอรหันต์ทั้งหลายเหมือนคลื่น สาคกร
และเหมือนดาวบนท้องฟ้า พระพิชิตมารผู้สูงสุด อันมนุษย์พร้อม
ทั้งทวยเทพอสูรและนาคห้อมล้อมในท่ามกลางหมู่ชนซึ่งเคลื่อนกล่น
ไปด้วยสมณะและพราหมณ์ พระพิชิตมารผู้ถึงที่สุด โลก ทรงทำโลก
ทั้งหลายให้อินดีด้วยพระรัศมี พระองค์ยังดอกปทุม คือ เว ไนย
สัตว์ให้บานด้วยพระคำรัส ทรงสมบุรณ์ด้วยเวสัชชธรรม ๔ เป็น
อุดมบุรุษ ละความกลัวและความยินดีได้เด็ดขาด ทรงถึงธรรมอัน
เกษม องอาจกล้าหาญ พระผู้เลิศโลกทรงปฏิญาณซึ่งฐานะของผู้
เป็นโจกอันประเสริฐและพุทธภูมิทั้งสิ้น ไม่มีใครจะหักท้วงได้ใน
ฐานะไปไหนๆ เมื่อพระพุทธเจ้าผู้คงที่พระองค์นั้นบันลือสีหนาทอัน
หน้าสพึงกลัวอยู่ ย่อมไม่มีเทวดา มนุษย์ หรือพรหมบันลือตอบได้
พระพุทธเจ้าผู้แก้แล้วกล้าในบริษัท ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐ
ช่วยมนุษย์พร้อมทั้งเทวดาให้ข้ามวัฏสงสาร ทรงประกาศธรรมจักร
พระผู้มีพระภาคตรัสสรรเสริญคุณเป็นอันมาก ของพระสาวกผู้ได้รับ

สมมติที่ว่า เลิศกว่าภิกษุที่มีปฏิภาณทั้งหลาย แล้วทรงตั้งท่านไว้ใน
ตำแหน่งเอตทัคคะ ครั้งนั้น เราเป็นพราหมณ์ชาวเมืองหงสวดี เป็น
ผู้ได้รับสมมุติว่าเป็นคนศิริแจ้งพระเวททุกคัมภีร์ มีนามว่าวังคีสะ
เป็นที่ไหลออกแห่งนักปราชญ์ เราเข้าไปเฝ้าพระมหาวีระเจ้าพระองค์
นั้น สดับพระธรรมเทศนานั้นแล้วได้ปีติอันประเสริฐ เป็นผู้ยินดี
ในคุณของพระสาวก จึงได้นิมนต์พระสุคตผู้ทำโลกให้เปลือกลิน
พร้อมด้วยพระสงฆ์ให้เสวยและฉัน ๗ วันแล้ว นิมนต์ให้ครองผ้า
ในครั้งนั้นเราได้หมอบลงแทบพระบาททั้งสองด้วยเศียรเกล้าได้โอกาส
จึงยื่นประนมอัญชลีอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เป็นผู้ร่าเริง กล่าว
สคติพระชินสีห์ผู้สูงสุดว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นที่ไหลออกแห่ง
นักปราชญ์ ข้าพระองค์ขอนอบน้อมแด่พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้
เป็นฤาษีสูงสุด ข้าพระองค์ขอนอบน้อมแด่พระองค์ ข้าแต่พระองค์
ผู้เลิศกว่าโลกทั้งปวง ข้าพระองค์ขอนอบน้อมแด่พระองค์ ข้าแต่
พระองค์ผู้ทรงทำความไม่มีภัย ข้าพระองค์ขอนอบน้อมแด่พระองค์
ผู้ทรงย้ายิมาร ข้าพระองค์ขอนอบน้อมแด่พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้
ทรงทำปฏิญญาให้ไหลออก ข้าพระองค์ขอนอบน้อมแด่พระองค์ ข้าแต่
พระองค์ผู้ทรงประทานด้วยสันติสุข ข้าพระองค์ขอนอบน้อมแด่
พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงทำให้เป็นที่นับถือ ข้าพระองค์ขอนอบ
น้อมแด่พระองค์ พระองค์เป็นที่พึ่งของชนทั้งหลายผู้ไม่มีที่พึ่ง ทรง
ประทานความไม่มีภัยแก่ตนทั้งหลายที่กลัว เป็นที่คุ้มเคยของคน
ทั้งหลายที่มีภุมิธรรมสงบระงับ เป็นที่พึ่งที่ระลึกของคนทั้งหลายผู้
แสวงหาที่พึ่งที่ระลึก เราได้ชมเชยพระสัมพุทธเจ้าด้วยคำกล่าวสตุติมี
อาทิ อย่างนี้ แล้วได้กล่าวสรรเสริญพระคุณอันใหญ่ จึงได้บรรลุคติ
ของภิกษุผู้กล้ากว่านักพูด ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคผู้มีพระปฏิภาณไม่
มีที่สิ้นสุด ได้ตรัสว่า ผู้ใดเป็นผู้เลื่อมใสนิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วย
สาวก ให้ฉันสิ้น ๗ วัน ด้วยมือทั้งสองของตน และได้กล่าวสตุติ
คุณของเรา ปรรณาดำแหน่งแห่งภิกษุผู้กล้ากว่านักพูดในอนาคต-
กาล ผู้นั้นจักได้ตำแหน่งนี้สมดังมโนปรารถนา เขาจักได้เสวย
ทิพยสมบัติมีประมาณไม่น้อยในกัปที่แสนแต่กัปนี้ไป พระศาสดามี
นามว่าโคดม ซึ่งสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติ
ขึ้น พราหมณ์นี้จักได้เป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น
จักเป็นโอรสอันธรรมเนรมิต จักเป็นสาวกของพระศาสดามีนามชื่อ
ว่าวังคีสะ เราได้สดับพระพุทธรพยากรณ์นั้นแล้ว เป็นผู้มีความ
เบิกบานมีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระพิชิตมารด้วยปัจฉัย

ทั้งหลายในกาลครั้งนั้น จนทราบเท่าสิ้นชีวิต เพราะกรรมที่ทำไว้ดีนั้น และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้วได้ไปสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ ในภพสุดท้ายในบัดนี้ เราเกิดในสกุลปรีชาชน เมื่อเรา เกิดในครั้งหลัง มีอายุได้ ๗ ปีแต่กำเนิด เราเป็นผู้รู้เวททุกคัมภีร์ แก่กว่าในวาทศาสตร์ มีเสียงไพเราะ มีถ้อยคำวิจิตร ย่ำยิวาเท ของผู้อื่นได้ เพราะเราเกิดที่วังคชนบท และเราเป็นใหญ่ในถ้อยคำ เราจึงชื่อว่าวังคีสะ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ชื่อของเราจะเป็นเลิศ ก็ เป็นชื่อสมมติตามโลก ในเวลาที่เรารู้เรียงสาตั้งอยู่ในปฐมวัย เรา ได้พบท่านพระสารีบุตรเถระในพระนครราชคฤห์อันรื่นรมย์.

จบ ภาณวารที่ ๒๕

ท่านถือบาตร สำรวมดี ตาไม่ลอกแฉก พุดแต่พอประมาณ แลดู เพียงชั่วแอก เทียววิณษาตอยู่ ครั้นเราเห็นท่านแล้วก็เป็นผู้ อัจฉรย์ใจ ได้กล่าวบทคาถาอันวิจิตร เป็นหมวดหมู่เหมือนดอก กระจุกเหมาะ สม ท่านบอกแก่เราว่า พระสัมพุทธเจ้าผู้นำโลก เป็นศาสดาของท่าน ครั้งนั้นท่านพระสารีบุตรเถระผู้ฉลาดเป็นนัก ปราชญ์นั้น ได้พุดแก่เราเป็นอย่างดี เราอันพระเถระผู้คงที่ให้อินดีด้วยปฏิภาณอันวิจิตร เพราะถ้อยคำที่ปฏิสังขตด้วยวิราคารธรรม เห็นได้ยาก สูงสุด จึงชบศิริยะลงแทบเท้าของท่านแล้วก็กล่าวว่า ขอได้โปรดให้กระผมบรรพชาเถิด ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรผู้มี ปัญญามาก ได้นำเราไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เราชบเศียร ลงแทบพระบาท นั่งลงในที่ใกล้พระศาสดา พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ กว่านักปราชญ์ทั้งหลายได้ตรัสถามเราว่า ดูกรวังคีสะ ท่านรู้ศิริยะ ของคนที่ตายไปแล้วว่า จะไปสู่สุคติหรือทุกคิดด้วยวิชาพิเศษของท่าน จริงหรือ ถ้าท่านสามารถก็ขอให้ท่านบอกมาเถิด เมื่อเราทูลรับรอง แล้ว พระองค์ก็ทรงแสดงศิริยะสามศิริยะ เราได้กราบทูลว่า เป็น ศิริยะของคนที่เกิดในนรกและเทวดา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ นำของโลกได้แสดงศิริยะของพระชินาสพ ลำดับนั้น เราหมดมานะ จึงได้ทูลอ่อนวอนขอบรรพชา ครั้นบรรพชาแล้ว ได้กล่าวสุตตะเจ้า โดยไม่เลือกสถานที่ ที่นั่นแหละภิกษุทั้งหลายพากันโพนทนาว่า เราเป็นจันตกวี ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าผู้นำชั้นพิเศษได้ตรัสถามเรา เพื่อทดลองว่า คาถาเหล่านี้ย่อมแจ่มแจ้ง โดยควรแก่เหตุแก่คน ทั้งหลายผู้ตริครองแล้วมิใช่หรือ เราทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้มีความ เพียร ข้าพระองค์มิใช่ นักกาพย์กลอน แต่ว่าคาถาทั้งหลายแจ่มแจ้ง โดยควรแก่เหตุแก่ข้าพระองค์ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรวังคีสะ

ถ้ากระนั้น ท่านจงกล่าวสวดอิเรโดยควรแก่เหตุในบัดนี้ ครั้งนั้น เรา
ได้กล่าวคาถาสวดอิเรเข้าสู่เป็นพระฤกษ์สูงสุดแล้ว พระพิชิตมาร
ทรงพอพระทัยในคราวนั้น จึงทรงตั้งเราในตำแหน่งเอตทัคคะ เรา
หมั่นภิกษุอื่นๆ ก็เพราะปฏิภาณอันวิจิตร เราเป็นผู้มีศีลเป็นที่รัก
จึงเกิดความสลดใจเพราะเหตุนั้น ได้บรรลอรหัต พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสว่า ไม่มีใครอื่นที่จะเลิศกว่าภิกษุทั้งหลายที่มีปฏิภาณเหมือน
ดังวงศ์เสกษุภิกษุนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงทรงจำไว้
อย่างนี้ กรรมที่เราได้ทำไว้ในกัปที่แสน ได้แสดงผลแก่เราแล้วใน
อติภพนี้ เราหลุดพ้นจากกิเลส เหมือนลูกศรพ้นจากแฉ่ง ฉะนั้น
กิเลสทั้งหลายอันเราเผาเสียแล้ว เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระวังคิเสระได้ภยิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ วังคิเสระปทาน.

นันทกเถราปทานที่ ๕

ว่าด้วยบุพจริยาของพระนันทกเถระ

[๑๓๕] ในกัปที่แสนแต่กัปกัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมตระ ผู้มีจักขุ

ในธรรมทั้งปวง เป็นพระผู้นำ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระองค์
กว่านักปราชญ์ทั้งหลาย เป็นบุรุษอาชาไนยทรงปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล
เพื่อประโยชน์ เพื่อสุขแก่สรรพสัตว์ ถึงความเป็นผู้เลิศด้วยยศ
ในโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มีศิริ มีเกียรติคุณเป็นเครื่องอสังการ
ทรงชำนะมาร ได้รับการบูชาทั่วโลก ปราภฏทั่วไปทุกทิศ พระองค์
ทรงข้ามพ้นวิจิกิจฉา ล่วงพ้นความสงสัย มีความดำริชอบเต็มเปี่ยม
ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันอุดม ทรงยังหนทางที่ยังไม่เกิดให้เกิด
เป็นผู้สูงสุดกว่านรชน ตรัสบอกสิ่งทีคนอื่นยังไม่ได้บอก และทรง
ยังสิ่งที่ยังไม่เกิดให้เกิดมีพร้อม ทรงรู้จักหนทาง ทรงเข้าใจหนทาง
แจ้งชัด ตรัสบอกหนทางให้ ประเสริฐกว่านรชน ทรงฉลาดในหน
ทาง เป็นครู เป็นพระผู้สูงสุดกว่านายสารถิทั้งหลาย ครั้งนั้น
พระโลกนายกผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา ได้ตรัสพระธรรมเทศนา
จุดสัตว์ทั้งหลายผู้จมลงแล้วในหล่มคือ โมหะขึ้น พระมหามุนีทรง
สรรเสริญพระสาวกผู้มีสมมติว่าเลิศในการให้อิวาทแก่นางภิกษุณี
ทั้งหลาย ได้ทรงแต่งตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เราได้ฟังพระพุทธ-
คำรัสนั่นแล้ว ก็ชอบใจ จึงนิมนต์พระศาสดาพร้อมด้วยพระสงฆ์
ให้เสวยและฉันภัตตาหารแล้วปรารภณฐานันดรนั้น ครั้งนั้น พระ-
โลกนาถผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงเบิกบานพระทัยได้ตรัสกะ

เราว่า ท่านจงมีสุขอายุยืนเถิด ท่านจักได้ฐานันดรนี้สมมโนรถ
ปรารถนา ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระศาสดามีพระนามชื่อว่าโคดม
ผู้ทรงสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก
ท่านจักเป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็นโอรส
อันธรรมเนรมิต จักได้เป็นสาวกของพระศาสดามีนามชื่อนันทกะ
เพราะกรรมที่ได้ทำไว้ดีนั้น และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละ
ร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็ในภพสุดท้ายในบัดนี้
เราเกิดในสกุลเศรษฐี อันมั่นคงสมบูรณ์มีทรัพย์มากมาย ใน
พระนครสาวัตถี เราได้พบพระสุคตเจ้า ในวันที่พระองค์เสด็จเข้า
พระนคร เป็นผู้มีใจอศจรรย ได้เฝ้าออกบวชเป็นบรรพชิตในวันที่พระ-
พุทธองค์ทรงรับพระเชตะวันาราม ได้บรรลุอรหัตผลโดยกาลไม่นาน
เลย ครั้งนั้น เราอันพระศาสดาผู้ทรงเห็นธรรมทั้งปวงทรงพร่ำสอน
จึงข้าม ข้ามพินสังสารวัฏไปได้ เราสอนธรรมแก่พระภิกษุณี
ทั้งหลาย พระภิกษุณีที่เราสอนนั้นรวม ๕๐๐ รูปด้วยกัน ล้วนเป็น
ผู้ไม่มีอาสวะ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคผู้มีประโยชน์เกื้อกูลใหญ่ ทรง
พอพระทัย จึงทรงตั้งเราไว้ในตำแหน่งแห่งภิกษุผู้เลิศกว่าภิกษุ
ทั้งหลาย ฝ่ายให้โอวาทพระภิกษุณี กรรมที่เราทำไว้ในกัปที่แสน
แสดงผลแก่เราในอภัพนี้แล้ว เราเป็นผู้พ้นจากกิเลสด้วยดี
เหมือนลูกศรที่พ้นไปจากแฉ่ง ฉะนั้น เราเผากิเลสเสียแล้ว เราเผา
กิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบ ว่า ท่านพระนันทกเถระได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นันทกเถรปาทาน.

กาพุทธายีเถรปาทานที่ ๖

ว่าด้วยบุพจริยาของพระกาพุทธายีเถระ

[๑๓๖] ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ไป พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมตระผู้มี
จักขุในธรรมทั้งปวง เป็นผู้นำ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระองค์เป็นครู
ผู้ประเสริฐกว่าพวกผู้นำ เป็นพระพิชิตมารผู้เข้าใจสิ่งดีและสิ่งชั่ว
แจ้งชัด และเป็นคนกตัญญูกตเวที ย่อมประกอบสัตว์ทั้งหลายเข้าใน
อุบาย อันเป็นเหตุให้ถึงนิพพาน พระองค์ทรงรู้ธรรมทั้งปวง เป็น
ที่อาศัยอยู่แห่งความเอ็นดู เป็นที่สังสมแห่งอนันตคุณ ทรงพิจารณา
ด้วยพระญาณนั้นแล้ว ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐ พระองค์เป็น
ผู้มีความเพียรใหญ่ เจ้าปัญญา บางครั้ง ทรงแสดงธรรมไพเราะ
ปฏิสังขตด้วยสัจจะ ๔ แก่หมู่ชนไม่มีที่สุด สัตว์จำนวนแสนได้
บรรลุธรรม เพราะได้ฟังธรรมอันประเสริฐ อันงามในเบื้องต้น

งามท่ามกลางและงามที่สุดนั่น ครั้งนั้น แผ่นดินสั่นสะเทือน เมฆ
กระหึ่ม ทวยเทพ พรหม มนุษย์และอสูร ต่างก็แซ่ซ้องสาธุการ
ว่าโอ พระศาสดาประกอบด้วยพระกรุณา โอ พระสัทธรรมเทศนา
โอ พระพิชิตมารทรงจุดห่มุสัจธรรมที่จมลงในสมุทรรคือภพขึ้นมาแล้ว
เมื่อสัตว์พร้อมทั้งมนุษย์ เทวดาและพรหม เกิดความสังเวชเช่นนี้
แล้ว พระพิชิตมาร ได้ทรงสรรเสริญสาวกผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่าย
ทำสกุลาให้เลื่อมใส ครั้งนั้น เราเกิดในสกุลอำมาตย์ในพระนคร
หงสาวดี เป็นผู้นำมาซึ่งความเลื่อมใส น่าดู มีทรัพย์และธัญญาหาร
เหลือล้น เราเข้าไปยังพระวิหารหังสาราม ถวายบังคมพระศากย
พระองค์นั้น ได้สดับธรรมอันไพเราะ และทำสักการะแด่พระผู้คงที่
หมอบลงแทบบาทมุลแล้ว ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระมุนีผู้มีความเพียร
ใหญ่ ภิกษุใดในศาสนาของพระองค์ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย
ฝ่ายผู้ทำสกุลาให้เลื่อมใส ขอให้ข้าพระองค์ได้เป็นเหมือนภิกษุนั้น
ในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดเถิด ครั้งนั้น พระศาสดา
ผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา เมื่อจะเอาน้ำอมฤตรดเรา ได้ตรัสกะ
เราว่า ลูกขึ้นเถิดลูก ท่านจะได้ฐานันดรนี้สมมโนรณปรารถนา
บุคคลทำสักการะในพระพิชิตมารแล้ว จะพึงเป็นผู้ปราศจากผล
อย่างไรได้เล่า ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระศาสดามีพระนามชื่อว่า
โคดม ผู้สมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นใน
โลก ท่านจักได้เป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็น
โอรสอันธรรมเนรมิตร จักเป็นสาวกของพระศาสดา มีนามชื่อว่า
กาฬทายี ครั้งนั้น เราได้สดับพระพุทธานุภาพแล้ว เป็นผู้เบิกบาน
มีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระพิชิตมารซึ่งเป็นผู้นำขึ้นพิเศษ
ด้วยปัจจัยทั้งหลาย ครอบงำสิ้นชีวิต เพราะวิบากของกรรมนั้น
และเพราะตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้น
ดาวดึงส์

ก็ในภพสุดท้าย ในบัดนี้ เราเกิดในสกุลมหาอำมาตย์ ของพระเจ้า
แผ่นดินพระนามว่าสุทโธทนะ ในพระนครกบิลพัสดุ์ อันรื่นรมย์ ครั้ง
นั้น พระสิทธัตถราชกุมารผู้ประเสริฐกว่านรชน ได้ประสูติแล้ว
ที่สวนลุมพินีอันรื่นรมย์ เพื่อประ โยชน์และความสุขแก่โลกทั้งมวล
เราก็เกิดในวันเดียวกัน เติบโตมาพร้อมกันกับพระสิทธัตถราชกุมาร
นั้นแหละ เป็นสหายรักใคร่ชอบใจของกัน คู่กันเคยกัน ฉลาดใน
ทางนิติบัญญัติ พระสิทธัตถราชกุมารนั้น มีพระชนมายุ ๒๕ พรรษา
ได้เสด็จออกมหาภิเนษกรรม ณ บัดนี้ยังอยู่ ๖ พรรษา ก็ได้เป็นพระ

พุทธเจ้าผู้นำขึ้นพิเศษ พระพุทธองค์ทรงชำนาญพร้อมทั้งเสนา มาร
ยังอาสวะให้สิ้นไป ข้ามห้วงธรรมพือกุศลแล้ว เป็นพระพุทธเจ้า
ในโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก เสด็จไปยังป่าอิสิปตนะ ทรงแนะนำ
ภิกษุเบญจวัคคีย์ ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคก็เสด็จไปๆ ในที่นั้นๆ
แล้วทรงแนะนำเวไนยสัตว์ พระพิชิตมารพระองค์นั้น ทรงแนะนำ
เวไนยสัตว์ ทรงสงเคราะห์มนุษย์พร้อมทั้งทวยเทพ ได้เสด็จไปถึง
ภูเขาในแคว้นมคธแล้ว ประทับอยู่ในคราวครั้งนั้น ครั้งนั้น เราอัน
พระเจ้าแผ่นดินพระนามว่า สุทโธทนะทรงส่งไป ได้ไปเฝ้าพระพุทธพล
บวชแล้ว ได้เป็นพระอรหันต์ ครั้งนั้น เราทูลอ้อนวอนพระศาสดา
ผู้ทรงแสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ให้เสด็จไปนครกบิลพัสดุ์ ต่อจากนั้น
เราได้ล่องหน้าไปก่อน ทำสกุลาใหญ่ๆ ให้เลื่อมใส พระพิชิตมารผู้
ประเสริฐกว่านุรุษ ทรงพอพระทัยในคุณชื่อนั้นของเรา จึงได้ทรง
แต่งตั้งเราไว้ว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายที่ทาสกุลให้เลื่อมใส
เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้สำเร็จแล้ว ดังนี้.
ทราบ ว่า ท่านพระกาฬุทายีเถระได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กาฬุทายีเถรปาทาน.

อภยเถรปาทานที่ ๗

ว่าด้วยบุญจริยาของพระอภยเถระ

[๑๓๗] ในกัปที่แสนแต่ภัทรกัปนี้ พระพิชิตมารผู้รู้จบธรรมทั้งปวง เป็นพระ
ผู้นำ พระนามว่าปทุมุตระ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระตถาคตเจ้ายัง
บุคคลบางพวกให้ตั้งอยู่ในสรมณณ์ ยังบุคคลบางพวกให้ตั้งอยู่ใน
ศีล คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ อันอุดม พระธีรเจ้าพระองค์นั้น ทรง
ประทานสามัญผลอันอุดมแก่บุคคลบางคน ทรงหลังสมบัติ ๘
และวิชา ๗ แก่บุคคลบางคน พระโลกนาถผู้อุดมกว่านรชนพระองค์
นั้น ทรงประกอบสัตว์บางพวกไว้ในอภิญญา ทรงประทาน
ปฏิสัมภिता ๔ แก่บุคคลบางคน พระผู้เป็นสารถิฝีกนระ ทรงเห็น
ประชาสัตว์ที่ควรจะนำไปให้ตรัสรู้ได้ แม้ในสถานที่นับ โยชน์ไม่
ถ้วน ก็รีบเสด็จไปทรงแนะนำ ครั้งนั้น เราเป็นบุตรของพราหมณ์
ในพระนครหงสวดี เป็นผู้เรียนจบทุกเวท เข้าใจไวยากรณ์ ฉลาด
ในนิรุติ แก่ลวกกล้าในคัมภีร์นิฆัมมๆ เข้าใจตัวบท รู้ชัดในคัมภีร์
เกฏฐกะ ฉลาดในฉันทและกาพย์กลอน เมื่อเที่ยวเดินพักผ่อน ได้
ไปถึงพระวิหารหังสาราม ได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด อัน
มหาชนแวดล้อม เรามีมติเป็นข้าศึกเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ปราศจาก
กิเลสฐิติ ซึ่งกำลังทรงแสดงธรรม ได้สดับพระดำรัสของพระองค์อัน

ปราศจากมลทิน ไม่ได้พบเห็นพระดำรัสที่ไร้ประโยชน์ของพระมุนี
นั้น คือ คำที่ชักมาผิด คำที่ต้องกล่าวซ้ำ หรือคำที่ไม่ถูกทาง
เพราะฉะนั้น เราจึงได้บวช โดยเวลาไม่นานเลย เราก็เป็นผู้แก่แล้ว
กล้าในธรรมทุกอย่าง ได้รับสมมติให้เป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ ใน
พระพุทธพจน์อันละเอียด ครั้งนั้น เราได้ครองคาถา ๔ คาถา ซึ่งมี
พยัญชนะสละสลวย ชมเชยพระพุทธเจ้าเป็นผู้ปราศจากความ
กำหนัด มีความเพียรมาก ทรงอยู่ในสงสารที่มีภัย ไม่เสด็จนิพพาน
ก็เพราะพระกรุณา ฉะนั้น พระมุนีเจ้าจึงชื่อว่าทรงประกอบด้วย
พระกรุณา เพราะเหตุนี้ สัตว์ที่เป็นปุถุชนแต่ไม่ตกอยู่ในอำนาจ
กิเลส มีสัมปชัญญะ ประกอบด้วยสติ บุคคลไม่ควรจะคิด กิเลส
ที่มีกำลังทูลพล อันนอนเนื่องอยู่ในสันดานของเรา ถูกเผาด้วยไฟ
คือญาณแล้วไม่สิ้นไป ชื่อนั้นไม่เคยมีเลย ผู้ใดเป็นที่เคารพของ
โลกทั้งปวง เป็นผู้เลิศลอยในโลก และเป็นอาจารย์ของโลก โลก
ย่อมอนุวัตรตามผู้นั้น เราประกาศพระธรรมเทศนาสวดิพระสัมพุทธ-
เจ้า ด้วยคาถามีอาทิดังกล่าวมาทราบเท่าสิ้นชีวิต จุตจากอภัพนั้น
แล้วได้ไปสวรรค์ ในภพที่แสนแต่กับนี้ เรากล่าวสวดิพระพุทธเจ้าใด
เพราะการกล่าวสวดินั้น เราไม่รู้สึกรู้สึกละเลย นี่เป็นผลแห่งการกล่าว
สวดิ ครั้งนั้น เราได้เสวยราชสมบัติใหญ่อันเป็นที่พิภพในเทวโลก ได้
เสวยราชสมบัติใหญ่ของพระเจ้าจักรพรรดิก็มากครั้ง เราเกิดแต่ใน
สองภพ คือ ในเทวดาและมนุษย์ คิดอื่นไม่รู้จัก นี่เป็นผลแห่งการ
กล่าวสวดิ เราเกิดแต่ในสองตระกูล คือ สกุลกษัตริย์และสกุล
พราหมณ์ หากเกิดในสกุลที่ต่ำทรามไม่ นี่เป็นผลแห่งการกล่าวสวดิ
ก็ในภพสุดท้าย ในบัดนี้ เราเป็นโอรสของพระเจ้าพิมพิสารในพระ-
นครราชคฤห์อันอุดม มีนามว่าอภัย เราไปสู่อำนาจของปาปมิตร
สมาคมกับนิครนถ์ อันนิครนถ์นาฏบุตรส่งไป จึงได้เฝ้าพระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐสุด เราทูลถามปัญหาอันละเอียดสุขุม ได้สดับการ
พยากรณ์อย่างสูงแล้วจึงบวช ไม่นานก็ได้บรรลอรหัต เราเป็น
ผู้กล่าวสวดิพระชินวรเจ้าทุกเมื่อ เพราะกรรมนั้น เราจึงเป็นผู้มี
ร่างกายและปากมีกลิ่นหอม เป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยความสุข เพราะ
กรรมนั้นส่งผลให้ เราจึงเป็นคนมีปัญญากล้า มีปัญญาร่าเริง มี
ปัญญาเบา มีปัญญามาก และปฏิภาณอันวิจิตร.

เราเป็นผู้มีจิตเลื่อมใส กล่าวสวดิพระสยัมภูผู้ไม่มีใคร
เสมอเหมือน พระนามว่าปทุมุตระ เพราะผลของกรรม
นั้น เราจึงไม่ไปอบายภูมิถึงแสนกัป.

เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้วดังนี้
ทราบ ว่า ท่านพระอภัยเถระได้ภยิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อภัยเถรปาทาน.

โลมสติยเถรปาทานที่ ๘

ว่าด้วยบุพจริยาของพระโลมสติยเถระ

[๑๓๘] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัปปิผู้เป็น (เผ่าพันธุ์) พรหม
มีพระยศใหญ่ ประเสริฐกว่านักปราชญ์ ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น
เราและสหายชื่อจันทนะ ได้บรรพชาในพระศาสนา บำเพ็ญกิจ
พระศาสนาที่ท้ายร้านตลาด จุดจากอัตภาพนั้นแล้ว เข้าถึงสวรรค์ชั้น
ดุสิตทั้งสองคน ครอบงำเทพบุตรที่เหลือในดุสิตนั้น ด้วยการพ้อน
การขับ การประโคม และองค์ ๑๐ มีรูปเป็นต้นอันเป็นทิพย์ อยู่-
เสวยมหันตสุขทราบเท่าสิ้นอายุ จุดจากดุสิตนั้นแล้ว จันทนเทพบุตร
เข้าถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ส่วนเราเกิดเป็นโอรสของเจ้าศากยะในพระ
นครกบิลพัสดุ์ ในคราวที่พระศาสดาผู้นายกของโลก อันพระอุทายี
เถระเชิญเสด็จมาถึงพระนครกบิลพัสดุ์ เพื่อจะทรงอนุเคราะห์เจ้า
ศากยะ ครั้งนั้น พวกเจ้าศากยะมีมานะจัด ไม่รู้จักคุณของพระพุทธเจ้า
เป็นคนกระด้างเพราะชาติ ไม่เอื้อเฟื้อ ไม่นอบน้อมพระสัมพุทธเจ้า
พระพิชิตมารผู้เป็นมุนี ทรงทราบความดำริของเจ้าศากยะเหล่านั้น จึง
ได้เสด็จจรงกรมในอากาศยังรัฐิพระบาทให้ตกลง เหมือนเมฆยังฝน
ให้ตกโพลงแล้วเหมือนเปลวไฟลุกโพลงอยู่ ฉะนั้น ทรงแสดงพระรูป
ที่ไม่กระสับกระส่าย แล้วทรงหายไปเสียอีก แม้พระองค์เดียวก็เป็น
มากองค์ได้ แล้วกลับเป็นพระองค์เดียวอีก ทรงแสดงความมืดและ
แสงสว่าง ทรงทำพระปาฏิหาริย์มากมาย ทรงปราบพวกพระญาติให้
หมดมานะ ขณะนั้นเอง มหาเมฆอันตั้งขึ้นในทวีปทั้ง ๔ ยังฝนให้ตก
ลงแล้ว ก็ในครั้งนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาเวสสันดรชาดก
คราวนั้น กษัตริย์เหล่านั้นทุกๆ พระองค์ กำจัดความเมาอันเกิดจาก
ชาติได้แล้ว ถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะ ในกรณนั้น พระเจ้าสุทโธท-
นะได้ตรัสว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้มีปัญญาเสมอด้วยแผ่นดิน มีจักขุโดย
รอบ ครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๓ ที่หม่อมฉันถวายบังคมพระบาท
ทั้งสองของพระองค์ ก็ในครั้งพระองค์ประสูติ แผ่นดิน
ไหว หม่อมฉันก็ได้ถวายบังคม และครั้งที่เงาไม้หว่าไม่
เอนเอียง หม่อมฉันก็ถวายบังคมพระองค์ฯ.

ครั้งนั้น เราเห็นพุทธานุภาพนั้นแล้ว เป็นผู้อัครรรยโงจึงได้บรรพชา

เป็นคนขามารดา จึงได้อาศัยอยู่ในพระนครกบิลพัสดุ์นั่นเอง ครั้งนั้น
จันทเทพบุตรได้เข้ามาหาเราแล้ว ถ้ามถึงนัยแห่งผู้มีราตรีเดียวเจริญ
ทั้งย่อและพิสดาร ครั้งนั้น เราอันจันทเทพบุตรตักเตือนแล้ว เข้าไป
เฝ้าพระศาสดาผู้นำของนรชน ได้สดับกัณฑ์เทวรัตตคาถา เป็นผู้สลดใจ
รักใคร่ป่า ได้บอกกลา มารดาว่า จักอยู่ในป่าแต่ผู้เดียว เมื่อถูกมารดา
ห้ามปรามว่า ท่านเป็นคนละเอียดอ่อน เราได้ตอบว่า เราจักทำหญ้าคา
หญ้าเลา แฝก หญ้าปล้อง หญ้ามุงกระต่าย ให้แหลกละเอียดทั้งหมด
ด้วยอก พอกพูนวิเวก ครั้งนั้น เราได้เข้าป่านึกถึงคำสอนของพระ
พิชิตมาร คือ กัณฑ์เทวรัตโตวาทว่า ผู้มีปัญญาไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วง
ไปแล้ว ไม่ควรหวังสิ่งที่ยังมาไม่ถึงสิ่งใดที่ล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็ละ
ไปแล้ว และสิ่งใดที่ยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็ยังไม่ได้ไม่ถึง ก็บุคคลใด
เห็นแจ้งธรรมที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ในที่นั้นๆ ไม่ถนอมแน่น ไม่คลอน
แคลน บุคคลนั้นมารู้แจ้งธรรมนั้นแล้ว ควรเจริญธรรมนั้นไว้เนืองๆ
ความเพียรควรทำเสียในวันนี้แหละ เพราะใคร่เล่าจะพึงรู้ว่าความตาย
จะมีในวันพรุ่งนี้ การผิดเพี้ยนกับพระยามัจจุราชผู้มีเสนาใหญ่ผู้นั้น
ย่อมไม่มีเลข มุนีผู้สงบระงับ ย่อมกล่าวสรรเสริญบุคคลผู้มีธรรมเป็น
เครื่องอยู่ มีความเพียรเผากิเลสไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลาง
คืนอย่างนี้นั้นแล้ว ผู้มีราตรีเดียวเจริญ ดังนี้แล้ว ได้บรรลุดูรหัตถ์ เรา
เผาภิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวาท่านพระโลมสติยเถระได้ภายิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โลมสติยเถรปาทาน.

วนวัจฉเถรปาทานที่ ๕

ว่าด้วยบุพจริยาของพระวนวัจฉเถระ

[๑๓๕] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้ามีพระนามว่ากัสสปะผู้เป็นพงศ์พันธุ์ของ
พรหม ทรงพระยศใหญ่ ประเสริฐกว่านักปราชญ์ทั้งหลาย ได้เสด็จ
อุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น เราวชิรในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ประพฤติพรหมจรรย์ตราบเท่าสิ้นชีวิต จุตติจากอภัพพานั้นแล้ว เพราะ
กรรมที่ทำไว้ดีนั้น และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ เราละร่างมนุษย์
นั้นแล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จุตติจากนั้นแล้ว ได้เป็นนกกพิลาป
อยู่ในป่า ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยคุณ ยินดีในฉานทุกเมื่อ อาศัยอยู่ในป่า
นั้น ท่านเป็นผู้มีจิตเมตตาประกอบด้วยกรุณา มีหน้าเบิกบานทุกเมื่อ
วางเฉย มีความเพียรมาก ฉลาดในอัปมัญญา มีความดำริปราศจาก
นิรวณณ์ มีอริยาศัยใคร่ประ โยชน์แก่สรรพสัตว์ โดยไม่นาน เราคุ้น
เคยในพระสาวกของพระสุคตนั้น เมื่อเราเข้าไปจับอยู่แทบเท้าของ

ท่านผู้อ่านนั่งอยู่ในอาศรม ณ ครั้งนั้น บางครั้งท่านก็ให้เหยื่อ บางครั้ง
ท่านก็แสดงธรรมเทศนา ครั้งนั้น เราเข้าไปหาท่านผู้เป็นโอรสของ
พระพิชิตมารด้วยความรักอันไพบุลย์ จูติจากอัทธภาพนั้นแล้ว ได้ไป
สวรรคป่านดังจากที่อยู่แล้วกลับไปเรือนของตัว ฉะนั้น เราจูติจาก
สวรรคแล้วเกิดในมนุษย์ด้วยบุญกรรม ได้ทิ้งเรือนออกบวชโดยมาก
เราเป็นสมณะ คาส พรหมณ์ ปริพาชกอยู่ในป่ากว่าร้อยชาติ ก็ใน
ภพสุดท้าย ในบัดนี้ เราหยังลงสู่ครรภ์ภรรยาของพรหมณ์วิจล โคตร
ในพระนครกบิลพัสดุ์ อันนารีนรมย์ เมื่อเรายังอยู่ในครรภ์ มารดา
ของเราแพ่ท้องในเวลาที่เราใกล้จะคลอด ท่านตัดสินใจที่จะอยู่ใน
ป่า ต่อนั้น มารดาของเราได้คลอดเรากายในป่าอันนารีนรมย์ เมื่อ
เราออกจากครรภ์มารดา คนทั้งหลายเอาผ้ากาสาะรับรองเราขณะนั้น
พระสิทธัตถราชกุมารผู้เป็นรัชชยของศากยวงศ์ ก็ประสูติ เราเป็น
สหายรักสนิทชิดชอบของพระองค์ เมื่อพระองค์ละยศอันไพบุลย์
เสด็จออกมหาภิเนษกรรมเพื่อสละประโยชน์แก่สัตว์ แม้เราก็บวช
แล้วเข้าไปสู่ป่าหิมพานต์ เราพบท่านพระกัสสปผู้อยู่ป่านาสรรเสริญ
บอกกล่าวธุรงค์ จึงได้สดับข่าวว่า พระพิชิตมารเสด็จอุบัติขึ้น
แล้วก็ได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นสารถิสีกนระ พระองค์ได้ทรง
แสดงพระธรรมเทศนา ประกาศประโยชน์ทุกประการแก่เรา ต่อนั้น
เราก็ได้บวชแล้วเข้าไปป่าตามเดิม เมื่อเราอยู่ในป่านั้น เป็นผู้ไม่
ประมาทได้เห็นอภิญญา ๖ โอ เราเป็นผู้มีลาภอันได้ดีแล้ว เป็น
ผู้อันพระศาสดาผู้เป็นกัลยาณมิตรทรงอนุเคราะห์แล้ว เราผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้วดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระวนวิจลเถระได้กัณฐิตคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ วนวิจลเถรปาทาน.

จูพสุคัณฐเถรปาทานที่ ๑๐

ว่าด้วยบุพจริยาของพระจูพสุคัณฐเถระ

[๑๔๐] ในภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้ามีพระนามว่ากัสสปผู้เป็นพงศัพันธุ์พรหม

ทรงพระยศใหญ่ ประเสริฐกว่านักปราชญ์ทั้งหลาย ได้เสด็จอุบัติขึ้น
แล้ว พระองค์สมบุรณ์ด้วยอนุพยัญชนะ มีพระลักษณะอันประเสริฐ
๗๒ ประการ มีพระรัศมีล้อมรอบข้างละวา ประกอบด้วยข่ายรัศมี
ทรงยังสัตว์ให้ยินดีได้เหมือนพระจันทร์ แผลดแสงเหมือนพระ
อาทิตย์ ทำให้เยือกเย็นเหมือนเมฆ เป็นบ่อเกิดแห่งคุณเหมือน
สาคร มีศีลเหมือนแผ่นดิน มีสมาธิเหมือนขุนเขาหิมวันต์ มี
ปัญญาเหมือนอากาศ ไม่ข้องเหมือนกับลม ครั้งนั้น เราเกิดใน

สกุลใหญ่ มีทรัพย์สินและธัญญาหารมากมาย เป็นที่สังสมแห่งรัตนะ
ต่างๆ ในพระนครพาราณสี เราได้เข้าไปเฝ้าพระองค์ผู้เป็นนายก
ของโลก ซึ่งประทับนั่งอยู่กับบริวารมากมาย ได้สดับอมตธรรมอัน
นำมาซึ่งความยินดีแห่งจิต พระพุทธองค์ทรงพระมหาปฐิสถลักษณะ
๓๒ ประการ มีนักษัตรฤกษ์ดีเหมือนพระจันทร์ ทรงสมบุรณ์ด้วย
อนุพยัญชนะ บานเหมือนต้นพญารัง อันขายคือพระรัศมีแวดวง
มีพระรัศมีรุ่งเรือง เหมือนภูเขาทอง มีพระรัศมีล้อมรอบด้านละวา
มีรัศมีนับด้วยร้อยเหมือนอาทิตย์ มีพระพักตร์เหมือนทองคำ
เป็นพระพิชิตมารผู้ประเสริฐ เป็นเหมือนภูเขาอันให้เกิดความยินดี
มีพระหัตถ์เต็มด้วยพระกรุณา มีพระคุณปานดั่งสาคร มีพระเกียรติ
ปรากฏแก่โลก เหมือนเขาสินธุซึ่งเป็นภูเขาสูงสุด มีพระยศ
เป็นที่ปลื้มใจ เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาเช่นเดียวกับอากาศ เป็น
นักปราชญ์ มีพระทัยไม่ข้องในสิ่งที่ตั้งปวงเหมือนลม เป็นผู้นำ เป็น
ที่พึ่งของสรรพสัตว์เหนือแผ่นดิน เป็นมุนีผู้สูงสุด อันโลกไม่เข้า
ไปฉาบทาได้เหมือนปทุมน้ำไม่ติด ฉะนั้น เป็นผู้เช่นกับกองไฟเผา
หญ้าคือวาทะดวงโลก พระองค์เป็นเสมียนยาบับัดโรค ทำให้ยา
พิษคือกิเลสพินาศ ประดับด้วยกลิ่นคือคุณเหมือนภูเขาคันธมาทน์
เป็นนักปราชญ์ที่เป็นบ่อเกิดของคุณ คุณดั่งสาครเป็นบ่อเกิดแห่ง
รัตนะทั้งหลาย ฉะนั้น และเป็นเหมือนม้าสินธพอาชาไนย เป็นผู้
นำไปซึ่งมลทินคือกิเลส ทรงย้ายมารและเสนามารเสียได้ เหมือน
นายทหารใหญ่ผู้มีชัยโดยพิเศษ ทรงเป็นใหญ่เพราะรัตนะคือ
โพชนงค์เหมือนพระเจ้าจักรพรรดิ ทรงเป็นผู้เยี่ยวยาพยาธิ คือ
โทษะเหมือนกับหมอใหญ่ ทรงเป็นหมอฝ่าฝืนคือทักขิณี เหมือน
ศัลยแพทย์ผู้ประเสริฐสุด ครั้งนั้น พระองค์ทรงส่องโลกให้โชติช่วง
อันมนุษย์และทวยเทพสักการะ เป็นดั่งพระอาทิตย์ส่องแสงสว่าง
ให้แก่ารชน ทรงแสดงพระธรรมเทศนาในบริษัททั้งหลาย พระ
องค์ทรงปราสาธอนอย่างนี้ว่า บุคคลจะมีโภคทรัพย์มากได้เพราะให้
ทาน จะเข้าถึงสุคติก็เพราะศีล จะดับกิเลสได้เพราะภาวนา ดังนี้
บริษัททั้งหลายฟังเทศนานั้น อันให้เกิดความเขม็งขึ้นมากไเพราะ
ทั้งเบื้องต้นท่ามกลางและที่สุด มีรสใหญ่ ประหนึ่งน้ำอมฤต เราได้
สดับพระธรรมเทศนาอันไพเราะดี ก็เลื่อมใสในพระศาสนาของพระ
พิชิตมาร จึงถึงพระสุคตเจ้าเป็นสรณะ นอบน้อมกราบเท้าสิ้นชีวิต
ครั้งนั้น เรานั้น ได้เอาของหอมมีชาติ ๔ ทาพื้นพระคันธกุฎีของพระ
มหายานี่เดือนหนึ่ง ๘ วัน โดยตั้งปณิธานให้สรีระที่ปราศจากกลิ่น

หอมให้มีกลิ่นหอม ครั้งนั้น พระพิชิตมารได้ตรัสพยากรณ์เราผู้อยาก
ได้กายมีกลิ่นหอมว่านระได เอาของหอมทาพื้นพระคันธกุฎีคราว
เดียว ด้วยผลของกรรมนั้น นระนี้เกิดในชาติใดๆ จักเป็นผู้มีตัว
หอมทุกชาติไป จักเป็นผู้เจริญด้วยกลิ่นคือคุณ จักเป็นผู้ไม่มีอาสวะ
ปรินิพพาน เพราะกรรมที่ทำไว้ดีนั้น และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้
เราละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็ในภพสุดท้ายใน
บัดนี้ เราเกิดในสกุลอันมั่งคั่ง เมื่อเรายังอยู่ในครรภ์มารดา มารดา
เป็นหญิงมีกลิ่นตัวหอม และในเวลาที่เราคลอดจากครรภ์มารดานั้น
พระนครสาวดีหอมฟุ้งเหมือนกับถูกรอบด้วยกลิ่นหอมทุกอย่าง
ขณะนั้นฝนดอกไม้อันหอมหวาน กลิ่นทิพย์อันน่านรื่นรมย์ใจ และ
รูปมีค่ามาก หอมฟุ้งไป เราเกิดในเรือนหลังใด เรือนหลังนั้น
เทวดาได้เอารูปและดอกไม้ล้วนแต่มีกลิ่นหอม และเครื่องหอมมา
อบ ก็ในเวลาที่เรายังเยาว์ ตั้งอยู่ในปฐมวัย พระศาสดาผู้เป็น
สาวดีสี่กษัตริย์ ทรงแนะนำบริษัทยของพระองค์ที่เหลือแล้ว เสด็จมา
ยังพระนครสาวดี พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นทั้งหมด ครั้ง
นั้น เราได้พบพุทธานุภาพจึงออกบวช เราเจริญธรรม ๔ ประการ
คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุติอันยอดเยี่ยม แล้วบรรลุนิพพาน
เป็นที่สิ้นอาสวะในคราวที่เราออกบวช ในคราวที่เราเป็นพระ
อรหันต์ และในคราวที่เราจักนิพพาน ได้มีฝนมีกลิ่นหอมตกลงมา
ก็กลิ่นสตรีระอันประเสริฐสุดของเรา ครอบงำจันทน์อัน
มีค่า ดอกจำปาและดอกอบเชย และเราไปในที่ใดๆ
ก็ย่อมจะข่มขี้กลิ่นเหล่านี้เสียโดยประการทั้งปวง ฟุ้งไป
เช่นนั้นเหมือนกัน

เราเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ถอนภพขึ้นได้หมดแล้ว ตัดกิเลสเครื่อง
ผูกมัดข้างตัดเชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ การที่เราได้มายังสำนัก
ของพระพุทธเจ้าของเรา เป็นการมาดีแล้วหนอ วิชชา ๓ เราบรรลุนิพ
แล้วโดยลำดับ พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว คุณวิเศษเหล่านี้
คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖ เราทำให้แจ้งชัด
แล้ว พระพุทธศาสนาเราทำได้เสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่ ท่านพระจูฬสุคันธเถระได้ภายิตถาคตาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ จูฬสุคันธเถรปาทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ลกฺขณกฺกัถิยเถรปาทาน ๒. กังขาเรวตเถรปาทาน ๓. สีวลีเถรปาทาน ๔. วังคีส-

*เถรภาพาน ๕. นันทกเถรภาพาน ๖. กาพุทธายีเถรภาพาน ๗. อภยเถรภาพาน ๘. โลมสติย-
*เถรภาพาน ๙. วนวัจฉเถรภาพาน ๑๐. จูฬสุคันธเถรภาพาน และในวรรคนี้มีคาคา ๓๑๖
คาคา.

จบ ภัททียวรรคที่ ๕๕

รวมวรรค

๑. กณิการวรรค ๒. ผลทายกวรรค ๓. ตินทายกวรรค ๔. กัจจายนวรรค ๕. ภัททียวรรค
บัณฑิตคำนวณคาคาไว้แผนกหนึ่ง รวมได้ ๕๘๔ คาคา และประกาศอปทานรวมได้ ๕๕๖ อป
ทาน

พร้อมกับอุทานคาคา มีคาคารวม ๖๒๑๘ คาคา.

จบ พุทธภาพาน ปัจเจกพุทธภาพาน และเถรภาพานแต่เท่านี้

เถรภาพาน

สุเมธวรรคที่ ๑

สุเมธาเถรียภาพานที่ ๑

ว่าด้วยบุญจริยาของพระสุเมธาเถรี

ลำดับนี้จึงสดับอปทานของพระเถรีต่อไป

[๑๔๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าโกนาคมน์ ประทับอยู่ที่สังฆาราม
เราซึ่งเป็นหญิงสหายกัน ๓ คน ได้ถวายวิหารทาน เราทั้ง ๓ คน
เกิดในเทวโลก ๑๐ ครั้ง ๑๐๐ ครั้ง ๑๐๐๐ ครั้ง ในมนุษยโลกไม่จำ
ต้องพูดถึง ในเทวโลกเราเป็นคนมีฤทธิ์มาก ในมนุษยย์ก็ไม่จำต้อง
พูดถึง ดิฉันเป็นนางแก้ว พระมเหสี ของพระเจ้าจักรพรรดิ ดิฉัน
สร้างสมกุศลไว้ในชาตินั้น ชน ๓ คนคือ นางธัญชานี นางเขมา
และดิฉัน มีสกุลและบุตรอันสำเร็จดีแล้ว ได้สร้างพระอารามอย่าง
สวยงาม ประดับประดาด้วยเครื่องตกแต่งทุกอย่างเสร็จแล้ว มอบ
ถวายแด่สงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เป็นผู้เบิกบานใจเพราะกรรม
นั้นส่งผล ในกำเนิดที่ดิฉันเกิดคือสวรรค์ ดิฉันก็ถึงความเป็นหญิง
เลิศ และในมนุษยย์ก็เช่นเดียวกัน พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ
ผู้เป็นพงศ์พันธุ์พรหม มีพระยศใหญ่ ประเสริฐกว่านักปราชญ์
ทั้งหลาย ได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในกัปนี้เอง พระเจ้ากาสิ พระนาม
ว่ากิกิ บรมกษัตริย์ในพระนครพาราณสีอันเป็นบุรีอุดม เป็นอุปัฏฐาก
ของพระพุทธองค์ในครั้งนั้น ท้าวเธอมีพระราชธิดา ๗ พระองค์
พระราชธิดาเหล่านั้นยังสาว ดำรงอยู่ในความสุข พอพระทัยในการ
อุปัฏฐากพระพุทธเจ้า ประพฤติพรหมจรรย์ ดิฉันเป็นพระสหายของ

พระราชธิดาเหล่านั้น เป็นหญิงมั่นคงในศีล ได้ถวายทานโดยเคารพ
ประพฤติพรหมจรรย์ในเรือนนั่นเอง เพราะกรรมที่ทำไว้ดีนั้นและ
เพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดีฉันละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์
ชั้นดาวดึงส์ จุตจากดาวดึงส์แล้วไปสวรรค์ชั้นยามา จุตจากสวรรค์
ชั้นยามานั้นแล้ว ไปชั้นดุสิต และจุตจากดุสิตไปชั้นนิมมานรดีแล้ว
ก็ไปชั้นดาวดึงส์ ดีฉันผู้ประกอบด้วยบุญกรรม เกิดในภพใดชาติใด
ในภพนั้นชาตินั้นก็ดีเป็นพระมเหสีของพระมหากษัตริย์ ดีฉันจุต
จากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นแล้วเกิดในมนุษย์ ได้เป็นพระมเหสีของ
พระเจ้าจักรพรรดิ และพระเจ้าแผ่นดินประเทศเอกราช เสวยสมบัติ
ทั้งในสวรรค์และมนุษย์ มีความสุขทุกชาติ ท่องเที่ยวไปในชาติเป็น
อันมาก เหตุปัจจัยและมูลนั้นๆ เหมาะสมในพระศาสนา นั่นคือ
สโมธานข้อต้น สโมธานของดีฉันผู้ยินดีในธรรมนั้นดับสนิทแล้ว
ดีฉันเผากิเลสเสียแล้ว ถอนภพขึ้นได้หมดแล้ว ตัดกิเลสเครื่องผูก
พันเหมือนช้างพังตัดเชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ การที่ดีฉัน ได้
มาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุดนี้ เป็นการมาดีแล้วหนอ
วิชา ๓ ดีฉันบรรลุแล้วโดยลำดับ พระพุทธศาสนาดีฉันได้ทำเสร็จ
แล้ว คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖
ดีฉันได้ทำให้แจ้งแล้ว พระพุทธศาสนาดีฉันได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้
ทราบ ว่า ท่านพระสุเมธาภิษุณฺโณได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สุเมธาเถรียาปทาน.

เมฆลทายิกาเถรียาปทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการถวายสายสะอึง

[๑๔๒] ดีฉันได้สร้างพระสถูปของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าสิทธัตถะ ดีฉัน
ได้ถวายสายสะอึงเพื่อนวกรรมของพระศาสดา และเมื่อพระมหา
สถูปสำเร็จแล้ว ดีฉันเลื่อมใสต่อพระมุนีผู้เป็นนาถะของโลก ได้
ถวายสายสะอึงอีกด้วยมือทั้งสองของตนในกัปที่ ๕๔ แต่กัปนี้ ดีฉัน
ได้ถวายสายสะอึงในครั้งนั้น ด้วยกรรมนั้น ดีฉันไม่รู้จักทุกคติเลย
นี้เป็นผลแห่งการสร้างพระสถูป ดีฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ถอน
ภพขึ้นได้ทั้งหมดแล้ว ตัดกิเลสเครื่องผูกพันช้างพังตัดเชือกแล้ว
เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ การที่ดีฉัน ได้มายังสำนักของพระพุทธเจ้าผู้
ประเสริฐสุดนี้ เป็นการมาดีแล้วหนอ วิชา ๓ ดีฉันบรรลุแล้วโดย
ลำดับ พระพุทธศาสนาดีฉันได้ทำเสร็จแล้ว คุณวิเศษเหล่านี้ คือ
ปฏิสัมภिता ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖ ดีฉันได้ทำให้แจ้งชัดแล้ว
พระพุทธศาสนาดีฉันได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระเมฆลทาศิกษิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เมฆลทาศิกษิกษิยาปทาน.

มณฑปทาศิกษิกษิยาปทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการสร้างมณฑป

[๑๔๓] ดิฉันได้ให้นายช่างสร้างมณฑปถวายพระพุทธเจ้าพระนามว่า โคนา-

กมน์ และได้สร้างพระสถูปอันบรร ของพระพุทธเจ้าผู้เป็นพงศ์

พันธุ์ ของโลก ดิฉันไปยังชนบท นิคมหรือราชธานีใดๆ ย่อมได้รับ

การบูชาในที่นั้นๆ ทุกแห่ง นี่เป็นผลของบุญกรรม ดิฉันเผากิเลส

ทั้งหลายแล้ว พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบว่าคุณพระมณฑปทาศิกษิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ มณฑปทาศิกษิกษิยาปทาน.

สังกมณฑปทาศิกษิกษิยาปทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการทอดตนเป็นทางเดิน

[๑๔๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่า โภณทัตถุญะ ผู้ประเสริฐกว่าโลก

คงที่ ทรงช่วยสัตว์ให้ข้ามวิภูสงสาร เสด็จพระดำเนินไปที่ถนน

ดิฉันออกจากเรือนแล้วนอนคว่ำหน้า ครั้นนั้น สมเด็จพระโลกเชษฐ

ผู้ทรงพระกรุณา ได้เสด็จเหยียบไปบนศีรษะดิฉัน ครั้นแล้ว พระองค์

ก็ได้เสด็จเลยไป ดิฉันได้ไปสวรรค์ชั้นดุสิต ก็เพราะจิตเลื่อมใสใน

ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระสังกมณฑปทาศิกษิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สังกมณฑปทาศิกษิกษิยาปทาน.

นพมาลิกาทศิกษิกษิยาปทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกอ้อบูชาพระ

[๑๔๕] ดิฉันได้เกิดเป็นนางกินรีอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำจันทกาศา ครั้นนั้น ดิฉันได้พบ

พระสยัมภูพระพุทธเจ้าผู้ปราศจากธุลี ผู้ไม่ทรงพ่ายแพ้อะไร ดิฉันมีจิต

เลื่อมใสโสมนัส เกิดปีติ ประนมอัญชลีแล้ว เก็บเอาดอกอ้อมา

บูชาพระสยัมภู เพราะกรรมที่ทำไว้ดั้นนั้น และเพราะการตั้งเจตน์

จำนงไว้ ดิฉันสร้างนางกินรีแล้ว ได้ไปสู่คณะไตรทศ ได้เป็น

พระอัครมเหสีของท้าวสักกเทวราช ๓๖ พระองค์ ได้เป็นพระอัคร-

มเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๑๐ พระองค์ ดิฉันเสวยความดีแล้วก็ได้

ออกบวชเป็นบรรพชิต ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ถอนภพขึ้น ได้

หมดแล้ว อาสวะของดิฉันสิ้นไปหมดแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก

ในภพที่ ๕๔ แต่กับนี้ ดิฉันได้บูชาด้วยดอกไม้ ด้วยการบูชา

ดิฉันไม่รู้จักทุกขิเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา ดิฉันเผากิเลสทั้งหลาย

แล้ว พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระนพมาลิกาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นพมาลิกาเถรียาปทาน.

เอกปิณฑปาตทายิกาเถรียาปทานที่ ๖

ว่าด้วยผลแห่งการถวายอาหารบิณฑบาต

[๑๔๖] ในพระนครพันธุมดี มีพระบรมกษัตริย์พระองค์หนึ่งพระนามว่า พันธุมมา ดิฉันเป็นพระอัครมเหสีของท้าวเธอ ดิฉันย่อมพูดกะคนบางคน ครั้งนั้น ดิฉันอยู่ในที่ลับ นั่งคิดอย่างนี้ว่า ก็กุศลที่จะพึงถือเอาไปที่เราทำไว้ไม่มีเลย เราจะต้องไปนรกที่มีความเร่าร้อนใหญ่ยิ่งเผ็ดร้อน ร้ายกาจ ทารุณ โดยแน่นอน ในข้อนี้เราไม่มีความสงสัยเลย ดังนี้ ดิฉันเข้าไปเฝ้าพระราชา แล้วกราบทูลว่า ขอเดชะ ขอพระองค์จงพระราชทานสมณะให้หม่อมฉันสักองค์หนึ่งเถิด หม่อมฉันจักนิมนต์ให้ท่านฉัน พระมหาราชชาติพระราชทานสมณะผู้มีอินทริย์อันอบรมแล้วให้ดิฉัน ดิฉันรับบาตรของท่านแล้ว นิมนต์ท่านให้ฉันจนอิ่มหน้า ด้วยข้าวที่ระคนด้วยน้ำมันและทมิ ดิฉันบูชาด้วยข้าวที่ระคนด้วยน้ำมันและทมิแล้ว ทำของหอมและเครื่องไล้ทา เอร่างแหปิดแล้วเอาผ้าเหลืองคลุมไว้ ดิฉันนึกถึงอารมณ์ของดิฉันนี้ทราบเท่าสิ้นชีวิต ยังจิตให้เลื่อมใสในกรรมนั้นแล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ดิฉันได้เป็นพระอัครมเหสีของท้าวสักกรินทเทวราช ๓๐ พระองค์ สิ่งที่ดิฉันปรารถนาด้วยใจ ย่อมเกิดสมดังประสงค์ ดิฉันได้เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๒๐ พระองค์ ดิฉันเป็นหญิงสร้างตัวเอง ท่องเที่ยวไปในภพน้อยใหญ่ ดิฉันพ้นจากเครื่องผูกพันทุกอย่างแล้ว มีการอุปบัติไปปราศแล้ว มีอสาวะสิ้นไปหมดแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ ดิฉันได้ให้ทานใดในกาลนั้นด้วยทานนั้น ดิฉันจึงไม่รู้จักทุกข์เคย นี้เป็นผลแห่งบิณฑบาต ดิฉันเผาภิเษกทั้งหลายแล้ว พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระเอกปิณฑปาตทายิกาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกปิณฑปาตทายิกาเถรียาปทาน.

กฐัจฉุกกิตายิกาเถรียาปทานที่ ๗

ว่าด้วยผลแห่งการถวายภิกษาหารหนึ่งทัพพี

[๑๔๗] ดิฉันได้ตั้งเอาภิกษาทัพพีหนึ่ง ถวายแด่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด

พระนามว่าติสสะ บรมศาสดา ซึ่งกำลังเสด็จเที่ยวบิณฑบาตอยู่ พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าติสสบรมศาสดา ผู้นำชั้นเลิศของโลก ทรงรับแล้ว ประทับยื่นทำอนุโมทนาแก่ดิฉันกลางถนนว่า ท่านถวายภิกษา

ทัพพีหนึ่งแล้ว จักไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จักได้เป็นพระอัครมเหสี
ของท้าวสักกรินทเทวราช ถึง ๓๖ พระองค์ จักได้เป็นพระอัครมเหสี
ของพระเจ้าจักรพรรดิ ๕๐ พระองค์ ท่านจักได้สิ่งที่ใจปรารถนาในกาล
ทั้งปวง ท่านเสวยสมบัติแล้ว จักเป็นผู้ไม่มีความห่วงใยออกบวช
กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว จักเป็นผู้ไม่มีอาสวะนิพพาน พระติสส-
สัมมาสัมพุทธเจ้าผู้นำชนเลิศของโลก เป็นนักปราชญ์ ครั้นตรัสดังนี้
แล้วก็เหาะขึ้นสู่นภากาศ เหมือนพระยาหงส์บินอยู่ในอัมพร ฉะนั้น
ท่านดิฉันได้ให้ดีแล้วทีเดียว ยัญสมบัติดิฉันได้บูชาดีแล้ว ดิฉัน
บรรลุปathonไม่หวั่นไหวได้ ก็เพราะถวายภิกษาทัพพีหนึ่ง ในกัปที่ ๕๒
แต่กัปนี้ ดิฉันได้ถวายทานใดในกาลนั้น ด้วยทานนั้น ดิฉันไม่รู้จัก
ทุกขเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายภิกษา ดิฉันเผาภิเษกทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบ ว่า ท่านพระกัจจกุกขาทายิกาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ กัจจกุกขาทายิกาเถรียาปทาน.

สัตตอปลมณฑลเถรียาปทานที่ ๘

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกอุบล ๗ ดอก

[๑๔๘] ในพระนกรอรุณวดี มีพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งพระนามว่าอรุณ

ดิฉันเป็นพระอัครมเหสีของท้าวเธอ ดิฉันร้อยพวงมาลัยอยู่ ได้หยิบ
เอาดอกอุบลมีกลิ่นหอมเหมือนทิพย์มา ๗ ดอก แล้วนั่งลงในปราสาท
อันประเสริฐ คิดขึ้นในขณะนั้นเองว่า ประโยชน์อะไร ด้วยพวงมาลัย
เหล่านี้ ซึ่งเราเอาประดับศีรษะแก่เรา เราเอาบูชาในพระญาณของ
พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด จะประเสริฐกว่า ชนทั้งหลายเขาพากัน
นับถือบูชาพระสัมพุทธเจ้า เราจะนั่งที่ใกล้ประตู จักบูชาพระสัมพุทธ-
เจ้าผู้มหามุนี ในเวลาที่พระองค์เสด็จมาพระพิชิตมารผู้ตั้งงามดังคัน
รอกฟ้าขาว หรือมิฉะนั้น ก็เปรียบเหมือน ไกรสรมฤคราช พร้อมด้วย
พระภิกษุสงฆ์ เสด็จมาตามถนน ดิฉันเห็นพระรัศมีของพระพุทธเจ้า
แล้ว ก็รำเรงสลดใจ ยังไม่ทันถึงประตูก็บูชาพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
สุด ดิฉันทำดอกอุบลอันบานเต็มที ๗ ดอก ให้เป็นของกันแค้นใน
อัมพร ดอกอุบลเหล่านั้น กั้นแค้นอยู่เหนือพระเศียรพระพุทธเจ้า
ดิฉันมีจิตประกอบด้วยปีติ ติใจ เกิดโสมนัส ประนมอัญชลี ยังจิตให้
เลื่อมใสในกาลนั้น แล้วได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เหนือศีรษะของ
ดิฉันเขากันเสวตฉัตรขนาดใหญ่ กลิ่นหอมดังกลิ่นทิพย์ฟุ้งไป นี่เป็น
ผลแห่งดอกอุบล ๗ ดอก บางครั้ง เมื่อดิฉันถูกหมู่ญาตินำเอาออกไป
ครั้งนั้น เสวตฉัตรคันใหญ่ย่อมกั้นแค้นไว้ทั่วบริษัของดิฉัน ดิฉัน

ได้เป็นพระอัครมเหสีของท้าวสักกรินทเทวราช ๘๐ พระองค์ ดิฉันเป็น
อิสระทุกภพ เทียวไปในภพน้อยใหญ่ ได้เป็นพระอัครมเหสีของ
พระเจ้าจักรพรรดิ ๖๗ พระองค์ ชนทั้งหลายประพุดตามดิฉันทุกคน
ดิฉันมีถ้อยคำน่าเชื่อถือ ผิพรรณของดิฉันเหมือนดอกอุบล และ
กลิ่นก็ฟุ้งไปเหมือนกลิ่นอุบลหอม ดิฉันไม่รู้จักทุกคดีเลย นี่เป็นผลแห่ง
พุทธบูชา ดิฉันเป็นผู้ฉลาดในอิทธิบาท ยินดีในการเจริญโพชฌงค์ มี
ความบริบูรณ์ในอภิญญา นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา ดิฉันเป็นผู้ฉลาดใน
สติปัญญา มีสมาธิมาเป็น โคจรชวนชวายเป็นสัมมัตถาน นี่เป็นผล
แห่งพุทธบูชา ความเพียรของดิฉันนำเอาธุระใหญ่ๆน้อยไป นำเอา
ธรรมที่เป็นแดนเกษมจากโยคะมาให้ ดิฉันมีอาสวะสิ้นไปหมดแล้ว
บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก ในกัปที่ ๓๑ แต่กัปนี้ ดิฉันได้เอาดอกไม้บูชาโดย
ด้วยการบูชา นั้น ดิฉันจึงไม่รู้จักทุกคดีเลย นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา
ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.
ทราบ ว่า ท่านพระสัตตอูปลมาลิกาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สัตตอูปลมาลิกาเถรียาปทาน

ปัญจทีปิกาเถรียาปทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาด้วยประทีป ๕ ดวง

[๑๔๕] ครั้งนั้น ดิฉันเป็นหญิงนักร้องเที่ยวอยู่ในพระนครหงสาวดี ดิฉัน
ต้องการกุศล จึงเที่ยวไปสู่อารามหนึ่งจากอารามหนึ่ง ได้พบไม้โพธิ์
อันอุดม วันกาฬปักข์ ยังจิตให้เลื่อมใสในไม้โพธิ์นั้นแล้ว นั่งลง
ที่โคนไม้โพธิ์ ดิฉันตั้งจิตเคารพระนมนอัญชลีเหนือเศียรเกล้า
สำแดงความโสมนัสแล้วคิดอย่างนี้ในขณะนั้นว่า ถ้าพระพุทธเจ้า
มีพระคุณนับไม่ได้ ไม่มีบุคคลเปรียบเสมอไซ้รู้ ก็ขอให้ทรง
แสดงปาฏิหาริย์แก่เราเถิด ขอไม้โพธิ์จงเปล่งรัศมี ทันใดนั้นเอง
ไม้โพธิ์ ก็ได้โพลงไปทั่วพร้อมทั้งที่ดิฉันนึก รัศมีสำเร็จด้วยสีทอง
ล้วนไพโรจน์ไปทั่วทิศ ดิฉันนั่งอยู่ที่โคนโพธิ์นั้น ๗ คืน ๗ วัน
เมื่อถึงวันเป็นวันค้ำรบ ๗ ดิฉันได้ทำการบูชาด้วยประทีป ประทีป ๕
ดวงลูกโพลงล้อมรอบอาสนะ ครั้งนั้น ประทีปของดิฉันลูกโพลงอยู่
จนถึงเวลาพระอาทิตย์อุทัย เพราะกรรมที่ทำไว้ดิฉัน และเพราะการ
ตั้งเจตนารมณ์ไว้ ดิฉันละร่างมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
วิมานที่บุญกรรมสร้างให้ดิฉันอย่างสวยงามในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น
เรียกว่า "ปัญจทีปวิมาน" ปัญจทีปวิมานนั้นสูง ๑๐๐ โยชน์ กว้าง
๖๐ โยชน์ ประทีปนับไม่ถ้วนส่องสว่างล้อมดิฉันอยู่ ทั่วเทพพิภพ
โสดยช่วงด้วยแสงประทีป คนที่หันหน้าไปทางทิศบูรพา ถ้าดิฉัน

ปรารถนาที่จะดู คิฉินยอมเห็น ได้ด้วยจักขุทุกคน ทั้งเบื้องบน
เบื้องล่างและเบื้องขวาง คิฉินปรารถนาจะเห็นกรรมดีและกรรมชั่ว
ที่คนทำในที่ที่มีประมาณเท่าใด ที่มีประมาณเท่านั้น ย่อมไม่มีต้นไม้
หรือภูเขาเหมือนกัน คิฉินได้เป็นพระอัครมเหสีของท้าวสักกรินท-
เทวราช ๘๐ พระองค์ ได้เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ
๑๐๐ พระองค์ คิฉินเข้าถึงกำเนิดนั้นๆ ประทีปตั้งแสนๆ ส่องแสง
ล้อมคิฉิน คิฉินจุติจากเทวโลกแล้ว เกิดในครรภ์มารดา เมื่อคิฉิน
อยู่ในครรภ์มารดา จักขุของคิฉินไม่หลับ ประทีปตั้งจำนวนแสนดวง
ส่องสว่างอยู่ในเรือนประสูติของคิฉิน ผู้พร้อมเพรียงด้วยบุญกรรม
นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง เมื่อถึงภพสุดท้าย คิฉินกลับฉันทะ
ที่มีในใจ เห็นนิพพานอันเป็นสภาวะเยือกเย็น ไม่มีชราและมรณะ
พอเกิดได้อายุ ๘ ขวบ คิฉินได้บรรลอรหัต พระพุทธเจ้าพระนาม
ว่าโคดม ทรงทราบถึงคุณของคิฉิน จึงให้คิฉินอุปสมบท คิฉินเข้า
ฌานอยู่ในมณฑป โคนไม้ ปราสาท ถ้ำ หรือเรือนอันว่างเปล่าก็ดี
ประทีป ๕ ดวงส่องแสงสว่างให้คิฉิน ทิพจักขุของคิฉินบริสุทธิ์
คิฉินฉลาดในสมาธิ ถึงความบริบูรณ์ในอภิญญา นี้เป็นผลแห่ง
ประทีป ๕ ดวง คิฉินเป็นผู้อยู่จบพรหมจรรย์ทั้งปวง ทำกิจเสร็จแล้ว
ไม่มีอาสวะ ข้าแต่พระมหาวิระผู้มีพระจักขุ หม่อมฉันชื่อว่าปัญญาธิปา
ขอถวายบังคมพระยุคลบาทของพระองค์ ในกัปที่แสนแต่กัปนี้
คิฉินได้ถวายประทีปใดในครั้งนั้น ด้วยการถวายประทีปนั้น คิฉิน
ไม่รู้จักทุกขคติเลย นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง คิฉินเผาภิเษก
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา คิฉิน ได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่ ท่านพระปัญญาธิปิกากิษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปัญญาธิปิกาเถรียาปทาน.

อุทกทายิกาเถรียาปทานที่ ๑๐

ว่าด้วยผลแห่งการถวายน้ำ

[๑๕๐] คิฉินเป็นหญิงหาบน้ำขายอยู่ในพระนครพันธุมดี เลี้ยงชีพด้วยการ
หาบน้ำ เลี้ยงคูเล็กๆ ก็ด้วยการหาบน้ำนั้น คิฉิน ไม่มีโทษกรรม
คิฉินเข้าไปยังชุ่มน้ำแล้ว ตั้งน้ำไว้ถวายในบุญเขตอันยอดเยี่ยม
เพราะกรรมที่ได้ทำไว้ดีแล้วนั้น คิฉินจึงได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
วิมานที่บุญกรรมสร้างให้แก่คิฉินอยู่สวยงาม ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
นั้น ถูกนิรมิตขึ้นก็เพราะการหาบน้ำ ก็ครั้งนั้น คิฉินประเสริฐกว่า
พวกนางอัปสรตั้งพัน คิฉินครอบงำนางอัปสรเหล่านั้นทั้งหมดด้วย
ฐานะ ๑๐ ประการ คิฉินได้เป็นพระอัครมเหสีของท้าวสักกรินทเทวราช

๕๐ พระองค์ ได้เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๒๐
พระองค์ คิฉินท่องเที่ยวอยู่แต่ในสองภพ คือ เทวดาและมนุษย์
ไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งการถวายน้ำ บนยอดเขา ยอดไม้
ในอากาศ หรือพื้นดินก็ตาม คิฉินต้องการน้ำเมื่อใด คิฉินย่อมได้
โดยเร็วพลันเมื่อนั้น ทิศที่ไม่มีฝนมีอยู่ ก็เพราะคิฉินเร่าร้อนระเหย
น้ำแล้ว มหาเมฆรู้ความคำริของคิฉินย่อมยังฝนให้ตกลง ในบางครั้ง
เมื่อคิฉินถูกหมู่ญาตินำเอาออกไป มหาเมฆได้ยังฝนให้ตกลง ใน
คราวที่คิฉินปรารถนาฝน ในสรีระของคิฉิน ไม่มีความเร่าร้อนหรือ
ความกระวนกระวายเลย และละอองธุลีก็ไม่มีในกายของคิฉิน
นี่เป็นผลแห่งการให้น้ำเป็นทาน ทุกวันนี้ คิฉินมีใจบริสุทธิ์
ปราศจากใจที่ชั่วช้า มีอัสวะสิ้นไปหมดแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก
ในภพที่ ๕๑ แต่ภพนี้ คิฉินได้ทำกรรมใดในกาลนั้น ด้วยกรรมนั้น
คิฉินไม่รู้จักทุกติเลย นี่เป็นผลแห่งการให้น้ำเป็นทาน คิฉินเผากิเลส
ทั้งหลายหมดแล้ว ... พระพุทธศาสนาคิฉินได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบ ว่า ท่านพระอุทกทายิกาภิภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ อุทกทายิกาเถรียาปทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สุเมธาทายิกาปทาน ๒. เมฆลทายิกาเถรียาปทาน ๓. มัชฌิมทายิกาเถรียาปทาน
๔. สังกมณฑาทายิกาปทาน ๕. นพมาลิกาทายิกาปทาน ๖. เอกปิณฑปาตทายิกาเถรียาปทาน
๗. กัญจกุกขาทายิกาเถรียาปทาน ๘. สัตตอุปถายิกาเถรียาปทาน ๙. ปัญจทีปิกาทายิกา

๑๐. อุทกทายิกาเถรียาปทาน และในวรรคนี้ บัณฑิตคำนวณคาถาได้ ๑๓๐ คาถากึ่ง.

จบ สุเมธาวรรคที่ ๑

เอกุโปสถวรรคที่ ๒

เอกุโปสถิกาทายิกาปทานที่ ๑

ว่าด้วยผลแห่งการรักษาอุโปสถศีลครั้งเดียว

[๑๕๑] ในพระนครพันธุมดี มีพระบรมกษัตริย์ทรงพระนามว่าพันธุม
ในวันเพ็ญ ท้าวเธอทรงรักษาอุโปสถศีล สมัยนั้น คิฉินเป็นนางกุม
ภทาสีในพระนครพันธุมดีนั้น เห็นเสนาพร้อมด้วยพระมหากษัตริย์
จึงคิดอย่างนี้ในครั้งนั้นว่า แม้พระมหากษัตริย์ก็ยังทรงพระราชกิจมา
รักษาอุโปสถศีล กรรมนั้นต้องมีผลแน่นอน หม่อมหาชนจึงพากัน
เบิกบานใจ คิฉินพิจารณาเห็นทุกติและความเป็นคนยากไร้โดยแสบ
กาย ทำให้จิตใจร่าเริงแล้ว รักษาอุโปสถศีล คิฉินรักษาอุโปสถศีลใน

พระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะกรรมที่ทำไว้ดีแล้วนั้น
ดิฉันได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ วิมานที่บุญกรรมสร้างให้ดิฉันอย่าง
สวยงามในดาวดึงส์นั้น สูง โยชน์หนึ่ง ประกอบด้วยเรือนยอดมีที่นั่ง
ใหญ่โต ประดับแล้วอย่างดี นางอัปสรแสนนางต่างบำรุงบำเรอ
ดิฉันอยู่ทุกเมื่อ ดิฉันงามเกินนางเทพอัปสรอื่นๆ ในกาลทั้งปวง
ดิฉันได้เป็นพระอัครมเหสีของท้าวสักกรินทเทวราช ๖๔ พระองค์ ได้
เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ ๖๑ พระองค์ ดิฉันเป็นผู้มี
ผิวพรรณปานดังทองคำ ท่องเที่ยวอยู่ในภพทั้งหลาย ดิฉันเป็นผู้
ประเสริฐในที่ทุกสถาน นี่เป็นผลแห่งอุโบสถศีล ดิฉันยอมได้
ยานช้าง ยานม้า และยานรถ แม้ทุกอย่างมากมาย นี่เป็นผลแห่ง
อุโบสถศีล ภาชนะสำเร็จด้วยทองคำ แก้วผลึกและแก้วบุษราคัม
ดิฉันได้ทุกอย่าง ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้ายและผ้าที่มี
ราคาสูงๆ ดิฉันก็ได้ทุกสิ่ง ข้าว น้ำ ของเคี้ยว ผ้า เสนาสนะ
ดิฉันได้ทุกอย่าง นี่เป็นผลแห่งอุโบสถศีล เครื่องหอมชนิดดี
ดอกไม้ จูฬสำหรับลูบไล้ ดิฉันก็ได้ทุกประการ นี่เป็นผลแห่ง
อุโบสถศีล เรือนยอด ปราสาท มณฑป เรือนโล้นและถ้ำ ดิฉัน
ก็ได้ล้วนทุกสิ่ง นี่เป็นผลแห่งอุโบสถศีล พอดิฉันอายุได้ ๗ ขวบ
ก็ได้ออกบวชเป็นบรรพชิต ได้บรรลอรหัตต์เมื่อยังไม่ทันจะถึงครึ่ง
เดือน ดิฉันมีอาสวะสิ้นไปหมดแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก ใน
กัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ ดิฉันได้ทำกรรมใดในกาลนั้น ด้วยกรรมนั้น ดิฉัน
ไม่รู้จักทุกขเดโช นี่เป็นผลแห่งอุโบสถศีล ดิฉันเผากิเลสทั้งหลาย
แล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่ ท่านพระเอกุโปสถิกาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกุโปสถิกาเถรียาปทาน.

สลปบุปผิกาเถรียาปทานที่ ๒

ว่าด้วยผลแห่งการถวายดอกช้าน้ำ

[๑๕๒] ครั้งนั้น ดิฉันเกิดเป็นนางกินรียูที่ใกล้ฝั่งแม่น้ำจันทกาศา ดิฉันได้

พบพระนราสภผู้เป็นเทพของทวยเทพ กำลังเสด็จจงกรมอยู่ ดิฉัน
ได้เลือกเก็บดอกไม้ช้าน้ำมาถวาย แต่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด
พระมหาวิระเจ้าทรงดมกลิ่นดอกไม้ช้าน้ำ ซึ่งมีกลิ่นเหมือนทิพย์
พระมหาวิระผู้นำโลกพระนามว่าวิปัสสิสัมพุทธเจ้าทรงรับแล้ว ได้
ทรงดมกลิ่น ในเมื่อดิฉันมองดูอยู่ในครั้งนั้น ดิฉันประนมอัญชลี
ถวายบังคมพระพุทธองค์ผู้อุดมกว่าสัตว์ ทำจิตของตนให้เลื่อมใส
ต่อจากนั้นก็เดินขึ้นภูเขาไป ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ ดิฉันได้ถวาย

ดอกไม้ใดในกาลนั้น ด้วยการถวายดอกไม้ฉันนั้น ฉันไม่รู้จักทุกขิเลย
นี่เป็นผลแห่งพุทธบูชา ฉันนึกเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธ-
ศาสนา ฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระสลปุปพิกาภิษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ สลปุปพิกาเถรียาปทาน.

โมกททายิกาเถรียาปทานที่ ๓

ว่าด้วยผลแห่งการถวายขนมต้ม

[๑๕๓] ฉันเป็นนางกุมภภาสีอยู่ในพระนครพันธุมดี ฉันถือเอาขนมต้ม

อันเป็นส่วนของฉันไปทำน้ำ ได้พบสมณะผู้มีจิตสงบ มีใจเป็น
สมาธิที่หนทางก็มีจิตเลื่อมใส โสมนัส จึงได้ถวายขนมต้ม ๓ ชิ้น
เพราะกรรมที่ทำได้นั้น และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ ฉันจึง
ไม่ได้ไปสู่วินิบาตเลยตลอด ๒๕ กัป ก็ฉันทำสมบัติแล้วเสวยสิ้น
ทุกอย่าง ฉันได้บรรลุจลบทเพราะถวายขนมต้ม ๓ ชิ้น ฉัน
เผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระโมกททายิกาภิษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ โมกททายิกาเถรียาปทาน.

เอกาสนทายิกาเถรียาปทานที่ ๔

ว่าด้วยผลแห่งการจัดอาสนะถวายสงฆ์

[๑๕๔] ครั้งนั้น ฉันเป็นหญิงช่างกรองดอกไม้ขาวพระนครหงสวดี มารดา

บิดาของฉันท่านไปทำงาน ฉันได้พบพระสมณะกำลังเดินไปตาม
ถนนในเวลาเที่ยงวัน ฉันได้ปูลาดอาสนะไว้ ครั้นปูลาดอาสนะด้วย
ผ้าโกเชาว์อันวิจิตรเป็นต้นแล้ว เป็นผู้ที่มีจิตเลื่อมใส โสมนัส กล่าว
ดังนั้นว่า ภูมิภาคแรงร้อน แก่กล้าเวลาเที่ยง แดดจัด ลมไม่รำเพยพัด
และเวลานี้ก็จวนจะเลยเวลาแล้ว ข้าแต่พระมหา牟尼 อาสนะนี้ฉัน
ปูลาดไว้ถวายท่าน ขอท่านได้โปรดอนุเคราะห์นั่งบนอาสนะของ
ฉันเถิด พระสมณะผู้ฝึกตนดีแล้ว มีใจบริสุทธิ์ ได้นั่งลงบนอาสนะ
นั้น ฉันรับบาตรของท่านแล้ว ได้ถวายบิณฑบาตตามที่ตนหุงต้ม
ไว้ เพราะกรรมที่ทำได้แล้วนั้น และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้
ฉันละร่างมนุษย์แล้วได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ วิมานที่บุญกรรม
สร้างให้ฉันอย่างสวยงามในดาวดึงส์นั้น สูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐
โยชน์ ได้ถูกสร้างขึ้นแล้วเพราะอาสนะบัลลังก์ของฉันมีหลายอย่าง
ต่างๆ ชนิด สำเร็จด้วยทองคำมี ด้วยแก้วมณีก็มี ด้วยแก้วผลึกก็มี
ด้วยแก้วปทุมราชก็มี บัลลังก์ของฉันปูลาดด้วยนวมก็มี ด้วยผ้าลาด
อันวิจิตรด้วยรูปราชสีห์และเสือโคร่งเป็นต้นก็มี ด้วยผ้าลาดทอดด้วย

ใหม่ประดับแก้วอันวิจิตรก็มี ด้วยเครื่องลาดมีขนยาวชายด้านเดียว
ก็มี เมื่อใด ดิฉันต้องการจะเดินทาง เมื่อนั้น ดิฉันยอมเป็นผู้
เปรียบพร้อมด้วยการรื่นเริงสนุกสนาน ไปสู่ที่ที่ดิฉันปรารถนา พร้อม
กับบัลลังก์อันประเสริฐ ดิฉันได้เป็นพระอัครมเหสีของท้าวสักกรินท-
เทวราช ๘๐ พระองค์ ได้เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิ
๗๐ พระองค์ เมื่อดิฉันยังท่องเที่ยวไปในภพน้อยใหญ่ ย่อมได้
โภคทรัพย์มากมาย ดิฉันไม่บกพร่อง โภคทรัพย์เลย นี่เป็นผลแห่ง
อาสนะอันเดียว ดิฉันท่องเที่ยวไปแต่ในสองภพ คือ ในสวรรค์
และมนุษย์ ภพอื่นๆ ดิฉันไม่รู้จัก นี่เป็นผลแห่งอาสนะอันเดียว
ดิฉันเกิดแต่ในสองสกุล คือ สกุลกษัตริย์และสกุลพราหมณ์ ดิฉัน
เกิดในสกุลสูงๆ ภพ นี่เป็นผลแห่งอาสนะอันเดียว ความ
โหม่นัสที่ทำจิตของดิฉันให้เร่าร้อนดิฉันไม่รู้จัก ความเป็นผู้มีผิว
พรรณแปลกดิฉันก็ไม่รู้จัก นี่เป็นผลแห่งอาสนะอันเดียว พี่เลี้ยง
นางนมต่างก็บำรุงดิฉัน หึงค่อมและเด็กรับใช้มีมาก ดิฉัน ไปสู่
อวัยวะหนึ่งจากอีกอวัยวะหนึ่ง นี่เป็นผลแห่งอาสนะอันเดียว พวก
พี่เลี้ยงนางนมอื่นให้ดิฉันอาบน้ำ พวกอื่นให้รับประทานข้าว พวกอื่น
ประดับประดาดิฉัน พวกอื่นแห่ล้อมดิฉันให้รื่นเริงทุกเมื่อ พวกอื่น
เอาของหอมไล่ทาดิฉัน นี่เป็นผลแห่งอาสนะอันเดียว บัลลังก์ตั้ง
จะรู้ความดำริของดิฉันผู้อยู่ที่มณฑป ที่โคนไม้ หรือในเรือนว่างเปล่า
ย่อมปรากฏขึ้น นี่เป็นอรรถภาพสุดท้ายของดิฉัน ภพหลังกำลังเป็น
ไป แม้วันนี้ดิฉันก็ได้สละราชสมบัติออกบวชเป็นบรรพชิต ใน
กัปที่แสนแต่กัปนี้ ดิฉันได้ให้ทานใดในกาลนั้น ด้วยทานนั้น
ดิฉันไม่รู้จักรทุกขเลย นี่เป็นผลแห่งอาสนะอันเดียว ดิฉันเผาภิเษก
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา ดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบ ว่า ท่านพระเอกาสนทายิกาภิกษุณี ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ เอกาสนทายิกาเถรียาปทาน

ปัญจทีปทายิกาเถรียาปทานที่ ๕

ว่าด้วยผลแห่งการบูชาด้วยประทีป ๕ ดวง

[๑๕๕] ครั้งนั้น ดิฉันเป็นหญิงนักร้องเที่ยวอยู่ในพระนครหงสวดี ดิฉันต้อง

การกุศลจึงท่องเที่ยวไปตามวัดวาอาราม ดิฉันได้พบไม้โพธิ์อันอุดม

ในวันกาฬปักข์ ดิฉันยังจิตให้เลื่อมใสใน ไม้โพธิ์นั้นแล้วนั่งลงที่

โคนโพธิ์ ดิฉันตั้งจิตอันประกอบด้วยความเคารพไว้ ประนม

อัญชลีเหนือเศียรเกล้า สำแดงถึงความโสมนัส แล้วคิดอย่างนี้ใน

ทันใดนั้นว่า ถ้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีพระคุณนับไม่ได้ ไม่มีบุคคล

อื่นเปรียบเสมอจริง ไชรี ขอให้แสดงปาฏิหาริย์แก่เราเถิด ขอให้
ไม้โพธิ์นี้จึงเปล่งรัศมีในทันใดนั่นเอง ไม้โพธิ์ก็ได้โผลงไปทั่วพร้อม
กับที่ดิฉันนี่รัศมีนั้นสำเร็จด้วยสีทองล้วน ไฟโรจน์ไปทั่วทิศ ดิฉัน
นั่งอยู่ที่โคนโพธิ์นั้น ๗ คืน ๗ วัน เมื่อถึงวันเป็นคำรบ ๗ ดิฉัน
ได้ทำการบูชาด้วยประทีป ประทีป ๕ ดวงลูกโผลงรอบอาสนะ ครั้ง
นั้น ประทีปของดิฉันลูกโผลงอยู่ จนถึงเวลาพระอาทิตย์อุทัย เพราะ
กรรมที่ทำไว้คืนนั้น และเพราะการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดิฉันละร่าง
มนุษย์แล้วได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ วิมานที่บุญกรรมสร้างสรรค์ให้
ดิฉันอย่างสวยงาม ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น เรียกว่า ปิณฺฑิตปี-
วิมาน สูง ๖๐ โยชน์ กว้าง ๓๐ โยชน์ มีประทีปนับไม่ถ้วนส่อง
แสงสว่างล้อมฉันทั่วเทพพิภพ โขติช่วงด้วยแสงประทีป ดิฉันนั่ง
หันหน้าไปทิศบูรพาแล้ว ถ้าประสงค์จะดู ย่อมเห็นทุกสิ่งได้ด้วย
จักขุทั้งเบื้องบน เบื้องล่างและเบื้องขวาง ดิฉันปรารถนาจะเห็น
กรรมดีกรรมชั่วที่ตนทำ ในที่มีประมาณเท่าใด ที่มีประมาณเท่านั้น
ย่อมไม่มีต้นไม้หรือภูเขาமாகันกาง ดิฉันได้เป็นพระอัครมเหสีของ
ท้าวสักกเทวราช ๘๐ พระองค์ ได้เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้า
จักรพรรดิ ๑๐๐ พระองค์ ดิฉันเข้าถึงกำเนิดใดๆ คือ เทวดาหรือ
มนุษย์ ในกำเนิดนั้นๆ ประทีปจำนวนแสนส่องแสงสว่างล้อม
ดิฉัน ดิฉันจุติจากเทวโลกแล้วเกิดในครรภ์มารดา เมื่อดิฉันอยู่ใน
ครรภ์มารดา นัยน์ตาของดิฉันไม่หลับ ประทีปจำนวนแสนดวง
ส่องสว่าง ในเรือนประสูติ ของดิฉันผู้เปรียบพร้อมด้วยบุญกรรม นี้
เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง เมื่อถึงภพสุดท้าย ดิฉันได้กลับฉันทะ
ที่มีในใจเห็นนิพพานอันเป็นสภาวะเยือกเย็น ไม่มีชราและมรณะ
พอเกิดอายุได้ ๗ ขวบ ดิฉันก็ได้บรรลอรหัต พระพุทธเจ้าให้ดิฉัน
อุปสมบท นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง เมื่อดิฉันอยู่ที่มณฑป
โคนไม้ หรือในเรือนว่างเปล่า ประทีปส่องแสงสว่างให้ทุกเมื่อ
เชื่อกัน นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง ทิพจักขุของดิฉันบริสุทธิ์
ดิฉันฉลาดในสมาธิถึงความบริบูรณ์ในอภิญญา นี้เป็นผลแห่ง
ประทีป ๕ ดวง ดิฉันเป็นผู้อยู่จบพรหมจรรย์ทั้งปวง ทำกิจเสร็จ
แล้ว ไม่มีอาสวะ ข้าแต่พระมหาวิระผู้มิจักขุ หม่อมฉันผู้ชื่อว่า
ปิณฺฑิตปีขาถวายเป็นภคินีของพระยกุลบาทของพระองค์ ในกัปที่แสนแต่
กัปนี้ ดิฉันได้ให้ทานใดในกาลนั้น ด้วยทานนั้น ดิฉันไม่รู้จักทุกดิ
เลย นี้เป็นผลแห่งประทีป ๕ ดวง ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระปัญจทิปทายิกาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ ปัญจทิปทายิกาเถรียาปทาน.

นพมาลิกาเถรียาปทานที่ ๖

ว่าด้วยการถวายดอกอ้อบูชาพระ

[๑๕๖] ดิฉันเกิดเป็นนางกินรีอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำจันทกาศา ครั้งนั้น ดิฉันได้

พบพระสยัมภูพุทธเจ้าผู้ปราศจากธุลี ไม่ทรงพ่ายแพ้อะไรๆ จึงมี

จิตเลื่อมใสโสมนัส เกิดปีติ ประนมอัญชลีแล้ว เก็บเอาดอกอ้อ

มาบูชาพระสยัมภู เพราะกรรมที่ทำได้ดั่งนั้น และเพราะการตั้งเจตน์

จำนงไว้ ดิฉันละร่างนางกินรีแล้ว ได้ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ดิฉัน

ได้เป็นอัครมเหสีของท้าวสักกเทวราช ๓๖ พระองค์ สิ่งทีดิฉัน

ปรารถนาด้วยใจ ย่อมเกิดตามปรารถนา ดิฉันได้เป็นผู้สร้างคนทองเที่ยว

ไปในภพทั้งปวง กุศลของดิฉันมี ดิฉันได้ออกบวชเป็นบรรพชิต

ทุกวันนี้ดิฉันเป็นปุชารหบุคคลในศาสนาของพระศากยบุตร ในกัป

ที่ ๕๔ แต่กับนี้ ดิฉันได้บูชาพระพุทธรูปเจ้าใด ด้วยพุทธบูชาดิฉัน

ไม่รู้จักทุกขดิเลย นี่เป็นผลแห่งดอกอ้อ ทุกวันนี้ดิฉันมีใจบริสุทธิ์

ปราศจากใจที่ชั่วช้า มีอาสวะสิ้นไปทั้งหมด บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก

ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉัน ได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระนพมาลิกาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นพมาลิกาเถรียาปทาน.

มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปทานที่ ๗

ว่าด้วยบุพจริยาของพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี

[๑๕๗] ในกาลครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคผู้เป็นประทีปแก้วส่องโลกให้สว่าง

ไสว เป็นนายสารถิณีคนรชน ประทับอยู่ ณ ภูเขาคารศาลาป่ามหา

วันใกล้พระนครเวสาลี ครั้งนั้น พระมหาโคตมีภิกษุณีพระมาตุจฉา

ของพระพิชิตมาร อยู่ในสำนักนางภิกษุณีในพระนครอันรื่นรมย์นั้น

พร้อมด้วยพระภิกษุณี ๕๐๐ องค์ ซึ่งล้วนแต่พ้นจากกิเลสแล้ว เมื่อ

พระมหาปชาบดีโคตมีนั้นอยู่ในที่สงัด ตรึกนึกคิดอย่างนี้ว่า การ

ปรินิพพานของพระพุทธรูปเจ้าที่ดี ของคู่พระอัครสาวกที่ดี ของพระ-

ราหูลพระอานนท์และพระนันทะก็ดี เราไม่เห็น เราอันพระโลก-

นาถผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ทรงอนุญาตแล้ว พึงปลงอายุสังขารแล้ว

นิพพานก่อนเถิด พระภิกษุณีทั้ง ๕๐๐ องค์ ก็ได้ตรึกอย่างนั้น

เหมือนกัน แม้พระเขมาภิกษุณีเป็นต้น ก็ได้ตรึกเช่นนี้เหมือนกัน

ครั้งนั้น เกิดแผ่นดินไหว กลองทิพย์ดังขึ้นเองทวยเทพที่สิงอยู่ใน

สำนักของนางภิกษุณี ถูกความโศกบีบคั้น บ่นเพ้ออยู่อย่างน่าสงสาร

หลังน้ำตาแล้วในที่นั้น พระภิกษุณีทุกๆ องค์พร้อมด้วยทวยเทพเหล่านั้น เข้าไปหาพระมหาโคตมิภิกษุณี ชบศิริยะแทบเท้าแล้วกล่าวว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า เพราะเรามีปกติอยู่ด้วยการเทียบเคียงในธรรมเหล่านั้น เราได้อยู่ในที่สงัด พื้นภูมิภาคหวั่นไหวจลาจลกลองทิพย์ดังขึ้นเอง และเราได้ยินเสียงคร่ำครวญ ข้าแต่พระ โคตมิ จะต้อง มีเหตุอะไรเกิดขึ้นแน่ ครั้งนั้น พระมหาโคตมิภิกษุณีท่านได้บอกถึงเหตุตามที่ตนได้ตรึกแล้วทุกประการ ลำดับนั้นพระภิกษุณีทุกๆ องค์ ก็ได้บอกถึงเหตุที่ตนตรึกแล้วกล่าวว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า ถ้าพระแม่เจ้าขอบใจจะปรินิพพานอันเกษมอย่างยิ่งไฉริ์ ถึงดิฉันทั้งหลายก็จักนิพพานทั้งหมด ในกาลก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงพระอนุญาต ดิฉันทั้งหลายได้ออกจากเรือนพร้อมด้วยพระแม่เจ้า เมื่อดิฉันทั้งหลายออกจากภพนี้ไปสู่บุรีคือนิพพานอันอุดม ดิฉันทั้งหลายก็จักไปพร้อมกับพระแม่เจ้าเหมือนกัน พระมหาปชชาติโคตมิได้กล่าวว่า เมื่อท่านทั้งหลายจะไปนิพพาน ดิฉันจักทำอะไรได้เล่า แล้วได้ออกจากสำนักนางภิกษุณีไปพร้อมกับพระภิกษุณีทั้งหมดในครั้งนั้น พระปชชาติโคตมิภิกษุณีได้กล่าวกะทวยเทพทั้งหลายว่า ขอทวยเทพทั้งหลายที่สิงอยู่ ณ สำนักนางภิกษุณี จงอดโทษแก่ดิฉันเถิด การเห็นสำนักนางภิกษุณีของดิฉันนี้ เป็นการเห็นครั้งสุดท้ายในที่ใด ไม่มีความแก่หรือความตาย ไม่มีการสมาคมด้วยสัตว์และสังขารอันไม่เป็นที่รัก ไม่มีการพลัดพรากจากสัตว์และสังขารอันเป็นที่รัก ที่นั่นนักราชญ์กล่าวว่า เป็นอสังขตสถาน พระโอรสของพระสุคตเจ้าทั้งหลายที่ยังไม่ปราศจากราคะ ได้สดับคำของพระนางนั้น เป็นผู้โสภณกำสรดปริเวทนาการว่า น่าสังเวชนอ พวกเราเป็นคนมีบุญน้อย สำนักพระภิกษุณีนี้จะว่างเปล่า เพราะเว้นพระภิกษุณีเหล่านั้น พระภิกษุณีผู้ชินโรสจะไม่ปรากฏ เปรียบเหมือนดวงดาวทั้งหลาย ไม่ปรากฏในเวลาที่สวยงามนั้น พระนางโคตมิภิกษุณีจะไปสู่นิพพานพร้อมกับพระภิกษุณีอีก ๕๐๐ องค์ เหมือนกับแม่น้ำคงคาไหลไปสู่สาครพร้อมกับแม่น้ำ ๕๐๐ สาย ฉะนั้น อุบาสิกาทั้งหลายผู้มีศรัทธาเห็น พระโคตมิภิกษุณีนั้นกำลังเดินไปตามถนน ได้พากันออกจากเรือนไปหมอบลงแทบเท้าแล้วกล่าวว่า ดิฉันทั้งหลายเสื่อมใสในพระแม่เจ้า พระแม่เจ้าจะละทิ้งดิฉันทั้งหลายไว้ให้เป็นคนอนาถเสียแล้ว พระแม่เจ้ายังไม่ควรที่จะปรินิพพานก่อน ควรที่จะสงสารด้วยอุบาสิกาเหล่านั้นพากันปริเวทนาการ เพื่อจะให้อุบาสิกาเหล่านั้น ละเสียซึ่งความโสภณ พระนางจึงได้กล่าวอย่างเพราะพริ้งว่า ออย่าร้อง

ให้ไปเลยลูกทั้งหลาย วันนี้เป็นเวลาเริ่มเรียงของท่านทั้งหลาย ความ
ทุกข์ดิ้นกำหนดรู้แล้ว ตัณหาอันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ดิ้นวัน
ขาดแล้ว ความดับทุกข์ดิ้นได้ทำให้แจ้งแล้ว อนึ่ง แม้ถึงมรรคดิ้น
ก็ได้อบรมดีแล้ว.

จบภาณวารที่ ๑.

พระศาสดาคิดันได้บารุงแล้ว คำสอนของพระพุทธเจ้า คิดันได้ทำ
เสร็จแล้ว ภาระอันหนักคิดันได้ปลงลงแล้ว ตัณหาอันนำไปสู่ภพ
คิดันได้ถอนเสียแล้ว คิดันออกบวชเป็นบรรพชิตเพื่อประโยชน์ใด
ประโยชน์นั้นคิดันบรรลุแล้วโดยลำดับ สังโยชน์ทุกอย่างหมดไปแล้ว
พระพุทธเจ้าและสังฆกรรมของพระองค์ มิได้ย่อหย่อน ยังดำรงอยู่
ตราบไค ตราบนั้นเป็นกาลที่คิดันจะนิพพาน ลูกทั้งหลายอย่าได้
เศร้าโศกถึงคิดันไปเลย พระ โภคทัณญะพระอนันท์และพระนันทะ
เป็นต้น กับทั้งพระราหุลพุทธชินโรตยังมีชนมชีพอยู่ ขอพระสงฆ์
จงเป็นผู้มีความสุขสำราญ ขอให้เถรเถียงเป็นผู้มีความสุขโง่เขลาอัน
กำจัดเสียได้เถิด ยศ คือ การย่ำยีมารอันวงศ์แห่งพระเจ้าโศกกา-
ราชยกขึ้นแล้ว ลูกทั้งหลาย บัดนี้ ถึงเวลาที่คิดันจะนิพพานมิใช่หรือ
ความปรารถนาที่คิดันได้ตั้งไว้ตั้งแต่ต้นมานานนักหนา จะสำเร็จแก่
คิดันในวันนี้ เวลานี้เป็นเวลาที่จะบันลือกลองนันทเถรี ลูกทั้งหลาย
น้ำตาจะมีประโยชน์อะไรแก่ท่านทั้งหลายเล่า ถ้าท่านทั้งหลายจะมี
ความเอ็นดูหรือมีความกตัญญูในคิดัน ขอให้ท่านทุกคนจงทำความ
เพียรมั่น เพื่อความดำรงอยู่แห่งพระสังฆกรรมเถิด พระสัมพุทธเจ้า
อันคิดันทูลอ้อนวอน จึงได้ประทานบรรพชาแก่สตรีทั้งหลาย เพราะ
ฉะนั้น คิดันยินดี ถัดไค ท่านทั้งหลายก็จงเจริญรอยตามซึ่งความ
ยินดีนั้นฉนั้นนั้นเถิด ครั้นพระนางพร้าสอนอุบาสิกาเหล่านั้นอย่างนี้
แล้ว ห้อมล้อมด้วยภิกษุณีทั้งหลาย เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ถวาย
บังคมแล้วได้กราบทูลดังนี้ว่า ข้าแต่พระสุคตเจ้า หม่อมฉันเป็น
มารดาของพระองค์ ข้าแต่พระธีรเจ้า พระองค์เป็นพระบิดาของ
หม่อมฉัน ข้าแต่พระ โลกนาถ พระองค์เป็นผู้ประทานความสุข
อันเกิดจากพระสังฆกรรมให้หม่อมฉัน ข้าแต่พระ โคตม หม่อมฉัน
เป็นผู้อันพระองค์ให้เกิด ข้าแต่พระสุคตเจ้า รูปร่างของพระองค์นี้
อันหม่อมฉันทำให้เจริญเติบโต ธรรมกายอันน่าเพลิดเพลินของ
หม่อมฉัน อันพระองค์ทำให้เจริญเติบโตแล้ว หม่อมฉันให้พระองค์
ดูคึดมึนน้ำนมอันระงับเสียได้ ซึ่งความอยากชั่วครู่ แม้น้ำนม คือ
พระสังฆกรรมอันสงบระงับล่วงส่วน พระองค์ก็ให้หม่อมฉันดูคึดมึน

แล้ว ข้าแต่พระมหามุนี ในการผูกมัดและรักษา พระองค์เชื่อว่ามิได้
เป็นหนี้หม่อมฉัน หม่อมฉัน ได้ฟังมาว่าสตรีทั้งหลายผู้ปรารถนา
บุตรบวงสรวงอยู่ ก็ย่อมจะได้บุตรเช่นนั้น สตรีที่เป็นพระมารดา
ของพระนราธิบดินทร์พระเจ้าแผ่นดิน ข้าแต่พระโอรส หม่อมฉันผู้ยังบุตร
โอรสอยู่ในห้วงมหรณพคือภพ ข้าแต่พระโอรส หม่อมฉันผู้ยังบุตร
อยู่ในห้วงมหรณพคือภพอันพระองค์ให้ข้ามไปจากสาครคือภพแล้ว
พระนามว่า พระมหาลิขิตพิณปี่หลวง สตรีทั้งหลายได้ง่าย พระนามว่า
พระพุทธรักษา นี สตรีทั้งหลายได้ยากอย่างยิ่ง ข้าแต่พระมหาวีร-
เจ้า ก็พระนามว่าพระพุทธรักษานั้น หม่อมฉัน ได้แล้ว ความ
ปรารถนาน้อยใหญ่ของหม่อมฉันทั้งปวงนั้น หม่อมฉัน ได้บำเพ็ญ
แล้วกับพระองค์ หม่อมฉันปรารถนาเพื่อจะทิ้งร่างนี้นิพพาน ข้าแต่
พระวีรเจ้าผู้ทำที่สุดทุกข์ เป็นผู้นำ ขอพระองค์จงทรงอนุญาตให้หม่อม
ฉันเกิด ขอได้ทรงโปรดเหยียดออก ซึ่งพระยุกลบาทอันเคลื่อนกล่น
ไปด้วยลายจักรและธง อันละเอียดอ่อนเหมือนกับดอกบัวเกิด
หม่อมฉันจะถวายบังคมพระยุกลบาทนั้น จะขอทำความรักในบุตร
ข้าแต่พระองค์ผู้ยิ่งใหญ่ หม่อมฉันกระทำสรีระซึ่งเปรียบด้วยกองทอง
ให้ปรากฏเป็นข้าวสุก ได้เห็นพระสรีระของพระองค์แล้ว จึงจะขอ
ไปนิพพาน พระพิชิตมารได้ทรงแสดงพระกายอันประกอบด้วยมหา-
บุริสลักษณะ ๓๒ ประการ ประดับด้วยพระรัศมีอันงาม อันเป็น
เหมือนดวงตาของคนพาลเพราะมีค่ามาก กะพระมาตุจฉา ลำดับนั้น
พระนางมหาปชาบดีโคตมีเถรี ได้ชมพระเศียรลงแทบพื้นพระบาท
อันเป็นลายจักรคล้ายกับดอกบัวบานมีพระรัศมีปานดังพระอาทิตย์
แรกทอแสง แล้วพระนาง ได้กราบทูลว่า หม่อมฉันขอน้อมมัสการ
พระนราธิก ผู้เป็นธงขององค์พระอาทิตย์ ขอพระองค์ทรงโปรดเป็น
ที่พึ่งของหม่อมฉัน ในกาลสุดท้ายเกิด หม่อมฉันจะไม่ได้เห็นพระองค์
อีก ข้าแต่พระองค์ผู้เลิศโลก ธรรมดาสตรีทั้งหลายรู้กันว่ามีแต่จะก่อ
โทษทุกประการ ถ้าโทษอย่างใดอย่างหนึ่งของหม่อมฉันมีอยู่ ก็ขอ
พระองค์ได้โปรดกรุณาอดโทษแก่หม่อมฉันเถิด อนึ่ง หม่อมฉัน ได้
ทูลขอบ่อยๆ ให้สตรีทั้งหลายได้บวช ข้าแต่พระนราธิก ถ้าโทษ
ในข้อนั้นจะมีแก่หม่อมฉัน ขอได้ทรงโปรดอดโทษนั้นเถิด ข้าแต่
พระวีรเจ้าผู้ทรงไว้ซึ่งการอดโทษ ภิกษุณีทั้งหลายอันหม่อมฉันสั่ง-
สอนแล้ว ตามที่พระองค์ทรงอนุญาต ถ้าในข้อนั้นจะมีการแนะนำ
ได้ยาก ขอได้โปรดทรงอดโทษข้อนั้นเถิด.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรนางโคตมีผู้ประดับไปด้วยคุณโทษ

ที่ท่านจะพึงอดพึงมีอะไร เมื่อท่านบอกว่าลาจะนิพพาน ตถาคตจักไป
ว่าอะไรให้มากไปเล่า.

เมื่อภิกษุสงฆ์ของตถาคตบริสุทธีไม่บกพร่อง ท่านจะออกไป
เสียจากโลกนี้ได้ก็ควร เพราะเมื่อหมดแสงดาวในเวลา
รุ่งแล้ว รอยในพระจันทร์ก็ย่อมจะมองไม่เห็น ฉะนั้น
พระภิกษุทั้งหลาย นอกจากพระมหาปชาบดีโคตมีเถรี
พากันทำประทักษิณพระพิชิตมารผู้เลิศ เหมือนหมูดาวที่
ติดตามพระจันทร์ทำประทักษิณภูเขาสิเนรุ ฉะนั้น หมอบ
ลงแทบพระบาทแล้ว ยืนจ้องดูพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า
กราบทูลว่า จักษุของหม่อมฉันทั้งหลาย ไม่เคยอึมด้วยการ
เห็นพระองค์ โสคของหม่อมฉันทั้งหลาย ไม่เคยอึมด้วย
พระภายิตของพระองค์ จิตของหม่อมฉันทั้งหลายดวงเดียว
แท้ๆ ก็ไม่อึมด้วยรสแห่งธรรมของพระองค์.

ผู้บันลืออยู่ในบริษัท กำจัดเสียซึ่งทัญญูและมานะ ชนเหล่าใดเห็น
พระพักตร์ของพระองค์ ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าเป็นผู้มีโชคดี ข้าแต่
พระองค์ผู้ถึงที่สุดสงคราม ชนเหล่าใดประณมน้อมพระยุคลบาทของ
พระองค์ ซึ่งมีพระองค์คู่เดียว มีพระนขาแดงดงาม มีเส้นพระบาท
ยาว ถึงชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าเป็นผู้มีโชคดี ข้าแต่พระนโรดม ชน
เหล่าใดได้สดับพระคำรัสของพระองค์อันไพเราะน่าปลื้มใจ เฝ้าเสียด
ซึ่งโทษ เป็นประโยชน์เกื้อกูล ชนเหล่านั้นก็ชื่อว่าเป็นผู้มีโชคดี
ข้าแต่พระมหาวิระเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายอึมไปด้วยการบูชาพระบาท
ของพระองค์ข้ามพันทางกันดารคือสงสารได้ ด้วยพระสุนทรกถาของ
พระองค์ผู้ทรงศิริ ฉะนั้นหม่อมฉันทั้งหลายจึงชื่อว่าเป็นผู้มีโชคดี.
ลำดับนั้น พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีผู้มีวัตรอันงาม ประกาศในหมู่
พระภิกษุสงฆ์แล้ว ไหว้พระราหูลพระอานนท์และพระนันทะ แล้ว
ได้ตรัสตั้งนี้ว่า ดิฉันเบื่อน่ายในร่างกายซึ่งเสมอด้วยที่อยู่ของ
อสรพิษ เป็นที่พักของโรค เป็นสถานที่เกิดทุกข์ มีชราและมรณะ
เป็นโคจร อาภีรณณ์ไปด้วยมลทิน คือ ชากศพต่างๆ ต้องพึงพาผู้อื่น
ปราศจากเรี่ยวแรง ฉะนั้น ดิฉันจึงปรารถนาจะนิพพานเสีย ขอลูก
ทั้งหลายจงขอมอนุญาติให้เกิด.

พระนันทเถรเจ้าและพระราหูลผู้เจริญ เป็นผู้ปราศจากความโศก
ไม่มีอาสวะ ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว มีปัญญา มีความเพียร ได้ติดตาม
ธรรมว่า นาคีโลกที่ปัจฉัยปรุงแต่ง ปราศจากแก่นสาร เปรียบด้วย
ต้นกล้วย เช่นเดียวกับกลวงและพยับแดด ต่ำช้า ไม่มั่นคง พระ-

โคตมีเถรี พระมาตุจฉาของพระพิชิตมาร ซึ่งได้เลี้ยงดูพระพุทธเจ้า ก็ยังต้องถึงแก่กรรม สังขตธรรมทั้งปวงไม่เที่ยง ก็ครั้งนั้น ท่าน พระอานนท์พุทธอนุชา ซึ่งเป็นคนสนิทของพระพิชิตมาร ยังเป็น พระเสขบุคคลอยู่ ท่านหลังน้ำตาร้องไห้คร่ำครวญอย่างน่าสงสาร ณ ที่นั้นว่า พระโคตมีเถรีเจ้าตรัสอยู่หัดๆ ก็จะเสด็จไปนิพพาน เสีย อีกไม่นานเลยแม้พระพุทธเจ้าก็คงจะเสด็จไปนิพพานแน่นอน เปรียบเหมือนไฟที่หมดเชื้อแล้ว ฉะนั้น พระโคตมีเถรีเจ้าได้ตรัสกะ ท่านพระอานนท์ผู้ชำนาญพระปริยัติ ปานดังสาครอันลึกล้ำ เอาใจใส่ ในการอุปัฏฐากพระพุทธเจ้า ซึ่งพรำรำพันอยู่ดังกล่าวมาแล้ว ลูกเอ๋ย เมื่อกาลเป็นที่รำเรงปรากฏขึ้นแล้ว พ่อไม่ควรที่จะเศร้าโศกถึงการ ตายของดิฉัน ที่สุดแห่งการนิพพานของดิฉันใกล้เข้ามาแล้ว พ่อเอ๋ย พระศาสดาพ่อ ได้ทูลให้ทรงยินยอมจึงได้ทรงอนุญาตให้เราบวช ลูกเอ๋ย พ่ออย่าเสียใจไปเลย ความพยายามของพ่อมีผล กีบทีใดที่ ดิตถิกาจารย์ทั้งหลายผู้เก่าแก่ไม่เห็น บทนั้นอันเด็กหญิงซึ่งมีอายุ ๗ ขวบรู้แจ้งประจักษ์แล้ว พ่อจงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ การที่ดิฉัน ได้เห็นพ่อครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย บุคคลไปในทิศใดแล้วไม่ปรากฏ ดิฉันก็จะขอลาไปในทิศนั้นนะลูก ในกาลบางคราวพระนางเจ้าผู้ เลิศโลกกำลังทรงแสดงธรรมอยู่ พระองค์ทรงถามแล้วครั้งนั้น ดิฉัน เกิดความสงสารกล่าววาจาถวายพระพรว่า ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า ขอ พระองค์จงมีพระชนมชีพอยู่นานๆ ข้าแต่พระมหารามณี ขอพระองค์จง ดำรงพระชนมอยู่ตลอดกัป เพื่อความเกื้อกูลและประโยชน์แก่โลก ทั้งปวงเกิด ขออย่าให้พระองค์ทรงพระชราและปรินิพพานเสียเลย พระพุทธเจ้าพระองค์ได้ตรัสกะดิฉันผู้กราบทูลเช่นนั้นว่า ดูกรพระ- นางโคตมี พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นอันบุคคลชมเชย เหมือนอย่าง ที่ท่านชมเชยอยู่มิได้ ดิฉันได้ทูลถามว่าก็แล้วด้วยประการเป็นดังฤา พระศาสดผู้สัพพัญญูจึงชื่อว่าอันบุคคลพึงชมเชยด้วยประการเป็น ดังฤา พระพุทธเจ้าจึงชื่อว่าอันบุคคลไม่ชมเชย พระองค์อันหม่อมฉัน ถวายถามถึงเหตุ นั้นแล้ว ขอได้ตรัสบอกเหตุ นั้นแก่หม่อมฉันเกิด พระ- องค์ได้ตรัสตอบว่าท่านจงดูพระสาวกทั้งหลายผู้ปรารถนาความเพียร ตั้งใจ แน่วแน่ มีความบากบั่นมั่นเป็นนิตย์ เป็นคนพร้อมเพรียงกันนี้ การ ชมเชยพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ต่อแต่นั้น ดิฉัน ไปสู่สำนักนางภิกษุณี อยู่ผู้เดียว คิดเห็นแจ้งชัดว่า พระนางละผู้ถึงที่สุดแห่งไตรภพ ทรงพอพระทัยบริษัทที่สามัคคีกัน มิฉะนั้น ดิฉันจะนิพพานเสีย ดิฉัน อย่าได้พบความวิบัติ นั้นเลย ครั้นดิฉันคิดดังนี้แล้ว ได้ไปเฝ้าพระ-

พุทธเจ้าผู้อุดมกว่าฤๅษีทั้งปวง แล้วได้กราบทูลกาลเป็นที่ปรินิพพาน
กะผู้นำชั้นพิเศษ ลำดับนั้น พระองค์ได้ทรงอนุญาตให้ดิฉันตั้งชื่อว่า
จรรุ่งกาลเอาเถิดพระนาง โคตมิ ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...

พระพุทธรศาสนา ดิฉัน ได้ทำเสร็จแล้ว.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรพระ โคตมิกคนพาลเหล่าใดสงสัยใน
การตรัสรู้ธรรมสตรีทั้งหลาย ท่านจงแสดงอิทธิฤทธิ์เพื่อละเสียซึ่งทิฏฐิ
ของคนพาลเหล่านั้น ครั้งนั้น พระโคตมิเถรีเจ้า ถวายบังคม
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว เหาะขึ้นสู่อัมพร แสดงฤทธิ์เป็นอันมาก
ตามพระพุทธานุญาต คือองค์เดียวเป็นหลายองค์ก็ได้ ทำให้ปรากฏ
ก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือน
ไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงแม้ในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดิน
บนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือน
นกก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ทำภูเขาสิเนรุ
ให้เป็นคั่น พลิกมหาปฐพีพร้อมด้วยราก ทำให้เป็นตัวร่วมกันต่างร่วม
เดินจงกรมในอากาศ ทำโลกให้รุ่งโรจน์ประหนึ่งว่าเวลาพระอาทิตย์
อุทัยเหนือภูเขาคุนธร และทำโลกนั้นให้เป็นเหมือนพวงดอกไม้
ตาข่าย เอาพระหัตถ์ข้างหนึ่งกำภูเขามุจลินท์ ภูเขาสิเนรุ ภูเขา幔
ทาระและภูเขาทัทธระไว้ทั้งหมด เหมือนดั่งกำเมล็ดพันธุ์ผักกาดเอา
ปลายนิ้วมือ บังพระอาทิตย์พร้อมทั้งพระจันทร์ไว้ ทัดทรงพระจันทร์
พระอาทิตย์ไว้ดั่งพันดวง เหมือนทัดทรงพวงมาลัย ฉะนั้น ทรงน้ำใน
สาครทั้ง ๔ ไว้ได้ด้วยฝ่าพระหัตถ์ข้างหนึ่ง ยังฝนใหญ่อันมีอาการ
ปานดั่งเมฆบนภูเขาคุนธร ให้ตกลง พระนางเจ้านั้น ได้นิรมิตให้เป็น
พระเจ้าจักรพรรดิ พร้อมด้วยบริษัทในนภากาศ แสดงให้เป็น
ครุฑฯ ขชสารราชสีห์ต่างบันลือสีหนาทนฤ โขมยอยู่ องค์เดียวนิรมิต
ให้เป็นคณะพระภิกษุฉินับ ไม่นับแล้วก็อันตรธานกลับเป็นองค์
เดียวกราบทูลพระมหามุนีเจ้าว่า ข้าแต่พระมหาวีรเจ้าผู้มีพระจักขุ
หม่อมฉันผู้เป็นพระมาตุจฉาของพระองค์ เป็นผู้ทำตามคำสอนของ
พระองค์ บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับแล้ว ขอถวายบังคม
พระยุคลบาทของพระองค์ พระนางเจ้านั้นครั้งแสดงฤทธิ์ต่างๆ แล้ว
ลงจากนภากาศ ถวายบังคมพระผู้ส่องโลกแล้ว ประทับลง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระนางเจ้าได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระมหามุนีผู้
นายกของโลก หม่อมฉันมีอายุได้ ๑๒๐ ปี แต่กำเนิดแล้วเพียงเท่านี้
ก็พอแล้ว หม่อมฉันจักขอทูลลาภิพพาน.

ครั้งนั้น บริษัททั้งหมดนั้นถึงความพิศวงยิ่งนัก จึงได้พากันประนม-

อัญชลีถามว่า ข้าแต่พระแม่เจ้า พระแม่เจ้าได้ทำอะไรไว้ จึงมี
ฤทธิ์อำนาจเช่นนี้.

พระมหาปชาบดีโคตมีเถรีเจ้า ได้กล่าวบุรพกรรมของท่านดังต่อไปนี้
ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่าปทุมตระผู้มีจักขุใน
ธรรมทั้งปวง เป็นผู้นำได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น ดิฉันเกิดใน
สกุลอำมาตย์ ซึ่งสมบุญด้วยเครื่องอุปการะทุกสิ่ง เจริญ รุ่งเรือง
ร่ำรวย ในพระนครหังสวดี บางครั้ง ดิฉันพร้อมด้วยบิดา อันหมุ่ทาสี
ห้อมล้อม เข้าไปเฝ้าพระนราศกพระองค์นั้น พร้อมด้วยบริวารเป็น
อันมาก ได้เห็นพระพิชิตมารผู้ปานดั่งท้าววาสวะ ยังฝนคือธรรมให้
ตกอยู่ เป็นผู้ไม่มีอาสวะ เคลื่อนไปด้วยระเบียบแห่งรัศมี เช่นกับ
พระอาทิตย์ในสรทกาล แล้วยังจิตให้เลื่อมใส และสดับสุภายิต
ของพระองค์ ได้สดับพระผู้นำนรชนทรงตั้งพระภิกษุณีผู้เป็นพระ-
มาตุจฉาไว้ในตำแหน่งอันเลิศ จึงถวายมหาทานและปัจจัยเป็นอัน
มาก แต่พระผู้เลิศกว่านรชน ผู้คงที่พระองค์นั้น พร้อมทั้งพระสงฆ์
๗ วัน แล้วได้หมอบลงแทบพระบาท มุ่งปรารถนาตำแหน่งนั้น
ลำดับนั้น พระพิชิตมารผู้อุดมกว่าฤาษีได้ครีตในบริษัทใหญ่ว่า
สตรีใดได้นิมนต์พระผู้นำโลกพร้อมด้วยสงฆ์ให้ฉันตลอด ๗ วัน
เราจักพยากรณ์สตรีนั้น ท่านทั้งหลายจงฟังเรากล่าว ในกัปที่แสนแต่
กัปนี้ พระศาสดาพระนามว่า โคตม ซึ่งทรงสมภพในวงศ์พระเจ้า
โอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก สตรีผู้จักได้เป็นกรรมทายาท
ของพระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็นโอรสอันธรรมนิรมิต จักได้
เป็นพระสาวิกาของพระศาสดา มีนามว่าโคตมี จักได้เป็นพระมาตุจฉา
บำรุงเลี้ยงชีวิตของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น จักได้ความเป็นผู้เลิศ
กว่าภิกษุณีทั้งหลายฝ่ายผู้รู้ราตรีนาน ครั้งนั้น ดิฉันได้สดับพระพุท-
พยากรณ์นั้นแล้ว มีใจปราโมทย์ บำรุงพระพิชิตมารด้วยปัจจัย
ทั้งหลายตราบเท่าสิ้นชีวิต ต่อจากนั้น ดิฉันก็ได้ทำกาลกิริยา ดิฉัน
เกิดในพวกเทพเหล่าดาวดิงส์ ผู้ซึ่งให้สำเร็จสิ่งน่าใคร่ได้ทุกประการ
ครอบงำทวยเทพอื่นๆ เสียด้วยองค์ ๑๐ ประการ คือ ด้วยรูป เสียง
กลิ่น รส ผัสสะ อายุ วรรณะ สุขและยศ รุ่งเรืองครอบงำทวยเทพ
อื่นๆ ด้วยความเป็นใหญ่ ดิฉันได้เป็นพระมเหสีผู้นำรักของท้าว
อมรินทร์ในสวรรค์ชั้นดาวดิงส์นั้น ก็เมื่อดิฉันยังท่องเที่ยวอยู่ใน
สังสาร เป็นผู้หวนไหวเพราะพายุ คือกรรม จึงเกิดในบ้านของทาส
ในอาณาเขตของพระเจ้ากาสิ ครั้งนั้น ทาส ๕๐๐ คน อาศัยอยู่ใน
บ้านนั้น ดิฉันได้เป็นภรรยาของหัวหน้าทาสในบ้านนั้น พระปัจเจก-

พุทธเจ้า ๕๐๐ องค์ ได้เข้าไปสู่บ้านบิณฑบาต ดิฉันกับญาติทุกคน เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้นก็มีความยินดี เราพร้อมด้วยสามี มีจิตเลื่อมใส สร้างกุศล ๕๐๐ หลัง อุปัฏฐากพระปัจเจกพุทธเจ้า เหล่านั้นตลอดสี่เดือน แล้วถวายไตรจีวร ต่อจากนั้น เราพร้อมด้วย สามีก็ได้ไปสววรรคชั้นดาวดึงส์ ก็ในภพสุดท้ายในบัดนี้ ดิฉันเกิดใน พระนครเทวทหะ พระชนกของดิฉันพระนามว่าอัญชนสากยะ พระ- ชนนีของดิฉันพระนามว่าสุลกษณา ต่อมาดิฉันได้ไปสู่พระราชวังของ พระเจ้าสุทโธทนะ ในพระนครกบิลพัสดุ์ สตรีทุกคนเกิดในสกุล สากยะแล้ว ไปสู่เรือนของพวกเจ้าสากยะ ก็ดิฉันประเสริฐกว่า สตรีทุกคน ได้เป็นคนบำรุงเลี้ยงพระพิชิตมาร พระโอรสของดิฉัน พระองค์นั้น เสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์แล้ว ได้เป็นพระพุทธเจ้าผู้นำ ชั้นพิเศษ ภายหลังดิฉันพร้อมด้วยนางศากยानी ๕๐๐ จึงได้บวช แล้วก็ไปประสพสันติสุขพร้อมด้วยนางศากยानीผู้มีความเพียร สามี ของเราที่ได้ทำบุญร่วมกันมาแต่ชาติก่อนในครั้งนั้น เป็นผู้ทำมหาสมัย อันพระสุคตเจ้าทรงอนุเคราะห์แล้ว ได้บรรลอรหัต.

พระภิกษุณีทั้งหลาย นอกจากพระมหาปชาบดีเถรีเจ้านั้น ได้พากัน เหาะขึ้นสู่ภูเขาลอกลาภ เป็นผู้ประกอบด้วยมหิทธานุวัตร รุ่งโรจน์ เหมือนดวงดาวทั้งหลาย อันโคจรเป็นกลุ่มกันไป ฉะนั้น พระภิกษุณี เหล่านั้น เป็นผู้ศึกษาแล้วในบุญกรรม จึงได้แสดงฤทธิ์มีใช้น้อย เหมือนนายช่างทองที่ได้รับการศึกษาแล้ว แสดงเครื่องประดับที่ทำ ด้วยทองชนิดต่างๆ ฉะนั้น ในครั้งนั้น พระภิกษุณีเหล่านั้น แสดง ปฏิหาริย์มากมายหลายอย่าง ยังพระมุนีผู้ประเสริฐกว่าพระอาทิตย์ พร้อมทั้งบริษัทให้ชอบใจ แล้วได้พากันลงจากนภากาศ ถวาย บังคมพระศาสดาผู้สูงสุดกว่าฤาษี เมื่อพระศาสดาผู้เป็นยอดของ นรชนทรงอนุญาตแล้ว จึงได้นั่ง ณ สถานที่อันสมควร แล้ว ได้ กราบทูลว่า ข้าแต่พระวิริเจ้า โอหนอ พระโคตมิเถรีเจ้าเป็นผู้ อนุเคราะห์หม่อมฉันทุกๆ คน หม่อมฉันทุกคน พระนางได้อบรม ด้วยบุญ จึงได้บรรลุธรรมเป็นที่สิ้นอาสวะ หม่อมฉันทั้งหลายเผา- กิเลสเสียแล้ว ถอนภพทั้งปวงขึ้นได้แล้ว ตัดกิเลสเครื่องผูกเหมือน ช้างพังตัดเชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะอยู่ การหม่อมฉันทั้งหลาย มาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เป็นการมาดีแล้วหนอ วิชา ๓ หม่อมฉันทั้งหลายบรรลุแล้วโดยลำดับ คำสอนของพระ- พุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายก็ได้ทำเสร็จแล้ว คุณวิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภิกา ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญา ๖ หม่อมฉันทั้งหลายทำให้

แจ้งแล้ว คำสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายได้ทำเสร็จแล้ว หม่อมฉันทั้งหลายมีความชำนาญในฤทธิและทิพโสตธาตุ ข้าแต่พระมหารามณี หม่อมฉันทั้งหลายมีความชำนาญในเจโตปริยญาณ ฐิติญาณ วิชิตญาณ ชำระทิพจักขุได้แล้ว มีอาสวะทั้งหลายสิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายมีญาณในอรรถ ธรรม นิรุติ และปฏิภาณ ญาณนั้นเกิดที่สำนักของพระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นพระนายกรมรามณี พระองค์เป็นผู้อันหม่อมฉันทั้งหลายได้วิสาสะแล้ว ได้ทรงโปรดมีจิตเมตตาอนุญาตให้หม่อมฉันทั้งปวงนิพพานเถิด.

พระพิชิตมารได้ตรัสว่า เมื่อท่านทั้งหลายพูดอย่างนี้ว่า จักนิพพานฉันจักไปว่าอะไร ก็บัดนี้ท่านทั้งหลายจงสำคัญกาลเวลาเอาเองเถิด. ครั้งนั้น พระภิกษุณีเหล่านั้นมีพระโคตมิเถรีเจ้าเป็นต้น ถวายบังคมพระพิชิตมารแล้ว ได้พากันลุกจากที่นั่งนั้นไป พระธีรเจ้าผู้นำชั้นเลิศของโลก พร้อมด้วยหมู่ชนเป็นอันมากได้เสด็จไปส่งพระมาตุจฉา จนถึงซุ้มประตู ครั้งนั้น พระโคตมิเถรีเจ้าพร้อมด้วยพระภิกษุณีทั้งหลายทุกๆ องค์ ได้พากันหมอบลงแทบพระยุคลบาทของพระศาสดาผู้เป็นพงศ์พันธุ์ของโลก กราบทูลว่า นี่เป็นการถวายบังคมพระยุคลบาทครั้งสุดท้ายของหม่อมฉัน การได้เห็นพระองค์ผู้เป็นนาคะของโลกครั้งนี้ ก็เป็นครั้งสุดท้าย หม่อมฉันจักไม่ได้เห็นพระพักตร์ของพระองค์ซึ่งมีอาการปานน้ำอมฤตอีก ข้าแต่พระวีรเจ้าผู้เลิศของโลก หม่อมฉันจักไม่ได้ถวายบังคมพระยุคลบาทของพระองค์ ซึ่งอ่อนละเอียดยิ่งอีก วันนี้หม่อมฉันจะเข้านิพพาน.

พระศาสดาตรัสว่า

จะมีประโยชน์อะไรด้วยรูปนี้แก่ท่านในปัจจุบัน รูปนี้ล้วนปัจฉัยปรุ้งแต่ง ไม่น่ายินดี เป็นของเลวทราม.

พระมหาปชาบดีเถรีเจ้า พร้อมด้วยพระภิกษุณีเหล่านั้นไปสู่สำนักนางภิกษุณีของตนแล้ว นั่งพับเพียบบนอาสนะอันประเสริฐ ครั้งนั้น อุบาสิกาทั้งหลายในพระนครนั้น ผู้มีความเคารพรักในพระพุทธศาสนา ได้สดับพุดติเหตุของพระนางเจ้า ต่างก็เข้าไปหานมัสการแทบบาทมูล เอากรก่อนอุระประเทศรื่องให้พิไรรำครำครวญควรจะกรุณา เต็มไปด้วยความโศกเศร้า ล้มลงที่พื้นพสุธา ดุจเถาว์ลัย รากขาดแล้วล้มลง ฉะนั้น พากันรื่องให้รำพันด้วยวาจาว่า ข้าแต่พระแม่เจ้าผู้เป็นนาคะให้ที่พึงของดิฉันทั้งหลาย พระแม่เจ้าอย่าได้ละทิ้งดิฉันทั้งหลาย ไปเข้านิพพานเสียเลย ดิฉันทุกคนขอขอบเสียด

อ้อนวอน พระมหาปชาบดีเถรีเจ้าลูกศิษย์ของอุบาสิกาผู้มีศรัทธา
มีปัญหาซึ่งเป็นหัวหน้าของอุบาสิกาเหล่านั้นอยู่ ได้กล่าวว่า ลูก
ทั้งหลายเอ๋ย การพร่ำเพ้อซึ่งเป็นไปในบ่วงแห่งมารไม่ควรเลย
สังเขตธรรมทั้งปวงล้วนไม่เที่ยง มีแต่จะพลัดพรากจากกัน หวัน-
ไหวไปมา ต่อแต่นั้น พระนางก็สละอุบาสิกาเหล่านั้นเสีย เข้าปฐม
ฌาน ทุคฺคิฌาน ตติยฌาน และจตุตถฌาน แล้วเข้าอากาสนัญญ-
ายตนฌาน วิญญูณัญญายตนฌาน อากิญจัญญายตนฌาน และ
เนวสัณญานาสัญญายตนฌานตามลำดับ แล้วพระ โคตมิเถรีเจ้าก็เข้า
ฌานทั้งหลายโดยปฏิโลม แล้วก็เข้าปฐมฌานไปตราบเท่าถึงจตุตถ-
ฌาน ครั้นออกจากจตุตถฌานนั้นแล้วก็ดับไป เหมือนเปลวประทีป
ที่หมดเชื้อดับไป ฉะนั้น ได้เกิดแผ่นดินไหวใหญ่ สายฟ้าก็ตกลง
จากนภากาศ กลองทิพย์ก็บันลือลั่นขึ้นเอง ทวยเทพพากันคร่ำครวญ
และฝนดอกไม้ก็ตกจากอากาศลงยังพื้นแผ่นดิน แม้ขุนเขาสุเมรุราช
ก็กัมปนาทหวั่นไหว เหมือนคนเดินรำในท่ามกลางที่เดินรำ ฉะนั้น
สาครก็ปั่นป่วนตีฟองคะนองระลอกชะฉาน ทวยเทพ นาค อสูร
และพรหมต่างก็พากันสลดใจ กล่าวขึ้นในทันใดนั้นเองว่า สังขาร
ทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ เหมือนอย่างพระมหาปชาบดีเถรีเจ้านี้ถึง
ความย่อยยับไปแล้ว และพระเถรีทั้งหลายผู้ทำตามคำสอนของพระ
ศาสดา ซึ่งแวดล้อมพระมหาปชาบดีเถรีเจ้านี้ ก็พากันดับไปแล้ว
เหมือนเปลวประทีปหมดเชื้อดับไป ฉะนั้น โอ้ ความประจวบกัน
มีความพลัดพรากเป็นที่สุด โอ้ สิ่งที่ยังจัญปรงแตงล้วนแต่ไม่เที่ยง
โอ้ ชีวิตมีความหายสูญเป็นที่สุด ความปริเวณา ได้มีแล้ว ด้วย
ประการฉะนี้.

ในลำดับนั้น เทวดาและพรหมต่างก็ทำความประพฤติดตาม โลกธรรม
ตามสมควรแก่กาลแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดกว่าฤาษี
ครั้งนั้นพระศาสดาได้ตรัสเรียกท่านพระอานนท์ผู้พหูสูตมาสั่งว่า
อานนท์ท่านจงไปประกาศให้ภิกษุทั้งหลายทราบถึงการนิพพานของ
พระมารดาเวลานั้น ท่านพระอานนท์เป็นผู้หมดความเขม็งเขิ่น
มีตานองไปด้วยน้ำตา ได้กล่าวด้วยเสียงอันน่าสงสารว่า ขอ
พระภิกษุทั้งหลายผู้เป็น โอรสของพระสุคตเจ้าซึ่งอยู่ในทิศตะวันออก
ทิศใต้ ทิศตะวันตกและทิศเหนือ จงมาประชุมกัน พระภิกษุณี
ผู้ยังพระสรีระสุคตท่ายของพระมุนีให้เจริญด้วยน้ำนม พระมารดาของ
กระผม พระ โคตมิภิกษุณีนั้นถึงความสงบ เหมือนดวงดาวในเมื่อ
พระอาทิตย์ อุกฤษ์ ฉะนั้น พระนางยังความรู้พร้อมกันว่า เป็น

พระพุทธมารดา ให้ดำรงอยู่แล้วไปสู่นิพพาน ในที่ใดถึงคนมี ๕
ตาก็เห็นไม่ได้ ในที่นั้น พระผู้มีพระภาคซึ่งเป็นผู้นำทรงเห็นได้
ขอพระโอรสของพระสุคตเจ้าผู้มีความเชื่อในพระสุคต หรือเป็น
ศิษย์ของพระมหายานจึงทำสักการะแด่พระพุทธมารดาเถิด ภิกษุ
ทั้งหลายถึงอยู่ไกล ได้ฟังคำประกาศนั้นแล้ว ก็มาได้เร็ว บางพวก
มาด้วยพุทธานุภาพ บางพวกที่ฉลาดในฤทธิ์ก็มาด้วยฤทธิ์ต่างช่วยกัน
ยกเอาเตียงนอนที่พระโคตมเถรีเจ้าหลับ ขึ้นไว้ในเรือนยอดอัน
ประเสริฐ น่ายินดี สำเร็จด้วยทองคำล้วนๆ งามทั่ว ท้าวโลก
บาลทั้งสี่เฝ้าเข้าเฝ้ารับเรือนยอด ทวยเทพที่เหลือมีท้าวสักกะ
เป็นต้น เข้าช่วยรับเรือนยอด ก็เรือนยอดทั้งหมดมี ๕๐๐ หลัง
แท้จริง เรือนยอดเหล่านั้น วิสสุกรรมเทพบุตรนิรมิต มีสีเหมือน
พระอาทิตย์ในสรวงสวรรค์ ทวยเทพทั้งหลายได้แบกพระภิกษุณีทุกๆ
องค์ที่นอนอยู่บนเตียงแล้ว นำเอาออกไปตามลำดับพื้นนภากาศถูก
เอาแผ่นดินบังไว้ทั่ว ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์พร้อมทั้งดวงดาวซึ่ง
สำเร็จด้วยทอง ได้ถูกคิดเป็นตราไว้ที่แผ่นดินนั้น ธงปฏึกได้ถูกยก
ขึ้นไว้เป็นอันมาก จิตถาวรทั้งหลายมีดอกไม้เป็นเครื่องปกคลุม
ดอกไม้ที่เกิดในอากาศเอาปลายลง ดอกไม้ผุดขึ้นจากแผ่นดิน พระ-
จันทร์และพระอาทิตย์คนมองดูเห็นได้ และดาวทั้งหลายส่องแสง
ระยับระยิบ อนึ่ง พระอาทิตย์ถึงจะ โคจรไปในเวลาเที่ยงก็เป็นเหมือน
พระจันทร์ ไม่ทำใครๆ ให้เร่าร้อน ทวยเทพทั้งหลายพากันบูชาด้วย
ของหอมและดอกไม้ทิพย์อันน่ายินดี และด้วยการขับร้อง ฟ้อนรำ
ดีดสีตีเป่าอันเป็นทิพย์ พวกนาค อสูรและพรหม ต่างก็พากันบูชา
พระพุทธมารดาผู้นิพพานแล้ว กำลังถูกเขานำเอาออกไปตามสติ
กำลัง พระภิกษุณีผู้เป็นโอรสของพระสุคตเจ้า ซึ่งนิพพานแล้ว
ทั้งหมดเชิญไปข้างหน้า พระโคตมเถรีพุทธมารดาผู้อันเทวดาและ
มนุษย์สักการะเชิญเอาไปข้างหลัง เทวดา มนุษย์พร้อมด้วยนาค
อสูรและพรหม ไปข้างหน้า ข้างหลังพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระ-
สาวกเสด็จไปเพื่อจะบูชาพระมารดาการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า
หาได้เป็นเช่นนี้ไม่ การปรินิพพานของพระโคตมเถรีเจ้า อัจฉรย์
ยิ่งนัก ในเวลาพระพุทธเจ้าเสด็จนิพพานไม่มีพระพุทธเจ้าและภิกษุ
ทั้งหลายมีพระสารีบุตรเป็นต้น เหมือนในเวลาพระโคตมเถรีเจ้า
นิพพาน ซึ่งมีพระพุทธเจ้าและภิกษุทั้งหลายมีพระสารีบุตรเป็นต้น
ชนทั้งหลายช่วยกันทำจิตถาวรซึ่งสำเร็จด้วยของหอมล้วน และ
เคลื่อนไปด้วยจรรณแห่งเครื่องหอม แล้วเผาพระภิกษุณีเหล่านั้นบน

จิตกาธานนั้น ส่วนที่เหลือนอกจากอัฐิถูกไฟไหม้สิ้น ก็ในเวลานั้น ท่านพระอาณนทีได้กล่าววาจาอันให้เกิดความสังเวชว่า พระโคตมิเถรีเจ้าเข้านิพพานแล้ว พระสรีระของพระนางก็ถูกเผาแล้ว การนิพพานของพระพุทธเจ้าน่าสังเกตุ อีกไม่นานก็คงจักมี ต่อจากนั้น ท่านพระอาณนทีอันพระพุทธเจ้าทรงตักเตือน ท่านได้น้อมพระธาตุของพระโคตมิเถรีเจ้า ซึ่งอยู่ในบาตรของพระนาง เข้ามาถวายแด่พระโลกนาถ พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดกว่าฤาษี ได้ทรงประคองพระธาตุเหล่านั้นด้วยฝ่าพระหัตถ์แล้วตรัสว่า เพราะสังขารเป็นสภาพไม่เที่ยง พระโคตมิผู้เป็นใหญ่กว่าหมู่พระภิกษุณีจึงต้องนิพพาน เช่นเดียวกับลำตัวของต้นไม้ใหญ่ที่มีแก่นตั้งอยู่ถึงจะใหญ่โตก็ต้องพินาศ ฉะนั้น ดูอะอาณนที เมื่อพระพุทธมารดาเม้นิพพานแล้วเพียงแต่สรีระก็ยังไม่เหลือ ไม่น่าเศร้าโศกปริเทวนาการไปเลย คนอื่นๆ ไม่สมควรเศร้าโศกถึงพระนางผู้ข้ามสาครคือสงสารไปแล้ว ละเว้นเหตุอันทำให้เดือดร้อนเสียได้ เป็นผู้เยือกเย็นดับสนิทดีแล้ว พระนางเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก และมีปัญญากว้างขวาง ทั้งเป็นผู้รู้รตรีนานกว่าภิกษุณีทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย จงรู้ไว้อย่างนี้เถิด พระโคตมิเถรีเจ้า เป็นผู้ชำนาญในฤทธิ์ทิพ โสตรธาตุ และมีความชำนาญในเจโตปริยญาณรู้ทั่วถึง ปุพเพนิวาสญาณ ชำระทิพจักขุให้หมดจด อาสวะทั้งสิ้นของพระนางหมดสิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก พระนางมีญาณอันบริสุทธิ์ ในอรรถะ ธรรมะ นิรุตติและปฏิภาณ เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรจะเศร้าโศกถึงพระนาง คติของไฟที่ลุกโพลงถูกแผ่นเหล็กทับแล้วดับไปโดยลำดับ ใครๆ ก็รู้ไม่ได้ ฉันทิบุคคลผู้ที่หลุดพ้นจากกิเลสด้วยดีแล้ว ข้ามพ้นโอฆะคือกามพันธู์ บรรลุอุจลบทแล้ว ก็ฉันทันนั้น ย่อมไม่มีคติใดๆ จะรู้ได้ เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายจงมีตนเป็นที่พึ่ง มีสติปัญญาเป็นโคจรเถิดท่านทั้งหลายยอมรับมโฆษมงคล์ ๘ ประการแล้ว จักทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ทราบวา ท่านพระมหาปชาบดีโคตมิภิกษุณีได้ตรัสคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบมหาปชาบดีโคตมิเถรียาปทาน.

เขมาเถรียาปทานที่ ๘

ว่าด้วยบุญจริยาของพระเขมาเถรี

[๑๕๘] พระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมุตระ มีพระญาณจักขุในสรรพธรรม เป็นพระโลกนาถก เสด็จอุบัติในกัปที่แสนกัปแต่กัปนี้ ครั้งนั้น ดินันเกิดในสกุลเศรษฐีมีความรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่างๆ ในเมืองหังสวดี เป็นผู้เพียบพร้อมไปด้วยความสุขมาก ดินันเข้าไปเฝ้าพระ

พุทธมหาวิระพระองค์นั้นแล้ว ได้ฟังธรรมเทศนา เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ได้ถึงพระองค์เป็นสรณะ ดิฉันขออนุญาตมารดาบิดาได้แล้ว นิมนต์พระพุทธเจ้าผู้นำชั้นพิเศษให้เสวยพร้อมด้วยพระสาวกสงฆ์ ตลอดสัปดาห์หนึ่งเมื่อสัปดาห์หนึ่งล่วงไปแล้ว พระผู้มีพระภาคผู้เป็นสารถิณีคนระ ทรงตั้งภิกษุณีองค์หนึ่ง ซึ่งอุดมกว่าพวกภิกษุณีฝ่ายที่มีปัญญามากในตำแหน่งเอตทัคคะ ดิฉันได้ฟังเรื่องนั้นแล้ว มีความยินดีทำสักการะแด่พระพุทธเจ้า ผู้แสวงหาคุณใหญ่พระองค์นั้นอีกแล้วหมอบลงปรารณาดำแหน่งนั้นในทันใดนั้น พระพิชิตมารพระองค์นั้นตรัสกะดิฉันว่า ความปรารณาของท่านจักสำเร็จ สักการะที่ท่านทำแล้วแก่เราพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์มีผลมาก ในกัปที่แสนแต่กัปนี้ พระศาสดาพระนามว่าโคดมทรงสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก หญิงนี้จักได้เป็นภิกษุณีชื่อเขมา ผู้เป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็นโอรสอันธรรมนิรมิตจักถึงตำแหน่งเอตทัคคะ ด้วยกรรมที่ท่านทำดีแล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตนัจฉานัง ไว้ดิฉันละร่างกายมนุษย์แล้วได้เป็นผู้เข้าถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จุตจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้ว ไปชั้นยามา จุตจากชั้นยามาแล้ว ไปชั้นดุสิต จุตจากชั้นดุสิตแล้ว ไปชั้นนิมมานรดี จุตจากชั้นนิมมานรดีแล้ว ไปชั้นปรนิมมิตวสวัตติ เพราะอำนาจบุญกรรมนั้น ดิฉันเกิดในภพใดๆ ก็ได้เป็นพระอัครมเหสีของพระราชาในภพนั้นๆ ดิฉันจุตจากภพนั้นแล้วมาเกิดเป็นมนุษย์ได้เป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าจักรพรรดิและเป็นมเหสีของพระเจ้าเอกราช เสวยทิพสมบัติและมนุษย์สมบัติ มีความสุขทุกภพท่องเที่ยวไปในกัปเป็นอนกในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้พระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี เป็นนายกของโลก งดงามนำดูยิ่งนัก ทรงเห็นแจ่มแจ้งในสรรพธรรมเสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก ดิฉันเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งเป็นนายกของโลก ได้ออกบวชเป็นบรรพชิตในพระศาสนาของพระวิระเจ้าพระองค์นั้นอยู่หนึ่งปี ประพฤติพรหมจรรย์ ประกอบความเพียร เป็นพหูสูตฉลาดในปัจจัยการคล่องแคล่วในจตุราริยสัง มีปัญญาละเอียดแสดงธรรมไพเราะ ปฏิบัติตามสัจธรรมอยู่หนึ่งปี ด้วยผลแห่งพรหมจรรย์ ดิฉันจุตจากภพนั้นแล้วเข้าถึงสวรรค์ชั้นดุสิตเป็นผู้มีศีล เสวยสมบัติในภพนั้นและภพอื่น ดิฉันเกิดในภพใดๆ ก็เป็นผู้มีสมบัติมาก มีทรัพย์มาก มีปัญญา รูปร่าง มีบริวารชมที่ว่าง่าย ด้วยบุญกรรมและความเพียรในศาสนาของพระพิชิตมารนั้น สมบัติทุกอย่างดิฉันหาได้ง่าย

เป็นที่รักแห่งใจ ด้วยผลแห่งความปฏิบัติของดิฉัน เมื่อดิฉันเดินไป
ณ ที่ใดๆ กัสตาของดิฉันและใครๆ ย่อมไม่ดูหมิ่นดิฉัน ในภทกัป
นี้ พระพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมน์ผู้เป็นวงศ์พันธุ์แห่งพราหมณ์
มียศมาก ประเสริฐกว่าพวกบัณฑิต เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ในครั้งนั้น
แหละกฤติดาที่มันคงดีในเมืองพาราณสี ชื่อชนัญชานี ๑ สุเมธา ๑
ดิฉัน ๑ รวม ๓ คนด้วยกัน ได้ถวายสังฆารามแก่พระมุนีหลายพัน
และได้สร้างวิหารอุทิศถวายแก่พระพุทธเจ้า พร้อมด้วยพระสาวก
สงฆ์ เราทั้งหมดด้วยกันจูดจากภพนั้นแล้ว ไปสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ถึงความเป็นผู้เลิศด้วยศกกว่าเทพธิดาและกฤติดาในมนุษย์ ใน
ภทกัปนี้แหละ พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสตปะ ผู้เป็นวงศ์พันธุ์
แห่งพราหมณ์ มียศมาก ประเสริฐกว่าพวกบัณฑิต เสด็จอุบัติขึ้น
แล้ว ในครั้งนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ ในพระนครพาราณสี
อันอุดม เป็นอิสระกว่าประชาชน เป็นอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าผู้ทรง
แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ดิฉันเป็นพระธิดาคนใหญ่ของท้าวเธอ มี
นามปรากฏว่าสมณิ ได้ฟังธรรมของพระพิชิตมารผู้เลิศแล้ว พอใจ
บรรพชาแต่พระชนกนาถไม่ทรงอนุญาตแก่เราทั้งหลาย เมื่ออยู่ใน
อาคารสถานในครั้งนั้น เราทั้งหลายผู้เป็นราชกัญญาณีได้เกี่ยวครั้น
ปรนพฤติพรหมจรรย์ตั้งแต่เป็นกุมารี ดำรงอยู่ในสุขสมบัติสอง
หมื่นปี พระราชธิดา ๗ องค์ล้วนพอใจยินดีในการบำรุงพระพุทธเจ้า
พระราชธิดา ๗ นั้น คือ นางสมณิ ๑ นางสมณกฤตดา ๑ นางภิกษุณี
๑ นางภิกษุทาสิกา ๑ นางธรรมมา ๑ นางสุธรรมมา ๑ และ
นางสังฆทาสิกาเป็นที่ ๗ พระราชธิดาทั้ง ๗ นั้น ได้มาเป็นดิฉันเป็น
พระอุบลวรรณาเถรี เป็นพระปฎาจารย์เถรี เป็นพระกมลเกสิเถรี
เป็นพระกิสาโคตมิเถรีเป็นพระธรรมทินนาเถรีเป็นนางวิสาขาอุบาสิกา
เป็นที่ ๗ บางครั้ง พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นผู้เป็นดั่งดวงอาทิตย์
ของนรชน ทรงแสดงธรรมเป็นอัศจรรย์ดิฉันได้ฟังมหานิทานสูตรแล้ว
เล่าเรียนอยู่ เพราะกรรมที่ได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และเพราะการตั้งเจตน์
จำนงไว้ ดิฉันระว่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ในภพหลัง ครั้งนี้ ดิฉันเป็นพระธิดาที่พอพระทัยกรุณาโปรดปราน
ของพระเจ้ามัททราช ในสากลนครอันอุดม พร้อมกับเมื่อดิฉันเกิด
พระนครนั้นได้มีความเกษมสุข โดยคุณนิรมิตนั้น ชื่อดิฉันปรากฏว่า
เจมา เมื่อใด ดิฉันเจริญวัยโตเป็นสาว มีรูปและผิวพรรณงาม เมื่อ
นั้น พระราชบิดาก็โปรดปรานประทาน ดิฉันแก่พระเจ้าพิมพิสาร
ดิฉันเป็นที่โปรดปรานของพระราชสวามียินดีแต่ในการบำรุงรูป ไม่

พอใจคนที่กล่าวโทษรูปเป็นอันมาก ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสาร โปรดให้ตัดขบร้องขับเพลงพรรณนาพระมหาวีหารเวฬุวัน ด้วยพระประสงค์จะทรงอนุเคราะห์ดิฉัน ดิฉันสำคัญว่าพระมหาวีหารเวฬุวันอันเป็นที่ประทับแห่งพระสุคตเจ้าเป็นที่น่ารื่นรมย์ผู้ใดยังมิได้เห็นก็จัดว่าผู้นั้นยังไม่เห็นนันทวัน พระมหาวีหารเวฬุวันเป็นดังว่านันทวันอันเป็นที่เปลิดเปลินของนรชน ผู้ใดได้เห็นแล้ว นับว่าผู้นั้นเห็นดีแล้ว ซึ่งนันทวัน อันเป็นที่เปลิดเปลิน ของท้าวอมรินทร์ สักกเทวราชทวยเทพละนันทวันแล้วลงมาที่พื้นดินเห็นพระมหาวีหารเวฬุวันอันน่ารื่นรมย์เข้าแล้ว ก็อัสจรรยใจเปลิดชมมิได้เมื่อ พระมหาวีหารเวฬุวันเกิดขึ้นเพราะบุญของพระราชา อันบุญญาภาพแห่งพระพุทธรูปประดับแล้ว ใครเล่าจะกล่าวถึงความเจริญด้วยคุณแห่งพระมหาวีหารเวฬุวันให้จบได้ครั้งนั้นดิฉันได้ฟังความสำเร็จแห่งพระมหาวีหารเวฬุวันอันเป็นที่ชอบโสดและชอบใจแล้วประสงค์จะเห็นดิฉันจึง ได้กราบทูลพระราชา ครั้งนั้น ท้าวมหิบัติจึงโปรดสั่งดิฉันผู้มุ่งจะชมพระมหาวีหารเวฬุวัน พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก ด้วยพระดำรัสว่า พระนางผู้มีสมบัติมาก เชิญเสด็จไปชม พระมหาวีหารเวฬุวัน อันเป็นที่เย็นตา เปล่งปลั่งด้วยพระรัศมีแห่งพระสุคตเจ้างามด้วยสิริทุกสมัย ดิฉันทูลว่า เมื่อใด พระพุทธรูปเสด็จเข้ามาทรงบาตรในพระนครราชคฤห์อันอุดม เมื่อนั้น หม่อมฉันจะเข้าไปชมพระมหาวีหารเวฬุวัน เวลานั้น พระมหาวีหารเวฬุวันมีสวนดอกไม้กำลังแย้มบาน วู่วอนไปด้วยกมรต่างๆ ชนิด และมีเสียงนกคูเหว่าร้องดังเพลงขับ ทั้งมีเหล่านกยูงฟ้อนรำ เสียงเสียงไม้พลุกพล่าน ประดับไปด้วยที่งมรต่างๆ สะพรั่งไปด้วยกฤณีและมณฑปที่พระโยคีชอบปรารภบำเพ็ญเพียร เมื่อดิฉันเที่ยวไปได้รู้สึก ว่านัยน์ตาของเรามีผล ครั้งนั้น ดิฉันได้เห็นภิกษุรูปหนึ่งประกอบกิจอยู่แล้วคิดไปว่า ภิกษุนี้ตั้งอยู่ในปฐมวัย มีรูปน่าปรารถนา ปฏิบัติดีอยู่ในป่าที่น่ารื่นรมย์เช่นนี้ เหมือนคนอยู่ในที่มีดี ภิกษุนี้ศิระะโล้นคลุมสังฆาภูมิจึงอยู่ที่โคนไม้ ละความยินดีที่เกิดแต่อารมณ์เจริญตามอยู่ธรรมาคฤห์สัถ์ควรจะบริโภคมตามความสุข แก่แล้วจึงควรจะประพฤติธรรมอันเจริญงามนี้ในภายหลัง ดิฉันสำคัญว่าพระคันธกฤณีที่ประทับแห่งพระพิชิตมารว่างเปล่าจึงเข้าไป ได้เห็นพระพิชิตมารตั้งดวงอาทิตย์แรกอุทัย ประทับสำราญพระองค์เดียว มีหญิงสาวสวยพัศถวายเป็นคู่ ครั้นแล้วดำริคิดว่าพระผู้มีพระภาคผู้่องอาจกว่านรชนพระองค์นี้มิได้เศร้าหมองหญิงสาวคนนั้น มีรัศมีเปล่งปลั่งดัง

ทองคำ มีดวงตางามเช่น ดอกบัว ริมฝีปากแดงดังผลมะพลับสุก
ชำเลื่องแต่น้อยเป็นที่ยินดีแห่งใจและนัยน์ตา มีลำแขนเหมือน
ทองคำ วงหน้าสวย ถันทั้งคู่เต่งตึงดังดอกบัวตูม มีเอวกลมกล่อม
ตะโพกผึ่งผาย ลำขาน่ายินดี มีเครื่องตกแต่งงาม เครื่องประดับ
สีแดงแวววาว นุ่งผ้าเนื้อเกลี้ยงสีเขียว มีรูปสมบัติชมไม่เบื่อ
ประดับด้วยสรรพากรณ์ ดิฉันเห็นหญิงสาวนั้นเข้าแล้วคิดว่า โอ
หญิงสาวคนนี้รูปร่างมเหสีเกิน เราไม่เคยเห็นด้วยนัยน์ตาในครั้ง
ไหนๆ เลย ขณะนั้น หญิงสาวคนนั้นถูกขร่ายยี้ มีผิวพรรณแปลก
ไป หน้าเหี่ยว ฟันหัก ผมหงอก น้ำลายไหล หน้าไม่สะอาด ใบหู
แข็งกระด้าง นัยน์ตาขาว นมยานไม่งาม ตัวตกระท้วไป ร่างกาย
สันตลอคศิระยะ หลังขด มีไม้เท้าเป็นคู่เดิน ร่างกายชুবอมลึบไป
สิ้นนั่งงก ล้มลงแล้วหายใจถี่ๆ ลำดับนั้น ความสังเวชอันไม่เคย
เป็นทำให้ชนลูกชู้ชู้ได้มีแก่ดิฉันว่า น่าตำหนิรูปอันไม่สะอาด
ที่พวกคนพาลยินดีกัน ขณะนั้น พระพุทธเจ้าผู้ทรงพระกรุณา
มีพระทัยปีติโสมนัส ทอดพระเนตรเห็นดิฉันผู้มีใจสังเวชแล้ว ได้
ตรัสพระคาถานี้ว่า คุณพระนางเขมา เชิญดูร่างกายอันกระสับ
กระส่าย ไม่สะอาด โสโครก ไหลเข้า ถ่ายออก ที่พวกพาลชนยินดี
กันซิ ท่านจงอบรมจิตให้เป็นสมาธิมีอารมณ์เดียวด้วยอนุสสารมณีเกิด
ท่าน จงมีกายคตาสติมากไปด้วยความเบื่อหน่ายเกิด รูปหญิงนี้ฉันใด
รูปของท่านนั้นก็ฉันนั้น รูปของท่านฉันใด รูปหญิงนี้ก็ฉันนั้น
ท่านจงคลายความพอใจในกายทั้งภายในภายนอกเสียเกิด จงอบรม
อนิมิตตวิโมกข์ จงละมานานุสัยเสีย ท่านจักเป็นผู้สงบประพฤติไป
เพราะละมานานุสัยนั้นได้.

ชนเหล่าใด กำหนดด้วยระเคาะกระแสร้อยเหมือน
แมลงมุมเกาะใยตรงกลางที่ทำไว้เอง ชนเหล่านั้นตัด
ระคนั้นเสีย ไม่มีความอาลัย ละกามสุขไป ย่อม
ละเว้นได้.

ขณะนั้น พระบรมศาสดาผู้เป็นสารถิ์ฝึกนรชน ทรงทราบดิฉันว่า
มีจิตควรแล้ว จึงทรงแสดงมหานิทานสูตรเพื่อจะทรงแนะนำดิฉัน
ดิฉันได้ฟังสูตรอันประเสริฐนั้นแล้ว จึงระลึกถึงสัญญาในกาลก่อน
ได้ ดำรงอยู่ในสัญญานั้นแล้ว ชำระธรรมจักษุให้หมดจด ทันทินั้น
ดิฉันหมอบลงแทบพระบาททุกุลแห่งพระเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
เพื่อประสงค้จะแสดงโทษ จึงได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ทรง
เห็นแจ้งธรรมทั้งปวง หม่อมฉันขอถวายนมัสการแด่พระองค์ ข้าแต่

พระองค์ผู้มีพระกรุณาเป็นที่อยู่ หม่อมฉันขอถวายนมัสการแด่พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เสด็จข้ามสงสารแล้ว หม่อมฉันขอถวายนมัสการแด่พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้ประทานอมตธรรม หม่อมฉันขอถวายนมัสการแด่พระองค์หม่อมฉันแล่นไปแล้วสู่ทิวสนอันรกชัฏหลงไหลเพราะกามราคะ พระองค์ทรงแนะนำด้วยอุบายที่ชอบเป็นผู้ยินดีแล้วในธรรมที่ทรงแนะนำ สัตว์ทั้งหลายเห็นห่างจากการเห็นท่านผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่เช่นพระองค์ ย่อมประสมมหันตทุกข์ในสังสารสาคร เมื่อใดหม่อมฉันยังมีได้มาเฝ้าพระองค์ผู้เป็นสรณะแห่งสัตว์โลก ไม่เป็นศัตรูแก่สัตว์โลก เสด็จถึงที่สุดแห่งมรณะ มีธรรมเป็นประโยชน์อย่างดี หม่อมฉันขอแสดงโทษนั้น หม่อมฉันมัวยินดีในรูป ประเวงว่าพระองค์ไม่ทรงเกื้อกูล จึงมิได้มาเฝ้าพระองค์ผู้ทรงเกื้อกูลมาก ทรงประทานธรรมอันประเสริฐ หม่อมฉันขอแสดงโทษนั้น ครั้งนั้น พระองค์ผู้ทรงพระมหากรุณา มีพระกระแสเสียงอันไพเราะ เมื่อทรงเอนำอมฤตรดคิณ ได้ตรัสว่า คูกรพระนางเขมา หยุคอยู่เกิดครั้งนั้น คิณประนมมนมัสการด้วยเศียรเกล้า ทำประทักษิณพระองค์แล้ว กลับไปเฝ้าพระราชสวามีผู้เป็นนรบดีแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงทรมานข้าศึก นำขมอุบายอย่างคิณนี้ ที่พระองค์ทรงดำริแล้ว พระมุนีเจ้าผู้ไม่มีกิเลสเหมือนป่า หม่อมฉันผู้ปรารถนาจะชมพระมหาวิหารเวฬุวันได้เฝ้าแล้ว ถ้าพระมหाराชจะทรงพระกรุณาโปรด หม่อมฉันผู้เบื่อนายในรูปตาม ที่พระพุทธรุมนิครัสสอน จักบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้คงที่ พระองค์นั้น.

จบทุกติยานวาร.

ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้น ทรงประนมกรอัญชลีตรัสว่า คูกรพระน้องนาง พี่อนุญาติแก่พระน้องบรรพชาจงสำเร็จแก่พระน้องเกิด ครั้งนั้น คิณบวชมาแล้วได้เจ็ดเดือน เห็นประทีปสว่างขึ้นและดับไปมีใจสังเวช เบื่อหน่ายในสรรพสังขาร ฉลาดในปัจฉยาการข้ามพ้นจตุรโงมแล้ว ได้บรรลุกอรหัต เป็นผู้ชำนาญในฤทธิ์ในทิพโสทธาตุและเจโตปริยญาณ รู้ชัดปุพเพนิวาสญาณชำระทิพจักขุให้บริสุทธิ์ มีอัสวะทั้งปวงหมดสิ้นแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก ญาณอันบริสุทธิ์ของคิณ ในอรรถะธรรมะ นิรุติและปฏิภาณ เกิดขึ้นแล้วในพระพุทธศาสนา คิณเป็นผู้ฉลาดในวิสุทธิทั้งหลาย คล่องแคล่วในกถาวัตถุ รู้จักนัยแห่งอภิธรรม ถึงความชำนาญในศาสนา ภายหลัง พระราชสวามีผู้ฉลาด

ตรีศกถามปัญหาละเอียดใน โตรณวัตถุ คิฉัน ได้วิสันนาโดยควรแก่กถา
ครั้งนั้น พระราชาเสด็จเข้าเฝ้าพระสุคตเจ้าแล้ว ทูลสอบถามปัญหา
เหล่านั้น พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์เป็นอย่างเดียวกันกับที่คิฉัน
วิสันนาแล้ว พระพิชิตมารผู้คุมกว่านรชน ทรงพอพระทัยใน
คุณสมบัตินั้น จึงทรงตั้งคิฉันไว้ในตำแหน่งเอดทักกะว่า เป็นผู้เลิศ
กว่าบรรดาภิกษุณีที่มีปัญญามาก คิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาคิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่ ท่านพระเขมาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบเขมาเถรียาปทาน.

อุบลวรรณาเถรียาปทานที่ ๕

ว่าด้วยบุพจริยาของพระอุบลวรรณาเถรี

[๑๕๕] พระอุบลวรรณาภิกษุณีถึงความสำเร็จแห่งฤทธิ์ ถวายบังคมพระ-
ยุคลบาทของพระศาสดาแล้วทูลว่า ข้าแต่พระมหามุนีหม่อมฉันข้าม
พื้นชาติ สงสาร ได้แล้วบรรลุถึงจลบท หมดสิ้นสรรพทุกข์แล้ว
ขอประชุมชนผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และพวกชนที่หม่อมฉัน
ได้ทำความผิดให้ จงอดโทษให้หม่อมฉันเฉพาะพระพักตร์ พระ-
พิชิตมาร ข้าแต่พระมหาวิระเจ้า หม่อมฉันขอกราบทูลว่า เมื่อ
หม่อมฉันท่องเที่ยวอยู่ในสงสาร ถ้ามีความผิดพลาดขอพระองค์ได้
ทรงโปรดประทาน โทษแก่หม่อมฉันเถิด.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรอุบลวรรณา ผู้ทำตามคำสอนของเราท่านจงแสดงฤทธิ์ตัดความ
สงสัยแห่งบริษัที่ในวันนี้เถิด.

พระอุบลวรรณาเถรีกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้มีความเพียรมาก มีปัญญาทรงไว้ซึ่งความรู้เรื่อง
หม่อมฉันเป็นธิดาแห่งพระองค์มีกรรมที่ทำยากมากมีกรรมที่ทำแสน
ยากทำไว้แล้ว ข้าแต่พระมหาวิระผู้มีจักขุหม่อมฉันมีนามว่าอุบล
วรรณา เพราะมีสีกายเหมือนสีดอกอุบล เป็นธิดาแห่งพระองค์
ขอถวายบังคมพระบาทยุคล พระราหุลเถระและหม่อมฉัน เกิดใน
สมภพเดียวกันมากหลายร้อยชาติ เป็นผู้มีฉันทจิตเสมอกัน มีความ
เกิดร่วมสมภพร่วมชาติกัน ในภพนี้ซึ่งเป็นภพหลังก็มีนามเหมือน
กันทั้งคู่ พระราหุลเถระผู้เป็นโอรส หม่อมฉันมีนามว่าอุบลวรรณา
เป็นธิดา ข้าแต่พระวิระเจ้า ขอเชิญทอดพระเนตรฤทธิ์ของหม่อมฉัน
เถิด หม่อมฉันจะแสดงกำลังถวายพระศาสดา พระอุบลวรรณาเถรี
เหยียดมือไปวกเอาน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ มาใส่ไว้ในฝ่ามือเหมือน

เด็กกลงน้ำมันที่อยู่ในฝ่ามือเหยียดฝ่ามือ ไปพลิกแผ่นดินแล้ว เอ
มาใส่ไว้บนฝ่ามือเหมือนเด็กหนุ่มจูดปลาเค้า ฉะนั้น เอฝ่ามือปิด
ครอบจักรวาลแล้ว ยังเม็ดฝนสีต่างๆ ให้ตกลง ณ เบื้องบนบ่อยๆ
เอาแผ่นดินทำเป็นครก เอาเม็ดกรวดทำเป็นข้าวเปลือก เอาภูเขา
สินธุทำเป็นสาก แล้วซ้อมอยู่ เหมือนเด็กหญิงซ้อมข้าว ฉะนั้น
ข้าแต่พระองค์ผู้ที่มีพระจักขุหม่อมฉันมีนามว่าอุบลวรรณา เป็นธิดา
แห่งพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ มีความชำนาญในอภิญาทั้งหลาย
เป็นผู้ทำตามคำสอนของพระองค์ จักแสดงฤทธิ์ต่างๆ ถวายแด่
พระองค์ผู้เป็นนายกของโลก ประกาศนามและโคตรแล้วขอถวาย
บังคมพระยุคลบาท ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันเป็นผู้มีความ
ชำนาญในฤทธิ์ ในทิพโสตราตุ และในเจโตปริยญาณ รู้บุพเพนิ-
วาสญาณ ชำระทิพจักขุบริสุทธิอาสวะทั้งปวงหมดสิ้นแล้ว บัดนี้
ภพใหม่ไม่มีอีก หม่อมฉันมีญาณในอรรถะ ธรรมะ นิรุติและปฏิภาณ
กว้างขวาง หมกจดตามสภาพแห่งพระองค์ ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่
ข้าแต่พระมหามุนี อธิการเป็นอันมาก ที่หม่อมฉันแสดงแล้วใน
พระพิชิตมารผู้ประเสริฐทั้งหลายในปางก่อน โดยความพินาศไปแห่ง
มังกริยะที่สู้รบกันเพื่อประโยชน์แก่พระองค์ ข้าแต่พระมหามุนีผู้ม
ีความเพียรมาก ขอพระองค์จงทรงระลึกถึงกุศลกรรมเก่าของหม่อม
ฉัน และบุญที่หม่อมฉันสั่งสมไว้เพื่อประโยชน์แก่พระองค์ ข้าแต่
พระมหาวิรเจ้าเมื่อพระองค์ทรงละเว็นอนาจารในสถานที่ไม่ควรอบรม
พระญาณ ให้แก่กล้าอยู่ชีวิตอันสูงสุดหม่อมฉันสละแล้ว เพื่อ
ประโยชน์แก่พระองค์ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์ได้ประทานชีวิตแก่
หม่อมฉันหลายหมื่น โกฎิกัป แม้หม่อมฉันก็บริจาคชีวิตของหม่อมฉัน
เพื่อประโยชน์แก่พระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้มีฤทธิ์มิได้มีสิ่งอะไรเปรียบ
ปาน มีพระวิริยะก้าวหน้าในกาลนั้นหม่อมฉันอัศจรรย์ใจทุกอย่าง ประ
นมกรอัญชลีด้วยเศียรเกล้า ได้ทูลว่า ธรรมเนียมนี้หม่อมฉันได้ทำแล้ว
ในกัปที่แสนแต่กัปกัปนี้ ครั้งนั้น หม่อมฉันเป็นนางนาคกัญญา
มีนามว่าวิมลมา ขณะนาคสมมติว่า เป็นผู้ตักว่าพวกนาคกัญญามาหา
นาคราชนามว่ามโหระคะ เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา นิมนต์พระ
พุทธเจ้าพระนามว่าปทุมตระผู้มีเดชมาก พร้อมด้วยพระสาวก
ตกแต่งมณฑปอันสำเร็จด้วยรัตนะบัลลังก์สำเร็จด้วยรัตนะ โปราย
ทรายรัตนะ เครื่องอุปโภคสำเร็จด้วยรัตนะ และมรรคาก็ประดับด้วย
รงรัตนะ ต้อนรับพระสัมพุทธเจ้า ประโคมด้วยดนตรีหลายชนิด
พระสัมพุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลก ทรงแผ่ไปด้วยบริษัท ๔ ประทับ

นั่งบนอาสนะอันประเสริฐในภพนาคราชมโหระคะ นาคราชได้ถวาย
ข้าวน้ำ และขาทนียโภชนียาหารอย่างดี ๆ มีค่ามาก แต่พระผู้มี
พระภาคผู้มีบริวารมาก พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์นั้น ครั้น
เสวยเสร็จ ทรงล้างบาตรด้วยดีแล้ว ได้ทรงทำกิจคือการอนุโมทนา
นางนาคกัญญาผู้มีฤทธิ์มาก เห็นพระสัพพัญญู มีรัศมีเปล่งปลั่ง มี
ยศมาก มีจิตเลื่อมใสมีใจเคารพในพระศาสดา ในขณะนั้น พระ-
พุทธเจ้าผู้มีความเพียรมาก พระนามว่าปทุมตระทรวงทราบวาระจิต
ของหม่อมฉันแล้ว ทรงแสดงภิกษุณีรูปหนึ่งด้วยฤทธิ์ ภิกษุณีนั้น
คล่องแคล่ว แสดงฤทธิ์เป็นอนเนก หม่อมฉันเกิดปีติปราโมทย์ได้
ทูลถามพระศาสดาว่า หม่อมฉันได้เห็นฤทธิ์ทั้งหลายที่ภิกษุณีรูปนี้
แสดงแล้ว ข้าแต่พระธีรเจ้า ภิกษุณีนั้นเป็นผู้คล่องแคล่วดีด้วย
ฤทธิ์เพราะเหตุไร.

พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นตรัสตอบว่า

ภิกษุณีนั้นเป็นโอรสธิดาเกิดแต่ปากเรา มีฤทธิ์มาก ทำตาม
อนุศาสน์ของเรา เป็นผู้คล่องแคล่วดีด้วยฤทธิ์.

หม่อมฉันได้สดับพระพุทธพจน์แล้ว มีความยินดีได้ทูลว่า แม้
หม่อมฉันก็ขอเป็นผู้คล่องแคล่วดีด้วยฤทธิ์ เหมือนภิกษุณีองค์นั้น
ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นนายก หม่อมฉันเบิกบานโสมนัสมีใจอุดมถึงที่
แล้ว ขอให้ได้เป็นเช่นภิกษุณีนี้ในอนาคตกาล หม่อมฉันตกแต่ง
บัลลังก์อันงามด้วยแก้วมณีและมณฑปอันผุดผ่องแล้ว ทูลอัญเชิญ
พระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลก พร้อมด้วยพระสงฆ์ ให้เสวย
และฉัน อิมหันาสาราญ ด้วยข้าวและน้ำ แล้วได้บูชาพระพุทธเจ้า
ด้วยดอกกุบลอันเป็นดอกไม้อย่างดี ที่พวกนาคเรียกกันในสมัยนั้น
ว่าดอกอรุณ โดยตั้งความปรารถนาว่า ขอให้สัตว์ของเราจงเป็น
เช่นกับสีดอกุบลนี้ ด้วยบุญกรรมที่ทำไว้ดีแล้วนั้นและด้วยการตั้ง
เจตนัจฉานงไว้ หม่อมฉันละร่างกายมนุษย์แล้วได้ไปสู่สวรรค์ชั้น
ดาวดึงส์ จุตจากนั้นแล้วมาเกิดในมนุษย์ ได้ถวายบิณฑบาต พร้อม
ด้วยดอกกุบลเป็นอันมากแก่พระสยัมภู ในปีที่ ๕๑ แต่ภัทธกัปนี้
พระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี มีพระเนตรงาม มีพระญาณจักขุใน
ธรรม เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้นหม่อมฉันเป็นธิดาของเศรษฐีใน
เมืองพาราณสีอันอุดม ได้นิมนต์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นนายก
ของโลก พร้อมด้วยพระสงฆ์ ถวายมหาทานและบูชาพระพุทธเจ้า
นั้นด้วยดอกกุบลเป็นอันมากแล้ว ได้ปรารถนาให้มีผิวพรรณงาม
เหมือนดอกกุบล ในภัทธกัปนี้ พระพุทธเจ้ามีพระนามว่ากัสสปะ

ผู้เป็นพงศ์พันธุ์แห่งพราหมณ์ มีบริวารยศมากประเสริฐกว่าพวก
บัณฑิต เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้นนั้น พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ
ในเมืองพาราณสี อันอุดมเป็นอิสระกว่าชนทั้งหลาย เป็นอุปัฏฐาก
ของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ หม่อมฉันเป็นธิดาคนที่
สองของท้าวเธอ มีนามปรากฏว่าสมณकुตดา ได้ฟังพระธรรมของ
พระพิชิตมารผู้เลิศแล้ว พอใจบรรพชา แต่พระชนกนามมิได้ทรง
อนุญาตให้พวกหม่อมฉัน เมื่อต้องอยู่ในอาคารสถาน ในครั้งนั้น
พวกหม่อมฉันผู้เป็นราชกัญญา ตั้งอยู่ในความสุขมิได้เกียจคร้าน
ประพฤติพรหมจรรย์ตั้งแต่เป็นกุมารียู่สองหมื่นปี ราชธิดาทั้ง ๗
พระองค์ คือ นางสมณิ ๑ นางสมณकुตดา ๑ นางภิกขุณี ๑ นาง
ภิกขุทาสิกา ๑ นางธรรมา ๑ นางสุธรรมา ๑ และนางสังฆทาสี
เป็นที่ ๗ เป็นผู้ยินดีพอใจในการบำรุงพระพุทธเจ้า ได้มาเป็น
หม่อมฉัน เป็นพระเขมาเถรีผู้มีปัญญา เป็นพระปฎาจาราเถรี เป็น
พระกิสาโคตมิ เป็นพราหมณทินนาเถรีและเป็นวิสาขาอุบาสิกาคน
ที่ ๗ ด้วยบุญกรรมที่ทำไว้ดีนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้
หม่อมฉันละร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์จุติจาก
นั้นแล้วมาเกิดในสกุลใหญ่ในพวกมนุษย์ ได้ถวายผ้าอย่างดีมีสี
เหลือง เนื้อเกลี้ยง แก่พระอรหันต์องค์หนึ่งเคลื่อนจากอัทภาพ
นั้นแล้ว ไปเกิดในสกุลพราหมณ์ในเมืองอริกฐะ เป็นธิดาของ
พราหมณ์ชื่อตริภูวิจจะ มีชื่อว่าอุมมาทันตีมีรูปงามเป็นที่จงใจให้
ยินดี เคลื่อนจากอัทภาพนั้นแล้วไปเกิดในสกุลหนึ่งซึ่งไม่มีความ
ในชนบท เป็นผู้ชวนขายเฝ้าไร่ข้าวสาลี ในครั้งนั้น หม่อมฉัน
ได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ได้ถวายข้าวดอกห้ารอยดอกกับ
ดอกปทุม ปรารถนาให้มีบุตร ๕๐๐ คน เมื่อมีบุตรเท่านั้นแล้ว
ได้ถวายน้ำผึ้งแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า เคลื่อนจากอัทภาพนั้นแล้ว ได้
เกิดในป่าที่มีสระบัว ได้เป็นพระมเหสีของพระเจ้ากาสิเป็นที่ทรง
สักการะ โปรดปาน มีพระราชโอรสครบ ๕๐๐ องค์ เมื่อพระราชบุตร
เหล่านั้นทรงเจริญวัยแล้วไปทรงเล่นน้ำ ทรงเห็นดอกบัวเข้าแล้ว
ต่างก็นำมาเฉพาองค์ละดอก หม่อมฉันนั้นไม่มีดอกบัว เพราะ
พระราชบุตรเหล่านั้นเก็บเสีย ก็มีความโศก เคลื่อนจากอัทภาพนั้น
แล้ว ไปเกิดในหมู่บ้านข้างภูเขาอิสิคิลิ เมื่อพวกบุตรของหม่อมฉัน
รู้ธรรมของพระปัจเจกของพระพุทธเจ้าแล้ว นำยาสูบไปถวาย บุตร
๘ คน ได้บวชเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ไปสู่บ้านเพื่อภิกษา ใน
ขณะนั้น หม่อมฉันเห็นเข้าแล้วระลึกได้ มีชिरาราท่านออกเพราะ

ความรักบุตร หม่อมฉันมีความเลื่อมใส ได้ถวายยาकुด้วยมือของ
ตนแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น หม่อมฉันจตุจากอัทธานั้นแล้ว
ไปเกิดในนันทวัน ในภพดาวดึงส์ ข้าแต่พระมหาวิระเจ้า หม่อมฉัน
ท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่ได้เสวยสุขและทุกข์และบริจาชีวิต
เพื่อประโยชน์แก่พราหมณ์ หม่อมฉันมีทุกข์ก็มาก มีสมบัติ
ก็มากดังที่กราบทูลมานี้ ในภพหลังสุดที่ถึงแล้วนี้ หม่อมฉัน
เกิดในสกุลเศรษฐีทรัพย์มากประกอบด้วยสุขสมบัติ มีความรุ่งเรือง
ด้วยรัตนะต่างๆ มั่งคั่งด้วยกามสุขทั้งปวงในพระนครสาวัตถีเป็นผู้ที่
ประชุมชนสักการะบูชานับถือยำเกรง ประกอบด้วยรูปสมบัติ อัน
พหุชนในสกุลทั้งหลายสักการะและปรารถนาอย่างยิ่ง เพราะรูปสิริ
และ โภกสมบัติ พวกเศรษฐีบุตรหลายร้อยต่างมุ่งหมายกัน หม่อมฉัน
ละเรือนออกบวช ยังไม่ถึงกึ่งเดือนก็ได้บรรลุจุดสังขารธรรม หม่อมฉัน
นิรมิตรถเป็นสี่เหลี่ยมจตุรัสด้วยฤทธิ์แล้ว ขอถวายบังคมพระ-
ยุกลบาทของพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระ โลกนาถมีพระสิริ.

มารกล่าวกะหม่อมฉันว่า

ท่านเข้ามาสู่กอไม้ที่มีดอกแยมบานดี ยืนอยู่โคนต้นรังผู้เดียว
มิได้มีใครเป็นเพื่อน ท่านผู้โง่เขลาท่านไม่กลัวพวกนักรงหรือ.

หม่อมฉันกล่าวว่า

พวกนักรงตั้งแสนคนมาในที่นี้เหมือนกับท่าน ก็ไม่ทำให้ขนของ
เราหวั่นไหว ดูกรมาร ท่านผู้เดียวจักทำอะไรเราได้.
เรานี้จักหายไปเสีย หรือว่าเข้าไปในท้องท่าน ท่านจักไม่เห็นเราแม้
ยืนอยู่ที่ระหว่งคิ้วท่าน เรามีความชำนาญในจิตเจริญอิทธิบาทดีแล้ว
พ้นจากสรรพกิเลสเครื่องผูกทั้งปวงแล้วดูกรมารผู้มีอายุ เรามีได้กลัว
ท่าน กามทั้งหลายเปรียบด้วยหอกและหลาว แม้ฉันท์ทั้งหลายก็
คล้ายกองไฟ ท่านกล่าวถึงความยินดีในกาม บัดนี้ เราไม่มีความ
ยินดีในกาม ความเพลินในอารมณ์ทั้งปวง เรากำจัดแล้ว กองมีดเรา
ทำลายแล้ว ดูกรมารผู้ลามก ท่านจงรู้อย่างนี้ ท่านจงหายไปเกิด
พระพิชิตมารผู้เป็นนายกชั้นพิเศษ ทรงพอพระทัยในคุณสมบัตินั้น
จึงทรงตั้งดิฉันไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะในหมู่บริษัทว่า อุบลวรรณา
ภิกษุณีเป็นผู้เลิศกว่าพวกภิกษุณีที่มีฤทธิ์ ดิฉันบำรุงพระบรมศาสดา
แล้ว ทำพระพุทธศาสนาเสร็จแล้ว ปลงภาระอันหนักลงแล้ว
ปลงภาระอันหนักลงแล้ว ถอนตัณหาที่นำไปสู่ภพหมดแล้ว ดิฉัน
บรรลุถึงประโยชน์ คือ ธรรมเป็นที่สิ้นสังโยชน์ทั้งปวง ที่กุลบุตร
ทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิตต้องการนั้นแล้ว พวกทายกน้อมเข้า

มาซึ่งจิ๋ววิธ บินขบาศเสนาสนะและเกศขบัจจย โดยขณะหนึ่งมาก
หลายพัน.

ทราบว่ ท่านพระอุบลวรรณาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบอุบลวรรณาเถรียาปทาน.

ปฎาจาราเถรียาปทานที่ ๑๐

ว่าด้วยบุพจริยาของพระปฎาจาราเถรี

[๑๖๐] ในกัปีที่หนึ่งแสนแต่กัปีที่นี้ พระพิชิตมารผู้นายกของ โลกพระนาม

ว่าปทุมุตระ ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้วครั้งนั้น ดิฉัน

เกิดในตระกูลเศรษฐี อันมีความรุ่งเรื่องด้วยรัตนะต่างๆ ในเมือง

หงสวดี เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยความสุขเป็นอันมาก ดิฉันเข้าไปเฝ้า

พระมหาวิธเจ้าพระองค์นั้นแล้ว ได้ฟังพระธรรมเทศนา มีความเลื่อม

ใสอันเกิดในพระพุทเจ้าพระองค์นั้น ได้ถึงพระองค์เป็นสรณะ ครั้ง

นั้น พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญภิกษุณีองค์หนึ่ง ผู้มีความละอาย

กขที่คล่องแคล่วในกิจที่ควรและกิจที่ไม่ควร เป็นผู้เลศกว่าภิกษุณี

ทั้งหลายฝ่ายทรงวินย ดิฉันมีจิตยินดีปรารถนาตำแหน่งนั้น จึงนิมนต์

พระทศพลผู้เป็นนายกพร้อมด้วยพระสงฆ์ให้เสวยและจันตลอด

สัปดาห์หนึ่ง ถวายบาตรและจิ๋วแล้วชบศิระะลงแทบพระบาท

แล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระธีรมุนีผู้นายกของ โลก ภิกษุณีองค์ใด

พระองค์ทรงสรรเสริญในตำแหน่งอันประเสริฐกว่าภิกษุณีสงฆ์นี้ ถ้า

ตำแหน่งนั้นมะสำเร็จแก่หม่อมฉัน หม่อมฉันจักเป็นเช่นภิกษุณี

องค์นั้น ครั้งนั้น พระศาสดาได้ตรัสกะดิฉันว่า นางผู้เจริญ อย่าง

กลัวเลย จงเบาใจเกิด ท่านจักได้ตำแหน่งนั้นตามใจปรารถนาใน

อนาคตกาล ในกัปีที่หนึ่งแสนแต่กัปีที่นี้ พระศาสดาพระนามว่าโคดม

มีสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นใน โลก ท่าน

ผู้เจริญนี้ จักได้เป็นภิกษุณีธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น

เป็นโอรสอันธรรมนิรมิต เป็นสาวิกาของพระศาสดา มีนามว่า

ปฎาจารา ครั้งนั้น ดิฉันยินดีมีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระ-

พุทเจ้าผู้เป็นนายกของ โลกกับพระสงฆ์จันตลอดชีวิต ด้วย

กุศลกรรมที่ได้ทำไว้แล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดิฉัน

ละร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปสวรรคค์ชั้นดาวดึงส์ในกัปีที่นี้ พระ

พุทเจ้าพระนามว่ากัสสป ผู้เป็นพงศ์พันธุ์ แห่งพราหมณ์ มีบริวาร

ยสมากประเสริฐกว่าพวกบัณฑิต เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น พระเจ้า

กาสิพระนามว่ากัก็ผู้เป็นใหญ่กว่านรชน ในพระนครพาราณสีอันอุดม

ทรงเป็นอุปัฏฐากของพระศาสดาผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ดิฉันเป็น

พระธิดาคนที่สามของท้าวเธอมีนามปรากฏว่าภิกษุณี ได้ฟังธรรมของ
พระพิชิตมารผู้เลิศแล้ว พอใจบรรพชา ... ด้วยกุศลกรรมที่ได้ทำไว้
แล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ดิฉันละร่างกายมนุษย์แล้วได้
ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภพหลัง บัดนี้ ดิฉันเกิดในสกุลเศรษฐี
ที่มั่งคั่งเจริญ มีทรัพย์มากในพระนครสาวัตถี เมื่อใด ดิฉันเจริญวัย
เป็นสาวตกอยู่ในอำนาจวิคก พบบุรุษชาวชนบทผู้หนึ่งแล้วได้ไป
กับเขา ดิฉันคลอดบุตรคนหนึ่ง มีท้องบุตรคนที่สอง เมื่อนั้น
ดิฉันปรารถนาว่า จะไปเยี่ยมมารดาบิดา ครั้งนั้น ดิฉันมิได้บอกสามี
เมื่อสามีของดิฉันเข้าไปป่า ดิฉันคนเดียวออกจากเรือน จะไปยัง
พระนครสาวัตถีอันอุดม ภายหลังสามีของดิฉันมาตามทันทีหนทาง
เวลานั้น ลมกรรมवादอันทำให้เจ็บปวดเหลือทนเกิดขึ้นแก่ดิฉัน
ทั้งหมาเหม็นก็เกิดขึ้นในเวลาที่ดินจะคลอด สามีไปหาที่กำบังก็ถูกงู
กัดตาย เวลานั้นดิฉันมีทุกข์ที่จะคลอด หมดที่ฟัง เป็นคนกำพร้า
เดินไปเห็นแม่น้ำน้อยแห่งหนึ่ง ซึ่งมีน้ำเต็มเป็นที่อยู่แห่งสัตว์น้ำ
อุ้มบุตรน้อยข้ามไป ที่ฝั่งข้างโน้นคนเดียว ให้บุตรน้อยค้มนมแล้ว
ประสงค์จะให้บุตรคนใหญ่ข้าม จึงกลับมา เขี่ยตัวหนึ่ง เขี่ย
บุตรน้อยที่ร้องจ้าไปเสียแล้ว บุตรคนใหญ่ก็ถูกกระแสน้ำพัดไป
ดิฉันนั้นมากไปด้วยความโศกเดินไปยังพระนครสาวัตถี ได้ยินข่าวว่า
มารดาบิดาและพี่ชายของตนตายเสียแล้ว เวลานั้น ดิฉันแน่วไป
ด้วยความโศกเปี่ยมไปด้วยความโศกมาก ได้กล่าวว่า บุตรสองคน
ตายเสียแล้ว สามีของเราก็ตายเสียในป่า มารดาบิดาและพี่ชาย
ของเรา ก็ถูกเผาที่เชิงตะกอนเดียวกัน ครั้งนั้น ดิฉันทั้งซุบซอม
ทั้งผิวเหลือง ไม่มีที่ฟัง ตรอมใจทุกวัน เมื่อเดินไปข้างนี้ข้างนั้นได้
เห็นพระผู้มีพระภาค ผู้เป็นสารถิสีกนรชน ขณะนั้น พระศาสดา
ได้ตรัสกะดิฉันว่า ท่านอย่าโศรกเศร้าถึงบุตรเลยจงเบาใจเถิด จง
แสวงหาตนของท่านเถิดเดี๋ยวนี้ไปไม่มีประโยชน์อะไรเลย บุตร
ธิดา ญาติและพวกพ้องไม่ป้องกันคนผู้ถึงที่ตายได้เลย ความบ่อก
กันไม่มีในญาติทั้งหลาย ดิฉันได้ฟังพระพุทธพจน์นั้นแล้ว ได้บรรลุ
ถึงปฐมผล บวชแล้วไม่นานก็ได้บรรลุอรหัตผล เป็นผู้มีความ
ชำนาญในฤทธิ์และทิพโสทธาตุ รู้ปริจิตตวิชา เป็นผู้ปฏิบัติตามคำ
สอนของพระพุทธเจ้ารู้บุพพนิวาสนญาณชำระทิพยจักขุให้บริสุทธิ์ ทำ
อาสวะทั้งปวงให้สิ้นไปแล้ว เป็นผู้บริสุทธิ์หมดมลทินด้วยดี ในกาล
นั้น ดิฉันศึกษาพระวินัยทั้งปวงในสำนักพระบรมศาสดา ผู้ทรง
เห็นธรรมทั้งปวงและกล่าวพระวินัยทั้งมวลกว้างขวางได้ตามจริง

พระพิชิตมารทรงพอพระทัยในคุณสมบัตินั้น จึงทรงตั้งดิฉันไว้ใน
ตำแหน่งเอกทัตตะว่าปฎาจารย์ภิกษุณีผู้เดียวเลิศกว่าพวกภิกษุณีฝ่ายที่
ทรงพระวินัย ...

ทราบว่ ท่านพระปฎาจารย์ภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบปฎาจารย์เถรียาปทาน.

๑. เอกุโปสถิกาเถรียาปทาน
๒. สลพบุพพิกาเถรียาปทาน
๓. โมทกทายิกาเถรียาปทาน
๔. เอกาสนทายิกาเถรียาปทาน
๕. ปัญจะทิปทายิกาเถรียาปทาน
๖. นพมาลิกาเถรียาปทาน
๗. มหาปชาบดีโคตมีเถรียาปทาน
๘. เจมาเถรียาปทาน
๙. อุบลวรรณเถรียาปทาน
๑๐. ปฎาจารย์เถรียาปทาน ในวรรคนี้บัณฑิตคำนวณคาถาได้ ๕๐๕ คาถา.

จบเอกุโปสถวรรคที่ ๒.

กุณฑลเกสววรรคที่ ๑

กุณฑลเกสีเถรียาปทานที่ ๑

ว่าด้วยบุพจริยาของพระกุณฑลเกสีเถรี

[๑๖๑] ในกัปที่หนึ่งแสนแต่กัปกัปนี้ พระพิชิตมาร พระนามว่าปทุมุตระ

ผู้ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เป็นนายของโลก เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
ครั้งนั้น ดิฉันเกิดในสกุลเศรษฐีอันมีความรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่างๆ
ในเมืองหงสาวดี เป็นผู้เปรียบพร้อมไปด้วยความสุขมาก ดิฉันเข้าไป
เฝ้าพระมหาวิริเจ้าพระองค์นั้นแล้ว ได้ฟังธรรมอันอุดม มีความ
เลื่อมใสเกิดในพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ได้ถึงพระองค์เป็นสรณะ
ครั้งนั้น พระพิชิตมารผู้เป็นนายพระนามว่าปทุมุตระ ทรงประกอบ
ด้วยพระมหากรุณา ทรงตั้งภิกษุณีองค์หนึ่ง ผู้มีปัญญาดีว่า เป็นผู้
เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลาย ฝ่ายขิปปาภิญญา ดิฉันได้ฟังพระพุทธพจน์
นั้นแล้วมีความพอใจ ถวายทานแด่พระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่ง
ใหญ่แล้ว ชบเสียรสแห่งพระบาท ปรรณาคำแห่งนั้น พระ-
มหาวิริเจ้าทรงอนุโมทนาตรัสว่า นางผู้เจริญ ตำแหน่งใดท่าน
ปรรณาคำแล้ว ตำแหน่งนั้นทั้งหมดจักสำเร็จแก่ท่าน ท่านจงเป็น
ผู้มีสุขเย็นใจเถิด ในกัปที่หนึ่งแสนแต่กัปนี้ พระศาสดาพระนาม
ว่าโคดม มีสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นใน
โลก ท่านผู้เจริญนี้จักได้เป็นภิกษุณีธรรมทายาทของพระศาสดาพระ
องค์นั้น เป็นโอรสอันธรรมเนรมิต จักเป็นสาวิกาของพระศาสดา
ชื่อว่าภัททาคุณฑลเกสาด้วยกุศลกรรมที่ได้ทำไว้แล้วนั้น และด้วย
การตั้งเจตนัจฉานใจไว้ ดิฉันละร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้น
ดาวดึงส์จุติจากภพนั้นแล้ว ไปสู่ชั้นยามา จุติจากนั้นแล้วได้ไปสู่ชั้น

ดุสิต จุติจากนั้นแล้วไปสู่ชั้นนิมมานรดี จุติจากนั้นแล้วไปสู่ชั้น
ปรนิมมิตวสวัตติ ด้วยอำนาจกุศลกรรมนั้น ดิฉันเกิดในภพใดๆ
ก็ได้ครองตำแหน่งราชมเหสีในภพนั้นๆ จุติจากปรนิมมิตวสวัตติแล้ว
ได้ครองตำแหน่งพระมเหสีแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ และพระราชินี
เป็นเอกราชในหมู่มนุษย์ดิฉันได้เสวยราชสมบัติในเทวดาและมนุษย์
เจริญด้วยความสุขทุกๆ ภพ ท่องเที่ยวไปในกัปเป็นอนเนก ในกัทรกัป
นี้ พระพุทธเจ้าพระนามว่า กัสสป ผู้เป็นพงศ์พันธุ์ แห่งพราหมณ์
มีศมมาก ประเสริฐกว่าพวกบัณฑิต เสด็จอุบัติขึ้นแล้วครั้งนั้น
พระเจ้ากาสิพระนามว่ากิกิ เป็นใหญ่กว่านรชนในพระนครพาราณสี
อันอุดม เป็นอุปัฏฐาก พระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ดิฉัน
เป็นพระธิดาคณที ๔ ของท้าวเธอมีนามปรากฏว่าภิกขุทาสีได้ฟัง
ธรรมของพระพุทธเจ้าผู้เลิศแล้ว พอใจบรรพชา ... ด้วยกุศลกรรม
ที่ทำไว้แล้วนั้นและด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดิฉันละร่างกายมนุษย์
แล้วได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภพหลัง บัดนี้ ดิฉันเกิดใน
สกุลเศรษฐีที่มีความเจริญ ในพระนครราชคฤห์อันอุดมเมื่อดำรงอยู่
ในความเป็นสาว ได้เห็นราชบุรุษนำโจรไปเพื่อจะฆ่า มีความรัก
ในโจรคนนั้น บิดาของดิฉันปลดเปลื้องโจรนั้นให้หลุดพ้น
จากการฆ่าด้วยทรัพย์หนึ่ง รู้จักใจดิฉันแล้ว ยกดิฉัน
ให้กับโจรนั้น ดิฉันรักใคร่เอ็นดูเกื้อกูลแก่โจรนั้นมาก แต่
โจรนั้นพาดิฉันผู้ช่วยขนเครื่องบวงสรวงไปที่ภูเขามิเหวเป็นที่ทิ้งโจร
คิดจะฆ่าดิฉัน ด้วยความโลภในเครื่องประดับของดิฉัน เวลานั้นดิฉัน
จะรักษาชีวิตของตัวเองไว้ จึงประนมมือไหว้โจรผู้เป็นศัตรูเป็นอย่างดี
แล้วกล่าวว่า นายผู้เจริญ สร้อยทองคำ แก้วมุกดา และแก้วไพฑูรย์
เป็นอันมากทั้งหมดนี้ นายเอาไปเถิด และจงประกาศว่าฉันเป็น
ทาสีเถิด แนะนางงาม จงตายเสียเถิด อย่างมัวรำพันนักเลย เรามุ่ง
จะฆ่านางผู้มาถึงป่าแล้ว ตั้งแต่ฉันระลึกถึงตัวได้ ถึงความเป็นผู้รู้ชัด
แล้ว ฉันไม่รู้จักบุรุษอื่นว่าเป็นที่รักยิ่งกว่านาย มาเถิด ฉันจักขอ
กอดนาย ทำประทักษิณแล้วจะไหว้นาย เพราะนายกับดิฉันจะไม่ได้
ร่วมกันต่อไป ในที่ทุกแห่งใช้ว่าบุรุษเท่านั้นจะเป็นบัณฑิต ถึงสตรี
ก็เป็นบัณฑิตเฉลียวฉลาดในที่นั้นๆ และในที่ทุกแห่ง ใช้ว่าบุรุษ
เท่านั้นจะเป็นบัณฑิตคิดความได้ว่องไว ใช้ว่าบุรุษจะคิดเหมาะสม
ในเรื่องเดียวเร็วพลัน ดิฉันฆ่าศัตรูได้ในครั้งนั้น ก็เพราะเนื่องด้วย
ปัญญาเต็มอยู่ในจิต ผู้ใดไม่รู้จักเรื่องที่เกิดขึ้นเร็วไว ผู้นั้นมีปัญญา
เขลา ย่อมถูกเขาฆ่า เหมือนโจรที่ถูกฆ่าที่เหว ฉะนั้น ผู้ใด รู้จัก

เรื่องที่เกิดขึ้นได้ว่องไว ผู้นั้นก็พ้นจากพวกศัตรู เหมือนดิฉันพ้นจาก
โจรที่เป็นศัตรูในครั้งนั้น ฉะนั้น เมื่อดิฉันผลัดศัตรูให้ตกไปในแหว
แล้ว เข้าไปบวชในสำนักพวกปริพาชกที่ครองผ้าขาว ครั้งนั้น พวก
ปริพาชกเอาแหวนบถอนผมดิฉันหมดแล้ว ให้บวชแล้วบอกลัทธิให้
เนื่องๆ ดิฉันเรียนลัทธินั้นแล้ว นั่งคิดลัทธินั้นอยู่ผู้เดียวว่า คณะ
ปริพาชกเป็นดังว่าสุนัขทำกะเราซึ่งเป็นมนุษย์ ถือเอากิ่งหว้าที่หัก
แล้วปักไว้ ณ ที่ใกล้เราแล้วก็หลีกไป ดิฉันเห็นแล้วได้นิมิต ที่ตั้ง
อยู่เหมือนเป็นหมู่หนอง ดิฉันลุกจากที่นั้นแล้ว มีความสลดใจ
มาถามพวกปริพาชก ที่มีลัทธิร่วมกัน พวกนั้นบอกว่า พวกภิกษุ
สาวกบุตรย่อมรู้เรื่องนั้น ดิฉันเข้าไปหาพุทธสาวกแล้วถามเรื่องนั้น
พุทธสาวกเหล่านั้นพาดิฉันไปในสำนักพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ พระ-
องค์ผู้เป็นนายกของโลก ทรงแสดงธรรมแก่ดิฉันว่า จันทรอายตนะ
และธาตุทั้งหลาย ไม่งาม ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา ดิฉัน
ได้ฟังธรรมของพระองค์แล้ว ยังธรรมจักกัให้หมดจดวิเศษ รู้
สัทธรรมแล้ว ได้ทูลขอบรรพชาอุปสมบท ครั้งนั้น พระพุทธเจ้า
อันดิฉันทูลขอแล้ว ได้ตรัสว่า มาเถิด นางผู้เจริญ ดิฉันอุปสมบท
แล้ว ได้เห็นน้ำน้อยหนึ่ง รู้จักสังขาร อันมีความเกิดและความดับ
ด้วยน้ำล้างเท้า คิดเห็นว่า สังขารทั้งปวงย่อมเป็นอย่างนั้น ถ้าดับนั้น
จิตของดิฉันพ้นแล้วเพราะไม่ถือมั่น โดยประการทั้งปวง ครั้งนั้น
พระพิชิตมารทรงตั้งดิฉันว่าเป็นผู้เลิศกว่าพวกภิกษุณีทั้งหลายฝ่าย
จีปปาภิญญา ดิฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์และทิพ โสตรธาตุ
ผู้วารจิตผู้อื่น เป็นผู้ทำตามสัตตสุตตันต์ รู้ปุพเพนิวาสญาณ ชำระ
ทิพจักขุบริสุทธิ ยังอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไป เป็นผู้บริสุทธิ หมด
มลทินด้วยดี ดิฉันบารุงพระศาสดาแล้ว ปฏิบัติพระพุทธศาสนา
เสร็จแล้ว ปลงภาระอันหนักลงแล้ว ดิฉันบรรลุถึงประโยชน์ คือ
ธรรมเป็นที่สิ้นสังโยชน์ ที่กุลบุตรทั้งหลาย ออกบวชเป็นบรรพชิต
ต้องการนั้นแล้ว ญาณของดิฉัน ในอรรถะ ธรรมะ นิรุติ และ
ปฏิภาณ ไพบูลย์ หมดจด เพราะอำนาจพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด
ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉัน ได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่ ท่านพระภัททากุณฑลเสถียรภิกษุณี ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ด้วยประการฉะนี้แล.

จบกุณฑลเสถียรยาปทาน.

กิสาโคตมีเถรียาปทานที่ ๒

ว่าด้วยบุพจริยาของพระกิสาโคตมีเถรี

[๑๖๒] ในกัณฑ์หนึ่งแสนแต่กัณฑ์นี้ พระพิชิตมารพระนามว่า ปทุมุตระ

ผู้ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เป็นนายของโลกเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้ง
นั้น ดิฉันเกิดในสกุลหนึ่งในพระนครหงสวดี เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐกว่านรชนพระองค์นั้นแล้ว ถึงพระองค์เป็นสวณะ ได้ฟัง
ธรรมของพระองค์ซึ่งประกอบด้วยสัจจะ ๔ ไพบเราะจับใจอย่างยิ่ง
นำมาซึ่งสันติสุขแห่งจิต ครั้งนั้น พระธีรเจ้าผู้อุดมกว่าบุรุษ เมื่อทรง
ตั้งภิกษุณีองค์หนึ่งผู้ทรงจิ๋วเร่าหมอง ทรงสรรเสริญในตำแหน่ง
เอตทัคคะ ดิฉันได้ฟังคุณของภิกษุณีแล้ว เกิดปีติมาก ทำสักการะ
แต่พระพุทธเจ้าตามความสามารถ ตามกำลัง หมอบลงใกล้พระธีรมุนี
แล้ว ปรารถนาตำแหน่งนั้น ครั้งนั้น พระสัมพุทธเจ้าผู้เป็นนายของ
โลก ทรงอนุโมทนาเพื่อการได้ตำแหน่งว่า ในภพที่หนึ่งแสนแต่
กับนี้ พระศาสดาพระนามว่า โคดม ซึ่งมีสมภพในวงศ์พระเจ้า
โศกกากราชจักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ท่านผู้เจริญจักเป็นธรรมทายาท
ของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็นโอรสอันธรรมนิรมิต เป็นสาวิกา
ของพระศาสดา มีนามชื่อว่ากิสาโคตมี ครั้งนั้น ดิฉันได้ฟังพระพุทธ
พจน์นั้นแล้ว มีความยินดี มีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระ-
พิชิตมารผู้นำขึ้นพิเศษ ด้วยปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต ด้วย
กุศลกรรมที่ทำไว้แล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดิฉันละ
ร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภพที่หนึ่งแสนแต่
กับนี้ พระศาสดาพระนามว่า กัสสป ผู้เป็นวงศ์พันธุ์แห่งพราหมณ์มียศมาก
ประเสริฐกว่าพวกบัณฑิต เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น พระเจ้ากาสิ
พระนามว่ากิกิ เป็นใหญ่กว่านรชนในพระนครพาราณสี อันอุดม
เป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ดิฉันเป็น
พระธิดาองค์ที่ ๕ ของท้าวเธอ มีนามปรากฏว่าธรรมมา ได้ฟังธรรมของ
พระพิชิตมารผู้เลิศแล้ว พอใจบรรพชา แต่พระชนกนามมิได้ทรง
อนุญาตให้พวกเรา เมื่อต้องอยู่ในอาคารสถาน ครั้งนั้น พวกเรา
ผู้เป็นราชกัญญาตั้งอยู่ในความสุข มิได้เกียจคร้าน ประพฤติ
พรหมจรรย์ตั้งแต่เป็นกุมารีอยู่สองหมื่นปี พระราชธิดาทั้ง ๗ พระ-
องค์ คือนางสมณิ ๑ นางสมณคุตตา ๑ นางภิกษุณี ๑ นางภิกษุทา-
ลิกา ๑ นางธรรมมา ๑ นางสุธรรมมา ๑ และนางสังฆมาตีเป็นที่ ๗
เป็นผู้ยินดีพอใจในการบำรุงพระพุทธเจ้า ได้มาเป็นพระเขมาเถรี
พระอุบลวรรณาเถรี พระปฎาจาราเถรี พระกุนทลเกสีเถรี ดิฉัน
พระธรรมทินนาเถรี และวิชาอาบาสิกาเป็นที่ ๗ ด้วยกุศลกรรม
ที่ทำไว้แล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดิฉันละร่างกายมนุษย์
แล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภพหลังครั้งนี้ ดิฉันเกิดใน

สกุลเศรษฐีที่ตกยาก จนทรัพย์ เป็นวงศ์ต่ำ ไปสู่สกุลที่มีทรัพย์
พวกเลศนก็รับรองแสดงว่าดิฉันจนทรัพย์ เมื่อดิฉันคลอดบุตรแล้ว
ก็เป็นที่เอ็นดูแห่งชนทั้งปวง กุมารซึ่งเป็นบุตรอ่อนนั้นดำรงอยู่ใน
ความสุข เป็นที่รักใคร่ของดิฉันเหมือนว่าชีวิตของคน ได้ถึงอำนาจ
ยมราชเสียแล้ว ดิฉันอดอึ้งด้วยความโศกเศร้า มีหน้าเศร้าตลอดวัน
มีตาชุ่มด้วยน้ำตา เป็นคนมีหน้าร้องไห้ อัมศพลูกที่ตายพูดเพื่อไป
ครั้งนั้น บรูษผู้หนึ่งเห็นเข้าแล้ว พาเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้เป็น
หมอดิเลศอุคม ดิฉันได้ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์
ได้โปรดปรานประทานยาที่แก้บุตรให้กลับเป็นเถิด พระพิชิตมารผู้
ฉลาดในอุบายแนะนำรับสั่งว่าในเรือนใดไม่มีคนตาย ท่านจงไปหา
เมล็ดพันธุ์ผักกาดจากเรือนนั้นมา ครั้งนั้น ดิฉันเที่ยวไปหาจนทั่ว
เมืองสาวตถิไม่ได้เมล็ดพันธุ์ผักกาดแต่เรือนที่ไม่มีคนตายไหนๆ
เพราะฉะนั้น ดิฉันจึงกลับได้สติทั้งศพเสีย แล้วเข้าไปเฝ้าพระ-
พุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลก พระบรมศาสดาผู้มีพระกระแสเสียง
อันไพเราะ ทอดพระเนตรเห็นดิฉันแต่ที่ไกลแล้วตรัสว่า ก็ความ
เป็นอยู่เพียงวันเดียวของบุคคลผู้พิจารณาเห็นความเกิดและความ
เสื่อม ไป ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี ของบุคคลผู้มีได้
พิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป
อนิจจาธรรมนี้ ไม่ใช่ธรรมเฉพาะบ้าน ไม่ใช่ธรรม
เฉพาะนิคม ไม่ใช่ธรรมเฉพาะสกุลเดียว เป็นธรรมของ
โลกทั้งปวงพร้อมทั้งเทวโลก.
ดิฉันนั้น ได้สดับคาถาเหล่านี้แล้ว ยังธรรมจกฺขุให้หมดจดพิเศษ
เมื่อรู้สัทธรรมแล้วได้ออกบวช แม้เมื่อบวชแล้วอย่างนั้น ประกอบ
ความเพียรในพุทธศาสนา ไม่ช้านานก็ได้บรรลุอรหัตผล ดิฉันเป็น
ผู้มีความชำนาญในฤทธิ์ และทิพโสตราตุ รู้วาระจิตของผู้อื่น และ
ทิพจกฺขุบริสุทธิ์ ยังอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไปแล้ว เป็นผู้บริสุทธิ์
หมดมลทินด้วยดี ดิฉันบำรุงพระศาสดาแล้ว ปฏิบัติพระพุทธศาสนา
เสร็จแล้ว ปลงภาระอันหนักลงแล้ว ถอนคณหาอันนำไปสู่ภพขึ้น
แล้ว ดิฉันบรรลุประโยชน์ คือ ธรรมเป็นที่สิ้นสังโยชน์ทั้งปวง
ที่กุลบุตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิตต้องการนั้นแล้ว ญาณของ
ดิฉันในอรรถะ ธรรมะ นิรุติ และปฏิภาณ ไพบูลย์ หมดจดเพราะ
อำนาจพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ดิฉันนำผ้ามาจากกองหยากเยื่อ
ป่าช้าและถนนเอามาทำเป็นผ้าสังฆาฏิ ทรงจีวรอันเศร้าหมอง พระ-
พิชิตมารผู้เป็นนายกชั้นพิเศษ ทรงพอพระทัยในคุณบัตติ คือ การทรง

จิ๋วอันเศร้าหมองนั้น จึงทรงตั้งดิฉันไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ ใน
บริษัททั้งหลาย ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉัน
ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระกิสาคโคตมิกฤษณ์ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบกิสาคโคตมิกฤษณ์ปทาน.

ธรรมทินนาเถรียาปทานที่ ๓

ว่าด้วยบุพจริยาของพระธรรมทินนาเถรี

[๑๖๓] ในกัปที่หนึ่งแสนแต่กัปกัปนี้ พระพิชิตมารผู้เป็นนายกของโลก

พระนามว่าปทุมตระ ผู้ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้ง

นั้น ดิฉันเกิดในสกุลหนึ่งในเมืองหงสาวดีรับจ้างทำงานของคน

อื่น เป็นผู้มีปัญหาสารวมอยู่ในศีลพระเถระนามว่าสุชาติอัครสาวก

ของพระพุทธเจ้า พระนามว่าปทุมตระ ออกจากวิหาร ไปเพื่อ

บิณฑบาตเวลานั้น ดิฉันเอาหม้อไปตักน้ำ เห็นท่านแล้วเลื่อมใสได้

ถวายขนมด้วยมือของตน ท่านรับแล้วนั่งฉัน ณ ที่นั้นแหละ ดิฉัน

นิมนต์ท่านไปสู่เรือนได้ถวายโภชนะแก่ท่าน ต่อมา นายของดิฉัน

ทราบเข้าแล้วมีความยินดี ได้แต่งดิฉันให้เป็นลูกสะใภ้ของท่าน

ดิฉันไปกับแม่ผัว ได้ถวายอภิวัตพระสัมพุทธเจ้า ครั้งนั้น พระ-

บรมศาสดาทรงประกาศตั้งภิกษุองค์หนึ่งผู้เป็นธรรมกถึก ใน

ตำแหน่งเอตทัคคะ ดิฉันได้ฟังพระพุทธพจน์นั้นแล้ว มีความยินดี

นิมนต์พระสุคตเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์ถวายมหาทานแล้ว ปรรณนา

ตำแหน่งนั้น ในทันใดนั้น พระสุคตเจ้าผู้มีพระกระแสเสียงไพเราะ

ได้ตรัสกะดิฉันว่าท่านยินดีบำรุงเรา อังคาสเรากับสาวกสงฆ์ ขวน-

ขวายในการฟังสัทธรรม มีใจเจริญด้วยคุณ ท่านผู้เจริญ ท่านยินดี

เกิด ท่านจะได้ตำแหน่งนั้นอันเป็นผลแห่งความปรรณนา ในกัป

ที่หนึ่งแสนแต่กัปนี้ พระพุทธเจ้าพระนามว่าโคตม ซึ่งมีสมภพใน

วงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ท่านผู้เจริญจักได้

เป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็น โอรสอันธรรม

นิรมิตเป็นสาวิกาของพระศาสดา มีชื่อว่า ธรรมทินนา ดิฉันได้ฟัง

พระพุทธพจน์นั้นแล้วมีความยินดี มีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุง

พระมหา牟尼ผู้เป็นนายกชั้นพิเศษ ด้วยปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต

ด้วยกุศลกรรมที่ทำไว้แล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดิฉัน

ละร่างกายมนุษย์แล้วได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในกัปกัปนี้ พระ-

พุทธเจ้าพระนามว่ากัสสป ผู้เป็นพงศ์พันธุ์แห่งพรหมณ์ มียศมาก

ประเสริฐกว่าบัณฑิตทั้งหลายเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น พระเจ้า

กาลิพระนามว่ากิติ ผู้เป็นใหญ่กว่านรชนในพระนครพาราณสีอันอุดม
ทรงเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ดิฉันเป็น
พระธิดาคนที่หกของท้าวเธอ มีนามปรากฏว่าสุธรรมมา ได้ฟังธรรม
ของพระพิชิตมารผู้เลิศแล้ว พอใจบรรพชา แต่พระชนกนามมิได้
ทรงอนุญาตให้พวกเรา เมื่ออยู่ในอาคารสถาน ครั้งนั้น พวกเรา
ผู้เป็นราชกัญญาตั้งอยู่ในความสุข มิได้เกียจคร้านประพฤติพรหม-
จรรย์ตั้งแต่เป็นกุมารีอยู่สองหมื่นปี.

จบภาณวารที่ ๓

ราชธิดาทั้ง ๗ พระองค์ คือนางสมณิ ๑ นางสมณคุตตา ๑
นางภิกษุณี ๑ นางภิกษุทายิกา ๑ นางธรรมมา ๑ นางสุธรรมมา ๑
และนางสังฆมาสีเป็นที่ ๗ เป็นผู้ยินดีพอใจบำรุงพระพุทธเจ้าได้มา
เป็นพระขมาเถรี พระอุบลวรรณาเถรี พระปฎาจาราเถรี พระคุณ-
ทลเถรี เป็นพระกิสาโคตมิเถรี และดิฉันเป็นวิสาขาอุบาสิกา
คนที่ ๗ ด้วยกุศลกรรมที่ได้ทำไว้แล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนง
ไว้ ดิฉันละร่างกายมนุษย์แล้วได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภพ
หลังครั้งนี้ ดิฉันเกิดในสกุลเศรษฐี มีความเจริญมั่นคงด้วยความสุข
ทั้งปวง ในพระนครราชคฤห์อันอุดม เมื่อดิฉันประกอบด้วยรูป
สมบัติตั้งอยู่ในปฐมวัย ไปสู่สกุลอื่น เปรียบพร้อมด้วยความสุข
สามิของดิฉัน เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นสรณะแห่งสัตว์โลก ฟัง
ธรรมเทศนา แล้วได้บรรลุอนาคามีผล เป็นผู้มียปัญญาดี ครั้งนั้น
ดิฉันได้รับอนุญาตจากสามิฉันแล้ว ออกบวชไม่ช้านานก็ได้บรรลุ
อรหัตผล อุบาสกนั้นเข้าไปหาดิฉัน แล้วถามปัญหาที่ลึกซึ่งสุขุมมาก
ดิฉันแก้ปัญหานั้นทั้งหมดนั้นได้ พระพิชิตทรงมารทรงพอพระทัยใน
คุณสมบัติฉันจึงทรงตั้งดิฉันไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ ด้วยพระดำรัส
ว่าเรามิได้เห็นภิกษุณีรูปอื่น ผู้เป็นธรรมกถึกเหมือนธรรมทินนา
ภิกษุณีนี้ คูกรภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงทรงจำภิกษุณีธรรม
ทินนาผู้มีปัญญาไว้อย่างนี้เถิด ดิฉันอันพระผู้มีพระภาคทรงอนุเคราะห์
แล้ว ชื่อว่าเป็นบัณฑิตอย่างนี้ ดิฉันบำรุงพระศาสดาแล้ว ทำกิจ
พระพุทธศาสนาเสร็จแล้วปลงภาระอันหนักลงแล้ว ถอนตัวหาอัน
นำไปสู่ภพขึ้นได้แล้ว บรรลุถึงประโยชน์ คือ ธรรมเป็นที่สิ้น
สังโยชน์ทั้งปวง ที่กุลบุตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิต ต้องการ
นั้นแล้ว ดิฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์ และในทิพโสตราตุ
รู้วาระจิตของผู้อื่น เป็นผู้ทำตามสัตตสุตสน์ ดิฉันรู้บุพเพนิวาส-
ญาณและทิพจักขุ อันหมดจดพิเศษยิ่งอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไปแล้ว

เป็นผู้บริสุทธิหม่อมลทินด้วยดี คิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...

พระพุทธศาสนาฉันทันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่ ท่านพระธรรมทินนาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบธรรมทินนาเถรียาปทาน.

สกุลาเถรียาปทานที่ ๔

ว่าด้วยบุญพริษาของพระสกุลาเถรี

[๑๖๔] ในกัณฑ์หนึ่งแสนแต่กัณฑ์นี้ พระพิชิตมารผู้เป็นนายของโลก

พระนามว่าปทุมตระ ผู้ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว

พระองค์เป็นบุรุษอาชาไนย ประเสริฐกว่าบัณฑิตทั้งหลาย ทรง

ปฏิบัติเพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขเพื่อประโยชน์ แก่สัตว์ทั้งปวงใน

โลกกับทั้งเวทโลก เป็นผู้ถึงซึ่งยศอันเลิศ ทรงสิริ ทรงมีเกียรติคุณ

ฟุ้งเฟื่อง อันชาวโลกทั้งปวงบูชาแล้ว มีพระคุณปรากฏไปทั่วทิศ

พระองค์เป็นผู้อุดมกว่านรชน ทรงข้ามพ้นจากความสงสัยแล้ว ทรง

ล่วงความเคลือบแคลงไปแล้ว ทรงมีความดำริในพระหฤทัยบริบูรณ์

เต็มที ทรงบรรลุพระสัมโพธิญาณอันอุดม ทรงยังมรรคาที่ยังไม่เกิด

ให้เกิดขึ้น ตรัสบอกมรรคาที่ยังไม่มีใครบอก ทรงยังธรรมที่ยังไม่

เกิดพร้อมให้เกิดพร้อม พระองค์เป็นบุคคลผู้องอาจ ทรงรู้จักมรรคา

ทรงทราบมรรคา ตรัสบอกมรรคา เป็นพระศาสดาผู้ฉลาดในมรรคา

ประเสริฐสุดกว่านายสารถิ เป็นพระโลกนาถผู้ทรงประกอบด้วย

พระมหากรุณา เป็นนายของโลก ทรงแสดงธรรม ถอนเหล่าสัตว์

ผู้จมอยู่ในเปือกตมคือกาม ครั้งนั้น คิฉันเกิดในเมืองหงสาวดีมี

นามว่าชัตติยนันทนา มีรูปสวย รวยทรัพย์เป็นที่พึงใจ มีสิริ เป็น

พระธิดาของพระราชเจ้าผู้ใหญ่ พระนามว่าอนันทะ งดงามอย่างยิ่ง

เป็นพระภคินีต่างพระมารดาแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่าปทุมตระ

ห้อมล้อมด้วยราชกัญญาทั้งหลาย ประดับด้วยสรรพภรณ์ เข้าไป

เฝ้าพระวีรเจ้า แล้วได้ฟังธรรมเทศนาครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคผู้ทรงรู้

แจ้งโลกโลกพระองค์นั้น ทรงตั้งภิกษุณีองค์หนึ่งผู้มีทิพจักขุใน

ตำแหน่งอันเลิศ ในท่ามกลางบริษัทสี่ คิฉันได้ฟังพระพุทธพจน์

นั้นแล้ว มีความร่าเริง ถวายทานและบูชา พระสัมพุทธเจ้าแล้ว

ได้ปรารถนาทิพจักขุ ทันใดนั้น พระบรมศาสดาได้ตรัสกะคิฉันว่า

ดูกรชัตติยนันทนา เธอจักได้ตำแหน่งที่ตนปรารถนาตำแหน่งที่เธอ

ปรารถนาคือเป็นผลแห่งการถวายประทีปที่ชอบธรรม ในกัณฑ์หนึ่ง

แสนแต่กัณฑ์นี้ พระศาสดาพระนามว่าโคดม มีสมภพในวงศ์พระเจ้า

โอกกากราชจักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เธอจักได้เป็นธรรมทายาทของ

พระศาสดาพระองค์นั้น เป็นโอรสอันธรรมนิรมิต จักเป็นพระสาวิกา
ของพระศาสดามีนามว่าสกุลา ด้วยกุศลกรรมที่ได้ทำไว้แล้วนั้น
และด้วยการตั้งเจตน์จางงไว้ ดิฉันละร่างกายมนุษย์แล้วได้ไปสู่
สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภพที่นี้ พระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสป
ผู้เป็นพงศ์พันธุ์แห่งพราหมณ์ มียศมากประเสริฐกว่าบัณฑิตทั้งหลาย
เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้นดิฉันปริพาชกา ประพฤติอยู่ผู้เดียวเที่ยว
ไปเพื่อภิกษาได้น้ำมันมาน้อยหนึ่ง มีใจผ่องใส เอาน้ำมันนั้นตาม
ประทีปบูชาพระเจดีย์ชื่อสัพพัทวาร แห่งพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
กว่าสัตว์ ด้วยกุศลกรรมที่ได้ทำไว้แล้วนั้นและด้วยการตั้งเจตน์จางง
ไว้ ดิฉันละร่างกายมนุษย์นั้นแล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ด้วยอำนาจบุญกรรมนั้น ดิฉันไปเกิดในที่ใดๆ ประทีปเป็นอันมาก
ก็สว่างไสวแก่ดิฉันในที่นั้นๆ ดิฉันปรารถนาจะได้สิ่งที่อยู่นอกฝา
หรือสิ่งที่อยู่นอกกุหาเศลา ก็เห็นได้ทะลุรูโปรง นี้เป็นผลแห่ง
การถวายประทีป ดิฉันมีนัยน์ตาแจ่มใส รุ่งเรืองด้วยศ มีศรัทธา
มีปัญญา นี้ก็เป็นผลแห่งการถวายประทีปในภพหลังครั้งนี้ ดิฉัน
เกิดในสกุลพราหมณ์อันมีทรัพย์และข้าวเปลือกมากมาย มหาชน
ยินดี พระราชาทรงบูชา ดิฉันสมบุรณ์ไปด้วยองค์สมบัติทั้งปวง
ประดับด้วยสรรพากรณียืนอยู่หน้าต่าง ได้เห็นพระสุคตเจ้า
เสด็จเข้าไปในเมืองทรงรุ่งเรืองด้วยยศอันเทวดาและมนุษย์สักการะ
บูชาทรงสมบุรณ์ด้วยพระอนุพยัญชนะประดับด้วยพระลักษณะ
ทั้งหลาย มีจิตเลื่อมใส โสมนัส พอใจบรรพชาครั้งนี้ได้บรรพชา
แล้วไม่นานนัก ก็ได้บรรลอรหัตผล ดิฉันมีความชำนาญใน
ฤทธิ์และทิพโสตธาตุ รู้วาระจิตของผู้อื่น เป็นผู้ปฏิบัติตาม
สัตตศาสนา รู้ปุพเพนิวาสญาณ ชำระทิพจักขุอันหมดจด
วิเศษให้อาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้วเป็นผู้บริสุทธ์หมดมลทินดี ดิฉัน
บำรุงพระศาสดาแล้วทำกิจพระพุทธศาสนาเสร็จแล้วปลงภาระอัน
หนักลงได้แล้ว ถอนตัวหาอันนำไปสู่ภพขึ้นได้แล้ว บรรลุถึง
ประโยชน์ คือ ธรรมเป็นที่สิ้นสังโยชน์ทั้งปวงที่กัลบุตรทั้งหลาย
ออกบวชเป็นบรรพชิต ต้องการนั้นแล้ว แต่นั้น พระผู้มีพระภาค
ผู้ทรงพระมหากรุณา ผู้อุดมกว่านรชน ทรงตั้งดิฉันไว้ในตำแหน่ง
เอตทัคคะว่า สกุลาภิกษุณี เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลาย ฝ่ายที่มี
ทิพจักขุ ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำ
เสร็จแล้ว.

ทราบว่ ท่านพระสกุลาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบสกุลาเถรียาปทาน.

นันทาเถรียาปทานที่ ๕

ว่าด้วยบุพจริยาของพระนันทาเถรี

[๑๖๕] ในกัปที่หนึ่งแสนแต่กัทรกัปนี้ พระพิชิตมารผู้เป็นนายของโลก พระนามว่าปทุมครุระ ผู้ทรงรู้จบธรรมทั้งปวงเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระองค์เป็นพระพุทธรเจ้าผู้ฉลาดในวิเทสณา ตรัสสอนเหล่าสัตว์ให้ รู้แจ้ง ทรงช่วยสรรพสัตว์ให้ข้ามไป ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้นได้ เป็นอันมาก ทรงพระกรุณาอนุเคราะห์ แสวงหาประโยชน์แก่สัตว์ ทั้งปวงทรงตั้งพวกเดียรฉัตรที่มาถึงแล้วทั้งหมดไว้ในเบญจศีล พระ- ศาสนาของพระองค์ไม่อาภูล ว่างเปล่าจากพวกเดียรฉัตรยังคงมาไป ด้วยพระอรหันต์ทั้งหลายที่มีความชำนาญ เป็นผู้คงที่พระองค์เป็น พระมหามุนีมีพระกายสูง ๕๘ ศอก มีพระรัศมีงามปานทองคำที่มีค่า มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการมีพระชนมายุแสนปี พระ- องค์ดำรงอยู่โดยกาลเท่านั้น ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้น ได้เป็นอันมาก ครั้งนั้น ดิฉันเกิดในสกุลเศรษฐีมีความรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่างๆ ใน เมืองหงสวดี เป็นผู้เปรียบพร้อมไปด้วยความสุขมาก ดิฉัน เข้าไป เฝ้าพระมหาวิโรเจ้าพระองค์นั้น ได้ฟังพระธรรมเทศนา อันประกาศ ปรมัตถธรรมอย่างจับใจยิ่ง ซึ่งเป็นอมตธรรม ครั้งนั้น ดิฉันมีความ เลื่อมใส ได้นิมนต์พระพุทธรเจ้าผู้เป็นนายของโลกพร้อมด้วยพระ- สงฆ์ ได้ถวายมหาทานแก่พระองค์ด้วยมือของตน ได้ชบเสียรลง ไกล่พระมหาวิโรเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์ปรารณาคำแห่งที่เลิศกว่า ภิกษุณีทั้งหลายฝ่ายที่มีฉาน ครั้งนั้นพระสุคตเจ้าผู้ฝึกนรชนที่ยัง ไม่ได้ ฝึก เป็นสรณะของโลกสามผู้เป็นใหญ่ ทรงนรชนไว้ให้ดี ทรง- พยากรณ์ว่า ท่านจักได้ตำแหน่งที่ปรารณาคำแล้วนั้น ในกัปที่ หนึ่งแสนแต่กัปนี้พระศาสดาพระนามว่า โคดม มีสมภพในวงศ์ พระเจ้าโศกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ท่านผู้เจริญจักได้เป็น ธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น เป็น โอรสอันธรรมนิรมิต จักเป็นสาวิกาของพระองค์ มีนามชื่อนันทา ครั้งนั้น ดิฉัน ได้ฟัง พระพุทธรพจน์นั้นแล้วมีใจยินดีมีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระ- พิชิตมารผู้เป็นนายกษัตริย์พิเศษ ด้วยปัจจัยทั้งหลายตลอดชีวิต ด้วย กุศลกรรมที่ได้ทำไว้ดีนั้นและด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดิฉันละ ร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จุตติจากสวรรค์ชั้น นั้นแล้ว ดิฉัน ไปสู่สวรรค์ชั้นยามา จุตติจากนั้นแล้วไปสวรรค์ชั้น คุสิต จุตติจากนั้นแล้วไปสวรรค์ชั้นนิมมานรดี จุตติจากนั้นแล้วไป

สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ด้วยอำนาจบุญกรรมนั้น ดิฉันเกิดใน
ภพใดๆ ก็ได้ครองตำแหน่งราชมเหสีในภพนั้นๆ จุดจากสวรรค์ชั้น
ปรนิมมิตวสวัตตีแล้วมาเกิดเป็นมนุษย์ ได้ครองตำแหน่งอัครมเหสี
ของพระเจ้าจักรพรรดิ และพระเจ้าเอกราช เสวยสมบัติในเทวดา
และมนุษย์เป็นผู้มีความสุขในที่ทุกสถานท่องเที่ยวไปในภพเป็นอนเก
ในภพหลังที่มาถึงบัดนี้ ดิฉันเป็นพระธิดาแห่งพระเจ้าสุทโธทนะใน
กรุงกบิลพัสดุ์ เป็นผู้มืรูปร่างสมบัติน่าประหลาดสรรเสริญ ราชสกุล
นั้น เห็นดิฉันมีรูปร่างงดงามยิ่งพิสดาร จึงพากันชื่นชม เพราะฉะนั้น
ดิฉันจึงมีนามว่านันทา เป็นผู้มืรูปร่างลักษณะสวยงาม ในพระนคร
กบิลพัสดุ์ ซึ่งเป็นธานีที่รื่นรมย์นั้น นอกจากพระนางยโสธรา
ปรากฏว่าดิฉันงามกว่ายุวนารีทั้งปวง พระภาคีพระองค์ใหญ่เป็น
พระพุทธเจ้าผู้เลิศในไตรโลก พระภาคีองค์รองก็เป็นพระอรหันต์
ดิฉันยังเป็นภคินีอยู่ผู้เดียว พระมารดาทรงตั้งเดือนว่า คุณพระ
ราชาลูกรักเกิดในศากยสกุล เป็นพระอนุชาแห่งพระพุทธเจ้า
เมื่อเว้นจากนั้นทศกัณฐ์ได้ประโยชน์อะไรในวังเล่า รูปถึงมี
ความเจริญ ก็มีความแก่เป็นอวสาน บัณฑิตรู้กันว่าไม่สะอาด
เมื่อยังเจริญมิได้มีโรค แต่ก็มีโรคในตอนปลาย ชีวิตมีมรณะเป็น
ที่สุดรูปของเธอนี้ แม้ว่าจะงามจงใจให้นิยม คุณงามความดีที่ใครกัน
เมื่อตกแต่งด้วยเครื่องประดับมากอย่าง ก็ยังมีความงามเปล่งปลั่ง
เป็นที่กำหนด เป็นที่ยินดีแห่งนัยน์ตาทั้งหลายคล้ายกะว่าทรัพย์ของ
ของโลกที่บูชากัน เป็นรูปที่ทำให้เกิดความสรรเสริญเพราะบุญมากที่
บำเพ็ญไว้ เป็นที่ชื่นชมแห่งวงศ์โอรสกากราชไม่ช้านานเท่าไร ชรา
ก็จักมาย่ำยี ลูกรักจงละพระราชฐานและรูปที่บัณฑิตตำหนิ ประพฤติ
พรหมจรรย์เถิด ดิฉันผู้ยังหลงใหลด้วยความเจริญแห่งรูป ได้ฟัง
พระคำรัสของพระมารดาแล้ว ก็ออกบวชแต่ร่างกาย แต่มิได้ออก
บวชด้วยความเต็มใจ ดิฉันระลึกถึงตัวเองอยู่ด้วยความเพ่งฉานเป็น
อันมาก พระมารดาตรัสตั้งเดือนเพื่อให้ประพฤติธรรม แต่ดิฉันมิได้
ชวนชวายนในธรรมจริยานั้น ครั้งนั้น พระพิชิตมารผู้ทรงพระมหากรุณา
ทอดพระเนตรเห็นดิฉันผู้มีผิวหน้าดั่งดอกบัว ทรงนิรมิตหญิงคนหนึ่ง
งามน่าชม น่าชอบใจยิ่งนัก มีรูปร่างกว่าดิฉัน ในคลองจักขุของ
ดิฉัน ด้วยอานุภาพของพระองค์ เพื่อให้ดิฉันเบื่อหน่ายในรูป ดิฉัน
เป็นคนสวย เห็นหญิงมีร่างกายสวยยิ่งกว่า คิดเพื่อไปว่าเราเห็น
หญิงมนุษย์ดังนี้มีผลดี เป็นลาภนัยน์ตาของเรา เขียวเกิดแม่คนงาม
แม่จึงบอกสิ่งที่ต้องประสงค์แก่ฉัน ฉันจะให้แม่บอกสกุล นาม

และโคตรของแม่ ซึ่งเป็นที่รักแห่งแม่แก่ฉันเกิด แม่คนงาม เวลา
ยังไม่ใช่กาลแห่งปัญหา แม่จงให้ฉันอยู่บนตัก อวัยวะทั้งหลายของ
ฉันจะทับอยู่ แม่ให้ฉันหลับสักครู่เกิด แต่นั่นแม่คนสวยงามพริ้ง
สีระที่ตักฉันนอนไป แม่คนสวยถูกของแข็งหยาบตกลงที่หน้าผาก
ต่อมาก็ปรากฏขึ้นพร้อมกับของแข็งตกลงถูก แตะออกแล้วก็มีเครื่อง
โสโครกหนองและเลือดไหลออก หน้าแตกแล้วมีกลิ่นเน่าปฏิกูล
ตัวทั่วไปก็ววมเจิว แม่คนสวยมีสรรพางค์สิ้น หายใจถี่ เสวยทุกข์
ของตนอยู่ ราพันอย่างหน้าสมเพช เพราะแม่คนสวยประสบทุกข์
ฉันก็มีทุกข์ ต้องทุกขเวทนา จมอยู่ในมหาทุกข์ ขอแม่คนสวยจง
เป็นที่พึ่งของฉัน หน้าท้องของแม่หายไปไหน จมูกที่โด่งงามของ
แม่หายไปไหน ริมฝีปากที่สวยงามเหมือนสีลูกมะพลับสุกของแม่หาย
ไปไหน วงหน้างามคล้ายดวงจันทร์และลำคอละม้ายต่อมทองคำของ
แม่หายไปไหน ไบหูของแม่เป็นดังว่าพวงดอกไม้ มีสีเสียไปแล้ว
ถันทั้งคู่ของแม่ เหมือนดอกบัวตูม แตะแล้ว มีกลิ่นเหม็นฟุ้งไป
คล้ายกะว่าศพเน่า แม่มีเอวกลมกล่อม มีตะโพกผึ่งผาย แม่เต็ม
ไปด้วยสิ่งชั่วถ้อยโอ รูปไม่เที่ยง อวัยวะที่เนื่องในสรีระทั้งหมด
มีกลิ่นปฏิกูลมากแล้ว น่าเกลียด เหมือนซากศพที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า
เป็นที่ยินดีของพวกพาลชน ครั้งนั้น พระภคตาของดิฉันผู้เป็นนายก
ของโลก ผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณา ทอดพระเนตรเห็นดิฉัน
มีจิตสลด ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า ดูกรนันทาท่านจงดูรูปที่
กระสับกระส่าย เปื่อยเน่าดังซากศพ จงอบรมจิตให้ตั้งมั่น มีอารมณ์
เดียว ด้วยอนุสสารมณั รูปนี้เป็นฉันใด รูปท่านก็เป็นฉันนั้น รูปท่าน
เป็นฉันใด รูปนี้ก็เป็นอย่างนั้น รูปนี้มีกลิ่นเหม็นเน่าฟุ้งไป พวกคน
พาลยินดียิ่งนัก พวกบัณฑิตผู้มีได้เกียรจรรี้น ย่อมพิจารณาเห็นรูป
เป็นอย่างนั้นทั้งกลางคืนกลางวัน ท่านจงเบื่อหน่าย พิจารณาดูรูปนั้น
ด้วยปัญญาของตน ลำดับนั้น ดิฉันได้ฟังคาถาเป็นสุภายิต แล้วมี
ความสลดใจ ตั้งอยู่ในธรรมนั้น ได้บรรลุซึ่งอรหัตผลในกาลนั้น
ดิฉันนั่งอยู่ที่ไหนๆ ก็มีฉานเป็นเบื้องหน้าพระพิฆิตมารทรงพอ
พระทัยในคุณสมบัตินั้น จึงทรงตั้งดิฉันไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ
ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉัน ได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบ ว่า ท่านพระนันทาทิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบ นันทาเถรียาปทาน.

โสณาเถรียาปทานที่ ๖

ว่าด้วยบุพจริยาของพระโสณาเถรี

[๑๖๖] ในกัปที่หนึ่งแสนแต่กัปกัปนี้ พระพิชิตมารผู้เป็นนายของโลก พระนามว่าปทุมุตระ ผู้ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น ดิฉันเกิดในสกุลเศรษฐี เป็นผู้มิสุขชอบตกแต่ง เป็นที่รักของบิดา เข้าไปเฝ้าพระมุนีผู้ประเสริฐพระองค์นั้น ได้ฟังพระดำรัสอันไพเราะ พระพิชิตมารทรงสรรเสริญภิกษุองค์หนึ่งว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่ายผู้ปรารถนาความเพียร ครั้งนั้น ดิฉันได้ฟังพระพุทธพจน์นั้น แล้วมีความยินดี ได้ทำสักการะแด่พระศาสดา ถวายบังคมพระพุทธรูปแล้ว ได้ปรารถนาตำแหน่งนั้น พระมหาวิรเจ้าทรงอนุโมทนาว่า ความปรารถนาของท่านจะสำเร็จในกัปที่แสนหนึ่งแต่กัปนี้ พระศาสดาพระนามว่าโคดม มีสมภพในวงศ์พระเจ้าโอกกากราชจักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ท่านนี้จักได้เป็นธรรมทายาทของพระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็นโอรสอันธรรมนิรมิต จักได้เป็นพระสาวิกาทรงพระศาสดา มีชื่อว่าโศณา ครั้งนั้น ดิฉันได้ฟังพุทธานุโมทนานั้นแล้ว มีความยินดี มีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระพิชิตมารผู้เป็นนายกษัตริย์พิเศษด้วยปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต ด้วยกุศลกรรมที่ทำไว้แล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดิฉันละร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภพหลังครั้งนี้ ดิฉันเกิดในสกุลเศรษฐีที่มั่งคั่งเจริญ มีทรัพย์มากในพระนครสาวัตถี เมื่อดิฉันเติบโตเป็นสาว ได้ไปสู่สกุลศิว ครอบครองบุตรชาย ๑๐ คนล้วนแต่มีรูปร่างงามยิ่งนักบุตรทุกคนนั้นตั้งอยู่ในความสุข จงตา และใจของชนให้นิยมแม้แต่พวกศัตรูก็น่าพอใจ เป็นที่รักของดิฉันมาก ในกาลนั้น โดยที่ดิฉันไม่ปรารถนา สามเณรของดิฉันพร้อมด้วยบุตรทั้ง ๑๐ คน พากันไปบวช ในพระพุทธศาสนา ดิฉันอยู่ผู้เดียว คิดว่า เราพลัดพรากจากสามเณรและบุตรเป็นกำพร้าอยู่ไม่ควรจะเป็นอยู่ แม้เราก็จักไปในอารามที่ภิกษุผู้เคยเป็นสามเณรอยู่ ครั้นคิดอย่างนี้แล้ว จึงออกบวช ครั้งนั้น พวกภิกษุและดิฉันไว้ในสำนักที่อยู่อาศัยแต่ผู้เดียว สั่งดิฉันว่าท่านจงต้มน้ำไว้แล้วก็ไปกิน เวลานั้น ดิฉันต้มน้ำมาใส่ในหม้อเล็กตั้งทิ้งไว้แล้วนั่งอยู่ แต่นั้นดิฉันก็เริ่มเพียรทางจิต ได้พิจารณาเห็นขันธทั้งหลายโดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา ยังอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไปแล้ว ได้บรรลุอรหัตผล เมื่อพวกภิกษุกลับมาแล้วถามถึงน้ำร้อน ดิฉันอธิบายเหตุโทษธาตุให้น้ำร้อนเร็วพลัน ภิกษุเหล่านั้นพากันพิศวง ไปกราบทูลพระพิชิตมารผู้ประเสริฐ ให้ทรงทราบเรื่องนั้น พระโลกนาถทรงสดับเรื่องนั้นแล้ว ทรงชื่นชม ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า แท้จริง บุคคลผู้

ปรารถนาความเพียรมั่น มีชีวิตเป็นอยู่เพียงวันเดียว ก็ประเสริฐกว่า
คนเกียจคร้านละความเพียรเป็นอยู่ ๑,๐๐๐ ปี พระมหามุนีมหาวิริเจ้า
อันดิฉันให้โปรดแล้วเพราะความปฏิบัติดี ตรัสว่าดิฉันเป็นผู้เลิศกว่า
ภิกษุณีทั้งหลายฝ่ายปรารถนาความเพียร ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระโสณภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.
จบ โสณาเถรียาปทาน.

ภททกาปิลาณีเถรียาปทานที่ ๗

ว่าด้วยบุญจริยาของพระภททกาปิลาณีเถรี

[๑๖๗] ในกัปที่หนึ่งแสนแต่กัปกัปนี้ พระพิชิตมารผู้เป็นนายกของโลก
พระนามว่าปทุมุตระ ผู้ทรงรู้จบธรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
ครั้งนั้น ดิฉันเป็นภรรยาของเศรษฐีมีชื่อว่าวิเทหะมีรัตนะมาก ใน
เมืองหงสวดี บางครั้ง เศรษฐีนั้นพร้อมกับคนที่เป็นบริวาร เข้าไป
เฝ้าพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นดวงอาทิตย์แห่งนรชน ได้ฟังธรรมของ
พระองค์อันเป็นเหตุนำมาซึ่งความสิ้นทุกข์ทั้งปวง พระผู้มีพระภาค
ทรงประกาศพระสาวกองค์หนึ่งว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายฝ่าย
กล่าวกำจัด เศรษฐีผู้เป็นสามีแห่งดิฉัน ได้ฟังแล้ว ได้ถวายทานแด่
พระพุทธเจ้าผู้คงที่ตลอด ๗ วัน แล้วชบเสียดลงแทบพระบาท
ปรารถนาตำแหน่งนั้น ก็ในกาลนั้นพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐกว่านรชน
เมื่อจะทรงให้บริษัทรุ่งเรือง ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้เพื่อทรงอนุ-
เคราะห์เศรษฐีว่าบุตรบุตร ท่านจะได้ตำแหน่งที่ตนปรารถนา จงเป็น
ผู้เย็นใจเถิด ในกัปที่หนึ่งแสนแต่กัปนี้ พระศาสดาพระนามว่าโคดม
มีสมภพในวงศ์พระเจ้าโศกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ท่านนี้
จักได้เป็นธรรมทายาท ของพระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็น โอรส
อันธรรมนิรมิต จักเป็นสาวกของพระศาสดา มีนามว่ากัสสปะ
เศรษฐีได้ฟังพระพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว มีความเบิกบานใจ มีจิต
ประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระพิชิตมารผู้เป็นนายกชั้นพิเศษ ด้วย
ปัจจัยทั้งหลายจนตลอดชีวิต พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงยัง
พระศาสนาให้รุ่งเรืองแล้ว ทรงกำจัดเดียรฉัตรที่ชั่วและทรงแนะนำ
ประชาชนที่ควรแนะนำแล้ว พระองค์กับทั้งพระสาวกก็ปรินิพพาน
เมื่อพระสุคตเจ้าซึ่งเป็นผู้เลิศในโลกพระองค์นั้นปรินิพพานแล้ว
เศรษฐีนั้นเชิญญาติและมิตรมาประชุมแล้ว พร้อมกับญาติและมิตร
เหล่านั้นได้สร้างพระสถูปสำเร็จด้วยรัตนะ สูง ๗ โยชน์ งดงาม
เหมือนดวงอาทิตย์ และต้นพญารังที่มีดอกบาน เพื่อสักการบูชา

พระศาสดา ดิฉันได้ให้ช่าง ๗ คนเอารัตนะ ๗ อย่างทำตะเกียง ๗
แสนดวงแล้ว เอาน้ำมันหอมใส่เต็มทุกถ้วย ตามประทีปไว้ ณ
ที่นั่น ลูกโพลงดึงไฟใหม่ป่าอ้อ เพื่อบูชาพระศาสดาผู้แสวงหาคุณ
อันยิ่งใหญ่ ผู้ทรงอนุเคราะห์สรรพสัตว์ ดิฉันให้ช่างทำหม้อ ๗
แสนหม้อ เต็มด้วยรัตนะต่างๆ มีพวงทองตั้งไว้ในระหว่างหม้อ ๘
ใบ รุ่งเรืองด้วยสีเหมือนดวงอาทิตย์ในสารทสมัย เพื่อบูชาพระ-
ศาสดาผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ที่ประตู่ทั้ง ๔ มีเสาระเนียดสำเร็จ
ด้วยรัตนะ มีแท่นมากสำเร็จด้วยรัตนะตั้งไว้ดังมานายินดี ทั้งมีกุ
ปลุกพรรณดอกไม้น้ำเป็นระเบียบดี และมีธงรัตนะยกขึ้นไว้ ล้วน
แต่งามไพโรจน์ พระเจดีย์ที่สำเร็จด้วยรัตนะนั้นๆ สร้างไว้มีสีสุก
งามดี รุ่งโรจน์ด้วยสีเหมือนดวงอาทิตย์ที่มีรัศมีงาม พระสถูปของ
ดิฉันมี ๓ ด้าน ด้านหนึ่งดิฉันบรรจุเต็มไปด้วยหรรดาด้านหนึ่ง
ดิฉันบรรจุเต็มไปด้วยมโนศิลา ด้านหนึ่งดิฉันบรรจุเต็มไปด้วยแร่
พลวง ดิฉันให้ช่างสร้างเครื่องบูชาที่น่ายินดีเช่นนี้แล้ว ได้ถวายทาน
แก่พระสงฆ์ผู้กล่าวธรรมอันประเสริฐตามกำลัง ตลอดชั่วชีวิต ดิฉัน
กับเศรษฐีนั้นทำบุญเหล่านั้น โดยประการทั้งปวงจนตลอดชีวิต แล้ว
ได้ไปสู่อุทิศพร้อมกัน เสวยสมบัติทั้งหลายในเทวคาและมนุษย์
ท่องเที่ยวไปกับเศรษฐีนั้น ปานประหนึ่งว่าเงาติดตามไปกับตัว
ฉะนั้น ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปกัปนี้พระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี
ผู้เป็นนายกของโลก มีพระเนตรงาม ทรงเห็นแจ่มแจ้งในธรรม
ทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น พราหมณ์ที่ประชุมชนสมมติว่า
เป็นผู้ดี สมบูรณ์ด้วยความดี มั่งมีทรัพย์ มีอยู่ในพระนครพันธุมดี
แม้ครั้งนั้น ดิฉันเป็นพราหมณีของพราหมณ์นั้น มีจิตเสมอกัน
บางครั้ง พราหมณ์นั้นเข้าไปเฝ้าพระมหามุนี ซึ่งประทับในหมู่ชน
ทรงแสดงธรรมส่วนอมตบที่อยู่ได้ฟังธรรมแล้วเบิกบานใจ ได้ถวาย
ผ้าห่มผืนหนึ่ง มีผ้าถุงผืนเดียวกลับไปถึงเรือน แล้วได้บอกดิฉันว่า
คุณน้องผู้มีบุญมาก เชิญอนุโมทนาเถิดผ้าห่มฉันถวายพระพุทธเจ้า
แล้ว ขณะนั้นดิฉันประนมอัญชลีกล่าวอนุโมทนาว่า นายขา ผ้าห่ม
ท่านถวายดีแล้วแต่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ คงที่ พราหมณ์กับดิฉัน
เป็นผู้เจริญด้วยสุขสมบัติ ท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่พราหมณ์
ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินในพระนครพาราณสี ครั้งนั้น ดิฉันได้เป็น
พระมเหสีสูงกว่าพวกพระสนม เป็นที่สองของท้าวเธอ ท้าวเธอ
โปรดปรานดิฉัน เพราะสืเนหาเนื่องมาแต่ภพก่อนๆ พระเจ้าแผ่นดิน
นั้นทอดพระเนตรเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ๘ พระองค์ ผู้กำลังเที่ยว

ไปเพื่อบิณฑบาตทรงพอพระทัย ได้ถวายบิณฑบาตที่ควรแก่ค่ามาก
ครั้งแล้วทรงนิมนต์ไว้ ทรงสร้างมณฑปแก้วประดับด้วยทอง มี
ความเปล่งปลั่ง อันพวกช่างทองทำไว้ มีส่วน ๑๐๐ สอก ท้าวเธอ
ทรงเลื่อมใส รับสั่งให้อาราธนาพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหมด แล้วได้
ทรงถวายทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น ซึ่งเข้ามาในพระราช-
นิเวศน์ ด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง แม้ครั้งนั้น ดิฉันก็ได้ถวาย
ทานนั้นร่วมกันกับพระเจ้ากาสิดิฉันมาเกิดในกาสิคคาม ในพระนคร
พาราณสีอีก พระเจ้ากาสิกับพระภคามาเกิดในสกุลกุกุมพี มีความ
เจริญ เปรียบพร้อมด้วยความสุข ดิฉันเป็นภรรยาของพราหมณ์
คนที่มีวัตรในสามีเป็นอย่างดี น้องชายของสามีดิฉัน เห็นพระ-
ปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว เอาอาหารของพี่ชายถวายแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า
เมื่อพี่ชายซึ่งเป็นสามีดิฉันมาแล้ว บอกว่าพระปัจเจกพุทธเจ้าท่าน
มิได้ยินดีทาน ขณะนั้น ดิฉันก็ถวายทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้านั้น
สามีของดิฉัน ถวายอาหารอันไม่ควรแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า เวลานั้น
ดิฉันโกรธแทนของพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นเสียแล้ว ได้ให้บาตร
อันเต็มด้วยเปลือกนมแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้คงที่นั้น ครั้งนั้น ดิฉัน
เห็นสามีมียศหน้าแสดงว่ามีจิตสงบในการให้ การรับ การไม่เคารพ
และการประทุษร้าย จึงสลดใจมาก สามีของดิฉันรับบาตรมาแล้ว
เอาน้ำหอมอย่างสีล้างให้สะอาดดิฉันมีจิตเลื่อมใส เอาน้ำตาลกรวด
กับเปรียงใส่บาตรจนเต็มแล้ว ถวายพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์นั้น
ดิฉันมีความยินดีเกิดในภพไหนๆ ก็มีรูปสวยเพราะถวายทาน แต่มี
กลิ่นตัวเหม็น เพราะทำความไม่ดี หยาบหยามต่อพระปัจเจกพุทธเจ้า
เมื่อพระเจดีย์แห่งพระกัสสปีริเจ้าซึ่งสามีให้สำเร็จแล้ว ดิฉันมี
ความยินดีได้ถวายแผ่นอิฐทองคำอย่างดีเอาแผ่นอิฐนั้นชุบจนเปียก
ด้วยน้ำหอมที่เกิดแต่เครื่องหอมสี่ชนิด จึงพ้นจากโทษที่มีกลิ่นตัว
เหม็น งดงามจิตทั่วสรรพางค์ และให้ช่างเอารัตนะ ๗ ประการทำ
ตะเกียง ๗ แสงดวง ใส่เปรียงเต็มแล้ว ให้ใส่ใส่พันใส่ตามประทีป
ตั้งไว้ ๗ แถว เพื่อบูชาพระพุทธเจ้า ผู้เป็นที่พึ่งของสัตว์โลก
ด้วยจิตอันเลื่อมใส แม้ในครั้งนั้น ดิฉันมีส่วนในบุญนั้นโดยพิเศษ
สามีของดิฉันไปเกิดในแคว้นกาสิ มีนามปรากฏว่าสุमितตะ ดิฉัน
เป็นภรรยานายสุमितตะนั้น เป็นผู้เจริญด้วยสุขสมบัติ เป็นที่รัก
ของสามี ครั้งนั้น สามีของดิฉันได้ถวายผ้าโพกศีรษะเนื้อดีแก่
พระปัจเจกมุณี แม้ดิฉันก็มีส่วนแห่งทานนั้นอนุโมทนาทาน
อันอุดมสามีไปเกิดในกำเนิดแห่งชาวโกถิยะในแคว้นกาสิ ครั้งนั้น

สามีของดิฉัน พร้อมกับบุตรของชาวโกถียะ ๕๐๐ คน ได้บำรุง
พระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์ อารธนาพระปัจเจกพุทธเจ้า
เหล่านั้นให้อยู่จำพรรษาตลอดไตรมาสแล้ว ได้ถวายไตรจีวร
ครั้งนั้น ดิฉันเป็นภรรยาแห่งโกถียบุตรคนนั้นด้วยกุศลกรรมบถที่
บำเพ็ญมา โกถียบุตรนั้นเคลื่อนจากอภัพนั้นแล้ว เกิดเป็น
พระราชานามว่านันทะ มีอิสริยยศมาก แมื่อดิฉันเกิดเป็นมเหสี
ของท้าวเธอ เป็นผู้มั่งคั่งด้วยความสุขทั้งปวง พระเจ้านันทะนั้น
เคลื่อนจากอภัพนั้นแล้วเกิดเป็นพระเจ้าพรหมทัตต์ เป็นใหญ่ใน
ปฐพี ครั้งนั้น ดิฉันกับพระเจ้าพรหมทัตต์ ได้อารธนาพระปัจเจก
พุทธเจ้า ๕๐๐ องค์ ผู้เป็นพระโอรสแห่งพระนางปทุมวดี ให้มา
อยู่ในพระราชอุทยานแล้วบำรุงอยู่ และบูชาพระปัจเจกพุทธเจ้า
เหล่านั้นผู้นิพพานแล้ว จนตลอดชีวิต เราทั้งสองให้สร้างเจดีย์
หลายองค์ แล้วก็บวชกัน เจริญอุปัฏฐากแล้วได้ไปสู่อุพรหมโลก
จุติจากพรหมโลกแล้ว สามีของดิฉัน เกิดเป็นพราหมณ์ชื่อปีป-
ผลายนะ ที่ประเทศมหาตติยะ มารดาชื่อสุมนเทวี บิดาเป็นพราหมณ์
โกถียโคตร ดิฉันเกิดเป็นธิดาของพราหมณ์นางสาวกปิละ มารดาชื่อ
สุจิมดี ในมัททชนบท เมืองสากถบุรีที่อุดม บิดาของดิฉันหล่อรูป
ดิฉันด้วยแท่งทองคำแล้ว ถวายรูปหล่อแก่พระพุทธรูปผู้เว้นจาก
กามคุณ พราหมณ์ปีปผลายนะนั้นเป็นหนุ่ม ไปตรวจดูการงานใน
กาลบางครั้ง เห็นสัตว์ทั้งหลายที่ถูกกาเป็นต้นกัดกินแล้วสลดใจ
ครั้งนั้นดิฉันเห็นน้ำมันงาที่มีในเรือ เอามาออกฝั่ง แดก มีเหล่าหนอน
อาศัยกินแล้ว ได้ความสลดใจ ครั้งนั้นปีปผลายนพราหมณ์ ออก
บวชแล้ว ดิฉันก็บวชตาม อยู่ในสำนักปริพาชก ๕ ปี เมื่อพระนาง
โคตมี ผู้เป็นพระมาตุจฉาบำรุงพระพิชิตมารมาทรงผนวชแล้ว ดิฉัน
เข้าไปหาท่าน ต่อมา พระพุทธเจ้าโปรดสั่งสอนแล้วไม่นานเท่าไร
ก็ได้บรรลุมรรคผล ได้อุทานว่าน่าชม เรามีพระกัสสปเถระผู้มีสิริ
เป็นกัลยาณมิตร พระกัสสปเถระเป็นบุตรทายาทแห่งพระพุทธเจ้า
มีจิตตั้งมั่นรู้ปุพเพนิวาสญาณ เห็นสวรรค์และอบาย ลูถึงแล้วซึ่ง
ความสิ้นชาติ เป็นมุนีอยู่จบอภิญญา เป็นพราหมณ์มีไตรวิชชาด้วย
วิชา ๓ นี้ ดิฉันชื่อภัททกาปิลานีกีเหมือนกัน ได้ไตรวิชชาละ
มังจราช ทรงร่างกายเป็นที่สุดนี้ ขณะมารพร้อมทั้งพลมารแล้ว เรา
ทั้งสองเห็นโทษในโลกแล้วออกบวชกัน เป็นผู้หมดอาสวะ ทรมาน
เสร็จแล้ว มีความเย็น ดับสนิทแล้ว ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่าคุณพระภัททกปิลาณีภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบภัททกปิลาณีเถรียาปทาน.

ยโสธราเถรียาปทานที่ ๘

ว่าด้วยบุพจริยาของพระยโสธราเถรี

[๑๖๘] ดิฉันมีฤทธิ์มาก มีปัญญามาก มีภิกษุณี ๑,๑๐๐ องค์ เป็นบริวาร
เข้าไปเฝ้าพระสัมพุทธเจ้า ถวายอภิวัตแล้วเห็นลายลักษณ์ก่งจักร
ของพระศาสดา แล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนหนึ่ง ได้กราบทูลว่า
หม่อมฉันมีอายุ ๑๘ ปี ล่วงเข้าปัจฉิมวัยแล้ว ถึงความเป็นผู้มีกาย
เงื่อมลงแล้วขอกราบทูลลาพระมหารุณี หม่อมฉันมีวัยแก่ มีชีวิต
น้อย จักละพระองค์ไป มีที่พึ่งของตนได้ทำแล้ว มีมรณะใกล้เข้ามา
ในวัยหลัง ข้าแต่พระมหาวิระเจ้า หม่อมฉันจักถึงความดับในคืนวันนี้
มิได้มีชาติ ชรา พยาธิและมรณะ จักไปสู่นิพพานที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง
เป็นบุรีอันไม่มีความแก่ ความตายและไม่มีการกัณฑ์เข้าเฝ้าพระองค์
อยู่ รู้จักความผิด ขอประทานโทษ ณ ที่เฉพาะพระพักตร์พระองค์
เมื่อหม่อมฉันท่องเที่ยวไปในสงสาร หากมีความพลั้งพลาดใน
พระองค์ ขอพระองค์ทรงโปรดประทาน โทษแก่หม่อมฉันเถิด.

พระมีผู้พระภาคศรีว่า

คุณของท่านผู้ปฏิบัติตามคำสอนของเรา ท่านจงแสดงฤทธิ์ และตัดความ
สงสัยของบริษัททั้งปวงในศาสนาเถิด.

พระยโสธราเถรีกราบทูลว่า

ข้าแต่พระมหาวิระเจ้า หม่อมฉันชื่อยโสธราเป็นปชาบดีของพระองค์
เมื่อยังทรงครองอาคารวิสัย เกิดในสกุลสกุลตั้งอยู่ในองค์สมบัติ
ของหญิง ประเสริฐกว่าหญิง ๑๖๕,๐๐๐ นาง ข้าแต่พระมหาวิระเจ้า
หม่อมฉันเมื่ออยู่ในพระราชวังของพระองค์ เป็นประชนเป็นใหญ่
กว่าหญิงทั้งปวง สมบูรณ์ด้วยรูปสมบัติ และอาจารย์สมบัติ
ดำรงอยู่ในความเจริญทุกสมัย นารีทั้งมวลย่อมเคารพหม่อมฉัน
เหมือนพวกมนุษย์เคารพเทวดา ฉะนั้น หม่อมฉันเป็นประมุข
แห่งนางกัญญาหนึ่งพัน ในราชพระนิเวศน์ของพระศากยบุตร นาง
กัญญาเหล่านั้นร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ปานประหนึ่งว่าพวกเทวดาใน
นันทวัน ฉะนั้น หม่อมฉันเป็นบัณฑิต ล่วงกามธาตุด้วยรูปธาตุ
มิได้มีใครๆ มีรูปเหมือนรูปของหม่อมฉัน เว้นแต่พระองค์ผู้เป็น
นายกของโลก หม่อมฉันขออภิวัตพระสัมพุทธเจ้าแล้ว จักแสดง
ฤทธิ์ถวาย พระยโสธราเถรี แสดงฤทธิ์ชนิดต่างๆ มากมาย
แสดงกายทำภูเขจักรวาล แสดงศิระะทำอัครกูรูทวีป แสดงแขน

สองข้างเท่าทวีปทั้งสอง แสดงสรีระเป็นต้นหัวว่าประจำทวีปมีกิ่ง
ด้านใต้มีลูกเป็นพวง กิ่งต่างๆ ก็มีลูกคอก แสดงดวงจันทร์ และ
ดวงอาทิตย์เป็นนัยน์ตา แสดงเขาสุมรุเป็นกระหม่อมแสดงเขา
จักรวาลเป็นหน้า เอาต้นหัวพร้อมทั้งรากทำเป็นพัดเดินเข้าไป
เฝ้าถวายบังคมพระศาสดาผู้เป็นนายกของโลกแสดงเพศช้าง เพศม้า
ภูเข และทะเล ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ เขาสุมรุ และเพศท้าว
สักกเทวราช กราบทูลว่า ข้าแต่พระมหาวีรเจ้าผู้มีพระจักขุ หม่อมฉัน
ผู้ชื่อว่าโยสธรา ขอถวายบังคมพระยุคลบาท พระเถรีเอาดอกไม้
ปิดพันโลกธาตุไว้ และนิรมิตเป็นเพศพรหมแสดงสุญญตธรรมอยู่
กราบทูลว่า ข้าแต่พระวีรเจ้าผู้มีพระจักขุ หม่อมฉันผู้ชื่อว่าโยสธรา
ขอถวายบังคมพระยุคลบาท หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
มีความชำนาญในทิพโสธธาตุ มีความชำนาญในเจโตปริยญาณ ย่อม
รู้ปุพเพนิวาสญาณ และทิพจักขุอันหมดจดพิเศษ มีอาสวะทั้งปวง
หมดสิ้นแล้ว บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า หม่อมฉัน
มีญาณในอรรถะ ธรรมะ นิรุตติ และปฏิภาณเกิดขึ้นในสำนักของ
พระองค์ ความพร้อมเพรียงแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้เป็นนาถ
ของโลก พระองค์ทรงแสดงดีแล้ว ข้าแต่พระมหามุนี อธิการเป็น
อันมากของหม่อมฉันย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่พระองค์ ข้าแต่
พระมุนิมหาวีรเจ้า ขอพระองค์พึงทรงระลึกถึงกุศลกรรมเก่าของ
หม่อมฉันเกิดข้าแต่พระมหาวีรเจ้า หม่อมฉันตั้งสมบุญไว้เพื่อ
ประโยชน์แก่พระองค์ ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า หม่อมฉันงดเว้น
อนาจารในสถานที่ไม่ควร แม้ชีวิตก็ยอมสละเพื่อประโยชน์แก่
พระองค์ได้ ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์ประทานหม่อมฉันเพื่อให้
เป็นภรรยาผู้อื่นหลายพัน โภกิกัป ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์ หม่อม
ฉันมิได้เสียใจในเรื่องนั้นเลย ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์ประทาน
หม่อมฉันเพื่ออุปการะหลายพัน โภกิกัป เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
หม่อมฉันมิได้เสียใจในเรื่องนั้นเลย ข้าแต่พระมหามุนี พระองค์
ประทานหม่อมฉันเพื่อประโยชน์เป็นอาหารหลายพัน โภกิกัป หม่อม
ฉันมิได้เสียใจในเรื่องนั้นเลย หม่อมฉันบริจาคชีวิตหลายพัน โภกิกัป
ประชุมชนจักทำการพ้นจากภัย ก็ยอมสละชีวิตของหม่อมฉันให้
ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันยอมไม่เคยหวงเครื่องประดับและผ้า
นานาชนิดซึ่งอยู่ที่ตัว และภัณฑะคือตัวหญิง เพื่อประโยชน์แก่
พระองค์ ข้าแต่พระมหามุนิมหาวีรเจ้า ทรัพย์ ข้าวเปลือกปัจจัย
เครื่องบริจาคน บ้าน นิคม ไร่นา บุตร ธิดา ช้าง ม้า โค ทาสี

ภรรยา มากมายนับไม่ถ้วน พระองค์ทรงบริจาคแล้วเพื่อประโยชน์
แก่พระองค์ (พระองค์ตรัสบอกหม่อมฉันว่า) เราย่อมให้ทานกะพวก
ยาก เมื่อเราให้ทานอันอุดม เราย่อมไม่เห็นหม่อมฉันเสียใจ ข้าแต่
พระมหามุนี หม่อมฉันยอมรับทุกข์มากมายหลายอย่างจนนับไม่ถ้วน
ในสงสารเป็นอนекเพื่อประโยชน์แก่พระองค์ ข้าแต่พระมหามุนี
หม่อมฉันได้รับสุขย่อมอนุ โมทนา และในคราวที่ได้รับทุกข์ก็ไม่
เสียใจ เป็นผู้ยินดีแล้วในที่ทุกแห่งเพื่อประโยชน์แก่พระองค์ ข้าแต่
พระมหามุนี พระสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโดยมรรคาอันสมควร
เสวยสุขและทุกข์แล้ว ได้บรรลุซึ่งพระโพธิญาณ หม่อมฉันได้ร่วม
มาเป็นอันมาก กับพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่า โคดมผู้เป็นนายกของ
โลก เป็นเทพผู้ประเสริฐ พระองค์ก็ได้ร่วมมาเป็นอันมาก กับพระ
สัมพุทธเจ้าพระองค์อื่นๆ ผู้เป็นนายกของโลก ข้าแต่พระมหามุนี
อิทธิการของหม่อมฉันมีมากเพื่อประโยชน์แก่พระองค์ หม่อมฉันเมื่อ
แสวงหาพุทธธรรมอยู่ก็ได้เป็นบริจาริกาผู้รับใช้ของพระองค์ ในสี่
อสงไขยแสนกัป พระมหาวีรเจ้าพระนามว่าทีปังกร ผู้เป็นนายก
ของโลก เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ประชาชนในปัจจุบันประเทศ มีจิตใจ
ยินดีนิมนต์พระตถาคตเจ้าแล้ว ช่วยกันแผ้วถางหนทางสำหรับเป็น
ที่เสด็จพระพุทธานิน ๓ กาลครั้งนั้น พระองค์เป็นพราหมณ์
นามว่าสุเมธ ตกแต่งหนทางยาว เพื่อพระสุคตเจ้าผู้ทรงเห็นธรรม
ทั้งปวง หม่อมฉันมีสมภพในสกุลพราหมณ์ เป็นหญิงสาวมีนามว่า
สุมิตตาเข้าไปสู่สมาคม ถีอดอกบัวไป ๘ กำ เพื่อบูชาพระศาสดา
แต่ได้ถวายพระองค์ผู้เป็นฤาษีอุดม ในท่ามกลางประชุมชน ครั้งนั้น
หม่อมฉันได้เห็นพระองค์ประกอบสุภกิจอยู่นาน มีความกรุณา เมื่อ
ฤาษีนั้นเดินเลยไปแล้วยังตั้งใจหม่อมฉันให้นิยมน จึงได้สำคัญว่า
ชีวิตของเรามีผล ครั้งนั้น หม่อมฉันเห็นความพยายามของพระองค์
นั้นมีผลจึงได้ถวายดอกบัวแก่พระองค์ผู้เป็นฤาษี ด้วยบุญที่ทำมาก่อน
แม้จิตของหม่อมฉันก็เลื่อมใสในพระสัมพุทธเจ้า หม่อมฉันยังมีจิต
เลื่อมใสในพระองค์ผู้เป็นฤาษีมีมณีสสูง มิได้เห็นสิ่งอื่นที่ควรถวาย
จึงได้ถวายดอกบัวแก่พระองค์ผู้เป็นฤาษีพร้อมด้วยกล่าวว่ ข้าแต่
พระฤาษี ดอกบัว ๕ กำ จงมีแก่ท่าน ดอกบัว ๓ กำ จงมีแก่ดิฉัน
ข้าแต่ท่านพระฤาษีดอกบัวเหล่านั้นจึงมีเสมอกับด้วยท่านนั้น เพื่อ
ประโยชน์แก่โพธิญาณของท่าน

จบภาณวารที่ ๔.

สุเมธฤาษีรับดอกบัว แล้วบูชาพระพุทธรูปที่ปังกร ผู้แสวงหาคุณธรรม

ใหญ่ มีบริวาร ขสมาก เสด็จดำเนินมาในท่ามกลางประชุมชน เพื่อ
ประโยชน์แก่โพธิญาณ พระมหาราชาผู้มีมหาวิริยเจ้าที่ปึงกร ทอดพระเนตร
เห็นสุเมธฤทธิผู้มีมโนสูงแล้ว ทรงพยากรณ์ในท่ามกลางประชุมชน
ข้าแต่พระมหาราชาในกัปอันประมาธมิได้แต่กัปนี้ พระมหาราชา
ที่ปึงกรทรงพยากรณ์กรรมของหม่อมฉันอันเป็นกรรมตรงว่า คุณฤทธิ
ผู้ใหญ่ อุบาสิกานี้ จักเป็นผู้มีจิตเสมอกัน มีกุศลกรรมเสมอกัน
ทำกุศลร่วมกัน เป็นที่รักของบุญกรรม เพื่อประโยชน์แก่ท่าน นำคุณ
นำชม นำรักยิ่ง นำชอบใจ มีวาจาอ่อนหวาน จักเป็นธรรมทายาท
ผู้มีฤทธิ์ของท่าน อุบาสิกานี้ จักรักษาคุณธรรมทั้งหลายเหมือนพวก
เจ้าของทรัพย์ รักษาทรัพย์ที่เก็บไว้เองในคลัง ฉะนั้น ประชาชนจะ
อนุเคราะห์ อุบาสิกานี้เป็นที่รักของท่านนั้น อุบาสิกานี้จักมีบารมี
เต็ม จักละกิเลสได้ดังราชสีห์ละกรง แล้วจักบรรลุโพธิญาณ
ในกัปอันประมาธมิได้แต่กัปนี้ พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์หม่อมฉัน
ด้วยพระวาจาใด หม่อมฉันเมื่ออนุโมทนาพระวาจานั้น เป็นผู้ทำ
กรรมกิจอย่างนี้ หม่อมฉันยังจิตให้เลื่อมใสในกุศลกรรมที่ได้ทำไว้
แล้วนั้น ได้เสวยผลในกำเนิดเทวดาและมนุษย์มากมาย ได้เสวย-
สุขและทุกข์ในเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ในภพนี้ซึ่งเป็นภพหลัง
หม่อมฉันเกิดในสากยสกุล มีรูปสมบัติ มีโภคสมบัติ มียศ มีศีล
สมบูรณ์ด้วยของคสมบัติทั้งปวง ได้รับสักการะอย่างยิ่งในสกุล
ทั้งหลาย มีลาภ สรรเสริญและสักการะ พรั่งพร้อมไปด้วยโลกธรรม
มีจิตไม่ประกอบด้วยทุกข์ ไม่มีภัยแต่ที่ไหนๆ สมจริงตามพระคำรัส
ที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ในกาลนั้นโยสธรรณาริผู้มีเพียร แสดง
อุปการะทั้งภายในพระราชฐานและแก่พวกเจ้าในพระนคร มีอุปการะ
ทั้งในยามสุขและยามทุกข์ เป็นผู้บอกประโยชน์ให้และทำความ
อนุเคราะห์ หม่อมฉันยังมหาทานให้เป็นไปแล้วแก่พระพุทธเจ้า ห้า-
ร้อยโกฏิและพระพุทธเจ้าเก้าร้อยโกฏิ ข้าแต่พระมหाराชา ขอพระองค์
ทรงสดับอธิการเป็นอันมากของหม่อมฉัน หม่อมฉันยังมหาทานให้
เป็นไป แก่พระพุทธเจ้าร้อยสิบเอ็ดโกฏิ ซึ่งเป็นนายผู้เลิศของโลก
ข้าแต่พระมหाराชา ... หม่อมฉันยังมหาทานให้เป็นไปแก่พระพุทธเจ้า
ร้อยสี่สิบโกฏิ และแก่พระพุทธเจ้าร้อยสามสิบโกฏิ ... หม่อมฉันยัง
มหาทานให้เป็นไปแก่พระพุทธเจ้าร้อยสี่สิบโกฏิและแก่พระพุทธเจ้า
ร้อยห้าสิบโกฏิ ... หม่อมฉันยังมหาทานให้เป็นไป แก่พระพุทธเจ้า
ร้อยหกสิบโกฏิ และแก่พระพุทธเจ้าร้อยเจ็ดสิบโกฏิ ... หม่อมฉันยัง
มหาทานให้เป็นไปแก่พระพุทธเจ้าร้อยแปดสิบโกฏิ และแก่พระ-

พุทธเจ้าร้อยเก้าสิบโกฏิ ... หม่อมฉันยังมหาทานให้เป็นไปแก่พระ-
พุทธเจ้าแสน โกฏิ ซึ่งเป็นนายกผู้ประเสริฐของโลก ... หม่อมฉันยัง
มหาทานให้เป็นไปแก่พระพุทธเจ้าเก้าพัน โกฏิ และแก่พระพุทธเจ้า
อื่นอีกซึ่งเป็นนายกของโลก ... หม่อมฉันยังมหาทานให้เป็นไปแก่
พระพุทธเจ้าแสน โกฏิ และแก่พระพุทธเจ้าแปดสิบห้าโกฏิแก่
พระพุทธเจ้าร้อยแปดสิบห้าโกฏิ แก่พระพุทธเจ้ายี่สิบเจ็ดโกฏิ ...
หม่อมฉันยังมหาทานให้เป็นไป แก่พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้ปราศจาก
ราคะ มีแปดโกฏิเป็นที่สุด ข้าแต่พระมหाराช ... หม่อมฉันยัง
มหาทานให้เป็นไปแก่พระฉินาสผู้ปราศจากมลทิน เป็นพระพุทธ-
สาวกมาก นับไม่ถ้วน ข้าแต่พระมหाराช ขอพระองค์จงทรงฟัง
อธิการเป็นอันมากของหม่อมฉัน แต่หม่อมฉัน หม่อมฉันยัง
มหาทานให้เป็นไปแล้วแก่พระพุทธเจ้าผู้ทรงประพฤติธรรมทั้งหลาย
และพระอริยสงฆ์ผู้ประพฤตินิสัยธรรม ในกาลทั้งปวง ด้วย
ประการอย่างนี้ บุคคลผู้ประพฤติธรรม ย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้
และโลกหน้า ควรประพฤติธรรมให้เป็นสุจริต ไม่ควรประพฤติ-
ธรรมให้เป็นทุจริต เพราะบุคคลผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุขทั้งใน
โลกนี้และโลกหน้า หม่อมฉันเมื่อหน่ายในสงสาร จึงออกบวช
พร้อมด้วยบริวารชนพันหนึ่ง ครั้นบวชแล้วก็หมดกังวล ละอาคาร
สถานแล้วออกบวช ยังไม่ทันถึงครึ่งเดือนก็ได้บรรลุจตุราริยสัง-
คนเป็นอันมากนำจีวรบิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชปัจจัยเข้ามา
ถวาย เหมือนลูกคลื่นในทะเล ดินแดนเขาก็เลสทั้งหลายแล้ว ... พระ-
พุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว หม่อมฉันได้รับทุกขวิบัติมากอย่าง
และสุขสมบัติมากอย่างเช่นนี้ ถึงพร้อมแล้วซึ่งความเป็นผู้บริสุทธ์
สมบูรณ์ด้วยคุณทั้งปวง บุคคลผู้ถวายตนของตนแก่พระพุทธเจ้าผู้
แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ เพื่อประโยชน์แก่บุญ ก็ย่อมพร้อมพร้อมไป
ด้วยสหาย ลูถึงนิพพานบออันเป็นอสังขตะ กรรมทั้งปวงส่วนอดีต
ปัจจุบันและอนาคต ของหม่อมฉันหมดสิ้นไปแล้ว ข้าแต่พระองค์
ผู้มีพระจักขุ หม่อมฉันขอถวายบังคมพระยุคลบาท.

ทราบ ว่า ท่านพระยโสธราภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้เฉพาะพระพักตร์ผู้มีพระภาค ด้วย
ประการฉะนี้แล.

จบยโสธราเถรียาปทาน.

อปทานแห่งพระเถรีหนึ่งหมื่นที่ ๕

ว่าด้วยบุพจริยาของพระเถรีหมื่นรูป

[๑๖๕] ในสี่อสงไขยแสนกัป พระพิชิตมารผู้เป็นนายกของโลกพระนามว่า

ที่ปังกร เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระพุทธที่ปังกรมหาวิรเจ้าผู้เป็นนายกชั้นพิเศษ ทรงพยากรณ์ว่า สุเมธบัณฑิตกับนางสุมิตตามีสุขและทุกข์ร่วมกัน เมื่อเสด็จเที่ยวทรงดูโลกกับทั้งเทวโลก เสด็จเข้ามาสู่สมาคมแห่งหม่อมฉันทั้งหลาย ในการทรงพยากรณ์สุเมธบัณฑิตและนางสุมิตดานั้นสุเมธบัณฑิตยอมเป็นใหญ่กว่าชนทั้งปวงในสมาคมอนาคตแห่งหม่อมฉันทั้งหลาย ภรรยาทั้งหมด กล่าววาจาเป็นที่รักเป็นที่พอใจแห่งท่าน ข้าแต่พระมหามุนี ทานศีลทั้งปวงและภาวาที่บำเพ็ญดีแล้ว ทานทั้งปวงนี้ คือ ของหอม ดอกไม้ เครื่องไล้ทา ประทีป และทานวัตถุอันสำเร็จด้วยรัตนะ หม่อมฉันทั้งหลายบริจาควแล้วตลอดกาลนาน ข้าแต่พระมหามุนี ฐานะอย่างใดอย่างหนึ่ง หม่อมฉันทั้งหลายปรารถนาไว้แล้วทานทั้งปวงบริจาควแล้ว ข้าแต่พระมหามุนี กุศลกรรมอย่างอื่นและวัตถุเครื่องบริโภคเป็นของมนุษย์ หม่อมฉันทั้งหลายทำไว้แล้ว หม่อมฉันทั้งหลายบริจาควทานทั้งปวงในพระมหามุนีตลอดกาลนาน บุญเป็นอันมากหม่อมฉันทั้งหลายทำแล้วในสงสารมีชาติเป็นอนเก หม่อมฉันทั้งหลายได้เสวยความเป็นอิสระ ท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่ ในภพนี้ซึ่งเป็นภพหลัง หม่อมฉันเกิดแล้วในนิเวศน์แห่งพระศากยบุตร พวกสตรีเกิดแล้วในสกุลต่างๆ ดงามคังนางฟ้า มีวรรณะเป็นที่ชอบใจหม่อมฉันทั้งหลายมีลากเป็นอย่างเลิศถึงยศแล้ว ได้รับบูชาสักการะแต่ชนทั้งปวง หม่อมฉันทั้งหลายได้อันนปานาหาร ประชุมชนนับถือเสมอไป ละอาคารสถานแล้วออกบวช ยังไม่ทันถึงครึ่งเดือนก็ได้ถึงแล้วซึ่งความดับทุกข์ทั้งหมดด้วยกัน หม่อมฉันทั้งหลายได้ข้าว น้ำ ฝ้าย เสนาสนะและสรรพปัจจัยที่พวกทายกทายิกานำเข้ามาสักการะบูชาเสมอไป หม่อมฉันทั้งหลายเผาภิเษกทั้งหลายแล้ว ...

พระพุทธศาสนา หม่อมฉันทั้งหลายทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่ ภิกษุณีหนึ่งหมื่นมีพระยโสธราเถรีเป็นประธาน ได้กล่าวคาถาเหล่านี้เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค ด้วยประการฉะนี้แล.

จบอปทานแห่งพระเถรีหนึ่งหมื่น.

อปทานแห่งพระเถรีหนึ่งหมื่นแปดพันที่ ๑๐

ว่าด้วยบุพจริยาของพระเถรีหมื่นแปดพันรูป

[๑๗๐] ภิกษุณีที่มีสมภพในศากยสกุล ๑๘,๐๐๐ มีพระยโสธราเถรีเป็นประธาน เข้าเฝ้าพระสัมพุทธเจ้า ภิกษุณีทั้ง ๑๘,๐๐๐ ล้วนแต่ผู้มีฤทธิ์ ถวายบังคมพระยุคลบาทแห่งพระมุนี ได้กราบทูลตามกำลังว่า ข้าแต่พระมหามุนีผู้นายก หม่อมฉันทั้งหลายมีชาติ ชรา พยาธิและ

มรณะสิ้นแล้ว ย่อมถึงอมตบทอันสงบไม่มีอาสวะ ข้าแต่พระมหา-
มุณีผู้เป็นนายกชั้นพิเศษประชาชนย่อมรู้ความผิด คือ ความพลั้ง-
พลาดที่มีมาก่อนของหม่อมฉัน ทั้งปวง ขอพระองค์โปรดประทาน
โทษแก่หม่อมฉันทั้งหลายเถิด.

พระบรมศาสดาทรงว่า

ท่านทั้งหลายเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของเรา จึงแสดงฤทธิ์และ
ตัดความสงสัยของบริษัททั้งหลายเถิด
ข้าแต่พระมหาวิรเจ้า พระยโสธราเถรีผู้เป็นปราชญ์แห่งพระองค์
เมื่อยังดำรงอยู่ในอการวิสัย เป็นที่พอพระทัยน่ารัก น่าชมทุกอย่าง
เป็นหัวหน้าแห่งสตรี ๑๕๖,๐๐๐ ข้าแต่พระองค์ผู้มีความเพียร
หม่อมฉันทั้งหลายนั้นเป็นอิสระกว่าสตรีทั้งสิ้น สมบูรณ์ด้วยรูป
สมบัติและอาจารย์สมบัติ ดำรงอยู่ในความเจริญ มีวาจาเป็นที่รัก
สตรีทั้งปวงย่อมเคารพเหมือนพวกมนุษย์เคารพเทวดา สตรีที่มี
สมภพในศากยวงศ์ ๑๘,๐๐๐ มีพระยโสธราเถรี เป็นประมุขเป็น
ใหญ่ ข้าแต่พระมหามุณี พระยโสธราเถรีล่วงกาลธาตุ ดำรงอยู่
ในรูปธาตุ สตรีหนึ่งพันมิได้มีคนไหนมีรูปเหมือนพระเถรีนั้น ท่าน
พระยโสธราเถรีจงถวายอภิวัตพระสัมพุทธเจ้าแสดงฤทธิ์ถวายเถิด
ภิกษุณีมีพระยโสธราเถรีเป็นต้นนั้นแสดงฤทธิ์ชนิดต่างๆ เป็น
อันมาก แสดงกายเท่าภูเขาจักรวาล แสดงศีรษะเท่าอูตรกูรุทวีป
แสดงแขนสองข้างเท่าทวีปทั้งสอง แสดงสรีระเป็นต้นหัวาประจำ
ทวีป มีกึ่งด้านใต้มีลูกเป็นพวงกิ่งต่างๆ มีลูกดก แสดงดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์เป็นนัยน์ตา แสดงเขาสุมรุเป็นกระหม่อม แสดงเขา
จักรวาลเป็นหน้าเอาต้นหัวาพร้อมทั้งรากเดินพัดเข้ามาถวายบังคม
พระโลกนายกแสดงเพศช้าง เพศม้า ภูเขา ทะเล ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ เขาสุมรุและเพศท้าวสักกเทวราช ข้าแต่พระวิรเจ้าผู้มี-
พระจักขุ เป็นนายกของนรชน พระยโสธราเถรีและหม่อมฉัน
ทั้งหลาย ขอถวายบังคมพระยสุคลบาท เป็นผู้สำเร็จแล้วด้วยกุศล
ธรรมที่อบรมมานานเพื่อพระองค์ ข้าแต่พระมหามุณีหม่อมฉัน
ทั้งหลายเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์ มีความชำนาญในทิพโสตธาตุ
มีความชำนาญในเจโตปริยญาณ รู้บุพเพนิวาสญาณและทิพจักขุอัน
หมดจดพิเศษ มีอาสวะทั้งปวงหมดสิ้นแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก
ข้าแต่พระมหาวิรเจ้าหม่อมฉันทั้งหลายมีญาณในอรรถะ ธรรมะ
นิรุตติและปฏิญาณเกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์ หม่อมฉัน
ทั้งหลายแสดงความสมาคมแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้เป็นนาถะ

ของโลกแต่ข้าพระมามุณี อธิการเป็นอันมากของหม่อมฉันทั้งหลาย
ยอมเป็นประ โยชน์แก่พระองค์ ขอพระองค์ทรงระลึกถึงกุศลกรรม
เก่าของหม่อมฉันทั้งหลายเถิด ข้าแต่พระมหาวิรเจ้าหม่อมฉัน
ทั้งหลายสิ่งสมบุญ ก็เพื่อประโยชน์แก่พระองค์หม่อมฉันทั้งหลาย
จนเวื่อนาจารในสถานที่ไม่ควร แม้ชีวิตก็ยอมสละเพื่อประโยชน์
พระองค์ ข้าแต่พระมามุณีพระองค์ประทานหม่อมฉันทั้งหลาย
เพื่อต้องการให้เป็นภรรยาของผู้อื่นหลายพัน โกฎีกัป ก็เพื่อประโยชน์
แก่พระองค์ หม่อมฉันทั้งหลายมิได้เสียใจ ข้าแต่พระมามุณี
พระองค์ประทานหม่อมฉันทั้งหลายเพื่ออุปการะหลายพัน โกฎีกัป เพื่อ
ประโยชน์แก่พระองค์ หม่อมฉันทั้งหลายมิได้เสียใจในเรื่องนี้เลย
ข้าแต่พระมามุณี พระองค์ประทานหม่อมฉันทั้งหลาย เพื่อ
ประโยชน์เป็นอาหารหลายพัน โกฎีกัป เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
หม่อมฉันทั้งหลาย มิได้เสียใจในเรื่องนี้เลยหม่อมฉันทั้งหลายยอม
สละชีวิต ทำความพินภัยหลายพัน โกฎีกัป ข้าแต่พระมามุณี
หม่อมฉันทั้งหลายไม่เคยหวงเครื่องประดับ และผ้ามากชนิดซึ่งอยู่ที่
ตัว และกัณฑ์คือ ตัวหญิงเพื่อประโยชน์แก่พระองค์ ข้าแต่
พระมามุณีมหาวิรเจ้า ทรัพย์ ข้าวเปลือก ปัจจัยเครื่องบริจาคน บ้าน
นิคม นา บุตร ธิดา ช้าง ม้า โค ทาสี ภรรยา มากนับไม่
ถ้วน พระองค์ทรงบริจาคนแล้ว เพื่อประโยชน์แก่พระองค์ พระองค์
ตรัสบอกหม่อมฉันทั้งหลายว่า เราทั้งหลายจักให้ท่านกะพวงจาก
เมื่อเราให้ท่านอันอุดมเราทั้งหลายก็มิเห็นความเสียใจกัน ข้าแต่
พระมหาวิรเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายยอมรับทุกข้มากมายหลายอย่าง
นับไม่ถ้วน ในสงสารเป็นอนเนก เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
หม่อมฉันทั้งหลายได้รับความสุข ย่อมอนุ โมทนา และในคราวได้
รับทุกขก็ไม่เสียใจ เป็นผู้ยินดีแล้วในที่ทุกแห่ง เพื่อประโยชน์แก่
พระองค์ ข้าแต่พระมามุณี พระสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโดย
มรรคาอันสมควรเสวยสุขทุกขแล้ว ได้บรรลุซึ่งโพธิญาณ หม่อมฉัน
ทั้งหลายได้ร่วมกับพระสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโคดม ผู้เป็นนายก
ของโลก เป็นเทพผู้ประเสริฐ มาเป็นอันมาก พระองค์ก็ได้ร่วมกับ
พระสัมพุทธเจ้าพระองค์อื่นๆ ผู้เป็นนาถะของโลกมาเป็นอันมาก
ข้าแต่พระมหาวิรเจ้า อธิการของหม่อมฉันทั้งหลายมีมากเพื่อ
ประโยชน์แก่พระองค์ เมื่อพระองค์ทรงแสวงหาพุทธธรรมอยู่
หม่อมฉันทั้งหลายก็ยอมเป็นบริจาริการรับใช้พระองค์ ในสื่อสงฆ์
แสนกัป พระพุทธเจ้าพระนามว่าทีปังกร เป็นพระมหาวิระ เป็น

นายกของโลก เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ประชาชนในปัจจุบันประเทศ
มีใจยินดี นิมนต์พระศาสดาเจ้าแล้ว ช่วยกันแผ้วถางหนทางเป็นที่
เสด็จพระพุทธดำเนิน กาลครั้งนั้น พระองค์เป็นพราหมณ์นามว่า
สุเมธตกแต่งหนทางยาว เพื่อพระสฤตเจ้าผู้ทรงเห็นธรรมทั้งปวง
คราวนั้น หม่อมฉันทุกคนมีสมภพในสกุลพราหมณ์ ถี้อดอกบัว
เป็นอันมากนำไปสู่สมาคม สมัยนั้น พระพุทธเจ้าที่ปิงกรผู้มีบริวาร
ยศมาก เป็นพระมหาวิระทรงพยากรณ์สุเมธฤตผู้มีมโนสูง
เมื่อพระพุทธที่ปิงกรกำลังทรงประกาศกรรมของสุเมธฤตผู้มีมโนสูง
แผ่นดินหวั่นไหวสะเทือนสะท้านไปในโลกพร้อมทั้งเทวโลก พวก
เทพกัญญา มนุษย์ และหม่อมฉันทั้งหลายกับทั้งเทวดา พวก
บุชาพระองค์ผู้เป็นสุเมธฤตด้วยสิ่งของที่ควรบูชาต่างๆ แล้วก็
ปรารถนา พระพุทธเจ้าพระนามว่าที่ปิงกร ทรงพยากรณ์แก่เขา
เหล่านั้นว่า ในวันนี้ ชนเหล่าใดมีความปรารถนา ชนเหล่านั้น
จักมีในที่เฉพาะหน้าในกัปอันประมาณมิได้แต่กัปนี้พระพุทธเจ้าทรง
พยากรณ์หม่อมฉันทั้งหลาย ด้วยพระวาจาใดหม่อมฉันทั้งหลาย
เมื่ออนุโมทนาพระวาจานั้นเป็นผู้ทำกรณียกิจอย่างนี้ หม่อมฉัน
ทั้งหลายยังจิตให้เลื่อมใสในกุศลกรรมที่ได้ทำไว้แล้วนั้น จึงได้เสวย
สมบัติในกำเนิดเทวดาและมนุษย์นับไม่ถ้วน ครั้นได้เสวยสุขและ
ทุกข์ในเทวดาและมนุษย์แล้ว ในภพนี้ซึ่งเป็นภพหลัง จึงมาเกิดใน
ศากยสกุล มีรูปสมบัติ โภคสมบัติ ยศและศีล สมบูรณ์ด้วยองค์
สมบัติทั้งปวงได้รับสักการะอย่างยิ่งในสกุลทั้งหลาย มีลาภ สรรเสริญ
และสักการะ พรั่งพร้อมไปด้วยโลกธรรม มีจิตไม่ประกอบด้วยทุกข์
ไม่มีภัยแต่ที่ไหนๆ สมจริงตามพระคำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ในกาลนั้น ยโสธรานารี แสดงอุปการะทั้งในภายในราชฐานและแก่
พวกเจ้าในพระนคร มีอุปการะทั้งในยามสุขและในยามทุกข์ เป็นผู้
บอกประโยชน์ให้และทำความอนุเคราะห์ ควรประพฤดิธรรมให้เป็น
สุจริตไม่ควรประพฤดิธรรมให้เป็นทุจริต เพราะว่าบุคคลผู้ประพฤดิ
ธรรม ย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า หม่อมฉันทั้งหลาย
ละอาคารสถานออกบวช ยังไม่ทันถึงครึ่งเดือนก็บรรลุลุคราริยสัง
คนเป็นอันมากนำจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัชปัจจัยมา
ถวาย เหมือลูกคลื่นในทะเล หม่อมฉันทั้งหลายพากันเลศทั้งหลาย
แล้ว ... พระพุทธศาสนา หม่อมฉันทั้งหลายได้ทำเสร็จแล้ว หม่อม
ฉันทั้งหลายได้ทุกข์วิบัติมากอย่าง และสุขสมบัติก็มากอย่างเช่นนี้
ถึงพร้อมแล้ว ซึ่งความเป็นผู้บริสุทธิ สมบูรณ์ด้วยคุณทั้งปวง บุคคล

ผู้ถวายตนของตนแก่พระเจ้าผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ เพื่อประโยชน์
แก่บุญ ก็ยอมพร้อมไปด้วยสหาย ลุถึงนิพพานบทเป็นอสังขตะ
กรรมทั้งปวงส่วนอดีตปัจจุบันและอนาคตของหม่อมฉันทั้งหลาย
หมดสิ้นไปแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้มีพระจักขุ หม่อมฉันทั้งหลาย
ขอถวายบังคมพระยุคลบาท.

พระพุทธเจ้าตรัสว่า

เมื่อเธอทั้งหลายบอกลาเพื่อจะนิพพาน เราจะกล่าวอะไรให้ยิ่งกะเธอ
ทั้งหลายเล่า บุคคลที่เป็นทาสที่นับว่าสัตว์ก็ลู่ถึงอมตบทแล้ว.

ทราบว่า ภิกษุณีหนึ่งหมื่นแปดพันมีพระยโสธราเถรีเป็นหัวหน้า ได้กล่าวคาถาเหล่านี้
ในที่เฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค ด้วยประการฉะนี้แล ฯ

จบอปทานแห่งพระเถรีหนึ่งหมื่นแปดพัน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กุณฑลเกสีเถรียาปทาน ๒. กิสาโคตมีเถรียาปทาน ๓. ธรรมทินนาเถรียาปทาน
๔. สกุลาเถรียาปทาน ๕. นันทาเถรียาปทาน ๖. โสณาเถรียาปทาน ๗. ภัททกาปิลาณี
เถรียาปทาน ๘. ยโสธราเถรียาปทาน ๙. ทสสหัสสเถรียาปทาน ๑๐. อัญญาธเรสิสหัสสาน-
*มาปทาน บัณฑิตคำนวณคาถาได้ ๔๗๘ คาถา.

จบกุณฑลเกสวารคที่ ๑

ขัตติยกัญญาวรรคที่ ๔

อปทานแห่งพระเถรีที่เคยเป็นขัตติยกัญญา

หมื่นแปดพันที่ ๑

ว่าด้วยบุพจริยาของพระเถรีหมื่นแปดพันรูป

[๑๗๑] ข้าแต่พระมหารามุณี หม่อมฉันทั้งหลายมีภพทั้งปวงสิ้นไปแล้ว ปลอด-
เปลื้องที่ต่อแห่งภพแล้ว มิได้มีอาสวะทั้งปวงเลย ขอกราบทูลว่า
ข้าแต่พระมหารามุณี หม่อมฉันทั้งหลายมีกรรมเก่า ส่วนกุศลทุกอย่าง
บำเพ็ญไว้ดีแล้ว วัตถุเครื่องบริโภครู้ให้แล้วเพื่อประโยชน์แก่
พระองค์ ข้าแต่พระมหารามุณี หม่อมฉันทั้งหลายบำเพ็ญกุศลกรรม
ถวายเครื่องบริโภครู้แก่พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และ
พระสาวกทั้งหลายเพื่อประโยชน์แก่พระองค์ ข้าแต่พระมหารามุณี
หม่อมฉันทั้งหลายมีกรรมอย่างสูงและอย่างต่ำบำเพ็ญดีแล้ว แก่ภิกษุ
ทั้งหลายมีกรรมเก่าทั้งส่วนสูงทั้งส่วนต่ำทำไว้แล้ว หม่อมฉัน
ทั้งหลายอันกรรมเดิม ที่เป็นกุศลนั้นนั้นแหละเตือนแล้ว เป็นผู้
พร้อมไปด้วยกุศลกรรม ล่วงวิบัติของมนุษย์แล้ว มาเกิดใน
สกุลกษัตริย์ เพราะหม่อมฉันทั้งหลายร่วมก่อสร้างกรรมโดยชาติ

เดียวกันจึงได้มาเกิดมีสมภพในตระกูลกษัตริย์ร่วมกัน ในภพหลัง
ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า หม่อมฉันทั้งหลายเป็นผู้มีรูปลักษณ์ดี มีโภค-
สมบัติ มีลาภสักการะ อันมหาชนบูชาแล้ว ณ ภายในบุรี เหมือน
นั้นทวนวันของทวยเทพ หม่อมฉันทั้งหลายเบือนายจึงพากันออก
บวชเป็นภิกษุณี มีอุปาทานอยู่สองสามวัน ก็บรรลุถึงความดับ
ทุกข์ทั้งหมดด้วยกัน หม่อมฉันทั้งหลาย อันชนเป็นอันมากนำจีวร
บิณฑบาต เสนาสนะเกศขี้ผึ้งจัญเข้ามาสักการะบูชาแล้ว หม่อมฉัน
ทั้งหลายเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาหม่อมฉันทั้งหลาย
ได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่ามีภิกษุณีผู้เคยเป็นชาติดิถีกัญญา ๑๘,๐๐๐ มีพระยสวดีเถรีเป็นหัวหน้า ได้กล่าว
คาถาเนี่ยเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค ด้วยประการฉะนี้แล.

จบอุปทานแห่งพระเถรีพระธิดากษัตริย์ ๑๘,๐๐๐.

อุปทานแห่งพระเถรีบุตรีพราหมณ์

แปดหมื่นสี่พันที่ ๒

ว่าด้วยบุพจริยาของพระเถรีแปดหมื่นสี่พันรูป

[๑๗๒] ข้าแต่พระมุณี หม่อมฉันทั้งหลายมีสมภพในสกุลพราหมณ์จำนวน
๘๘,๐๐๐ มีมือและเท้าละเอียดอ่อน เกิดในศาสนาของพระองค์
ข้าแต่พระมหามุณี หญิงที่เกิดในเวสสสกุล และสุททสกุล เทวดา
นาค กิณนร และที่อยู่ในทวีปทั้งสี่มีมาก เกิดในศาสนาของพระองค์
หญิงบางพวกบวชแล้ว มีความเห็นธรรมทั้งปวงก็มีมาก พวกเทวดา
กิณนร นาค จักครัสรู้ในอนาคต ชนทั้งหลายได้เสวยเกียรติยศ
ทั้งปวง มั่งคั่งด้วยสรรพสมบัติได้ความเลื่อมใสในพระองค์ จักครัส
รู้ในอนาคต ข้าแต่พระมหาวีรเจ้าผู้มีพระจักขุ ส่วนหม่อมฉัน
ทั้งหลายเกิดในสกุลพราหมณ์ เป็นธิดาของพราหมณ์ เป็นผู้มิใช่คดี
ของถวายเป็นภรรยาพระยุคลบาท หม่อมฉันทั้งหลายกำจัดภพทั้งหมดแล้ว
ถอนตัณหาอันเป็นรากเง่าขึ้นแล้ว ตัดอนุสัยขาดแล้ว ทำลายสังขาร
คือบุญหมดแล้ว หม่อมฉันทั้งปวงมีสมาธิเป็นโคจรชำนาญใน
สมาบัติ จักอยู่ด้วยฉานและความยินดีในธรรมทุกเมื่อ ข้าแต่พระ-
องค์ผู้เฒ่า หม่อมฉันทั้งหลายยังค้นหาที่นำไปสู่ภพ อวิชชา และ
แม้สังขารให้สิ้น ไปแล้ว บรรลุถึงบพที่แสนยากจะเห็นได้แล้ว
ทราบอยู่.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ท่านทั้งปวงมีอุปการะแก่เราผู้เดินทาง ไกลตลอดกาลนานมา จึงตัด
ความสงสัยของปริษัทธิแล้วจึงถึงความดับทุกข์เกิด.

พระเถรีเหล่านั้น ถวายบังคมพระยุคลบาทของพระมุนีแล้วแสดง
ฤทธิ์ต่างๆ บางพวกแสดงแสงสว่าง บางพวกแสดงมืด บางพวก
แสดงพระจันทร์ พระอาทิตย์ บางพวกแสดงทะเล พร้อมด้วยปลา
บางพวกแสดงเขาสีเนรุ บางพวกแสดงเขาสัตตบริภัณฑ์ บางพวก
แสดงต้นปาริฉัตตกะ บางพวกแสดงภพดาวดึงส์ บางพวกแสดง
ภพยามาค้วยฤทธิ์บางพวกแสดงเป็นเทวดาชาวกุสิต บางพวกแสดง
เป็นเทวดาชาวนิมมานรดี บางพวกแสดงเป็นเทวดาชาวปรนิมมิต-
วสวัตดีมีอิสระมาก บางพวกแสดงเป็นพรหม บางพวกแสดงที่
จงกรมอันควรแก่ค่ามาก บางพวกนิรมิตเพศเป็นพรหมแสดง
สุญญตธรรม พระเถรีทั้งปวงครั้งแสดงฤทธิ์มีชนิดต่างๆ แล้วก็
แสดงกำลังถวายพระศาสดา ครั้นแล้ว ก็ถวายบังคมพระยุคลบาท
กราบทูลว่า ข้าแต่พระมหารามุณีหม่อมฉันทั้งหลายเป็นผู้มีความชำนาญ
ในฤทธิ์ มีความชำนาญในทิพโสตธาตุ มีความชำนาญในเจโต-
ปริยญาณ รูปร่างเพนิวาสนาและทิพจักขุอันหมดจดพิเศษ มีอาสวะ
ทั้งปวงสิ้นไปแล้ว บัดนี้ ภพใหม่มิได้มีอีก ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า
หม่อมฉันทั้งหลายมีญาณในอรรถธรรมะนิรุติ และปฏิภาณเกิดขึ้น
แล้วในสำนักของพระองค์ ความสมาคมกับพระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้
เป็นนาถะของโลก พระองค์ทรงแสดงแล้ว ข้าแต่พระมหารามุณี
หม่อมฉันทั้งหลายมีอิทธิฤทธิ์เป็นอันมาก เพื่อประโยชน์แก่พระองค์
ข้าแต่พระมุนิมหาวีรเจ้า ขอพระองค์จงทรงระลึกถึงกุศลกรรมก่อน
ของหม่อมฉันทั้งหลาย หม่อมฉันทั้งหลายก่อสร้างบุญก็เพื่อ
ประโยชน์แก่พระองค์ ในภพที่หนึ่งแสนแต่ภพที่ปี่พระมหารามุณี
พระนามว่าปทุมตระ เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว พระนครหงสาวดีเป็นที่อยู่
อาศัยแห่งสกุลของพระสัมพุทธเจ้า มีแม่น้ำคงคาไหลผ่านทางประตู
พระนครหงสาวดี ในกาลทั้งปวงภิกษุทั้งหลายเดือดร้อนเพราะแม่น้ำ
ไปไหนไม่ได้ น้ำเต็มเปี่ยมวันหนึ่งบ้าง สองวันบ้าง สามวันบ้าง
สี่ห้าวันบ้าง เดือนหนึ่งบ้าง สี่เดือนบ้าง ภิกษุเหล่านั้นจึงไป
ไม่ได้ ครั้งนั้น รัฐบุรุษผู้หนึ่งมีนามว่าชัชชชยะ มีทรัพย์เป็นสาระ
ของประโยชน์ของตนเห็นภิกษุทั้งหลาย ได้ให้นายช่างจัดสร้าง
สะพานที่ฝั่งนี้แห่งแม่น้ำคงคา ครั้งนั้นประชาชน ให้นายช่างสร้าง
สะพานที่แม่น้ำคงคาค้วยทรัพย์หลายแสนและรัฐบุรุษนั้น ได้ให้นาย
ช่างสร้างวิหารที่ฝั่งโน้นถวายแก่สงฆ์ สตรี บุรุษ สกุลสูงและต่ำ
เหล่านั้น ได้ ให้สร้างสะพานและวิหาร ให้มีส่วนเท่ากันกับของ
รัฐบุรุษนั้นหม่อมฉันทั้งหลายและมนุษย์เหล่าอื่น ในพระนครและ

ในชนบท มีจิตใจเมื่อยล้า ย่อมเป็นธรรมดาแห่งพระพุทธเจ้า พระองค์นั้น สตรี บุรุษ कुमारและกุมารีมากด้วยกันต่างก็ขนเอาทรายมาเกลี่ยลงที่สะพานและวิหาร กวาดถนนแล้วยกต้นกล้วย หม้อมีน้ำเต็มและธงขึ้น จัดรูป จูรณ และดอกไม้เป็นสักการะ แต่พระศาสดา ครั้นสร้างสะพานและวิหารแล้ว นิมนต์พระพุทธเจ้า ถวายมหาทานแล้วปรารถนาความตรัสรู้ พระมหามุนีปทุมุตระมหา- วิรเจ้าผู้เป็นที่เคารพแห่งสรรพสัตว์ ทรงทำอนุโมทนาแล้ว ตรัส- พยากรณ์ว่า เมื่อแสนกัปล่วงไปแล้ว จึงมีภักทกัป บุรุษนี้ได้ความสุข ในภพน้อยภพใหญ่แล้ว จักบรรลุโพธิญาณ บุรุษและสตรีที่ทำ ทัตถกรรมทั้งหมด จักมีในที่เฉพาะหน้าในอนาคตกาล ด้วยวิบาก แห่งกรรมนั้นและด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ ประชาชนเหล่านั้นเกิด ในเทวโลกแล้ว เป็นบริจาริกาแห่งพระองค์ เสวยทิพยสุขและ มนุษยสุขมากมายท่องเที่ยวไปในภพน้อยภพใหญ่ตลอดกาลนาน ใน กัปที่หนึ่งแสนแต่ภักทกัปนี้ หม่อมฉันทั้งหลายมีกุศลกรรมอันทำดี แล้ว ย่อมได้รูปสมบัติ โภคสมบัติ ยศ ความสรรเสริญและ ความสุขเป็นที่รัก ซึ่งเป็นผลที่ปรารถนาทั้งปวงเนื่องๆ ในหมู่มนุษย์ ที่ละเอียดอ่อน และในเทวโลก ในภพนี้ซึ่งเป็นภพหลัง หม่อมฉัน ทั้งหลายเกิดในสกุลพราหมณ์ มีมือและเท้าละเอียดอ่อน และได้ มาในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่ตั้งว่าพระนิเวศน์แห่งพระศากยบุตร ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันทั้งหลายย่อมไม่เห็นแผ่นดินที่เขาไม่ ตกแต่ง และไม่เห็นภาคพื้นที่เป็นทางเดินลื่น แม้ตลอดกาลทั้งปวง เมื่อหม่อมฉันทั้งหลายอยู่ในอาคารสถาน ประชุมชนก็นำสักการะทุก อย่างมาให้ตลอดกาลทั้งปวงเพราะผลแห่งกุศลกรรมในกาลก่อน หม่อมฉันทั้งหลายละอาคารสถานแล้ว บวชเป็นภิกษุณีข้ามทาง สงสารได้แล้ว บัดนี้ภพใหม่มิได้มีอีก พวกทายกทายิกาหลายพัน แต่ที่นั่นๆ นำจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและเภสัชปัจจัยมาให้ เสมอไป หม่อมฉันทั้งหลายเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา หม่อมฉันทั้งหลายได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบ ว่า ภิกษุณีบุตรพราหมณ์ ๘๔,๐๐๐ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้เฉพาะพระพักตร์พระผู้มี พระภาค ด้วยประการฉะนี้แล.

จบอุปทานแห่งพระเถรีบุตรพราหมณ์ ๘๔,๐๐๐.

อุปถายิกาเถรีอุปทานที่ ๓

ว่าด้วยบุพจริยาของพระอุปถายิกาเถรี

[๑๗๓] พระเถรีกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

มีกษัตริย์องค์หนึ่งพระนามว่าอรุณ ครองราชสมบัติในพระนคร
อรุณวดี หม่อมฉันเป็นมเหสีของท้าวเธอ บอกรบคุณบางคนว่า
หม่อมฉันนั่งอยู่ในที่ลับคิอย่างนี้ว่า กุศลที่เราจะเอาไปที่เราทำไว้ไม่
มีเลย เราจะต้องไปสู่นรกอันมีความเร่าร้อนมาก ทั้งเผ็ดร้อนร้ายแรง
แสนทารุณเป็นแน่ในเรื่องนี้เราไม่มีความสงสัยเลย ครั้นหม่อมฉัน
คิดอย่างนี้แล้ว ยังใจให้ร่าเริงเข้าไปเฝ้าพระราชสวามีแล้ว กราบทูล
ว่า ข้าแต่พระชัชฌาธิราชบิดีผู้ประเสริฐ หม่อมฉันเป็นสตรี จะไม่
เคยเป็นบุรุษมิได้มี ขอพระองค์ได้โปรดประทานสมณะองค์หนึ่งแก่
หม่อมฉันเถิด หม่อมฉันจักนิมนต์ท่านให้ฉัน ครั้งนั้นพระราชชาติ
ประทานสมณะองค์หนึ่งผู้บรมอินทรีแล้วแก่หม่อมฉัน หม่อมฉัน
มีใจยินดีรับบาตรของท่านมาแล้ว เอาภัตตาหารอย่างประณีตใส่จน
เต็ม ครั้นแล้วได้ถวายผ้าผืนใหญ่ให้ท่านครอง แล้วได้ถวายบาตร
นั้น พร้อมด้วยดอกไม้มีกลิ่นหอมและน้ำมันเครื่องใส่ทาอย่างดี
ด้วยกุศลกรรมที่ได้ทำไว้แล้วนั้น และด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้
หม่อมฉันละร่างกายมนุษย์แล้วได้ไปภพดาวดึงส์ ได้ครองตำแหน่ง
พระมเหสีแห่งเทวราชหนึ่งพันองค์ ได้ครองตำแหน่งพระมเหสีแห่ง
พระเจ้าจักรพรรดิหนึ่งพันองค์ และครองตำแหน่งพระมเหสีแห่ง
พระเจ้าประเทศราชอันไพบุลย์โดยจะคณานับมิได้ ทั้งได้ศุภผลอื่น
มีอย่างต่างๆ มากมายซึ่งเป็นผลกรรมแห่งบิณฑบาตในคราวนั้น
หม่อมฉันมีสีกายเหมือนดอกบัว เป็นหญิงมีรูปงาม น่าดู น่าชม
ถึงพร้อมด้วยองค์สมบัติทั้งปวงเป็นอภิชาติสตรี ทรงไว้ซึ่งความ
เปล่งปลั่งในภพนี้ซึ่งเป็นภพหลัง หม่อมฉันเกิดในศากยสกุล เป็น
ธิดาแห่งพระเจ้าสุทโธมหาราช เป็นหัวหน้าแห่งนารีหนึ่งพันเมื่อ
หน้าในอาคารสถาน จึงออกบวชเป็นภิกษุณีถึงราตรีที่ ๗ ก็ได้บรรล
จตุราริยสัจ หม่อมฉันไม่สามารถจะประมาณจิ๋ว บิณฑบาต
เสนาสนะ และเกศปังัจจัย ที่ทายกทายิกานำมาถวายได้ นี้เป็น
ผลแห่งบิณฑบาต ข้าแต่พระมุนีมหาวิรเจ้า ขอพระองค์พึงทรง
ระลึกถึงกุศลกรรมครั้งก่อนของหม่อมฉัน หม่อมฉันสละวัตถุทาน
เป็นอันมากเพื่อประโยชน์แก่พระองค์ ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ หม่อมฉัน
ได้ถวายทานใดในครั้งนั้น ด้วยผลแห่งทานนั้น หม่อมฉันไม่รู้สัก
ทุกติเลย นี้เป็นผลแห่งบิณฑบาตทาน หม่อมฉันรู้จักคติสอง คือ
เทวดา หรือมนุษย์ มิได้รู้จักคติอื่นเลย นี้เป็นผลแห่งบิณฑบาตทาน
รู้จักแต่สกุลสูงซึ่งเป็นสกุลมหาศาลมีทรัพย์มาก มิได้รู้จักสกุลอื่น
นี้เป็นผลแห่งบิณฑบาตทาน หม่อมฉันท่องเที่ยวไปในภกน้อยภพ

ใหญ่ อันกุศลมูลตักเตือนแล้ว ย่อมไม่เห็นสิ่งที่ไม่พอใจเลย นี้
เป็นผลแห่งโสมนัส ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันเป็นผู้มีความ
ชำนาญในฤทธิ์ มีความชำนาญในทิพโสตธาตุ มีความชำนาญใน
เจโตปริยญาณ ย่อมรู้บุพเพนิวาสญาณและทิพจักขุอันหมดจดพิเศษ
มีอาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว บัดนี้ ภพใหม่มิได้มีอีก ข้าแต่พระมหา-
วีรเจ้า หม่อมฉันมีญาณในอรรถะ ธรรมะ นิรุกติและปฏิญาณเกิดขึ้น
แล้วในสำนักของพระองค์ ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธ-
ศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่า พระอุปลทายิกาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้เฉพาะพระพักตร์ พระผู้มีพระภาค
ด้วยประการฉะนี้แล.

จบอุปลทายิกาเถรียปทาน.

สังคาลมาตาเถรียปทานที่ ๔

ว่าด้วยบุญจริยาของพระสังคาลมาตาเถรี

[๑๗๔] ในกัปที่หนึ่งแสนแต่ภัทรกัปนี้ พระพิชิตมารผู้เป็นนายของโลก
พระนามว่าปทุมตระ ทรงรู้จบกรรมทั้งปวงเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น
ดิฉันเกิดในสกุลอำมาตย์ที่รุ่งเรืองด้วยรัตนะต่างๆ เป็นตระกูล
มั่งคั่ง เจริญ มีทรัพย์มาก ในพระนครหงสวดี ดิฉันมีมหาชนเป็น
บริวารไปกับบิดา ได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วออกบวชเป็น
ภิกษุณี ครั้นบวชแล้ว เว้นบาปกรรมทางกาย ละวจีทุจริตชำระ
อาชีวะบริสุทธฺิ มีความเลื่อมใสเพราะเคารพมากในพระพุทธเจ้า
พระธรรม และพระสงฆ์ ขวนขวายในการฟังธรรม มีความเห็น
พระพุทธเจ้าเป็นปกติ ในครั้งนั้น ดิฉันได้ฟังภิกษุณีองค์หนึ่งซึ่ง
เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลาย ฝ่ายสัทธาธิมุติ จึงปรากฏตำแหน่ง
นั้นแล้วได้บำเพ็ญไตรสิกขา ครั้งนั้น พระสุคตเจ้าผู้มีพระอหฺยาศัย
ประกอบด้วยกรุณา ตรัสกะดิฉันว่าบุคคลผู้มีศรัทธาไม่หวั่นไหว ตั้ง
มั่นดีในพระศากย มีศีลงามที่พระอริยะรักใคร่สรรเสริญ มีความ
เลื่อมใสในพระสงฆ์ มีความเห็นตรง นักปราชญ์เรียกผู้นั้นว่า เป็น
ผู้ไม่ขัดสน ชีวิตของผู้นั้น ไม่เป็นหมัน เพราะฉะนั้น บุคคลผู้มี
ปัญญา เมื่อระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ฟังหมั่น
ประกอบศรัทธา คิด ความเลื่อมใสและความเห็นธรรม ดิฉันได้
ฟังพระพุทธดำรัสแล้ว มีความเบิกบานใจ ได้ทูลถามถึงความ
ปรารถนาดีของดิฉัน ครั้งนั้นพระสุคตเจ้าผู้นำชั้นพิเศษผู้มีปัญญาไม่
ทราวม มีพระคุณนับไม่ถ้วน ทรงพยากรณ์ว่าท่านเลื่อมใสใน
พระพุทธเจ้า มีธรรมงาม จักได้ตำแหน่งนั้นที่ท่านปรารถนาดีแล้ว

ในกัปที่หนึ่งแสนแต่กัปนี้ พระศาสดาพระนามว่าโคดม มีสมภพใน
วงศ์พระเจ้าโอกกากราช จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ท่านจักได้เป็น
ธรรมทายาทแห่งพระศาสดาพระองค์นั้น จักเป็น โอรสอันธรรม
นิรมิต เป็นมารดาแห่งสังคาลมาณพ จักได้เป็นสาวิกา
ของพระศาสดาครั้งนั้น ดิฉันได้ฟังพระพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว มี
ความยินดี มีจิตประกอบด้วยเมตตา บำรุงพระพิชิตมารผู้เป็นนายก
ของโลก ด้วยความปฏิบัติทั้งหลาย จนสิ้นชีวิต ด้วยกุศลกรรม
ที่ได้ทำไว้แล้วนั้นและด้วยการตั้งเจตน์จำนงไว้ ดิฉันละร่างกาย
มนุษย์แล้ว ได้ไปสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในภพหลังครั้งนี้ ดิฉัน
เกิดในสกุลเศรษฐีมีความเจริญ สั่งสมรตนะไว้มาก ในพระนคร-
ราชฤกษ์อันอุดม บุตรของดิฉันชื่อสังคาลมาณพ ยินดีในทางผิ
เล่น ไปสู่ทิวาสอันรกรกฏ มีการบูชาทิศเป็นเบื้องหน้า ย่อมไหว้ทิศ
ต่างๆ พระพุทธเจ้าผู้นำขึ้นพิเศษ เสด็จเข้าไปสู่พระนครราชฤกษ์
เพื่อทรงรับบิณฑบาต ทอดพระเนตรเห็นบุตรของดิฉันแล้ว ประทับ
อยู่ที่หนทาง ตรัสแสดงธรรมแก่บุตรของดิฉัน แต่เขายังมีความ
เห็นผิดอยู่อย่างเดิม ธรรมมาภิสมัยได้มีแก่บุรุษและสตรี ๒ โภก
ครั้งนั้นดิฉันไปในที่ประชุมนั้น ได้ฟังสุกตภายิตแล้ว ได้บรรลุโศดา-
ปัตติผลแล้วออกบวชเป็นภิกษุณี ได้เห็นพระพุทธเจ้าเป็นปกติ
เจริญพุทธานุสสติอยู่ไม่นาน ก็ได้บรรลอรหัตผล ดิฉันได้เห็น
พระพุทธเจ้าอยู่ร่ำไปมิได้เบื่อบรมพระรูปเป็นที่เพลิดตา เป็นพระรูป
ที่เกิดแต่พระบารมีทั้งปวง เป็นดั่งว่าเรือนหลวงที่ประกอบด้วยสิริ
มีพระลักษณะงามทั่วไป พระพิชิตมารโปรดในคุณสมบัตินั้น จึงทรง
ตั้งดิฉันไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะว่า ภิกษุณีมารดาของสังคาลมาณพ
เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีทั้งหลายฝ่ายสัตถาธิมุต ข้าแต่พระมหามุนี
หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์ มีความชำนาญในทิพโสตธาตุ
มีความชำนาญในเจโตปริยญาณ ย่อมรู้ปุพเพนิวาสญาณและทิพจักขุ
อันหมดจดพิเศษ กำหนดรู้อาสวะทั้งปวงแล้ว บัดนี้ ภพใหม่มิได้
มีอีก ข้าแต่พระมหาวิรเจ้า หม่อมฉันมีญาณในอรรถะ ธรรมะ
นิรุตติ และปฏิภาณ เกิดขึ้นในสำนักของพระองค์ ดิฉันเผากิเลส
ทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉัน ได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบว่ ท่านพระภิกษุณีมารดาสังคาลมาณพ ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบสังคาลมาตาเถรียาปทาน.

สุกกาเถรียาปทานที่ ๕

ว่าด้วยบุพจริยาของพระสุกกาเถรี

[๑๗๕] ในกัปที่ ๕๑ แต่ภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้นายกของโลกพระนามว่า วิปัสสี มีพระเนตรงาม ทรงเห็นแจ้งซึ่งกรรมทั้งปวง เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น หม่อมฉันเกิดในสกุลหนึ่งในพระนครพันธุมดี ได้ฟังกรรมของพระมุนีแล้ว ออกบวชเป็นภิกษุณี เป็นผู้มั่งคั่งมาก ทรงกรรม มีปฏิภาณ กล่าวธรรมกถาไพเราะ ปฏิบัติตามพระพุทธศาสนา ครั้งนั้น หม่อมฉันแสดงธรรมกถาเพื่อประโยชน์แก่ประมุขชนทุกสมัย หม่อมฉันเคลื่อนจากอัทธานั้นแล้วไปเกิดในภพคฤศิต เป็นเทพธิดามิยศ ในกัปที่ ๓๑ แต่ภัทรกัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่า สิขี มีพระรัศมีดั่งไฟ สง่าอยู่ในโลกด้วยศประเสริฐกว่าพวกบัณฑิต เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว แม้ในครั้งนั้น หม่อมฉันบวชแล้ว เป็นผู้ฉลาดในพุทธศาสนา ยังพระพุทธพจน์ให้กระจ่างแล้วไปสู่ภพดาวดึงส์ ในกัปที่ ๓๑ แต่ภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลก พระนามว่าเวสสภูมิธรรมดั่งว่ายานใหญ่ เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว หม่อมฉันก็เป็นเหมือนอย่างก่อน บวชแล้วเป็นผู้ทรงธรรม ยังพุทธศาสนาให้กระจ่างแล้ว ไปสู่เมืองมรณายินดี ได้เสวยความสุขมากในภัทรกัปนี้ พระพิชิตมารผู้อุคมพระนามว่ากุสันธะประเสริฐกว่ารชน เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว แม้ในครั้งนั้น หม่อมฉันก็เป็นเหมือนอย่างก่อน บวชแล้ว ก็ยังพุทธศาสนาให้กระจ่างจนตลอดชีวิต เคลื่อนจากอัทธานั้นแล้ว ได้ไปสู่ภพดาวดึงส์ เหมือนดังไปสู่ที่อยู่ของตน ในภัทรกัปนี้แล พระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลก พระนามว่า โกณาคมน์ผู้ประเสริฐกว่าพวกบัณฑิต อุคมกว่าสรรพสัตว์เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว แม้ในครั้งนั้น หม่อมฉันบวชในศาสนาของพระองค์ผู้ทรงเป็นพหูสูตทรงธรรม ยังพุทธศาสนาให้กระจ่างในภัทรกัปนี้เหมือนกัน พระมุนีพระนามว่ากัสสป มีพระคุณประเสริฐ เป็นสรณะแห่งสัตว์โลก ไม่มีข้าศึก ถึงที่สุดแห่งมรณะ เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว หม่อมฉันบวชในศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระปริชากว่าประชากร พระองค์นั้นศึกษาพระสัทธรรมแล้วคล่องแคล่วในปริปัญญา ข้าแต่พระมหายุณี หม่อมฉันมีศีลงาม มีความละเอียดฉลาดในไตรสิกขา แสดงธรรมกถามากจนตลอดชีวิต ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น และด้วยการตั้งเจตนัจฉานใจไว้ หม่อมฉันละร่างกายมนุษย์แล้ว ไปสู่ภพดาวดึงส์ ในภพหลังครั้งนี้ หม่อมฉันเกิดในสกุลเศรษฐีที่เจริญสิ่งสมรณะไว้มาก ในพระนครราชคฤห์อันอุดม เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นนายกของโลกอันภิกษุชิวินาสนหนึ่งพัน เป็นบริวารสรรเสริญแล้ว เสด็จเข้าไปสู่เมืองราชคฤห์.

พระผู้มีพระภาคทรงฝึกอินทรีย์แล้ว พ้นขาดจากสรรพกิเลส
มีวรรณะเปล่งปลั่งดั่งแท่งทองลึงกิ พร้อมด้วยพระจีนาสพซึ่ง
เคยเป็นชฎิล ผู้ฝึกอินทรีย์แล้ว พ้นขาดจากสรรพกิเลสเสด็จ
เข้าไปสู่เมืองราชคฤห์.

หม่อมฉันได้เห็นพระพุทธานุภาพ และได้ฟังธรรมมีคุณเป็นที่ประชุม
แล้ว ยังจิตใจเสื่อมใสในพระพุทธเจ้า บุษยาพระองค์ผู้มีพลธรรมมาก
เวลาต่อ หม่อมฉันออกบวชเป็นภิกษุณีในสำนักพระธรรมทินนาเถรี
หม่อมฉันเผากิเลสทั้งหลายในเมื่อกำลังปลงผม บวชแล้วไม่นาน
ศึกษาศาสนธรรมทั่วแล้ว แต่นั้นได้แสดงธรรมในสมาคมแห่ง
มหาชน เมื่อหม่อมฉันกำลังแสดงอยู่ ธรรมภิกษุณีได้มีแก่ประชุมชน
หลายพันมีโยกัยตนหนึ่ง ได้ฟังธรรมนั้นแล้ว เกิดอัศจรรย์ใจ เสื่อมใส
ต่อหม่อมฉัน ได้ไปยังพระนครราชคฤห์ พวกภิกษุณีในพระนคร-
ราชคฤห์อันหม่อมฉันทำแล้วอย่างไร ได้คิดธรรมดั่งว่าน้ำผึ้งอยู่
มนุษย์เหล่าใดไม่นั่งใกล้ภิกษุณีชื่อสุกกาผู้แสดงอมตบพ อันเป็นเหตุ
ไม่ให้ถอยกลับ ให้เกิดความชื่นใจ มีรสโอชา มนุษย์เหล่านั้นเห็น
จะเป็นเหมือนพวกคนมีปัญญาเดินทางไกลหาน้ำฝนดื่ม ข้าแต่พระ-
มหาราญี หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์ มีความชำนาญใน
ทิพโสตธาตุ มีความชำนาญในเจโตปริยญาณ รู้บุพเพนิวาสญาณ
และทิพจักขุอันหมดจดวิเศษ มีอาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพ
ใหม่มิได้มีอีก ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า หม่อมฉันมีญาณในอรรถะ
ธรรมะ นิรุติและปฏิภาณ เกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์ ดิฉัน
เผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนาดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.
ทราบว่ ท่านพระสุกกากฤษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบสุกกาเถรียาปทาน.

จบภาณวารที่ ๕.

อภิรูปนันทาเถรียาปทานที่ ๖

ว่าด้วยบุพจริยาของพระอภิรูปนันทาเถรี

[๑๗๖] ในกัปที่ ๕๑ แต่ภัทรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลก
พระนามว่าปัสสิ มีพระเนตรงาม มีพระจักขุในธรรมทั้งปวง เสด็จ
อุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น ดิฉันเกิดในสกุลใหญ่ที่มั่งคั่งเจริญ ในพระนคร
พันธุมดี เป็นหญิงมีรูปงาม น่าพึงใจและเป็นทีบุษยาของประมุขชน
ได้เข้าเฝ้าพระพุทธวิปัสสิผู้มีความเพียรมาก เป็นนายกของโลก ได้
ฟังธรรมแล้วถึงพระองค์เป็นสรณะ สรรวมอยู่ในศีล เมื่อพระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้นผู้มีพระคุณสูงสุดกว่านรชน ปรีนิพพานแล้ว

ดิฉันได้อาฉัตรทองบูชาไว้ ณ เบื้องบนแห่งพระสถูปที่บรรจพระธาตุ
ดิฉันเป็นผู้มีจาคะอันสละแล้ว มีศีลจนตลอดชีวิตเคลื่อนจากอัทธภาพ
นั้น ละร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่ภพดาวดึงส์ ครั้งนั้น ดิฉัน
ครอบงำเทพธิดาทั้งหมดด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยรูป เสียง
กลิ่น รส โสภณัฐพะ อายุ วรรณะ สุข ยศ และความเป็น
อธิบดี รุ่งโรจน์ปรากฏอยู่ในภพหลังครั้งนี้ ดิฉันเกิดในพระนคร
กบิลพัสดุ์เป็นธิดาของศากยราชนามว่าเหมกะ มีนามปรากฏว่านันทา
ประมุขชนกล่าวว่า ดิฉันเป็นผู้หนึ่งซึ่งมีความถึงพร้อมด้วยรูปงาม
น่าชม เมื่อดิฉันเติบโตเป็นสาว (รู้จัก) ตกแต่งรูปและผิวพรรณ
พวกศากยราชมีความวิวาทกันมากเพราะตัวดิฉัน ครั้งนั้น พระบิดา
ของดิฉันกล่าวว่า พวกศากยราชอย่าลืมหายเสียเลย จึงให้ดิฉัน
บวชเสีย ครั้นดิฉันบวชแล้วได้ฟังว่า พระตถาคตเจ้าผู้มีพระคุณ
สูงสุดกว่านรชน ทรงศิรูป จึงไม่เข้าไปเฝ้า เพราะดิฉันชอบรูปกลัว
จะพบพระพุทธเจ้า จึงไม่ไปรับโอวาท ครั้งนั้น พระพิชิตมารทรง
ให้ดิฉันเข้าไปสู่สำนักของพระองค์ด้วยอุบาย พระองค์ทรงฉลาดใน
ทางอุบาย ทรงแสดงหญิง ๓ ชนิด ด้วยฤทธิ์ คือ หญิงสาวสวย
เหมือนรูปเทพอัปสร หญิงแก่ หญิงตายแล้ว ดิฉันเห็นหญิงทั้ง ๓
แล้ว มีความสลดใจ ไม่ยินดีในซากศพหญิงที่ตายแล้ว มีความ
เบื่อหน่ายในภพเฉยอยู่ ขณะนั้นพระผู้มีพระภาคนายกของโลก
ตรัสกะดิฉันว่า ดูภรรยานักท่านจงดูร่างกายที่ทรนทราย ไม่สะอาด
โสโครก ไหลเข้าถ่ายออกอยู่ที่พวกพลาชนปรารณากัน ท่านจง
อบรมจิตให้เป็นสมาธิมีอารมณ์อย่างเดียวกับอสุภเกิด รูปนี้เป็นฉัน
ใด รูปท่านนั้นก็ฉันนั้น รูปท่านนั้นเป็นฉันใด รูปนี้ก็เป็นฉัน
นั้น เมื่อท่านพิจารณาเห็นรูปนั้น อย่างนี้ มิได้เกียจคร้านทั้งกลาง
คืนกลางวัน แต่นั่นก็จะเบื่อหน่ายอยู่ด้วยปัญญาของตน ดิฉันผู้ไม่
ประมาท พิจารณาในร่างกายนี้โดยแยกกาย ก็เห็นกายนี้ทั้งกาย
ในกาย นอกตามความเป็นจริง เมื่อเป็นเช่นนั้น ดิฉันจึงเบื่อหน่าย
ในกาย และไม่ยินดีเป็นภายใน ไม่ประมาท ไม่เกาะเกี่ยว เป็น
ผู้สงบเย็นแล้ว ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญ
ในฤทธิ์ ในทิพโสทธาตุ และในเจโตปริยญาณ รู้บุพเพนิวาสญาณ
และทิพจักขุอันหมดจดพิเศษ หม่อมฉันสิ้นอาสวะทั้งปวงแล้ว
บัดนี้ภพใหม่ไม่มี ข้าแต่พระมหาวีรเจ้า หม่อมฉันมีญาณในอรรณะ
ธรรมะ นิรุติ และปฏิภาณ เกิดขึ้นแล้วในสำนักของพระองค์
ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ... พระพุทธศาสนา ดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบ ว่า ท่านพระอภิรูปันทาภิษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบอภิรูปันทาเถรียาปทาน.

อัทธกาสีเถรียาปทานที่ ๗

ว่าด้วยบุพจริยาของพระอัทธกาสีเถรี

[๑๗๗] ในภัทรรกัปนี้ พระพุทธเจ้าผู้เป็นวงศ์พันธุ์แห่งพราหมณ์ทรงพระยศ

มาก มีพระนามว่ากัสสป ประเสริฐกว่าพวกบัณฑิตเสด็จอุบัติขึ้น
แล้ว ครั้งนั้น คิณฺณบวชในศาสนาของพระองค์เข้าร่วมในปาดิโมกข์
และอินทรีย์ ๕ รู้จักประมาณในอาสนะดำ ประกอบความเพียรใน
ความเป็นผู้ตื่นอยู่ บำเพ็ญเพียรมีจิตชั่ว ได้ค่าภิษุณีองค์หนึ่งผู้
ปราศจากอาสวะครั้งเดียวว่านางเพศยา ด้วยบาปกรรมนั้นนั้นแหละ
คิณฺณต้องหมกไหม้อยู่ในนรก ด้วยกรรมที่ยังเหลืออยู่นั้น คิณฺณเกิด
ในสกุลหญิงแพศยา ถูกขายให้บุรุษอื่นอยู่โดยมาก ในชาติหลัง
คิณฺณเกิดในสกุลเศรษฐีในแคว้นกาสี มีความถึงพร้อมด้วยรูปดูงดงาม
นางเทพอัปสรในหมู่เทวดา ด้วยผลแห่งพรหมจรรย์ประมุขชนเห็น
คิณฺณมีรูปน่าชม จึงตั้งคิณฺณไว้ในความเป็นหญิงแพศยาในพระนคร
ราชคฤห์ที่อุดม ด้วยผลที่ค่าภิษุณีนั้นคิณฺณ ได้ฟังพระสัทธรรมที่
พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐตรัสแล้วเป็นผู้ประกอบด้วยบุพพวาสนา ได้
บวชเป็นภิษุณี แต่เมื่อไปสู่สำนักพระพิชิตมารเพื่อจะอุปสมบท
พบพวกนักเลงดักอยู่ที่หนทาง ได้แล้วซึ่งเหตุอุปสมบท คิณฺณมีกรรม
ทุกอย่างทั้งบุญและบาปหมดสิ้นไปแล้ว ข้ามพ้นสงสารทั้งปวงแล้ว
และความเป็นหญิงแพศยาก็สิ้นไปแล้ว.

ทราบ ว่า ท่านพระอัทธกาสีภิษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบอัทธกาสีเถรียาปทาน.

ปุณณิกาเถรียาปทานที่ ๘

ว่าด้วยบุพจริยาของพระปุณณิกาเถรี

[๑๗๘] คิณฺณบวชเป็นภิษุณีในศาสนาของพระพุทธเจ้า ๖ พระองค์ คือ

พระวิปัสสี พระสิขิ พระเวสสภู พระกกุสันธะ พระโกนาคมน์
ผู้คงที่ พระกัสสป เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลมีปัญญา สรรวมอินทรีย์
เป็นพหูสูต ทรงธรรมสอบถามอรรถแห่งธรรม ศึกษาธรรมแล้ว
มีกระแสนธรรม เป็นผู้นั่งใกล้แสดงพุทธศาสนาในท่ามกลาง
ประชุมชน คิณฺณมีศีลเป็นที่รักแต่ถือตัวจัดเพราะความเป็นพหูสูตนั้น
ในภพครั้งหลังนี้คิณฺณเกิดในเรือนแห่งนางกุมภทาสี ของอนาถ
บิณฑิกเศรษฐีในพระนครสาวัตถีอันอุดม คิณฺณ ไปได้ก้น้ำ ได้เห็น
โสดิยพราหมณ์หนาวสั่นอยู่ในกลางน้ำ ครั้นเห็นแล้วได้กล่าวว่า

ดิฉันมาตักน้ำในคราวหนาว กลัวภัยแต่อาชญา และระเวงภัย คือ
การคำด้วยวาจาของเจ้านายจึงต้องลงน้ำรำไป ดูกรพราหมณ์ท่านกล่าว
อะไร จึงลงน้ำเสมอ มีตัวสั้น รู้สึกหนาวมากดูกรนางปุณณิกา
ผู้เจริญ ท่านรู้จักสอบถามข้าพเจ้าผู้ทำกุศลกรรม กำจัดบาปกรรม
(ดิฉันกล่าวว่า) บุคคลใดเป็นผู้ใหญ่ก็ตาม เป็นเด็กก็ตาม ทำบาป-
กรรม บุคคลนั้น จะพ้นจากบาปกรรม เพราะความอาบน้ำได้หรือ
เมื่อพราหมณ์นั้นกลับขึ้นมาดิฉันได้บอกซึ่งบทธอนประกอบด้วยธรรม
และอรรถ พราหมณ์ได้ฟังธรรมบทนั้น แล้วมีความสลดใจ บวช
แล้วได้เป็นพระอรหันต์ เพราะดิฉันเกิดในสกุลทาสี ยังทาสทาสี
๕๕ คนให้ครบ ๑๐๐ คน เจ้านายนั้นจึงตั้งชื่อให้ดิฉันว่าปุณณาและ
ปลดดิฉันให้เป็นไทย ดิฉันให้เศรษฐีอนุโมทนาบุญนั้นแล้ว ออก
บวชเป็นภิกษุณี โดยกาลไม่นานนักก็ได้บรรลอรหัต ข้าแต่พระ-
มหารามณี หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์ ในทิพโสตราดู
และในเจโตปริยญาณ รู้บุพเพนิวาสญาณและทิพจักขุอันหมดจด
วิเศษ มีอาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่มิได้มีอีก หม่อมฉัน
มีญาณอันปราศจาก มลทิน บริสุทธิในอรรถะ ธรรมะ นิรุติ
และปฏิภาณ เพราะอำนาจพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด หม่อมฉันมี
ปัญญาเพราะภavana มีศุตะเพราะพาหุสัจจะเกิดในสกุลต่ำเพราะ
มานะ แต่มิได้มีกุศลกรรมวิบัติไปเลย ดิฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ...
พระพุทธศาสนา ดิฉันได้ทำเสร็จแล้ว.

ทราบ ว่า ท่านพระปุณณิกาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบปุณณิกาเถรียาปทาน.

อัมพปาลีเถรียาปทานที่ ๕

ว่าด้วยบุพจริยาของพระอัมพปาลีเถรี

[๑๗๕] ดิฉันเกิดในสกุลกษัตริย์ เป็นภคินีแห่งพระมหารามณีพระนามว่าปุสสะ

ผู้มีพระรัศมีงามรุ่งเรือง มีธรรมดั่งว่าเทริดดอกไม้บนศีรษะ ดิฉันได้
ฟังธรรมของพระองค์แล้วมีจิตเลื่อมใสถวายมหาทานแล้ว บรรณา
ซึ่งรูปสมบัติ ในกัปที่ ๓๑ แต่กัทรกัปนี้ พระพิชิตมารพระนามว่าสิขี
ผู้เป็นนายกษัตริย์ของโลก ทรงยังโลกให้รุ่งเรือง เป็นสรณะใน
ไตรโลกเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ครั้งนั้น ดิฉันเกิดในสกุลพราหมณ์ใน
เมืองอรุณอันน่ารื่นรมย์ โกรธแล้ว คำภิกษุณีองค์หนึ่งผู้มีจิตพ้นแล้ว
จากกิเลสว่า ท่านเป็นหญิงเพศยา ประพุดตือนาจารประทุษร้าย
พุทธศาสนา ครั้นด่าอย่างนี้แล้ว ดิฉันต้องไปสู่นรกอันร้ายกาจ
เปรียบพร้อมไปด้วยมหันตทุกข์ เพราะกรรมอันลามกนั้น เคลื่อน

จากนรกนั้นแล้วมาเกิดในหมู่มนุษย์เป็นผู้มีลามกธรรม เป็นเหตุให้
เคียดรื้อนครองความเป็นหญิงเพศอย่างหมื่นชาติยังมีได้พ้นจากบาป
กรรมนั้น เปรียบเหมือนคนกินยาพิษอันร้ายแรง คิฉันได้บวชเป็น
ภิกษุณีมีเพศประเสริฐในศาสนาพระพุทธกัสสป ได้ไปเกิดในภพ
ดาวดึงส์ เพราะผลแห่งบรรพชากรรมนั้น ในภพนี้ซึ่งเป็นภพหลัง
คิฉันเป็นอุปปาติกสัตว์เกิดในระหว่างกึ่งคืนมะม่วง จึงมีชื่อว่าอัมพ-
ปาลีตามนิมิตนั้น คิฉันมีประชาชนหลายพัน โภคิแห่งห้อมมาบวช
ในพุทธศาสนาเป็นโอรสธิดาแห่งพระพุทธเจ้า บรรลุถึงฐานะอันไม่
หวั่นไหว ข้าแต่พระมหามุนี หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญในฤทธิ์
ในทิพโสตธาตุและในเจโตปริยญาณ ฐูปุพเพนิวาสญาณและทิพจักขุ
อันหมดจดพิเศษ มีอัสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว บัดนี้ภพใหม่มิได้มีอีก
หม่อมฉันมีญาณอันปราศจากมลทิน บริสุทธิ ในอรรถะ ธรรมะ
นิรุตติ และปฏิภาณ เพราะอำนาจพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด
หม่อมฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ถอนภพขึ้นได้หมดสิ้นแล้ว ตัด
กิเลสเครื่องผูกค้ำซ้างพังตัดเชือกแล้วเป็นผู้ไม่มีอัสวะอยู่ การที่
หม่อมฉันได้มาในสำนักพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด เป็นการมาดี
แล้วหนอ วิชชา ๓ หม่อมฉันบรรลุแล้ว โดยลำดับ พระพุทธศาสนา
หม่อมฉันได้ทำเสร็จแล้ว คุณพิเศษเหล่านี้ คือ ปฏิสัมภिता ๔
วิโมกข์ ๘ และอกิญญา ๖ หม่อมฉันทำให้แจ้งชัดแล้ว พระพุทธ-
ศาสนาหม่อมฉันได้ทำเสร็จแล้วดังนี้.

ทราบวา ท่านพระอัมพปาลีภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบอัมพปาลีเถรียาปทาน.

เสลาเถรียาปทานที่ ๑๐

ว่าด้วยบุพจริยาของพระเสลาเถรี

[๑๘๐] ในภัทกัปนี้ พระพุทธเจ้าพละนามว่ากัสสป ผู้เป็นพงศ์พันธุ์แห่ง
พราหมณ์ มียศมากประเสริฐกว่าพวกบัณฑิต เสด็จอุบัติขึ้นแล้ว
ครั้งนั้น คิฉันเกิดในสกุลอุบาสก ในพระนครสาวัตถีอันประเสริฐ
เห็นพระพิชิตมารผู้ประเสริฐพระองค์นั้น และฟังธรรมเทศนาแล้ว
ถึงพระองค์ผู้มีเพียรเป็นสรณะแล้วสมาทานศีลทั้งหลาย ครั้งหนึ่ง
พระมหาวิริเจ้าพระองค์นั้น ผู้องอาจกว่านรชน ทรงประกาศอภิสัม-
โพธิญาณของพระองค์ในสมาคมแห่งมหาชนว่า เรามีจักขุ ญาณ
ปัญญา วิชชาและแสงสว่าง ในธรรมที่ไม่เคยฟังมาในกาลก่อนและ
ในอริยสังมิทุกขอริยสังเป็นต้น คิฉันได้ฟังธรรมนั้นแล้ว เล่าเรียน
สอบถามภิกษุณีทั้งหลาย ด้วยกุศลกรรมที่ได้ทำแล้วนั้น และด้วย

การเจตน์จำนงไว้ ดิฉันร่างกายมนุษย์แล้ว ได้ไปสู่ภพดาวดึงส์
ในภพหลังครั้งนี้ ดิฉันเกิดในสกุลแห่งเศรษฐีใหญ่ ดิฉันได้เข้าเฝ้า
พระพุทธเจ้า ได้ฟังสัทธรรมอันประกาศมัจจุ บวชแล้ว ค้นคว้า
อรรถธรรมทั้งปวง ยังอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไปแล้ว ได้บรรลุอรหัต
โดยกาลไม่นานเลย ข้าแต่มหา牟尼 หม่อมฉันเป็นผู้มีความชำนาญ
ในฤทธิ์ ในทิพ โสตราวุธ และในเจโตปริยญาณรู้ปุพเพนิวาสญาณ
และทิพจักขุอันหมดจดพิเศษ มีอาสวะทั้งปวงสิ้นไปแล้ว บัดนี้
ภพใหม่มิได้มีอีก หม่อมฉันมีญาณอันปราศจากมลทิน บริสุทธ
ในอรรถะ ธรรมะ นิรุตติ และปฏิญาณ เพราะอำนาจพระพุทธเจ้า
ผู้ประเสริฐสุดหม่อมฉันเผากิเลสทั้งหลายแล้ว ถอนภพขึ้นได้หมด
สิ้นแล้วตัดกิเลสเครื่องผูกค้ำข้างพังตัดเชือกแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะ
อยู่ การที่หม่อมฉันได้มาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด
เป็นการมาดีแล้วหนอ วิชชา ๓ หม่อมฉันบรรลุแล้วโดยลำดับ
พระพุทธศาสนาหม่อมฉันได้ทำเสร็จแล้ว คุณวิเศษเหล่านี้ คือ
ปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๘ และอภิญญา ๖ หม่อมฉันทำให้แจ้งชัด
แล้ว พระพุทธศาสนาหม่อมฉันได้ทำเสร็จแล้ว ดังนี้.

ทราบวา ท่านพระเสลาภิกษุณีได้กล่าวคาถาเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้แล.

จบเสลาเถรียาปทาน.

รวมอปทานที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อัญญาธรรมาสังกัถกัณฐกาเถรียาปทาน ๒. จตุราสีติสหัสสพราหมณกัณฐกาเถรียา-
*ปทาน ๓. อุปลาทายิกาเถรียาปทาน ๔. สิงคาลมาตาเถรียาปทาน ๕. สุกกาเถรียาปทาน
๖. อภิรูปันันทาเถรียาปทาน ๗. อัชฌกาสิเถรียาปทาน ๘. ปุณณิกาเถรียาปทาน ๙. อัมพลา-
*ลีเถรียาปทาน ๑๐. เสลาเถรียาปทาน.

จบขัตติยกัณฐาวรรคที่ ๔.

จบอปทาน.

พุทธวงศ์

รัตนะจงกรมกัณฑ์

ว่าด้วยพระพุทธองค์ทรงเนรมิตที่จงกรมแก้ว

[๑] ก็ที่ท้าวสัทัมบดีพรหมผู้เป็นใหญ่ในโลกได้ประนมอัญชลีทูล

อาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า สัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสขลุ

ในนัยน์ตาน้อย มีอยู่ในโลกนี้ ขอพระองค์ได้ทรงโปรด

อนุเคราะห์แสดงธรรมแก่หมู่สัตว์นี้เถิด (พระผู้มี-

พระภาคผู้เป็นใหญ่กว่าโลกอุดมกว่านรชน อันหมู่พรหม

ผู้ประนมอัญชลีทูลอาราธนาว่า สัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสฐล
ในนัยน์ตาน้อยมีอยู่ในโลกนี้ ขอพระองค์ได้ทรงโปรด
อนุเคราะห์แสดงธรรมแก่หมู่สัตว์นี้ ขอพระสุคตเจ้าทรง
โปรดแสดงธรรม ขอทรงแสดงอมตบท ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นนายก
ของทรงโปรดอนุเคราะห์แสดงธรรมแก่สัตว์โลก) พระตถาคตผู้ไม่มี
บุคคลเปรียบเสมอ ทรงถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ผู้คงที่ ผู้ทรง
ความรุ่งเรือง ทรงไว้ซึ่งพระกายครั้งสุดท้าย ทรงเกิดความกรุณา
ในสัตว์ทั้งปวง

พระผู้มีพระภาคผู้ศาสดา ได้ทรงสดับดังนั้นแล้ว ได้
ตรัสว่า สัตว์เหล่าใดเจียไสตกลงฟัง ปล่อยศรัทธาเราจะ
เปิดประตูมตนิพพานแก่สัตว์เหล่านั้น ดูกรพรหม เรา
สำคัญไปว่าจะลำบากเปล่า จึงไม่กล่าวธรรมมีคุณอัน
ละเอียดประณีตในหมู่มนุษย์.

(สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคผู้ประเสริฐกว่ามุนีจะทรงอนุเคราะห์
เวไนยสัตว์ เสด็จจากไม้้อชปาลนิโครธ เสด็จถึงพระนครพาราณสี
โดยเสด็จดำเนินไปตามลำค้ำบ ก็ในกาลนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ
บนบัลลังก์อันประเสริฐนั้น และทรงประกาศธรรมจักร คือ ทุกข์
เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ มรรคอันสูงสุดแก่ปัญจวัคคีย์ พระ-
ผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมจักรนั้นแล้ว ฤาษีปัญจวัคคีย์เหล่านั้น
คือ โภณทัณณะ วัปะระ ภัททิสะ มหานามะ และอัสสชิ พร้อม
ด้วยหมู่เทวดาและพรหม ๑๘ โภคิ ได้ธรรมมาภิสมัยในสันติบาท
ครั้งแรก ในกาลนั้น พระองค์ทรงแนะนำปัญจวัคคีย์แม่ทั้งหมด
พร้อมด้วยหมู่พรหมและเทวดา ๑๘ โภคิ ให้วิเศษตามลำค้ำบ ด้วย
พระธรรมเทศนาอย่างอื่น ทรงยังหมู่พรหมและเทวดาให้ได้ไสศนา
ปัตติผลในสันติบาทนั้น แล้วเสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ โดยเสด็จ
ดำเนินไปตามลำค้ำบ พระองค์ผู้ประเสริฐกว่ามุนี ประทับอยู่ ณ
พระเวฬุวันมหาวิหาร ก็พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงสดับดังนั้น ได้เสด็จ
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค มีบริวารเป็นอันมากประมาณ ๑๑ นหุต
พระเจ้าพิมพิสารทรงบูชาพระผู้มีพระภาค ด้วยประทีป ของหอม
รูปและดอกไม้เป็นต้น ในสมาคมนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
กามาทีนวกถา ในเวลาจบเทศนา ครั้งนั้น ธรรมมาภิสมัยได้มีแก่สัตว์
๘๔,๐๐๐ มีพระราชาเป็นประมุขพระพุทธรบิดาได้ทรงสดับข่าวนั้น
ทรงส่งทูตไป ๕ นายทูตเหล่านั้นพร้อมด้วยบริวาร ๕,๐๐๐ ทูลขอ
บรรพชาจะพระมุนี ทูตเหล่านั้นและบริวาร ๕,๐๐๐ ได้บรรลอรหัต

ครั้งสุดท้ายกาพูทหายอำมาตย์กับบริวาร ๑,๐๐๐ ถือเพศภิกษุแล้ว
กราบทูลเชิญพระผู้มีพระภาค พระศาสดาผู้มีพระคุณผู้ประเสริฐ ทรงรับ
นิมนต์แล้ว เสด็จดำเนินไปตามทางใหญ่ เสด็จไปพร้อมด้วยภิกษุ
สองหมื่น พระองค์เสด็จถึงกรุงกบิลพัสดุ์โดยการเสด็จดำเนินไป
ตามลำดับ ได้ทรงกระทำปาฏิหาริย์ที่ใกล้ฝั่งแม่น้ำโรหิณี ประทับนั่ง
ณ ท่ามกลางบัลลังก์นั้น ทรงแสดงมหาเวสสันดรชาดกธรรมเทศนา
แก่พระพุทธรูปดา ธรรมาสภิกษุได้มีแก่สัตว์ ๘๔,๐๐๐).

พระผู้มีพระภาคทรงพระดำริว่า

พรหมเหล่านี้ พร้อมด้วยเทวดาและมนุษย์ไม่รู้ว่า พระ-
พุทธเจ้าผู้สูงสุดกว่านรชนนี้เป็นเช่นไร ทรงมีกำลังฤทธิ์
และกำลังปัญญาเช่นไร ทรงมีกำลังพุทธเจ้าอันเป็น
ประโยชน์แก่โลกเช่นไร พรหมเหล่านี้พร้อมกับเทวดา
และมนุษย์ไม่รู้ว่า พระพุทธเจ้าผู้สูงสุดกว่านรชนนี้เป็น
เช่นไร ทรงมีกำลังฤทธิ์และกำลังปัญญาเช่นไร ทรงมีกำลัง
พระพุทธเจ้าอันเป็นประโยชน์แก่โลกเช่นไร.

เอาละ เราจักแสดงกำลังพระพุทธเจ้าอันยอดเยี่ยม เราจักนิรมิต
ที่จักรมอันประดับด้วยรัตนินในอากาศ.

ภุมมเทวดา เทวดาชั้นมหาราชา ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา
ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี ชั้นปรนิมมิตสวัตติ และ
เทวดาที่นับเนื่องในหมู่พรหม ต่างก็ยินดี ได้พากัน
ส่งเสียงอื้ออึง แผ่นดินพร้อมด้วยเทวโลกสว่างไสว
ที่อันมีในระหว่างโลกอันหนาแน่น ไม่มีอะไรปิด และ
ความมืดทึบได้หายไป ในกาลนั้น พรหมพร้อมทั้งเทวดา
คนธรรพ์มนุษย์และรากษส ได้เห็นปาฏิหาริย์อันอัศจรรย์
แล้ว กล่าววรัศมีอันสว่างจ้า ได้เกิดขึ้นแล้วในโลกนี้
และในโลกอื่น ทั้งเบื้องล่างเบื้องบน และเบื้องขวาง
ส่วนกว้าง พระศาสดาผู้อุดมกว่าสัตว์ไม่มีใครประเสริฐ
ยิ่งไปกว่า เป็นนายกชั้นพิเศษ อันเทวดาและมนุษย์บูชา
ทรงมีอานุภาพมาก มีลักษณะบุญนับด้วยร้อย ทรงแสดง
ปาฏิหาริย์อันน่าอัศจรรย์ ๆ

(ในสมภาคนั้น พระศาสดาผู้พิชิตมารเสด็จเหาะขึ้นในนภากาศแล้ว
ทรงนิรมิตขุนเขาสิเนรุให้เป็นที่จักรมอันนำรั้นรมย์ ทวยเทพใน
หมื่นโลกธาตุ มาประชุมกันในสำนักพระพิชิตมารถวายนมัสการ
พระตถาคตแล้ว กระทำพุทธบูชา)

ในกาลนั้น พระศาสดาผู้มีพระจักขุอดมกว่านรชน เป็น
นายของโลกอันท้าวสหัมบดี ผู้ประเสริฐกว่าเทวดา
ทูลอาราธนาแล้ว ทรงพิจารณาเห็นประโยชน์ดีแล้ว จึง
ทรงนิรมิตที่จักรมเรียบร้อยสวยงามประดับด้วยรัตนะ
ทั่วไป พระผู้มีพระภาคผู้เป็นนายของโลก ทรงมีความ
ชำนาญในปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์
อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ ทรงนิรมิต
ที่จักรมเรียบร้อยสวยงามประดับด้วยรัตนะทั่วไป

ทรงแสดงขุนเขาสีเนรุอันสูงสุดในหมื่น โลกธาตุ เป็นเสารเรียงตาม
ลำดับ ในที่จักรมอันสำเร็จด้วยรัตนะ พระพิชิตมารทรงนิรมิต
ที่จักรมเกินกว่าพันที่ ล้วนแต่สำเร็จด้วยทองคำไว้รอบข้างรัตนะ
จักรม ทรงนิรมิตแผ่นกระดานทองคำติดอยู่ตามข้อและเต้า ทรง-
นิรมิตไพรที่ล้วนแต่ทองคำไว้ที่ข้างทั้งสอง รัตนะจักรมที่ทรงนิรมิต
เคลื่อนไปด้วยแก้วมณีแก้วมุกดาและทรายสว่างไสวไปทั่วทิศเหมือน
พระอาทิตย์อุทัย ฉะนั้น พระชินสัมพุทธเจ้าผู้เป็นนักราชัญญ์ มี
ลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ ทรงเปล่งพระรัศมีรุ่งเรือง เสด็จ
จักรมอยู่บนรัตนจักรมนั้น ทวยเทพทั้งปวงที่มาประชุมกันต่างก็
โปรยปรายดอกมณฑารพ ดอกปทุม ดอกปาริชาติกัทิพย์ลงในที่
จักรม หมู่เทพในหมื่นจักรวาล ได้เห็นเช่นนั้นจึงมาประชุมกัน
ต่างก็ยินดีร่าเริง เบิกบานใจหมอบลงถวายนมัสการ ทวยเทพชั้น
ดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และชั้นปรนิมมิตตวสวัตติ
ได้เห็นพระศาสดาผู้เป็นนายของโลก ต่างก็มีจิตเบิกบาน โสมนัส.

พวกนาค ครุฑ หรือแม่กนิร พร้อมด้วยเทวดาคนธรรพ์
มนุษย์และรากษส ต่างก็ได้เห็นพระศาสดาผู้ทรงเกื้อกูล
อนุเคราะห์โลก เหมือนดวงจันทร์ที่ขึ้น ไปในนภากาศ
ฉะนั้น.

อภัสสรพรหม สุภกนิหพรหม เวหัพผลพรหมและออกนิฐฐพรหม
ต่างก็นุ่งผ้าขาวล้วนๆ ยืนประนมอัญชลี.

ต่างก็โปรยดอกมณฑารพ ๕ สี อันเจือด้วยกระแจะจันทร์
และพากันโบกผ้าอยู่ในอัมพรในกาลนั้นต่างก็เปล่งเสียง
ว่า โอ พระพิชิตมารทรงเกื้อกูลอนุเคราะห์โลก.

พระองค์ผู้อุดมกว่าสัตว์ เป็นศาสดา เป็นยอด เป็นขง เป็นหลักไชย
เป็นที่พึ่งอาศัย และเป็นประทีปของสัตว์ทั้งหลาย ทวยเทพผู้มี
ฤทธิ์มากในหมื่น โลกธาตุ ต่างก็ยินดีร่าเริง เบิกบานใจ พากัน

แวดล้อมถวายนมัสการ เทพบุตรและเทพกัญญา ต่างก็ล้อมโสมิใจ
ยินดีพากันบูชาพระนราศกด้วยดอกไม้ ๕ สี หมู่เทพเจ้าได้เห็น
พระศาสดา ต่างก็ล้อมโสมิใจยินดีพากันบูชาพระนราศกด้วยดอกไม้ ๕ สี
เปล่งเสียงว่า ความอัศจรรย์ โอ ขนพองสของเกล้าไม้
เคยมีในโลก ความอัศจรรย์ขนพองสของเกล้าเช่นนี้ ไม่เคยเป็น
เทพเจ้าเหล่านี้ อยู่ในภพของตนๆ ได้เห็นความอัศจรรย์ในนภากาศ
แล้ว พวกกันร่าเริงเป็นอันมาก เทพเจ้าที่อยู่ในนภากาศ พื้นดิน
ป่าหญ้าและที่ประจำดวงดาว ต่างก็ยินดีร่าเริงเบิกบานใจ พวกกัน
ประนมอัญชลินนมัสการ แม้พวกนาคที่มีอายุยืน มีบุญ มีฤทธิ์มาก
ได้เห็นอัศจรรย์ในนภากาศแล้วต่างก็ยินดีมีจิตเบิกบาน ถวายนมัสการ
บูชาพระศาสดาผู้อุดมกว่านรชน บรรเลงสังคีต ตีกลองกันอยู่ใน
ในอากาศกลางหาได้เห็นอัศจรรย์ในนภากาศแล้ว ต่างก็ประโคม
สังข์ บัณเฑาะว์และมโหรีที่อยู่ในอากาศเปล่งเสียงว่า วันนี้ ความ
อัศจรรย์ไม่เคยมี ขนพองสของเกล้าเกิดขึ้นแก่เรา เราได้ความสำเร็จ
ประโยชน์ยิ่งขึ้น ขณะปรากฏแก่เราแล้วเพราะ ได้ฟังว่าพุทโธ นาค
เหล่านั้นเกิดปีติในขณะนั้น ต่างก็ยินดีประนมอัญชลีเปล่งเสียงว่า
พุทโธ พุทโธ หมู่สัตว์ต่างๆ ในท้องฟ้าต่างก็ประนมอัญชลีเปล่ง
เสียงหึ่งๆ เสียงสาธุการและเสียงโห่ก็ก้อง

นาคทั้งหลายต่างก็เปล่งเสียงประสานขับร้องประโคมปรบ
มือ ฟ้อนรำและต่างก็โปรยปรายดอกมณฑารพ ๕ สี

อันเจ็ดด้วยกระแจะจันทร์ ลงมาบูชาเปล่งเสียงประกาศว่า
ข้าแต่พระมหาวิโรเจ้า ลายจักรที่พระบาทยุคลของพระองค์ฉันใด
ธงไชย ธงปฎักวิเชียรก็ลอยเด่นอยู่ ฉะนั้น ไม่มีใครเสมอด้วย
พระรูป ศิล สมาธิ และปัญญาของพระองค์ในการประกาศธรรมจักร
ไม่มีใครเสมอด้วยวิมุตติ กำลึงกายของนาค ๑๐ นาค เป็นพระ
กำลึงกายปกติของพระองค์ในการประกาศธรรมจักรไม่มีใครเสมอ
ด้วยกำลึงพระฤทธิ์ของพระองค์ ท่านทั้งหลายจงนมัสการพระมหามุนี
ผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติทุกอย่าง ทรงประกอบด้วยองค์คุณทั้งปวง
มีพระกรุณา เป็นนาถะของโลก พระองค์ย่อมควรแก่การอภิวัต
การชมเชย การไหว้ การสรรเสริญ การนมัสการ และการบูชา
ทุกอย่าง ข้าแต่พระมหาวิโรเจ้า พระองค์เป็นผู้ประเสริฐที่สุดกว่า
บุคคลผู้ไหว้ และผู้ควรไหว้ในโลกไม่มีใครเสมอกับพระองค์ พระ
สารีบุตรผู้มีปัญญามาก เป็นผู้ฉลาดในสมาธิและฌาน สถิต ณ เขา
กิชฌณภู ได้เห็นพระองค์ผู้เป็นนายกของโลก มองดูพระนราศกงาม

เหมือนพระยารังมีดอกบานสะพรั่ง เหมือนพระจันทร์ในท้องฟ้า และเหมือนพระอาทิตย์ในเวลาเที่ยง เห็นพระองค์ผู้นายกของโลก ผู้แวดล้อมด้วยรัศมีด้านละวา งามดั่งต้นไม้ประจำทวีปอันรุ่งเรือง เหมือนพระอาทิตย์อุทัยส่องแสงอ่อนๆ พระสารีบุตรได้นิมนต์พระภิกษุจีณาสพ ๕๐๐ รูป ผู้ทำกิจเสร็จแล้ว ผู้คงที่ ผู้ปราศจากมลทิน ให้มาประชุมกันในขณะนั้น กล่าวว่า พระพิชิตมารทรงแสดง ปาฏิหาริย์อันจะยังโลกให้เลื่อมใส แม้เราทั้งหลาย ก็จักไปถวาย บังคมพระองค์ในที่นั้น มาเถิด เราทั้งปวงจักไป จักทูลถามพระองค์ เรารักไปเฝ้าพระองค์ผู้เป็นนายกของโลก ให้พระองค์บรรเทาความ สงสัยให้ พระภิกษุผู้มีปัญญาสำรวมอินทรีย์เหล่านั้น รับว่าสาธุแล้ว ต่างก็ถือบาตรและจีวร พากันรีบร้อนเข้าไปเฝ้าพระสารีบุตรผู้มี ปัญญามาก พร้อมด้วยพระจีณาสพผู้ปราศจากมลทิน ผู้ฝึกตนด้วย การฝึกอันอุดมพากันไปเฝ้าด้วยฤทธิ์ พระสารีบุตรผู้เป็นเจ้าของใหญ่ แวดล้อมด้วยภิกษุเหล่านั้นเข้าไปเฝ้าด้วยฤทธิ์ เปรียบเหมือนเทวดา ลอยมาในอากาศ ฉะนั้น พระภิกษุเหล่านั้นผู้มีวัตรอันงาม มีความ เคารพยำเกรง ไม่โอ ไม่จาม พากันเข้าไปเฝ้าพระสัมพุทธเจ้า ครั้นเข้าเฝ้าแล้ว ได้เห็นพระสยมภูวิรเจ้าผู้เป็นนายกของโลก ลอย เเด่นอยู่ในนภากาศ เหมือนพระจันทร์ในท้องฟ้า ได้เห็นพระพุทธเจ้า ผู้เป็นนายกของโลกดั่งต้นไม้ประจำทวีปอันรุ่งเรืองเหมือนสายฟ้าใน อากาศ คุงพระอาทิตย์ในเวลาเที่ยง พระภิกษุทั้ง ๕๐๐ องค์ ได้เห็น พระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลก ดั่งห้วงน้ำอันใสแจ้ว ดั่งดอก บัวบาน ต่างก็ยินดีรำเรงบันเทิงใจ ประนมอัญชลีหมอบลงถวาย นมัสการแทบพระบาทพระศาสดา พระสารีบุตรผู้มีปัญญามาก เสมอ เหมือนโลกพิภพ ฉลาดในสมาธิและฌาน ถวายบังคมพระศาสดา ผู้เป็นนายกของโลกพระ โมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์มาก ไม่มีใครเสมอ ด้วยกำลังฤทธิ์เปรียบด้วยดอกนิลอุบล เหมือนอกาลเมฆกระหึ่ม ฉะนั้นแม้พระมหากัสสปเถระ ผู้เปรียบด้วยทองคำสีรุ่งเรืองพระ- ศาสดาทรงชมเชยสรรณเสริญตั้งไว้ว่าเป็นยอดในชุดงกคุณพระอนุรุทธ เถระผู้เป็นเจ้าของใหญ่ เลิศกว่าบรรดาภิกษุผู้มีจักกมุททิพย์เป็นพระ- ญาติผู้ประเสริฐของพระผู้มีพระภาคสถิตอยู่ไม่ไกล พระอุบาลีเถระ ผู้ฉลาดในอาบัตติ อาบัตติ สเทกัจฉา พระศาสดาทรงสรรเสริญตั้งไว้ ว่าเป็นผู้เลิศในฝ่ายวินัย พระเถระผู้เป็นบุตรของนางมันตานิ ปรากฏ ว่าชื่อปุณณะ ผู้แทงตลอดอรรถธรรมอันสุขุมละเอียดประเสริฐกว่า ภิกษุผู้เป็นธรรมกถึก พระมุนีมหาวิรเจ้าผู้ทรงฉลาดในอุปมา ผู้ตัด

ความสงสัย ทรงทราบวาระจิตของท่านเหล่านั้นแล้วจึงตรัสพระคุณ
ของพระองค์ว่า คนเหล่านี้ไม่รู้สัตตนิกาย โอกาสและจักรวาล
อันไม่มีที่สิ้นสุด ในสี่อสงไขยโกฏิได้ คนเหล่านั้นก็ไม่สามารถจะ
รู้ พระพุทธานุภาพ อันไม่มีเปรียบได้กับการแผ่แสงฤทธิ์ของเรานี้ จะ
อัศจรรย์อะไรในโลกเล่า ความอัศจรรย์อันไม่เคยมี นำชนพองสอง
เกล้าอย่างอื่นมีอีกมากในกาลใด เราอยู่ในชั้นดุสิต ในกาลนั้น เรา
ชื่อว่าสันดุสิตเทวดาในหมื่นจักรวาลมาประนมอชสิเชยฺยูเราว่า ข้าแต่
ท่านผู้มีเพียรใหญ่ เวลานี้เป็นกาลสมควรที่ท่านจะเกิดในครรภ์พระ-
มารดา ของเชยฺยูตรัสรู้มตบพชวรีหรือชนสัตว์พร้อมด้วยเทวดาให้
ข้ามเถิด ขณะเมื่อเราจุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตลงสู่ครรภ์นั้นแผ่นดินใน
หมื่นโลกธาตุย่อมหวั่นไหว ขณะเมื่อเรามีความรู้สึกตัวประสูติ
จากครรภ์พระมารดานั้น ทวยเทพในหมื่นโลกธาตุเปล่งเสียงสาธุการ
หวั่นไหว ในการลงสู่ครรภ์ประสูติและออกบวชไม่มีใครเสมอด้วย
เรา เราเป็นผู้ประเสริฐสุดในกาลตรัสรู้และในการประกาศธรรมจักร
โอ ความอัศจรรย์มีในโลกเพราะพระพุทธานุภาพมีคุณมาก หมื่นโลก
ธาตุหวั่นไหว ๖ ครั้งมีรัศมีสว่างจ้า นำอัศจรรย์ชนพองสองเกล้า
ก็สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคผู้พิชิตมาร เชนฐบุรุษของโลก ประเสริฐ
กว่านรชน ทรงจงดมด้วยฤทธิ์ แสดงให้โลกพร้อมทั้งเทวโลกเห็น
พระศาสดาผู้เป็นนายกของโลก เสด็จจงดมอยู่ ณ ที่จงดมนั้นเอง
ตรัสตอบ ไม่เสด็จกลับในระหว่างเหมือนดังเสด็จจงดมอยู่ในที่จงด-
ม ๕ สอก พระสารีบุตรผู้มีปัญญามากในสมาธิและฉาน ถึงความ
บริบูรณ์ด้วยปัญญา ได้ทูลถามพระศาสดาผู้เป็นนายกของโลกว่า ข้า-
แต่พระมหาวิริเจ้าผู้อุดมกว่านรชน อภินิหารของพระองค์เช่นไร
พระองค์ทรงปรารถนาพระโพธิญาณอันอุดมในกาลไร ทาน ศีล เนก-
ขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐานะ เมตตาและอุเบกขา
เป็นเช่นไร ข้าแต่พระมหาวิริเจ้า ผู้เป็นนายกของโลก บารมี ๑๐
เป็นอย่างไร อุปบารมี ๑๐ และปรมัตถบารมี ๑๐ บริบูรณ์อย่างไร
(เพราะทรงอธิษฐานกรรมอะไร จึงเป็นอธิบดีเช่นไร เป็นบารมีได้
เช่นไร นักปราชญ์เช่นไรมีในโลก เมตตา กรุณา มุทิตา และ
อุเบกขาเป็นเช่นไร พระองค์ทรงบำเพ็ญพุทธการกกรรมให้บริบูรณ์
เช่นไร) พระศาสดาผู้มีพระสุรเสียงไพเราะดังนกการะเวกอันพระ-
สารีบุตรทูลถามแล้ว ทรงพยากรณ์ให้เอ็นใจ และทรงยังโลกพร้อม
ทั้งเทวโลกให้ยินดี.

พระศาสดาทรงประกาศประโยชน์แก่โลก ที่พระพุทธานุภาพ

ในอดีตทรงแสดงไว้ ทรงชมเชย อันพระพุทธรูปเจ้าทรงนำ
สืบๆ กันมา ด้วยพระพุทธรูปที่ไปตามบุพเพนิวาส-
ญาณ ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก
ว่าท่านทั้งหลายจงทำจิตให้เกิดปีติและปราโมทย์ให้บรรเทาทุกข์ คือ
ความโศก ให้ได้สมบัติทั้งปวงแล้ว จงฟังเราท่านทั้งหลายจงดำเนิน
ไปตามมรรคอันเป็นเครื่องอย่ามีความเมาบรรเทาความโศก เปลื้อง
ตนจากสงสาร เป็นที่สิ้นทุกข์ทั้งปวง โดยความเคารพเถิด.

จบริตนะจกกรมกัณฑ์

ที่ปึงกรพุทธรวงศที่ ๑

ว่าด้วยพระประวัติพระที่ปึงกรพุทธรเจ้า

[๒] ในลือสงไขยแสนกัป มีพระนครหนึ่งชื่อว่าอมรนครเป็นนครสวยงาม

นารีนรมย์ใจ ไม่ว่างจากเสียง ๑๐ ประการคือ เสียงประกาศให้มา
นำเอาข้าวน้ำไป เสียงช้าง เสียงม้า เสียงกลอง เสียงสังข์ เสียง
รถ เสียงเชิญให้มาเคี้ยวมาดื่ม มาบริโภคน้ำและน้ำ เป็นนคร
สมบูรณ์ด้วยองค์คุณทั้งปวง ประกอบด้วยการทำงานทุกอย่าง สมบูรณ์
ด้วยรัตนะ ๗ ประการ คับคั่งไปด้วยหมู่ชนต่างๆ เป็นนครสมบูรณ์
เหมือนเทพนคร เป็นที่อยู่ของผู้มีบุญ เราเป็นพราหมณ์นามว่าสุเมธ
อยู่ในนครอมรวดี สังสมโภคทรัพย์ไว้หลายโกฏิ มีทรัพย์สมบัติ
มากมาย เป็นผู้เล่าเรียน ทรงมนตร์รู้จบไตรเพท ถึงความสำเร็จใน
ตำราทำนายลักษณะ และคัมภีร์อภินิหาระ นั่งอยู่ในที่ลับคิดอย่างนี้
ในครั้งนั้นว่าการเกิดในภพใหม่และความที่สรีระแตกเป็นทุกข์ [ความ
หลงตายเป็นทุกข์ ชีวิตถูกขยำยี] เราจักแสวงหานิพพานอันไม่แก่ไม่
ตาย ปลอดภัย เป็นที่ดับชาติธรรม ชราธรรม และพยาธิธรรม
เอาละ เราพึงเป็นผู้ไม่มีความห่วงใย ไม่ต้องการ ละทิ้งกายอันเปื่อย
เน่าเต็มด้วยซากศพนี้ไปเสียเถิดทางที่ใครๆ ไม่อาจจะไปได้เพราะ
ไม่มีเหตุ จักมีแน่นอนเราจักแสวงหาทางนั้นเพื่อหลุดพ้นไปจากภพ
เมื่อมีความเจริญ ความเสื่อมก็จำต้องปรารถนา เปรียบเหมือนเมื่อมี
ทุกข์แม้สุขก็ข้อมมี ฉะนั้นไฟ ๓ กองมีอยู่นิพพานความดับก็จำ
ต้องปรารถนา เปรียบเหมือนเมื่อความร้อน ความเย็นก็ข้อมมี
ฉะนั้น ความเกิดมีอยู่ ความไม่เกิดก็จำต้องปรารถนาเปรียบเหมือน
เมื่อความชั่วมีอยู่ แม้ความดีก็ข้อมมี ฉะนั้นสระน้ำอมฤตอันเป็น
สถานที่ชำระกิเลสสมลทินมีอยู่ แต่บุคคลผู้ต้องการจะชำระไม่แสวง
หาสระ จะโทษสระน้ำอมฤตไม่ได้ เปรียบเหมือนบุรุษเปื้อนครูด
เห็นสระมีน้ำเต็มแล้ว ไม่ไปหาสระเอง จะโทษสระนั้นไม่ได้ ฉะนั้น

บุคคลผู้ถูกกิเลสห้อมล้อมแล้ว เมื่อทางเกษมมีอยู่แต่ไม่แสวงหา
ทางนั้น จะไปโทษทางเกษมไม่ได้ เปรียบเหมือนนุรุษถูกข้าศึกล้อม
ไว้ เมื่อทางสำหรับจะหนีไปมีอยู่แต่เขาไม่หนีไป จะโทษทางนั้น
ไม่ได้ ฉะนั้น บุคคลผู้มีทุกข์ถูกพยาธิตีอกิเลสเบียดเบียน ไม่
แสวงหาอาจารย์ จะโทษอาจารย์นั้นไม่ได้ เปรียบเหมือนนุรุษผู้
ป่วยไข้ เมื่อหมอมีอยู่แต่ไม่ให้รักษาความป่วยไข้นั้น จะโทษหมอ
นั้นไม่ได้ ฉะนั้น [เอาละ เราพึงเป็นผู้ไม่มีความห่วงใยไม่ต้องการ
ละทิ้งกายอันเปื่อยเน่าเต็มไปด้วยซากศพนี้ไปเสียเถิด] เราพึงเป็นผู้
ไม่มีความห่วงใย ไม่ต้องการ ละทิ้งกายอันเปื่อยเน่าสังสมด้วยซาก
ศพต่างๆ นี้ไปเสีย เปรียบเหมือนนุรุษพึงเปลื้องซากศพอันน่าเกลียด
พันอยู่ที่คอออกเสีย แล้วพึงไปอยู่เป็นสุขเสรีตามลำพังตน ฉะนั้น
เราจักละทิ้งกายอันเต็มด้วยซากศพต่างๆ นี้ไปเสีย ดังถ้ายอจจา
ระในส้วมแล้วไป เปรียบเหมือนนุรุษและสตรีถ้ายอจจา ระลงในส้วม
เสร็จแล้วออกไป โดยไม่ห่วงใย ไม่ต้องการ ฉะนั้น เราจักละทิ้ง
กายอันมีช่อง ๕ แห่ง มีน้ำหนองเป็นนิตย์นี้ไปเสีย ดังเจ้าของเรือ
ทิ้งเรือที่คร่ำคร่า เปรียบเหมือนเจ้าของเรือที่เก่าคร่ำคร่า ชำรุดน้ำขุ่น
ไปโดยไม่ห่วงใย ไม่ต้องการ ฉะนั้นเถิด เราจักละกายนี้ซึ่งเปรียบ
เสมอด้วยมหาโจรไปเสีย เพราะกลัวจะชิงตัดกukul เปรียบเหมือน
นุรุษถือห่อสิ่งของไปกับพวกโจร ทิ้งโจรไปเสียเพราะเห็นภัย คือ
โจรจะชิงสิ่งของ ฉะนั้น ครั้นเราคิดอย่างนี้แล้ว ได้ให้ทรัพย์หลาย
ร้อยโกฏิแก่คนไม่มีที่พึ่งและคนอนาถาแล้วเข้าไปยังภูเขาคิหมวันต์
ในที่ที่ไม่ไกลภูเขาคิหมวันต์ มีเขาลูกหนึ่งชื่อธรรมมิกบรรพต เราสร้าง
อาศรมอย่างดี สร้างบรรณศาลาอยู่ที่เขารธรรมมิกบรรพต ณ ที่นั้น
เราสร้างที่จงกรมอันเว้นโทษ ๕ ประการ ประกอบด้วยคุณ ๘
ประการ เป็นที่นำมาซึ่งอภิญาและพละไว้ ทิ้งผ้าสาฎกประกอบ
ด้วยโทษ ๕ ประการเสียด นุ่งผ้าเปลือกไม้กรองอันประกอบด้วยคุณ
๑๒ ประการเราละบรรณศาลาอันเคลื่อนกล่นไปด้วยโทษ ๘ ประการ
เสียด มาอาศัยโคนไม้อันประกอบด้วยคุณ ๑๐ ประการ เราละทิ้ง
ข้าวเปลือกที่ปลูกไว้หว่านไว้เสียโดยไม่เหลือ เก็บเอาผลไม้ที่หล่น
เองซึ่งประกอบด้วยคุณหลายอย่างมาบริโภคนั้น เราบำเพ็ญ
ความเพียรอยู่ในที่นั้นและที่จงกรมภายใน ๗ วันก็ได้บรรลุอภิญา
และพละ เมื่อเราถึงความสำเร็จมีความเย็นใจในศาสนาอย่างนี้แล้ว
พระพิชิตมารผู้เป็นนายของโลกพระนามว่า ทีปังกร เสด็จอุบัติขึ้น
เมื่อพระพิชิตมารเสด็จอุบัติบังเกิด ตรัสรู้ และในการแสดง

พระธรรมเทศนา เราผู้เปี่ยมด้วยความยินดีในฉันท ไม่ได้เห็นนิมิต
๔ ประการ ชนทั้งหลายทูลนิมนต์พระตถาคต ณ ที่ประทับในปัจจุบัน
ประเทศช่วยกันแผ้วถางทาง สำหรับพระตถาคตเสด็จดำเนินมา
สมัยนั้น เราออกจากอาศรมของตนแล้ว สลัดผ้าคารองหะไป
ในอัมพรได้เห็นหมู่ชนผู้มีจิตโสมนัส ยินดี ร่าเริงเบิกบานใจ จึงลง
จากอากาศมาถามมนุษย์ทั้งหลายในขณะนั้นว่า มหาชนผู้มีจิตโสมนัส
ยินดี ร่าเริง เบิกบานใจ ช่วยกันแผ้วถางทางสำหรับเดินเพื่อใคร
ชนเหล่านั้นอันเราถามแล้วบอกว่า พระพุทธเจ้าผู้ยอดเยี่ยมเป็น
นายกของโลก พระนามว่าที่ปึงกร เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก ชน
ทั้งหลายช่วยกันแผ้วถางทางสำหรับเดินเพื่อพระองค์ ขณะนั้นปีติ
เกิดขึ้นแก่เรา เพราะได้ฟังคำว่า พุทโธ เราจึงกล่าวประกาศความ
โสมนัสว่า พุทโธ พุทโธ เราทั้งยินดีทั้งสลัดใจยินดีคืออยู่ ณ ที่นั้น
ว่าเราจะปลูกพืชคือบุญลงในที่นี้ขณะอย่างได้ล่วงไปเสียเลย แล้ว
กล่าวว่าถ้าท่านทั้งหลายช่วยกันถางทางเพื่อพระพุทธเจ้า ของใจให้
โอกาสหนึ่งแก่ข้าพเจ้าแม้ข้าพเจ้าก็จะช่วยแผ้วถางทางเสด็จดำเนิน
ในกาลนั้นชนเหล่านั้นได้ให้โอกาสเพื่อการถางทางแก่เรา ครั้งนั้น
เราถางทางไปพลางคิดไปพลางว่า พุทโธ พุทโธ เมื่อเราทำยังไม่ทัน
เสร็จ พระมหามุนีที่ปึงกรจีนเจ้ากับพระชินาสพลีแสนผู้ได้อภิญญา
๖ ผู้คงที่ปราศจากมลทินก็เสด็จมาถึง การต้อนรับยอมเป็นไป คน
เป็นอันมากประ โคมกลองเกรี มนุษย์และเทวดาต่างก็มีใจเบิกบาน
เปล่งเสียงสาธุการ เทวดาก็เห็นมนุษย์ มนุษย์ก็เห็นเทวดา มนุษย์
และเทวดาทั้งสองพวกนั้น พวกกันประนมอัญชลีเดินตามพระตถาคต
พวกเทวดาเอาดนตรีทิพย์มาประ โคม พวกมนุษย์เอาดนตรีมนุษย์มา
ประ โคม เดินตามพระตถาคตมาทั้งสองพวกทวยเทพผู้อยู่ในอากาศ
ต่างก็โปรยปรายดอกมณฑารพดอกปทุม ดอกปาริชาติทิพย์ ลงยัง
ทิศน้อยทิศใหญ่และโปรยลงซึ่งกระแจะจันทน์ และของหอมอย่างดี
ล้วนแต่เป็นของทิพย์ลงยังทิศน้อยทิศใหญ่ พวกมนุษย์ผู้ที่อยู่บน
พื้นดิน ก็โปรยดอกจำปา ดอกช้าน้ำว ดอกประคู้ ดอกกาละหิง
ดอกบุณฑก ดอกการกตลงยังทิศน้อยทิศใหญ่เราสหายผมแล้ว
เอาผ้าคารองและหนังสือถาดลงบนเปือกตม นอนคว่ำลง ณ
ที่นั้น ด้วยคิดว่า พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวก จงทรงเหยียบ
เราเสด็จไปเกิด อย่างทรงเหยียบเปือกตมนั่นเลย ชื่อนั้นจักเป็น
ประโยชน์แก่เรา เมื่อเรานอนอยู่ที่พื้นดิน ได้มีความคิดอย่าง
นี้ว่า เรา (มิได้) ประารณว่า วันนี้ พระพุทธเจ้าพึงทรงเสกเลิก

ของเราประโยชน์อะไรแก่เราด้วยเพศที่ใครๆ ไม่รู้จัก และด้วยการทำให้แจ้งซึ่งธรรม ณ ที่นี้ เราพึงบรรลุสัมพัญัตตญาณหลุดพ้นแล้ว พึงเปลื้องหมู่มืดัวพร้อมทั้งเทวดาให้หลุดพ้นเกิด ประโยชน์อะไร ด้วยเราผู้เป็นคนมีกำลังจะข้ามไปคนเดียวเล่า เราบรรลุสัมพัญัตตญาณได้ และจะช่วยหมู่มืดัวให้ข้ามได้เป็นอันมาก ด้วยอริการที่เราทำแล้วในพระพุทธเจ้านี้ เราตัดกระแสสงสารกำจัดภาพทั้ง ๓ ขึ้นสู่เรือคือธรรมแล้ว จักช่วยหมู่มืดัวพร้อมทั้งเทวดาให้ข้ามได้ พระพุทธที่บังกรผู้ทรงรู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับเครื่องบูชาประทับยืนอยู่เหนือศิระเรา ตรัสพระดำรัสว่า ท่านทั้งหลายจงชุกชุกถิลดาบสผู้มีตบะอันรุ่งเรืองนี้ เขาจักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลกในกัปอันประมาณมิได้แต่กัปนี้ พระตถาคตจินเจ้าพระองค์นั้น ผู้มีพระเกียรติยศมาก จักเสด็จออกจากพระนครกบิลพัสดุ์ อันนารีนรมย์ จักทรงบำเพ็ญความเพียรทำทุกกรกิริยา แล้วเสด็จไปประทับนั่งที่ควงไม้โพธิพลาณี โครธทรงรับข้ามรูปายาส ณ ที่นั่นแล้ว เสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา พระองค์เสวยข้ามรูปายาสที่ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วเสด็จดำเนินตามทางราบเรียบที่เขาตกแต่งไว้ไปที่ควงไม้โพธิพฤษ แต่แน่นทรงทำประทักษิณ โพธิมณฑลอันยอดเยี่ยมแล้ว จักตรัสรู้ที่ควงไม้อัสสัถตพฤษ พระมารดาบังเกิดเกล้าของพระตถาคต พระองค์นี้ จักมีพระนามว่ามายา พระบิดามีพระนามว่าสุทโธทนะ พระตถาคตนี้จักมีพระนามว่าโคดม พระตถาคตพระองค์นั้น จักมีพระอัครสาวกผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะมีจิตสงบระงับมันคงนามว่าโกณฑิละ และอุปติสสะ ภิกษุอุปัฏฐากมีนามว่าอานนท์ จักบำรุงพระพิชิตมารนี้ จักมีอัครสาวิกาสาวกผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะมีจิตสงบระงับ มันคง นามว่าเขมาและอุบลวรรณา ไม้โพธิของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ประชาชนเรียกว่าอัสสัถตพฤษ จิตตคฤหบดี หัตถกคฤหบดีชาวเมืองอาฬวี จักเป็นอุปัฏฐากผู้เลิศ นันทมารดาและอุตตราอุบาสิกา จักเป็นอุปัฏฐายิกาผู้เลิศ พระโคดมผู้มียศพระองค์นั้น จักมีพระชนมายุ ๑๐๐ ปี มนุษย์และเทวดาทั้งหลายได้ฟังพระพุทธดำรัสแล้ว ต่างก็เบิกบานใจกล่าวว่า ท่านผู้นี้จักเป็นหน่อพุทธางกูร หมู่มืดัวในหมื่นจักรวาลพร้อมทั้งเทวดา ต่างก็เปล่งเสียงโห่ร้องปรบมือ ร่าเริง ประนมอัญชลิตถายนมัสการว่า ถ้าเราทั้งหลายจักไม่ยินดีพระศาสนาของพระโลกนาถพระองค์นี้ เราทั้งหลายจักมีหน้าพร้อมต่อหน่อพุทธางกูรนี้ในอนาคต ถ้าเราทั้งปวงละพระพิชิตมารพระองค์นี้ เราทั้งปวงก็จักมีหน้าพร้อมต่อ

หน่อพุทธรังคนี่ในอนาคตเปรียบเหมือนมนุษย์ผู้จะข้ามแม่น้ำไม่
ยินดีทำน้ำเฉพาหน้า ไปยึดเอาทำน้ำข้างหลัง ข้ามแม่น้ำใหญ่
ฉะนั้น พระพุทธรูปที่ปึงกรผู้ทรงรู้แจ้งโลก ทรงสมควรรับเครื่องบูชา
ทรงประกาศกรรมของเราแล้ว ทรงยกพระบาทเบื้องขวาขึ้น พระ
สาวกของพระพิชิตมารที่อยู่ ณ ที่นั้น ได้ทำประทักษิณเราทุกๆ
องค์ เทวดา มนุษย์ อสูร ยักษ์ อภิวัตเราแล้วพากันกลับไป
ครั้งนั้น เมื่อพระพุทธรูปปึงกรผู้เป็นนายของโลก พร้อมด้วยพระ
สงฆ์สาวกล่วงคลองจักษุเราไป เราลุกขึ้นจากที่นอนแล้ว นั่งเข้า
สมาธิอยู่ เราสำราญใจด้วยความสุข เบิกบานใจด้วยปราโมทย์
และอิ่มใจด้วยปีติ นั่งเข้าสมาธิอยู่ในกาลนั้น ครั้งนั้น เรานั่งขัด
สมาธิแล้ว คิดอย่างนี้ว่า คิดอย่างนี้ว่า เราเป็นผู้มีความชำนาญใน
ฉน ถึงที่สุดแห่งภิกษุญาในหมื่น โลกธาตุ ฤาษีผู้เสมอเหมือนเรา
ไม่มี ในธรรมคือฤทธิไม่มีใครเสมอเรา เราได้สุขเหล่านี้ ขณะที่
เราเข้าสมาธิอยู่ เทวดาผู้สถิตอยู่ในหมื่นจักรวาล พากันเปล่งเสียง
ก็ยก้องว่า ท่านผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าแน่ นิमितเหล่านี้ ที่เคย
ปรากฏในขณะที่พระโพธิสัตว์ในปางก่อนนั่งเข้าสมาธิอันประเสริฐ
นิमितเหล่านี้ปรากฏในวันนี้ ความหนาวถึงความซาบซึ้ง และ
ความร้อนสงบ นิमितเหล่านี้ปรากฏในวันนี้ ท่านผู้นี้จักเป็น
พระพุทธเจ้าแน่ หมื่น โลกธาตุเสียบเสียง สงบเสียง นิमितเหล่านี้
ปรากฏในวันนี้ ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้าแน่ ลมพายุลมไม่พัด
แม่น้ำย่อมไม่ไหล นิमितเหล่านี้ปรากฏในวันนี้ ท่านผู้นี้จักเป็น
พระพุทธเจ้าแน่ ไม้ดอกพันธุไม้บกและพันธุไม้น้ำทุกชนิด ผลิดอก
ในขณะนั้น แม่วันนี้ดอกไม้เหล่านี้ก็บานทุกดอก ท่านผู้นี้จักเป็น
พระพุทธเจ้าแน่ ไม้เถาหรือไม้ต้น ย่อมผลัดผลในขณะนั้น แม้
วันนี้ไม้ผลทุกชนิดก็ผลัดผลในวันนี้ ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า
แน่ รัตนะทั้งที่อยู่ในอากาศและพื้นดินย่อมสว่างไสวในขณะนั้น
แม้วันนี้รัตนะเหล่านี้ก็สว่างไสว ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้าแน่
ดนตรีทั้งของมนุษย์และทิพย์ ย่อมประโคมในขณะนั้น แม้วันนี้
ดนตรีทั้งสองอย่างนั้นก็ประโคม ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้าแน่
ดอกไม้อันวิจิตรย่อมตกลงจากอากาศในขณะนั้น แม้วันนี้ดอกไม้
เหล่านี้ก็ปรากฏ ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้าแน่ มหาสมุทรย่อม
กระลอกคลื่น หมื่น โลกธาตุย่อมหวั่นไหว แม้วันนี้สิ่งทั้งสอง
นั้นก็มิเสียงกริ่งๆ อยู่ ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้าแน่ ไฟในนรก
หมื่นขุมย่อมดับในขณะนั้น แม้วันนี้ไฟนั้นก็ดับแล้ว ท่านผู้นี้จัก

เป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ พระอาทิตย์ย่อมปราศจากมลทิน ดาวทุกดวง
ย่อมปรากฏแจ่มจ้า แม้วันนี้พระอาทิตย์และดาวทุกดวงก็แจ่มจ้า
ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ โดยที่ฝนไม่ตกเลย น้ำในแม่น้ำก็
จืดในขณะนั้น แม้วันนี้แม่น้ำในแม่น้ำก็จืด ท่านผู้นี้จักเป็นพระ
พุทธรูปเจ้าแม่ หมู่คาวนักษัตรในท้องฟ้า ย่อมส่องแสงไฟโรจน์
พระจันทร์วันวิสาขฤกษ์แจ่มจ้า ท่านผู้นี้จะเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ ฐที่
อยู่และที่อยู่ตามซอก ย่อมออกจากที่อยู่ของตน แม้วันนี้ภูเหล่านั้น
ก็ออกมาพ่นพ่าน ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ สัตว์ทั้งหลายที่
ไม่ยินดีไม่มี ย่อมยินดีทั่วกัน ในขณะนั้น แม้วันนี้สัตว์ก็ยินดีทั่ว
กัน ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ โรคทุกชนิดเบาบางสงบ และ
ความหิวย่อมหายไป แม้วันนี้ก็ปรากฏอย่างนั้น ท่านผู้นี้จักเป็น
พระพุทธรูปเจ้าแม่ ในกาลนั้นราคะย่อมบางเบา โทสะและโมหะย่อม
เสื่อมคลาย แม้วันนี้ก็ปราศจากไปหมดสิ้น ท่านผู้นี้จักเป็นพระ
พุทธรูปเจ้าแม่ ในกาลนั้นภัยย่อมไม่มี แม้วันนี้ก็ปรากฏเช่นนี้ ด้วย
นิมิตนั้น เราทั้งหลายจึงรู้ว่า ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่
ฐที่ย่อมไม่ฟุ้งขึ้นเบื้องบน แม้วันนี้ก็ปรากฏเช่นนั้น ด้วยนิมิตนั้น
เราทั้งหลายจึงรู้ว่า ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ กลิ่นเหม็น
ย่อมปราศจากไป มีแต่กลิ่นหอมตระหลบไป แม้วันนี้ก็มีกลิ่นหอม
ตระหลบไป ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ เทวดาทั้งปวงย่อม
ปรากฏ เว้นแต่ที่ไม่มีรูป แม้วันนี้ก็ปรากฏทั้งหมด ท่านผู้นี้จักเป็น
พระพุทธรูปเจ้าแม่ ขณะนั้น นรกมีประมาณเท่าใด ก็ปรากฏหมด
เท่านั้น แม้วันนี้ก็ปรากฏทั้งหมด ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่
ในกาลนั้น หม้อไห บานประตู่ ภูเขา ย่อมไม่มีอะไรปิด แม้
วันนี้ก็เปิดโล่ง ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ การจุดและการ
อุบัติ ย่อมไม่มีในขณะนั้น แม้วันนี้ก็ปรากฏเช่นนั้น ท่านผู้นี้จัก
เป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ (นิมิตเหล่านี้ย่อมปรากฏ เพื่อประโยชน์แก่
การตรัสรู้ของสัตว์) ท่านจงบำเพ็ญเพียรให้มันเกิด อย่าถอยกลับ
จงก้าวไปข้างหน้า แม้เราทั้งหลายก็รู้ว่า จักได้เป็นพระพุทธรูปเจ้า
แม่ เราได้ฟังพระพุทธรูปคำรัส และคำของเทวดาในหมื่นโลก
ธาตุแล้วก็ยินดี ว่าเริง เบิกบานใจ ได้คิดอย่างนี้ในกาลนั้นว่า
พระพุทธรูปชินเจ้ามีพระวอจาไม่เป็นสอง มีพระวอจาไม่เปล่าประโยชน์
พระพุทธรูปเจ้าไม่ตรัสคำไม่จริง เราจักได้เป็นพระพุทธรูปเจ้าแม่ พระ-
คำรัสของพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐสุด ย่อมเที่ยงแท้แน่นอน เปรียบ
เหมือนก้อนดินที่โยนขึ้นไปในอากาศ ย่อมตกลงมาที่พื้นดินแน่นอน

ฉะนั้น (พระพุทธเจ้าไม่ตรัสคำไม่จริง เราจักได้เป็นพระพุทธเจ้าเป็น
แน่) พระคำรัสของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ย่อมเที่ยงแท้แน่นอน
เปรียบเหมือนสัตว์ที่ทั้งปวงต้องตายเป็นแน่ ฉะนั้น พระคำรัสของ
พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐสุด ย่อมเที่ยงแท้แน่นอน เปรียบเหมือนเมื่อ
ราตรีสิ้นไปพระอาทิตย์ขึ้นแน่ ฉะนั้น พระคำรัสของพระพุทธเจ้าผู้
ประเสริฐสุด ย่อมเที่ยงแท้แน่นอน เปรียบเหมือนราชสีห์เมื่อลุกจาก
ที่นอน ต้องบันดือสีหนาทแน่ ฉะนั้น พระคำรัสของพระพุทธเจ้าผู้
ประเสริฐสุดย่อมเที่ยงแท้แน่นอน เปรียบเหมือนสัตว์ทั้งหลายผู้
ไปถึงที่หมายแล้ว ย่อมปลงภาระอันหนักลง ฉะนั้น เอาละ เราจักค้น
หาพุทธการกธรรม จากข้างนี้ๆ ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำทั้งทิศน้อยทิศ
ใหญ่ตลอดทั่วธรรมธาตุ ในกาลนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นทานบารมี
เป็นข้อที่ ๑ ซึ่งเป็นทางใหญ่อันพระพุทธเจ้าทั้งหลายแต่ปางก่อน
ประพฤติกิจเจตนาตนเองว่า ท่านจงยึดบารมีข้อที่ ๑ นี้บำเพ็ญให้
มันก่อนท่านจงบำเพ็ญทานบารมีเกิด ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุ
โพธิญาณ ท่านเห็นยากทั้งชั้นต่ำ ปานกลางและชั้นสูงแล้ว จงให้
ทานอย่าให้เหลือ ดังหม้อที่เขาคว่าไว้ เปรียบเหมือนหม้อที่เต็ม
ด้วยน้ำ ผู้ใดผู้หนึ่งจับคว่ำลงแล้ว น้ำย่อมไหลออกหมด ไม่ขังอยู่
ในหม้อนั้น ฉะนั้น แต่พุทธธรรมจักมีเพียงเท่านั้นนั้นหามิได้ เรา
จักค้นหาธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป ในกาลนั้น
เมื่อเราค้นหาอยู่ ก็ได้เห็นศีลบารมีเป็นข้อที่ ๒ ที่พระพุทธเจ้าแต่
ปางก่อนทรงเสพอาศัย จึงเตือนตนเองว่า ท่านจงยึดบารมีข้อที่ ๒
นี้บำเพ็ญให้มันก่อนท่านจงบำเพ็ญศีลบารมีเกิด ถ้าท่านปรารถนาจะ
บรรลุโพธิญาณ ท่านจงบำเพ็ญศีลในภูมิ ๔ ให้บริบูรณ์ จงรักษาศีล
ในกาลทั้งปวง ดังจามรีรักษานหาง เปรียบเหมือนดังจามรียอม
รักษานหางอันคิดในที่ใดๆ ยอมตายในที่นั้น ไม่ยอมทำนหางให้
เสีย ฉะนั้น แต่พุทธธรรมจักมีเพียงเท่านั้นนั้นหามิได้ เราจักค้นหา
ธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป ในกาลนั้น เมื่อเรา
ค้นหาอยู่ก็ได้เห็นเนกขัมมบารมีเป็นข้อที่ ๓ ที่พระพุทธเจ้าแต่ปาง
ก่อนทรงเสพอาศัย จึงเตือนตนเองว่า ท่านจงยึดบารมีข้อที่ ๓
นี้บำเพ็ญให้มันก่อน ท่านจะบำเพ็ญเนกขัมมบารมีเกิด ถ้าท่าน
ปรารถนาจะบรรลุโพธิญาณ ท่านจงเห็นภพทั้งปวงดังเรือนจำ ท่านจง
มุ่งหน้าต่อเนกขัมมะ เพื่อหลุดพ้นไปจากภพ เปรียบเหมือนบุรุษที่
ถูกขังในเรือนจำ ได้รับทุกข์มานาน ย่อมไม่ยังความยินดีให้เกิดใน
เรือนจำนั้น แสวงหาความพ้นไป ฉะนั้น แต่พุทธธรรมจักมีเพียง

เท่านั้นห้ามมิได้ เราจักค้นหาธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณ
อย่างอื่นต่อไป ในกาลนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ได้เห็นปัญญาบารมี
เป็นข้อที่ ๔ ที่พระพุทธเจ้าแต่ปางก่อน ทรงเสพอาศัย จึงเตือนตน
เองว่า ท่านจงยึดบารมีที่ ๔ นี้บำเพ็ญให้มั่นก่อน ท่านจะบำเพ็ญ
ปัญญาบารมีเกิด ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุโพธิญาณ ท่านได้สอบถาม
คนมีปัญญาตลอดกาลทั้งปวง บำเพ็ญปัญญาบารมีแล้ว จักบรรลุ
สัมโพธิญาณได้ เปรียบเหมือนภิกษุ เมื่อเที่ยวภิกษา ไม่เว้นตระกูล
ต่ำ ปานกลางและสูงย่อมได้อาหารเครื่องเยียวยออัธภาพ ฉะนั้น
แต่พุทธธรรมจักมีเพียงเท่านั้นห้ามมิได้ เราจักค้นหาธรรมอันเป็น
เครื่องบ่มโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป ในกาลนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ก็
เห็นวิริยบารมีเป็นข้อที่ ๕ ที่พระพุทธเจ้าแต่ปางก่อนทรงเสพอาศัย
จึงเตือนตนเองว่าท่านจงยึดบารมีข้อที่ ๕ นี้บำเพ็ญให้มั่นก่อน
ท่านจงบำเพ็ญวิริยบารมีเกิด ถ้าท่านปรารถนาจะบรรลุโพธิญาณ
ท่านประคองความเพียรให้มั่นไว้ทุกภพ บำเพ็ญวิริยบารมีแล้ว จัก
บรรลุสัมโพธิญาณได้ เปรียบเหมือนสีหมฤคราช มีความเพียรไม่
ย่อหย่อนในที่นิ่งที่ขึ้นและที่เดินประคองใจไว้ทุกเมื่อ ฉะนั้น แต่
พุทธธรรมจักมีเพียงเท่านั้นห้ามมิได้ เราจักค้นหาธรรม อันเป็น
เครื่องบ่มโพธิญาณอย่างอื่นต่อไปในกาลนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ก็
เห็นขันติบารมีเป็นข้อที่ ๖ ที่พระพุทธเจ้าแต่ปางก่อนทรงเสพอาศัย
จึงเตือนตนเองว่า ท่านจงยึดบารมีข้อที่ ๖ นี้บำเพ็ญให้มั่นก่อน
ท่านมีใจแน่วแน่ในขันตินั้น จักบรรลุสัมโพธิญาณได้ ท่านจง
อดทนต่อคำยกย่องและคำดูหมิ่นทั้งปวง บำเพ็ญขันติบารมีเปรียบ
เหมือนแผ่นดินอดทนสิ่งที่เขาทิ้งลงทุกอย่างทั้งสะอาดและไม่สะอาด
ไม่แสดงความยินดีอินร้ายฉะนั้นแล้ว จักบรรลุสัมโพธิญาณได้ แต่
พุทธธรรมจักมีเพียงเท่านั้นห้ามมิได้ เราจักค้นหาธรรมอันเป็นเครื่อง
บ่มโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป ในกาลนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ก็ได้เห็น
สัจจบารมีเป็นข้อที่ ๗ ที่พระพุทธเจ้าแต่ปางก่อนทรงเสพอาศัย จึง
เตือนตนเองว่า ท่านจงยึดบารมีข้อที่ ๗ นี้บำเพ็ญให้มั่นก่อน ท่านมี
ใจแน่วแน่ในสัจจะนั้น จักบรรลุสัมโพธิญาณได้ ดาวประกายพุกฤษ์
เป็นดาวนพเคราะห์ ประจำอยู่ในมนุษย์โลกทั้งเทวโลก ไม่หลีกไป
จากทางเดิน ทุกสมัยฤดูหรือปี ฉันทใด แม้ท่านก็ฉันทนั้น อย่าหลีก
ไปจากแนวในสัจจะ บำเพ็ญสัจจบารมีแล้วจักบรรลุสัมโพธิญาณได้
แต่พุทธธรรมจักมีเพียงเท่านั้นห้ามมิได้ เราจักค้นหาธรรมอันเป็น
เครื่องบ่มโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป ในกาลนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่

ก็ได้เห็นอธิษฐานบารมีเป็นข้อที่ ๘ ที่พระพุทธเจ้าแต่ปางก่อนทรง
เสพอาศัย จึงเตือนตนเองว่าท่านจงยึดบารมีข้อที่ ๘ นี้บำเพ็ญให้
มันก่อน ท่านไม่หวั่นไหวในอธิษฐานบารมีนั้น จักบรรลุสัมโพธิญาณได้
ท่านจงเป็นผู้ไม่หวั่นไหวในการอธิษฐานในการทิ้งปวง บำเพ็ญ
อธิษฐานบารมี เปรียบเหมือนภูเขาหินไม่หวั่นไหว ตั้งมั่น ไม่
สะท้านสะเทือนเพราะลมจัด คงอยู่ในที่เดิม ฉะนั้นแล้ว จักบรรลุ
สัมโพธิญาณได้ แต่พุทธธรรมจักมีเพียงเท่านี้ นั่นหามิได้ เราจักค้น
หาธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป ในกาลนั้น เมื่อ
เราค้นหาอยู่ก็ได้เห็นเมตตาบารมีเป็นข้อที่ ๙ ที่พระพุทธเจ้าแต่ปาง
ก่อนทรงเสพอาศัย จึงเตือนตนเองว่า ท่านจงยึดบารมีข้อที่ ๙ นี้
บำเพ็ญให้มันก่อน ท่านจงเป็นผู้ไม่มีโกรธเคืองด้วยเมตตา ถ้าท่าน
ปรารถนาจะบรรลุสัมโพธิญาณ ท่านจงเจริญเมตตาให้เสมอกัน
ทั้งในสัตว์ที่มีประโยชน์ และไม่มีประโยชน์บำเพ็ญเมตตาบารมี
เปรียบเหมือนน้ำย่อมแผ่ความเย็น ชำระล้างมลทินธุลี เสมอกัน
ทั้งในคนดีและคนชั่ว ฉะนั้นแล้วจักบรรลุสัมโพธิญาณได้ แต่พุทธ
ธรรมจักมีเพียงเท่านี้ นั่นหามิได้ เราจักค้นหาธรรมอันเป็นเครื่อง
บ่มโพธิญาณอย่างอื่นต่อไป ในกาลนั้น เมื่อเราค้นหาอยู่ ก็ได้เห็น
อุเบกขาบารมีเป็นข้อที่ ๑๐ ที่พระพุทธเจ้าทรงเสพอาศัยจึงเตือนตน
เองว่า ท่านจงยึดบารมีข้อที่ ๑๐ นี้บำเพ็ญให้มันก่อน ท่านเป็นผู้มี
อุเบกขามั่นคงดังตราขึง จักบรรลุโพธิญาณได้ ท่านจงมีใจเที่ยงตรง
ดังตราขึงในสุขและทุกข์ในกาลทุกเมื่อ บำเพ็ญอุเบกขาบารมีเปรียบ
เหมือนแผ่นดินย่อมวางเฉย สิ่งที่เขาทิ้งลงทั้งที่ไม่สะอาดและสะอาด
ทั้งสองอย่าง เว้นจากความโกรธและความยินดี ฉะนั้นแล้ว จัก
บรรลุสัมโพธิญาณได้ ธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณ มีอยู่ในโลก
เพียงเท่านี้ นอกจากนี้ที่ยิ่งกว่านั้น ไม่มี ท่านจงตั้งมั่นอยู่ในธรรม
นั้นเถิด.

เมื่อเราพิจารณาเห็นธรรมเหล่านี้ พร้อมทั้งภาวะ กิจของตนและ
ลักษณะ พื้นปฐธานีในหมื่นจักรวาล ก็หวั่นไหวด้วยเดชแห่งธรรม
ปลุกข่มหวั่นไหวส่งเสียงร้อง เหมือนหีบอ้อยบีบอ้อย ฉะนั้น
เมตตนิคัลย่อมหวั่นไหว เหมือนล้อยนต์ใส่น้ำมัน ฉะนั้น บริษัท
ประมาณเท่าใด มีอยู่ในบริเวณรอบๆ พระพุทธเจ้าบริษัทในบริเวณ
นั้นหวั่นไหวอนชบอยู่ที่ภาคพื้นหมอน้ำหลายพันหม้อ หม้อข้าว
หลายพันหม้อ หม้อใส่กระแจะและหม้อเปรียงในที่นั้น กระทับกัน
และกันมหาชนหวาดเสียว สะอื้นกลัว ประหลาดใจ มีใจหวาดหวั่น

ประชุมกันแล้ว พวกเข้เข้าเฝ้าพระพุทธที่บึงกร ทูลถามว่าความดีงาม หรือความชั่วร้ายอะไรจักมีแก่โลก โลกทั้งปวงจักมีอันตรายหรือ ขอ พระองค์ผู้มีพระจักขุ โปรดบรรเทาอันตรายนั้นเถิด ในกาลนั้น พระพุทธที่บึงกรมหาณี ทรงชี้แจงให้มหาชนนั้นเข้าใจว่า ในการที่ แผ่นดินหวั่นไหวนี้ ท่านทั้งหลายจงเบาใจ อย่ากลัวเลย วันนี้ เรา พยากรณ์ผู้ใดจักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ผู้นั้นพิจารณาเห็น ธรรมที่พระพิชิตมารทรงเสพมาก่อน เมื่อผู้นั้นพิจารณาธรรมอันเป็น พุทธภูมิโดยไม่เหลือ เพราะเหตุนั้น ปรุพีในหมื่นโลกธาตุพร้อมทั้ง ในเทวโลก จึงหวั่นไหว ขณะนั้น มหาชนได้ฟังพระพุทธคำรัสแล้ว เย็นใจ ทุกคนพากันมาหาเราแล้ว ก็กราบไหว้อีก ในกาลนั้น เรา ยึดพระพุทธคุณ ทำใจให้มั่นคง ถวายนมัสการพระพุทธที่บึงกร แล้ว ลุกจากอาสนะ ขณะเมื่อเราลุกขึ้นจากอาสนะ ทวยเทพและ หม่อมมนุษย์ ก็พากันเอาดอกไม้ทิพย์และดอกไม้มนุษย์โปรยปรายลง อนึ่ง ทวยเทพและหม่อมมนุษย์นั้น ต่างก็อวยชัยให้พรสวัสดิว่า ท่าน ประรณากุมิอันใหญ่หลวง ขอให้ท่านได้ภูมินี้ตามประรณาเกิด เสนียดจัญไรทั้งปวงจงอย่ามี ความโศกและโรคจงอย่ามี อันตรายจง อย่ามีแก่ท่าน ขอให้ท่านได้บรรลุโพธิญาณอันอุดมเร็วพลัน ข้าแต่ ท่านผู้มีเพียรใหญ่ ท่านย่อมบานด้วยพุทธญาณ เปรียบเหมือนไม้ ดอกย่อมมีดอกบานในฤดูที่มาถึง ฉะนั้น ข้าแต่ท่านผู้มีเพียรใหญ่ ขอให้ท่านจงบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ ดังพระสัมพุทธเจ้าเหล่าใด เหล่าหนึ่งทรงบำเพ็ญฉะนั้นเถิด ข้าแต่ท่านผู้มีเพียรใหญ่ ขอให้ท่าน จงตรัสรู้ที่โพธิพฤกษ์ เหมือนหนึ่งพระสัมพุทธเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ตรัสรู้ที่โพธิมณฑลเถิด ข้าแต่ท่านผู้มีเพียรใหญ่ ขอให้ท่านจงประกาศ ธรรมจักร อย่างพระสัมพุทธเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่งทรงประกาศ ฉะนั้น เถิด ขอให้ท่านมีใจเต็มเปี่ยม รุ่งเรืองในหมื่นจักวาล เช่นพระจันทร์ เต็มดวง ส่องแสงสว่างในวันเพ็ญ ฉะนั้นเถิด ขอให้ท่านพ้นจาก โลก รุ่งเรืองด้วยศิริดังพระอาทิตย์พ้นจากราหูแผดแสงสว่างจ้า ฉะนั้นเถิด โลกพร้อมด้วยเทวโลก มาประชุมกันในสำนักของท่าน เปรียบเหมือนแม่น้ำทุกสายย่อมไหลมารวมลงยังทะเลหลวง ฉะนั้น ในกาลนั้น สุขเมธดาบสนั้น อันทวยเทพและหม่อมมนุษย์เหล่านั้น ชมเชย สรรเสริญแล้ว สมทานธรรม ๑๐ ประการ เมื่อจะบำเพ็ญ ธรรมเหล่านั้น ให้บริบูรณ์ จึงเข้าป่าใหญ่.

จบสุเมธกถา.

ในกาลนั้น มหาชนเหล่านั้น นิมนต์พระศาสดาพระนามว่า ที่บึงกร

ผู้เป็นนายของโลก พร้อมด้วยหมู่ภิกษุสงฆ์ ให้เสวยแล้ว ได้ถือ
เป็นสรณะ พระตถาคตผู้เฝ้าทวารบาล ทรงยังใครๆ ให้ตั้งอยู่ในสรณะ
พระตถาคตผู้เฝ้าทวารบาล ทรงยังใครๆ ให้ตั้งอยู่ในสรณคมน์ ทรงยัง
ใครๆ ให้ตั้งอยู่ในเบณสิล ทรงยังใครๆ ให้ตั้งอยู่ในศีล ๑๐ ทรง
ประทานสามัญผล คือ ผล ๔ อันสูงสุดให้แก่ใคร ทรงประทาน
ธรรมอันไม่มีธรรมอื่นเสมอ คือปฏิสัมภิทาให้แก่ใคร ทรงประทาน
สมบัติ อันประเสริฐ ๘ ให้แก่ใคร ทรงประทานวิชา ๓ อภิญญา
๖ ให้แก่ใคร มหามุนีย่อมตรัสสอนหมู่ชน ด้วยธรรมเครื่องประกอบ
นั้น พระศาสนาของพระโลกนาถ แผ่ไปกว้างขวางด้วยธรรมนั้น
พระศาสดาทรงพระนามว่า ทีปังกร มีพระหนุใหญ่ และพระกายงาม
ทรงช่วยให้คนหมู่มากข้ามไป ทรงเปลื้องให้พ้นทุกข์ พระมหามุนี
ทรงเห็นคนที่ควรให้ตรัสรู้ได้แม้ในแสน โยชน์ ก็เสด็จไปข้างหน้า
เดียว ทรงยังผู้นั้นให้ตรัสรู้ ในธรรมภิกษุสมัยครั้งที่ ๑ พระพุทธเจ้า
ผู้เป็นนายของโลก ทรงยังชนให้ตรัสรู้ร้อย โกฏิ ครั้งที่ ๒ เก้าสิบ
โกฏิ และธรรมภิกษุสมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก้วมณีเทพเก้าหมื่น โกฏิ
ในเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมในเทพพิภพพระพุทธที่ปังกรบรม
ศาสดาทรงประชุมพระสาวก ๓ ครั้ง การประชุมครั้งที่ ๑
มีพระสาวกแสน โกฏิ เมื่อพระพิชิตมาร ประทับอยู่ในที่
วิเวก ที่ยอดเขานารทะอีก พระชีนาสพผู้ปราศจากมลทินร้อย โกฏิ
มาประชุมกัน สมัยใด พระมหามุนีมหาวิระเจ้า ทรงปวารณาพรรษา
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เก้าหมื่น โกฏิ ที่ยอดเขาสุททันะ สมัยนั้น เรา
เป็นชฎิลผู้มีตบะอันรุ่งเรือง รู้จบอภิญญา ๕ เหาะไปในอากาศได้
ธรรมภิกษุสมัยได้มีแก้วมณีและมนุษย์สองแสน ธรรมภิกษุสมัยในครั้งที่
๑ และครั้งที่ ๒ คณนันทมิได้ ในกาลนั้น พระศาสนาของ
พระผู้มีพระภาคที่ปังกรแผ่ไพศาล มีคนมาก เจริญแพร่หลายบริสุทธิ
สะอาด ภิกษุสงฆ์สี่แสน ล้านได้อภิญญา ๖ มีฤทธิ์มาก แวดล้อม
พระผู้มีพระภาคที่ปังกร ผู้ทรงรู้แจ้งโลกในกาลทั้งปวง สมัยนั้น
ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ไม่ได้บรรลุอรหัตเป็นพระเสขะ ละภพมนุษย์
ไป ชนเหล่านั้นย่อมถูกรหา พระศาสนาแพร่หลาย งดงามด้วย
พระอรหันตชีนาสพ ผู้คงที่ ปราศจากมลทิน ในกาลทั้งปวง พระนคร
ชื่อรัมมวดี พระชนกนาถของพระที่ปังกรบรมศาสดาเป็นพระมหา
กษัตริย์ ทรงพระนามว่าสุเทพ พระชนนีทรงพระนามว่า สุเมธา
พระพิชิตมารทรงครอบครองอาคารสถานอยู่หมื่นปี ทรงมีฝูงหงส์
นกกระเรียน นกยูงมากมาย มีปราสาทอันประเสริฐ ๓ ปราสาท

มีนางสนมনারีก้านลิ้น ๓ แขน ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมหาลีพระนามว่าปทุมมา พระราชโอรสพระนามว่าอุสภขันธ์กุมาร
พระองค์ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการแล้ว เสด็จออกผนวชด้วยคชสาร-
ยานพระที่นั่งคัน ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม ครั้นทรง
ประพฤติปธานจริยาแล้ว ก็ได้ตรัสรู้พระสัมโพธิญาณ พระมหารามูนิ
ที่ปิงการ มหาวิรชินเจ้าอันพรหมทูลอารานาแล้ว ทรงประกาศพระ-
ธรรมจักร แล้วประทับอยู่ในนันทารามประทับนั่งที่ควางไม้ซีก ทรง
ปราบปรามเดียรถีย์ ทรงมีพระสุมงคลเถระ และพระติสสเถระเป็น
พระอัครสาวก มีพระเถระชื่อว่าสาเกตเป็นอุปัฏฐากมีพระนันทาเถรี
และพระสุนันทาเถรี เป็นพระอัครสาวิกามีโพธิพฤกษ์ของพระองค์
มหาชนเรียกว่า ปิปผลิ ทรงมีอุบาสกชื่อ ตปุสสะ และภัลลิกะ
เป็นอัครอุปัฏฐาก นางสิริมา และ นางโสณา เป็นอุปัฏฐายิกา
พระมหารามูนิที่ปิงกร สูง ๘๐ ศอก ทรงงดงามดั่งไม้ประจำทวีป
เหมือนพญารังกำลังดอกบาน พระองค์มีพระรัศมีแผ่ชานออก ๑๐
โยชน์ โดยรอบ พระองค์ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่หลวง มีพระชนมายุ
แสนปี ทรงดำรงอยู่นานเพียงนั้น ทรงประกาศธรรมให้รุ่งเรือง
ช่วยบุคคลให้พ้นวิภูสงสาร ไปเป็นอันมาก พระองค์เองทรงรุ่งเรือง
ดั่งกองไฟ แล้วเสด็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก พระฤทธิยศ-
บริวาร และจักรรัตนที่พระยุคลบาท หายไปหมดทุกอย่าง สังขาร
ทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระที่ปิงกรชินศาสดา เสด็จนิพพาน ณ
นันทารามพระสถูปของพระองค์ที่นันทารามนั้น สูง ๓๖ โยชน์ พระ
สถูปบรรจุมณี จิวร และบริวารและเครื่องบริโภคนของพระองค์
ตั้งอยู่ที่ควางไม้โพธิพฤกษ์ในกาลนั้นสูง ๓ โยชน์.

จบที่ปิงกรพุทธวงศ์ ที่ ๑

โกณฑัญญะพุทธวงศ์ ที่ ๒

ว่าด้วยพระประวัติพระ โกณฑัญญะพุทธเจ้า

[๓] สมัยต่อมาจากพระพุทธที่ปิงกร พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า
โกณฑัญญะ เป็นนายกของโลก ทรงพระเดชไม่มีที่สุด มีพระยศ
นับมิได้ ประมาณไม่ได้ ยากที่จะรู้ พระองค์มีขันติเปรียบด้วยถน
มีศีลเปรียบด้วยสาคร มีสมาธิเปรียบด้วยเขาสุมรุ มีญาณเปรียบ
ด้วยอากาศ ทรงประกาศอินทรีย์ พละ โพชฌงค์ มรรคและอริยสัจ
ในกาลทุกเมื่อ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพสัตว์ เมื่อพระพุทธ-
โกณฑัญญะ ผู้เป็นนายกของโลกทรงประกาศธรรมจักรธรรมมาภิสมัย
ครั้งที่ ๑ ได้มีแก้วมุนีและเทวดาแสนโกฏิ ต่อแต่นั้นเมื่อทรง

แสดงพระธรรมเทศนาในสมาคมมนุษย์และเทวดา ธรรมากิสมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่นมนุษย์และเทวดาเก้าหมื่นโกฏิ ในเมื่อทรงแสดงธรรม ย่ำยีพวกเดียรถีย์ ธรรมากิสมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่เทวดาและมนุษย์ แปดหมื่นโกฏิ พระพุทธโณชัญญะผู้แสวงหาคุณอันใหญ่หลวง ทรงประชุมพระสาวกจีณาสพ ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบครั้งที่ ๓ ครั้ง การประชุมครั้งที่ ๑ มีพระสาวกแสนโกฏิ ครั้งที่ ๒ พันโกฏิ ครั้งที่ ๓ เก้าสิบโกฏิ สมัยนั้นเราเป็นพระมหากษัตริย์พระนามว่า วิชิตาวิ เป็นใหญ่ในแผ่นดิน โดยมีสมุทราสารเป็นขอบเขต เรา นิมนต์พระสงฆ์สาวกผู้ปราศจากมลทิน ผู้แสวงหาคุณใหญ่ พร้อม ด้วยพระศาสดาผู้เป็นนาถะชั้นเลิศของโลก ให้ฉันภัตตาหารอย่างดี แม้พระพุทธโณชัญญะผู้เป็นนายกของโลกพระองค์นั้น ก็ทรง พยากรณ์ว่าผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ... ช้ำแม่ น้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว ยังจิตให้เลื่อมใสอย่าง ยิ่ง เราเมื่อจะยังประโยชน์นั้นให้สำเร็จ ได้ถวายราชสมบัติอันใหญ่ หลวงแก่พระพิชิตมาร ครั้นแล้วก็ออกบวชในสำนักของพระองค์ เราได้เล่าเรียนพระสูตรพระวินัย อันเป็นนวัคคตฤคศาสน์ทั้งปวง แล้ว ทำพระศาสนาของพระพิชิตมารให้รุ่งงาม เราเป็นผู้ไม่ประมาท ในคำสั่งสอนของพระองค์ทั้งเวลานั่ง ยืน และ เดิน ถึงความสำเร็จ ในอภิญญาแล้วได้ไปยังพรหมโลก พระนครชื่อ รัมมวดี พระมหา กษัตริย์ พระนามว่า สุนันทะ พระนางสุชาดา เป็นพระชนกชนนี ของพระพุทธโณชัญญะ ผู้แสวงหาคุณใหญ่หลวงพระองค์ประทับ อยู่ ณ ท่ามกลางเรือนสองหมื่นปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๑ ปราสาทชื่อ รุจิ สุรุจิ และสุกะ ทรงมีพระสนมนารีกำนัลใน สามแสน ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมหาลีพระนามว่า รุจิเทวี พระราชโอรสพระนามว่าชีวิตเสน พระองค์ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยรถราชยาน ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม พระพุทธโณชัญญะมหาวิรเจ้าผู้อุดมกว่าสัตว์อันพรหมทูต อารธนาแล้วทรงประกาศพระธรรมจักรแก่เทวดาและมนุษย์ในป่า มหาวัน พระองค์ทรงมีพระภัทเทระและพระสุภัทเทระเป็นอัคร- สาวก มีพระเถระนามว่า อนุรุทธะเป็นอุปัฏฐาก มีพระติสสาเถรี และพระอุปติสสาเถรีเป็นอัครสาวิกา มีไม้สาละต้นงามเป็น ไม้โพธิ์ ตรัสรู้ โสณอุบาสกและอุปโสณอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก นันทา อุบาสิกา และสิริมาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระมหามุนี พระองค์นั้น สูง ๘๘ ศอก ทรงงามดั่งพระจันทร์ และเหมือน

พระอาทิตย์ในเวลาเที่ยง ในขณะที่ สัตว์ทั้งหลายอายุแสนปี
พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุอยู่เท่านั้น ทรงช่วยให้หมู่น้ำพัน
วิภูสงสาร ได้มากมาย พื้นเมฆนิงามวิจิตร ไปด้วยพระจีนาสพผู้
ปราศจากมลทิน พระองค์ย่อมงามด้วยพระจีนาสพเหมือนท้องฟ้า
ย่อมงามด้วยหมู่ดาว ฉะนั้น พระมหานาคแม่เหล่านั้นมีคุณอัน
ประมาณไม่ได้ นับไม่ถ้วน ยากที่จะรู้ได้ ท่านผู้ทรงยศเหล่านั้น
นิพพานแล้วเหมือนแสงสายฟ้าตก พระพิชิตมารมีพระฤทธิ์ไม่มีที่
เปรียบ มีสมาธิอันพระญาณอบรมทุกอย่างหายไปหมดสิ้น สังขาร
ทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระโกณฑัญญพุทธเจ้าผู้ทรงศิริเสด็จนิพพาน
ที่นั่นทาราม พระเจดีย์ของพระองค์สูง ๗ โยชน์ เขาสร้างไว้ที่
นั่นทารามนั้น.

จบ โกณฑัญญพุทธวงศ์ที่ ๒

มังคลพุทธวงศ์ที่ ๑

ว่าด้วยพระประวัติพระมังคลพุทธเจ้า

[๔] สมัยต่อมาจากพระ โกณฑัญญะ มีพระพุทธรูปพระนามว่ามังคล ทรง
กำจัดความมืดในโลกแล้ว ทรงชุบเพลิงคือ พระธรรมสว่างไสว
พระองค์มีพระรัศมีไม่มีอะไรเปรียบปาน ยิ่งกว่าพระพิชิตมารอื่นๆ
ทรงกำจัดรัศมีพระจันทร์และพระอาทิตย์ ส่องแสงไฟโรจน์ในหมื่น
จักวาล แม้พระพุทธรูปพระองค์นั้นก็ทรงประกาศจุดสังฆธรรมอัน
ประเสริฐสุด เทวดาและมนุษย์ได้ตั้งมรสาสังฆธรรมแล้ว ย่อมบรรเทา
ความมืดคือได้ ในคราวที่พระองค์ทรงบรรลุพระโพธิญาณ อันไม่มี
อะไรเปรียบแล้ว ทรงแสดงธรรมครั้งแรก ธรรมาสัมมัยครั้งที่ ๑
ได้มีแก่สัตว์แสน โกลิ พระพุทธรูปทรงแสดงธรรมที่พิภพของท้าว
สักกะจอมอสูร ครั้งนั้น ธรรมาสัมมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่ทวยเทพ
แสน โกลิ ในกาลเมื่อพระเจ้าจักรพรรดิ พระนามว่า สุนันทะ
เสด็จเข้าไปเฝ้าพระสัมพุทธเจ้าทรงตีกลองธรรมเถรีอันประเสริฐสุด
และครั้งนั้น บรโหหารของพระเจ้าสุนันทะ มีประมาณเท่าสิบล โกลิ
ครั้งที่ ๒ พระสาวกมาประชุมกันแสน โกลิ ครั้งที่ ๓ พระสาวก
มาประชุมกันเท่าสิบล โกลิ การประชุมครั้งนั้น ล้วนแต่พระจีนาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน สมัยนั้น เราเป็นพราหมณ์มีนามว่าสุรจิ เป็น
ผู้เล่าเรียน ทรงมนต์ รู้จบไตรเพท เราได้เข้าเฝ้าพระศาสดาพระองค์
นั้น ได้ถึงพระองค์เป็นสรณะและได้บูชาพระสงฆ์ อันมีพระสัม-
พุทธเจ้าเป็นประมุขด้วยของหอมและดอกไม้ อังคาสด้วยน้ำนมโค
จนล้าราญพระทัย แม้พระพุทธรูปผู้อุดมกว่าสัตว์พระองค์นั้น ก็

พยากรณ์เราว่า ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก

..... ข้ามน้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้

ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว ยังจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง เรา
อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ให้ยิ่งขึ้น ครั้งนั้น เราออก
พูนปีติ เพื่อบรรลुสัมโพธิญาณอันประเสริฐ จึงถวายเรือนของเรา
แก่พระพุทธเจ้า แล้วออกบวชในสำนักของพระองค์ เราเล่าเรียน
พระสูตรและพระวินัย อันเป็นสัตตศาสนมืองค์ ๘ ประการแล้ว
ทำพระศาสนาของพระชินเจ้าให้งาม ครั้งนั้น เราเป็นผู้ไม่ประมาท
เจริญพรหมวิหารภาวนา ถึงที่สุดในอภิญญาแล้วได้ไปยังพรหมโลก
พระนครชื่อว่าอุตระพระมหากษัตริย์พระนามว่าอุตระ เป็นพระชนก
ของพระมวงคลบรมศาสดาพระชนนีพระนามว่า อุตรา พระองค์ทรง
ครอบครองอาคารสถานอยู่เก้าหมื่นปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ
๓ ปราสาท ชื่อว่ายสวา สุจิมาและสิริมา มีพระสนมনারีกำนัล
ในสามหมื่นนาง ล้วนแต่ประดับประดาสวยงาม พระมหาลีพระ-
นามว่ายสวดี พระราชโอรสพระนามว่าสิวละ พระชินเจ้าทรงเห็น
นิมิตร ๕ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยอัสสวราชยานคัน ทรง
บำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม พระมวงคลมหาวิรเจ้าผู้เป็นนายก
ของโลกอุคมกว่าสัตว์ อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศ
พระธรรมจักร พระองค์มีพระสุเทวเถระและพระธรรมเสนเถระเป็น
อัครสาวก พระเถระชื่อปาลิตะ เป็นอุปัฏฐากพระสิวละเถรีและพระ-
อโศกาเถรีเป็นอัครสาวิกา ไม้โพธิ์ของพระผู้มีพระภาคนั้น เรียก
กันว่าต้นกาคะทิง นันทอุบาสก และวิสาขอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
อนุพอุบาสิกาและศุมนอุบาสิกาเป็นอุปัฏฐายิกา พระมวงคลมหามุนี
สูง ๘๐ สอก พระรัศมีแผ่ช่านออกจากพระองค์ ไปไกลหลายแสน
โลกธาตุในขณะนั้น มนุษย์มีอายุเก้าหมื่นปี พระองค์ทรงดำรง
พระชนมายุอยู่เท่านั้น ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้นวัฏสงสารได้มาก
มาย สาวกของพระองค์ใครๆ ไม่สามารถจะนับได้ ฉะนั้น
ครั้งนั้น พระสัมพุทธมวงคลผู้เป็นนายกของโลก ทรงดำรงพระชน
มายุอยู่เพียงนั้น ในพระศาสนาของพระองค์ไม่มีการตายอย่างคนมี
กิเลสเลย พระองค์ผู้ทรงยศใหญ่ทรงชูดวงไฟคือพระธรรมสว่างจ้า
ทรงช่วยมหาชนให้ข้ามพ้นวัฏสงสาร ทรงรุ่งเรืองเหมือนดาวธุมเกต
แล้วเสด็จนิพพาน ทรงแสดงสภาวะแห่งสังขาร ในมนุษย์โลก
พร้อมทั้งเทวโลก ทรงรุ่งเรืองเหมือนกองไฟ แล้วเสด็จเข้านิพพาน
เหมือนพระอาทิตย์อัสดงคต ฉะนั้น พระพุทธมวงคลเสด็จปรินิพพาน

ที่พระราชอุทยานชื่อเวสสระ พระสถูปของพระองค์สูง ๓๐ โยชน์
ประดิษฐานอยู่ในพระราชอุทยานนั้น.

จบมังคลพุทธวงศ์ที่ ๓

สุมนพุทธวงศ์ที่ ๔

ว่าด้วยพระประวัติพระสุมนพุทธเจ้า

[๕] ในสมัยต่อมาจากพระพุทธมงคล มีพระพุทธเจ้าพระนามว่าสุมนะ
ไม่มีใครเสมอเหมือนโดยธรรมทั้งปวง อุดมกว่าสรรพสัตว์ ครั้งนั้น
พระศาสดาทรงตีกลองอมฤตเกริในเมฆลบุรี พระศาสนาของพระ
องค์มีองค์ ๕ ประกอบด้วยธรรมอันขาว พระศาสดาพระองค์นั้น
ทรงชำระกิเลสแล้ว ทรงบรรลुकัมโปธิญาณอันอุดม ทรงสร้างนคร
คือ พระสัทธรรม เป็นเมืองประเสริฐสุด ทรงสร้างถนนใหญ่
คือ สติปัญญาอันเลิศล้ำ ไม่มีอะไรคั่น ไม่คด เป็นถนนตรง
ไพบุลย์ กว้างขวาง ทรงลาดสามัญผล ๕ ปฏิสัมภिता ๔ อภิญา
๖ และสมบัติ ๘ ไว้บนถนนนั้น ชนเหล่าใดเป็นผู้ไม่ประมาท
ประกอบด้วยหิริและความเพียร ชนเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมถือเอา
คุณอันประเสริฐนี้ได้ตามสบาย พระศาสดาทรงรื้อขนมหาชนขึ้นด้วย
โยชธรรมนั้นอย่างนี้ ทรงยังเทวดาและมนุษย์แสน โภกให้ตรัสรู้ใน
ครั้งแรก ในกาลเป็นที่ทรงแสดงธรรมครั้งที่ ๒ ที่พระมหาวิรุเจ้า
ตรัสสอนหมู่เดียริศย์ เทวดาและมนุษย์แสน โภกให้ตรัสรู้ธรรม
ในกาลเมื่อเทวดาและมนุษย์ผู้พร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกันมาทูลถาม
ปัญหาโรธ อันเป็นความสงสัยแห่งใจ ในการทรงแสดงธรรม
เครื่องแสดงโรธแม้ครั้งนั้น ธรรมากิสมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่เทวดา
และมนุษย์เก้าหมื่น โภก พระสุมนบรมศาสดาทรงมีการประชุม
พระสาวกชีณาสพผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบครั้งที่ ๓ ครั้ง เมื่อพระ
ผู้มีพระภาคทรงจำพรรษาแล้ว ในวันสังฆปวารณา พระตถาคตทรง
ปวารณาพร้อมด้วยพระสาวกแสน โภก ต่อแต่นั้นในการประชุมที่
ภูเขาทองอันสุขอร่ามพระสาวกมาประชุมกันครั้งที่ ๒ เก้าหมื่น โภก
ในกาลเมื่อทำวสัฏกเทวราชเสด็จเข้าเฝ้า เพื่อทรงเยี่ยมพระพุทธเจ้า
พระสาวกมาประชุมกันครั้งที่ ๓ แแปดหมื่น โภก สมัยนั้นเราเป็น
พยานคราขมีฤทธิ์มาก มีนามชื่อว่าอตุละ เป็นผู้ก่อสร้างกุศล
เจริญขึ้น ครั้งนั้น เราพร้อมด้วยหมู่ญาติออกจากนาคพิภพ เอาดนตรี
ทิพย์ไปบรรเลงบูชาพระพิชิตมารพร้อมด้วยพระสงฆ์ ถวายข้าวน้ำให้
พระสงฆ์สาวกแสน โภก ฉันทนเพียงพอ แล้วถวายผ้าเฉพาะรูปละคู่
ได้เข้าถึงพระพิชิตมารกับทั้งพระสงฆ์นั้นเป็นสรณะ แม้พระสุมน-

พุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลกพระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์เราว่าจักได้
เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ข้ามน้ำใหญ่
ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว ยังจัดให้เลื่อมใส
อย่างยิ่ง เราอธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมีให้ยิ่งขึ้น พระมหา-
กษัตริย์พระนามว่าสุทัตตะ เป็นพระชนกของพระสุมนบรมศาสดา
พระชนนีพระนามว่าสิริมา พระองค์ทรงครอบครองอาณาจักรอยู่
เก้าพันปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๑ ปราสาท ชื่อว่าจันทะ
สุจันทะและวรุณสะ มีพระสมณนารีก้านัดในหกล้านสามแสนนาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมหาลีพระนามว่าวรุณสกี พระราช
โอรสพระนามว่าอนุโปโม พระพิชิตมารทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงเสด็จออกผนวชด้วยพระยาขสาชยานพระที่นั่งต้น ทรงบำเพ็ญ
เพียร ๑๐ เดือนเต็ม พระมหาวิรุณเจ้าผู้เป็นนายกของโลก อัน
พรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ เมฆลนคร
อันเป็นเมืองประเสริฐสุด พระองค์ทรงมีพระสรณเถระ และพระ-
ภาวีตตเถระเป็นพระอัครสาวก ทรงมีพระเถระนามว่าอุเทนเป็น
พระพุทธอุปัฏฐาก พระโสณเถรีและพระอุโปโสณเถรีเป็นพระ-
อัครสาวิกา แม้พระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือนพระองค์นั้น
ก็ได้ตรัสรู้ที่คางไม้กาคะทิง วรุณอุบาสกและสรณอุบาสกเป็นอัคร
อุปัฏฐากจากอุบาสิกาและอุปจาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระ-
พุทธเจ้าพระองค์นั้น พระองค์สูง ๘๐ ศอก มีพระรัศมีเปล่งปลั่งดัง
ทองคำล้ำค่า ส่องสว่างจ้าไปในหมื่นโลกธาตุ ขณะนั้น มนุษย์มีอายุ
เก้าหมื่นปี พระองค์ดำรงพระชนมายุอยู่เท่านั้น ทรงช่วยหมู่ชนให้
ข้ามพ้นวิภวสงสาร ได้มากมาย พระสัมพุทธเจ้าทรงช่วยคนที่ควรข้าม
ให้ข้าม ทรงช่วยคนที่ควรตรัสรู้ให้ตรัสรู้ แล้วเสด็จปรินิพพาน
เหมือนพระจันทร์ดับ พระชีนาสพเหล่านั้น และพระพุทธเจ้าผู้ไม่
มีใครเปรียบพระองค์นั้น แสดงรัศมีอันไม่มีอะไรเสมอเหมือนแล้ว
นิพพาน ญาณและรัตนตรัยอันไม่มีอะไรเทียบเคียงเหล่านั้นหายไป
หมดสิ้น สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระสุมนพุทธเจ้าผู้ทรงยศ
เสด็จนิพพาน ณ อังคาราม พระสถูปของพระองค์สูง ๔ โยชน์
ประดิษฐานอยู่ ณ อังคารามนั้นแล.

จบสุมนพุทธวงศ์ที่ ๕

เรวัตพุทธวงศ์ที่ ๕

ว่าด้วยประวัติพระเรวัตพุทธเจ้า

[๖] สมัยต่อมาจากพระพุทธเจ้าพระนามว่า สุมนะ พระพิชิตมารพระนาม

ว่าเรวตะ เป็นนายของโลก มีพระคุณสูงสุดไม่มีใครเปรียบเทียบ
เสมอ แม้พระองค์อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ก็ทรงประกาศธรรม
กำหนดด้วยขันธและธาตุที่ใครๆ ยังมิได้ประกาศ ในภพน้อยใหญ่
ในกาลที่พระองค์ทรงแสดงธรรม ธรรมาสัมมัยมี ๑ ครั้ง ธรรมาสัมมัย
ครั้งที่ ๑ จะพึงกล่าวโดยคำนวณไม่ได้ ในกาลเมื่อพระเรวตะ
มหายานี้ ทรงสั่งสอนแนะนำพระเจ้าอรินทมหาราช ธรรมาสัมมัยครั้งที่
๒ ได้มีแก่นมนุษย์และเทวดาพัน โกฎิ พระนราสกลเสด็จออกจาก
ที่เรือน ๗ วัน ทรงสั่งสอนแนะนำมนุษย์และเทวดาในผลชั้นสูง
ร้อย โกฎิ พระเรวตะบรมศาสดา ทรงมีการประชุมพระภิกษุจีนาสพ
ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบ คงที่ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระภิกษุที่มา
ประชุมกันล่วงทางที่จะนับได้ ครั้งที่ ๒ พระภิกษุที่มาประชุมกัน
แสน โกฎิ ในกาลเมื่อพระองค์ผู้ไม่มีใครเสมอด้วยพระปัญญา ทรง
ประกาศธรรมจักรแล้ว ทรงประจวบจวนจะเสด็จนิพพาน ครั้งนั้น
พระภิกษุผู้จีนาสพที่มาเฝ้าพระมหายานี้ เพื่อทูลถามอาการประจวบ
ประชุมกันเป็นครั้งที่ ๓ แสน โกฎิ สมัยนั้นเราเป็นพราหมณ์นามว่า
อดิเทพ ได้เข้าไปเฝ้าพระเรวตะพุทธเจ้าแล้ว ถึงพระองค์เป็นสตรณะ
ได้ชมเขยศีล สมานิและพระปัญญาคุณอันยอดเยี่ยมของพระองค์
แล้วได้ทูลถวายจีวรแก่พระองค์ตามกำลัง แม้พระเรวตะพุทธเจ้าผู้เป็น
นายของโลก พระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์เราว่า ผู้นี้จักได้เป็น
พระพุทธเจ้าในโลก ข้ามน้ำใหญ่
ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว ยังจิตให้เลื่อมใส
อย่างยิ่ง เราอธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ให้ยิ่งขึ้น แม้
ครั้งนั้น เราระลึกถึงพระพุทธานุภาพธรรมนั้น แล้วตามเพิ่มพูนว่า
เราจักนำมาซึ่งธรรมนั้นอันเป็นธรรมที่เราปรารถนายิ่ง พระนครชื่อว่า
สุขัญญกะ พระมหากษัตริย์พระนามว่าวิบุละ เป็นพระชนกของ
พระเรวตะบรมศาสดา พระนางวิบุลาเป็นพระชนนี พระองค์ทรง
ครอบครองอณาจักรอยู่ ๖,๐๐๐ ปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๓
ปราสาท ชื่อสุทสนะ รัตนคมิ และอวพะ ตกแต่งสวยงาม
เกิดเพราะบุญกรรม ทรงมีพระสนมมารีกำนัลในสาม โกฎิสแสน-
นาง ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมหาลีพระนามว่าสุทสนา
พระโอรสพระนามว่าวรุณ พระพิชิตมารทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงเสด็จออกผนวชด้วยรถอันเป็นราชยานที่นั่งคัน ทรงบำเพ็ญเพียร
อยู่ ๗ เดือนเต็ม พระเรวตะมหาวิโรชินเจ้าผู้เป็นนายของโลก อัน
พรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศธรรมจักร ประทับอยู่ ณ วร-

ณาราม พระองค์ทรงมีพระวรุณเถระและพระพรหมเทวเถระเป็น
พระอัครสาวก พระเถระชื่อสัมภวะเป็นพุทธอุปัฏฐาก พระภัททาเถรี
พระสุภัททาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา แม้พระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอ
เหมือนพระองค์นั้น ก็ได้ตรัสรู้ที่ควงไม้กาคะทิง วรุณอุบาสกและ
สรกอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก นางปาลาอุบาสิกาและนางอุปปาลา
อุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นมีพระองค์สูง
๘๐ ศอก ทรงเปล่งปลั่งพระรัศมีสว่างไสวไปทั่วทิศ ดังพระอาทิตย์
อุทัย ฉะนั้น พระรัศมีอันเป็นระเบียบสว่างไสว ที่เกิดในพระพุทธ-
สรีระแผ่ไปโยชน์หนึ่งโดยรอบ ทั้งกลางวันและกลางคืน ในขณะที่
นั้น มนุษย์มีอายุหกหมื่นปี พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุเท่านั้น
ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้นวัฏสงสารได้เป็นอันมาก ทรงแสดงกำลัง
พระพุทธเจ้าแล้ว ประกาศอมตธรรมในโลก ไม่ทรงมีอุปทานเสด็จ
นิพพาน เพราะสิ้นความถือมั่นว่าเป็นผู้เลิศ ทรงมีพระวรกายมีรัศมี
ดังแก้ว พระธรรมก็ไม่มียะไรเหมือน หายไปหมดทุกอย่าง สังขาร
ทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระเวทพุทธเจ้าผู้ทรงยศ มีพระปัญญามาก
เสด็จนิพพานแล้ว พระธาตุของพระองค์แผ่ไปกว้างขวางในประเทศ
นั้นๆ ฉะนี้แล.

จบเวทพุทธวงศ์ที่ ๕

โสภิตพุทธวงศ์ที่ ๖

ว่าด้วยพระประวัติพระโสภิตพุทธเจ้า

[๗] สมัยต่อมาจากพระเวทพุทธเจ้า มีพระพุทธเจ้าพระนามว่าโสภิต
เป็นนายกของโลก ทรงมีพระทัยมั่นคงสงบระงับไม่มีใครเสมอ
ไม่มีบุคคลเปรียบ พระองค์ทรงกลับพระทัย (ไม่พอพระทัย) ใน
พระราชวังของพระองค์ ทรงบรรลุปุทธิญาณ ประกาศพระธรรมจักร
อย่างเดียว ในระหว่างเบื้องบนตลอดถึงอเวจินรก และเบื้องต่ำ
ตลอดถึงภวัคคพรหมนี้ เป็นบริษัทเดียวกันในการทรงแสดงธรรม
พระสัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระธรรมจักรแก่บริษัทนั้น โดยจะนับ
ผู้ได้ตรัสรู้ธรรมครั้งแรกพึงกล่าวไม่ได้ เบื้องหน้าแต่นั้น เมื่อทรง
แสดงธรรมในสมามคมของมนุษย์และเทวดา ธรรมากิสมัยครั้งที่ ๒
ได้มีแก่มนุษย์และเทวดาเก้าหมื่น โภกฏี ในกาลนั้น พระบรมกษัตริย์
พระนามว่าชยเสนะ รับสั่งให้สร้างพระอารามอีกแห่งหนึ่ง มอบ
ถวายในพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุทรงแสดงธรรมประ-
ภาสการบูชาของบรมกษัตริย์ ครั้งนั้นธรรมากิสมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่
มนุษย์และเทวดาพัน โภกฏี พระโสภิตบรมศาสดา ทรงมีการประชุม

พระภิกษุจีณาสพผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับครั้งที่ ๓ ครั้ง พระ-
ราชาพระนามว่าอุคคตะ ทรงถวายทานในพระพุทธเจ้า ในทาน
ครั้งนั้น พระอรหันต์มาประชุมกันประมาณร้อยโกฏิ มีหมู่คณะมา
ถวายทานในพระพุทธเจ้าอีก ครั้งนั้น พระอรหันต์มาประชุมกันครั้ง
ที่ ๒ เก้าสิบโกฏิ ในกาลเมื่อพระพิชิตมาร ทรงจำพรรษาในเทวโลก
แล้วเสด็จลง พระอรหันต์มาประชุมกันครั้งที่ ๓ แปดสิบโกฏิ สมัย
นั้น เราเป็นพราหมณ์นามว่าสุชาติ เราได้ถวายข้าวและน้ำให้พระ-
พุทธเจ้าเสวยพร้อมทั้งพระสาวกจนเพียงพอ แม้พระพุทธเจ้าพระ-
นามว่าโสภิตผู้เป็นนายกของโลกพระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์เราว่า
ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้า ข้ามแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้นเราได้ฟัง
พระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว มีใจยินดีปราโมทย์แล้วได้กระทำ
ความเพียรอย่างขอดเยี่ยม เพื่อบรรลุประโยชน์นั้น พระนครชื่อว่า
สุธรรม พระมหากษัตริย์พระนามว่าสุธรรมเป็นพระชนกของพระ-
โสภิตบรมศาสดา พระชนนีพระนามว่าสุธรรมา พระองค์ทรง
ครอบครองอาคารสถานอยู่เก้าพันปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๑
ปราสาท ชื่อกมุท นพินี ปทุม มีพระสนมনারีก้านัด
ในสี่หมื่นสามพันนางล้วนประดับประดาสวยงาม พระมหีสีพระ-
นามว่ามกิลลา พระราชโอรสมีพระนามว่าสีหะ พระองค์ทรงเห็น
นิमित ๔ ประการ เสด็จออกผนวชพร้อมทั้งปราสาท พระองค์ผู้เป็น
บุรุษอุดม ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน พระโสภิตมหาวิรเจ้าผู้เป็น
นายกของโลก อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรม
จักร ณ พระอุททยานสุธรรมอันสวยงาม ทรงมีพระอสมเถระและ
พระสุนตเถระเป็นอัครสาวก เพราะเถระชื่อว่าอนิมะเป็นพุทธ
อุปัฏฐาก พระนกุลเถรีและพระสุชาตาเถรี เป็นพระอัครสาวิกา
และพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น เมื่อตรัสรู้ก็ได้ตรัสรู้ที่คางไม้กาคะทิง
ริมมะอุบาสกและสุนตอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก นกุลอุบาสิกา
และจิตตาอุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระมหามุนีพระองค์สูง ๕๘
ศอก ทรงเปล่งพระรัศมีสว่างไสวไปทั่วทิศ ดุจพระอาทิตย์อุทัย
ฉะนั้น คำสั่งสอนของพระองค์หอมตระหลบไปด้วยกลิ่นศีล เปรียบ
เหมือนป่าไม้ที่ดอกบาน หอมตระหลบไปด้วยกลิ่นต่างๆ ฉะนั้น
คำสั่งสอนของพระองค์ไม่มีใครอ้อมด้วยการฟัง ดังสมุทรสาครไม่มี
ใครอ้อมด้วยการเห็น ฉะนั้น ในขณะนั้น มนุษย์มีอายุเก้าหมื่นปี
พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุอยู่เท่านั้น ทรงช่วยในหมู่ชนข้ามพ้น
วิญสงสารได้เป็นอันมาก พระองค์ทรงประทานพระโอวาทและการ

พริ่าสอน ทรงสั่งสอนหมู่ชนที่เหลือให้เผาภิเษคังเปลวไฟใหม่เชื้อ
แล้ว เสด็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก พระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอ
เหมือน และพระสาวกผู้บรรลุลหรรณทั้งหลาย หายไปหมดสิ้น
แล้ว สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระสัมพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ
พระนามว่าโสภิต เสด็จนิพพาน ณ สีหาราม พระธาตุของพระ-
องค์แผ่กว้างไปในประเทศนั้นๆ ฉะนี้แล.

จบโสภิตพุทธวงศ์ที่ ๖

อ โนมทัสสีพุทธวงศ์ที่ ๗

ว่าด้วยพระประวัติพระอ โนมทัสสีพุทธเจ้า

[๘] สมัยต่อมาจากพระพุทธเจ้าพระนามว่าโสภิตมีพระสัมพุทธเจ้าพระ-
นามว่าอ โนมทัสสี ทรงพระยศนับไม่ได้ มีพระเดชยากที่จะล่วงได้
พระองค์ทรงตัดเครื่องผูกทุกอย่าง ทรงทำลายภพ ๑ แล้ว ทรงแสดง
ทางที่ไปไม่กลับ ในหมู่เทวดาและมนุษย์ พระองค์ทรงพระคุณนับ
ไม่ได้ตั้งมหาสมุทร ยากที่จะให้จมลงเหมือนภูเขา ไม่มีที่สูงสุดจ
อากาศ พระคุณบานเต็มที่เช่นพญารัง สัตว์ทั้งหลายย่อมยินดีแม้
ด้วยการเห็นพระองค์สัตว์เหล่านั้น ได้ฟังพระสุรเสียงที่ทรงเปล่ง
ย่อมบรรลุลหรรณ ในกาลนั้น ชรรมาภิสมัยของพระองค์เจริญ-
รุ่งเรืองในพระธรรมเทศนาครั้งที่ ๑ สัตว์ร้อยโกฏิได้ตรัสรู้ สมัยต่อ
แต่นั้นมา เมื่อพระองค์ทรงยังฝนคือธรรมให้ตก ในพระธรรม
เทศนาครั้งที่ ๒ สัตว์แปดสิบโกฏิได้ตรัสรู้ และสมัยต่อมาเมื่อ
พระองค์ทรงยังฝนคือธรรมให้ตกให้สัตว์ทั้งหลายอิมหนาสำราญ
ชรรมาภิสมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่สัตว์ ๘๘ โกฏิ พระบรมศาสดา ได้ทรง
ประชุมพระภิกษุผู้บรรลุลหรรณและพลธรรม ผู้บานแล้วด้วยการ
หลุดพ้น ๑ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระภิกษุชินาสพผู้ละความมัวเมา และ
ความหลง มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ มาประชุมแปดแสน ครั้งที่ ๒
พระภิกษุชินาสพผู้ไม่มีกิเลสเครื่องชั่วชาน ปราศจากธุลี สงบระงับ
คงที่ มาประชุมเจ็ดแสน ครั้งที่ ๓ พระภิกษุชินาสพผู้บรรลุลหรรณ
และพลธรรมผู้ดับสนิท มีตบะ มาประชุมหกแสน สมัยนั้น เราเป็น
ยักษ์มีฤทธิ์มาก เป็นใหญ่ ปกครองยักษ์หลายโกฏิให้อยู่ในอำนาจ
แม้ครั้งนั้น เราก็ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐ ผู้ทรงแสวงหา
คุณใหญ่หลวงพระองค์นั้นแล้วได้ถวายข้าวและน้ำให้พระองค์เสวย
พร้อมด้วยพระสงฆ์จนเพียงพอ แม้พระมุนีผู้มีพระนัยนาบวิสุทธ
พระองค์นั้นก็ทรงพยากรณ์เราว่าผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ...
... ข้ามแม่น้ำใหญ่ฉะนั้นเราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว ก็

ยินดีมีใจปราโมทย์ อธิฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมีให้ยิ่งขึ้น
พระนครชื่อว่าจันทวดี พระบรมกษัตริย์พระนามว่ายสวา เป็น
พระชนกของพระอโนมทัสสีศาสดา พระชนนีพระนามว่าโยสธรา
พระองค์ทรงครอบครองอาคารสถานอยู่หมื่นปี มีปราสาทอันประเสริฐ
๓ ปราสาท ชื่อสิริ อุปสิริ และวัฑฒะ ทรงมีพระสนมনারีกำนัลใน
สองหมื่นสามพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมเหสี
พระนามว่าสิริมา พระราชโอรสพระนามว่าอุปสาละ พระองค์
ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยวอทองทรงบำเพ็ญ
เพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม พระมหามุนีอโนทัสสีมหาวิรเจ้าอันพรหม
ทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ สุทัสนราชอุทยาน
อันประเสริฐ ทรงมีพระนิสภเถระและพระอโนมเถระเป็นพระอัคร-
สาวกพระเถระชื่อว่าวรุณเป็นพุทธปฏิรูปุฎฐาก พระสุนทรเถรีและพระ
สุนณาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา ไม้โพธิพฤกษ์ของพระผู้มีพระภาคนั้น
เรียกว่าต้นกุ่ม นันทิวาฑฒอุบาสกและสิริวัฑฒอุบาสกเป็นอัคร-
อุปัฎฐากอุปลาอุบาสิกาและปทุมอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฎฐายิกา พระ
มหามุนีมีพระองค์สูง ๕๘ ศอก มีพระรัศมีชานออกสว่างไสวดัง
พระอาทิตย์อุทัย ฉะนั้น ในครั้งนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุแสนปี
พระองค์ดำรงพระชนมายุอยู่เพียงนั้น ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้น
วิถุสงสารได้เป็นอันมาก พระศาสนาของพระองค์บานสะพรั่ง
งดงามด้วยพระอรหันต์ทั้งหลายผู้คงที่ผู้ปราศจากราคะและมลทิน
พระศาสดาผู้ทรงยศนับไม่ได้และคู่พระสาวกผู้ไม่มีใครเหมือน
หายไปหมดสิ้นแล้วสังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระอโนมทัสสี
พระบรมศาสดาขึ้นเจ้า เสด็จจับพาน ณ ธรรมาราม พระสถูปของ
พระองค์สูง ๒๐ โยชน์ ประดิษฐานอยู่ ณ ธรรมารามนั้น ฉะนี้แล.

จบอโนมทัสสีพุทธวงศ์ที่ ๑

ปทุมพุทธวงศ์ที่ ๘

ว่าด้วยพระประวัติพระปทุมพุทธเจ้า

[๘] สมัยต่อมาจากพระอโนมทัสสีบรมศาสดา พระสัมพุทธเจ้าผู้อุดมกว่า
สรรพสัตว์ มีพระนามว่าชื่อปทุม ผู้ไม่มีบุคคลเปรียบเสมอ ศิล
ของพระองค์หาเสมอไม่ แม้สมาธิก็ไม่มีที่สุด พระญาณอันประเสริฐ
นับไม่ถ้วน แม้วิมุตติก็ไม่มีอะไรเปรียบ แม้ในคราวที่พระองค์ผู้
ทรงเดชไม่มีอะไรเทียบเท่าทรงประกาศธรรมจักรธรรมมาภิสมัยอัน
กำจัดความมืดคือได้มี ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระพุทธเจ้าทรงยังสัตว์ให้
ตรัสรู้ร้อยโกฏิ ครั้งที่ ๒ ทรงยังสัตว์ให้ตรัสรู้เก้าสิบโกฏิ และ

ในคราวเมื่อ พระปฐมพุทธเจ้าตรัสสอนพระราชโอรส ของพระองค์
ธรรมภิกษุสมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่สัตว์แปดสิบ โกฎิพระปฐมบรมศาสดา
ทรงมีการประชุมพระสาวก ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระสาวกมาประชุมกัน
แสน โกฎิ เมื่อภิกษุจิวรเกิดขึ้นในสมัยกรานภิกษุ กิษุทั้งหลาย
ช่วยกันเย็บจีวร เพื่อประโยชน์แก่พระธรรมเสนาบดี ครั้งนั้น
ภิกษุเหล่านั้นล้วนปราศจากมลทิน ได้อภิญญา ๖ มีฤทธิ์มาก ผู้ไม่
พ่ายแพ้อะไรๆ สามแสนรูปมาประชุมกัน สมัยต่อมา ในคราวที่
พระบรมศาสดาผู้องอาจกว่านรชน ทรงเข้าจำพรรษาในป่าใหญ่
ครั้งนั้น พระสาวกสองแสนมาประชุมกัน สมัยนั้นเราเป็นราชสีห์
เป็นใหญ่กว่าฝูงมฤค ได้พบพระพิชิตมาร ซึ่งกำลังเจริญวิเวกอยู่ใน
ป่าใหญ่ เราถวายเป็นพระยุกลบาทด้วยเศียรเกล้ากระทำประทักษิณ
บันลือสีหนาท ๓ ครั้ง บำรุงพระพิชิตมารอยู่ ๗ วัน ครบ ๗ วัน
แล้วพระศากยบุตรก็ออกจากสมาบัติอันประเสริฐทรงดำริด้วยพระ-
ทัยให้พระภิกษุมารประชุมกัน โกฎิหนึ่ง แม้ครั้งนั้น พระมหาวีรเจ้า
พระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์เราในท่ามกลางภิกษุเหล่านั้นว่าผู้นี้จักได้
เป็นพระพุทธเจ้าในโลก

ข้ามแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้นเรา ได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว
ยังจิตใจให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐
ให้ยิ่งขึ้น พระนครชื่อว่า จัมปกะ พระบรมกษัตริย์พระนามว่าอสมะ
เป็นพระชนกของพระปฐมบรมศาสดา พระนางอสมมาเป็นพระชนนี
พระองค์ทรงครอบครองนครสถานอยู่สองหมื่นปี ทรงมีปราสาทอัน
ประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่อนันทะ วสุ และอัสตตระ ทรงมีพระ-
สนมมานารีกำนัลในสามหมื่นสามพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมหาลีพระนามว่าอุตตรา พระราชโอรสพระนามว่ารัมมะ
พระองค์ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยราชรถ
อันเป็นราชยาน ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม พระปฐมมหาวิร
เจ้าผู้เป็นนายกของโลก อันพรหมทูตอาราธนาแล้ว ทรงประกาศ
พระธรรมจักร ณ ฌณฺฐราชอุทยานอันประเสริฐทรงมีพระสาละเถระ
และพระอุปสาละเถระเป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่าวรุณเป็น
พระพุทธรูปปฏิฐากพระราชาเถรีและพระสุราชาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา
ไม้โพธิ์พฤษภของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเรียกกันว่า ไม้อ้อยช้าง
ใหญ่ สกียอุบาสกและอสมอุบาสก เป็นอัครอุปัฏฐาก รุจิอุบาสิก
และนันทิมารอุบาสิก เป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระมหามุนีพระกายสูง
๕๕ ศอก พระองค์ทรงมีพระรัศมีไม่มีอะไรเสมอแผ่ออกไปทั่วทิศ

รัชมีพระจันทร์ รัชมีพระอาทิตย์ แสงรัตนะ และแสงแก้วมณี
แม้ทุกอย่างนั้น ครั้นมาถึงรัชมีอันสูงสุดของพระจีนเจ้า ย่อมหายไป
ครั้งนั้นมนุษย์มีอายุแสนปี พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุอยู่เท่านั้น
ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้นวิภูสงสารได้เป็นอันมาก พระองค์ทรงยัง
สัตว์ผู้มีอหิชาศัยแก่กล้าให้ตรัสรู้โดยไม่เหลือ ทรงปราศอนชนที่
เหลืออื่นๆ แล้ว เสด็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก พระองค์ทรง
ละทิ้งสังขารทั้งปวง เหมือนงูลอกคราบอันเก่า ดั่งต้นไม้สลัดใบเก่า
แล้วเสด็จนิพพานเหมือนไฟดับ ฉะนั้น พระพิชิตมารผู้ประเสริฐ
บรมศาสดาพระนามว่าปทุม เสด็จนิพพาน ณ ธรรมาราม พระธาตุ
ของพระองค์แผ่ไปกว้างในประเทศนั้นๆ ฉะนั้นแล.

จบปทุมพุทธวงศ์ที่ ๘

นารทพุทธวงศ์ที่ ๕

ว่าด้วยพระประวัติพระนารทพุทธเจ้า

[๑๐] สมัยต่อมาจากพระปทุมบรมศาสดา พระสัมพุทธเจ้าผู้อุดมกว่า
สรรพสัตว์ มีพระนามชื่อว่านารทะ เป็นบุคคลผู้ไม่มีใครเปรียบ
เสมอ พระองค์เป็นพระเชษฐโอรสที่ทรงโปรดปรานของพระเจ้า-
จักรพรรดิ ทรงสวมใส่อาภรณ์แก้วมณี เสด็จไปยังพระราชอุทยาน
ในพระราชอุทยานนั้น มีต้นไม้โตใหญ่แผ่กิ่งก้านสวยงาม พระองค์
เสด็จถึงท่ามกลางพระราชอุทยานนั้นแล้ว ประทับนั่งภายใต้ต้นอ้อย
ช้างใหญ่ ณ ที่นั้น เกิดพระญาณอันประเสริฐ ไม่มีที่สิ้นสุด เปรียบด้วย
วิเชียร ทรงพิจารณาสังขารทั้งเปิดเผยทั้งปกปิดด้วยพระญาณนั้นทรง
ลอยกิเลสทั้งปวงโดยไม่เหลือ ณ ที่นั้น ทรงบรรลุพระโพธิญาณ
ทั้งสิ้น และพระพุทธญาณ ๑๔ ครั้ง ครั้นทรงบรรลุพระสัมโพธิญาณ
แล้ว ทรงประกาศธรรมจักร ธรรมาสัมมัทน์ครั้งที่ ๑ ได้มีแก่สัตว์
แสนโกฏิ เมื่อพระมหามุนีทรงปราบนาคราชผู้มีตัวโตเท่าเรือ โกลน
ใหญ่ ได้ทรงปาฏิหาริย์แสดงให้เห็นในมนุษย์โลกพร้อมด้วยเทวโลก
ในการที่ทรงประกาศธรรมแก่เทวดาและมนุษย์ครั้งนั้น เทวดาและ
มนุษย์เก้าหมื่น โกฏิข้ามความสงสัยทั้งปวงได้ ในกาลเมื่อพระมหาวิ-
เจ้าตรัสสอนพระราชโอรสของพระองค์ ธรรมาสัมมัทน์ครั้งที่ ๓ ได้มี
แก่เทวดาและมนุษย์แปดหมื่น โกฏิ พระนารทบรมศาสดาทรงมีการ
ประชุมพระสาวก ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระสาวกแสนโกฏิมาประชุมกัน
ครั้งที่ ๒ ในคราวเมื่อพระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธคุณพร้อม
ด้วยเหตุ พระสาวกผู้ปราศจากมลทินเก้าหมื่น โกฏิมาประชุม
ครั้งที่ ๓ ในคราวที่เวโรจนาในนาคราชถวายทานแด่พระศาสดา พระ-

สาวกชินบุตรแปดโกฏิมาประชุมกัน สมัยนั้นเราเป็นชฎิลผู้มีตบะ
อันรุ่งเรืองถึงที่สุดในอภิญญา ๕ เหมาะไปในอากาศได้ แม้ครั้งนั้น
เราก็ถวายข้าวและน้ำให้พระศาสดาเสวยพร้อมด้วยพระสงฆ์และ
บริวารชนจนเพียงพอ แล้วได้บูชาด้วยไม้จันทน์ แม้พระนารทบรม
ศาสดานายกของโลกพระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์เราในครั้งนั้นว่า
ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ข้ามน้ำใหญ่
ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว มีใจยินดีอย่างยิ่ง
อธิษฐานวัตรเป็นอย่างเลิศเพื่อบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ พระนคร
ชื่อว่าธัญญวดี พระมหากษัตริย์พระนามว่าสุเทพเป็นพระชนกของ
พระนารทบรมศาสดา พระนางอโนมาเป็นพระชนนี พระองค์ทรง
ครอบครองอาคารสถานอยู่เก้าพันปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๑
ปราสาท ชื่อชิตะ วิชิตะ และอภิรามะ มีพระสนมনারีก้านลงใน
สี่หมื่นสามพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมเหสีพระนาม
ว่าวิจิตเสนา พระราชโอรสพระนามว่านันทบุตร พระองค์ผู้เป็น
บุรุษอุดม ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวช ทรงบำเพ็ญ
เพียรอยู่ ๗ วัน พระนารทมหาวิรเจ้าผู้เป็นนายกของโลก อันพรหม-
ทูลอารชณาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ ฐณชอุททยาน
อันประเสริฐ ทรงมีพระภัททสาเลระและพระชิตมิตตเถระเป็น
พระอัครสาวก พระเถระชื่อว่าวาเสฏฐะ เป็นพระพุทธรูปปฏิฐาก พระ
อุตตราเถรีและพระศัคคุนีเถรี เป็นพระอัครสาวิกา ไม้โพธิพฤกษ์
ของพระองค์เรียกกันว่าไม้อ้อยช้างใหญ่ อุคครินทอุบาสกและวสภ
อุบาสก เป็นอัครอุปฏิฐาก อินทวรีอุบาสิกและคณทีอุบาสิก เป็น
อัครอุปฏิฐายิกา พระมหามุนีมีพระองค์สูง ๘๘ ศอก มีพระรัศมีงามเช่น
กับทองคำล้ำค่าสว่างไสวไปในหมื่นโลกธาตุ พระองค์มีพระรัศมีชาน
ออกจากพระวรกายด้านละวา ชานออกไปทั่วทิศน้อยใหญ่ แผ่ไปไกล
โยชน์หนึ่งทั้งกลางวันกลางคืนทุกเมื่อ สมัยนั้น ในระยะโยชน์หนึ่ง
โดยรอบ โครๆ ไม่ต้องตามประทีปโคมไฟ พระพุทธรัศมีส่องให้
สว่างจ้าในกาลนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุเก้าหมื่นปี พระองค์ทรง
ดำรงอยู่เพียงนั้น ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้นวิภูฏสงสารได้มากมาย
พระศาสนาของพระองค์งามวิจิตรด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย เปรียบ
เหมือนห้องฟ้าย่อมงามวิจิตรด้วยหมู่ดาว ฉะนั้น พระนราสก
พระองค์นั้นทรงสร้างสะพานไว้มั่นคง สำหรับให้คนที่เหลือดำเนิน
ข้ามกระแสนสงสารแล้วเสด็จนิพพาน แม้พระพุทธเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอ
เหมือนพระองค์นั้น และพระจิณาสพผู้มีเดชเทียบไม่ได้เหล่านั้น

ก็หายไปหมดสิ้นแล้ว สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระนารทชินเจ้า
ผู้ประเสริฐ เสด็จนิพพาน ณ สุทัสนนคร พระสถูปอันประเสริฐ
สูง ๔ โยชน์ก็ประดิษฐานอยู่ ณ นครนั้น ฉะนี้แล.

จบนารทพุทธวงศ์ที่ ๕

ปฐมุตรพุทธวงศ์ที่ ๑๐

ว่าด้วยพระประวัติพระปฐมุตรพุทธเจ้า

[๑๑] สมัยต่อมาจากพระนารทพุทธเจ้า พระสัมพุทธชินเจ้าผู้อุดมกว่า
สรรพสัตว์ พระนามว่าปฐมุตระ มีพระคุณนับไม่ถ้วน เปรียบด้วย
สาคร และในกัปที่พระพุทธรเจ้าเสด็จอุบัติเป็นมณฑกัป ประชุมชน
ผู้มีกุศลมากจึงได้เกิดในกัปนั้น ในพระธรรมเทศนาครั้งที่ ๑ ของ
พระผู้มีพระภาคปฐมุตระ ธรรมากิสมัย ได้มีแก่เทวดาและมนุษย์
แสน โภกิต ต่อจากนั้น เมื่อพระองค์ทรงยังฝ่นคือธรรม ให้ตก และ
ให้สัตว์ทั้งหลายอิมหันาสารายุ ธรรมากิสมัย ครั้งที่ ๒ ได้มีแก่
สัตว์สามหมื่นเจ็ดพัน ในกาลเมื่อพระมหาวิรเจ้า เสด็จเข้าไปยัง
สำนักพระเจ้าอนันตพุทธบิดา ครั้นแล้วทรงตีกลองอมฤต เมื่อ
พระองค์ทรงตีกลองอมฤตเกรีย ยังฝ่นคือธรรม ให้ตก ธรรมากิสมัย
ครั้งที่ ๓ ได้มีแก่สัตว์ห้า โภกิต พระพุทธรเจ้าทรงประทานโอวาทให้รู้แจ้ง
ทรงยังสัตว์ทั้งปวงให้ข้าม ทรงฉลาดในเทศนา ทรงช่วยให้
หมู่ชนข้ามพ้นวิภวสังสารได้มากมาย พระปฐมุตรบรมศาสดาทรง
ประชุมพระสาวก ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระสาวกแสน โภกิตมาประชุมกัน
ครั้งที่ ๒ ในกาลเมื่อพระพุทธรเจ้า ผู้ไม่มีใครเสมอเหมือน ประทับอยู่
ณ เวการบรรพต พระสาวกเก้าหมื่น โภกิตมาประชุมกัน ครั้งที่ ๓
เมื่อพระองค์เสด็จจาริกจากนิคมและรัฐ พระสาวกแปดหมื่น โภกิตมา
ประชุมกัน สมัยนั้น เราเป็นชฎิลชื่อว่าภุชชิตะ ได้ถวายผ้าพร้อม
ภัตตาหารแก่สงฆ์มีพระสัมพุทธเจ้าเป็นประมุข แม้พระพุทธรเจ้า
พระองค์นั้นประทับนั่ง ณ ท่ามกลางสงฆ์ทรงพยากรณ์เราว่า ใน
แสนกัปแต่กัปนี้ไป ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธรเจ้าในโลก

ข้ามแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธรพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว
อธิษฐานวัตรให้อิ่งขึ้น เราได้ทำความเพียรมั่นชั้นยอด ในการบำเพ็ญ
บารมี ๑๐ ประการ ในกาลนั้น เดียรถียทั้งปวงถูกกำจัด พากัน
เสียใจโทมนัส ใครๆ ไม่บำรุงเดียรถียเหล่านั้น พวกเขาจึงพากัน
ออกไปจากแคว้นแคว้น มาประชุมกันในที่นั้นทั้งหมดแล้วเข้าไปใน
สำนักพระพุทธรเจ้า กราบทูลว่า ข้าแต่พระมหาวิรเจ้า ขอพระองค์
ผู้มีจักขุ ผู้ทรงพระกรุณาอนุเคราะห์ แสวงหาประโยชน์แก่สัตว์

ทั้งปวง ได้ทรงเป็นที่พึ่งที่ระลึกเกิด พระองค์ทรงยังเศียรถันที่มาประชุม
กันทั้งปวง ให้ตั้งอยู่ในเบญจศีล พระศาสนาของพระองค์ไม่อาภูล
ว่างจากพวกเศียรถันอย่างนี้ งามวิจิตรด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย ซึ่ง
เป็นผู้มีความชำนาญคงที่ พระนครชื่อว่าหงสวดี พระบรมกษัตริย์
พระนามว่าอานนท์ เป็นพระชนกของพระปฐมุตรศาสดา พระนาง-
สุชาดา เป็นพระพุทธรชนนี พระองค์ทรงครอบครองอาคารสถานอยู่
เก้าหมื่นปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๑ ปราสาท ชื่อนารี พาหะ
และยศวดี มีพระสมณมาริกำนัลในสี่หมื่นสามพันนาง ล้วนประดับ
ประดาสวยงาม พระอัครมเหสีพระนามว่าวสุลทัตตา พระราชโอรส
พระนามว่าอุตระ พระองค์ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออก
ผนวชพร้อมด้วยปราสาท ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ วัน พระปฐมุตร-
บรมศาสตามหาวิระเจ้า อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศ
พระธรรมจักร ณ มิดิลราชอุทยานอันประเสริฐ ทรงมีพระเทวิลเถระ
และพระสุชาติเถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่าสุมนะ เป็น
พุทธอุปัฏฐาก พระอมิตาเถรีและพระอสมมาเถรี เป็นพระอัครสาวิกา
ไม้โพธิ์พฤษภของพระองค์เรียกกันว่าไม้สน อมิตอุบาสกและติสส-
อุบาสก เป็นอัครอุปัฏฐาก อุห์ตถาอุบาสิกาและสุจิตราอุบาสิกา
เป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระมหามุนีทรงมีพระองค์สูง ๕๘ ศอก มี
พระรัศมีงามเช่นกับทองคำล้ำค่า มีพระลักษณะประเสริฐ ๑๒ ประการ
พระรัศมีของพระองค์แผ่ไป ๑๒ โยชน์ โดยรอบกำแพง บานประตู
ฝาเรือน ต้นไม้ และภูเขาสูงเทียมฟ้า กำบังไม่ได้ ครั้งนั้น มนุษย์
ทั้งหลายมีอายุแสนปี พระองค์ดำรงพระชนมายุอยู่เท่านั้น ทรงคัด
ความสงสัยทั้งปวง ช่วยหมู่มุนีให้ข้ามพ้นวิญญูสงสารได้มากมาย ทรง
รุ่งเรืองดังกองไฟแล้วเสด็จนิพพาน พร้อมด้วยพระสาวก พระ-
ปฐมุตรพุทธรชินเจ้า เสด็จนิพพาน ณ นันทาราม พระสถูปอัน
ประเสริฐของพระองค์ สูง ๑๒ โยชน์ ประดิษฐานอยู่ในนันทารามนั้น
ฉะนี้แล.

จบ ปฐมุตรพุทธรวงศ์ที่ ๑๐

สุเมธพุทธรวงศ์ที่ ๑๑

ว่าด้วยพระประวัติพระสุเมธพุทธรเจ้า

[๑๒] ในสมัยต่อมาจากพระพุทธรเจ้าพระนามว่าปฐมุตร พระพิชิตมาร
พระนามว่าสุเมธ ผู้เป็นนายกของโลก ยากที่จะเทียมถึง ทรงมีเดช
รุ่งเรือง อุดมกว่าสัตว์โลกทั้งปวง ทรงมีพระเนตรแจ่มใส พระพักตร์
เข้มข้ม พระองค์สูงใหญ่ ตรง มีสง่า ทรงแสวงหาประโยชน์เพื่อ

สรรพสัตว์ ทรงเปลื้องสัตว์ให้พ้นจากเครื่องผูกเป็นอันมาก ในกาล
เมื่อพระพุทธเจ้าทรงบรรลुพระโพธิญาณอันอุดมบริสุทธ์แล้ว ทรง
ประกาศธรรมจักร ณ สุตัสสนคร แม้ในกาลที่พระองค์ทรงแสดง
พระธรรมเทศนา มีธรรมาสัมัย ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ธรรมาสัมัยได้
มีแก่สัตว์แสน โกฎิ ครั้งที่ ๒ ในกาลเมื่อพระพิชิตมารทรงทรมาณ
ยักษ์ชื่อว่า กุมภกรรณ ธรรมาสัมัยได้มีแก่สัตว์เก้าหมื่น โกฎิ ครั้งที่ ๓
ในกาลเมื่อพระองค์ผู้ทรงยศนับไม่ได้ ทรงประกาศจตุราริยสัง
กรรมาสัมัยได้มีแก่สัตว์แปดหมื่น โกฎิ พระสุเมธศาสดาทรงมีการ
ประชุมพระภิกษุจีนาสพ ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่
๓ ครั้ง ในกาลเมื่อพระพิชิตมารเสด็จเข้าไปในสุตัสสนคร
พระภิกษุจีนาสพมาประชุมกันร้อย โกฎิ ในกาลเมื่อภิกษุทั้งหลาย
กรานกลืน ณ เทวกฎิ พระภิกษุจีนาสพมาประชุมกันครั้งที่ ๒ เก้าสิบ
โกฎิ ในกาลเมื่อพระทศพลเสด็จจาริกไปอีกครั้งหนึ่ง พระภิกษุ-
จีนาสพมาประชุมกันครั้งที่ ๓ แปดสิบ โกฎิ สมัยนั้น เราเป็นมาณพ
มีนามว่าอุตระ มีทรัพย์ที่เก็บสะสมไว้ในเรือนแปดสิบ โกฎิ เราได้
ถวายทรัพย์แก่พระศาสดา พร้อมด้วยพระสาวกหมดสิ้น แล้วถึง
พระองค์เป็นสรวณะ ชอบใจ (ออก) บรรพชา แม้พระพุทธเจ้า
พระองค์นั้น เมื่อทรงทำอนุโมทนา ก็ทรงพยากรณ์เราในกาลนั้นว่า
ในสามหมื่นกับ ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก

ข้ามแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว
ยังจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐
ประการ ให้ยิ่งขึ้นไป เราเล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย อันเป็น
นวัคคัสตฤศาสน์ทั้งปวงแล้ว ทำพระศาสนาของพระพิชิตมารให้งาม
เราเป็นผู้ไม่ประมาทในคำสั่งสอนนั้น ทั้งในเวลา นั่ง ยืน และ เดิน ถึง
ความสำเร็จในอภิญญาแล้ว ได้ไปยังพรหมโลก พระนครชื่อว่า
สุตัสสะ พระบรมกษัตริย์พระนามว่าสุทัตตะ เป็นพระชนกของ
พระสุเมธศาสดา พระนางสุทัตตาเป็นพระชนนี พระองค์ทรงครอบ
ครองอาคารสถานอยู่เก้าหมื่นปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๓ ปราสาท
ชื่อว่าสุจันตะ กัญจนะ และสิริวิฑฒะ มีพระสนมมารีกำนัลในสี่หมื่น
แปดพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมเหสีพระนามว่าสุมนา
พระราชโอรสพระนามว่าปุณัพพะ พระองค์ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ
จึงเสด็จออกผนวชด้วยขสารอันเป็นยานพระที่นั่งคัน ทรงบำเพ็ญ
เพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม พระสุเมธมหาวิริชินเจ้าผู้เป็นนายของโลก
อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศธรรมจักร ณ สุตัสสนอุทยาน

อันประเสริฐ ทรงมีพระสรณเถระและสรรพกามเถระ เป็นพระอัคร-
สาวก พระเถระชื่อว่าสาคระ เป็นพุทธอุปัฏฐาก พระรามเถรีและ
พระสุรามเถรี เป็นพระอัครสาวิกา ไม้โพธิพฤกษ์ของพระองค์
เรียกชื่อว่าต้นสะเดา อรุเวลาอุบาสกและยสาวอุบาสก เป็นอัคร-
อุปัฏฐาก ยสาวอุบาสิกาและสิริวอุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา
พระมหามุนีทรงมีพระองค์สูง ๘๘ ศอก มีพระรัศมีสว่างไสว ไปทั่วทิศ
เปรียบดังพระจันทร์ในหมู่ดาว ฉะนั้น พระรัศมีของพระองค์แผ่ไป
ตลอดโยชน์หนึ่งโดยรอบ เหมือนแก้วมณีของพระเจ้าจักรพรรดิ
แผ่ไปโยชน์หนึ่ง ฉะนั้น ในกาลนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุเก้าหมื่นปี
พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุอยู่เท่านั้น ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้น
วิญญูสงสาร ได้มากมาย พระศาสนาของพระองค์ คับคั่งไปด้วยพระ
อรหันต์ทั้งหลาย ล้วนแต่ผู้บรรลุนิเวศนา นพวิชชา จปภิญญา และพลธรรม
คงที่ แม้ท่านทั้งหมดนั้น ล้วนมียศศักดิ์มากนับไม่ได้ หลุดพ้นแล้ว
ไม่มีอุปธิ แสดงแสงสว่างแห่งญาณแล้วนิพพาน พระพุทธสุเมธ
ชินเจ้าผู้ประเสริฐ เสด็จนิพพาน ณ เมฆาราม พระธาตุของพระองค์
แผ่กระจายไปในประเทศนั้นๆ ฉะนั้นแล.

จบสุเมธพุทธวงศ์ที่ ๑๑

สุชาติพุทธวงศ์ที่ ๑๒

ว่าด้วยพระประวัติพระสุชาติพุทธเจ้า

[๑๑] ในมณฑลที่นั่นแล มีพระพุทธรูปเป็นนายกของโลกพระนามว่า
สุชาติ มีพระหนุดังคางราชสีห์ พระองค์งาม มีพระคุณประมาณ
ไม่ได้ ยากที่จะเทียมถึง พระองค์ทรงงามรุ่งเรืองด้วยพระสิริทุกเมื่อ
ดังพระจันทร์เต็มดวงปราศจากมลทิน เหมือนพระอาทิตย์ส่องแสง
พระสัมพุทธเจ้าทรงบรรลุนิเวศนา อัญมณีวิเศษแล้ว ทรง
ประกาศพระธรรมจักร ณ สุมังคลนคร เมื่อพระสุชาติบรมศาสดา
ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐ ในพระธรรมเทศนาครั้งที่ ๑ สัตว์ได้
ตรัสรู้แปดสิบ โกฏี ในกาลเมื่อพระองค์เสด็จเข้าจำพรรษา ณ
เทวโลก ธรรมภิกษุสมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก้วเทพสาม โกฏีเจ็ดแสน
ในกาลเมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปยังสำนักพระพุทธรูปดา ธรรมภิกษุสมัย
ครั้งที่ ๓ ได้มีแก้วสัตหโกฏี พระสุชาติบรมศาสดา ทรงมีการ
ประชุมพระภิกษุจีณาสพผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่
๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระภิกษุเหล่านั้นล้วนแต่บรรลุนิเวศนาและพลธรรม
ผู้ไม่ต้องไปในภพน้อยภพใหญ่ มาประชุมกันหก โกฏี ครั้งที่ ๒
ในกาลนั้น พระพิชิตมารเสด็จลงจากเทวโลก พระภิกษุจีณาสพมา

ประชุมกันห้าโกฏิ ครั้งที่ ๓ พระอัครสาวกของพระสัมพุทธเจ้า ผู้ประเสริฐกว่านรชนเข้าเฝ้าพร้อมด้วยพระจินาสพลีแสน สมัยนั้น เราเป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้มีพลนิกายมาก เป็นใหญ่ในทวีปทั้งสี่ เหาะไปในอากาศ เราถวายราชสมบัติใหญ่ในทวีปทั้งสี่ และรัตนะ ๗ ประการ อันประเสริฐในพระพุทธเจ้าแล้วออกบวชในสำนักของ พระองค์ พวกคนรักษาอารามในชนบท นำเอาบิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย มาถวายแก่ภิกษุสงฆ์เนื่องๆ แม้พระพุทธเจ้าผู้เป็นใหญ่ในหมื่นโลกธาตุพระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์เราในกาลนั้นว่า ในสามหมื่นกัป ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก

ข้ามแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์นั้นแล้ว ยัง ความยินดีให้เกิดอย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรอย่างยอดเยี่ยม ในการ บำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ เราเล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย อันเป็นนวัคคัสตฤศาสน์ทั้งปวงแล้ว ทำพระศาสนาของพระพิชิตมารให้งาม เราเป็นผู้ไม่ประมาทในคำสั่งสอนนั้น เจริญพรหมวิหารภาวนา ถึงความสำเร็จในอภิญญาแล้ว ได้ไปยังพรหมโลก พระนครชื่อว่าสุมังกละ พระบรมกษัตริย์พระนามว่าอุคคตะ เป็น พระพุทธบิดา พระนางประภาวดี เป็นพระพุทธมารดา พระองค์ ทรงครอบครองอาคารสถานอยู่เก้าพันปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่อสิริ อุปลิรี และจันทะ ทรงมีพระสนมมารีก้านัลใน สองหมื่นสามพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมหาลิพระ นามว่าสิรินันทา พระราชโอรสพระนามว่าอุปเสนะ พระพิชิตมาร ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยอัสวราชยานพระที่นั่งคัน ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๕ เดือนเต็ม พระสุชาตมหาวิรเจ้าผู้ เป็นนายกของ โลก อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศ พระธรรมจักร ณ สุมังกลอุทยานอันประเสริฐ ทรงมีพระสุทัสนเถระ และพระสุเทวเถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อวานรทะ เป็น พุทธอุปัฏฐาก พระนาคาเถรีและพระนาคสมานาเถรี เป็นพระ อัครสาวิกา ไม้โพธิพฤกษ์ของพระองค์เรียกว่าไม้ไผ่ใหญ่ และ โพธิพฤกษ์นั้นลำต้นแข็ง ไม่เป็นโพรง มีใบแน่นหนา ลำต้นตรงใหญ่ นำดูน่าชม นำรื่นรมย์ใจ ต้นหนึ่งเจริญงอกงามแล้วแตกกิ่งสาขา ออกไป ไม้โพธิพฤกษ์ย่อมงามเหมือนดังหางนกยูงที่ผูกเป็นกำ ฉะนั้น ไม้ไผ่นั้นไม่มีหนาม แม้ช่องใหญ่ก็ไม่มียิ่งงัดไม่ห่าง เงามที่บ นำรื่นรมย์ใจ สุกตุดอุบาสกและจิตตอุบาสก เป็นอัคร-อุปัฏฐาก สุกัททาอุบาสิกาและปทุมอุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา

พระพิชิตมารพระองค์นั้นมีพระองค์สูง ๕๐ ศอก ทรงประกอบด้วย
พระอาการอันประเสริฐและพระคุณทุกอย่าง ทรงมีพระรัศมีหาเสมอ
เหมือนมิได้ ชานออกโดยรอบ ไม่มีประมาณ ไม่มีเทียบเคียง
หาอุปมาเปรียบมิได้ ครั้งนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุเก้าหมื่นปี พระองค์
ทรงดำรงพระชนมายุอยู่เท่านั้น ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้นวิญญูสงสาร
ได้มากมาย ในกาลนั้น พระศาสนางามวิจิตรด้วยพระอรหันต์
ทั้งหลาย ดังคลื่นในสมุทรเหมือนดาวในท้องฟ้า ฉะนั้น
(พระศาสนาของพระพิชิตมารค้ำค้ำด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย
ผู้บรรลุไตรวิชา ฉกัญญาและพลธรรม ผู้คงที่) พระพุทธเจ้า
พระองค์นั้น หาผู้เสมอเหมือนมิได้และพระคุณเหล่านั้นหาเทียบ
เคียงมิได้ หายไปหมดสิ้นแล้ว สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ
พระพุทธสุชาติชินเจ้าผู้ประเสริฐ เสด็จนิพพาน ณ เสดาราม
พระสถูปของพระองค์ สูง ๓ คาวุต ประดิษฐานอยู่ในเสดารามนั้น
ฉะนี้แล.

จบสุชาติพุทธวงศ์ที่ ๑๒

ปิยทัสสีพุทธวงศ์ที่ ๑๓

ว่าด้วยพระประวัติพระปิยทัสสีพุทธเจ้า

[๑๔] สมัยต่อมาจากพระพุทธเจ้า พระนามว่าสุชาติ พระสยัมภู พระนาม
ว่าปิยทัสสี ผู้เป็นนายของโลก ยากที่จะเทียบค้นหา ผู้เสมอเหมือน
มิได้ มียศมาก แม้พระพุทธเจ้าผู้ทรงยศนับมิได้พระองค์นั้น ทรง
รุ่งเรืองดังพระอาทิตย์ ทรงกำจัดความมืดทั้งปวงแล้ว ทรงประกาศ
พระธรรมจักร แม้พระองค์ก็ทรงสั่งสอนให้สัตว์ได้ตรัสรู้ธรรม ๓
ครั้ง ครั้งที่ ๑ ธรรมาสสมัยได้มีแก่สัตว์แสน โกฎิ ท้าวสุทัสนเทว-
ราชมาราบหูลถึงมิจฉาทิฏฐิ เมื่อพระศาสดาจะทรงบรรเทาทิฏฐิของ
ท้าวเทวราชนั้น ทรงแสดงธรรม ครั้งนั้น มหาชนมาประชุมสันนิบาต
กันมากมาย ธรรมาสสมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่สัตว์เก้าพัน โกฎิ ในคราว
ที่พระศาสดาผู้เป็นสารถิณีภิกษุชน ทรงปราบช้าง โทนมุข ธรรมาส-
สมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่สัตว์แปดหมื่น โกฎิ แม้พระปิยทัสสีพุทธเจ้า
พระองค์นั้น ก็มีการประชุมพระภิกษุชีนาสพ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑
พระภิกษุชีนาสพมาประชุมกันแสน โกฎิ ครั้งที่ ๒ ต่อแต่นั้น พระ-
ภิกษุชีนาสพมาประชุมกันเก้าสิบ โกฎิ ครั้งที่ ๓ พระภิกษุชีนาสพ
มาประชุมกันแปดสิบ โกฎิ สมัยนั้น เราเป็นมาณพชื่อว่า กัสสปะ
เป็นผู้เล่าเรียน ทรงจำมนต์ รู้จบไตรเพท เราได้ฟังธรรมของพระองค์
แล้ว เกิดความเลื่อมใส ได้บริจาคทรัพย์แสน โกฎิสร้างสังฆาราม

ถวาย ครั้นถวายอารามแก่พระองค์แล้ว มีใจยินดีโสมนัส ได้สมาทาน
สรณะและเบญจศีลกระทำให้มั่น แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ก็
ประทับนั่งท่ามกลางสงฆ์ ทรงพยากรณ์เราว่า ในพันแปดร้อยกัป
ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ข้ามแม่น้ำใหญ่
ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว ก็ยังจิตให้เลื่อมใส
อย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้น
พระนครชื่อว่าสุรัญญะ พระบรมกษัตริย์ พระนามว่าสุทัตตะ เป็น
พระชนกของพระปิยทัสสีศาสดา พระนางสุจันทา เป็นพระชนนี
พระองค์ทรงครอบครองอาคารสถานอยู่เก้าพันปี ทรงมีปราสาทอัน
ประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่อสุนิมมิละ วิมลละ และคิริคุหา ทรงมีพระ-
สนมมารีกำนัลในสามหมื่นสามพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมเหสีพระนามว่าวิมลลา พระราชโอรสพระนามว่ากัญจนาวพะ
พระองค์ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยราชรถทรง
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๖ เดือนเต็ม พระปิยทัสสีหมามุณีมหาวิรเจ้า
อันพรหมทูลอารานาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ อุสภ-
อุทยานอันรื่นรมย์ใจ ทรงมีพระปาติคเถระและพระสรพทัสสีเถระ
เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่าโสภิตะ เป็นพุทธอุปัฏฐาก
พระสุชาดาเถรีและพระธรรมทินนาเถรี เป็นพระอัครสาวิกา ไม้โพธิ
พฤกษ์ของพระองค์เรียกชื่อว่าต้นกุ่ม สันทกอุบาสกและธรรมิก
อุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก วิสาขาอุบาสิกาและธรรมทินนาอุบาสิกา
เป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระพุทธเจ้าผู้ทรงศานับมิได้พระองค์นั้น ทรงมี
พระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ สูง ๘๐ ศอก ปรางภูคัง
พญารัง รัศมีของพระบรมศาสดาซึ่งหาผู้เสมอมิได้พระองค์นั้น
แสงไฟ รัศมีพระจันทร์และพระอาทิตย์ ไม่เปรียบปานเลย แม้
พระพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุพระองค์นั้น ทรงดำรงอยู่ในโลกเก้าหมื่นปี
เท่ากับอายุของมนุษย์ทั้งหลาย แม้พระพุทธเจ้าซึ่งหาผู้เสมอเหมือน
มิได้พระองค์นั้น แม้คู่พระอัครสาวกซึ่งไม่มีผู้เทียบเคียงเหล่านั้น
หายไปหมดสิ้นแล้ว สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระปิยทัสสีมุณี
ผู้ประเสริฐ เสด็จนิพพาน ณ อัสสัถดาราม พระสถูปของพระองค์
สูง ๓ โยชน์ ประดิษฐาน ณ อัสสัถดารามนั้น ฉะนี้แล.

จบปิยทัสสีพุทธวงศ์ที่ ๑๓

อรรถทัสสีพุทธวงศ์ที่ ๑๔

ว่าด้วยพระประวัติพระอรรถทัสสีพุทธเจ้า

[๑๕] ในมัจจกัปปันนแล มีพระพุทธเจ้าผู้มียศมากนามว่าอรรถทัสสี ทรง

กำจัดความมืดใหญ่ออกแล้ว ทรงบรรลुพระสัมโพธิญาณอันสูงสุด
พรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร ทรงยังหมื่นโลก
ธาตุพร้อมทั้งเทวโลก ให้ดื่มน้ำอมฤตธรรมจนอิมหันาสารายู แม้
พระองค์ผู้เป็นนาถะของโลกนั้น ก็ทรงมีการแสดงธรรมให้สัตว์ได้
ตรัสรู้ ๓ ครั้ง ธรรมาภิสมัยครั้งที่ ๑ ได้มีแก่สัตว์แสน โกฎิ ในกาล
เมื่อพระพุทธอัครทาสีเสด็จจาริกไปในเทวโลก ธรรมาภิสมัยครั้งที่ ๒
ได้มีแก่ทวยเทพแสน โกฎิอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าทรง
แสดงธรรมในสำนักพระพุทธบิดา ธรรมาภิสมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่
สัตว์แสน โกฎิ และพระบรมศาสดาพระองค์นั้น ก็ทรงมีการประชุม
พระภิกษุจีนาสพ ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ผู้หลุดพ้น
เพราะไม่ถือมั่น ผู้แสวงหาประโยชน์ใหญ่ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระภิกษุ
จีนาสพมาประชุมกันเก้าหมื่นแปดพัน ครั้งที่ ๒ พระภิกษุจีนาสพ
มาประชุมกันแปดหมื่นแปดพัน ครั้งที่ ๓ พระภิกษุจีนาสพมาประชุม
กันเจ็ดหมื่นแปดพัน สมัยนั้น เราเป็นชฎิลผู้มีตบะอันรุ่งเรือง มีนาม
ชื่อว่าสุสิมะ ประชาชนยกย่องว่าเป็นผู้ประเสริฐสุดในแผ่นดิน เรา
นำดอกมณฑารพ ดอกประทุม ดอกปาริชาติอันเป็นทิพย์ จากเทวโลก
มาบูชาพระสัมพุทธเจ้า แม้พระพุทธอัครทาสีมหามุนีพระองค์นั้นก็
ทรงพยากรณ์เราว่า ในพันแปดร้อยกัป ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าใน
โลก ข้าแม่ น้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธ
พยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว ก็มีใจยินดีโสมนัส ได้อธิษฐานวัตรในการ
บำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้น พระนครชื่อว่าโสภณะ พระบรม
กษัตริย์พระนามว่าสาคระ เป็นพระชนกของพระอัครทาสีศาสดา
พระนางสุทิสนา เป็นพระชนนี พระองค์ทรงครอบครองอาคารสถาน
อยู่หมื่นปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่ออมรภิ สุรภิ
และกิริพาหนะ ทรงมีพระสนมมารীগ่านัลในสามหมื่นสามพันนาง
ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมเหสีพระนามว่าวิสาขาพระราช-
โอรสพระนามว่าเสละ พระพิชิตมารทรงเห็นนิมิต ๔ ประการจึงเสด็จ
ออกผนวชด้วยอัสวราชยาน ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม
พระนราสภอัครทาสีมหาวิริเจ้า ผู้มีพระยศใหญ่ อันพรหมทูลอาราธนา
แล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ โนมอุทยานทรงมีพระสันต
เถระและพระอุปสันตเถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่าอภัย
เป็นพระพุทธอุปัฏฐาก พระธรรมาเถรีและสุธรรมาเถรี เป็นพระอัคร-
สาวิกา ไม้โพธิพฤกษ์ของพระองค์เรียกชื่อว่าจำปา นกุลอุบาสกและ
นิสกุลอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก มกิลอุบาสิกาและสุนันทอุบาสิกา

เป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระพุทธเจ้าซึ่ง ไม่มีผู้เสมอเหมือนพระองค์นั้น
สูง ๘๐ ศอก ทรงสง่างามดั่งพญารัง เหมือนพระจันทร์เต็มดวง มี
พระรัศมีอันประเสริฐหลายร้อยเป็นปกติ แผลไปโยชน์หนึ่ง
ทั้งเบื้องบนเบื้องต่ำ ทั้งทิศน้อยทิศใหญ่ทุกเมื่อ แม้พระพุทธมุนีผู้
ประเสริฐกว่ารชน สูงสุดกว่าสรรพสัตว์ ผู้มีจักขุ พระองค์นั้น
ทรงดำรงอยู่ในโลกแสนปี แม้พระองค์ทรงแสดงพระรัศมีอันไม่มี
สิ่งอื่นเทียบทันให้สว่างไสว ไพโรจน์ในโลกพร้อมทั้งเทวโลกแล้ว
ก็เสด็จนิพพานดับไป ดั่งไฟสิ้นเชื้อ ฉะนั้น พระอรรถกถาสัทธินเจ้า
ผู้ประเสริฐ เสด็จนิพพาน ณ โนมาราม พระธาตุเรียรายแผ่กว้าง
ไปในประเทศนั้นๆ ฉะนี้แล.

จบอรรถกถาสัพททรวงศ์ที่ ๑๔

ธรรมทาสัพททรวงศ์ที่ ๑๕

ว่าด้วยพระประวัติพระธรรมทาสัพททรวงศ์

[๑๖] ในมณฑลที่นั่นแล มีพระพุทธเจ้าผู้มีสมมากพระนามว่าธรรมทาส
ทรงกำจัดความมืดดื้อแล้ว ทรงรุ่งเรืองอย่างยิ่ง ในโลกพร้อมทั้งเทว
โลก แม้ในเวลาที่พระองค์ผู้มีเดชไม่มีเทียบนั้นทรงประกาศ
พระธรรมจักร ธรรมภิกษุสมัยครั้งที่ ๑ ได้มีแก่สัตว์แสน โภก ในคราว
เมื่อพระพุทธธรรมทาสทรงแนะนำสฤษฏีชัย ธรรมภิกษุสมัยครั้งที่ ๒
ได้มีแก่สัตว์เก้าสิบ โภก ในคราวเมื่อท้าวสักกะพร้อมด้วยบริวาร
เสด็จเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา ธรรมภิกษุสมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่สัตว์แปด
สิบ โภก แม้พระบรมศาสดาพระองค์นั้น ก็ทรงมีการประชุมพระภิกษุ
ชีนาสผู้ปราศจากมลทิน ผู้มีจิตสงบ คงที่ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ เมื่อ
พระพุทธธรรมทาสทรงจำพรรษา ณ สมณนคร พระภิกษุชีนาสพ
มาประชุมกันพัน โภก ครั้งที่ ๒ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จจากเทวโลก
มายังมนุษย์โลก แม้ครั้งนั้น พระภิกษุชีนาสพมาประชุมกันร้อย โภก
ครั้งที่ ๓ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงประกาศศรุดงคคุณ ครั้งนั้นพระภิกษุ-
ชีนาสพมาประชุมกันแปดสิบ โภก สมัยนั้น เราเป็นท้าวปุนันทสักก-
เทวราช ได้บูชาพระพุทธเจ้าพระองค์นั้นด้วยของหอม มาลาและ
ดนตรีทิพย์ แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นประทับนั่งท่ามกลางสงฆ์ ก็
ทรงพยากรณ์เราในกาลนั้นว่า ในพันร้อยแปดกับ ผู้นี้จักได้เป็น
พระพุทธเจ้า ข้ามน้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์
เมื่อนั้นแล้ว ก็ยังจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญ
บารมี ๑๐ ประการยิ่งขึ้นไป พระนครชื่อว่าสธนะ พระบรม-
กษัตริย์พระนามว่าสธนะ เป็นพระชนกของพระธรรมทาสศาสดา

พระนางสุนันทา เป็นพระชนนี พระองค์ทรงครอบครองอาคาร
สถานอยู่แปดพันปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่อว่า
อรชะ วิรชะ และสุทัสนะ มีพระสมณนารีกำนัลในสี่หมื่น ล้วน
ประดับประดาสวยงาม พระมหีพระนามว่าวิจิโกลี พระราชโอรส
พระนามว่าปุลญญวัฑฒนะ พระองค์ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึง
เสด็จออกผนวชด้วยปราสาท ได้ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน พระธรรม
ทัตสีนราสภมหาวิรเจ้า ผู้สูงสุดกว่านรชน อันพรหมทูตอาราธนา
แล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ มฤคทายวัน พระองค์มีพระปทุม
เถระและพระปุลสเทวเถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่า
สุทัตตะ เป็นพระพุทธรูปปฏิฐาก พระเขมาเถรีและพระสัจจนามาเถรี
เป็นพระอัครสาวิกา ไฉ้โพธิพฤษ์ของพระองค์เรียกชื่อว่าติมพชาละ
(มะพลับ) สุภัททอุบาสกและกฐิสทอุบาสก เป็นอัครอปฏิฐาก
สาฬสาอุบาสิกาและกพิสสาอุบาสิกา เป็นอัครอปฏิฐายิกา แม้
พระพุทธรเจ้าผู้ไม่มีใครเสมอเหมือนพระองค์นั้นสูง ๘๐ ศอก ทรงมี
พระเศร้งเรื่องอย่างย้ง แฝ้ไปในหมื่นธาตุ พระองค์งามสง่า ดัง
พญาร้งมีดอกบาน เหมือนสายฟ้าในอากาศ ครอบพระอาทิตย์ในเวลา
เที่ยง ฉะนั้น แม้พระพุทธรเจ้าผู้มีพระจักขุ มีพระเศร้งไม่มีเทียบเคียง
ทรงดำรงพระชนมชีพอยู่สม่าเสมออยู่ในโลกแสนปี ทรงแสดง
พระรัศมีสว่างไสว ทำพระศาสนาให้ปราศจากมลทิน เสด็จนิพพาน
พร้อมกับพระสาวก ดังพระจันทร์ลับไปในท้องฟ้า ฉะนั้น พระธรรม
ทัตสีมหาวิรเจ้าเสด็จนิพพาน ณ เกสาราม พระสถูปอันประเสริฐ
ของพระองค์ สูง ๓ โยชน์ ฉะนี้แล.

จบธรรมทัตสีพุทธรวงศ์ที่ ๑๕

สิทธิคตพุทธรวงศ์ที่ ๑๖

ว่าด้วยพระประวัติพระสิทธิคตพุทธรเจ้า

[๑๗] สมัยต่อมาจากพระธรรมทัตสีพุทธรเจ้า มีพระพุทธรเจ้าพระนามว่า
สิทธิคตเถ ทรงกำจัดความมืดทั้งปวง เหมือนพระอาทิตย์อุทัย ฉะนั้น
แม้พระองค์ทรงบรรลุสัมโพธิญาณแล้ว ก็ทรงช่วยเหลือมนุษย์ พร้อม
ด้วยเทวดาให้ข้ามพ้นวิญญูสงสาร ทรงยังฝ่นคือธรรมให้ตก ดับความ
ร้อนให้แก่โลกพร้อมด้วยเทวโลก แม้พระองค์ผู้มีเศร้งไม่มีเทียบเคียง
ก็ตรัสพระธรรมเทศนาให้สัตว์ได้ตรัสรู้ธรรม ๓ ครั้ง ธรรมภิกษิมัย
ครั้งที่ ๑ ได้มีแก่สัตว์แสนโกฏิ ในคราวเมื่อพระพุทธรเจ้าพระองค์
นั้น ทรงตีกลองอมฤตเถรีที่ภิมรัฐ ธรรมภิกษิมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่
สัตว์เก้าสิบโกฏิ ในคราวเมื่อพระพุทธรเจ้าผู้สูงคมากกว่านรชนพระองค์

นั้นทรงแสดงธรรมที่เวภารบรรพต ธรรมาภิสัมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่
สัตว์เก้าสิบ โกฏิ พระสิทธัตถบรมศาสดาทรงมีการประชุมพระภิกษุ-
ชีนาสพ ผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง สถานที่
ที่พระภิกษุผู้ปราศจากมลทิน มาประชุมกัน ๓ แห่ง แห่งที่ ๑
พระภิกษุร้อยโกฏิ แห่งที่ ๒ เก้าสิบโกฏิ และแห่งที่ ๓ แปดสิบโกฏิ
สมัยนั้น เราเป็นคาบสที่ชื่อว่ามงคล มีเดชอันรุ่งเรืองยากที่ผู้อื่นจะข่มได้
ประกอบด้วยกำลังแห่งอภิญา เราได้นำเอาผลหว่ามาถวายแด่
พระสิทธัตถสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงรับแล้ว ได้ตรัสพระคำรับนี้ว่า
จงดูภูติคาบสผู้มีตบะรุ่งเรืองนี้ ในกัปที่ ๕๔ แก่กัปนี้ คาบสนี้จัก
ได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ข้ามแม่น้ำใหญ่
ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว ก็ยังจิตให้เลื่อมใส
อย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการยิ่งขึ้น
พระนครชื่อว่าเวภาระ พระบรมกษัตริย์พระนามว่าอุเทน เป็น
พระชนกของพระสิทธัตถบรมศาสดา พระนางสุผัสสา เป็นพระชนนี
พระองค์ทรงครอบครองอาคารสถานอยู่หมื่นปี ทรงมีปราสาทอัน
ประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่อ โกกาสะ อุปละ และ โกกนุทะ ทรงมี
พระสมณารีกำนัลในสี่หมื่นแปดพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม
พระมหสีพระนามว่าสุมนา พระราชโอรสพระนามว่าอนุปมะ
พระองค์ทรงเห็นนิमित ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยวาทอง
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๑๐ เดือนเต็ม พระสิทธัตถมหาวิรเจ้าผู้เป็น
นายของโลก อุดมกว่านรชน อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรง
ประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน ทรงมีพระสัมพลเถระและพระ
สุमितเถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่าเรวตะ เป็นพระพุทธ
อุปัฏฐาก พระสีวลเถระและพระสุรามเถระ เป็นพระอัครสาวิกา
ไม้โพธิ์ฤกษ์ของพระองค์เรียกชื่อว่ากรรมจักร์ สุปปีโยบาสกและ
สัมพุทธอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก รัมมาอุบาสิกาและสุรัมมา
อุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น สูง ๖๐ ศอก
พระองค์งามเปล่งปลั่งดังทองคำ รุ่งเรือง ไปในหมื่นโลกธาตุ
พระพุทธเจ้าผู้มีพระจักขุ ทรงพระคุณ ไม่มีผู้เสมอเหมือน ไม่มีบุคคล
เปรียบเทียบถึง ทรงดำรงอยู่ในโลกแสนปี พระองค์ทรงแสดง
พระรัศมีอันไพบูรณ์ ทรงยังพระสาวกทั้งหลายให้บานสะพรั่ง
ทรงเอื้องกรายงดงามด้วยสมบัติอันประเสริฐ แล้วเสด็จนิพพาน
พร้อมด้วยพระสาวก พระสิทธัตถพุทธเจ้าผู้เป็นมุนีประเสริฐเสด็จ
นิพพาน ณ อโนมาราม พระสถูปอันประเสริฐของพระองค์ สูง ๔

โยชน์ ประดิษฐานอยู่ที่โนนาราม ฉะนั้นแล.

จบสิทธิศตพุทธวงศ์ที่ ๑๖

ติสสพุทธวงศ์ที่ ๑๗

ว่าด้วยพระประวัติพระติสสพุทธเจ้า

[๑๘] ในกัปต่อมาจากพระสิทธิศตพุทธเจ้า มีพระพุทธเจ้าพระนามว่าติสสะ

ผู้ไม่มีบุคคลเปรียบเสมอ มีศีล ไม่มีที่สุด ทรงยศนับมิได้ เป็นนายก
ชั้นเลิศของโลก พระมหาวีรเจ้าผู้มีพระจักษุ ผู้ทรงอนุเคราะห์ เสด็จ
อุบัติขึ้นในโลก กำจัดความมืดมน ฉายพระรัศมีให้มนุษย์โลกพร้อม
ทั้งเทวโลกสว่างไสว แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ก็ทรงมีฤทธิ์ ศีล
และสมาธิ ไม่มีสิ่งอื่นเทียมถึง ทรงบรรลุถึงความสำเร็จในธรรม
ทั้งปวงแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักร พระองค์ทรงแสดงธรรม
สั่งสอนถึงความบริสุทธิ์ไปนหมีน โลกธาตุ ในพระธรรมเทศนาครั้งที่
ที่ ๑ สัตว์ได้ตรัสรู้ร้อยโกฏิ ครั้งที่ ๒ เก้าสิบโกฏิ ครั้งที่ ๓ หกสิบ
โกฏิ ครั้งนั้น พระองค์ทรงเปลื้องมนุษย์และเทวดาที่มาประชุมกัน
ให้หลุดพ้นจากกิเลสเครื่องผูก พระองค์ทรงมีการประชุมพระภิกษุ
จีณาสพ ผู้ปราศจากมลทิน ผู้มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑
พระภิกษุจีณาสพผู้ปราศจากมลทิน ผู้บานแล้วด้วยวิมุตติ มาประชุม
กันหนึ่งแสน ครั้งที่ ๒ เก้าโกฏิ ครั้งที่ ๓ แปดโกฏิ สมัยนั้น
เราเป็นพระมหากษัตริย์พระนามว่าสุชาติ ละทิ้งโภคสมบัติเป็น
อันมากแล้ว ออกบวชเป็นฤาษี เมื่อเราบวชแล้ว พระพุทธเจ้าผู้เป็น
นายกของโลกจึงเสด็จอุบัติ เพราะได้ฟังเสียงว่าพุทฺโธ ปิติจึงเกิดแก่
เรา เราผู้กำจัดการแล้ว เอามือทั้งสองประคองดอกมณฑารพ ดอก
ปทุม และดอกปาริชาติ เข้าไปเฝ้า เราเอาดอกไม้เหล่านั้นถือกันเป็นร่ม
ให้พระติสสชินเจ้า ผู้แวดล้อมด้วยพระรัศมีอันปรากฏ ผู้เป็นนายก
ชั้นเลิศของโลก ในกาลนั้น แม้พระองค์ก็ประทับนั่งท่ามกลาง
ประชุมชน ทรงพยากรณ์เราว่า ในกัปที่ ๕๒ แต่กัปนี้ ผู้นี้จักได้
เป็นพระพุทธเจ้าในโลก

ข้ามแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้วยัง
จิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐
ประการยิ่งขึ้น พระนครชื่อว่าเขมกะ พระบรมกษัตริย์พระนามว่า
ชนสันตะ เป็นพระชนกของพระติสสศาสดา พระนางปทุมมา เป็น
พระชนนี พระองค์ทรงครอบครองอาคารสถานอยู่เจ็ดพันปี ทรงมี
ปราสาทอันประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่อคุณเสลา นาทียะ และนิสกะ
ทรงมีพระสนมมารีกำนัลในสามหมื่นนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม

พระมหาลีพระนามว่าสุภัททา พระราชโอรสพระนามว่าอนันต
พระพิชิตมารทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วย
อัสวราชยาน ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ครั้งเดือนเต็ม พระดิศสมหาวีรเจ้า
ผู้เป็นนายกชั้นเลิศของโลก อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศ
พระธรรมจักร ที่ยสวดีทายวันอันประเสริฐ ทรงมีพระพรหมเทว
เถระและพระอุทยเถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่าสมณะ เป็น
พระพุทธรูปปฏิฐาก พระศุสตาเถรีและพระสุทัตตาเถรี เป็นพระอัคร
สาวิกา ไม้โพธิพฤกษ์ของพระองค์เรียกชื่อไม้ประคู้ สัมพล
อุบาทกและศิริอุบาทก เป็นอัครอุปฏิฐาก กิสาโคตมีอุบาทกิกและ
อุปเสนากอุบาทกิก เป็นอัครอุปฏิฐายิกา แม้พระพุทธรูปเจ้าพระองค์
นั้น ก็มีพระองค์สูง ๖๐ ศอก ไม่มีผู้เปรียบ ไม่มีผู้เสมอเหมือน
ทรงปรากฏค้ำขุนเขาหิมวันต์ แม้พระองค์ผู้มีเดชะหาเทียบเคียงมิได้
มีพระจักขุ ทรงมีพระชนมายุมาก ดำรงอยู่ในโลกแสนปี พระองค์
ทรงเสวยพระยศใหญ่ อุดม ประเสริฐสุด ทรงรุ่งเรื่องดังกองไฟ
เสด็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก พระองค์เสด็จนิพพานพร้อมด้วย
พระสาวกดังเมฆหายไปเพราะลม น้ำค้างหายไปเพราะพระอาทิตย์
ความมืดหายไปเพราะแสงไฟ ฉะนั้น พระดิศสพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐ
เสด็จนิพพาน ณ นันทาราม พระสถูปอันประเสริฐของพระองค์
สูง ๓ โยชน์ ประดิษฐานอยู่ที่นันทารามนั้น ฉะนี้แล.

จบดิศสพุทธรวงศ์ที่ ๑๗

ปุสสพุทธรวงศ์ที่ ๑๘

ว่าด้วยพระประวัติพระปุสสพุทธรเจ้า

[๑๕] ในมณฑลที่นั่นแล ได้มีพระศาสดาผู้ยอดเยี่ยม ผู้ไม่มีใครเปรียบ
เสมอเหมือน พระนามว่าปุสสะ เป็นนายกชั้นเลิศของโลก แม้
พระองค์ก็ทรงกำจัดความมืดทั้งปวง ทรงสว่างความรکشัญเป็นอันมาก
แล้ว ทรงยังน้ำอมฤตให้ตก ช่วยให้มีมนุษย์พร้อมด้วยเทวดาได้ดื่ม
จนสำราญ เมื่อพระองค์ทรงประกาศพระธรรมจักร ณ เดือน
ศุสสนักขัตตมงคล ธรรมาสัมย์ครั้งที่ ๑ ได้แก่สัตว์แปด โภคิ
ครั้งที่ ๒ แก้ว โภคิ ครั้งที่ ๓ แปด โภคิ พระปุสสบรมศาสดา ทรง
มีการประชุมพระภิกษุขีณาสพผู้ปราศจากมลทิน ผู้มีจิตระงับ ผู้คงที่
๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระภิกษุขีณาสพผู้หลุดพ้นเพราะไม่ถ้อยมั่น ผู้ตัด
กรรมเครื่องสืบต่อชาติ มาประชุมกันหก โภคิ ครั้งที่ ๒ ห้า โภคิ
ครั้งที่ ๓ สี่ โภคิ สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่าวิจิต ละทิ้ง
ราชสมบัติเป็นอันมากแล้วออกผนวช ในสำนักของพระองค์ แม้

พระปุตสพุทธเจ้าผู้เป็นนายกชั้นเลิศของโลกพระองค์นั้น ก็ทรง
พระยากรรมเราว่า ในกัปที่ ๕๒ แต่กัปนี้ ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้า
ในโลก ข้ามน้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์
เมื่อนั้นแล้ว ก็ยังจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรในการ
บำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการยิ่งขึ้น เราเล่าเรียนพระสูตรและพระวินัย
อันเป็นนวัคคสัตตศาสนาจบทุกอย่างแล้ว ยังพระศาสนาของ
พระชินเจ้าให้งาม เราเป็นผู้ไม่ประมาทในคำสั่งสอนนั้น เจริญพรหม
วิหารภavana ถึงความสำเร็จในอภิญญาแล้ว ได้ไปยังพรหมโลก
พระนครชื่อว่ากาลิกะ พระบรมกษัตริย์พระนามว่าชยเสนะ เป็น
พระชนกของพระปุตสศาสดา พระนางสิริมา เป็นพระชนนี พระองค์
ทรงครอบครองอาคารสถานอยู่เก้าพันปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๑
ปราสาท ชื่อว่าคฤหะ หังสะ และสุวรรณคคารา มีพระสนมมนรีก้านัด
ในสองหมื่นสามพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมเหสี
พระนามว่ากิสาโคตมิ พระราชโอรสพระนามว่าอนันตนะ พระองค์
ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยคชสารราชยาน
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๖ วัน พระปุตสมหาวิรเจ้าผู้เป็นนายกชั้นเลิศ
ของโลก อุดมกว่านรชน อันพรหมทูตอาราธนาแล้ว ทรงประกาศ
พระธรรมจักร ณ มฤคทายวัน ทรงมีพระสุรศักดิ์เถระและพระธรรม
เสนเถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อสภิกะ เป็นพระพุทธ
อุปัฏฐาก พระจาลาเถรีและพระอุปจาลาเถรี เป็นพระอัครสาวิกา ไม้
โพธิพฤกษ์เรียกกันว่าไม้มะขามป้อม อนัญชยอุบาสกและวิสาขอุบาสก
เป็นอัครอุปัฏฐาก ปทุมอุบาสิกาสีและสิรินาคาอุบาสิกาสี เป็นอัคร-
อุปัฏฐายิกา พระมุนีพระองค์นั้นมีพระองค์สูง ๕๘ ศอก ทรงงาม
สง่างามพระอาทิตย์ เหมือนพระจันทร์เต็มดวง ฉะนั้น ในกาลนั้น
มนุษย์ทั้งหลายมีอายุเก้าหมื่นปี พระองค์ทรงดำรงพระชนมายุอยู่
เพียงนั้น ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นวิญญูสงสารได้มากมาย
พระศาสดาผู้มีพระยศไม่มีเทียมพระองค์นั้น ตรัสสอนสัตว์เป็น
อันมาก ทรงช่วยให้ประชาชนมากมายข้ามไปแล้ว พระองค์
เสด็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก พระปุตสชินศาสดาผู้ประเสริฐ
เสด็จนิพพาน ณ เสนาราม พระธาตุของพระองค์แผ่ไพศาลไปใน
ประเทศนั้นฉะนี้แล.

จบปุตสพุทธวงศ์ที่ ๑๘

วิปัสสิพุทธวงศ์ที่ ๑๕

ว่าด้วยพระประวัติพระวิปัสสิพุทธเจ้า

[๒๐] ในกัปต่อมาจากพระปุสสพุทธเจ้า มีพระสัมพุทธเจ้าผู้สูงสุดกว่า
สัตว์ผู้มีจักขุ มีพระนามว่าวิปัสสี เสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์
ทรงทำลายกะเปาะฟองไข่อือวิชาแล้ว ทรงบรรลุสัมโพธิญาณ
อันอุดม เสด็จไปยังพระนครพันธุมดี เพื่อทรงประกาศพระธรรม-
จักร ทรงประกาศพระธรรมจักรให้เทวดาและมนุษย์ได้ตรัสรู้ ธรรมาภิ-
สมัยครั้งที่ ๑ จะพึงกล่าวด้วยการนับมิได้ ทรงประกาศจตุราริยสัง-
ในพระนครนั้น ธรรมาภิสมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่สัตว์แปดหมื่นสี่พัน
มนุษย์แปดหมื่นสี่พันออกบวชตาม พระสัมพุทธเจ้าพระองค์ทรงแสดง
ธรรมแก่เขาผู้มาถึงอาราม พระชินเจ้าทรงตั้งอยู่ในเหตุโดยการตรัส
ด้วยอาการทั้งปวง แม่มนุษย์เหล่านั้นได้บรรลุธรรมอันประเสริฐ
เป็นธรรมาภิสมัยครั้งที่ ๓ พระวิปัสสีบรมศาสดา ทรงมีการประชุม
พระภิกษุจีณาสพผู้ปราศจากมลทิน ผู้มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ๓ ครั้ง
ครั้งที่ ๑ พระภิกษุจีณาสพมาประชุมกันหกโกฏิแปดแสน ครั้งที่ ๒
หนึ่งแสน ครั้งที่ ๓ แปดหมื่น พระสัมพุทธเจ้าทรงรุ่งเรื่องอย่างยิ่ง
ในท่ามกลางหมู่พระภิกษุจีณาสพนั้น สมัยนั้น เราเป็นพระยานาคราช
ผู้มีฤทธิ์มาก มีบุญ ทรงความรุ่งเรื่อง มีนามชื่อว่าอตุละ ในกาลนั้น
เราแวดล้อมด้วยนาคหลายโกฏิเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นเชษฐบุรุษ
ของโลก ประโคมดนตรีทิพย์ถวาย ครั้นเข้าเฝ้าพระองค์ผู้เป็นนายก
ของโลกแล้ว เรานิมนต์พระองค์แล้ว ได้ถวายตั้งทองอันวิจิตรด้วย
แก้วมณีและแก้วมุกดา ประดับด้วยอาการทั้งปวง แก่พระองค์ผู้
เป็นพระธรรมราชา แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ประทับนั่งท่าม-
กลางสงฆ์แล้ว ก็ทรงพยากรณ์เราว่า ในกัปที่ ๕๑ แต่กัปนี้ ผู้นี้จัก
ได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ข้ามแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟัง
พระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้วยังจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง ได้อธิษฐาน
วัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป พระนครชื่อว่า
พันธุมดี พระบรมกษัตริย์พระนามว่าพันธุมะ เป็นพระชนกของ
พระวิปัสสีบรมศาสดา พระนางพันธุมดี เป็นพระชนนี พระองค์ทรง
ครอบครองอาคารสถานอยู่แปดพันปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๓
ปราสาท ชื่อนันทะ สุนันทะ และสิริมา ทรงมีพระสนมนารีกำนัล
ในสี่หมื่นสามพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมเหสี
พระนามว่าสุทสนา พระราชโอรสพระนามว่าสมวัตตจันท์ พระองค์
ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยราชรถพระที่นั่ง
ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม พระวิปัสสีมหาวิริเจ้าผู้เป็นนายก
ของโลก อุดมกว่านรชน อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศ

พระธรรมจักร ๓ มฤคทายวัน ทรงมีพระขันธเถระและพระคิณยานาม
เถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่าอโศก เป็นพระพุทธรูปปฏิฐาก
พระจันทาเถรีและพระจันทิตตาเถรี เป็นพระอัครสาวิกา ไม้โพธิ
พฤกษ์ของพระองค์เรียกกันว่าไม้แคฝอย ปุณฺณพสุมิตตอุบาสิกและ
นาคอุบาสิก เป็นอัครอุปัฏฐาก สิริมาอุบาสิกาและอุตตราอุบาสิกา
เป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระวิปัสสิสัมพุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลกสูง
๘๐ ศอก พระองค์มีพระรัศมีเปล่งปลั่ง แผ่ไป ๗ โยชน์ โดยรอบ
ครั้งนั้น พระพุทธเจ้ามีพระชนมายุแปดหมื่นปี พระองค์ทรงดำรงอยู่
เท่านั้น ทรงช่วยหมู่ชนให้ข้ามพ้นวัฏฏสงสารเป็นอันมาก ทรงเปลื้อง
เทวดาและมนุษย์เป็นอันมากให้พ้นจากเครื่องผูก ตรัสบอกทางและ
มิใช่ทางแก่ปุถุชนที่หลง ทรงแสดงแสงสว่าง ทรงแสดงอมตบท
ทรงรุ่งเรื่องคังคองไฟ แล้วเสด็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก พระฤทธิ
และบุญอันประเสริฐ พระลักษณะและลายจันทรอันสวยงามทุกอย่าง
หายไปสิ้น สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระวิปัสสิเจ้าผู้ประเสริฐ
กว่านรชน เสด็จนิพพาน ณ สุมิตตาราม พระสถูปอันประเสริฐของ
พระองค์สูง ๗ โยชน์ ประดิษฐานอยู่ ณ สุมิตตารามนั้น ฉะนี้แล.

จบวิปัสสิพุทธวงศ์ที่ ๑๕

ลิจฉิพุทธวงศ์ที่ ๒๐

ว่าด้วยพระประวัติพระลิจฉิพุทธเจ้า

[๒๑] สมัยต่อมาจากพระวิปัสสิสัมพุทธเจ้า พระสัมพุทธเจ้าผู้สูงสุดกว่า
สัตว์ ไม่มีบุคคลเปรียบเสมอ มีพระนามว่าลิจฉิ ทรงย้ายมารและ
เสนามารแล้ว ทรงบรรลุมัน โทษญาณอันอุดม ทรงประกาศพระ-
ธรรมจักร เพื่ออนุเคราะห์แก่สัตว์ทั้งหลาย เมื่อพระลิจฉิชนเจ้าผู้
ประเสริฐ ทรงประกาศพระธรรมจักร ธรรมากิสมัยครั้งที่ ๑ ได้มีแก่
สัตว์แสน โภคิ เมื่อพระองค์ผู้ประเสริฐกว่าหมู่คณะ สูงสุดกว่า
นรชน ทรงแสดงธรรมอีก ธรรมากิสมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่สัตว์เก้าหมื่น
โคฏิ เมื่อพระองค์ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ในโลกพร้อมด้วยเทวโลก
ธรรมากิสมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่สัตว์แปดหมื่น โภคิ แม้พระลิจฉิ
บรมศาสดา ก็ทรงมีการประชุมพระภิกษุชินาสพผู้ปราศจากมลทิน
มีจิตสงบระงับผู้คงที่ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระภิกษุชินาสพมาประชุม
กันหนึ่งแสน ครั้งที่ ๒ แปดหมื่น ครั้งที่ ๓ เจ็ดหมื่น เปรียบ
เหมือนดอกปทุมอันเจริญในน้ำ น้ำเลี้ยงไว้ ฉะนั้น สมัยนั้นเราเป็น
กษัตริย์พระนามว่าอรินทมะ ได้ถวายข้าวและน้ำให้พระสงฆ์ มีพระ
พุทธเจ้าเป็นประธานฉันจนเพียงพอ ได้ถวายผ้าอย่างดีมากมายหลาย

โกฏิสี่ ได้ถวายยานช้างอันประดับแล้ว แก่พระสัมพุทธเจ้า เรา
ได้สร้างยานช้างให้เป็นของควรแก่สมณะแล้วนำเข้าไปถวาย เรายัง
ฉันทะของเราซึ่งตั้งไว้มั่นเป็นนิตย์ให้เต็ม แม้พระพุทธรูปผู้เป็น
นายกชั้นเลิศของโลก พระองค์นั้นก็ทรงพยากรณ์เราว่า ในกัปที่ ๓๑
แต่กัปนี้ ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ข้าแม่ น้ำใหญ่
ฉะนั้นเราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว ยังจิตให้เลื่อมใส
อย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้น
ไป พระนครชื่อว่าอรุณวดี พระบรมกษัตริย์พระนามว่าอรุณ เป็น
พระชนกของพระสิจิบรมศาสดา พระนางประภาวดีเป็นพระชนนี
พระองค์ทรงครอบครองอาคารสถานอยู่เจ็ดพันปี ทรงมีปราสาทอัน
ประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่อสุวัฑฒกะ คิริ และนารีวาหนะ ทรงมี
พระสนมมารีก้านลในสองหมื่นสี่พันนาง ล้วนประดับประดาสวย
งาม พระมหสีพระนามว่าสรรพกามา พระราชโอรสพระนามว่า
อตุลละ พระองค์ทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วย
คชสารยานพระที่นั่งคัน ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม พระสิจิ
มหาวิรเจ้าผู้เป็นนายกชั้นเลิศของโลกอุดมกว่านรชน อันพรหมทูล
อาราธนาแล้วทรงประกาศพระธรรมจักร ณ มฤคทายวัน ทรงมีพระ-
อภิฏเฐระ และพระสัมภวเถระเป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่า
เขมังกกรเป็นพระพุทธอุปัฏฐาก พระมจีลาเถรีและพระปทุมมาเถรีเป็น
พระอัครสาวิกา ไฉ้โพธิพุกฤษ์ของพระองค์ เรียกกันว่า บุญซริก
[ไม้กุ่มบก] สิริวัฑฒอุบาสกและนันทอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก
จิตราอุบาสิกาและสุจิตราอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระพุทธเจ้า
พระองค์นั้น มีพระองค์สูง ๘๐ ศอก มีพระรัศมีเปล่งปลั่งดังทองคำ
ล้ำค่า มีพระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ พระรัศมี ของพระองค์
ชานออกไปจากพระวรกายด้านละวาเนื่องนิตย์ พระรัศมีนั้นเปล่ง
ออกไปยังทิศน้อยทิศใหญ่ ๓ โยชน์ พระองค์มีชนมายุเจ็ดหมื่นปี
ทรงดำรงอยู่เท่านั้น ทรงช่วยให้ประชุมชนข้ามพ้นวัฏสงสารได้มาก
มาย พระองค์ทรงยังฝนคือธรรมให้ตก ยังมนุษย์พร้อมทั้งเทวดาให้
ชุ่มชื้น ให้บรรลुकความเกษมแล้ว เสร็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก
พระลักษณะอันประเสริฐ ๓๒ ประการ อันสมบุรณ์ด้วยอนุพยัญชนะ
หายไปหมดสิ้นแล้ว สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระพุทธรูปผู้มี
ผู้ประเสริฐ เสด็จนิพพาน ณ อัสสาราม พระศตูปอันประเสริฐ
ของพระองค์สูง ๓ โยชน์ ประดิษฐานอยู่ ณ อัสสารามนั้น ฉะนี้แล.

เวสสกุพฺพทรวงศ์ที่ ๒๑

ว่าด้วยพระประวัติพระเวสสกุพฺพทเจ้า

[๒๒] ในมณฑลที่นั่นแล พระพิชิตมารผู้ไม่มีบุคคลเปรียบเสมอ มีพระนาม

ชื่อว่าเวสสกุ เสรีจอบัดขึ้นในโลก พระเวสสกุผู้เป็นนายกของโลก ทรงทราบว่าเป็นของร้อนเป็นแวนแคว้นของตมหา ทรงตัดกิเลสตั้งข้างตัดเชือกแล้ว ทรงบรรลुสัมโพธิญาณอันอุดม แล้วทรงประกาศพระธรรมจักร ธรรมาสัมยครั้งที่ ๑ ได้มีแก่สัตว์แปดหมื่น โกฎิ เมื่อพระนราสภเชษฐบุรุษของโลก เสด็จจาริกไปในแวนแคว้น ธรรมาสัมยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่สัตว์เจ็ดหมื่น โกฎิ เมื่อพระองค์ทรงกระทำปาฏิหาริย์บรรเทาทิวาใหญ่ มนุษย์และเทวดาในหมื่นโลกธาตุมาประชุมกัน เทวดาและมนุษย์ได้เห็นความมหัศจรรย์อันไม่เคยมี เป็นเหตุให้ชนพองสยองเกล้าแล้วได้ตรัสรู้ ๖๐ โกฎิ พระเวสสกุบรมศาสดา ทรงมีการประชุมพระภิกษุชินาสพผู้ปราศจากมลทิน มีจิตสงบระงับคงที่ ผู้กลัวภัยมิชราเป็นต้น เป็นโอรสของพระศาสดาผู้ได้ฟังพระธรรมจักรอันประณีตอุดม ที่พระพุทฺทเจ้าซึ่งไม่มีใครเสมอพระองค์นั้นทรงประกาศแล้วออกบวช ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ พระภิกษุชินาสพมาประชุมกันแปดหมื่น โกฎิ ครั้งที่ ๒ เจ็ดหมื่น โกฎิ ครั้งที่ ๓ หกหมื่น โกฎิ สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์พระนามว่า สุทัสนะ ได้บูชาพระพิชิตมารพร้อมด้วยพระสงฆ์ ด้วยข้าว น้ำ และผ้า เรายังมหาทานให้เป็นไปไม่เกียจคร้านทั้งกลางคืนกลางวัน ออกบวชอันถึงพร้อมด้วยคุณ ในสำนักของพระชินเจ้า เราเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยอาจารย์ ตั้งมั่นอยู่ในวัตรและศีล แสวงหาพระสัพพัญญุตญาณ ยินดีในศาสนาของพระชินเจ้า เรายังศรัทธาและปีติให้เกิด ถวายบังคมพระพุทฺทบรมศาสดา ปีติเกิดขึ้นแก่เรา เพราะเหตุแห่งโพธิญาณนั่นเอง พระสัมพุทฺทเจ้าทรงทราบว่า เรามีฉันทะอันไม่กลับกลอกจึงทรงพยากรณ์ว่า ในปีที่ ๓๑ แต่กัปนี้ ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทฺทเจ้าในโลก ข้ามแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทฺทพยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว ยังจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง ได้อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการ ให้ยิ่งขึ้นไป พระนครชื่อว่าอโนมะ พระบรมกษัตริย์ พระนามว่าสุปิตะ เป็นพระชนกของพระเวสสกุบรมศาสดา พระนางยสวดีเป็นพระชนนี พระองค์ทรงครอบครองอาคารสถานอยู่หกพันปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่อว่ารุจิ สุรติ และวัฑฒกะทรงมีพระสนม-นารีกำนัลในสามหมื่นนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม พระมเหสี

นามว่าสุจิตรา พระราชโอรสพระนามว่าสุปพุทชะ พระองค์ทรง
เห็นนิมิต ๔ ประการ จึงเสด็จออกผนวชด้วยวาทอง ทรงบำเพ็ญ
เพียรอยู่ ๖ เดือนเต็ม พระเวสสภุมหาวิระเจ้า ผู้เป็นนายกของโลก
อุดมกว่านรชน อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรม-
จักร ๗ อรรุณาราม ทรงมีพระโศคนเถระและพระอุตรเถระเป็นพระ-
อัครสาวก พระเถระชื่อว่าอุปสันตะเป็นพระพุทธุปปฏิญาณ พระราม-
เถรีและพระสุมาลาเถรีเป็นพระอัครสาวิกา ไม่วิปิตกฤษ์ของ
พระองค์เรียกกันว่าไม้อ้อยช้างใหญ่ โสตติอุบาสกเป็นอัครอุปปฏิญาณ
โคตมอุบาสิกาและสิริมาอุบาสิกา เป็นอุปปฏิญาณิกา พระองค์สูง ๖๐
ศอก เปรียบเสมอด้วยเสาทอง พระรัศมีเปล่งออกจากพระวรกาย
ดังไฟบนภูเขาในเวลากลางคืน พระพุทเจ้าพระองค์นั้น มีพระชน
มายุหกหมื่นปี พระองค์ทรงดำรงอยู่เพียงนั้น ทรงช่วยให้ประชุมชน
ข้ามพ้นวิภวสงสาร ได้มากมาย ทรงจำแนกธรรมไว้อย่างพิสดาร ทรงตั้ง
มหาชนให้อยู่บนธรรมนาวาแล้ว พระองค์ก็เสด็จนิพพานพร้อมด้วย
พระสาวกพระวิหารอันมีชนทุกหมู่เหล่า นำคาน้ำนม พระอิริยาบ
หายไปหมดสิ้นแล้ว สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระเวสสภ
ศาสดาจีนเจ้าผู้ประเสริฐ เสด็จนิพพานที่เขมาราม พระธาตุของ
พระองค์แผ่ไปกว้างขวางในประเทศนั้นๆ ฉะนี้แล.

จบเวสสภุททวงศ์ที่ ๒๑

กุกกุสันธพุททวงศ์ที่ ๒๒

ว่าด้วยพระประวัติพระกุกกุสันธพุทเจ้า

[๒๓] สมัยต่อมาจากพระเวสสภุทเจ้า มีพระสัมพุทเจ้าผู้อุดมกว่าสัตว์
พระนามว่า กุกกุสันธะ มีพระคุณประมาณมิได้ยากที่จะเทียบถึง
ทรงเพิกภพทั้งปวง ถึงที่สุดแห่งจริยา ทรงทำลายกิเลสตั้งราชสีห์ทำ
ลายกรงแล้ว ทรงบรรลुสัมโพธิญาณอันอุดม เมื่อพระกุกกุสันธะ
พุทเจ้าผู้เป็นนายกของโลก ทรงประกาศพระธรรมจักร ธรรมาสัมมั
ครั้งที่ ๑ ได้มีแก่สัตว์สี่หมื่น โภคิ ในคราวเมื่อพระองค์ทรงแสดงฤทธิ์
กระทำยมกปาฏิหาริย์ในอากาศ พระองค์ทรงยังเทวดาและมนุษย์ให้
ตรัสรู้สามหมื่น โภคิ ในคราวเมื่อทรงประกาศจตุราริยสังข์ แก่มนุษย์
เทวดาและยักษ์ ธรรมาสัมมัคครั้งนั้น จะคำนวณนับมิได้ พระผู้มี
พระภาคกุกกุสันธะ ทรงมีการประชุมพระภิกษุชินาสพผู้ปราศจาก
มนทิน ผู้มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ครั้งเดียวในกาลนั้น พระภิกษุชินาสพ
ผู้บรรลุดังภูมิที่ฝึกแล้ว เพราะสิ้นกิเลสเหตุให้เป็นหมู่คณะมีอาสวะ
เป็นต้น มาประชุมกันสี่หมื่น สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์ มีพระนามว่า

เขมะ เราได้ถวายทานมิใช่น้อยแต่พระตถาคตและพระสาวก เรา
ถวายบาตร จีวร ยาหยอดตา ชะเอมเครือ เราถวายของดีๆ ทุกอย่าง
ตามที่ภิกษุสงฆ์ปรารถนา แม้พระมุนีกุกกุสันธะผู้เป็นนายกชั้นพิเศษ
พระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์เราว่าในภททกัปนี้ ผู้นี้จักได้เป็นพระ
พุทธเจ้าในโลก ข้ามน้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธ
พยากรณ์เมื่อนั้นแล้ว ก็ยังจิตใจเลื่อมใสอย่างยิ่ง เราอธิษฐานวัตร
ในการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการยิ่งขึ้น นครชื่อว่าเขมวดี ในกาลนั้น
เรามีชื่อว่าเขมะ เมื่อแสวงหาพระสัพพัญญุตญาณจึงออกบวชใน
สำนักของพระองค์ พราหมณ์นามว่าอัครกิตตตะเป็นพุทธบิดา
นางพราหมณีชื่อว่าวิสาขา เป็นพุทธมารดา ตระกูลใหญ่ของพระ-
สัมพุทธเจ้าเป็นตระกูลที่ประเสริฐสุดกว่าตระกูลอื่นๆ มีชาติสูง
มียศมาก อยู่ในเขมนครนั้น พระองค์ครอบครองอาคารสถานอยู่
สี่พันปี มีปราสาทอันประเสริฐ ๓ ปราสาท ชื่อกามวัฑฒะ กามสุทธี
และรติวัฑฒนะ มีนางสาวนารีสามหมื่นนาง บุตรชายนามว่าอุตระ
พระพิชิตมารทรงเห็นนิมิต ๔ ประการ จึงออกผนวชด้วยรถอันเป็น
ยานพาหนะ บำเพ็ญเพียรอยู่ ๘ เดือนเต็ม พระกุกกุสันธมหาวิโรเจ้า
ผู้อุดมกว่านรชน ทรงประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน ทรงมี
พระวิสุทธิและพระสัจฉิวนามเถระเป็นพระอัครสาวก พระเถระ
ชื่อว่าพุทธชิชะเป็นพระพุทธอุปัฏฐาก พระสามาเถรีและพระจัมปนามา
เถรีเป็นพระอัครสาวิกา ไม้โพธิพฤกษ์ของพระองค์เรียกชื่อว่าไม้ชีก
อัจจุคอุบาสก และสุมนอุบาสกเป็นอัครอุปัฏฐาก นันทอุบาสิกา
และสุนันทอุบาสิกา เป็นอัครอุปัฏฐายิกา พระมหามุนีมีพระองค์
สูง ๔๐ ศอก พระรัศมีเปล่งปลั่งดั่งทองคำ เปล่งออกไป ๑๐ โยชน์
โดยรอบ พระองค์มีพระชนมายุสี่หมื่นปี เมื่อทรงดำรงอยู่เท่านั้น
ทรงช่วยให้ประมุขชนข้ามพื้นวัฏสงสาร ได้มากมาย ทรงแจกจ่าย
ตลาดธรรมให้แก่บุรุษและสตรี ทรงบันลือสีหนาทในโลกพร้อมทั้ง
เทวโลกแล้ว เสด็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก พระองค์ ทรงถึง
พร้อมด้วยพระดำรัสมีองค์ ๘ ไม่มีช่องเนื่องนิตย์ ทุกอย่างหายไป
หมดแล้ว สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระกุกกุสันธชินเจ้าผู้
ประเสริฐเสด็จนิพพานที่เขมาราม พระสถูปอันประเสริฐของ
พระองค์สูงคาจูดหนึ่ง ประดิษฐานอยู่ ณ เขมารามนั้น ฉะนั้นแล.

จบกุกกุสันธพุทธวงศ์ที่ ๒๒

โกนาคมนพุทธวงศ์ที่ ๒๑

ว่าด้วยพระประวัติพระโกนาคมนพุทธเจ้า

[๒๔] สมัยต่อมาจากพระกุกกุสันธพุทธเจ้า พระสัมพุทธชนราสภชินเจ้าผู้
อุดมกว่าสัตว์ เชษฐบุรุษของโลก พระนามว่าโกนาคมนะ ทรง
บำเพ็ญธรรม ๑๐ ประการบริบูรณ์ ข้ามทางกันดารได้แล้ว ทรงลอย
มณฑินทั้งปวงแล้ว ทรงบรรลุสัมโพธิญาณอันอุดม เมื่อพระองค์ผู้
เป็นนายกชั้นพิเศษของโลก ทรงประกาศพระธรรมจักร ธรรมากิสมัย
ครั้งที่ ๑ ได้มีแก่สัตว์สามหมื่น โกลิ และในคราวเมื่อพระองค์
ทรงทำปฏิหาริย์ย้ายวาหะของผู้อื่น ธรรมากิสมัยครั้งที่ ๒ ได้มีแก่
สัตว์สองหมื่น โกลิ ต่อแต่นั้น พระมุนีสัมพุทธชินเจ้าทรงแสดงฤทธิ์
ต่างๆ เสด็จไปยังดาวดึงส์เทวโลก ประทับเหนือบัลลังก์มณฑิลลา-
อาสน์ ทรงจำพรรษาอยู่ ณ ดาวดึงส์นั้น ทรงแสดงพระอภิธรรม ๗
คัมภีร์ ธรรมากิสมัยครั้งที่ ๓ ได้มีแก่ทวยเทพหมื่น โกลิ แม้
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ก็ทรงมีการประชุมพระภิกษุชีนาสพผู้
ปราศจากมลทิน ผู้มีจิตสงบระงับ คงที่ ครั้งเดียว ในกาลนั้น
พระภิกษุชีนาสพผู้ล่วงโอฆะทั้งหลายและทำลายมัจจุราชแล้ว มา
ประชุมกันสามหมื่น สมัยนั้น เราเป็นกษัตริย์พระนามว่าบรรพต
ถึงพร้อมด้วยมิตรและอำมาตย์ มีพลนิกายและพาหนะมากมาย เรา
ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ได้ฟังธรรมอันยอดเยี่ยมแล้ว นิมนต์พระสงฆ์
พร้อมด้วยพระชินเจ้า ได้ถวายทานตามปรารถนา เราได้ถวายผ้า
ปิดตุณณะ ผ้าเมืองจิน ผ้าไหม ผ้ากัมพล และรองเท้าทอง แก่
พระศาสดาและพระสาวก แม้พระมุนีพระองค์นั้น ก็ประทับนั่ง
ท่ามกลางสงฆ์ตรัสพยากรณ์เราว่า ในภัทธกัปนี้ผู้จักได้เป็นพระพุทธ
เจ้าในโลก ข้ามแม่น้ำใหญ่ ฉะนั้น เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์
เมื่อนั้นแล้ว ก็ยังจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง เราได้อธิษฐานวัตรในการ
บำเพ็ญบารมี ๑๐ ประการให้ยิ่งขึ้นไป เราผู้อุดมกว่านรชน เมื่อ
แสวงหาพระสัพพัญญุตญาณ จึงให้ทาน ละคราสสมบัติอันใหญ่หลวง
บวชในพระสำนักพระชินเจ้า พระนครชื่อว่าโสภวดี พระบรมกษัตริย์
พระนามว่าโสภะ ตระกูลใหญ่ของพระพุทธเจ้าอยู่ในพระนครนั้น
ขัญหัตตพราหมณ์เป็นพุทธบิดา นางอุตราพราหมณีเป็นพุทธมารดา
พระองค์ครอบครองอาคารสถานอยู่สามหมื่นปี มีปราสาทอันประเสริฐ
๗ ปราสาท ชื่อคูลิต สันคูลิต และสันตุฎฐะ มีนางสาวนารี หมื่น
หกพันนาง ล้วนประดับประดาสวยงาม นางรุจิรัตตาพราหมณีเป็น
ภรรยา บุตรชายนามว่าสัตถวาหะ พระองค์ผู้เป็นอุดมบุรุษได้เห็น
นิमित ๔ ประการ จึงออกบวชด้วยยานช้างยานพาหนะ บำเพ็ญเพียร
อยู่ ๖ เดือน พระโกนาคมนมหาวิโรเจ้า นายกของโลก ผู้อุดมกว่า

นรชน อันพรหมพุลอาราธนาแล้ว ทรงประกาศพระธรรมจักรที่
มฤคทายวัน ทรงมีพระภิกษุโยสเถระ และพระอุตรเถระเป็นพระอัคร-
สาวก พระเถระชื่อว่า โสติชชะเป็นพระพุทธอุปัฏฐาก พระสมุททา
เถรีและพระอุตราเถรีเป็นพระอัครสาวิกา ไม้โพธิ์พฤษภของพระองค์
เรียกชื่อว่า ไม้มะเคื่อ อุคคอุบาสกและ โสมเทวอุบาสกเป็นอัคร-
อุปัฏฐาก สิวลาอุบาสิกาและสามาอุบาสิกาเป็นอัครอุปัฏฐายิกา
พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น มีพระองค์สูง ๓๐ ศอก ประดับด้วย
พระรัศมีเปล่งปลั่ง ดังทองที่ปากเขี้ยว พระองค์มีพระชนมายุในขณะ
นั้นสามหมื่นปี ทรงดำรงอยู่เท่านั้น ทรงช่วยให้ประมุขชนข้ามพ้น
วิญญูสงสารได้มากมาย ทรงยกธรรมเจดีย์อันประดับด้วยผ้าคือธรรม
จี่นแล้ว ทรงร้อยพวงดอกไม้คือธรรมเสร็จแล้ว เสด็จนิพพานพร้อม
ด้วยพระสาวก พระองค์มีพระสถูปอันใหญ่มีธรรมอันเป็นสิริเป็นเครื่อง
ปรากฏ สิ่งทั้งปวงหายไปหมดแล้ว สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระ
โณภาคมนสัมพุทธเจ้า เสด็จนิพพาน ณ ปีพศดาราม พระธาตุของ
พระองค์แผ่กว้างไปในประเทศนั้นๆ ฉะนี้แล.

จบ โณภาคมนพุทธวงศ์ที่ ๒๓

กัศสปพุทธวงศ์ที่ ๒๔

ว่าด้วยพระประวัติพระกัศสปพุทธเจ้า

[๒๕] สมัยต่อมาพระ โณภาคมนพุทธเจ้า มีพระสัมพุทธเจ้าผู้อุดมกว่าสัตว์
เป็นพระธรรมราชา มีพระรัศมีสว่างไสวทรงพระนามว่า กัศสปะ
ทรพย์อันเป็นต้นทูนของตระกูล ที่สัตว์เป็นอันมากบูชา พระองค์
ทรงละทิ้งเสียแล้วทรงเป็นทายกผู้่องอาจให้ทาน ยังฉันทะให้เต็ม ทรง
ทำลายกิเลสตั้งสัตว์ร้ายแล้ว ทรงบรรลुสัมโพธิญาณอันอุดม เมื่อ
พระกัศสปะผู้เป็นนายของโลก ทรงประกาศพระธรรมจักร ธรรมา-
ภิสสมัยครั้งที่ ๑ ได้มีแก่สัตว์สองหมื่น โกฏี ในคราวเมื่อพระพุทธเจ้า
เสด็จจาริกไปในโลกตลอด ๔ เดือน ธรรมภิสสมัยครั้งที่ ๒ ได้มี
แก่สัตว์หมื่น โกฏี ในคราวเมื่อพระองค์ทรงทำยมกปาฏิหาริย์แสดง
ฤทธิ์ต่างๆ ทรงประกาศพระญาณธาตุ ธรรมภิสสมัยครั้งที่ ๓ ได้มี
แก่สัตว์ห้าพัน โกฏี ในคราวที่พระองค์ทรงแสดงธรรม ณ สุธรรมเทพ-
นครอันรื่นรมย์ พระชินเจ้าทรงทำให้เทวดาสามพัน โกฏีได้ตรัสรู้
และในคราวทรงแสดงธรรมแก่นมนุษย์ เทวดา และยักษ์อีกครั้งหนึ่ง
มนุษย์เป็นต้นผู้ได้ตรัสรู้ธรรมนั้นจะคณนานับมิได้ แม้พระพุทธเจ้า
พระองค์นั้นก็ทรงมีการประชุมพระภิกษุจีณาสพ ผู้ปราศจากมลทิน
มีจิตสงบระงับ ผู้คงที่ ครั้งเดียว ครั้งนั้นพระภิกษุจีณาสพผู้ล่วง

สุดภพแล้ว ผู้คงที่ด้วยหิริและศีลมาประชุมกันสองหมื่น ในกาลนั้น
เราเป็นมาณพ มีชื่อปรากฏ ว่าโชติปาละ เป็นผู้เล่าเรียน ทรงมนต์
รู้จบไตรเพทถึงที่สุดในคำภีร์ทำนายนักษณและคัมภีร์อิติहाสะ เป็น
ผู้ฉลาดในวิชาคู้พื้นที่และอากาศ เป็นผู้ใช้วิชา ไม่มีทุกข์ ฆฎิการ
อุบาสกผู้อุปฐากแห่งพระผู้มีพระภาคกัสสปะ เป็นผู้มีคุณความเคารพ
ขำเกรง เป็นพระอนาคามี ฆฎิการอุบาสกได้พาเราเข้าไปเฝ้าพระ-
กัสสปะชินเจ้า เราได้ฟังธรรมของพระองค์แล้วบวชในสำนักของ
พระองค์ เราเป็นผู้ปรารถนาความเพียร ฉลาดในวัตรและมีใจวัตร
ไม่เสื่อมในที่ไหนๆ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระชินเจ้าบริบูรณ์
เล่าเรียนนวัคคัตตศาสนาเท่าที่พระพุทธเจ้าตรัสแล้วทุกอย่าง ยัง
พระศาสนาของพระพุทธเจ้าแห่งงาม แม้พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น
ทรงเห็นความอัศจรรย์ของเราแล้ว จึงทรงพยากรณ์ว่า ในภพที่ภพนี้
ผู้นี้จักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก ข้ามน้ำใหญ่ ฉะนั้น
เราได้ฟังพระพุทธพยากรณ์เมื่อนั้นแล้วยังจิตใจให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง เรา
อธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญเพียรบารมี ๑๐ ประการ การให้ยังขึ้นไป
เรานึกถึงพระพุทธพยากรณ์อย่างนี้แล้ว งดเว้นอนาจาร กระทำกรรม
ที่ทำได้ยาก เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณเท่านั้น พระนครชื่อว่า
พาราณสี พระบรมกษัตริย์ พระนามว่ากิกิ ตรีภูคใหญ่ของพระ-
สัมพุทธเจ้าอยู่ในพระนครนั้น พรหมทัตตพราหมณ์เป็นพุทธบิดา
นางชนวดีพราหมณ์เป็นพุทธมารดา พระองค์ทรงครอบครองอาคาร
สถานอยู่สองพันปี ทรงมีปราสาทอันประเสริฐ ๑ ปราสาท ชื่อหังษะ
ยสะ และสิริจินตะ มีนางสาวนารีสี่หมื่นแปดพันนางล้วนประดับ
ประดาสวยงาม นางสุนันทาพราหมณ์เป็นภรรยา บุตรชายนามว่า
วิชิตเสน พระองค์ผู้เป็นบุรุษอุดม ได้เห็นนิมิต ๔ ประการ จึงออก
บวชพร้อมด้วยปราสาท ทรงบำเพ็ญเพียรอยู่ ๗ วัน พระกัสสปมหา-
วีรเจ้าผู้เป็นนายกของโลกผู้อุดมกว่านรชน อันพรหมทูลอาราธนาแล้ว
ทรงประกาศพระธรรมจักรที่มฤคทายวัน ทรงมีพระตีสถเถระและ
พระภราทวาชเถระ เป็นพระอัครสาวก พระเถระชื่อว่าสรรพมิตตะ
เป็นพระพุทธอุปฐาก พระอนุลาเถรีและพระอุรุเวลาเถรีเป็นพระ-
อัครสาวิกา ไม้โพธิพฤกษ์ของพระองค์เรียกชื่อว่านิโครธ สุมังคล
อุบาสกและฆฎิการอุบาสก เป็นอัครอุปฐาก วิชิตเสนอุบาสก และ
ภัททาอุบาสิกาเป็นอัครอุปฐายิกา พระพุทธเจ้าพระองค์นั้น มี
พระองค์สูง ๒๐ ศอก มีพระรัศมีเปล่งปลั่งดังสายฟ้าในอากาศ
คุณพระจันทร์เต็มดวง พระองค์มีพระชนมายุสองหมื่นปี เมื่อทรง

ดำรงอยู่เพียงนั้น ทรงช่วยให้ประมุขชนข้ามพ้นวิภูสงสารได้มากมาย
ทรงสร้างสระน้ำคือธรรมไว้ ทรงประทานเครื่องอุปได้ คือ สีด
ทรงจัดผ้าคือธรรมไว้นุ่งห่ม ทรงแจกพวงมาลัยคือธรรม ทรงตั้ง
กระจกเงาอัน ไร้มลทินคือธรรมไว้ให้มหาชน ด้วยทรงหวังว่า ชน
บางพวกปรารถนานิพพาน จงเห็นเครื่องประดับของเรา ทรงจัดเสื่อ
คือสีก กระจกเงาคือญาณ ทรงจัดหนังคือธรรมไว้ให้คลุม และ
เครื่องรบอย่างดีเลิศให้ ทรงจัดโล่ห์คือสติ หอกคือญาณอันคมกล้า
ดาบอย่างดีคือธรรม และศาสตราวุธเครื่องอภัยศัตรูคือศีลไว้ให้ ทรงจัด
ภูษา คือ ไตรวิชา พวงมาลัยสวามิภักษะคือผล ๔ เครื่องอาภรณ์ คือ
อภิญญา ๖ และดอกไม้เครื่องประดับคือธรรม ร่มขาวคือพระสัทธรรม
อันเป็นเครื่องป้องกันบาป ทรงนิรมิตดอกไม้ คือ ความไม่มีเวรภัย
ไว้ให้เสร็จแล้ว พระองค์ก็เสด็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก แท้-
จริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพระคุณหาประมาณมิได้ ยากที่จะรู้ได้
พระธรรมรัตนที่ตรัสไว้ดีแล้วควรเรียกให้มาดู พระสังฆรัตนที่ผู้
ปฏิบัติดี ไม่มีผู้ยิ่งใหญ่ไปกว่า ทั้ง ๓ รัตนนี้ หายไปหมดทุกอย่างแล้ว
สังฆารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ พระมหากัสสปชินสาสดา เสด็จนิพพาน
ที่เสด็จพาราณสี พระสถูปของพระองค์ สูงหนึ่งโยชน์ ประดิษฐานอยู่
ณ เสด็จพาราณสีนั้น ฉะนี้แล.

จบกัศสปพุทธวงศ์ที่ ๒๔

โคตมพุทธวงศ์ที่ ๒๕

ว่าด้วยพระประวัติพระโคตมพุทธเจ้า

[๒๖] บัดนี้ เราเป็นพระสัมพุทธเจ้านามว่า โคตม เจริญในสากยสกุล
เรานำเพ็ญเพียรแล้ว ได้บรรลุสัมโพธิญาณอันอุดม พรหมอาราธนา
แล้ว ประกาศพระธรรมจักร ธรรมภาณสมัยครั้งที่ ๑ ได้มีแก่สัตว์
๑๘ โภกิต ต่อแต่นั้น เมื่อเราแสดงธรรมในสมาคมมนุษย์และเทวดา
ธรรมภาณสมัยครั้งที่ ๒ จะพึงกล่าวโดยคำนวณนับมิได้ ในคราวที่เรา
กล่าวสอนราหูบุตรของเราบัดนี้ ฉะนี้แล ธรรมภาณสมัยครั้งที่ ๓
จะพึงกล่าวโดยคำนวณนับมิได้ เรามีการประชุมพระสาวกผู้แสวงหา
คุณใหญ่ครั้งเดียว ภิกษุที่ประชุมกันมี ๑๒๕๐ รูป เราผู้ปราศจาก
มลทินรุ่งเรืองอยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ เราให้สิ่งที่ปรารถนาทุกอย่าง
เหมือนแก้วมณีให้สิ่งที่ต้องการทั้งปวง ฉะนั้น เราประกาศดูริยสัง
เพื่ออนุเคราะห์แก่สัตว์ทั้งหลาย ผู้หวังผล ผู้แสวงหาธรรมเครื่องละ
ความพอใจในภพ ธรรมภาณสมัยได้มีแก่สัตว์สองแสน ธรรมภาณสมัย
ครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ได้มีแก่สัตว์โดยจะคำนวณนับมิได้ คำสั่งสอน

ของเราผู้เป็นสากยมุณี กว้างขวางเจริญแพร่หลายองกงามดี บริสุทธิ
ผ่องแผ้ว เป็นประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก ภิกษุหลายร้อยล้วนเป็น
ผู้ไม่มีอาสวะ ปราศจากราคะมีจิตสงบระงับมั่นคงแวดล้อมเราอยู่ทุก
เมื่อในกาลบัดนี้ ภิกษุเหล่าใด เป็นพระเสขะยังมีได้บรรลอรหัต
ลักษณะมนุษย์ไป ภิกษุเหล่านั้น วิญญูชนค้ำหนิ ชนทั้งหลายผู้ชอบใจ
ทางพระอริยเจ้า ยินดีในธรรมทุกเมื่อ มีปัญญารุ่งเรือง ถึงจะยัง
ท่องเที่ยวอยู่ในสงสาร ก็จักตรัสรู้ได้ นครของเราชื่ออภิลาพัสดุ์
พระเจ้าสุทโธทนะเป็นโยมบิดาของเรา โยมมารดาบังเกิดเกล้าของเรา
เรียกพระนามว่า มายาเทวี เราครอบครองอาคารสถานอยู่ ๒๕ ปี
มีปราสาทอันประเสริฐ ๑ ปราสาท ชื่อสุจินตะ โทกนุทะ และ
โกญจะ มีสมณนารีกำนัลในแปดหมื่นสี่พันนาง ล้วนประดับประดา
สวยงาม มเหสีของเรานามว่า ยโสธรา บุตรชายของเราชื่อว่าราहुล
เราเห็นนิमित ๔ ประการ จึงออกผนวชด้วยอัสวราชยาน ได้บำเพ็ญ
เพียรประพฤติกุศลกริยาอยู่ ๖ ปี เราประกาศธรรมจักที่ป่าอิสิปตน-
มฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี เราเป็นพระสัมพุทธเจ้าชื่อว่าโคดม
เป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งปวง ภิกษุ ๒ รูป ชื่ออุปลิสสะและโกลิตะ
เป็นอัครสาวกของเรา ภิกษุชื่ออานนทะ เป็นอุปัฏฐาก อยู่ในสำนัก
ของเรา ภิกษุณีชื่อเขมาและอุบลวรรณาเป็นอัครสาวิกา จิตต-
กฤหบดีและหัตถกอุบาสิกชาวเมืองอาฬวี เป็นอัครอุปัฏฐาก นันท-
มาดาและอุตราอุบาสิกเป็นอัครอุปัฏฐายิกา เราบรรลุสัมโพธิญาณ
อันอุดม ที่ควงไม้สัตตพฤษ์ เรามีรัศมีชานออกด้านละวาทุกเมื่อ
สูงขึ้นไป ๑๖ สอก บัดนี้ อายุของเราน้อย มี ๑๐๐ ปี ถึงเราจะดำรง
อยู่เพียงนั้น ก็ช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้นวัฏสงสารได้มากมาย เราตั้งคบ
เพลิงคือธรรมไว้สำหรับให้คนภายหลังได้ตรัสรู้ อีกไม่นานเลย แม้
เรากับสงฆ์สาวกก็จักนิพพาน ณ ที่นี้แลเพราะสิ้นอาหาร เหมือน
ไฟสิ้นเชื้อ ฉะนั้น เรามีร่างกายเป็นเครื่องทรงคุณ คือ เศษอันไม่มี
เทียบเคียง ยศ กำลังและฤทธิ์เหล่านี้ วิจิตด้วยลักษณะอันประเสริฐ
๓๒ ประการ มีรัศมี ๖ ประการ สว่างไสวไปทั่วทิศน้อยใหญ่ คุณ
พระอาทิตย์ ทุกอย่างจักหายไปหมดสิ้น สังขารทั้งปวงว่างเปล่าหนอ
ฉะนี้แล.

จบโคตมพุทธวงศ์ที่ ๒๕

พุทธปกรณกัณฑ์

ว่าด้วยเรื่องเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า

[๒๗] ในกัปอันประมาณมิได้แก่ภัทรกัปนี้ มีพระพุทธเจ้าผู้เป็นนายกัจจัน

พิเศษ ๔ พระองค์ คือ พระดัมหังกรสัมพุทธเจ้า ๑
พระเมธังกรสัมพุทธเจ้า ๑ พระสรณังกรสัมพุทธเจ้า ๑ และพระ
ที่ปิงกรสัมพุทธเจ้า ๑ ท่านเหล่านั้นเสด็จอุบัติในกัปเดียวกัน ต่อจาก
ที่พระที่ปิงกรสัมพุทธเจ้า พระสัมพุทธเจ้าพระนามว่า โภณทัตถุญะ
พระองค์เดียวเสด็จอุบัติกัปหนึ่ง ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้นวัฏสงสาร
ได้มากมาย ระหว่างพระผู้มีพระภาคที่ปิงกร และพระ โภณทัตถุญะ
บรมศาสดา เป็นอันตรกัป โดยจะคำนวณนับมิได้ ต่อจากพระ โภณ
ทัตถุญะบรมศาสดา มีพระพุทธรูปพระนามว่า มังกละ แม้ระหว่าง
พระ โภณทัตถุญะและพระมังกละพุทธรูปนั้น ก็เป็นอันตรกัป โดยจะ
คำนวณนับมิได้ พระพุทธรูปพระนามว่า มังกละ สุมนะ เรวตะ และ
โสภิตะ ผู้เป็นมุนี มีจักขุ มีพระรัศมีสว่างไสว แม้พระพุทธรูป ๔
พระองค์นั้นก็เสด็จอุบัติขึ้นในกัปเดียวกัน ต่อจากพระ โสภิตพุทธรูป
มีพระมหามุนีพระนามว่า โนมทัสสี แม้ระหว่างพระพุทธรูปพระนาม
ว่า โสภิตะ และ โนมทัสสีนั้นก็เป็นอันตรกัป โดยจะคำนวณนับมิ
ได้ พระพุทธรูปพระนามว่า โนมทัสสี ปทุมะ และนารทะ ผู้เป็น
มุนีกระทำที่สุดความมืด ก็เสด็จอุบัติขึ้นในกัปเดียวกัน ต่อจากพระ
นารทสัมพุทธเจ้า มีพระพุทธรูปพระนามว่า ปทุมุตระ เสด็จอุบัติใน
กัปหนึ่ง ทรงช่วยให้หมู่ชนข้ามพ้นวัฏสงสารได้มากมาย แม้ระหว่าง
พระผู้มีพระภาคนารทะและพระปทุมุตรศาสดานั้น ก็เป็นอันตรกัป
โดยจะคำนวณนับมิได้ในแสนกัป มีพระมหามุนีพระองค์เดียว คือ
พระปทุมุตระผู้รู้แจ้งโลก ผู้สมควรรับเครื่องบูชา ในสามหมื่นกัป
ต่อจากพระพุทธรูปพระนามว่า ปทุมุตระ มีพระพุทธรูป ๒ พระองค์
คือ พระสุเมธะและพระสุชาตะ ในพันแปดร้อยกัป (แต่กัปนี้) มี
พระพุทธรูป ๓ พระองค์ คือ พระปิยทัสสี พระอัคคทัสสี และ
พระธรรมทัสสี ต่อจากพระสุชาตพุทธรูป พระสัมพุทธเจ้าผู้อุดม
กว่าสัตว์ ผู้ไม่มีบุคคลเปรียบในโลก ๓ พระองค์นั้น เสด็จอุบัติใน
กัปเดียวกัน ในกัปที่ ๕๔ แต่กัทรกัปนี้ มีพระมหามุนีพระองค์เดียว
คือ พระสิทธัตถะ ผู้ทรงรู้แจ้งโลก ยอดเยี่ยมโดยมีบุญสิริ ในกัป
ที่ ๕๒ แต่กัทรกัปนี้ มีพระสัมพุทธเจ้า ๒ พระองค์ คือ พระติสสะ
และพระปุสสะ ผู้ไม่มีบุคคลเปรียบเสมอ ในกัปที่ ๕๑ แต่กัทรกัปนี้
มีพระพุทธรูปผู้เป็นนายกของโลก ผู้มีพระกรุณาพระนามว่า วิปัสสี
ทรงเปลื้องสัตว์ทั้งหลายจากเครื่องผูก ในกัปที่ ๑๑ แต่กัทรกัปนี้ มี
พระพุทธรูป ๒ พระองค์ คือ พระสิขีและพระเวสสกุ ผู้ไม่มีบุคคล
เปรียบเสมอ ในกัทรกัปนี้ มีพระพุทธรูป ๓ พระองค์ คือ พระ-

กุกกุสันธะ พระโกนาคมณะ และพระกัสสปะ บัดนี้เราเป็นพระ
สัมพุทธเจ้าและจักมีพระเมตไตรย์สัมพุทธเจ้า แม้พระพุทธเจ้า ๕
พระองค์นี้ ก็เป็นนักปราชญ์ อนุเคราะห์โลก บรรดาพระพุทธเจ้า
ผู้เป็นธรรมราชาเหล่านี้ พระเมตไตรย์สัมพุทธเจ้าจักตรัสบอกมรรคา
นั้นแก่ผู้อื่นหลายโกฏิ แล้วจักเสด็จนิพพานพร้อมด้วยพระสาวก
จะนี้แล.

จบพุทธปริณิถกัณฑ์.

ธาตุภาษณียกถา

ว่าด้วยการแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ

[๒๘] พระมหาโคดมชินเจ้าผู้ประเสริฐ เสด็จนิพพานที่นครกุสินารา
พระธาตุของพระองค์ กระจายแผ่ไปในประเทศนั้นๆ พระธาตุ
ทะนานหนึ่ง พระเจ้าอชาตศัตรูทรงนำไปไว้ในพระนครราชคฤห์
ทะนานหนึ่งอยู่ในเมืองเวสาลี ทะนานหนึ่งอยู่ในนครกบิลพัสดุ์
ทะนานหนึ่งอยู่ในอัลลาคัปปนคร ทะนานหนึ่งอยู่ในรามคาบ
ทะนานหนึ่งอยู่ในเวฐฐาที่ปถนคร ทะนานหนึ่งอยู่ในเมืองปาวาของ
มัลลกษัตริย์ ทะนานหนึ่งอยู่ในเมืองกุสินารา โทณพราหมณ์ให้ช่าง
สร้างสถูป บรรลุทะนานทอง กษัตริย์โมริยะผู้มีหทัยยินดี รับสั่งให้
สร้างสถูปบรรจุพระอังคาร พระสถูปบรรจุพระสารีริกธาตุ ๘ แห่ง
เป็น ๘ แห่ง ทั้งคัมภเจดีย์ รวมพระอังคารสถูปด้วยเป็น ๑๐ แห่ง
ประดิษฐานอยู่แล้วในกาลนั้น พระทาสุธาตุข้างหนึ่งอยู่ในดาวดึงส์-
พิภพ ข้างหนึ่งอยู่ในนาคบุรี ข้างหนึ่งอยู่ในเมืองคันธารวิสัย ข้าง
หนึ่งอยู่ในเมืองกาลิงกราช พระทันตธาตุ ๔๐ พระเกศธาตุและพระ
โลมาทั้งหมด เทวดานำไปไว้ในจักรวาลหนึ่งๆ จักรวาลละอย่าง
บาตรไม้เท้าและจีวรของพระผู้มีพระภาค อยู่ในวชิรานครสงบอยู่ใน
กุลฉรนคร ผ้าปัดจัดถณะอยู่ในสีหพ ฆมกรกและประคตเอา อยู่ใน
นนครปาฏลินบุตร ผ้าอาบน้ำอยู่ในจำปานคร อุณณาโลมอยู่ใน
แคว้นโกศล ผ้ากาสาฬพัสตร์อยู่ในพรหมโลก ผ้าโพกอยู่ในดาวดึงส์
(รอยพระบาทอันประเสริฐที่หิน เหมือนมีอยู่ที่กัจจตนบุรี) ฟ้านิสีทนะ
อยู่ในอวันตีชนบท ผ้าลาดอยู่ในดาวดึงส์ ไม้สีไฟอยู่ในมิถิลานคร
ผ้ากรองน้ำอยู่ในวิเทหรัฐ มีดและกล่องเข็มอยู่ในอินทปัตถนคร ใน
กาลนั้น บริหารที่เหลือ อยู่ในชนบท ๓ แห่งในกาลนั้น หมู
มนุษย์ในกาลนั้นจักบูชาบริวารที่พระมุณีทรงบริโภค พระธาตุของ
พระโคดมผู้แสวงหาคูณอันใหญ่หลวง กระจายแผ่กว้างไป เพื่อ
อนุเคราะห์แก่สัตว์ทั้งหลายเป็นของเก่าในกาลนั้น จะนี้แล.

จบธาคาชาเนียกถา.

จบพุทธวงศ์

จริยาปิฎก

๑. การบำเพ็ญทานบารมี

อกิตติจริยาที่ ๑

ว่าด้วยจริยาวัตรของอกิตติดาบส

[๑] ในสี่อสงไขยแสนกัป ความประพฤดิอันใดในระหว่างนี้ ความประพฤดิทั้งหมดนั้น เป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณ เราจักเว้นความประพฤดิในภพน้อยใหญ่ในกัปเสีย จักบอกความประพฤดิในกัปนี้จงฟังเรา ในกาลใด เราเป็นดาบสชื่ออกิตติ เข้าไปอาศัยอยู่ในป่าใหญ่อันว่างเปล่า สงัดเงียบปราศจากเสียงอ้ออึง ในกาลนั้น ด้วยเดชแห่งการประพฤดิบะของเรา สมเด็จพระอัมรินทร์ผู้ครองไตรพิภพ ทรงร้อนพระทัย ทรงแปลงเพศเป็นพราหมณ์เข้ามาหาเราเพื่อศึกษา เราได้เห็นอินทพราหมณ์มาขึ้นอยู่ใกล้ประตูบรรณศาลาของเรา จึงเอาใบหมากเม่าที่เรานำมาแต่ป่า อันไม่มีน้ำมัน ทั้งไม่เค็ม ให้หมกดพร้อมทั้งภาชนะ ครั้นได้ให้หมากเม่าแก่อินทพราหมณ์นั้นแล้ว เราจึงคว้าภาชนะ ละการแสวงหาใบหมากเม่าใหม่ เข้าไปยังบรรณศาลา แม้ในวันที่ ๒ แม้ในวันที่ ๓ อินทพราหมณ์ก็เข้ามายังสำนักของเรา เราไม่หวั่นไหว ไม่อาลัยในชีวิต ได้ให้หมกดสิ้นเช่นวันก่อนเหมือนกัน ในสรีระของเราไม่มีความหอมองศรีเพราะการอดอาหารนั้นเป็นปัจจัย เรายังอยู่ตลอดวันนั้นๆ ด้วยปีติ สุข และความยินดี (อันเกิดแต่ความยินดี) ถ้าเราพึงได้ทักษิณียบุคคลผู้ประเสริฐ แม้เดือนหนึ่งสองเดือนเราก็ไม่หวั่นไหว ไม่ท้อแท้ใจ พึงให้ทานอันอุดม เมื่อให้ทานแก่อินทพราหมณ์นั้น เราจะได้ปรารถนายศและลาภก็หามิได้ เราปรารถนาพระสัพพัญญุตญาณ (เท่านั้น) จึงได้ประพฤดิกรรมเหล่านั้น ฉะนี้.

จบอกิตติจริยาที่ ๑

สังขพราหมณจริยาที่ ๒

ว่าด้วยจริยาวัตรของสังขพราหมณ์

[๒] อีกเรื่องหนึ่ง เมื่อเราเป็นพราหมณ์มีนามว่าสังขะ ต้องการจะข้ามมหาสมุทรไปอาศัยปัญฐานคามอยู่ในกาลนั้น เราได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้รู้อะไรๆ ชนระไม่ได้ ซึ่งเดินสวนทางมาตามทางกันดารบนภาคพื้นอันแข็ง ร้อนจัด ครั้นเราเห็นท่านเดินสวนทางมา จึงคิด

เนื้อความนี้ว่า บุญเขตนี้อมาถึงแก่เราผู้เป็นสัตว์ที่ต้องการบุญเปรียบ
เหมือนบุรุษชานาเห็นนาอันเป็นอุ้งข้าวอุ้งน้ำ (เป็นที่น้ำยินดีมาก) ไม่
ปลูกพืชลงในนาอันนั้น เขาเชื่อว่าเป็นผู้ไม่ต้องการด้วยข้าวเปลือกอันใด
เราก็นั้นนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ต้องการบุญ เห็นเขตบุญอันประเสริฐ
สุดแล้ว ถ้าไม่ทำบุญ (สักการะ) เราก็นั้นนั้นเป็นผู้ไม่ต้องการบุญ
เปรียบเหมือนอำมาตย์ต้องการจะให้ชนชาวเมืองของพระราชายินดี
แต่ไม่ให้ทรัพย์และข้าวเปลือกแก่เขา ก็ยอมเสื่อมจากความยินดี
อันใด เราก็นั้นนั้นเหมือนกัน เป็นผู้ต้องการบุญ เห็นทักษิณีย
บุคคลอันไพบูลย์แล้ว ถ้าไม่ให้ทานในทักษิณียบุคคลนั้นก็จัก
เสื่อมจากบุญ ครั้นเราก็คืออย่างนี้แล้วจึงถอดรองเท้า ใหว่เท้าของ
ท่านแล้ว ได้ถวายเป็นและรองเท้า เพราะฉะนั้น เราจึงเป็นผู้ละเอียด
อ่อนเจริญสุขได้ร้อยเท่าพันทวี อนึ่ง เมื่อเรานำเพ็ญทานให้บริบูรณ์
ได้ถวายเป็นแก่ท่านนั้น อย่างนี้แล.

จบสังขพราหมณจริยาที่ ๒

กुरुธรรมจริยาที่ ๑

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของพระเจ้าธนัญชัย

[๑] อีกเรื่องหนึ่ง เมื่อเราเป็นพระราชา มีนามว่าธนัญชัย อยู่ใน
อินทปัตถบุรีอันอุดม ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ
ในกาลนั้น พวกพราหมณ์ชาวกาลิงครรัฐ ได้มาหาเรา ขอพระยา
กษัตริย์ทรง อันประกอบด้วยมงคลหัตถิ กะเราว่าชนบทฝนไม่ตกเลย
เกิดทุกข์ภัย ออกอยากอาหารมาก ขอพระองค์จงทรงพระราชทาน
พระยาภักษาวัตถุประเสริฐมีสีกายเขียวชื่ออัญชนะเถิด เราคิดว่า
การห้ามยาจกทั้งหลายที่มาถึงแล้ว ไม่สมควรแก่เราเลย กุศล
สมาทานของเราอย่าทำลายเสียเลย เราจักให้ภักษาวัตถุประเสริฐ
เราได้รับวงพระยาภักษา วางลงบนมือพราหมณ์ แล้วจึงหลั่งน้ำใน
เต้าทองลงบนมือได้ให้พระยาภักษาแก่พราหมณ์ เมื่อเราได้ให้
พระยาภักษาแล้ว พวกอำมาตย์ได้กล่าวดั่งนี้ว่า เหตุไรหนอพระองค์
จึงพระราชทานพระยาภักษาวัตถุประเสริฐ อันประกอบด้วยธัญญ
ลักษณะ สมบูรณ์ด้วยมงคล ชนในสงครามอันสูงสุด แก่ยาจก
เมื่อพระองค์ทรงพระราชทานภักษาแล้ว พระองค์จักเสวยราชสมบัติ
ได้อย่างไร [เราได้ตอบว่า] แม้ราชสมบัติทั้งหมดเราก็พึงให้ ถึง
สรีระของตน เราก็พึงให้ เพราะสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา
ฉะนั้น เราจึงได้ให้พระยาภักษา ดั่งนี้แล.

จบกुरुธรรมจริยาที่ ๑

มหาสุทนต์จรียาที่ ๔

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของพระมหาสุทนต์จักรพรรดิ

[๔] ในเมื่อเราเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ทรงพระนามว่ามหาสุทนต์นะ มีพละนาถาพมาก ได้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน เสวยราชสมบัติในพระนคร กุสาวดี ในกาลนั้น เราได้สั่งให้ประกาศทุกๆ วัน วันละ ๓ ครั้งว่า ใครอยากปรารถนาอะไร เราจะให้ทรัพย์อะไรแก่ใคร ใครหิว ใคร กระทบ ใครต้องการดอกไม้ ใครต้องการเครื่องลูบไล้ ใครขาด แคลนผ้าสีต่างๆ ก็จงมาถือเอาไปนุ่งห่ม ใครต้องการร่วมไปในหนทาง ก็จงมารับเอาไป ใครต้องการรองเท้าอันอ่อนงาม ก็จงมารับเอาไป เราให้ประกาศดังนี้ทั้งเวลาเย็น ทั้งเวลาเช้า ทุกวัน ทานนั้นมิใช่เรา ตกแต่งไว้วันที่ ๑๐ แห่ง หรือมิใช่ ๑๐๐ แห่งเราตกแต่งทรัพย์ไว้ สำหรับยากในที่หลายร้อยแห่ง ภูมิพจะมาในเวลากลางวันก็ตาม หรือในเวลากลางคืนก็ตามก็ได้ โภคะตามความปรารถนา พอเต็มมือ กลับไป เราได้ให้มหาทานเห็นปานนี้จนตราบเท่าสิ้นชีวิต เราได้ให้ ทรัพย์ที่น่าเกลียดก็หามิได้ และเราไม่มีการสั่งสมก็หามิได้ เปรียบ เหมือนคนไข้กระสับกระส่าย เพื่อจะพ้นจากโรค ต้องการให้หมอ พอใจด้วยทรัพย์จึงหายจากโรคได้ ฉนั้นใด เราก็นั้นนั้น รู้อยู่ (ว่า ทาน บริจาคเป็นอุบายเครื่องเปลื้องตนและสัตว์โลกทั้งสิ้น ให้พ้นจากโลก คือสังขารทุกข์ทั้งสิ้นได้) จึงบำเพ็ญทานให้บริบูรณ์โดยไม่มีเศษเหลือ เพื่อยังใจที่บกพร่องให้เต็มเราจึงให้ทานแก่ภูมิพเรามีได้อาลัย มิได้ หวังอะไร ได้ให้ทานเพื่อบรรลุตัม โภชิตยาม ฉะนี้แล.

จบมหาสุทนต์จรียาที่ ๔

มหาโควินทจรียาที่ ๕

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของโควินทพราหมณ์

[๕] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพราหมณ์นามว่ามหาโควินทที่เป็น ปุโรหิตของพระราชา ๗ พระองค์ อันนรชนและเทวดานูชา ใน กาลนั้น เครื่องบรรณาการอันใดในราชอาณาจักรทั้ง ๗ ได้มีแล้วแก่ เรา เราได้ให้มหาทานร้อยล้านแสน โภภูเปรียบด้วยสาครด้วย บรรณาการนั้น เราจะเกลียดทรัพย์และข้าวเปลือกก็หามิได้ และ เราจะไม่มีคำสั่งสมก็หามิได้ แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของ เรา ฉะนั้น เราจึงให้ทานอย่างประเสริฐ ฉะนี้แล.

จบมหาโควินทจรียาที่ ๕

เนมิราชจรียา ที่ ๖

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของพระเจ้าเนมิราช

[๖] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นมหาราชพระนามว่าเนมิเป็นบัณฑิต ต้องการกุศลอยู่ในพระนครมิลินสูตมในกาลนั้น เราได้สร้าง ศาลา ๔ แห่ง อันมีหน้ามุขหลังละสี่ๆ เรายังทานให้เป็นไปในศาลา นั้นแก่ เนื้อ นก และนรชนเป็นต้น ยังมีมหาทาน คือ เครื่อง นุ่งห่ม ที่นอน และโภชนะ คือ ข้าว และน้ำ ให้เป็นไปแล้วไม่ขาดสาย เปรียบเหมือนเสวก เข้าไปหานายเพราะเหตุแห่งทรัพย์ ย่อมแสวงหานายที่พึงให้ยินดีได้ ด้วยกายกรรม วาจกรรม และ มโนกรรมฉันทใด เราก็ฉันทนั้น จักแสวงหาพระสัพพัญญุตญาณใน ภพทั้งปวง จึงยังสัตว์ทั้งหลายให้อิ่มหนำด้วยทาน แล้วปรารถนา โภชัญญานอันอุดม ฉะนี้แล.

จบเนมิราชจริยาที่ ๖

จันทกุมารจริยาที่ ๗

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของพระเจ้าจันทกุมาร

[๗] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็น โอรสของพระเจ้าเอกราชมีนามว่า จันทกุมาร อยู่ในพระนครบุพผดี ในกาลนั้นเราพ้นจากการบูชาัญญ แล้ว ออกไปจากที่บวงสรวงนั้นยังความสังเวชให้เกิดขึ้น แล้วยังมี มหาทานให้เป็นไป เราไม่ให้ทานแก่ทักษิณเยชบุคคแล้วยอมไม่ คืบหน้า ไม่เคี้ยวของเคี้ยว และไม่บริโภคนกโภชนะ ๕-๖ ราตรีบ้าง เปรียบเหมือนพ่อค้า รวบรวมสินค้าไว้แล้ว ในที่ใดจะมีลาภมาก (ได้กำไรมาก) ก็นำสินค้าไปในที่นั้น ฉันทใดแม่อาหารของคนที่เรา ให้แล้วแก่คนอื่น มีกำลังมาก (มากมาย) ฉันทนั้น (สิ่งของที่เรานำให้ผู้อื่น มีกำลังมากกว่าสิ่งของที่ตนเอง ฉันทนั้น) เพราะฉะนั้น พาน ที่เราให้ผู้อื่นจักเป็นส่วนร่อย เราผู้อ่านาจะประโยชน์นี้ จึงให้ทาน ในภพน้อยภพใหญ่ เราไม่ถอยกลับ (ไม่ถ้อถอย) จากการให้ทาน เพื่อบรรลุสัม โภชัญญาน ฉะนี้แล.

จบจันทกุมารจริยาที่ ๗

สีวีราชจริยาที่ ๘

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของพระเจ้าสีวีราช

[๘] ในกาลเมื่อเราเป็นกษัตริย์พระนามว่าสีวี อยู่ในพระนครอันมีนามว่า อริฏฐะ เรานั่งอยู่ในปราสาทอันประเสริฐ ได้ดำริอย่างนี้ว่า ทานที่ มนุษย์พึงให้ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เราไม่ได้ให้แล้วไม่มี แม้ผู้ใดพึงขอ จักผูกเรา เราก็พึงให้ไม่หวั่นใจเลย ท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่กว่า ทวยเทพทรงทราบความดำริของเราแล้ว ประทับนั่งในเทพบริษัท ได้ตรัสพระดำรัสที่ว่าพระเจ้าสีวีผู้มีฤทธิ์มาก ประทับนั่งในปราสาท

อันประเสริฐ พระองค์ทรงดำริถึงท่านต่างๆ ไม่ทรงเห็นสิ่งที่ยังมิได้
ให้ชื่อนั้นจะเป็นจริงหรือไม่หนอ มิฉะนั้น เราจักทดลองพระองค์ดู
ท่านทั้งหลายพึงคอยอยู่สักครู่หนึ่ง เพียงเรารู้หัวใจของพระเจ้าสิริ
เท่านั้น ท้าวสักกะจึงทรงแปลงเพศเป็นคนตาบอด มีกายสั้น ศีรษะ
หงอก หน้าหย่อน กระสับกระส่าย เพราะชรา เข้าไปเฝ้าพระราช
ในกาลนั้น อินทพราหมณ์นั้น ประคองพระพาหาเบื้องซ้ายขวา
ประนมกรอัญชลีเหนือเศียรได้กล่าวคำนี้ว่า ข้าแต่พระมหाराชาผู้
ทรงธรรม ทรงปกครองรัฐให้เจริญ ข้าพระองค์จะขอจะพระองค์
เกียรติคุณคือความยินดีในทานของพระองค์ จขรไปในเทวดาและ
มนุษย์หน่วยตาแม่ทั้งสองของข้าพระองค์บอดเสียแล้ว ขอจงพระ-
ราชทานพระเนตรข้างหนึ่งแก่ข้าพระองค์เถิด แม้พระองค์จักทรงยัง
อติภาพให้เป็นไปด้วยพระเนตรข้างหนึ่ง เราได้ฟังคำของพราหมณ์
นั้นแล้ว ทั้งจิตใจและสลดใจประคองอัญชลี มีปีติและปราโมทย์ได้
กล่าวคำนี้ว่า เราคิดแล้วลงจากปราสาทมาถึงที่นี้บัดนี้เอง ท่านรู้จัก
ของเราแล้ว มาxonยน์ตา โอ ความปรารถนาของเราสำเร็จแล้ว
ความดำริของเราริบรุ่มแล้ว วันนี้ เราจักให้ท่านอันประเสริฐ ซึ่ง
เราไม่เคยให้ แก่ยาก มานี้แนะนำหมอสิวิกะ จงขมิขมันอย่าชักช้า
อย่าครั้นคร้าม จงควักนัยน์ตาแม่ทั้งสองข้างออกให้แก่วณิกนี้
เดี๋ยวนี้ หมอสิวิกะนั้นเราเตือนแล้ว เชื่อฟังคำของเรา ได้ควัก
นัยน์ตาทั้งสองออกให้แก่ยากทันที เมื่อเราจะให้ก็ดี คำสั่งให้ก็ดี
ให้แล้วก็ดี จิตของเราไม่เป็นอย่างอื่น เพราะเหตุแห่งพระโพธิญาณ
นั่นเอง จักขุทั้งสองเราจะเกลียดชังก็หาไม่ได้ แม้ตนเราก็มิได้
เกลียดชัง แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา ฉะนั้น เราจึง
ได้ให้จักขุ ฉะนี้แล.

จบสิวีราชจริยาที่ ๘

เวสสันดรจริยาที่ ๙

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของพระเวสสันดร

[๙] นางกษัตริย์พระนามว่าผุสสดีพระชนนีของเรา พระนางเป็นมเหสี
ของท้าวสักกะ ในชาติที่ล่วงมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทพทรงเห็นว่า
พระนางจะสิ้นอายุ จึงตรัสตั้งนี้ว่า เราจะให้พร ๑๐ ประการแก่เธอ
นางผู้เจริญ จะปรารถนาพรอันใด พอท้าวสักกะตรัสอย่างนี้เท่านั้น
พระเทวีนั้นได้ทูลท้าวสักกะ ตั้งนี้ว่า หม่อมฉันมีความผิอะอะไรหรือ
หรือพระองค์เกลียดหม่อมฉันเพราะเหตุใด จึงจะให้หม่อมฉัน
เคลื่อนจากสถานอันรื่นรมย์เหมือนลมพัดให้ต้นไม้หวั่นไหว ฉะนั้น

เมื่อพระนางมุสสดีตรี้อย่างนี้ ท้าวสักกะนั้นได้ตรัสกะพระนางดังนี้
อีกว่า เธอไม่ได้ทำความชั่วเลย และจะไม่เป็นที่รักของเราก็หาไม่ได้
แต่อายุของเขามีประมาณเท่านั้นเอง เวลานี้เป็นเวลาที่เขาจะต้องจุด
เของรับเอาพร ๑๐ ประการอันประเสริฐสุด ที่ฉันให้เกิด พระนาง
มุสสดีนั้น มีพระทัยยินดี ว่าเริงเบิกบานพระทัย ทรงรับเอาพร ๑๐
ประการซึ่งเป็นพรอันท้าวสักกะพระราชทานทรงทำเราไว้ในภายใน
พระนางมุสสดีนั้น จุดจากดาวดึงส์นั้นแล้ว มาบังเกิดในตระกูล
กษัตริย์ ได้สมมากับพระเจ้ากรุงสมุชชัย (เป็นมเหสีของพระเจ้า
กรุงสมุชชัย) ในพระนครเชตุคร ในกาลเมื่อเราลงสู่พระครรภ์ของ
พระนางมุสสดี พระมารดาที่รัก ด้วยเดชของเรา พระมารดาของเรา
เป็นผู้ยินดีในทานทุกเมื่อ ทรงให้ทานแก่คนยากจน คนป่วยไข้
(กระสับกระส่าย) คนแก่ ยาก คนเดินทาง สมณพราหมณ์คนสิ้น
เนื้อประดาตัว คนไม่มีอะไรเลย พระนางมุสสดีทรงพระครรภ์ครบ
๑๐ เดือน เมื่อพระเจ้าสมุชชัยทรงทำประทักษิณพระนคร พระนางก็
ประสูติเรา ณ ท่ามกลางถนนของพวกคนค้าขาย นามของเราจึงไม่
เนื่องข้างฝ่ายพระมารดา และไม่เกิดเนื่องข้างฝ่ายพระบิดา เพราะเรา
เกิดที่ถนนของคนค้าขายนี้ ฉะนั้น เราจึงมีชื่อว่าเวสสันดร ในกาล
เมื่อเราเป็นทารกอายุ ๘ ปีแต่กำเนิด ในกาลนั้น เรานั่งอยู่ในปราสาท
คิดเพื่อจะให้ทานว่า เราพึงให้หทัย จักขุ แม้นเนื้อและเลือด เราพึง
ให้ทานทั้งกาย ถ้าใครได้ยินแล้ว พึงขอกะเรา เมื่อเราคิดถึงความ
เป็นจริง จิตของเราไม่หวั่นไหว ไม่หดหู่ ในขณะนั้น แผ่นดิน
เขาสีเนรราชและป่าหิมพานต์ได้หวั่นไหว ในเดือนเต็มวันอุโบสถที่
๑๕ ทุกกึ่งเดือน เราขึ้นคอมงคลดหัตถิปัจฉิมยาม เข้าไปยังศาลาเพื่อ
จะให้ทานพราหมณ์ทั้งหลายชาวกาลิงครรัฐ ได้มาหาเราได้ขอพระ
ยาชสารทรง อันประกอบด้วยมงคลดหัตถิกะเราว่า ชนบทฝนไม่ตก
เกิดทุกข์ภัย ออกอยากมากมาย ขอพระองค์ทรงโปรดพระราชทาน
พระยาชสารตัวประเสริฐ เพื่อถวายเป็นช้างมงคลดุม
พราหมณ์ทั้งหลายขอสิ่งใดกะเรา เราย่อมให้สิ่งนั้นไม่หวั่นไหวเลย
เราไม่ช้อนเร้นของที่มีอยู่ ใจของเรายินดีในทาน เมื่ออยากมาถึงแล้ว
การห้าม (การไม่ให้) ไม่สมควรแก่เรา กุศลสมาทานของเราอย่า
ทำลายเสีย เราจักให้ชสารตัวประเสริฐ เราได้จับวงพระยาชสาร
วางลงบนมือพราหมณ์แล้วจึงหลั่งน้ำเต้าทองลงบนมือ ได้ให้พระ-
ยาชสารแก่พราหมณ์ เมื่อเราให้พระยามงคลดชสารอันอุดม เพื่อถว
ถวียิ่ง อีก แม้นในกาลนั้น แผ่นดินเขาสีเนรราช และป่าหิมพานต์

ก็ได้หัวน้ํา เพราะเราให้พระยาชสารนั้น ชาวพระนครสี่พัน
โกธเคือง มาประชุมกันแล้ว ขับไล่เราจากแคว้นแคว้นของตนว่า
จงไปยังภูเขาวงกต เมื่อชาวพระนครเหล่านั้นขับไล่ จิตของเราไม่
หัวน้ํา ไม่หุดหู่ เราได้ขอพรอย่างหนึ่ง เพื่อจะยังมีมหาทานให้เป็น
ไป เมื่อเราขอแล้ว ชาวพระนครสี่พันทั้งหมด ได้ให้พรอย่างหนึ่ง
แก่เรา เราจึงให้เฝ้ากองกู่หนึ่งไปตีประกาศว่าเราจะให้มหาทาน
ครั้งเมื่อเราให้ทานอยู่ในโรงทานนั้น เสียงดังกึกก้องมีข้อมเป็นไป
ว่า ชาวพระนครสี่พันขับไล่พระเวสสันดรนี้เพราะให้ทาน พระองค์
จะยังให้ทานอีกเล่า เราได้ให้ช้าง ม้า รถ ทาสี ทาส แม่โค ทรัพย์
ครั้งให้มหาทานแล้ว ก็ออกจากพระนครไปในกาลนั้น ครั้งเราออก
จากพระนครแล้ว กลับผินหน้ามาเหลียวดู แม้ในกาลนั้น แผ่นดิน
เขาสีเนรราชและป่าหิมพานต์ ก็หัวน้ํา เราให้ม้าสินธพ ๔ ตัว
และรถ แล้วยืนอยู่ที่ทางใหญ่ ๔ แยก ผู้เดียวไม่มีเพื่อนสอง ได้
กล่าวกะพระนางมัทรีเทวีดังนี้ว่า คุณแม่มัทรี เธอจงอุ้มกันหากุมารี
เถิด เพราะเธอเป็นน้องคงเบากว่า พี่จะอุ้มพ่อชาลี เพราะเขาเป็นพี่
คงจะหนักพระนางมัทรีทรงอุ้มแม่กันหาผู้อ่อนนุ่ม ดังดอกปทุมและ
บัวขาว เราได้อุ้มพ่อชาลีหน่อกษัตริย์ เปรียบดังแท่งทองคำชนทั้ง ๔
เป็นกษัตริย์สุขุมลชาติเกิดในสกุลสูง ได้เสด็จดำเนินไปตามทางอัน
ขรุขระและราบเรียบ ไปยังเขาวงกต มนุษย์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง เดิน
ตามมาในหนทางก็ดี สวนทางมาก็ดี เราทั้งหลายได้ไต่ถามเขาถึง
หนทางว่า เขาวงกตอยู่ที่ไหน เขาเห็นเราทั้งหลาย ณ ที่นั้นแล้ว ได้
เปล่งเสียงอันประกอบด้วยกรุณาว่า กษัตริย์เหล่านี้คงจะต้องได้สวย
ทุกข้ออย่างยิ่ง เพราะเขาวงกตยังไกล ถ้าพระกุมารทั้งหลายเห็นต้นไม้
อันมีผลในป่าใหญ่ พระกุมารกุมารีก็จะทรงกรรแสง เพราะเหตุแห่ง
ผลไม้เหล่านั้น ต้นไม้ทั้งหลายอันสูงใหญ่ไพศาล เห็นพระกุมาร
กุมารีทรงกรรแสงก็โหม่ยอดลงมาหาพระกุมารและพระกุมารีเอง
พระนางมัทรีผู้ทรงความงามทั่วสรรพางค์ ทรงเห็นความอัศจรรย์นี้
อันไม่เคยมีมา นำขนลุกขนพอง จึงยังสาธุการให้เป็นไปว่า ความ
อัศจรรย์อันไม่เคยมีในโลก บังเกิดขนชูชันหนอ หมูไม้ไฉนยอดลง
มาเอง ด้วยเดชแห่งพระเวสสันดร เทวดาทั้งหลายได้ย่นทางให้ ด้วย
ความเอ็นดูพระกุมารกุมารี ในวันที่เราออกจากพระนครสี่พันนั้นเอง
เราทั้ง ๔ ได้ไปถึงเจตรัฐ ในกาลนั้น พระราชา (เจ้า) หกหมื่นองค์
อยู่ในพระนครมาตุละ ต่างก็ประนมกรอัญชลีพากันร้องให้มหา
เจรจาปราศรัยกับโอรสของพระเจ้าเจตราชเหล่านั้นอยู่ ณ ที่นั้น ให้

โอรสของพระเจ้าเจตราชเหล่านั้นกลับที่ประตุนั้นแล้ว ได้ไปยังเขา
วงกต ท้าวสักกะจอมเทวดา ตรัสเรียกวิสสุกรรมเทพบุตรผู้มีฤทธิ์
มาก แล้วรับสั่งให้ไปเนรมิตบรรณศาลอย่างสวยงาม นำรัตนมัย
สำหรับเป็นอาศรม เราทั้ง ๔ คน มาถึงป่าใหญ่อันเจิบเสียดยิ่ง
ไม่เคลื่อนถล่มด้วยฝูงชนอยู่ในบรรณศาลานั้น ณ เจริงเขา ในกาลนั้น
เขา พระนางมัทรีเทวี พ่อชาติและแม่กัณหาทั้งสอง บรรเทาความ
เศร้าโศกของกันและกันอยู่ในอาศรม เรารักษาเด็กทั้งสองอยู่ใน
อาศรม อันไม่ว่างเปล่า พระนางมัทรีนำผลไม้มาเลี้ยงคนทั้งสาม
เมื่อเราอยู่ในป่าใหญ่ ชูชกพราหมณ์เดินเข้ามาหาเรา ได้ขอบุตร
ทั้งสองของเรา คือ พ่อชาติและแม่กัณหาขึ้นมา เพราะได้เห็นยาจก
เข้ามาหา ความร่าเริงเกิดขึ้นแก่เรา ในกาลนั้น เราได้พาบุตรทั้งสอง
มาให้แก่พราหมณ์ เมื่อเราสละบุตรทั้งสองของตนให้แก่ชูชก
พราหมณ์ในกาลใด แม้ในกาลนั้น แผ่นดิน เขาสิเนรุราช และ
ป่าหิมพานต์ ก็หวั่นไหว ท้าวสักกะทรงแปลงเพศเป็นพราหมณ์
เสด็จลงจากเทวโลก มาขอนางมัทรีผู้มีศีลมีจริยาวัตรอันงาม กระเรา
อีก เรามีความดำริแห่งใจอันเลื่อมใส จับพระหัตถ์พระนางมัทรี ยัง
ฝ่ามือให้เต็มด้วยน้ำ ได้ให้พระนางมัทรีแก่พราหมณ์นั้น เมื่อเราให้
พระนางมัทรี หมูเทวดาในอากาศเบิกบาน (พลอยยินดี) แม้ใน
กาลนั้น แผ่นดิน เขาสิเนรุราช และป่าหิมพานต์ ก็หวั่นไหว เรา
สละพ่อชาติแม่กัณหาขึ้นสู่ธิดา และพระนางมัทรีเทวีผู้มีจริยาวัตร
อันงาม ไม่คิดถึงเลย เพราะเหตุแห่งโพธิญาณนั่นเอง เราจะ
เกลียดบุตรทั้งสองหามิได้ จะเกลียดพระนางมัทรีก็หามิได้ แต่
สัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา ฉะนั้นเราให้บุตรและภรรยาผู้เป็นที่
รัก อีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมารดาและพระบิดาเสด็จมาพร้อมกัน ณ
ป่าใหญ่ ทรงกรรแสงสะอึกสะอื้นน่าสงสาร ตรัสถามถึงสุขทุกข์กัน
อยู่ เราได้เข้าเฝ้าพระมารดาและพระบิดาทั้งสองผู้เป็นที่เคารพด้วย
หิริและโอตตปยะ แม้ในกาลนั้น แผ่นดินเขาสิเนรุราช และป่า
หิมพานต์ ก็หวั่นไหวอีกครั้งหนึ่งเรากับบรรดาพระญาติของเราออก
จากป่าใหญ่ จักเข้าสู่พระนครเชตุคร อันเป็นนครนำรัตนมัย แก้ว
๗ ประการตกลงแล้ว มหาเมฆยังฝนให้ตก (มหาเมฆยังฝนแก้ว ๗
ประการให้ตกลง) แม้ในกาลนั้นแผ่นดิน เขาสิเนรุราชและป่า
หิมพานต์ ก็หวั่นไหว แม้แผ่นดินนี้ไม่มีจิตใจไม่รู้สุขและทุกข์
ก็หวั่นไหวถึง ๗ ครั้ง เพราะกำลังแห่งทานของเรา ฉะนี้แล.

จบเวสสันดรจริยาที่ ๕

สสปีณทิจรียาที่ ๑๐

ว่าด้วยจริยาวัตรของสสปีณทิจ

[๑๐] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นกระต่ายเที่ยวอยู่ในป่า มีหญ้า
ใบไม้ ผักและผลไม้เป็นภักษา เว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น ใน
กาลนั้น ถึง สุนัขจิ้งจอก ลูกนาค และเราเป็นสหายอยู่ร่วมกัน
มาพบกันทั้งเวลาเย็นเวลาเช้า เราสั่งสอนสหายเหล่านั้นในกุศล-
ธรรมและอกุศลธรรมว่าท่านทั้งหลาย จงเว้นบาปกรรมเสีย จงตั้งอยู่
ในกรรมอันงาม เราเห็นพระจันทร์เต็มดวงในวันอุโบสถ จึงบอก
แก่สหายเหล่านั้นว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถ ท่านทั้งหลายจงตระ-
เตรียมทานทั้งหลายเพื่อให้แก่ทักษิณียบุคคล ครั้นให้ทานแก่ทักษิ
ณียบุคคลแล้ว จงรักษาอุโบสถ สหายเหล่านั้นรับคำของเราว่า
สาธุ แล้วได้ตระเตรียมทานต่างๆ ตามสติกำลัง แล้วแสวงหา
ทักษิณียบุคคล เรานอนคิดถึงทานอันสมควรแก่ทักษิณียบุคคล
ว่า ถ้าเราพึงได้ทักษิณียบุคคล เราจักให้อะไรเป็นทาน งา ถั่วเขียว
ถั่วเหลือง ข้าวสาร และเปரிய ของเราไม่มี เราเลี้ยงชีวิตด้วยหญ้า
ถ้าทักษิณียบุคคลมาสักท่านหนึ่ง เพื่อขอให้สำนักของเรา เราพึง
ให้ตนของตน ทักษิณียบุคคลจักไม่ไปเปล่า ท้าวสักกะทรงทราบ
ความคำริของเราแล้ว แปลงเพศเป็นพราหมณ์เสด็จเข้ามายังสำนัก
ของเรา เพื่อทรงทดลองทานของเรา เราเห็นพราหมณ์นั้นแล้วก็ยินดี
ได้กล่าวคำนี้ว่าท่านมาถึงในสำนักของเรา เพราะเหตุแห่งอาหาร
เป็นการดีแล วันนี้เราจักให้ทานอันประเสริฐที่ใครๆ ไม่เคยให้
แก่ท่าน ท่านผู้ประกอบด้วยศีลคุณ การเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ควรแก่
ท่าน ท่านจงไปนำเอาไม้ต่างๆ มาก่อไฟขึ้น เราจักบิณฑูรของเรา
ท่านจักได้กินเนื้อที่สุกพราหมณ์รับคำแล้ว มีใจร่าเริง นำเอาไม้ต่างๆ
มาได้ทำเชิงตะกอนใหญ่ ทำเป็นห้องอันเต็มด้วยถ่านเพลิงก่อไฟ
โพล่งขึ้น ณ ที่นั้นทันทีเหมือนไฟนั้นเป็นกองใหญ่ฉะนั้น เราสลด
ตัวอันมีธุลีแล้ว เข้าไปนั่งอยู่ข้างหนึ่งในเมื่อกองไฟอันไฟติดทั่ว
แล้ว เป็นควันตระลบอยู่ในกาลนั้น เราโคดลงในท่ามกลางระหว่าง
เปลวไฟ น้ำเย็นอันผู้ใดผู้หนึ่งค้ำลงแล้ว ย่อมระงับความกระวน
กระวายและความร้อน ย่อมให้ความยินดีและปีติ ฉันทในกาลเมื่อ
เราเข้าไปยังไฟที่ลุกโพล่ง ก็ฉันทนั้นเหมือนกันความกระวนกระวายทั้งปวง
ย่อมระงับ ดังค้ำลงในน้ำเย็นฉะนั้น เราได้ให้แล้วซึ่งกายทั้งสิ้น
โดยไม่เหลือ คือ ขน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก และชิ้นเนื้อหทัย
แก่พราหมณ์ ฉะนี้แล.

จบสप्तปิณฑิจริยาที่ ๑๐

รวมจริยาที่มีในวรรณนี้ คือ

อกิตติดาบส สังขพราหมณ์ พระเจ้าธัญชัยกูรราช พระเจ้ามหา
สุทนต์จักรพรรดิราช มหาโควินพราหมณ์ พระเจ้าเนมิราช จันท-
กุมารพระเจ้าสิริราช เวสสันดร และสप्तบัณฑิตผู้ให้ทานอันประเสริฐ
ในกาลนั้น เป็นเรานี่เอง ทานเหล่านี้เป็นบริวารแห่งทาน เป็นทาน
บารมี เราได้ให้ชีวิตเป็นทานแก่จากจึงยังบารมีนี้ให้เต็มได้ เราเห็น
ยากเข้ามาเพื่อขอแล้ว ได้สละตนของตนให้ ความเสมอด้วยทาน
ของเราไม่มี นี่เป็นทานบารมีของเรา ฉะนี้แล.

จบการบำเพ็ญทานบารมีที่ ๑

สีลวนาคจริยาที่ ๑

ว่าด้วยจริยาวัตรของพระยาช้างสีลวนาค

[๑๑] ในกาลเมื่อเราเป็นกฤษณเรณูอยู่ในป่าหิมพานต์ ในกาลนั้น
ในพื้นที่นั้น ไม่มีอะไรที่จะเสมอด้วยศีลคุณของเรา พรานป่า
พบเราในป่าใหญ่แล้ว ได้กราบทูลแด่พระราชว่า ข้าแต่พระราช
ผู้ใหญ่ ช้างมงคลอันสมควรเป็นพระที่นั่งทรง มีอยู่ในป่าใหญ่ อัน
การจับช้างนั้นไม่ต้องขุดคู แม้การปักเสาตลุงและการขุดหลุมลวง ก็
ไม่ต้องในขณะที่จับเข้าที่วงเท่านั้น ช้างนั้นก็มา ณ ที่นี้เอง
พระเจ้าข้า ฝ่ายพระราชได้ทรงฟังคำของพรานป่านั้นแล้วทรงดี
พระทัย ทรงส่งไปซึ่งควาญช้างซึ่งเป็นอาจารย์ผู้ฉลาดศึกษาดีแล้ว
ควาญช้างนั้นไปแล้ว ได้พบช้างกำลังถอนง่าบัวอยู่ในสระบัวหลวง
เพื่อต้องการเลี้ยงมารดาควาญช้างรู้ศีลคุณของเรา พิจารณาคุณลักษณะ
แล้วกล่าวว่า มานี้แน่ลูกแล้วได้จับเข้าที่วงของเรา ในกาลนั้น
กำลังของเราที่มีอยู่ในกายตามปรกติอันใด วันนี้กำลังของเรานั้น
เสมอเหมือนกับกำลังของช้างหลายพัน ถ้าเรา โกรธแก่ควาญช้าง
เหล่านั้นผู้เข้ามาใกล้เพื่อจับเราเราพึงสามารถจะเหยียบย่ำเขาเหล่านั้น
ได้แม้ตลอดราชสมบัติของมนุษย์แต่ถึงแม้เราจะถูกเขาใส่ไว้ในเสา
ตลุงเราก็ไม่ทำจิต โกรธเคือง เพื่อรักษาศีล เพื่อบำเพ็ญบารมีให้บริบูรณ์
ถ้าเขาเหล่านั้นพึงทำลายเราที่เสาตลุงนี้ด้วยขวานและหอกซัด เรา
ก็จะไม่โกรธเขาเหล่านั้นเลยเพราะเรากลัวศีลของเราจะขาด ฉะนี้แล.

จบสีลวนาคจริยาที่ ๑

กฐินัดตจริยาที่ ๒

ว่าด้วยจริยาวัตรของภริทัตตนาคราช

[๑๒] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระยานาคชื่อภริทัตต มีฤทธิ์มาก เราไปยังเทวโลกพร้อมกับท้าววิรูปักษ์มหาราช ในเทวโลกนั้น เราได้เห็นทวยเทพผู้สมบูรณ์ด้วยความสุขโดยส่วนเดียว จึงสมทานศีลวัตร เพื่อต้องการจะไปยังสวรรค์นั้น เราชำระร่างกาย บริโภคอาหารพอเป็นเครื่องเลี้ยงอาชีพอแล้ว อธิษฐานอุโบสถมืองค์ ๔ ประการว่าผู้ใดพึงทำกิจด้วยผิวน้ำก็ดี ด้วยเนื้อก็ดี ด้วยเอ็นก็ดี ด้วยกระดูกก็ดี ขอผู้นั้นจงนำเอาอวัยวะที่เราให้ไปเกิด แล้วนอนอยู่บนยอดจอมปลวก พรหมณ์อาลัมพาน อันบุคคลผู้ไม่รู้อุปการะที่บุคคลอื่นทำแล้ว บอกแล้ว ได้จับเราใส่ไว้ในตะกร้า ให้เราเล่นในที่นั้นๆ แม้เมื่อพรหมณ์อาลัมพานใส่เราไว้ในตะกร้า แม้เมื่อบีบเราด้วยฝ่ามือ เราก็ไม่โกรธเพราะเรากลัวศีลของเราจะขาด การที่เราบริจาชีวิตของตนเป็นของเบาแม้ว่าหญ้า การล่วงศีลของเราเป็นเหมือนดั่งว่าแผ่นดิน เราพึงสละชีวิตของเราสิ้นร้อยชาติเนื่องๆ เราไม่พึงทำลายศีลแม้เพราะเหตุแห่งทวีปทั้ง ๔ ถึงแม้เราจะถูกพรหมณ์อาลัมพานใส่ไว้ในตะกร้าเราก็มิได้ทำจิตให้โกรธเคือง เพื่อรักษาศีลเพื่อบำเพ็ญศีลบารมีให้เต็ม ฉะนี้แล.

จบภริทัตตจริยาที่ ๒

จัมเปยยกจริยาที่ ๓

ว่าด้วยจริยาวัตรของจัมเปยยกนาคราช

[๑๓] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระยานาคชื่อจัมเปยยกมีฤทธิ์มาก แม้ในกาลนั้น เราเป็นผู้ประพาศธรรมเพียบพร้อมด้วยศีลวัตร หมองูได้จับเราผู้ประพาศธรรม รักษาอุโบสถให้เล่นร่าอยู่ที่ใกล้ประตูพระราชวัง หมองูนั้นคิดเอาสี่เช่นใด คือ สีเขียว สีเหลือง หรือ สีแดง เราขอมเปลี่ยนไปตามจิตของเขา แปลงกายให้เหมือนที่เขาคิดเราได้ทำน้ำให้เป็นบกบ้าง ได้ทำบกให้เป็นน้ำ ถ้าแหละเราโกรธเคืองต่อหมองูนั้น ก็พึงทำเขาให้เป็นเถ้าโดยนับปล้น ถ้าเราจักเป็นไปตามอำนาจจิตเราก็จักเสื่อมจากศีล เมื่อเราเสื่อมจากศีลประโยชน์อันสูงสุดจะไม่สำเร็จ กายของเราจึงแตกไป จงกระจัดกระจายอยู่ ณ ที่นี้ เหมือนแกลบกระจัดกระจายอยู่ที่ตามเถิด เราจะไม่ทำลายศีล ฉะนี้แล.

จบจัมเปยยกจริยาที่ ๓

จูฬโพธิจริยาที่ ๔

ว่าด้วยจริยาวัตรของจูฬโพธิปริพาชก

[๑๔] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นปริพาชกชื่ออุพโพธิ มีศีลงามเราเห็นภพโดยเป็นสิ่งที่น่ากลัว จึงออกบวชเป็นดาบส นางพราหมณ์ผู้มีผิวพรรณดั่งทองคำ ซึ่งเป็นภรรยาของเราแม้นางก็มีได้อาลัยในวัฏฏะ ออกบวชเป็นดาปสินี เราทั้งสองไม่มีความอาลัย ตัดพวกพ้องขาดไม่ห่างโยในตระกูลและหมู่ญาติเที่ยวไปยังบ้านและนิคม มาถึงยังพระนครพาราณสี เราทั้งสองอยู่ ณ ที่นั่น มีปัญญาไม่เกี่ยวข้องในตระกูลและคณะ เราทั้งสองอยู่ในพระราชอุทยานอันไม่เคลื่อนกลั่นสงัดเสียดพระราชาเสด็จทอดพระเนตรพระราชอุทยานได้ทอดพระเนตรเห็นนางพราหมณ์ จึงเสด็จเข้ามาหาเราแล้วตรัสถามว่า นางพราหมณ์คนนี้เป็นอะไรกับท่าน เป็นภริยาของใครเมื่อพระราชาตรัสถามอย่างนี้เราได้พูดแก่พระองค์ดังนี้ว่า นางพราหมณ์นี้มีใจภริยาของอาดภาพ เป็นผู้ประพฤติธรรมร่วมกันเป็นผู้มีคำสอนร่วมกัน พระราชาทรงกำหนดหนักหน่วงในนางพราหมณ์นั้นจึงรับสั่งให้พวกราชบุรุษจับ ทรงบีบคั้นด้วยกำลังสั่งให้นำเข้าไปยังภายในพระนคร เมื่อภริยาเก่าของเราเกิดร่วมกันมีคำสอนร่วมกัน ถูกขูดคร่าไปความโกรธพึงเกิดแก่เรา เราระลึกถึงศีลวัตรได้พร้อมกับความโกรธที่เกิดขึ้นเราข่มความโกรธได้ ณ ที่นั่นเอง ไม่ให้มันเจริญขึ้นไปอีก ถ้าใครๆ พึงเอาหอกอันคมกริบแทงนางพราหมณ์นั้น เราก็ไม่พึงทำลายศีลของเราเลย เพราะเหตุแห่งโพธิญาณเท่านั้นเราจักเกลียดนางพราหมณ์นั้นก็ห้ามมิได้ และเราจะไม่มีกำลังก็ห้ามมิได้ เพราะพระสัมพันธคุณญาณเป็นที่รักของเรา ฉะนั้นเราจึงรักษาศีลไว้ ฉะนี้แล.

จบอุพโพธิจริยาที่ ๔

มหิสราขจริยาที่ ๕

ว่าด้วยจริยาวัตรของพระยากระบือ

[๑๕] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นกระบือ เที้ยวอยู่ในป่าใหญ่มีกายอ้วนพี มีกำลังมากใหญ่โต ดูหน้ากลัวพิลึก ประเทศใดๆ ในป่าใหญ่นี้อันเป็นที่อยู่ของฝูงกระบือ มีอยู่ที่จอมเขากี้ดี ที่ซอกห้วยธารเขากี้ดี ที่โคนไม้ก็ดีที่ใกล้บึงก็ดี เราเที่ยวไปในที่นั้นๆ เมื่อเราเที่ยวไปในป่าใหญ่ ได้เห็นสถานที่อันเจริญเราจึงเข้าไปสู่ที่นั้น แล้วยืนพักอยู่และนอนอยู่ ครั้งนั้น ถึงป่าผู้ลามก หลุกหลิก ลอกแลกมา ณ ที่นั้น ถ้ายอจจาระปัสสาวะรดเราที่คอที่หน้าผาก ที่คิ้ว ข้อมเบียดเบียนเราวันหนึ่งครั้งหนึ่ง วันที่ ๒ วันที่ ๓ แม้วันที่ ๔ ก็วันละครั้ง เราจึงเป็นผู้อันลึนนั้นเบียดเบียนตลอดกาลทั้งปวง เทวดาเห็นเราถูกเบียดเบียน ได้กล่าวกะเราดังนี้ว่า ท่านจงยังลึนลามก

ตัวนี้ให้ฉิบหายตายโหงเสีย ด้วยเขาและกิบเถิด เมื่อเทวดากล่าว
อย่างนี้ในครั้งนั้นแล้ว เราได้ตอบเทวดานั้นว่าเหตุไร ท่านจะให้เรา
เปื้อนซากศพอันลามก ไม่เจริญเล่า ถ้าเราพึงโกรธต่อสิ่งนั้น เราก็พึง
เป็นผู้เลวกว่ามัน ศีลของเราที่จะพึงแตก และวิญญูชนทั้งหลายก็จะ
พึงติเตียนเรา เราเป็นผู้บริสุทธิ์ ตายเสียยังประเสริฐกว่าความเป็นอยู่
ที่น่าละอายอีกอย่างไรเราจักเบียดเบียนผู้อื่นแม้เพราะเหตุแห่งชีวิต
บุคคลผู้มีปัญญา ออกลั่นคำดูหมิ่นในเพราะของคนเลวคนปานกลาง
และคนชั้นสูง ย่อมได้อย่างนี้ตามใจปรารถนา ฉะนี้แล.

จบมหิศราชจริยาที่ ๕

จรูมิจจริยาที่ ๖

ว่าด้วยจริยาวัตรของพระยาเนื่อ

[๑๖] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระยาเนื่อชื่อจรู มีขนิสีเหลืองคล้าย
หลอมทองคำ ประกอบด้วยศีลอันบริสุทธิ์ยิ่ง เราเข้าไปอาศัยอยู่ ณ
ประเทศนารีนรมย์ เป็นรัมนิยสถาน สงัดเงียบปราศจากมนุษย์ เป็น
ที่ยินดีแห่งใจ ใกล้ฝั่งคงคา ครั้งนั้น บรูษถูกเจ้าหน้ทวงถาม จึงโดด
ลงในแม่น้ำ ในกระแสน้ำข้างเหนือ ด้วยคิดว่า เราจะเป็นหรือตาย
ก็ตามที เขาถูกกระแสน้ำพัดไปในแม่น้ำใหญ่ ตลอดคืนตลอดวัน
ร้องให้คร่ำครวญครวญจะสงสาร ลอยไปในท่ามกลางคงคา เราพึงเสียด
ของเขาผู้ร้องให้คร่ำครวญครวญจะสงสารแล้ว ไปยืนอยู่ที่ฝั่งคงคา
ได้ถามว่า ท่านเป็นคนเช่นไร เขาอันเราถามแล้ว ได้แจ้งเหตุของตน
ในกาลนั้นว่า เราเป็นผู้ถูกเจ้าหน้ทำให้สะดุ้งกลัว จึงเล่นมายัง
มหานทีนี้เราทำความกรุณาแก่เขา สละชีวิตของเราให้ว่ายน้ไปนำเขา
มาในเวลากลางคืน ข้างแรมเรารู้กาลว่า เขาหายเหน็ดเหนื่อยแล้ว
ได้กล่าวจะเขาดังนี้ว่า เราจะขอพระกะท่านสักข้อหนึ่ง คือ ท่านอย่า
บอกเราแก่ใครๆ เขาไปยังพระนครแล้ว พระราชาตรัสถาม จึงกราบ
ทูลเพราะต้องการทรัพย์ เขาได้พาพระราชาเข้ามายังที่อยู่ของเรา เรา
กราบทูลเหตุการณ์ทุกอย่างแก่พระราชา พระราชาทรงสดับคำของเรา
แล้วทรงสอดดูการศรจะยิงบรูษนั้น ตรัสว่า เราจักฆ่าคนลามกผู้ประทุษ
ร้ายมิตรเสียในที่นี้แหละ เราตามรักษาคนประทุษร้ายมิตรนั้น ได้
มอบตนของเราถวายว่า ข้าแต่มหाराชา ขอได้ทรงโปรดก่อนเถิด
พระเจ้าข้า ข้าพระบาทจะกระทำตามพระราชประสงค์ของพระราช
เราตามรักษาศีลของเรา ไม่ใช่เราตามรักษาชีวิตของเราเพราะในกาล
นั้น เราเป็นผู้มีศีลเพราะเหตุแห่งโพธิญาณนั่นเอง ฉะนี้แล.

จบจรูมิจจริยาที่ ๖

มาตังคจริยาที่ ๗

ว่าด้วยจริยาวัตรของมาตังคชฎิล

[๑๗] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นชฎิล มีความเพียรอันแรงกล้า มีนามชื่อว่ามาตังคะ เป็นผู้ที่มีศีล มีจิตมั่นคงดี เราและพราหมณ์คนหนึ่ง อยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำคงคา เราอยู่ข้างเหนือ พราหมณ์อยู่ข้างใต้ พราหมณ์เที่ยวไปตามริมฝั่ง ได้เห็นอาศรมของเราข้างเหนือนำบริกาษาเราในที่นั้น แล้วแข่งให้เราศิระะแตกถ้าเราฟัง โกรธต่อพราหมณ์นั้น ถ้าเราไม่คุ้มครองศีล เราเลดูพราหมณ์นั้นแล้ว ฟังทำให้เป็นดังเก่าได้ ครั้งนั้นพราหมณ์นั้น โกรธเคืองมีใจประทุษร้าย แข่งเรามุ่งหมายจะให้ศิระะแตก คำแข่งนั้นจะตกลงบนศิระะของเขาเอง เราช่วยเปลื้องเขาให้พ้น โดยควร เราตามรักษาศีลของเรา มิใช่เรารักษาชีวิตของเรา เพราะในกาลนั้น เราเป็นผู้มีศีลเพราะเหตุแห่งโพธิญาณนั่นเอง ฉะนั้นแล.

จบมาตังคจริยาที่ ๗

ธรรมเทวปุตตจริยาที่ ๘

ว่าด้วยจริยาวัตรของธรรมเทวบุตร

[๑๘] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นเทพบุตรชื่อว่าธัมโม มีอานุภาพมาก มีฤทธิ์มาก บริวารมากเป็นผู้อนุเคราะห์แก่โลกทั้งปวง เราชักชวนให้มหาชนสมาทานกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ เทียวไปยังบ้านและนิคม มีมิตรสหาย มีบริวารชน ในกาลนั้น เทพบุตรลามก เป็นผู้ตระหนี่ แสดงอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ แม้เทพบุตรนั้น ก็เทียวไปในแผ่นดินนี้ มีมิตรสหาย มีบริวารชน เราทั้งสอง คือ ธรรมวาที เทพบุตรและอธรรมวาทีเทพบุตร เป็นข้าศึกแก่กัน เราทั้งสองนั่งรถสวนทางกันมา ชนรถของกันและกันที่แอกรถ การทะเลาะวิวาทอัน ฟิงกล้วย่อมเป็น ไปแก่เทพบุตรทั้งสองผู้ประกอบด้วยกัลยาณธรรม และบาปธรรม มหาสงครามปรากฏแล้ว เพื่อต้องการจะให้กันและกันหลีกทาง ถ้าเราฟัง โกรธเคืองอธรรมเทพบุตรนั้น ถ้าเราฟังทำลายตบะคุณเราฟังทำอธรรมเทพบุตรนั้นพร้อมทั้งบริวารให้เป็นจุจฐลีได้ แต่เพื่อจะรักษาศีลไว้ เราจึงระงับความปรารถนาแห่งใจเสียพร้อมทั้งบริวาร ได้หลีกทางให้แก่อธรรมวาทีเทพบุตร พร้อมกับเมื่อเราหลีกจากทาง ทำการระงับจิตได้ แผ่นดินได้ให้ช่องแก่อธรรมเทพบุตร ในขณะนั้น ฉะนั้นแล.

จบธรรมเทวปุตตจริยาที่ ๘

ชยทิสจริยาที่ ๙

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของพระเจ้าชยทิส

[๑๕] พระราชาทรงพระนามว่าชยทิส ทรงประกอบด้วยศีลคุณเสวยสมบัติ
ในพระนครอันประเสริฐชื่อกัปปิตาเป็นนครอุดมในปัญจาลรัฐ เรา
เป็นโอรสของพระราชาพระองค์นั้น มีธรรมอันสดับแล้ว มีศีลงาม
มีพระนามว่าลีนัสตคกุมารมีคุณสมบัติสงเคราะห์บริวารชนทุกเมื่อ
พระบิดาของเราเสด็จไปประพาศเนื้อ ได้ทรงพบพระยาโปริสาท
พระยาโปริสาทนั้นได้จับพระบิดาของเราแล้วกล่าวว่า ท่านเป็นอาหาร
ของเราย่าคิดึ้นน พระบิดาของเราทรงสดับคำของพระยาโปริสาทนั้น
ทรงกลัวสะอึกหวาดหวั่น พระองค์มีพระเพลิงกระด้างเพราะทอด
พระเนตรเห็นพระยาโปริสาท พระยาโปริสาทรับเอาเนื้อแล้วปล่อย
ไปโดยบังคับให้กลับมาอีก พระราชบิดา พระราชทานทรัพย์แก่
พราหมณ์ แล้วตรัสเรียกเรามาว่าพ่อลูกชาย จงปกครองราชสมบัติ
อย่าประมาทปกครองนครนี้ พระยาโปริสาทบังคับเราให้เรากลับไป
หาอีก เราถวายบังคมพระมารดาพระบิดาแล้ว ตกแต่งร่างกายสพาย
ธนูเหน็บ พระแสงขรรค์ ออกไปหาพระยาโปริสาท (เราคิดว่า)
พระยาโปริสาทเห็นมีมือถืออาวุธ บางทีจักสะอึกกลัว แต่เพราะ
เมื่อเราทำความสะอึกกลัวแก่พระยาโปริสาท ศีลของเราจะเศร้าหมอง
เพราะเรากลับศีลจะขาดจึงไม่นำสิ่งที่น่าเกลียด (อาวุธ) เข้าไปใกล้
พระยาโปริสาทนั้น เรามีเมตตาคิด กล่าวคำเป็นประโยชน์ ได้กล่าว
คำนี้ว่า ท่านจงเอาแก่นไม้มาทอไฟให้เป็นกองใหญ่ เราจะโดดเข้า
ไฟท่านผู้เป็นพระบิดาจงทราบเวลาที่เราสุคติแล้วจงกินเถิด เราไม่
ได้รักษาชีวิตของเราเพราะเหตุแห่งพระบิดาผู้ทรงศีล เราได้ให้
พระยาโปริสาทผู้มาสัตว์เป็นปรกติทุกเมื่อนั้นบวชแล้ว ฉะนั้นแล.

จบชยทิสจริยาที่ ๕

สังขपालจริยาที่ ๑๐

ว่าด้วยจริยาวัตรของสังขपालนาคราช

[๒๐] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระยานาคชื่อสังขपालะมีฤทธิ์มาก
มีเขี้ยวเป็นอาวุธ มีพิษแรงกล้า มีลิ้นสองแฉกเป็นใหญ่กว่านาคทั้ง
หลาย เราอธิษฐานอุโบสถมีองค์ ๔ ประการว่า ผู้ใดมีกิจด้วยผิวหนัง
ก็ดี เนื้อก็ดี เอ็นก็ดี กระดูกก็ดี ของเรานั้นจงนำเอาอวัยวะที่เราให้
แล้วนี้ไปเถิด แล้วสำเร็จการอยู่ ณ สถานที่ใกล้ทางใหญ่สี่แยก อัน
เคลื่อนกล่นด้วยหมู่ชนต่างๆ พวกบุตรของนายพรานเป็นคนดุร้าย
หยาบซ่าไม่มีกรุณา ได้เห็นเราแล้วมีมือถือไม้พลองตะบองสั้นกรูกัน
เข้ามาหาเรา ณ ที่นั้น พวกบุตรนายพรานเอาหอกแทงเราที่จุมูก

ที่ทาง ที่กระดุกสันหลัง แล้วเอาหายใจรื้อยหามเราไป ถ้าเราปรารถนา
ก็พึงยังมหาปฐพีอันมีสมุทรสาครเป็นที่สุด พร้อมทั้งป่าทั้งภูเขา
ให้ใหม่ด้วยลมจุมกในที่นั้นๆ แต่เราไม่โกรธเคืองพวกนายพรานแม่
จะแทงด้วยหหลวง แม่จะทูปตีด้วยหอก นี้เป็นศีลบารมีของเรา
ฉะนั้นแล.

จบสังขपालจริยาที่ ๑๐

รวมจริยาที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สิวาจริยา
๒. กุริทัตตจริยา
๓. จัมเปยกจริยา
๔. จูพโพธิจริยา
๕. มหิสจริยา
๖. รุรัมภจริยา
๗. มาตังคจริยา
๘. ธรรมเทวปุตตจริยา
๙. ขยทิสจริยา

๑๐. สังขपालจริยา จริยาทั้งหมดนี้เป็นกำลังของศีล เป็นบริวารของศีล เราได้สละชีวิต
ตามรักษาศีล เราผู้เป็นสังขपालนาคราช ได้มอบชีวิตให้แก่คนใดคนหนึ่ง แม้ตลอดกาลทุก
เมื่อ

เหตุนี้ จริยานั้นจึงเป็นศีลบารมี ฉะนั้นแล.

จบศีลบารมีนิทเทศ

การบำเพ็ญเนกขัมมบารมีเป็นต้น

อุชฺฐชยจริยาที่ ๑

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของอุชฺฐชยกุมาร

[๒๑] ในกาลเมื่อเราเป็นพระราชโอรส (ของพระเจ้าสัพพัตตราช) นามว่า
อุชฺฐชย มีบริวารศหาประมาณมิได้ สลดใจเพราะได้เห็นหยาดน้ำ
ค้างอันเหือดแห้งเพราะแสงพระอาทิตย์ เราทำความเป็นอนิจจันนั้น
แลให้เป็นปุเรจาริก พอกพูนความสังเวช เราถวายบังคมพระมารดา
และพระบิดาแล้ว ทูลขอบรรพชา มหาชนพร้อมทั้งชวานิกมทั้งชาว
จังหวัด ประนมอัญชลีอ่อนวอนเรา พระบิดาตรัสว่า วันนี้ เจ้าจง
ปกครองแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไพศาลเถิด ลูก เมื่อมหาชนพร้อมทั้ง
พระราชบิดา นางสนม ชวานิกม และชาวแคว้นแคว้น ร้องให้รำไร
ควรสงสาร เราไม่หวังใยสละไปแล้วเราสละราชสมบัติในแผ่นดิน
หมู่ญาติ บริวารชน และยศศักดิ์ทั้งสิ้น ได้ไม่คิดถึงเลย เพราะเหตุ
แห่งโพธิญาณ เราจะเกลียดพระมารดาพระบิดาก็หาไม่ได้ เราจะ
เกลียดยศศักดิ์อันยิ่งใหญ่ก็หาไม่ได้ แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รัก
ของเรา ฉะนั้น เราจึงสละราชสมบัติ ฉะนั้นแล.

จบอุชฺฐชยจริยาที่ ๑

โสมนัสสจรรย์าที่ ๒

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของโสมนัสสกุมาร

[๒๒] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระราชบุตรสุดที่รัก เป็นที่ปรารถนา

ของพระมารดาพระบิดาปรากฏนามว่าโสมนัส อยู่ในอินทปัตถนคร

อันอุดม เป็นผู้มึนศีล สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม มีปฏิภาณอันเฉียบ

แหลม เคารพบนอบต่อบุคคลผู้เจริญมีหิริ และฉลาดในสังคหธรรม

ครั้งนั้น มีดาบสโกงผู้หนึ่ง เป็นที่โปรดปราน ของพระราชบิดาพระองค์

นั้น ดาบสนั้นปลูกต้นผลไม้ ดอกไม้และผัก เก็บขายเลี้ยงชีวิต

เราได้เห็นดาบสโกงนั้น เหมือนกองกลบอันไม่มีข้าวสาร เหมือน

ไม้เป็นโพล่งข้างใน เหมือนต้นกล้วยหาแก่นมิได้ ดาบสโกงผู้นี้ไม่

มีธรรมของสัตบุรุษ ปราศจากความเป็นสมณะ ละหิริและธรรมชา

เพราะเหตุแห่งการเลี้ยงชีวิตปัจฉินชนบทกำเริบขึ้น เพราะโจรอัน

เที่ยวอยู่ในดง พระราชบิดาของเราเมื่อจะเสด็จไปปราบความกำเริบ

นั้น ตรัสสั่งเราว่า พ่ออย่าประมาทในชฎิลผู้มีความเพียรอันแรงกล้า

นะ ลูก พ่อจะอนุวัตรตามความปรารถนา ด้วยว่าชฎิลนั้น เป็นผู้

ให้ความสำเร็จความปรารถนาทั้งปวงเราไปอยู่ที่บารุงชฎิลนั้นแล้ว ได้

กล่าวดังนี้ว่า ดูกรคฤหบดี ท่านสบายดีดอกหรือ หรือว่าท่านจะ

ให้นำเอาอะไรมา เหตุนี้ ดาบสโกงนั้นอาศัยมานะจึงโกรธเราว่า

เราจะให้พระราชมาท่านเสียในวันนี้ หรือจะให้ขับไล่เสียจากแควน

แคว้น พระราชาทรงปราบปัจฉินชนบทสงบแล้ว ได้ตรัสถามชฎิล

โกงว่า พระผู้เป็นเจ้าของสบายดีหรือสักการะสัมมานะยังเป็นไปแก่พระ

ผู้เป็นเจ้าของหรือชฎิลโกงนั้น กราบทูลแต่พระราชา เหมือนว่าพระราช

กุมารให้ฉิบหายพระเจ้าแผ่นดินทรงสดับคำของชฎิลโกงนั้นทรงบังคับ

ว่าจงตัดศีรษะเสียในที่นี้แหละ จงสับฟันบั่นออกเป็น ๔ ท่อน

ทิ้งไว้ในท่ามกลางถนนให้คนเห็นว่า นั่นเป็นผลของคนเบียดเบียน

ชฎิล พวกโจรฆาตกรก็ใจร้ายไม่มีกรุณาเหล่านั้น เพราะรับสั่งบังคับ

เมื่อรับนั่งอยู่บนตักของพระมารดา ก็จุดคร่านำเราไป เราได้กล่าว

แก่เขาเหล่านั้น ซึ่งกำลังผูกมัดอย่างมั่นคงอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย

จงพาเราไปเฝ้าพระราชบิดาโดยเร็ว ราชกิจของเรามีอยู่ เขาเหล่านั้น

เป็นคนลามกและเสพคนลามก พาเราไปเฝ้าพระราชบิดา เราไปเฝ้า

พระราชบิดาแล้วทูลให้ทรงเข้าพระทัย และนำมาสู่อำนาจของเราพระ-

บิดาขมาเรา ณ ที่นั้นแล้ว ได้พระราชทานราชสมบัติอันใหญ่หลวง

แก่เรา เรานั้นทำลายความมิดมัวมาแล้ว ออกบวชเป็นบรรพชิต

เราจะเกลี้ยราชสมบัติ อันใหญ่หลวงก็หามิได้จะเกลี้ยคกามโภค

สมบัติก็หาไม่ได้ แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา ฉะนั้น
เราจึง สละราชสมบัติเสีย ฉะนั้นแล.

จบ โสมนัสสจรรย์าที่ ๒

อโยมจรจรรย์าที่ ๓

ว่าด้วยพระจรรย์าวัตรของอโยมจรกุมาร

[๒๓] อีกเรื่องหนึ่งในกาลเมื่อเราเป็นพระราชโอรสของพระเจ้ากาสิเจริญวัย

ในเรือนเหล็ก มีนามชื่อว่าอโยมระ พระบิดาตรัสว่าเจ้าได้ความทุกข์
ตั้งแต่เกิดมา เขาเลี้ยงไว้ในที่แคบถูกเอี้ย วันนี้จึงปกครองแผ่นดิน
ทั้งสิ้น พร้อมทั้งแวนแคว้น พร้อมทั้งชาวนิคมและบริวารชนนี้เกิด
เราววยบังคมจอมกษัตริย์แล้วประคองอัญชลี ได้ทุกคั้งนี้ว่า บรรดา
สัตว์ในแผ่นดินบางพวกต่ำช้า บางพวกอุกฤษฏ์ บางพวกปานกลาง
สัตว์ทั้งหมดนั้น ไม่มีอรักขา เจริญอยู่ในเรือนของคนพร้อมด้วยหมู่
ญาติ การเลี้ยงดูข้าพระบาทในที่อันคับแคบนี้ไม่มีใครเหมือนในโลก
ข้าพระบาทเติบโตอยู่ในเรือนเหล็ก เหมือนพระจันทร์พระอาทิตย์
ไม่มีรัศมี ข้าพระบาทประสูติจากพระครรภ์พระมารดาอันเต็มไปด้วย
ซากศพมาแล้ว ยังถูกใส่ (ขัง) ไว้ในเรือนเหล็ก ซึ่งมีทุกข์ร้าย
กว่านั้นอีก ข้าพระบาทได้รับความทุกข์ร้ายอย่างยิ่งเช่นนี้แล้ว ถ้ายัง
ยินดีในราชสมบัติ ก็จะเป็นผู้เลวทราม กว่าคนเลวทรามไปข้าพระบาท
เป็นผู้เหนื่อยหน่ายในกาย ไม่ต้องการด้วยราชสมบัติ ข้าพระบาท
จะแสวงหาธรรมเครื่องดับ ซึ่งเป็นที่ที่มัจจุราชพึงย่ำยีข้าพระบาท
ไม่ได้ เราคิดอย่างนี้แล้ว เมื่อมหาชนร้องไห้คร่ำครวญอยู่ ได้ตัด
เครื่องผูกเสียแล้วเข้าไปยังป่าใหญ่ เหมือนช้าง ฉะนั้น เราจะเกลียด
พระมารดาพระบิดาก็หาไม่ จะเกลียดยศศักดิ์อันใหญ่หลวงก็หา
ไม่ได้ แต่พระสัพพัญญุตญาณเป็นที่รักของเรา ฉะนั้น เราจึงสละ
ราชสมบัติ ฉะนั้นแล.

จบอโยมจรจรรย์าที่ ๓

กิงสจรรย์าที่ ๔

ว่าด้วยจรรย์าวัตรของกิงสพราหมณ์

[๒๔] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราอยู่ในพระนครกาสิอันประเสริฐสุดน้อง

หญิงชาย ๗ คน เกิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาลเราเป็นพี่ใหญ่ของ
น้องหญิงชายเหล่านั้นประกอบด้วยหิริและธรรมชาว เราเห็นภพ
โดยความเป็นภัย จึงยินดีอย่างยิ่งในเนกขัมมะ พวกสหยาพร้อมใจ
ของเรา ที่มารดาและบิดาส่งมาแล้วเชื่อเชิญเราด้วยกามทั้งหลายว่า
เชิญท่านดำรงศัสถกุลเถิด คำใดที่สหยาเหล่านั้นกล่าวแล้วเป็นเครื่อง

นำสุขมาให้ในธรรมของกฤหัสถ์ คำเหล่านั้นเป็นเหมือนคำหยาบ
เสมอด้วยผาลอันร้อน ได้มีแก่เรา ในกาลนั้น สหายเหล่านั้นได้
ถามเราผู้ห้ามอยู่ถึงความปรารถนาของเราว่า ท่านปรารถนาอะไรเล่า
เพื่อน ถ้าท่านไม่บริโภคน้ำ เราผู้ใคร่ประโยชน์แก่ตนได้กล่าวแก่
สหายผู้แสวงหาประโยชน์เหล่านั้นว่า เราไม่ปรารถนาความเป็น
กฤหัสถ์ เรายินดีอย่างยิ่งในเนกขัมมะสหายเหล่านั้นฟังคำเราแล้ว
ได้บอกแก่มารดาและบิดา มารดาและบิดาได้กล่าวอย่างนี้ว่า แม้ว่า
เราทั้งสองจะบวช พ่อเรา มารดาบิดาทั้งสอง และน้องหญิงชาย
ทั้ง ๗ ของเราสละทิ้งทรัพย์สินไม่ถ่วง เข้าไปยังป่าใหญ่ ฉะนี้แล.

จบกิงสจิริยา ๔

โสณนันทบัณฑิตจิริยาที่ ๕

ว่าด้วยจิริยาวัตรของโสณนันทบัณฑิต

[๒๕] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเกิดในตระกูลมหาศาลอันประเสริฐสุด
อยู่ในพระนครพรมวัทธนะ ในกาลนั้น เราเห็นสัตว์โลกเป็นผู้ถูก
ความมืดครอบงำ จิตของเราเบื่อหน่ายจากภพ เหมือนช้างถูกสับด้วย
ขอสลดใจ ฉะนั้น เราเห็นความลามกต่างๆ อย่างนี้ จึงคิดอย่างนี้
ในกาลนั้นว่าเมื่อไร เราจึงจะออกไปจากเรือนแล้วเข้าป่าได้ แม้ใน
กาลนั้น พวกญาติก็เชื่อเชิญเราด้วยกาม โภคะทั้งหลาย เราได้บอก
ความพอใจแก่เขาเหล่านั้นว่า อย่าเชื่อเชิญเราด้วยสิ่งเหล่านั้นเลย
น้องชายของเราเป็นบัณฑิตชื่อนันทะ แม้เขาก็ศึกษาตามเราชอบใจ
บรรพชา แม้ในกาลนั้น เราคือ โสณบัณฑิต นันทบัณฑิต และมารดา
บิดาทั้งสองของเราทิ้งโภคสมบัติทั้งหลายแล้วเข้าป่าใหญ่ ฉะนี้
แล.

จบโสณนันทบัณฑิตจิริยาที่ ๕

มุคฝักขจิริยาที่ ๖

ว่าด้วยพระจิริยาวัตรของมุคฝักขกุมาร

[๒๖] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระราชโอรสของพระเจ้ากาสิ
ชนทั้งหลายเรียกเราโดยชื่อว่ามุคฝักขกุมารบ้าง เตมียกุมารบ้าง
ในกาลนั้น พระสนมนางในหมิ่นหกพัน ไม่มีพระราชโอรส โดย
วันคืนล่วงไปๆ เรายังเกิดผู้เดียว พระบิดารับสั่งให้ตั้งเสวตฉัตร
ให้เลี้ยงดูเราผู้เป็นบุตรสุดที่รัก อันได้ด้วยยากเป็นอภิชาตบุตร ทรง
ไว้ซึ่งความรุ่งเรือง บนที่นอน ในกาลนั้น เรานอนอยู่บนที่นอนอัน
อ่อนนุ่ม ตื่นขึ้นแล้วได้เห็นเสวตฉัตรอันเป็นเหตุให้เราไปสู่รอก
ความสะดุ้งหวาดกลัวเกิดขึ้นแล้วแก่เรา พร้อมกับได้เห็นฉัตร เรา

ถึงความวินิจฉัยว่า เมื่อไรหนอ เราจึงจะเปลี่ยนรูปร่างได้ เทพธิดา
ผู้เป็นสาวโลกิติกของเรามาก่อน ผู้ใคร่ประโยชน์ต่อเรา นางเห็นเราผู้
ประกอบไปด้วยทุกข์ จึงแนะนำให้เราประกอบในเหตุ ๓ ประการ
ว่าท่านจงอย่าแสดงความเป็นบัณฑิต จงแสดงความเป็นคน โง่แก่ชน
ทั้งปวง ชนทั้งหมดนั้นก็จักคู่มั่นท่าน ประโยชน์จักมีแก่ท่านด้วย
อาการอย่างนี้ เมื่อเทพธิดากล่าวอย่างนี้แล้ว เราได้กล่าวดังนี้ว่า
ดูก่อนนางเทพธิดา ข้าพเจ้าจะทำตามคำที่ท่านกล่าวจะเราละนั้น ท่าน
เป็นผู้ปรารถนาประโยชน์ เป็นผู้ใคร่ความเกื้อกูลแก่ข้าพเจ้า แม้
เทพธิดา ครั้นเราได้ฟังคำของเทพธิดานั้นแล้ว เหมือนดังได้พบฟัง
ในสาคร ร่ำเรงจิตใจ ได้อธิษฐานองค์ ๓ ประการ คือ เราเป็นคนใบ้
เป็นคนหูหนวก เป็นคนง่อยเปลี้ยเว้นจากคติ เร่อธิฐานองค์ ๓
ประการนี้อยู่ ๑๖ ปี ครั้นนั้น เสนาบดีเป็นต้นตรวจคู่มือเท้า ลิ่น
และช่องหูของเราแล้ว เห็นความไม่บกพร่องของเรา คิดเถยว่าเป็น
คนกาพิกิณี ที่นั้นชาวชนบท เสนาบดี และปุโรหิตทั้งปวงร่วมใจกัน
ทั้งหมด พลอยดีใจการที่รับสั่งให้นำไปทิ้ง เรานั้นได้ฟังความประสงค์
ของเสนาบดีเป็นต้นนั้นแล้ว ร่ำเรงจิตใจว่า เราประพาศิตบะมาเพื่อ
ประโยชน์ใด ประโยชน์นั้นจะสำเร็จแก่เรา ราชบุรุษทั้งหลายอาบน้ำ
ให้เรา ได้ทาด้วยของหอม สวมราชมงกุฎราชาภิเษกแล้ว มีฉัตรที่
บุคคลถือไว้ให้ทำประทักษิณพระนครดำรงเสวยถวัลย์อยู่ ๗ วัน พอ
ดวงอาทิตย์ขึ้นนายสารถีอุ้มเราขึ้นรถ เข้าไปยังป่า นายสารถีหยุดรถ
ไว้ ณ โอกาสหนึ่งปล่อยรถเทียมม้าพ้อพันมือ ก็ขุดหลุมเพื่อจะฝัง
เราเสียในแผ่นดิน พระมหากษัตริย์ทรงคุกคามการอธิษฐาน ที่เรา
อธิษฐานไว้ด้วยเหตุต่างๆ แต่เราก็ไม่ทำลายการอธิษฐานนั้น เพราะ
เหตุแห่งโพธิญาณนั่นเอง เราจะเกลียดพระมารดาพระบิดาก็หาไม่ได้
เราจะเกลียดตนเองก็หาไม่ได้ แต่พระสัตบุรุษผู้บุญญา เป็นที่รักของ
เรา เพราะฉะนั้นแหละ เราจึงอธิษฐานองค์ ๓ ประการนี้ เรา
อธิษฐานองค์ ๓ ประการนี้อยู่ ๑๖ ปี ผู้เสมอด้วยอธิษฐานของเรา
ไม่มี นี่เป็นอธิษฐานบารมีของเรา ฉะนั้นแล.

จบมุกฝักขจรियाที่ ๖

กปิลราชจรรยาที่ ๗

ว่าด้วยจรรยาวัตรของพระยาวานร

[๒๗] ในกาลเมื่อเราเป็นพระยาวานร อยู่ ณ ซอกเขาใกล้ฝั่งแม่น้ำ ในกาล
นั้น เราถูกจรเข้เบียดเบียนไปไม่ได้ เราขึ้นอยู่ ณ โอกาสใด โดด
จากฝั่งนี้ไปยังฝั่งโน้น จรเข้มันเป็นสัตว์ร้าย แสดงความน่ากลัว

อยู่ ณ โอกาสนั้น จรเข็ญนั้นกล่าวกะเราว่า มาเถิด แม่เรากล่าวกะจรเข็ญนั้นว่า จะมาเราโคดลงเหยียบศิระจรเข็ญนั้นแล้ว โคด ไปยืนอยู่ที่ฝั่งโน้น เรามีได้ทำตามคำของจรเข็ญที่กล่าวหลอกลวงนั้นหา มิได้ผู้เสมอด้วยคำสัตย์ของเราไม่มี นี่เป็นสัจจบารมีของเรา ฉะนี้แล.

จบกปีลราชจริยาที่ ๗

สัจจสวหยปณทิตจริยาที่ ๘

ว่าด้วยจริยาวัตรของสัจจดาบส

[๒๘] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นดาบสปรากฏ นามว่าสัจจะ เรารักษาสัตว์โลกไว้ด้วยคำสัจ ได้ทำหมูชนให้สามัคคีกัน ฉะนี้แล.

จบสัจจสวหยปณทิตจริยาที่ ๘

วัฏฏกโปตกจริยาที่ ๙

ว่าด้วยจริยาวัตรของลูกนกคุ้ม

[๒๙] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นลูกนกคุ้ม ขนยังไม่ออก ยังอ่อนเป็นดั่งขึ้นเนื้อ อยู่ในรัง ในมคธชนบท ในกาลนั้น มารดาเอางองยปากคาบเหยื่อมาเลี้ยงเรา เราเป็นอยู่ด้วยผัสสะของมารดา กำลังกายของเรายังไม่มี ในฤดูร้อนทุกๆ ปี มีไฟฟ้าไหม้ลูกกลมมา ไฟไหม้ป่าเป็นทางคำลูกกลมมาใกล้เรา ไฟไหม้ป่าลูกกลมใหญ่หลวงเสียงสนั่นอื้ออึง ไฟไหม้ลูกกลมมาโดยลำดับ เข้ามาใกล้จวนจะถึงเรา มารดาบิดาของเราสะดุ้งใจหวาดหวั่น เพราะกลัวไฟที่ไหม้มาโดยเร็ว จึงทิ้งเราไว้ในรังหนีเอาตัวรอดไปได้ เราเหยียดเท้า กางปีกออกรู้ว่า กำลังกายของเราไม่มี เรานั้น ไปไม่ได้อยู่ในรังนั่นเอง จึงคิดอย่างนี้ในกาลนั้นว่า เมื่อก่อนเราสะดุ้งหวาดหวั่น พึงเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในระหว่างปีกของมารดาบิดา บัดนี้ มารดาบิดาทิ้งเราหนีไปเสียแล้ว วันนี้ เราจะทำอย่างไรคิดคุณ ความสัตย์ พระสัพพัญญูพุทธเจ้าผู้ประกอบด้วยความสัตย์เอ็นดูกรุณา มีอยู่ในโลก ด้วยความสัตย์นั้น เราจักกระทำ สัจจกิริยาอันสูงสุดเราคำนึงถึงกำลังพระธรรมระลึกถึงพระพุทธรเจ้าผู้พิชิตมารอันมีในก่อน ได้กระทำสัจจกิริยา แสดงกำลังความสัตย์ว่า ปีกของเรามีอยู่ แต่ไม่มีขนเท้าของเรามีอยู่ แต่ยังเดินไม่ได้ มารดาบิดาก็พากันบินออกไปแล้วเณะไฟ จึงกลับไป (จงดับเสียง) พร้อมกับเมื่อเรากระทำสัจจกิริยา ไฟที่ลุกรุ่งโรจน์ใหญ่หลวงเว้น ไว้ ๑๖ กรีส ไฟดับ ณ ที่นั้นเหมือนจุ่มลงในน้ำ ผู้เสมอด้วยความสัตย์ของเราไม่มี นี่เป็นสัจจบารมีของเรา ฉะนี้แล.

จบวัฏฏกโปตกจริยาที่ ๙

มัจฉราชจริยาที่ ๑๐

ว่าด้วยจริยาวัตรของพระยาปลา

[๑๐] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระยาปลาอยู่ในสระใหญ่ในสระแห่งซอด เพราะแสงพระอาทิตย์ในฤดูร้อน ที่นั่นกา แร้ง นกกระสา นกตะกรุมและเหยี่ยว มาคอยจับปลากินทั้งกลางวันกลางคืน ในกาลนั้น เราคิดอย่างนี้ว่า เรากับหมู่ญาติถูกบีบคั้น จะพึงเปลื้องหมู่ญาติให้พ้นจากทุกข์ได้ด้วยอุบายอะไรหนอ เราคิดแล้ว ได้เห็นความสัตย์อันเป็นอรรถเป็นธรรมว่า เป็นที่พึงของหมู่ญาติได้ เราตั้งอยู่ในความสัตย์แล้ว จะเปลื้องความพินาศใหญ่ของหมู่ญาตินั้นได้ เรานึกถึงธรรมของสัตว์บุรุษ คิดถึงการไม่เบียดเบียนสัตว์ อันยังยืนเที่ยงแท้ในโลก ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งได้ แล้วได้กระทำสักจกิริยาว่า ตั้งแต่เราระลึกตนได้ ตั้งแต่เรารู้ความมาจนถึงบัดนี้ เราไม่รู้สึกรู้สีกว่าแก้งเบียดเบียนสัตว์แม้ตัวหนึ่งให้ได้รับความลำบากเลย ด้วยสักจกวจาจาณี ขอเมฆจงยังฝนให้ตกหาใหญ่ ณะเมฆ ท่านจงเปล่งสายฟ้าคำรามให้ฝนตกจงทำขุมทรัพย์ของกาให้พินาศไป ท่านจงยังกาให้เดือดร้อนด้วยความโศก จงปลดเปลื้องฝูงปลาจากความโศก พร้อมกับเมื่อเราทำสักจกิริยา เมฆส่งเสียงสนั่นครันครัน ยังฝนให้ตกครู่เดียว ก็เต็มเปี่ยมทั้งที่ดอนและที่ลุ่ม ครั้นเราทำความเพียรอย่างสูงสุด อันเป็นความสัตย์อย่างประเสริฐเห็นปานนี้แล้ว อาศัยกำลังอานุภาพความสัตย์ จึงยังให้ฝนตกหาใหญ่ผู้เสมอด้วยความสัตย์ของเราไม่มี นี่เป็นสักจกาวารมีของเราจะนี่แล.

จบมัจฉราชจริยาที่ ๑๐

กัณฑ์ที่ปายนจริยาที่ ๑๑

ว่าด้วยจริยาวัตรของกัณฑ์ที่ปายนะดาบส

[๑๑] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นฤาษีชื่อว่ากัณฑ์ที่ปายนะ เราไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ ยิ่งกว่า ๕๐ ปี ใครๆ จะรู้ใจที่ไม่ยินดีประพฤติพรหมจรรย์ของเรานั้นหาไม่ได้ แม้เราก็ไม่บอกแก่ใครๆ ว่า ความไม่ยินดีมีในใจของเรา สหายเพื่อนพรหมจรรย์ของเรา ชื่อมณฑัพพะ เป็นฤาษีมีอานุภาพมากประกอบด้วยบุรพกรรม (กรรมเก่าให้ผล) ถูกเลียบหลาวทั้งเป็น เราทำการพยายามมณฑัพพะดาบสนั้นให้หายโรคแล้วได้อาลามาสู่บรรณศาลาอันเป็นอาศรมของเราเอง พราหมณ์ผู้เป็นสหายของเรา ได้พาภริยาและบุตร ต่างถือสักการะสำหรับต้อนรับแขก รวมสามคนมาหาเรา เรานั่งเจรจาปราศรัยกับสหาย และภรรยาของเขาอยู่ในอาศรมของตน เด็กโยนลูกข่างเล่นอยู่ ทำงูเห่าให้โกรธแล้ว ที่นั่น เด็กนั้นเอามือควานหาลูกข่างไปตามปล่อง

จอมปลวก ความไปถูกเอาศิระงูเข้าพอมือไปถูกศิระงูของมัน งูก็
โกรธ อาศัยกำลังพิษ เคืองจนเหลือจะอดคลื่น ได้กัดเด็กทันที
พร้อมกับถูกงูกัด เด็กล้มลงที่พื้นดิน ด้วยกำลังพิษกล้า เหตุนั้น
เราเป็นผู้ได้รับทุกข์หรือว่าเรามีความรักจึงเป็นทุกข์ เราได้ปลอด
มารดาบิดาของทารกนั้น ผู้มีทุกข์เศร้าโศก ให้สว่างแล้ว ได้ทำ
สังจกิริยาอันประเสริฐสุดก่อนว่า

เราผู้ต้องการบุญ ได้ประพาศพรหมจรรย์ มีจิตเลื่อมใส
อยู่ ๗ วันเท่านั้น ต่อแต่นั้นมา การประพาศของเรา
ไม่เลื่อมใส ๕๐ ปีเศษ เราไม่ปรารถนาจะประพาศ
เสียเลย ด้วยความสัตย์นี้ ขอความสวัสดิ์จึงมีแก่เด็ก
นี้เกิด พิษจระงับ ยัญญุทัตตกุมารจงเป็นอยู่

พร้อมกับเมื่อเราทำสังจกิริยา มาณพหวัน ไหวด้วยกำลังพิษได้พื้น
กายหายโรค ลูกขึ้นได้ ผู้เสมอด้วยความสัตย์ของเราไม่มี นี่เป็น
สังจกิริยาของเรา ฉะนี้แล.

จบกัณฑ์ปิยานจริยาที่ ๑๑

สุดโสสมจริยาที่ ๑๒

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของพระเจ้าสุดโสสม

[๑๒] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระเจ้าแผ่นดินพระนามว่าสุดโสสม
ถูกพระเจ้าโปริสาทจับไปได้ ระลึกถึงคำผัดเพี้ยนไว้กะพราหมณ์
พระยาโปริสาทเอาเชือกร้อยฝามือกษัตริย์ ๑๐๑ ไว้แล้ว ทำกษัตริย์
เหล่านั้นให้ได้รับความลำบาก นำเราไปด้วยเพื่อต้องการทำพิธีกรรม
พระยาโปริสาทได้ถามเราว่าท่านปรารถนาจะให้ปล่อยหรือ เราจักทำ
ตามขอใจของท่าน ถ้าท่านจะกลับมาสู่สำนักเรา เรารับคำพระยา
โปริสาทนั้นว่าจะกล่าวไย ถึงการมาของเรา แล้วเข้าไปยังพระนคร
อันรื่นรมย์มอราชสมบัติแล้วในกาลนั้น เพราะเราระลึกถึงธรรมของ
สัตบุรุษ เป็นของเก่า อันพระพุทธรเจ้า เป็นต้นเสพแล้วให้ทรัพย์
แก่พราหมณ์แล้ว จึงเข้าไปหาพระยาโปริสาท ในการมาในสำนัก
พระยาโปริสาทนั้น เราไม่มีความสงสัยว่าจักฆ่าหรือไม่ เราตามรักษา
สังจกิริยาจอมสละชีวิตเข้าไปหาพระยาโปริสาท ผู้เสมอด้วยความ
สัตย์ของเราไม่มี นี่เป็นสังจกิริยาของเรา ฉะนี้แล.

จบสุดโสสมจริยาที่ ๑๒

สุวรรณสามจริยาที่ ๑๓

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของสุวรรณสามดาบส

[๑๓] ในกาลเมื่อเราเป็นดาบส อันท้าวสักกะเชื้อเชิญมาอยู่ในป่า เรากับ

ราชสีห์และเสือโคร่งในป่าใหญ่ ต่างน้อมเมตตาเข้าหากัน (เราเข้า
ใกล้ราชสีห์และเสือโคร่งในป่าใหญ่ได้ด้วยเมตตา) เราแวดล้อมด้วย
ราชสีห์ เสือโคร่ง เสือเหลือง หมี กระบือ กวางดาวและหมู
อยู่ในป่าใหญ่ สัตว์อะไรๆ มิได้สะดุ้งกลัวเรา แม้เรามีได้กลัวสัตว์
อะไรๆ เพราะเรากำลังเมตตาค้ำจุน จึงยินดีอยู่ในป่าในกาลนั้น
จะนี่แล.

จบสุวรรณสามจริยาที่ ๑๓

เอกราชจริยาที่ ๑๔

ว่าด้วยพระจริยาวัตรของพระเจ้าเอกราช

[๑๔] อีกเรื่องหนึ่ง ในกาลเมื่อเราเป็นพระราช ปราภพพระนามว่าเอกราช
ในกาลนั้น เราอธิษฐานศีลอันบริสุทธิ์ยิ่งปกครองแผ่นดินใหญ่
สมาทานกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการประพฤติโดยไม่มีเศษ สงเคราะห์
มหาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ เมื่อเราเป็นผู้ไม่ประมาทใน
ประโยชน์โลกนี้และโลกหน้า ด้วยอาการอย่างนี้ พระเจ้าโกศล
พระนามว่าทัฬหเสนาะ ยกกองทัพมาชิงเอาพระนครเราได้ ทรงทำ
ข้าราชการ ขวานิกม พร้อมด้วยทหาร ชาวชนบทให้อยู่ในเงื้อม
พระหัตถ์ทั้งหมดแล้ว ตรัสสั่งให้ฝังเราเสียในหลุม เราเห็นพระเจ้า
ทัฬหเสนาะกับหมู่อำมาตย์ ซึ่งเอกราชสมบัติอันมั่งคั่งภายในพระนคร
ของเรา เหมือนบุตรสุดที่รัก ฉะนั้น ผู้เสมอด้วยเมตตาของเราไม่มี
นี้เป็นเมตตาบารมีของเรา จะนี่แล.

จบเอกราชจริยาที่ ๑๕

มหาโลมหังสจริยาที่ ๑๕

ว่าด้วยจริยาวัตรของมหาโลมหังสบัณฑิต

[๑๕] เรานอนอยู่ในป่าช้า เอาซากศพอันมีแต่กระดูกทำเป็นหมอนหนุน
เด็กชาวบ้านพวกหนึ่ง พวกกันเข้าไปทำความหยาบซำร้ายกาจนานับการ
อีกพวกหนึ่งร้ายดีใจ พวกกันนำเอาของหอม ดอกไม้ อาหาร และ
เครื่องบรรณาการต่างๆ เป็นอันมากมาให้เรา พวกได้นำทุกข์มาให้
เราและพวกใดให้สุขแก่เรา เราเป็นผู้มีจิตเสมอแก่เขาทั้งหมด ไม่มี
ความเอ็นดู ไม่มีความโกรธ เราเป็นผู้วางเฉยในสุขและทุกข์ ใน
ยศและความเสื่อมยศ เป็นผู้มิใ้ใจเสมอในสิ่งทั้งปวง นี้เป็นอุเบกขา
บารมีของเรา จะนี่แล.

จบมหาโลมหังสจริยาที่ ๑๕

รวมจริยาที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ยุธิชัยจริยา ๒. โสมนัสสจริยา ๓. อโยมจริยา
 ๔. กิงสจริยา ๕. โสมนันทปัทมจริยา ๖. มุคคกขจริยา
 ๗. กปิลราชจริยา ๘. สัจจสวหยปัทมจริยา ๙. วัฏฏกโปตกจริยา
 ๑๐. มัจฉราชจริยา ๑๑. กัณหาทีปายนจริยา ๑๒. สุตโสมจริยา
 ๑๓. สุวรรณสามจริยา ๑๔. เอกราชจริยา ๑๕. มหาโลมหังสจริยา
- เป็นอุเบกขาบารมีดังนี้

พระผู้มีพระภาคผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ตรัสแล้ว เราได้เสวยทุกข์ และสมบัติมากมายหลายอย่าง ในภพน้อยภพใหญ่ ตามนัยที่กล่าวแล้ว อย่างนี้ แล้วจึงได้บรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด เราได้ให้ทานอันควร ให้ บำเพ็ญศีลโดยหาเศษมิได้ถึงเนกขัมมบารมีแล้ว จึงบรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุดเราสอบถามบัณฑิตทั้งหลายทำความเพียรอย่าง อุกฤษฏ์อย่างถึงขั้นตบารมีแล้วจึงบรรลุโพธิญาณอันสูงสุด เรากระทำ อริยฐานอย่างมั่น ตามรักษาสัจจวาจา ถึงเมตตาบารมีแล้ว จึงบรรลุ สัมโพธิญาณอันสูงสุด เราเป็นผู้มีจิตเสมอในลาภและความเสื่อม ลาภ ในยศและความเสื่อมยศ ในความนับถือและการดูหมิ่นทั้งปวง แล้ว จึงบรรลุสัมโพธิญาณอันสูงสุด ท่านทั้งหลายจงเห็นความ เกียรติร้าย โดยความเป็นภัย และเห็นการปรารถนาคือเพียร โดยเป็น ทางเกษมแล้วจงปรารถนาคือเพียรเถิด นี่เป็นคำสั่งสอนของ พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงเห็นความวิเวก โดยความเป็น ภัย และเห็นความไม่วิเวก โดยเป็นทางเกษมแล้วจงกล่าววาจาอ่อน หวานอันสมัคสมานกันเถิด นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงเห็นความประมาท โดยความเป็นภัย และ เห็นความไม่ประมาท โดยเป็นทางเกษม แล้วจงเจริญมรรคอันประ- กอบด้วยองค์ ๘ ประการเถิด นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลายฯ

ทราบว่ พระผู้มีพระภาคเมื่อจะทรงยกย่องบุรพจรรยาของพระองค์ จึงได้ตรัสธรรมบร- *ยายชื่อพุทธาปทานี้ด้วยประการฉะนี้แล.

จบจริยาปิฎก

 สโมธานกถา

สรุปการบำเพ็ญบารมี ๓๐ ทศ

[๓๖] การบำเพ็ญบารมีอันเป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณเหล่านี้ จัดเป็นบารมี

๑๐ อุบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐ คือการบำเพ็ญทานในภพที่ตลา- คตเป็นพระเจ้าสิริราชผู้ประเสริฐเป็นทานบารมี ในภพที่เราเป็น

เวสสันดรและเป็นเวลามพราหมณ์ เป็นทานอุปบารมี ในภพที่เรา
เป็นอกิตติดาบสอดอาหารนั้น เป็นทานอุปบารมี ในภพที่เราเป็น
พระยาไถ่ป่า สีลวานาคและพระยากระต่าย เป็นทานปรมัตถบารมี
ในภพที่เราเป็นพระยาวานร ช้างฉัททันต์ และช้างเลี้ยงมารดา
เป็นศีลบารมี พระผู้มีพระภาคผู้แสวงหาคุณยิ่งใหญ่ตรัสไว้ดังนี้ การ
รักษาศีลในภพที่เราเป็นจัมเปยยกนาคราช และกฐิตตนาคราช เป็น
ศีลอุปบารมี ในภพที่เราเป็นสังขपालบัณฑิต เป็นศีลปรมัตถบารมี
ในภพที่เราเป็นยุชฌยชกุมาร มหาโควินทพราหมณ์ คนเลี้ยงช้าง
อโยฆรราชโอรส ภัลลาคี สุวรรณสาม มฆเทวะและเนมิราช บารมี
เหล่านี้เป็นอุปบารมี ในภพที่เราเป็นมโหสถผู้เป็นทรัพย์ของรัฐ
กุกกัลลตัมทิลละและนกกระทาบารมีเหล่านี้เป็นปัญญาอุปบารมี ในภพ
ที่เราเป็นวิธูรบัณฑิตและสุริยพราหมณ์มาตังคะ ผู้เป็นศิษย์เก่าของ
อาจารย์บารมีทั้ง ๒ ครั้งนี้ เป็นปัญญาบารมี ในภพที่เราเป็นพระราชา
ผู้มีศีล มีความเพียร เป็นผู้ก่อให้เกิดสัตตกุสัตตชาดก บารมีนี้แล
เป็นปัญญาปรมัตถบารมี ในภพที่เราเป็นพระราชาผู้มีความเพียร
บากบั่น เป็นวิริยปรมัตถบารมี ในภพที่เราเป็นพระยาวานรผู้มีคุณธรรม
๕ ประการ เป็นวิริยบารมี ในภพที่เราเป็นธรรมपालกุมาร เป็น
ขันติบารมี ในภพที่เราเป็นธรรมิกเทพบุตร ทำสงครามกับอธรรมิก
เทพบุตร เรียกว่าขันตีอุปบารมี ในภพที่เราเป็นขันตีวาทีดาบส
แสวงหาพุทธภูมิด้วยการบำเพ็ญขันติบารมี ได้ทำกรรมที่ทำให้ยาก
เป็นอันมาก นี่เป็นขันตีปรมัตถบารมี ในภพที่เราเป็นสสบัณฑิต
นกกุ่ม ซึ่งประกาศคุณสัจจะ ยังไฟให้ดับด้วยสัจจะ นี่เป็นสัจจบารมี
ในภพที่เราเป็นปลาอยู่ในน้ำ ได้ทำสัจจะอย่างสูงยังฝนให้ตกใหญ่
นี่เป็นสัจจบารมีของเรา ในภพที่เราเป็นสุปารบัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์
ยังเรือให้ข้ามสมุทรจนถึงฝั่ง เป็นกัมมที่ปายนดาบส ระงับยาพิษ
ได้ด้วยสัจจะ และเป็นวานรข้ามกระแสน้ำคองคาได้ด้วยสัจจะ
นี่เป็นสัจจอุปบารมีของเรา ในภพที่เราเป็นสุตโตสมราชา รักษาสัจจะ
อย่างสูง ช่วยปล่อยกษัตริย์ ๑๐๑ นี่เป็นสัจจปรมัตถบารมี อะไรที่จะ
เป็นความพอใจไปกว่าอธิษฐาน นี่เป็นอธิษฐานบารมี ในภพที่เรา
เป็นมาตังกุฑล และช้างมาตังคะ นี่เป็นอธิษฐานอุปบารมี ในภพ
ที่เราเป็นมุกตักขกุมาร เป็นอธิษฐานปรมัตถบารมี ในภพที่เป็น
มหากัณหาญาณี และพระเจ้าโสธนะ และบารมีสองอย่าง คือในภพ
ที่เราเป็นพระเจ้าพรหมทัตต์ และคันชิตินทกะ ที่กล่าวแล้วเป็น
เมตตบารมี ในภพที่เราเป็นโสณนนทบัณฑิตผู้ทำความรัก บารมี

เหล่านั้ันเป็นเมตตาอุปบารมี เมตตาบารมีในภพที่เราเป็นพระเจ้า
เอกราช เป็นบารมีไม่มีของผู้อื่นเหมือน นี้เป็นเมตตาปรมัตถบารมี
ในภพที่เราเป็นนกแขกเต้าสองครั้ง เป็นอุเบกขาบารมี ในภพที่เรา
เป็นโลมหังสบัณฑิต เป็นอุเบกขาปรมัตถบารมี บารมีของเรา ๑๐
ประการนี้ เป็นส่วนแห่งโพธิญาณอันเลิศ บารมียิ่งกว่า ๑๐ ไม่มี
หย่อนกว่า ๑๐ ก็ไม่มี เรามำเพ็ญบารมีทุกอย่างไม่ยั้งไม่หย่อน เป็น
บารมี ๑๐ ประการฉะนี้แล.

จบสโมธานกถา

จบจரியปิฎก

